Biblioteca „ASTRA" — SIBIU —
LICEUL „GH. LAZĂR" Biblioteca Profesorilor No. 4181

ANUL II, No. 1. 15 MAI 1920.

SBURĂTORUL

REVISTĂ-LITERARĂ-ȘI-ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR:

E. Lovinescu . . . . . Anul al doilea
D. Nanu . . . . . Veșnica Evă
Constanța Marino-Moscu . Mirto
Maria Cunțan . . . . . Spre voi
Eugen Relgis . . . . . Fragmente ritmice
Alexandru T. Stamatiad . . In Primăvară
Luca Ion Caragiale . . Stanțe

Cronici: *Al. Popescu-Telega:* Eminescu tradus în italienește;
E. Lovinescu: Teatrul Regina Maria: *Papa Lebonard.* — Insemnări

LICEUL „ARHEOLOGIE" SIBIU

=APARE-SÂMBĂTA=

Editura ALCALAY & Co. 36825 UN LEU

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I

EDIȚIA II

Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

Zaharia Bârsan, Al. Cazaban, G. Cair, Radu Cosmin, Maria Cunțan, N. Davidescu, V. Demetrius, I. Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovici, A. Mosoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Radu D. Rosetti, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

Lanțul, lasat în voe, zângănea pe prundiș și Marița merge încet pe pașii stăpânului ce se uită în urmă neîncetat

. . . . . .

Mirto cântă și joacă maimuța, de câtva timp, în sat; țăranii îl tot alungă și iar îl chiamă, Duminica, la cârciumă; după el se țin copiii, ca și după urs și în tobă se strâng banii ca ploaia în jgheab.

Asemine rîului ce merge veșnic, primind în neștire un izvor; Mirto, uita ades răsplata și cânta, de drag, hoinărind prin sat.

Maimuța, când nu joacă e dusă 'n lanț pe jos și, fără hrană, e uitată cu zilele în colibă...

Dus pe gânduri, cu pași obosiți, se întoarce, Mirto într'o seară, și-și găsește tovarășa zăcând... O simțire adâncă i-se înfige ca un cuțit în suflet; vizuina îl turtește, ar vrea să fugă departe, ar vrea să nu mai fi venit...

Țiganul înfașă maimuța în haina-i pestriță, o ia, ca altă dată, în brațe și pornește, năuc, la pădurea de lângă sat. Trupul slab și firav al maimuței e sguduit de friguri și ochii, duși, se uită, din când în când, în ochii stăpânului cerându-i parcă ajutor.

Mirto o desmiardă ca altă dată și, ca ori când, îi dă să roadă candel. Maimuța se întinde, îl ia, gustă lacom apoi îl aruncă departe pe iarbă, scuipând.

Toaca unei trăsuri se aude pe drum și, într'un nor de colb se deslușește chipul frumos al fetei dela curte.

Țiganul sare ars în sus și, alungându-și pletele răzlețe peste ochi, i se închină, îngânând:

„Să trăiți"

— Ce faci aici, Mirto?
— Aștept.
— Ce?
— Nu știu.
— De ce n'ai venit la curte?
— Nu știu.
— Ți-a făcut rău cineva?
— O!
— Mai cânți în sat?
— Nu.
— Când pleci?
— Nu știu, când-va, într'o zi.

Ca un fluture se lasă fata jos pe iarba ruginită adunându-și haina ușoară ce fâlfâie în vânt...

Deoparte, Mirto, o privește și-i pare că trăește în vis...

— Ți-i frumoasă țara? Spune.
— Țara mea-i pământul de sub soare și acum...
— Ce?
— Aici, numai aici mi-i țara.

— Dar mâne?

— Tot sub soare...

Ca'şi floarea, tupilată de ploaie, fata încearcă să se ridice; piciorul îi lunecă pe iarba uscată şi nesprijinită, se lasă iar pe pământ...

„Mirto, ajută-mă."

Degetele subţiri şi negre cuprind, ca un paianjen, mâna albă şi catifelată şi ochii fetei mai albaştri ca albastrul cerului, rătăcesc în ochii ţiganului, ca într'o noapte întunecoasă şi fără sfârşit...

„Să vii să-mi cânţi, Mirto"

Soarele parcă ar vrea să ardă tot pământul; iarba s'a înroşit şi se sfarmă sub picioarele vitelor ce mugesc, neîncetat, căutându-şi hrana; păpuşoiul, ca un steag închinat, şi-a răsucit frunza şi grâul şi-a închircit spicul mic şi smuls de vântul ce mătură, peste florile ofilite, tot colbul de pe drum.

Pe copaci, frunzele veştede, se adună între ele; văzduhul arde fără foc şi fumul se întinde, în valuri şi parcă ar vrea să usuce viaţa lumei întregi...

In coliba, întunecoasă şi umedă, stă, Mirto, lângă maimuţa ce suflă tot mai rar, deschide din când în când ochii, apoşi şi, gemând, se uită lung spre strachina de lapte.

De când a plecat *iresul*, ţiganul nu mai cântă în sat; de pomană un cere şi 'n chimir i'a mai rămas un pitac...

Maimuţa geme mai tare şi ochii parcă i se scurg în două lacrămi ce se pierd în cutele feţei slăbite.

Pitulându-se pe sub garduri, Mirto ajunge la curte şi se întoarce în grabă, cu hrană în desagi.

In coş, ghemuită şi ţeapănă, maimuţa nu mai mişcă şi Mirto plânge netezindu-i uşor trupul înghetat. Prin ferăstruia, afumată, a colibei se desluşeşte trecând, spre câmp, lume multă; un preot, în odăjdii duce o icoană şi, murmurând o rugăciune blagosloveşte livezile însetate.

Mulţimea se adună şi îngenunche, pe câmp ascultând rugăciunea; preotul închină icoana şi stropeşte cu aghiazmă, lanul ofelit...

Cu credinţa în „Cel desus" sătenii se întorc mai liniştiţi spre casă şi de departe zăresc ţiganul ce stă, îngândurat, pe pietroiul dintre drumuri.

„Vedeţi, aista nu-i *bun* în sat". Aţi însemnat că nu mai ptouă de când s'o pripăşit"?

— Aşa-i, zău,

Răspund cei mulţi din droaie.

— Altfel până acu de câte ori ne ploua?

— E naţie, nu-i de legea noastră.

Zice o femee dinr'o parte

— Nu i.

— E piază rea.

Adaugă o fată.
— Să se ducă.
— Ducă-se peste nouă ţări.
— Lifta.
— Din cele ce mănâncă 'n post.
— Broaşte.
— Hei, tu măi ţigane!...
Ii strigă un flăcău.
„Să pleci din sat cât te văd că alt-fel te facem pastramă, să piei. spurcatule!
Se aud strigând glasuri din mulţime ce se apropie ameninţând.
Mirto se scoală încet, se uită lung spre sat şi târându-şi paşii iese pe poarta ţarinei şi merge 'nainte pe drumul ars şi colbăit.

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

SPRE VOI

Spre voi mă duce azi un vis
Pe care nu'l ştiu spune
Plutesc pe margini de abis,
Urmându-l unde va fi scris,
Prin poarta cerului deschis,
Sau la deşertăciune.

Spre voi mă duce crudul chin
Cu farmecul de slavă,
Mi e sete de paharul plin,
In care fierbe sfântul vin,
Amestecat de soartă 'n plin
Cu lacrimi şi otravă.

Spre voi mă duce ca'ntr'un avânt
Senina poezie
Dar greutate de pământ
Mă cumpăneşte sus în vânt.
Cobor, cobor de unde sunt
La aspra datorie.

MARIA CUNŢAN

LICEUL „GHEORG... SIBIIU BIBLIOTECA PRO...

FRAGMENTE RITMICE

DUMINICI...

I. — *Duminica în port.*

In port e liniște pustie, căci munca râde 'n fund de cârciumi — o, munca celor supți de viață, cum râde lacomă și crudă în ochi de plâns, în ochi de vin...

Bazinu-i verde — e mai verde ca absintul din pahare, — iar marea vine galeș și-l îmbie,... dar bazinul e mai neted ca o placă funerară...

Iar corăbiile dorm: — două albe dorm ca lebezi într'o țară de giganți; — două negre par cioplite dintr'un munte de bazalt — iară una e albastră ca și pasărea albastră. Și mai sânt atât de multe fără formă și culoare... Și-s atât de părăsite, parcă-s niște monumente dintr'un cimitir ciudat — iar marea se desfață, căci e zi de sărbătoare, și vapoarele nu taie brazde albe în sânul ei...

Și cheiul — cu panglicele de-oțel cari lucesc ca și pumnale — e covârșit de călătoria de bogății neprețuite. O, rodul țarinilor vaste, nutrite cu sudori și sânge, cum stă prin saci prea plini de ura atâtor suflete robite! — iar ziduri înalte de huilă deschid în cale-mi perspective de prin vremuri primitive. Și în pântecoasele butoaie sânt strânse parcă toate lacrimile umane; și în ferecate lăzi sânt parcă numai inimi — atâtea inimi torturate — și în baloturi fără formă sânt parcă trupuri desumanizate...

Și cum așteaptă în resemnare să pornească peste zări și peste mări — căci dorințele îi cheamă, iară foamea îi imploră, doar sânt atârea guri de fabrici și de oameni cari stau gata să-i înghită...

Dar corăbiile dorm,... și Munca râde în fund de cârciumi — iar eu îmi plimb tristețea ca un păzitor de taine, și descifrez cu greutate arabescuri și hierogrife de gudron și de ulei, scrise pe bazinul neted ca o placă funerară...

Iar în largul mării calde, răsună un cântec de iubire...

II. — *Duminica la biserică.*

Un sunet grav, prelung și clar vibrează sub seninul cald ca un semn venit din cer — și câte unu încep să învie zeci de sunete de clopot.

Cântă clopotele în cor — corul turlelor înalte, aurite şi severe,... corul turlelor umile, resemnate, ruinate — cântă clopotele în cor...

Şi 's atât de multe glasuri ce răsună în zeci de tonuri... Sânt atâtea gânduri triste, şi atâtea suflete robite, — sânt parfumuri răspândite în ecouri şi imagine topite în eterul armoniei...

Cântă clopotele în cor,... şi deasupra se îmbină şi se ţesă o năframă, care fâlfâe în unde de serafică lumină. Şi 's atât de plângătoare glasurile de aramă,... — cum ne cheamă, ne desmeardă, ne imploră!..

Şi bisericele aşteaptă, cu umbra lor pâlpăitoare şi cu misterele înoirii.

Cântă clopotele în cor,... iar inima se strânge de durerea necredinţei. — Căci pe stradă se frământă bogăţia în vestminte strigătoare de dorinţi; — femeile râd şi se luptă cu privirea, iar bărbaţii îşi tărâsc nostalgia, lenevia sau povara conştiinţei. — Doar copii, cu feţe pale şi cu bucle blonde, mai întreabă de ce cântă clopotele — atât de trist. Şi părinţii le răspund plictisiţi ori enervaţi:

— De ce cântă, de ce cântă?.. Cântă, puiule, căci azi este ziua în care *Unul* pentru noi a pătimit, voind pe om să lumineze — iar în gândul lor închee: — dar omul e deapururi rău, şi în zadar *el* s'a jertfit...

Şi bisericile aşteaptă, iar făcliile tot plâng. Şi 's atât de singurateci sfinţii zugrăviţi pe zid — iar cupola parcă oftează şi ameninţă să se surpe.

Doar prin colţuri se mai roagă o fantomă din trecut — iar pe la uşă mai apare câte-o formă elegantă, care îşi face abia o cruce,... căci tămâia nu-i uşoară ca parfumul desfrânării...

Şi altarul pare o grotă în care un poet stă la pândă: — ţi-e duşman acel ce-ţi spune că este un Dumnezeu în cer şi că ţi-e frate orice om, .. şi binecuvântarea pare un blestem...

Şi cum urlă de revoltă orga sfântă în bisericile pustii... căci strada-i plină de mulţimea ce îşi frământă necredinţa — iar prin taverne Bogăţia se închină altui zeu...

Şi în prelungă agonie, corul clopotelor moare...

III. — *Duminica pe stradă.*

Vitrinele şi-au tras pleoapele de fier şi dormitează mohorâte; — sânt cortine căzute peste scena în care joacă dorinţa şi capriciul, — paravane ce ascund Sărăciei atâtea grele ispitiri, căci e ziua în care dânsa îndrăsneşte să se plimbe.

Şi în canalele de umbră soarele atârnă placarde de lumină şi dă ferestrelor din cafuri priviri ironice sau oarbe — şi viaţă florilor uitate — şi aureolă vreunui chip de fecioară visătoare pe balcon — ca o pasăre în colivie...

Iar asfaltul se tot umple cu mulţimea care curge de prin

colțuri — parcă luxul din vitrine îmbrăcase manechine, cari să-i poarte majestatea stăpânirii sale aspre...

Fiecare poartă în mers resemnarea neputinței — căci fiecare este o formă, o culoare, o privire sau un gest. Și își poartă fiecare năzuințele amorțite. Dar din când în când durerea se trezește adânc în suflet — căci vanitatea e rănită de atâtea comparații, — e fiecare atât de mic, deși fiecare pare că-i stăpânul ce primește o defilare în concertul de cupele, automobile, tramvaie...

De ce oare se frământă în pas domol, în pas solemn, mulțimea aceasta policromă ? de ce oare se salută cu eleganță de automat și își spune aceleași vorbe spuse de atâtea ori ?... — ce lentă curge omenirea prin canale de asfalt...

Iar aerul e greu ; e otrăvit de spleen și de aburii odihnei. Dorm și casele severe, căci în ele munca-i moartă, — muncitorii au plecat și privesc cu nepăsare la chemările vitrinei cu cortina coborâtă.

O, sărmanii muncitori, cu înfățișare de tirani care nu știu să domnească ; — sânt închiși într'o cetate de unde ei nu pot să plece, — străzile sânt coridoare care n'au nici o eșire...

Și își plimbă resemnarea, și tristețea și robia — așteptând să se ridice stăvilarele cetății, să se poată revărsa prin câmpii, prin munți și văi — să respire din aromele visării, să se scalde în lumina armoniei și să înalțe până la cer un imn de slavă libertății...

Dar zăgazurile-s grele și talazuri de dorințe le lovesc neputincioase.

Și mulțimea se învălue în zăbranicu 'nserării și începe să petreacă, disperată — căci viața o ține în aceiaș grea robie și mâine în zori Munca iarăși va învia...

EUGEN RELGIS

In Primăvară

Te-am întâlnit în primăvară
Și'n primăvară te-am pierdut,
De-aceia azi când vine iară
Cu farmecu-i neîntrecut :

Te simt în flori și'n ori ce rază,
Te simt în caldele-adieri,
Și sufletul-mi din nou visează
Și-mi pare c'a fost eri !

ALEXANDRU T. STAMATIAD

STANȚE.

De mi-ai vorbi acuma 'n tăcere și 'nserare,
Mi-ai spune 'ncet că toamna în frunze line plânge,
Că viața se agață în aripe de sânge,
Și viața e aceiași și trece 'n clipe rare;

Că drumul care urcă spre culmea de colină,
Pe care 'n vară fost-am cu doru-adeseori,
Același e și astăzi, și ultimele flori
Mai cresc prin frunze moarte, și zarea e senină.

Mi-ai spune că 'n grădină castanii, peste noapte,
Au fost de-argintul brumii uscați și despuiați,
Că fluturii zac veștezi pe flori și s nemișcați,
Și vântul astăzi sună în fremătate șoapte.

Dar nu veni de-acuma 'n tăcere și 'nserare
Și lasă doar durerea ca sfetnică să mi fie, —
Că dânsa știe numai trecutul să-mi învie
Și să-mi șoptească vorbe de blindă împăcare.

LUCA ION CARAGIALE

CRONICA LITERARĂ

EMINESCU TRADUS IN ITALIÉNEȘTE

Dacă găsim vre'o vină, traducerii făcută de d. Ramiro Ortiz, în colaborare, pentru versificație, cu d. E. Perito, atunci este că n'au publicat mai întîiu bucăți cu o valoare universală, bucăți ca: *Lucea-fărul, Melancolie, Veneția, Singurătate, Scrisorile* etc., care ar fi dat o ideie complectă despre poezia lui Eminescu. Poate chiar faptul acesta a determinat pe d-șoara Rea Ipcar [1]) să aleagă pentru traducere

1) *Ecrivains roumains. Morceaux choisis.* Paris, La Renaissance du livre.

în antologia scriitorilor romîni, publicată anul acesta la Paris, bucăţi ca *Mortua est*, *Singurătatea*, *Melancolie* etc. Pe de altă parte suntem încrediuţaţi că d. Ramiro Ortiz s'a hotărît să dea mai întîiu la iveală *Doina*, *Ce te legeni, codrule*, *Freamăt de codru*, *La mijloc de codru des*, *Revedere*, *Mai am un singur dor*, etc, tocmai pentru a da nota curat romînească a poeziei lui Eminescu.

Cunoaşteam mai de mult intenţiunea d-lui R. Ortiz de a traduce pe Eminescu în italieneşte şi-mi aduc aminte că, printre bucuriile mele studenţeşti, era şi aceea de a asista acasă la d. R Ortiz la citirea cîtor-va fragmente din această traducere. N'aş şti să spun dacă poeziile citite atunci sînt aceleaşi versificate de d. E. Perito, în *Fanfulla della Domenica* din 18 Febr. 1917; dar pot afirma — după cît eram în stare să apreciez cu pătrunderea mea — că: ideia poetului era întotdeauna redată cu preciziune şi în întregime. Mărturisesc însă că, atunci ca şi acum nu ştiam să disting în toate amănuntele frumuseţea traducerii în italieneşte. Ori cît am poseda o limbă, vor rămîne întotdeauna *sfumature*, nuanţe ce ne vor scăpa înţelegerii. O armonie generală însă, fondul, şi anume putere-evocativă a imaginelor şi cuvintelor sînt elemente de apreciere la îndemâna ori cui. Şi aceste elemente se găsesc cu prisosinţă în lucrarea d-lor R. Ortiz şi E. Perito.

Timpul şi traducerea, firește, traducerea bună, sînt pietrele de încercare pentru o operă de artă. Eminescu a rezistat, va rezista vremii şi rezistă traducerii. Pentru că poezia lui nu este o poezie de formă care să ne procure o plăcere estetică numai prin ajutorul elementelor accesorii ca: imagini, ritm, rimă, etc. îmbrăcînd o gîndire, un sentiment, care, prin ele singure, n'ar isbuti să ne dea o vibraţiune poetică, aşa în cît dacă s'ar transforma în proză sau s'ar traduce în altă limbă, ar pierde ori ce virtute emotivă şi sugestivă. Poezia lui este mai mult o poezie de fond ce neimpresio nează prin ceva pornit de foarte adînc. Cu atît mai mult sîntem îndreptăţiţi să spunem lucrul acesta cu cît chiar în bucăţi cu un caracter atît de particular romînesc, cu o notă atît de personală, traducerea izbuteşte să ne mişte. *Doina*, în ritmul monoton al poeziei populare, îşi păstrează accentul revoltei.

Perchè, bosco, ondeggi? are aceiaşi armonie pătrunsă de melancolie şi taină, ce aşa de dulce ne răneşte în original:

Perchè, bosco, ondeggi
Senza vento, senza piova
Reclinando i rami a prova?
— Ondeggiare io non dovrià?
Ma i dì lieti passan via.
Vien la notte, il giorno cade
Le mie foglie şi fan rade.

Aceiaşi viziune limpede a codrului, scump lui Eminescu, simbol al sufletului lui desnădăjduit cînd toamna 'l desbracă de podoabă

şi al speranţei, cînd primavara-i înverzeşte, în *Ritorno* (Revedere) şi *Nella selva piu oscura* (La mijioc de codru des). *Ho ancora un sol desiderio* (Mai am un singur dor) este şi 'n italieneşte acelaş suspin muzical, al poetului, după uitare, după pacea supremă; este aceiaşi cantilenă ce-şi înfige versurile în adîncul memoriei şi încep să cînte cînd nici nu ne gîndim :

Non vo piu ramingo :
Ricordi pietosi
Me avolgon solingo
Nei muti riposi
E gli astri sorgenti
Di mezzo agli abeti
Mi guardan ridenti
Amici ben lieti,

Dacă pe alocurea nu mai regăsim aceeaşi intensitate sentimentală, acelaş avînt liric, aceiaşi energie, simplitate şi mlădiere în formă, ce une ori atinge sublimul, cu care ne-a obişnuit Eminescu, vina nu este de cît a ritmului italienesc atît de studiat şi încătuşat de legi. Cu drept cuvînf s'a ridicat Thovez, acum cîţi-va ani, împotriva acestui ritm pe care-l califică incapabil de a exprima toate nuanţele şi de se lepăda de tradiţionalismul scolastic.

Totuşi *La sera sulla colliua* (Seara pe deal) ne aminteşte adîncimea lui Leopardi, din vre una din acele meditaţiuni străbătute de atît pesimism ca şi la Eminescu. Nu putem rezista plăcerii de a nu o transcrie aci, în parte cel puţin :

La bùccina effonde la mesta armonia
Nel vespro ; alla greggia rischiaran la via

Le stelle, gemendo zampillan le polle :
Tu, cara, mi attendi a un'acacia, sul colle.

S' innalza la luna, gentil, senza velo,
Ed umidi gli astri costellano il cielo ;

. . . . . .

Nell'aria piangendo si spande la squilla,
Il cuor mio, qual rogo, d'amore sfavilla.

Oh Dio, sta la valle già tacita e sola,
Già verso te il piede sollecito vola !

Intera la notte starem sotto i rami,
Intera la notte dirò quant' io t'ami !

AL. POPESCU-TELEGA.

Teatrul Regina-Maria: *Papa Lebonard*,
piesă în patru acte de *Jean Aicard*.

A scrie despre *Papa Lebonard* este cam târziu pentru vremurile noastre. Din piesă avem o amintire: Novelli şi Silvain. Jean Aicard cu literatura lui mediocră e aproape uitat. Din întreaga fabulă n'a rămas de cât un rol văzut prin jocul unor mari actori. D-l Petre Sturza l-a realizat în tradiţia lui, cu toate nuanţele de bunătate şi de revoltă.

* * *

Papa Lebonard nu ne poate deci opri de cât prin unele reflecţii lăturalnice...

Ieşit din viaţă, teatrul obişnuit nu are veşnicia vieţii. El poartă întipărirea vremei. Teatrul e mai mult o haină care îmbracă viaţa. Piesele de acum patruzeci-cincizeci de ani au ceva din vetustatea ridicolă a crinolinei. In cei mai mari dramaturgi vezi partea largă a modei faţă de realitatea vieţii... După câteva deceni, totul pare bătrâncios, sbârcit şi perimat... Interesul nostru merge spre alte forme de viaţă, spre alte forme de teatru.

Ne preocupă alte probleme...

In *Papa Lebonard* greutatea piesei cade, firește, asupra caracterului lui Lebonard. Indărătul lui găsim însă problema copiilor naturali:—o problemă care nu ne mai interesează. Şi ce vâlvă trezise odinioară! Ce lovituri de teatru dăduse Alexandre Dumas-fiul, zugrăvind soarta nemiloasă a acestor desmoşteniţi! Era vremea pieselor cu teză socială. Se biciuiau nedreptăţile societăţii; se revărsa o largă generozitate şi solidaritate omenească peste copiii naturali...

Societatea s'a schimbat. E cu putinţă ca şi teatrul să fi avut partea lui de înrâurire în această schimbare. Situaţia copilului natural e alta. Nici un fel de dispreţ nu se leagă de naşterea lui...

Iată pentru ce lacrimile lui Alexandre Dumas-fiul ne par azi îngheţate; merg către o cauză ieşită din actualitate. Dar chiar dacă ar exista aceiaş prejudecată, e probabil că interesul nostru s'ar îndrepta spre alte chestiuni, din pricina mobilităţii noastre sufleteşti. Câte indignări nu s'au răcit numai prin puterea biruitoare a timpului!...

Pentru acelaş cuvânt *Papa Lebonard* e acoperit sub praful altor vremi. Când doctorul André se sbuciumă sub greutatea naşterii lui nefericite, stăm nepăsători ca în faţa unei dureri străine de noi; când tânărul bastard al Doamnei Lebonard, necunoscându-şi situaţia, fulgeră împotriva bastarzilor, nu ne ostenim nici chiar să ne indignăm...

Alte timpuri, alte obiceiuri... Piesa lui Aicard nu mai trezeşte nici un răsunet în noi, prin latura socială pe care o pune pe scenă, destul de slab şi în urma puternicului său model, Alexandre Dumas-fiul...

De altfel, nici n'am putea cere prea multă originalitate lui Jean Aicard. In romane, a călcat pe larga urmă a lui Alphonse Daudet în *Maurin des Maures*; în teatru ne-a improspătat una din temele lui Dumas. Nici chiar povestea nevestei lui Lebonard plină de toate vanităţile aristocratice; nici chiar povestea tânărului Robert, logodit cu fata unui marchiz nu ne câştigă o clipă. Iarăşi lucruri vechi; ceva din *Le gendre de Monsieu Poirier* trece din nou asupra lui *Papa Lebonard*. Certuri casnice, o familie împărţită în două; un tată şi o fată credincioşi situaţiei lor burgheze, o mamă şi un tânăr cu fumuri aristocratice, un marchiz convenţional şi o tânără marchiză fără personalitate — ce vechi ne par toate aceste fantome ale teatrului lui Emile Augier! Ce fâşiit de crinolină şi de mătăsuri demodate!..

* * *

Atmosfera piesei lui Aicard este prin urmare şi îmbătrânită şi lipsită de originalitate... O clipă nu ne ademeneşte în circuitul intrigei în care se sbate. Nu credem în Doctorul André, onest şi iubitor, care îndrăsneşte să-şi ridice ochii până la fata unui ceasornicar îmbogăţit! E făcut dintr'o bucată şi declamă un rol învăţat. Tot dintr'o bucată e tânăra secătură, vlăstar bastard al doamnei Lebonard şi al unui conte. Nu credem nici în ceasornicăreasa cu pretenţiile ei aristocratice şi cu amanţi cu blazon...

Credem îusă în Lebonard...

Papa Lebonard e, în adevăr, un tip omenesc care există şi care e studiat nu pentru întâiaşi dată, dar totuşi cu o frăgezime de amănunte şi de nuanţe ce ni-l însufleţeşte sub ochii...

Povestea micului burghez îmbogăţit ce'şi păstrează ocupaţiile şi obiceiurile lui profesionale, chiar când ar putea trăi din larg, nu e. desigur, nouă, dar e eternă. Povestea bărbatului timid care se lasă sdrobit de o nevastă tiranică, e iarăşi o poveste veche dar eternă. Că dintr'o timiditate îndelungată şi dintr'o robie răbdată o viaţă întreagă, poate ieşi, în sfârşit, o voinţă virilă şi chiar o îndrăsneală nebănuită e iarăşi un fenomen psichologic destul de cunoscut. Indrăzneala timidului e în ordinea lucrurilor...

Atât e adevărat şi trăeşte încă din piesa lui Jean Aicard. Incolo, marchizi şi conţi, bastarzi, şi teorii sociale sunt sau lipsiţi de interes sau palide reminiscenţe literare fără viaţă... Numai prin adevărul lui Lebonard, mai putem deci asculta această piesă 'nvechită altfel.

E. LOVINESCU

ÎNSEMNĂRI

R. Ortiz. — *„In ciuda submarinelor"* — 1920, Alcalay. Şi de data aceasta ne aflăm tot în cadrul lit. de război (este vorba de submarine şi, mai ales, de... ciudă!); aceste impresii de pribegie prin Rusia şi mările nordice, aduc însă o notă aparte în lit. războiului, atât prin exotismul lor, cât şi prin personalitatea celui care le presintă. Apoi volumul acesta este poate unica manifestare literară care să reflecteze pribegia în Occident a intelectluaităţii române, mânată într'acolo de urgia războiului. (autorul umple deci o lacună şi scrierea sa îmbogăţeşte cu un nou aspect interesant lit. ce ia ca motiv de inspiraţiune războiul).

„In ciuda submarinelor" cuprinde în primul rând jurnalul acelei penibile călătorii întreprinsă de autor pe timp de iarnă, în acele regiuni friguroase, supt asidua ameninţare a submarinelor germane, „alergând dela un port la altul, pitindu-se pe după insule, stând zile întregi într'un port, la patru ceasuri doar, departe de ţinta călătoriei!".

Contrar procedeului curent, autorul are meritul de-a nu reface aceste vii impresiuni de călătorie, îmbăcsindu-le cu investigaţii ulterioare de bibliotecă, ci le lasă savoarea primitivă şi frăgezimea conturului, de la sine desemnat, (de aci farmecul acelei atmosfere de intimitate a bordului, şi firescul cu care se încadrează, la tot pasul, variatele reminiscenţe literare, suggerate de cine ştie ce dureroasă analogie fortuită, peste care planează o ambianţă de ironie indulgentă, de comunicativitate degajată, de sinceritate — cu accente uneori surprinzătoare, — care scoate în relief singurătatea morală a autorului în acele clipe de regrete tăcute şi îndoeli viitoare).

Volumul cuprinde şi câte-va *„Note din Caucaz"*, dar mai ales câte-va *„Icoane din Petrograd"* în care acelaş humor uşor insinuat, unit cu reale calităţi stilistice, încadrează câteva schiţe de o plasticitate ce rămâne. Astfel, remarcabilă prin efectul artistic rezultat din îmbinarea notelor de cadru (accentuat septentrionale) cu reminiscenţele mediteraniene din Neapolul copilăriei autorului, este schiţa *„Trec gheţurile"* din care finalul se face citat: „Ninge şi sonata lui Tschaikowsky se chiamă, ca o ironie: „lunie".

De reţinut pentru procedeele stilistice ale d-lui R. Ortiz (amintitoare de acel Papini, pe care atât îl cultivă!) sunt schiţele: *„Un porumb"* şi *„Grădiniţa părăsită din Zarizin"*.

Ma.

Intre rețele de *V. Savel.* — O carte fără prea mult relief, dar care se menţine totuşi în cadrul lucrărilor bune ale ultimei literaturi de război. Nu atât prin puterea de exteriorizare a unor gânduri şi sentimente dureros înfipte în creerul şi inima celor ghemuiţi prin tranşee, cât printr'o observaţie ascuţită şi o relativă sinceritate a emoţiei. Tablourile sugestive sunt, cu toate acestea, destul de rare, iar imaginile noui, cu aproximaţie absente.

Exceptând dar aceste lipsuri descriptive, în mintea cititorului d-lui Savel rămâne o serie de momente bine prinse ale vieţii de pe front, cum sunt bunăoară cele din fragmentele: *In tranşee, Scrisorile, In capcană*, etc.

V. M.

A APĂRUT

ANUL II

No. 1

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Anul al doilea	*E. Lovinescu*
Pe mare (poezie)	*Elena Farago*
Crăciunul lui Osman (comedie într'un act)	*Victor Eftimiu*
Vine D-na și D-l Gheneral (schiță humoristică)	*Maiorul Gh. Brăescu*
Seara la Mioreani (poezie) . . .	*Ion Pillat*
Din isprăvile Comuniștilor . .	*Radu Cosmin*
Poșta Redacției (schiță humoristică)	*Mark Twain*
Luptele dela Mărăști	*George Cornea*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an
„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

COMEDIA ○ ○ ○ ○ ○
○ ○ ○ ○ DRAGOSTEI

ROMAN

LEI 7.50

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

VICTOR EFTIMIU

CORABIA cu PITICI

O serie de povestiri, scrise într'o limbă colorată, cu subiecte dramatice şi palpitante, cuprinse într'un volum de peste zece coale, cu coperta în culori.

5 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — Bucureşti

Biblioteca Profesorilor
No. 4181

ANUL II. 22 Mai 1920 No. 2

Sburătorul

REVISTA LITERARA ȘI ARTISTICA

LICEUL GEORGE BARIȚIU SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . Trogloditul
Elena Farago . . . O dezamăgită plânge
Ramiro Ortiz . . . Primăvara
C. Narli . . . . Orgoliu
D. Iov . . . . . Tăcerea unei chilii...
Alexandru Rally . Prostul

CRONICI:

E. Lovinescu: Teatrul Modern: Strigoii;
Eugen Relgis: Revizuiri și expresii.

Editura ALCALAY & Co.

UN LEU

APARE SĂPTĂMÂNAL

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I

EDIȚIA II

Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

Zaharia Bârsan, Al. Cazaban, G. Cair, Radu Cosmin, Maria Cunțan, N. Davidescu, V. Demetrius, I. Dragoslav, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Radu D. Rosetti, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

4181

ANUL II, No. 2. 22 MAI 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

TROGLODITUL

Se joacă „Fedra".

Regina e în tronu'i acoperit de purpură. Se frământă. Pieptul îi svâcneşte. Işi revarsă apoi plângerea ca un şuvoi scăpat de sub scocul morii. Cuvintele năvălesc aprige, pornite.

Işi jeleşte soarta nedreaptă. Focul o mistue; îi dogoreşte obrajii; îi furnică prin trup.

Infrântă de patimă chiamă cu glasul îngerilor pe Hipolit. Tânărul rămâne însă rece la orice ademenire.

Hipolit e fiul bărbatului ei, rătăcit pe mare. Iubirea ei e cu prihană; zeii şi oamenii o privesc ca pe o nelegiuire. Grozăvia incestului i se trezeşte în minte. Geme acum nenorocita regină.

Dela rugă trece la răsvrătire.

Intinde braţele spre cer, blestemând pe Olimpieni, cari bat para iubirii spre unii, ferind'o de alţii. In glas i se topesc glasurile desnădăjduitelor dragostei, ce s'au mistuit de un foc neîmpărtăşit, ale amantelor tragice, ale tuturor femeelor părăsite, a Ariadnei pe insula Naxos, a poetesei Sappho, din Lesbos, a Berenicei, luând cărările mării, a Didonei înşelate...

Publicul pare un singur om.

Mii de ochi privesc sfâşierea reginei disprețuite, mii de urechi îi ascultă plângerea duioasă. Ai crede totuşi că e numai un singur ochi uriaş de Ciclop, o singură ureche în pâlnia căreia se aruncă cuvântul de foc şi de ghiaţă al Fedrei.

Mii de inimi, dar numai una singură bate; mii de piepturi, dar numai unul singur se umflă şi se adânceşte în desnădejde; mii de gâtlejuri, dar numai unul singur se înnăbuşe, cerând mai mult aer.

In teatru nu se văd decât două fiinţe: nenorocita regină şi spectatorul. Altceva nu există. Atârnăm de versul ce cade din gura Fedrei. O vorbă ne ridică şi alta ne afundă.

Totuşi, între spectator şi regina tragică mai e cineva la mijloc, pe care îl uităm.

Mai e suflerul....

* *

Cine eşti, tu, fiinţă pitită în cuşca luminoasă? Cine eşti, tu, melc, cu casa în spinare? Pentru ce te tărăşti pe brânci ca un Troglodit în peştera ce te fură privirii noastre?

Nimeni nu ştie de unde vii şi unde te duci, nimeni nu ştie de eşti tânăr sau bătrân, blond sau brun, frumos sau urât. Nimeni nu te-a văzut.

Eşti tu ceva aevea sau numai o stafie?

Pe afişele colorate nu te zăresc; în reclamele luminoase nu-ţi arăţi literele de foc ale numelui.

N'ai nume.

Pentru tine lumina zilei nu străluceşte. La soare te-ai topi ca un fulg. Liliac de noapte te iveşti cu negurile înserării. Te strecori pe străzile întunecoase. Mergi sau pluteşti? Nu ştiu. Tu nu trăeşti cu adevărat decât la răsărirea soarelui rampei. Când cortina se ridică, începi să respiri. Ca să nu te vadă nimeni ţi-ai luat şi cuşca în spate. Ţi-a fost leagăn; îţi va fi şi mormânt. Suntem sub farmecul tragedianei. Plângerea ei ne înduioşază; versul ei ne înalţă şi ne scoboară ritmic.

Tu i-ai suflat însă versul; fiorul sânului ei a pornit de pe buzele tale. Opreşte-te o clipă, şi farmecul se va risipi. Privirea îi va rătăci; glasul îi va tremura nesigur; firele ce ne ţineau legaţi de fiinţa ei se vor desface, lăsându-ne în faţă realităţii: o artistă ce trăeşte numai viaţa scenei. Când suflerul o părăseşte, intră în masa comună.

Intre atâţi actori cunoscuţi şi slăviţi de toată lumea; între atâtea ambiţii deslănţuite; între atâtea nume sgomotoase; în mijlocul acestei furii de umbre

strălucitoare, de cuceritori de inimi şi de ţări; în mijlocul acestui raiu de lumini, de scăpărări electrice, de rochii bogate, de sânuri goale, de tinereţe încrezută şi de bătrâneţe neîngăduitoare, te evoc pe tine modest locuitor al peşterilor. Troglodítul pe care nimeni nu-l vede şi nu-l aplaudă!...

Ochii Fedrei îndurerate te învălue totuşi mişcător, implorându-ţi versul ce urmează; şi eroi, şi fanţi, şi cuceritori, şi nebunul prinţ Hamlet ca şi Lady Macbeth stau totuşi umiliţi dinaintea peşterei tale, şi se tem de mânia ta.

Fără tine, Cyrano nu şi-ar suspina dragostea la balconul Roxanei, nici mâinile lui Othelo nu s'ar înfige în pielita subţire a gâtului Desdemonei. Fără tine, pumnalul asasinului ar cădea jos şi curtezana nu s'ar mai da plăcerii. Fără tine, Romeo şi-ar pierde farmecul poeziei şi Fedra ar geme, dar n'ar cuvânta!

Pe tine te cânt, deci, fiinţă fără nume, fără vârstă şi fără sex, general ce lupţi fără să te arăţi pe câmpul de bătae, o simbol al modestiei!

Actorilor de pe scenă le dai tu viaţă; aplauzele şi laurii îi culeg însă numai ei.

Şi, pe când florile cad pentru alţii, tu, ca un om ce şi-a îndeplinit datoria, te târăşti din peştera-ţi fermecată, nevăzut şi neştiut de nimeni, fără invidie şi fără deşărtăciune, strecurându-te spre îndepărtatele ulite ce adăpostesc maiestatea ta anonimă.

E. LOVINESCU

A apărut de

E. LOVINESCU

EPILOGURI LITERARE

VOLUMUL I.

Preţul Lei 8.—

O dezamăgită plânge:

O, svonul sarbedei litanii
In jurul mizerului dric
In care mi-am culcat toți vanii
Martiri ce'mi făuriră anii
Altarului pe care-l stric!..

O, toate capetele care
La dangătul ciudatei veşti,
Se'ndeasă'n praguri şi'n fereşti
Pândind sinistra defilare

Cu ochi ce'şi vor ţinti clipirea
Fățarnicei compătimiri,
Pe racla'n care sterpii miri
Ai viselor şi-au stins privirea!..

O, şoapta cinicelor guri
Ce-or sfâşia albastra haină
Sub care'mi ascundeam, în taină,
Ciliciul vanelor torturi...

O, toate mânile întinse,
Şi ochii prefăcuți, şi tot
Ce nu mai ştiu şi nu mai pot!
. . . . . .
Şi toate candelele's stinse!..

ELENA FARAGO

PRIMAVARA

(Variaţii critice asupra unei poezii de Giovanni Pascoli)

I

Petrograd, 13 Aprilie 1917.

Da, e Primăvară! Pe coperişuri şi pe străzi zăpada neîntinată încă tot mai strigă cu încăpăţânare: *iarna;* dar soarele palid ce se furişază mângâios printre norii cenuşii, a şi pornit să 'nvălue totul în chip aşa de neobişnuit, şi prin văzduh a pătruns o lumină aşa de nouă, o exuberanţă atât de feciorelnică, o bucurie 'nseninată, amestecată cu un fel de lenevire atât de dulce, încât inima adormită se trezeşte, iar şarpele azuriu ce se odihneà într'însa începe din nou să muşte cu dinţii lui — bătrâni ca lumea dar tot ascuţiţi ca nişte ace — şi cari ştiu să muşte atât de plăcut şi să ne strecoare 'n vine o otravă atât de dulce!

Da, e Primăvară! Sunt neliniştit. Şed la măsuţa mea de lucru şi răsfoiesc alene o carte. O 'nchid. Desfac un caiet să recitesc nişte vechi însemnări ale mele asupra lui Maupassant. Dau să mă ridic şi să mă plimb prin odaia năpădită de soare. Ce am? Ce-mi lipseşte? Casa mea din Bucureşti? Cărţile mele? Dulcile nimicuri familiare? Aş vreà să mă încredinţez, aş vreà cu tot dinadinsul să mă încredinţez că acestea sunt dragile nimicuri ce-mi lipsesc şi cari mă neliniştesc. Dar nu! Mă trezesc recitând cele dintâi strofe din *Idillio Maremmano* a lui Carducci. Şarpele muşcă azi atât de neobişnuit de dulce:

Cu raza nouă de April ce-a năpădit
Să pârguiască'n roş odaia, tu surâzi
Şi-acum de-odată inimii, Marie blondă!

Şi sufletu-mi ce te-a uitat, după mulţi ani
De vane încercări, e tot al tău,
Iubirea mea d'intâi, dulce-aurorâ!

Şi totuşi nu, nici o Marie, fie ea blondă ori brună, nu mă turbură acum. Recit aceste versuri, pentrucă — ar zice un prieten d'anunţian — „au un proaspăt miros de primăvară", şi tot din acelaş motiv — îmi place să cred — îmi vine mereu în minte acel: „grand trou vert plein de violettes dans le creux du fossé", pe care-l face să răsară dinaintea ochilor

noștri uluiți de soarele încă iernatic al Normandiei sale, Guy de Maupassant în *„Histoire d'une fille de ferme"*. Dar vai, de când îmi zboară gândul la acel: „trou vert", muşcăturile şarpelui azuriu se fac tot mai dureroase, şi un alt şarpe, violet însă, se trezeşte deodată descolăcindu-se în inima mea.

Unde eşti, primăvara mea abruteză, când şi eu, ridicând ochii de pe dicţionarul latin şi pironindu-i pe fereastră afară, rămâneam: „ébloui par l'éclat des pommiers en fleurs tous „blancs comme des têtes poudrées?"

Unde eşti, primăvara mea napolitană, scăldată în mireasma florilor de portocali şi plină de trilurile mandolinelor?

Unde eşti, primăvara mea românească, gustată, chemată, trăită clipă cu clipă, ades cu mâna pe o carte la umbra plopilor tremurători?

Vai! Cum caută mâinile-mi pe masă câte un lucru ce nu-i! Şi vai, cum se întoarce ochiul îndelung obişnuit în spre dreapta, unde altădată dădeam peste etajera mea rulantă, ce-mi punea la 'ndemână cărţile mele cele mai dragi! Nimic, nimic! Cu acele cărţi vreun soldăţoi neamţ, dacă nu chiar ungur sau bulgar, îşi va aprinde pipa tolănit pe sofă, dacă nu chiar focul, în frumoasa sobă de cărămizi verzi din odaia mea de studiu! Da! Nu sunt acum la Bucureşti în alba şi frumoasa mea căsuţă din *Aleea Blank*, castanii sălbatici în floare nu mai s'arată la fereastră, din stradă nu se aude glasul primăvăratec al vânzătorului de *miel!* Sunt în Rusia, la Petrograd, departe de orice fiinţă dragă, pe una din insulele Nevei!

Dar, e ceva pe măsuţă la mine! Un volum din *„Miricele"* lui Giovanni Pascoli. L-a pus acì, dimpreună cu altele, o mână pioasă şi prietenească. Să-l deschidem şi să cetim. Dela 'nceput mintea mi se rătăceşte pe o strofă ce provoacă încă o muşcătură a şarpelui azuriu: e ceà de-a treia din *Cântec de Aprilie:*

In fiecare an te chem,
Cu-o nouă 'nfiorare...
Când sosești, mă 'nviorez ;
Iar când pleci mă 'nrourez
Cu două lacrimi amare
Mai mult.

Oh! Nu! Destul cu lacrimile amare! Iar tu, şarpe azuriu al inimei mele, întoarce-te şi muşcă 'ncetişor, mai vino să-mi strecori în vine, pe nesimţite, veninul tău neasemuit de dulce!

Iată că mâna nerăbdătoare, nervoasă, cam tremurândă de emoţiune, se opreşte asupra unei pagini. Iată că cele patru sonete din *„Primăvară"*, frunzărite mai întâi cu indiferenţă spre a nu simţi preà mult colţişorii cei ascuţiţi ai micei reptile albastre, mă farmecă pe 'ncetul şi pun stăpânire pe mine.

Cei doi şerpi, al năzuinţii şi al dorului, muşcă acum în-

cetinel din pradă, pe când eu, purtând în vinele mele veninul azuriu al unuia şi violet al celuilalt, scriu cea dintâi *voluptate critică* din anul acesta.

Glorie în ceruri lui Dumnezeu şi pe pământ oamenilor de bine!

* * *

La urma urmelor, la dreptul vorbind şi în această *„Primăvară"* a lui Pascoli, ca şi în alte multe lucrări poetice ale lui, lipseşte ideia unităţii. Cam acesta ar fi — după unii — defectul „Miricelor". Ori poate că atât meritul, cât şi partea lor slabă, constă tocmai în a fi voit să dea o 'nlănţuire obicinuită de întregire unor minunate fragmente lirice cari trebuiau să rămâie între dânsele independente, aşà după cum luaseră fiinţă.

Defectul ar constà atunci numai în titluri, ori, mai bine zis, numai în *unele* titluri, precum şi în acele numere I, II, III, în locul cărora ar fi fost poate mai potrivit să fie un rând de puncte la 'nceputul şi adeseori chiar la sfârşitul fiecărui fragment.

Am spus a *unora* dintre titluri, fiindcă cea mai mare parte dintre ele *(„Amintiri", „Gânduri", „Bucuriile poetului", „Fereastra luminată")* sunt atât de generale şi atât de factice, încât e drept că sunt ca şi cum n'ar fi. Au pretenţii să clasifice, să adune, să cuprindă, când nu clasifică, nu adună, nu cuprind nimic!

Sunt păsările — aceste poezii ale lui Pascoli — cari nu pot trăi în colivie fără să-şi piardă agilitatea mişcărilor şi vioiciunea plină de bucurie a ochişorilor şireţi.

Din cele patru fragmente lirice, adunate sub titlul de „Primăvară", cel dintâi ar puteà să lipsească prea bine, fără ca să băgăm de seamă. Căci într'adevăr acel „fluviu" poate să curgă mereu în acelaş fel şi toamna şi vara. In cursul lui, nimic nu ne vorbeşte de primăvară, nici claritatea obosită a aerului, nici langoarea peisagiului, nici rigiditatea văzduhului oarecum încă iernatic.

Cu oarecare greutate, şi numai pentru cine *ar şti* cum să cetească, o terţină, ori mai bine zis un fragment de terţină:

. . . . . *uşor*
din piatră'n piatră'n umbră de mesteacăn' âşneşti sgomotos...

ar arătà un fel de a fi îndrăsneţ, exuberant, matinal, liniştit, un fel de frăgezime, cevà cu desăvârşire eteric (oh! plimbările mele dela Câmpulung!) cu acei mesteacăni ce-şi destind braţele uşoare peste decoloratul cer de primăvară, legănându-şi dantela fină a palidelor frunze.

E drept că dacă l-am întoarce şi l-am răsucì pe toate părţile, s'ar mai puteà găsì în acest sonet vreun alt singuratic

mărgăritar, ca acea „verdeață 'n tremur", spre pildă, ce-ți pornește gândul spre vântulețul cam aspru din Martie care face să fâșie păpurișul și să pârîe castanul.

Insă boarea aceasta căreia i se atribue în terțina 3-a atât foșnetul cât și pârâitul ne strică totul. Nu mai e vântul cel nou de Martie, năbădăios și stricător; e boarea obișnuită, e obișnuitul *zefir*, e cunoscuta *adiere* din barcarolele italienești ale secolului 19. Păcat de rest! Fărîma aceea de boare ne risipește în adevăr orice plăcere! Dacă Pascoli s'ar fi mulțumit cu acea *verdeață 'n tremur*, ce ne spune atâtea lucruri, par'că, încât în cele din urmă suferința lor ne mișcă. Când vântul le svîrcolește iarăși până 'n rădăcină, ne vine să-i strigăm să 'nceteze cu jocu-i fără de milă); dacă ar fi lăsat în voia soartei lor romantice de vechituri de „anticar", și boarea, și păpurișul și castanul și mai cu seamă pe copila ceea care poate:

visează la umbră, în murmurul de apă ;

am fi avut atunci în locul unui sonet numai două catrene, însă două catrene înviorate de splendoarea unui mărgăritar care de-abia strălucește acum, așă cum e înăbușit de prea multul aur și de prea multele împodobiri ce-l înconjoară.

Dar, asta e — a observat-o și Croce — una din lipsurile lui Pascoli: nu știe să se oprească la timp. Strică astfel și efectul acelei „colibe gătită cu garoafe roșii", care e una dintre rarele lucruri cu adevărat frumoase dintre cele oglindite de râul său, cu acele „ziduri de castele singuratice" cari amintesc litografiile romantice.

Și au ceva clasic, ceva roș, ceva banal unele armonii, ca aceasta:

iată-te ajuns la sgomotoasa mare,

care dudue parcă, alături de altele mai cu adevărat pascoliene, dar totuș, încă rare în aceste *Miricae*.

(Continuarea în numărul viitor) RAMIRO ORTIZ

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

„BATRÂNUL"

Editura ALCALAY. **Prețul LEI 8.—**

ORGOLIU

Era Mediterana liniştită
Intr'un apus îmbălsămat de vară.
Părea cu un covor acoperită,
De mişcătoare foi de roze.
Era apusul roz şi valurile roze,
Iar din păduri cu mirt şi portocale,
Veneau pe vânt miresme şi petale.

Eu aplecat pe balustradă,
Priveam cum valurile 'n radă,
Se ridicau o clipă, ca apoi să cadă.
Era greoae apa de şoapte şi imagini,
Ca un arhaic vraf
De răscolite pagini.
Şi ca prin joc de tainice magnete,
Tot şirul visurilor mele
Mi s'a părut, pe coama unui val,
Un evantai de vălurele.
Şi le-am privit cu dragoste, cu sete, —
Dar valul, brusc, s'a sfărâmat de mal.

LICEUL „GHEORGHE ... SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

O! ideal, o! ideal!
Amăgitor ca un miraj oriental,
Ca valul mării nestatornic!
Sunt fericiţi pe lume doar miopii,
Căci depărtatul curcubeu,
Spre care năzueşti mereu,
Dispare veşnic când te-apropri!

Dar stavile voinţei mele nu's,
O! Ideal.
Imi voi clădi din dorul meu, un piedestal,
Il voi clădi mai sus, mai sus,
Iresistibil,
Spre luminosul Imposibil.
Şi voi ajunge 'nvingător,
Să-mi încunune fruntea curcubeul,
Şi să-mi privesc în faţă Dumnezeul.

C. NARLI

TĂCEREA UNEI CHILII...

Când am intrat în ograda mănăstirii ne întîmpină un miros rece de iarbă înrourată. Intunericul înghiţise totul, numai dela casa cea mare din dreapta îşi torcea caerul de aur, prin fereastră, o lumină. Se zăriau în fund păreţii albăstrii ai chiliilor, ca nişte pete îndepărtate de omăt. Un somn greu coborîse parcă din cerul îmbrobodit şi sub el amorţise orice şoaptă. Răcoarea creştea din pământ, din zidurile mănăstirii şi-ale chiliilor.

Păşiam în bobote, cu băgare de seamă. Aveam presimţiri c'o să cad într'o prăpastie, în întuneric. Apoi, deodată, din umbră, izvorî un glas necunoscut:

— Aici... luaţi sama... sânt scări...

M'am aşezat pe treptele de piatră, rezemându-mă de părete, lângă uşă. In faţă aproape, mănăstirea uriaşă, cu păreţii ca de cremene, să 'nălţă, ca un munte, în văzduhul de humă. Din turnurile ei coborâ parcă o mirează, de ghiaţă, tristă, grea, prevestitoare de rele.

In fund, brâul întunecat al locuinţelor călugăreşti. Şi peste grădină, în întuneric, *Suceava,* oraşul Voevodului, adormit în noaptea târzie, din începutul de toamnă. Nici un ochiu de lumină: păcură... Un mormânt în care se odihnesc amintirile!... Nu se văd case, nu s'aude frântură de zgomot. Ştiu că înainte, departe, străjuesc dealurile împădurite ale Mitocului. Aşi vrea să le văd, să le sorb frumuseţa nelămurită. Mestecenii bătrâni vor fi tremurând frunzişul de argint şi 'mprejur trebue să miroase a trifoi sălbatec şi a cicoare...

Oraşul pare un ţintirim fără candeli, fără cruci. Visuri scumpe se deşir din trecut. Poate pe treapta pe care mă odihnesc au stat altădată plăeşii înarmaţi, cu căciuli mari, cu plete răvărsate pe umeri. In aceste chilii îşi vor fi încălzit trupurile din palice cu vin fiert şi-or fi croit planuri de bătălii...

Un dângăt surd şi-un fâlfâit de aripe tăiè liniştea adâncă... O pasere de noapte ce n'are astâmpăr...

A scârţiit o uşă şi-o umbră se aşeză pe cealaltă margină a scărilor. Nu-l văzusem la lumină şi nu-i cunoşteam obrazul acestui călugăr tăcut, străin de sufletul meu. Mă simţiam singur, împovărat de gânduri şi cu inima plină de durere şi nelinişte. Cercam să mă întorc la petrecerile zilei, la oamenii pe cari i-am cunoscut, să adun în minte atâtea privelişti de cari se bucurase ochii mei, dar parcă o umbră a morţei se aşezase lângă mine şi mă turbura.

— Ți-o fi somn, domnișorule, mă întrebă călugărul, îi fi ostenit de-atâta drum...

— Nu simt obosiala, părinte....

Aș fi vrut să mă duc în oraș, să hoinăresc pe străzile întunecoase, printre casele mari, pe ulițele înguste, fără țintă și fără dorul de-a vedea pe cineva. Și-mi era rușine de acest lăuntric îndemn...

Ca să-mi aud glasul, făcui:

— Sunteți mulți călugări aici, părinte?

— Puțini... dar în alte vremuri!...

Ce straniu răsunară glasurile noastre, ieșite ca din niște hrube!... In fereastra dela casa cea mare pieri lumina și câtva timp auzii câțiva pași prin cerdac.

— Apui eu, domnișorule, mă duc că mâne trebuie să mă scol cu noaptea 'n cap... Poftim cheia... așa-i la noi: cum se face de ziuă încep a veni la sfântul Ioan să se roage..... Ii nimeri, înă rog?

— Unde părinte?

— Chilia, unde *ti-i odinì*... Iacă-tă întracolo, la dreapta, îi da de-o ușă, întri și pe sală la numărul 3 deschizi...

— Bine-bine, du-te părinte...

— Socot că chibrituri îi fi având... Acolo găsăști un capăt de lumânare....

— Noapte bună, părinte...

Rămas singur mă cuprinse frigul și nu știu de ce o teamă. Imi vedeam, în întuneric, ochii răsfrânți, aprinși, fioroși; apoi liniștea nopței, singurătatea, depărtarea de lume, apropierea mănăstirii îmi revărsară în suflet o dulcioasă plăcere. Dintr'un colț al inimei se desprinse amintirea unei fete. Și 'ncepui să 'mpletesc norocul care-a rătăcit pe alte meleaguri...

— Să stăm amândoi, alături, tăcuți, la ușa unei chilii, înfrigurați de fericire, sprijiniți unul în altul ca două păseri într'un cuib...

Imi venia s'o strig în noapte, s'alerg, s'o caut undeva, departe, pretutindenea...

Când am intrat în chilia rece, un miros greu, de pivniță, mă izbì. Am bojbăit, în lumina slabă a unui chibrit, masa și am aprins un capăt de lumânare. Intunericul se destrămă în umbre ce se îngrămădiră prin unghere. Mirosia a tămâie și-a mort. Pereții goi, reci, pe masă o ulcică și-o cană mare, călugărească, un pat îngust și-un așternut sărac... toate parcă rânjiau la mine. Mi se părea c'aud liniștea chiliei cum izvorăște din pereții fumurii. Ca un ochiu mort, de apă, fereastra mă privià speioasă. In colț, sus, aproape de pod, o icoană a cărei zugrăvială n'o puteam deslușì.

M'am așezat pe patul tare, apăsat de o grea tristeță. Odată cu mine parcă intrase și *ea* în chilie și rămase la ușă... O vedeam: naltă, cu ochi întunecați, cu părul cum îi cafeaua

prăjită — tremurând. Închideam ochii, dar parcă vinea cineva și-mi deschidea pleoapele. Și tăcerea îmi țâuia în urechi și-o greutate mi se rezăma de spinare.

Am încercat să mă scol, dar din umbră o mână mă trase înapoi. Ochii țintuiau fantoma împietrită lângă ușă... Plângea, ca o străină și nu îndrăznia să se apropie... Și'n liniștea chiliei din pereți răsunau molcome cântece de îngropare. Lumânarea tremură ca o aripioară și zîmbetul ei trist înflorià, bolnav, în încăperea mută.

Mânile le simțiam de ghiață, picioarele de plumb... La doi pași chipul *ei* tremură, frumos și palid.

Adunându-mi puterile m'am ridicat și prăbușindu-mă pe dușămea, în fața icoanei, am început să plâng și să mă rog pentru *dânsa*...

Lumânarea se stinse și toate umbrele năvăliră...

D. IOV

PROSTUL

Ne vom vedea curând! Cu câtă frică
Mă 'ndrept spre cuibul dorurilor mele!
Și pradă slabă îndoelii grele
Mă 'ntreb, când voiu intra ce va să-mi zică?

Sclipi-vor ochii săi ca două stele?
Va ciripì voioasă păsărică?
S'o desmierda cu grații de pisică?
Sau rece îmi va spune vorbe rele?

Cuvântul ei mi-e soare și furtună
Și după cum e astăzi rea sau bună
Mi-e ziua fermecată ori deșartă.

Eu mulțumit de lanțul ce mă leagă
Nu cer nimic decât ca viața 'ntreagă
Ea să mă poarte tot cu-atâta... Artă!

ALEXANDRU RALLY

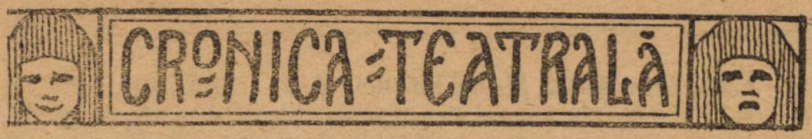

TEATRUL MODERN: STRIGOII

DRAMĂ IN 3 ACTE DE *HENRIC IBSEN*

Dacă în *Strigoii* nu s'ar pune un «caz» cu totul modern şi nu s'ar vorbi de o boală pe care antichitatea pare a n'o fi cunoscut, drama lui Ibsen ar putea sta alături de tragediile greceşti prin simplicitatea liniilor ei, prin viguroasa sobrietate a efectelor teatrale şi mai ales prin fatalismul ei antic.

In *Strigoii* lui Ibsen e pusă problema *eredităţii*, E pusă atât cât se poate pune o «problemă» într'o operă literară: — fără vre-o concluzie de ordin general, ci strict limitată la cazul în discuţie. Din neputinţa de a generaliza şi de a trage o concluzie ştiinţifică iese şi zădărnicia *tezismului* în artă.

La ce folosesc «tezele» dacă nu isbutesc să îmbrăţişeze decât un singur caz? Alături sunt mii de cazuri asupra cărora concluzia tezei nu se validează. Nu ne-a dovedit deci nimic. Opera sufere prin evidenţa *intenţiei* artistului, fără să câştige în putere de convingere sau de suggestie.

Nu trebue să căutăm deci în *Strigoii* lui Ibsen o problemă şi o soluţie. E un caz de ereditate, — şi atât. Din tratarea lui nu iese nici o concluzie generală.

Strigoii ne trezesc impresia teatrului antic nu numai din tecnica lor sobră şi limitată la un număr restrâns de persoane, ci din atmosfera totală a dramei şi din fatalismul ei imoral.

Elementul esenţial al tragediei greceşti este ideia fatalităţii. Pe deasupra vieţei pluteşte destinul... Adevărata acţiune nu se petrece între eroi ci în sufletul marelui regizor divin care a croit fiecăruia un destin.

Concepţia fatalistă a lumei trece dincolo de marginele binelui şi răului. Faptele omeneşti sunt despoiate de poezia lor morală, căci nu putem concepe o calificaţie etică fără un liber arbitru. Lipsa de frumuseţe morală stăpâneşte întreaga literatură greacă. Eroii *Iliadei* şi *Odiseei* îşi ţin mai întâi unul altuia lungi discursuri de invective sau de premărire personală; se iau apoi la luptă. Soarta luptei nu se hotărăşte însă prin valoarea eroului ci prin intervenţia neaşteptată a unui zeu sau prin destin. Achile sau Hector ar fi fost de multe ori învinşi dacă o divinitate protectoare nu i-ar fi scăpat, învăluindu-i într'un nor.

In *Iliada* avem o *theomachie*: se luptă mai mult zeii între dânşii decât oamenii... Personalitatea eroilor este deci cu mult scoborâtă prin tutela cerească.

* * *

Fatalismul tragediei greceşti reapare în drama lui Ibsen sub denumirea modernă de ereditate. Şi aci ca şi în biblicul Deuteronom: păcatele părinţilor asupra copiilor. Unii fac şi alţii plătesc.

Actele lui Oswald Alving ies din sfera conştientului. Ele nu mai pot fi însoţite de nici un atribut moral. Nu le mai putem aprecia. Boala e o moştenire dela tatăl lui; în instinctele lui perverse trăesc păcatele şi viţiile bătrânului Alving. Perechea din verandă e strigoiul celeilalte perechi care se sărutase tot acolo sub privirea speriată a Doamnei Alving.

Pe Oswald nu l mai judecăm: faptele lui nu pornesc dintr'un liber arbitru. Il compătimim totuşi.

Fatalismul alungă poezia morală a acţiunilor omeneşti; rămâne totuşi un mare principiu generator de emoţie tragică... Nimic nu poate fi mai tragic decât un om fulgerat de o mână nevăzută, fie ea a unei divinităţi. ca în concepţia greacă, fie ea a unei barbare fatalităţi atavice, după concepţia medicală modernă. Sentimentul de groază şi de compătimire faţă de Alving stăpâneşte întreg şi puternic. Câştigă poate chiar în intensitate, prin faptul că, aflându-ne dinaintea unei fatalităţi oarbe, ni se naşte instinctiv frica de a nu fi şi noi victimele nevinovate ale aceleiaşi fatalităţi.

* * *

Puternica dramă a lui Ibsen a fost reprezentată aşa cum trebuia. D. Manolescu ne a dat o mare creaţie în Oswald.

E. LOVINESCU

CRONICA IDEILOR

REVIZUIRI DE EXPRESII

I.—«*ONOARE*». Definiţia onoarei e atât de relativă şi de fragilă, încât, insistând asupra ei, par'că am vroi să fixăm o spumă de valuri agitate. Ne ferim să formulăm, solemn şi concis, ceiace, mai puţin ca orice alte sentimente, nu poate fi apucat grosolan între fraze.

Căci simţământul acesta—cu toată aparenţa schimbătoare după loc, timp sau rasă—este ca acea forţă de cohesiune ce împreunează elementele unui corp într'o unitate temeinică. Onoarea e cimentul spiritual al caracterului uman; ea n'are altă lege decât în şoptirile spontane ce vin din adâncimile sufletului, din tainiţele inimei călite prin încercările atâtor generaţii, din subconştientul în care zac reminiscenţele existenţelor anterioare.

Onoarea, adevărata onoare, se vădeşte prin acea nobilă atitudine de om care simte cât de grav e simplul fapt de existenţă pe acest pământ pururea rodnic şi mereu indulgent faţă de rătăcirile noastre sângeroase. Ea este acea manifestare superioară în care se concentrează toate putinţele de umanitate şi desăvârşire; — e şi reacţiunea

în faţa acelor contrarii care ameninţă realităţile noastre interioare, armonia noastră spirituală.

Onoarea umană îşi are suprema ei expresie în năzuinţa de înălţare, de eliberare şi unificare cu acea inexprimabilă realitate universală. ce ne apare, bunăoară, într'o noapte de vară, de pe culmea unui munte:—un cer plin de focare ce sclipesc în puritatea eterică a infinităţilor...

O! onoarea de a vedea aceste minuni, de a putea cuprinde frumuseţea şi a bănui intenţiile atâtor puteri creatoare! Atunci, într'adevăr, simţământul onoarei e resimţit în deplina lui intensitate: — el e nuanţat şi de acea adorare ce pare de natură religioasă ; căci onoarea e un simţământ universal: ea înseamnă echilibrare, purificare—neîncetat efort de menţinere şi desăvârşire...

Prevedem ironia unora dintre cititori! — Să nu ni se obiecteze că onoarea e un simţământ pur social; că ea regulează doar raporturile dintre om cu om, dintre ins cu societatea şi dintre colectivităţi. Tocmai, pentru că ştim, cât de mult e socializat—mărginit şi pervertit—acest sentiment, am insistat asupra esenţei sale universale, religioase.

Manifestările onoarei au devenit atât de dubioase şi relative, atât de formale, încât privim înspăimântaţi golul ce creşte în sufletele şi conştiinţele «moderne». Omul primitiv avea un simţimânt mai real, mai profund, al onoarei ; căci el era în primul rând sincer şi manifestările conştiinţei sale născânde erau în raport cu universul, care e doar acelaş acum ca şi atunci. Noi am făcut din onoare un cod, o înşirare de expresii tipice, — o serie de măşti ce se suprapun sau se înlocuesc. Onoarea aceasta modernă e pentru manechini vicioşi, putrezi sau pentru bestii ataţate de himere, învârtindu-se prin aşezăminte civilizate.

Dar, nu voim să «discutăm» onoarea: — ea se trăeşte. Ea e directă şi imediată, ca orice element al vitalităţii. Adăugăm numai o caracteristică, mai mult psihologică. Baza acestui simţământ nu e orgoliul ţeapăn şi orb,—ci umilinţa, divina, blânda, a tot înţelegătoare umilinţa ce simte şi *în ea* toată realitatea şi armonia existenţii.

EUGEN RELGIS

E. LOVINESCU:

ÎN CUMPANA VREMEI

(Note de război)

Preţul Lei 5.

ÎNSEMNĂRI

Revolte și Răstigniri de *A. Dominic.* — Fără îndoială că volumul *„Revolte și Răstigniri"* e o revelație pentru poezia românească, în timpul dureroasei secete literare de după războiu... Volumul întreg pare un câmp vast plin de tufișuri din care răsună solitar un urlet de revoltă, de iubire, apoi altul cu care se împreună și tumultuoase se înalță spre cer.

* * *

Dominic e un *poet social* — un răsvrătitor... Accentele clocotitoare de ură și iubire pe care le scoate le-a găsit împrăștiate, le-a strâns și poetizat brut, fără să le mai dea o nouă înmlădiere.

Printr'o coincidență curioasă ne amintim de poeziile sociale ale lui Eugen Relgis — care, dacă nu-i tocmai întotdeauna, un artist al versului prin unele înmlădieri și alunecări *sensibilizează* emoția intelectuală, spre deosebire de Dominic care *intelectualizează* emoția sensibilă.

Poemul Israel, prin larga și uriașa concepție ce o îmbrățișează, putea fi quintesența epopeei suferințelor umane. Explicările îi conturează și limitează însă măreția concepției; poezia nu trebuie să aibă contururi precise, ea trebue să se topească într'o armonie de sunete, după cum totul din natură își topește conturul, apoi lipsește tocmai *„suferința"* din poezie, căci nu-i destul să te adresezi cu o admirabilă sonoritate barbară:

Eterne Israel neînțeles
Popor al Bibliei ales
De Iehova printre popoare
Ci toarnă tu'n smeritul meu cuvânt
Magia unui strop de înflăcărare
Din psalmii tăi divini — eu vreau să cânt
Fecunda ta durere pe pământ...

Epocile cele mai grele din viața poporului evreu, când torturat mânat din urmă ca o turmă de leproși și gonit din țară de către legionarii Romani, epoca persecuțiilor *Inchiziție*, nu sunt evocate... Fraza nu evocă ceiace ar putea evoca fapta...

Poezia de iubire este în parte lipsită de gingășia lirică, după cum cea socială e lipsită de măreția epică; e mai mult clocot de patimă, ură și înfrigurare de dorinți.

Și'n sărutarea noastră a gemut
Adânc, adânca dragostei robie;
Destine 'ngemănate din trecut,
Ne'nduplecate, grele de vecie,
Topiră 'nfioratul nostru lut;

In poezia unde nu-l obsedează concepția reușește să dea unele strofe într'adevăr măreție:

Un cer de nouri grei, învinețit
Își sdrențuie cămașa 'nsângerată
Și ca un monstru frânt și răstignit
Își pleacă fruntea lui îndoliată
Și pieptul lui de răni brăzdat
Peste adânca pomilor cântare,
Sărută piscul munților în zare
Și plânge pe sărutul ce l'a dat...
Și plouă, plouă 'ntruna — necurmat ..

Volumul *„Revolte și Răstigniri"* închide sufletul sbuciumat al unei personalități...

I. C.

A APĂRUT

ANUL II

No. 1

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Anul al doilea	*E. Lovinescu*
Pe mare (poezie)	*Elena Farago*
Crăciunul lui Osman (comedie într'un act)	*Victor Eftimiu*
Vine D-na și D-l Gheneral (schiță humoristică)	*Maiorul Gh. Brăescu*
Seara la Miorcani (poezie) . . .	*Ion Pillat*
Din isprăvile Comuniștilor . .	*Radu Cosmin*
Poșta Redacției (schiță humoristică)	*Mark Twain*
Luptele dela Mărăști	*George Cornea*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an

„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

COMEDIA ○○○○○
○○○○ DRAGOSTEI

ROMAN

LEI 7.50

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

VICTOR EFTIMIU

CORABIA cu PITICI

O serie de povestiri, scrise într'o limbă colorată, cu subiecte dramatice şi palpitante, cuprinse într'un volum de peste zece coale, cu coperta în culori.

5 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — Bucureşti

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

BIBLIOTECA PROFESORILOR

ANUL II. NO.

SUMARUL:

E. Lovinescu . . **Simulare-Stimular**
Ion Barbu . . . **Râul**
Hort. P.-Bengesu **Ce mi-a vorbit p tretul**
Ion Sân-Giorgiu . **Știință și Poezie**
Ramiro Ortiz . . **Primăvara**
Ana din Coștilă . **Apus de Soare**

CRONICI:

Mihail Iorgulescu: Teatrul Regina Ma
Puntea.—*Însemnări.*

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor

UN LE

Apare Sâmbăta

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, I. Barbu, Gh. Brăescu, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

ANUL II, No. 3. 29 MAI 1920

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ
Director: E. LOVINESCU

SIMULARE—STIMULARE...

Se cunoaşte lupta lui Maiorescu împotriva formei fără fond.

Suntem o ţară de forme fără fond. Avem cadre aurite; n'avem însă tablouri. Avem Academie, n'avem însă o mişcare culturală reală; avem Conservatoare, Teatre, Şcoale de belearte, n'avem însă muzică naţională, artă dramatică sau pictură naţională. Viaţa culturală se mărgineşte la o serie de simulacre. Facem gesturi îndărătul cărora nu e o atitudine sau o nevoe sufletească reală. Am pornit deci pe un drum greşit. Să nu ne grăbim cu împrumutarea formelor de civilizaţie apuseană, dacă nu răspund unei necesităţi naţionale. Cât timp nu avem o pictură originală, n'avem nevoe de şcoli de bele-arte; cât timp n'avem o literatură dramatică de valoare, n'avem nevoe de conservatoare şi de Teatre Naţionale; cât timp n'avem profesori bine pregătiţi şi o mişcare ştiinţifică serioasă, n'avem nevoe de Universităţi şi de Academii.

Să înlăturăm deci formele fără fond. Când vom avea un fond, va secreta dela sine forma. Funcţiunea crează organul. Necesitatea nutriţiei a creat aparatul digestiv. „Forma fără fond, scria Maiorescu, nu numai că nu aduce nici un folos, dar este deadreptul stricăcioasă, fiindcă nimiceşte un mijloc de cultură. Şi prin urmare vom zice: este mai bine să nu facem o pinacotecă de loc, decât să facem o pinacotecă rea".

Sau mai bine să nu se joace piese româneşti de loc, decât să se joace o piesă fără vre-o valoare deosebită.

* * *

Teoria pare riguros ştiinţifică: funcţia crează organul şi nu organul funcţia. In biologie. In ordinea morală însă, şi organul crează uneori funcţiunea.

Credinţa ridică bisericile. Dar şi formele sacramentale ale bisericii, cultul exterior, pompa, riturile tradiţionale, rugăciunile întăresc, desvoltă şi provoacă întrucâtva credinţa.

E rostul acestor gesturi exterioare, acestor formule şi forme auguste. Reţin şi stimulează credinţa într'o plasă invizibilă, din care nu se pot desface chiar liberii cugetătorii. In faţa trăsnetului ce cade, degetele cele mai indiferente se împreună în semnul crucii.

O formă fără fond e, negreşit, o simulare. Este însă şi o *stimulare*. Hipocrizia, spunea La Rochefoucauld, este un omagiu adus virtuţii; cinismul este negaţia ei. E mai bună hipocrizia: azi o simulează; cu timpul, poate, o va realiza. Repetînd îndelung un gest, transmitem şi sufletului o atitudine corespunzătoare gestului.

Forma fără fond nu trebue deci înlăturată ca ceva dăunător culturii. Nu e cultura însăş. Nu o vatămă totuşi; o ajută. Mai bine o pinacotecă rea decât de loc, mai bine un Teatru Naţional rău decât nici unul; mai bine o Universitate mediocră decât fără de Universitate.

O constatare de fapt: progresul nostru cultural nu se poate tăgădui. Dela forme goale, am ajuns şi la oarecare fond. Altfel sunt Universităţile, Academiile şi Conservatoarele de azi faţă de cele ale trecutului.. Forma n'a împiedicat deci fondul; l'a şi ajutat chiar prin exerciţiul continuu al unor simulacre care au ajuns, în unele privinţi, să răspundă, în sfârşit, unui fond potrivit.

O operă românească mediocră este un omagiu adus unor viitoare opere bune. E o forţă în devenire. Cultul mediocrităţei naţionale e prin urmare obligator pentru progresul culturii naţionale.

E. LOVINESCU

RÂUL

Din culmea unde, mai presus de nor,
Doar ghiața își sculptează diamàntul
Te prăvăleai, gigant clocotitor,
Cât zarea—întins, haotic—ca neantul.

In jurul tău frânturi de stâncă, lut,
Cadavre ale florei uriașe
Monumentau un neînturnat trecut...
Și nicăiri în goana pătimașe

Reflexul liniștit nu popula
Cu lumea lui năvalnicele ape...
Dar anii au trecut... Din matca ta
Prea strâmtă—atunci, ai dispărut aproape.

Oglindă călătoare, cer mobil,
Te-ai încadrat într'o ușoară spumă
Și-ți porți acum cristalul tău steril
Spre-a mărilor îndepărtată brumă.

Dar murmurul, acord eternizat,
Neîncetat grandoarea ta o plânge ;
Și-întregul tău trecut, pietrificat,
În unda potolită se resfrânge.

ION BARBU

FETIŢA

Indată ce soarele violent de Iulie îşi slăbea puţin puterea—spre seară—pleca cu urciorul mic plin cu apă şi cu turta caldă în ştergar, pe care i-o făcea baba Stanca,—gazda.

Dorise un urcior şi mama i-l cumpărase, fericită că fetiţa ei mică şi cuminte care nu cerea nimic, arătase o dorinţă. Fetiţa, căreia mama i-ar fi pus Pământul rotund în ştergar şi i-ar fi prins Luna în gura urcioraşului.

Copila orăşeancă nu mai mâncase turtă bună ca cea a babei Stana, din făină oacheşă şi mălaiu auriu.

Era ceva nou. Nu trăia decât în necunoscutul a tot ce era nou şi de care lumea era plină pentru ea, şi orice noutate adusă în deprinderile simple ale vieţei familiale o încânta ca o cucerire concretă a acelui mare necunoscut.

Fetiţa era mică. Avea zece ani şi şase luni.

Cât loc rămânea în univers cu toate lumile lui în afară de ea! Locul pe care sta; casa, curtea, erau îngrădite strâmt. Câtă întindere dela acel gard înainte până dincolo de orizonturi!

Ea nu putea socoti cu mintea această suprafaţă care i aparţinea ca şi timpul neliminat, şi tocmai fiindcă nu le putea socoti le simţea şi simţirea asta era o aspiraţie lacomă, aşa de lacomă încât era neîncăpătoare în ea şi o sfărâma, o asvârlea cu fiecare moleculă a trupului mic în spaţiul imens din care abia se desprinsese, aşa încât Fetiţa rămânea încheiată slab în întruparea ei firavă şi mică, nu apăsa pe fapte şi pe lucruri, nu se simţea pe ea trăind cu greutatea fixă a ponderei ei, pe locul şi în timpurile acelea strâmte, şi era totdeauna absentă din ele şi din ea însăşi.

Era o copiliţă visătoare şi naivă pe care oricine o aducea de mână încet ca pe cei slabi şi rătăciţi, la realitatea oricărui lucru.

Orişice fiinţă se desvoltă în jurul şi asupra ei însăşi schimbându-se uimitor şi neisprăvit şi rămânând totuşi neclintit aceiaşi. Contradicţii pe care natura le armonizează perfect. Fetiţa dacă ar fi avut zile să trăiască, schimbându-se nespus de mult, ar fi rămas poate mereu,—şi după ironica şi limitata cucerire de timp şi spaţiu care i-ar fi fost îngăduită ca fie-căruia,—ar fi rămas poate tot absentă de pe locul ei strâmt, cu aceiaşi aspiraţie lacomă spre infinitul necunoscut.

Deocamdată nu se juca jocurile altor copii, dar pleca spre cucerirea lumei, începând cu orizontul apropiat.

Dela căsuţa babei Stana unde stau ca chiriaşi în vara aceia, în satul de pe malul unui lac sărat,—aşa de sărat că te răsturna şi te

îneca dacă nu luai seama şi erau acolo şi ocnele cele mari—dela căsuţa babei Stana, dimineţile se vedea pe dealuri o pajişte mai frumoasă decât toate. Pornită cutezător către ce era frumos, se hotăra să meargă acolo şi pleca în Robinsonadele ei cu urciorul, cu turta şi cu voia dela tata pentru acel lung voiaj.

Tata vrea ca fetiţa să stea mereu subt ochii lor ocrotitori, de aceia minunea de a depăşi cercuirea tutelei lui arbitrare apărea şi mai atrăgătoare. Ii va fi rămas poate plăcerea supunerei, dar fără îngrădire, până cât de târziu.

Pleca cu merindele dar nu le gusta, nu le începea, ca să nu se isprăvească. Işi alimenta isvorul dorinţei nesecate; deprindea truda foamei nesăturate, îşi cruţa prisosul din care vreodată bucuria consumată să se poată hrăni din gustul ei nesfârşit.

In totdeauna livada cea frumoasă pe care lumina dimineţei i-o aducea sub ochi aproape, când pornea spre ea se depărta şi picioruşele fetiţei, mai mici ca drumul ei, oboseau, şi tot trupul mic ostenea; dar cum nimic pe lume nu ar fi împiedicat-o să ajungă la livada frumoasă, energia încordată a dorinţei îi purta mai departe trupul plăpând—şi Fetiţa avea să rămână aşa, mereu plăpândă şi învinsă de drumul anevoios şi mereu purtată spre el de energia încordată a dorinţei.

Când ajungea, deşi era tocmai livada aceia pe care o dorise de departe, numai era aşa frumoasă. Catifeaua ei verde undulată moale fără de nici o cută, deaproape avea iarba mai rară, grunji chiar. Gustul de a se aşterne pe ea ca pe un covor mătăsos care să-i desmierde corpul mic şi delicat, gustul ăsta rămânea decepţionat şi cerea acte de renunţare sau de curaj, fiindcă erau moşoroaie de furnici şi moviliţe de cârtiţe, viermuşi urâţi şi lunecoşi de care avea un mare desgust şi multe alte gângănii; apoi ăşchii şi uscături, şi de toate astea îi era frică. De cele vii fiindcă muşcau şi asta era o primejdie nelămurită, şi de celelalte fiindcă o sgâriau.

In adevăr, deşi era aşa de cuminte şi nu se juca deloc, picioarele, braţele, gâtul fetiţei, erau veşnic sgâriate. Toate lucrurile de care ea se ferea o loveau şi, nefiind întărită destul de soare şi de vânt, pielea ei prea subţire,—pe care o făcuse mama mare de mătase—mama-mare cea frumoasă ca o prinţesă, care avea totdeauna pe degete şi rochie un fir subţire de mătase cu care ţesea broderii ca în poveste şi cu care ţesuse—spunea ea şi pielea Fetiţei—prindea şi păstra sgârieturile toate, toate cele mai nebăgate în seamă atingeri şi nu putea deloc da socoteală cinstită mamei, de unde avea atâtea semne.

Fiindcă livada era mai aspră de cum o văzuse dedeparte se năştea atunci în ea o desamăgire asupra realităţei lucrului dorit. Uneori nici nu se mai aşeza pe iarbă, sau strângându-şi cât putea—adică neîndestulător,—rochia scurtă de stambă cu bobiţe, îşi gusta bucuria cu spaima viermuşilor şi gândăceilor, a tot ce era în jurul ei viu şi deci neliniştitor, şi chiar dacă nu se urcau pe ea, tot îi simţea ca şi cum ar fi fost, şi asta turbura extazul pur în care cădea în faţa naturei.

Învăţa atunci că oricât ne-am urca spre frumuseţe nu o vom găsi decât însoţită de grunji şi oricât ne-am cufunda în bucuria spiritualizării, în jurul trupului nostru va furnica neliniştea vieţăţei.

Târziu când trebuia să plece, totul se netezea în jur şi locul era întocmai cum îl văzuse dela distanţă. Grunjii, gândăceii, furnicele luau fiinţă cu ea, şi făcând fiinţă cu ele, nu rămânea în afară de ea decât desfătarea pură a frumosului. Părea atunci ca şi cum ar fi mers departe, departe în cuprinsurile lumei, şi sus, sus în văzduhurile ei, şi cât de departe, cât de sus, lua cu ea şi pământul de unde plecase lipit de tălpile mici, şi îl ducea cu ea pretutindeni.

Se întorcea obosită dar umblând repede, fricoasă fără de pricină deslușită, în amurgul luminos, numai fiindcă se apropiau încet seara şi noaptea, fiindcă se apropia încet de departe întunericul care e spaima nelămurită a luminei.

La masă sta tăcută ca de obicei şi cuminte între părinţi, hrănindu-se puţin, fără foame, ostenită dar nemărturisind ca să nu stârnească dragostea lor bănuitoare, cu un fel de somn treaz pe care îl simţea cum o amoarte treptat şi care îi venea din pipăitul aerului prea tare, cu ochii în jos pentru ca mama şi tata să nu vadă în ei toate depărtările care o ademeneau şi o răpeau de lângă dânşii... şi pe urmă era seară. Seri de vară, plină, lâncedă. Veri fierbinţi ca un cuptor, peste regiunea aceia de dealuri, abia răcorite de o suflare împrospătată prin frunzarea deasă a colnicelor.

De obiceiu o întreagă mică societate pornea în preumblare seara târziu pe şoseaua satului spre târguşorul vecin. Se mergea până la un nuc mare cu bancă subt el. Pe bancă se aşezau cei mai vârstnici şi farmecul plimbărei nu era turburat cu vorbă multă. Tăceau odihnindu-se în odihna serei, după ce cu cuvinte obişnuite se minunau de taina obişnuită a întunericului sau de lumina lunei.

Ca pretutindeni erau printre ei bătrâni plini de puterea amintirei, oameni mijlocii înclinaţi nevoilor prezente, şi tineri îmboldiţi de neliniştea dragostei.

Printr'un impuls mai viu spre viaţă, copiii mergeau totdeanna înainte depărtându-se de grupul celorlalţi. Cu toate că erau familiari şi intimi chiar, fetiţa nu-i cunoştea bine pe nici unii. Îi ştia fără să-i ştie; îi vedea fără să-i vadă. Cu cât erau mai amestecaţi cu traiul ei cu atât mai neexistenţi.

Fetiţa nu avea atunci conştiinţa clară decât de ceva, de *ea*. Nu de existenţa ei reală între aceşti oameni şi pe locul acela. *Ea*—ceva viu pentru care exista noaptea, luna şi lumea, cum şi Ea trăia pentru ele. Numai când se va fi îndeplinit pe ea, numai după ce luna, soarele şi lumea îi vor fi aparţinut pentru a sătura egoismul ei lacom, atunci: luna, soarele şi pe Ea, le va întoarce către Altul şi nu va mai fi nimic care să aibă înţeles, decât acel care o va conţine împreună cu luna, soarele, cu noaptea şi cu lumea întreagă, pe care Fetiţa le-a absorbit adânc în ea—şi apoi i le-a dăruit.

De obicei la mijlocul distanţei începea cineva să cânte. O văduvă cu tâmple castanii şi ochi mari, şi după ea începeau logodnicii, amo-

rezații, apoi se uneau glasurile celorlalți aduși de încetinirea vârstei pe rând și mai încet, la duioșia cântecului.

Copiii susurau aceeași melodie ținându-se lanț de mână cu pașii săltați de neastâmpărul sburdalnic.

Fetița nu cânta. Îi era rușine. Ca și cum a scoate sunetul viu și a-l arunca de pe buze era ceva desvelit.

Era pentru orice sfioasă și dacă o sileai se ascundea în ea cu dureroasă sălbăticie. Dacă n'o sileai rămânea cu o desamăgită nedumerire; dacă o aduceai venea încet și blând; dar dorea cu cutezanță și se smulgea cu violență. Iar toate astea încetau de a mai fi atunci când ea nu era miezul lumei. Era atunci un răsad mic care creștea fără voință sub soare și ploaie.

Nu cânta, dar la întâia notă a cântecului se oprea ca la o chemare și surâdea în întuneric de oarece cântecul acela era pentru ea, ori-cine l'ar fi cântat ori-cui; al bătrânilor, al amorezaților, al copiilor. Pe ei nu-i știa, nu-i vedea, dar cântecul lor, tot cântecul lumei, era al ei, *era sigură*. îl primea peste ea revărsat întocmai ca apa în care se scălda, și apoi îl arunca din ea ca pe un ecou spre noapte, lună și oameni. Mut dar cu acel glas profund și cald al sonicității fără sonoritate și ecoul trimis din ea îl auzea mai plin, mai vibrant decât banala romanță, a văduvei languroase cu tâmple castanii și ochii mari. Îl arunca „nimănui" departe, pe drumuri necunoscute, fără să se îngrijească de mersul lui, ca pentru un drum prea lung ca să l urmărești și, în adevăr, mult mai târziu va fi ajuns și de acolo la cine se va fi oprit, îi va fi dat alarmele lui nebănuite.

La un loc, un copil mai totdeauna se speria de ceva în întuneric, sau de umbrele lunei. Erau unii mici de tot, mai mărișori, până la paisprezece ani. Deacolo înainte rămâneau lângă oamenii mari.

Se speria vreunul cu dinadinsul sau numai se prefăcea, ca să arunce spaimă în ceilalți. In orice fel se pornea o goană nebună de păsăroi aventurați prin tufișuri, înapoi spre aripile protectoare.

Fetița nu se speria decât de strigătul și de goana lor, și fugea și ea mai tare ca toți. Când ajungeau la adăpost, cei mari râdeau fără noimă, cei mici plângeau fără rost spânzurați de hainele părinților și Fetița tăcea, oprită ceva mai departe și fără a cere sau primi vre-o ocrotire; dar goana îi hrănise din ce în ce mai tare spaima și inima i se bătea tare de tot și o astupa în gât ceva ca un gâlgâit de isvor; până la întoarcere acasă, încă nu se potolea de tot; o simțea sbătându-se și o auzea svâcnind mai ales în urechi, ca pe un vâjiit.

Așa de tare își deprindea inima să salte, de care avea nevoie atâta vreme, pentru atâtea lucruri și cu atâta socotință! Și dacă Fetița ar fi trăit, ar fi îmbrățișat poate toate lucrurile, cu inima aceea tresăltată și fără de măsură.

— Și apoi venea noaptea și somnul. Vilegiaturiștii locuiau casele scunde de lut tencuit și văruit, pe când gazdele lor umile erau mulțumite să se adăpostească în coșare, în căruțe și mai ales pe prispă unde așterneau lăicere. Când erau stelele prea limpezi. Fetița se uita înapoi spre prispă. Poate că ar fi dorit și ea să doarmă afară pe

lăicere la stele. Dar nu cuteza nici cu dorința să iasă din împrejmuirea obiceiurilor. Ele erau ca un gard de nuiele lângă care stai fără să se gândească că-l poți ocoli sau sări, sau îndoi. Intreg sau atunci sfărâmat.

In casa scundă cu ferestre mici zăcea căldura intactă a zilei fierbinți și te înăbușea. Părinții dormeau în odăița de alături nesupărați de căldură, dar Fetița nu avea odihnă în dogoarea aceia, se scobora cu așternutul pe jos, se tăvălea acolo mult timp până adormea, dar o scula în fiecare noapte la aceiași oră ceva obscur și supărător.

Nu o durea nimic dar era un fel de suferință. Cu ochii deschiși mari în întuneric vedea bine și nu-i era frică, nu se gândea la nimic.

Înăuntru, în ea i se părea că dibuie ceva și de asta îi era frică. Se târa parcă în ea și o încleșta, o apăsa și îi astupa răsuflarea. Cum se scula în sus pe salteluță îi era mai bine, și dacă obosită se întindea iar, reîncepea, ca și cum ar fi fost în legătură directă cu așternerea ei pe axele lumei.

Dela lutul rece cu care era lipită odaia subt cergi se ridica un abur în care clocotea; apoi i se înodau peste tot niște legături tari care o trăgeau; subt cap, la gâtul micuț se întăreau ca niște plăci de oțel și se întindeau pe șirul subțire al vertebrelor delicate. Astea toate fără realitate, atât de nelămurit că nu se putea chemà în nici un fel. Dar mai ales mersul acela dibuit prin toată micuța făptură!

Ii era frică și suferea. Ar fi fost o minciună să spue că o doare cevà și era totuși o durere.

Să scoale pe mama? Asta mai ales pentru nimic în lume!..

Numai asta nu!... Mai bine să moară!... Dece?

Poate că era o boală, o boală nemaiauzită, pe care nu o mai avea nimeni pe lume, nici un copil.

Nu ar fi știut să spue, dar credea că o pacoste e peste ea, și îi era rușine ca de o infirmitate, așa cum i-ar fi fost dacă ar fi avut o sluțenie.

Truda aceea nelămurită îi da simțimântul ăsta de teamă și oprobriu.

Uneori grija erà așa de mare încât se hotărà să spue, ca să o îngrijească cinevà, ca să o vindece; dar mai adesea îi erà mai mare sfiala, spaima să nu afle cumva Mama și Tata, secretul și rușinea asta. Care? Când era răcoare se odihnea bine ca orice copil. Dar eu cât vara aceea cădea mai drept de sus din soare peste căsuța babei Stana, cu atât opresiunea era mai mare. Târziu adormea și spre dimineață era cuprinsă într'un somn lung, adânc, liniștit.

Trupul ei firav, cu pieliță subțire, peste oscioarele delicate, abia rotunjite de aluatul crud al cărnei, nu opunea nici o rezistență, nici o opacitate, era cași transparent pentru schimbul dintre fluidele exterioare și cele interioare. Dela lutul răcorit numai la suprafață de boarea nopței, se urcà la ea aburul fierbinte și adânc al pământului, și o învăluià, o străbătea. Pământelul ei stà acolo culcat, cum era și pământul, și una cu taina lui. Respira anevoe din răsuflarea lui apăsă-

toare. Dar ceeace ştia pământul despre substanţa şi menirea lui fecundă, ea nu ştia. De aceea era neliniştită ca de o boală misterioasă; o boală pe care în adevăr nu o aveau alţi copii fiindcă şi-o durau în inconştienţă sau manifestările ei luau la dânşii îmbolduri grosolane.

In ea viaţa masivă traversa una din formele ei cele mai fragile şi'o îndurera cu simpla ei scurgere înainte în drumul natural al desvoltărei. O străbătea mai puternic fiindcă era mai permeabilă şi tot de aceea ea o percepea mai puternic, şi contradicţia asta confluentă, îi îndoia simţirea.

Aceea boală tainică, pe care Fetiţa nu îndrăznea să o spue mamei şi de cari îi era frică, era totuşi aşa de simplă. Simţea cum năpădesc în ea puterile vii; cum se măresc în ea toate dimensiunile vieţei: lungimea, rotunzimea amploarea, intensitatea; în toate membrele, în toate organele, în toate funcţiunile.

Fetiţa se auzea cum creşte.

Trebuia ca soarele să fie la maximul lui de fierbinţeală peste acele locuri, la temperatura,—acolo sporadică—la care tropicele îşi coc prematur roadele vieţei, pentru ea trupul ei subţire să poată lămuri numai în neliniştea unor vagi presimţiri, minunea procesului obscur.

La ora tăcerei şi întunericului deplin, aşternut pe pământ, corpul ei era că o ureche care auzeà dedeparte cum vine spre ea, cum o ajunge, cum o cuprinde, cum trece peste pământ şi printr'nsa, mersul înainte al vieţei.

Ii era frică. Oamenilor făcuţi, când li se întâmplă să-şi întâlnească la suprafaţa fiinţei, pe pulsaţia accelera.ă a încheeturilor, în palpitul dezordonat al inimei, în vre-o manifestare neobicinuită procesul ăsta tăinuit de obicei în mecanismul asurzit, le e frică de boala naturală şi misterioasă—de a trăi.

Fetiţei îi era şi ruşine. Ruşine de instinctul sacru al pământului, de cea mai elementară dintre funcţiile lui: «Viaţa» cu pulsul ei ascendent şi fecund pe care îl auzea crescând în întunericul miraculos al făpturei?

Oamenii toţi înconjură şi învăluesc aceeaşi esenţială şi simplă mărturisire pământească a vieţei în sine, acoperind-o cu mantia spiritualităţei.

Dece?

Oare în armonia haotică această ecloziune teriană să fie faţă de alte legi astrale, ceeace ar fi pentru noi—Plăcerea?—Pământul să fie oare pe Oceanele Universului Insula Paradiziacă?

Oare fenomenul vieţei aşa cum mijeşte din lut să reprezinte în vastitatea cosmică Voluptatea?... şi Fetiţa care nu ştia nimic de pământ, nici de univers să fi purtat ast-fel în miracolul ei mic sfiala turburată, a acestui pământ mireasă de argilă a livezilor planetare?.. şi dacă Fetiţa ar fi trăit, oare tot aşa de neliniştit şi de îndurerat ar fi trecut mereu prin ea mersul viu?

(Sfârşitul în No. viitor) HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

ŞTIINŢĂ ŞI POEZIE

Biblioteca doarme cu sutele-i de tomuri
Neştiutoare parcă de frumuseţea vieţii,
De albastrul cer ce rîde în larma dimineţii,
De soarele ce-şi joacă săgeţile pe domuri.

Inconjurat în tihnă de groase, vechi infolii,
Eu strâng lumina lumii din scrisul altor veacuri,
Şi nu văd cum se suie verdeaţa pe cerdacuri
Şi primăvara nouă cum îşi trimite solii.

Dar sunt deschise toate ferestrele-n spre parc
Şi-mi intră tot parfumul de lilieci involţi,
Iar vântul ce se urcă prin mucedele bolţi
Işi şuieră sentinţa ca un ne-nvins monarc.

Departe, pe o cărare s'aude-un glas de argint
Şi parcă-ncet se-nalţă şi-mi murmură-n urechi.
Că-nţelepciunea care o strâng din tomuri vechi
E-un joc de slove numai ce-nşală doar şi mint...

ION SÂN-GIORGIU

PRIMAVARA

(Variaţii critice asupra unei poezii de Giovanni Pascoli)

II

DOINA [1])

Doina e o adevărată minune. Catrenele, la dreptul vorbind, nu apar destul de clare dela prima cetire. Din punct de vedere tipografic ar fi fost de preferat ca cele patru versuri din „Doină", tocmai fiindcă sunt întrerupte cu alte patru care le explică, să fie tipărite în cursiv.

[1]) Stornello.

Dar așa e poezia lui Pascoli: nu ni se desvălue dintr'odată; e nevoe de cucerire pentru a o poseda. La început ne neliniștește când n'o putem pricepe dela prima ceiire, însă, cum ni se arată ea apoi! Ce dulce e când o recitești, când o rumegi, când o guști în toată finețea deplinei ei armonii; ce ușoară, apare acum de-odată, ce deslușită, de o facilitate însă, de o claritate și de o evidență, pe care neștiutorii nu o văd. E doar taina noastră! In adevăr, nu-i poezie a vreunui alt autor care să mai aibă atâta nevoie de o perfectă execuțiune, de o activă colaborare a celitorului, ca poezia lui Pascoli. De astă dată însă cuvântul magic, ascuns în inima micului giuvaer, nu constă în muzicalitatea latentă a versului, în abilitate, în sensul artistic, în talentul de a ceti al executorului. El constă în *armonia* desemnului, în simultaneitatea *armonică* a doinei ce se ridică tremurătoare și ușoară în aerul senin și parfumat al nopții și a vântului ce pare că el însuși cântă înviorând tufișurile gardului; a drumețului singuratic în noapte, și a copilei care în coliba de dincolo de gard se uită pe cer și vrea să înnumere stelele; în *acordul pozitiv* al fetei din „Doină" cu copila bălae veghind în căsuță; a drumețului *singur* și a căsuței *singure*; în acordul negativ, sau mai bine în *contrastul armoniei*, al copilei așa cum o vede și cum ar dori-o să fie cântărețul, (suspinând adică și plângând) și al copilei așa cum e ea în realitate: bălaie senină, gânditoare, *rece* — am zice. Cântul o cucerește încetul cu încetul prin nota lui cosmică, o farmecă, o turbură, făcând să-i licărească putința nerealizării năzuințelor ei dragi (încă vagi și nelămurite, înainte de a auzi acel cântec). Duioșia târziei ei visări se transformă acum în amărăciunea fără seamăn a regretului:

Stă singură căsuța peste gard
Și în căsuță stă copila bălaie
Bălaia copilă privește seninul cer.

Și stea cu stea vrea singură să'nnumere,
Dar cerul se clătește și fâșie zefirul:
El cântă, însă inima ei plânge și suspină.

Numai un spirit ușuratic ar putea asemăna versurile aceste cu o îmbucare de cutii.

Pe câmpul împrejmuit de gard, căsuța; în căsuță copila bălaie; în copila bălaie năzuința de a stăpâni bogățiile cerului. Nu! E un alt acord. Un singur acord ieșit din nenumărate acorduri. Aria populară a terținelor ne amintește doina, cu care începe poezia. Ceiace-i mai demn de luare aminte e versul din urmă:

el cântă, iar inima ei plânge și suspină,

vers cu mai multe înţelesuri, vers complicat, care, deşi face aluzie la copilă, se potriveşte de minune şi cu acel:

„tremură'n noaptea de aur fiece vorbă"

şi ne şopteşte la ureche că glasul cântăreţului de noapte e tremurător. Nu numai inima copilei *plânge şi suspină*. Visarea fecioarei care îşi crede nerealizabile năzuinţele vagi e melancolică. Mult mai tristă este însă setea omului îndrăgostit, care-şi făureşte în minte închipuirea unei realităţi neexistente, închipuindu-şi că-i dureros pentru copilă de a dormi singură. In loc de a suspina şi a plânge la vederea *feciorelnicului sân*, albă şi curată, ea îşi porneşte însă gândul prin spaţiile cerului şi nici nu se înduioşază de glasul cântăreţului îndrăgostit mai mult decât de vântul ce fâşie printre ramuri şi de stelele tremurătoare pe cerul transparent al nopţii de primăvară.

Şi, în adevăr, e în această *Primăvară* un fel de prevestire a fierbinţelii şi a furtunilor de vară. Noaptea e senină şi senine sunt sufletele în noapte. Unul cântă o doină, care e o năzuinţă. Cealaltă visează şi se pătrunde de melancolia dulce a acelei nopţi şi a acelui cântec. Dar suferinţa pluteşte în aer, se apropie. Stelele nu se pot număra şi copila, în loc să se gândească la cel ce cântă, alunecă cu gândul printre stele.

Mâine ea va observa că cerul se mişcă şi stelele nu se pot număra; cellalt, că frumoasa copilă din cântecul său nu e deocamdată decât copila cea albă din realitate.

Insă... mâine nu va mai fi primăvară.

(Continuarea în numărul viitor) RAMIRO ORTIZ

A apărut de

E. LOVINESCU

EPILOGURI LITERARE

VOLUMUL I.

Preţul Lei 8.—

Apus de Soare

Triumfător apune în slava-i somptuoasă.
Pe-a lumei boltă vastă târând măreț el lasă
Din mantia-i regală fâșii însângerate.
Sub poala lui de flăcări, sub dogoreli, aprinse
Stau undele-nroșite, câmpiile încinse.
In limpedele ape săgeata lui străbate
Imperiul adâncimii; o clipă de lumină
Ne-arată cum în tihnă și fauna și flora
O leagănă-nvelind-o răcoarea cristalină.

Pe marea larg pustie, pe sterpul Bărăgan,
Pe țărmurile mute, ce stau ca sfincși lungite,
Se prăbușește—apusul, comori s'afund, le'nghite
Prăpastia căscată. . . . Prăpăd aerian.

Inhobotează amurgul pământul ațipit;
Murinda licărire, o pasăre ce zboară,
Cu aripa atinge, iar somnoroasa seară
Simțind gingașul freamăt din somn a tresărit.

Apoi, încet văzduhul se'ntunecă, orbește. . .
Urmează o tăcere, e tot aproape șters...
Un Ce, ce nu'nțelegem, ființa—o îngrozește
Căci întrerupt se pare al vremei ager mers.

1911 Septembrie ANA din Coștilă

Teatrul Regina Maria: PUNTEA

(La Passerelle) de Gressac şi Francis de Croisset

Teatrul Regina Maria reprezintă Puntea. E o recreaţie plăcută oferită obicinuiţilor frequentatori ai acestui teatru, după o lungă şi strălucită serie de spectacole dramatice serioase. Compania Bulandra şi a făcut un program din reprezentarea celor mai selecte piese de idei. Din când în când intervine comedia franceză spirituală şi fină, punct de lumină vioae şi vervă sglobie în cadrul dramelor ce te fac să gândeşti şi numai pe urmă să simţi cu adevărat plăcerea estetică.

Toate aceste însuşiri le întruneşte Puntea. Comedia cea nouă îşi întemeiază succesul numai pe ele. In vederea lor autorii au inventat o intrigă. Tot în vederea lor şi-au pus o problemă. Şi una şi alta sunt anume alese şi—lucru mai caracteristic— într'un anume fel tratate.

Aşt-fel problema situaţiei fetelor nemăritate până la treizeci de ani, sărace dar pline de însuşiri ce pot face adevărata fericire a bărbatului cuminte, care şi-ar alege o astfel de soţie, e învăluită în intriga diabolică şi înadins încurcată şi mai diabolic descurcată de un bătrân naş, spirit ager în descoperirea tuturor combinaţiilor ce pot asigura finei un viitor şi o situaţie—*recte* un bărbat bun—frumos şi bogat.

Problema se rezolvă numai datorită acestui tip de farsă, *deus ex machina* modern. E atâta *bonhomie* în acest personagiu, atâta inventivitate şi mai ales atâta pasiune în urmărirea desvoltării şi real zării clipă de clipă a problemei puse, că te face să treci peste ciudăţeniile situaţiilor şi neverosimilitatea ce învăluе structura sufletească a tuturor personagiilor piesei.

Nimic mai straniu decât un amant care, pentrucă vrea să se căsătorească cu femeea surprinsă în adulter dar fără a fi dovedit drept complicele ei, primeşte o căsătorie tranzitorie — o punte dela un mal spre celalt—cu o fată mai coaptă, plină de spirit şi frumoasă, dar care trebue să se prefacă timidă şi să se urâţească cu orice preţ, pentru a nu atrage atenţia şi gelozia amantei vremelnicului ei soţ. Numai astfel poate încasa cei două sute de mii de franci, dar precupeţit de abilul *năşic* pentru cumintea şi frumoasa lui fină. Jocul odată jucat, divorţul va reda libertatea tuturor. Soţul înşelat va părăsi pe femeea adulteră. Soţul provizoriu se va desface în *formă* de *formala* lui soţie. Căminuri noi se vor forma, iar fina cea bogată prin expedientul *năşicului* îşi va găsi un bărbat şi *de formă* şi *de fond*.

E imposibil să rezistăm la burlescul unei situaţii ca cea descrisă. Ea pare o *boutadă* admirabilă contra temperamentului mlădios, fin până la machiavelism, inventiv, fără de scrupule—doar cinstea finei să fie asigurată—al avocatului bătrân şi mai ales îmbătrânit în meşteşugul învârtirii *şuruburilor* ce pot să mântue o situaţie întinată şi să creeze una neexistentă.

Autorii întind coarda până la maxim. Darul compoziţiei îi înştiinţează însă la timp că e momentul să sfârşească. Lucrul devine imposibil dela sine. De aci necesitatea intervenţiei năşicului, *factotum*. Totul se aranjează de minune. Problema e rezolvată. *Năşicul* şi *fina* jubilează.

S'a găsit un bărbat bun şi bogat pentru o fată bună dar săracă, amantei părăsite — pentru a nu fi nici ea tristă—i s'a mijlocit împăcarea cu bărbatul ei.

Morala !.. Cine se interesează de ea? Dacă ai cere-o tuturor pieselor, nu ai mai râde cu poftă, te-ai revolta de abuziile la situaţii picante şi de vorbele cu două înţelesuri din cari se întâmplă că-ţi place tocmai cel la care tē gândeşti, dar pe care pudoarea te împiedică să-l mărturiseşti.

Cortina cade după trei acte ilariante. Impresiile de bună dispoziţie te însoţesc şi pe urmă. Ele sunt cimentate de un joc *ireproşabil.* Aceste *marionette* cari sunt personagiile celor doi autori se însufleţesc, capătă realitate datorită numai neobositului joc şi vervei nesecate, a grupului de patru care le întrupează:

D l Toni Bulandra e la d-sa acasă în rolul baronului de Gardannes. După ce o stagiune întreagă s'a urcat cu râvnă spre culmile artei sale; după ce, începând cu marchizul de Priola şi trecând prin *Refugiul,* a realizat acea iteriorizare a jocului, acea stăpânire sigură a tuturor însuşirilor ce fac pe marele artist, rotunjind şi adesori înlăturând tot ceeace în cariera d-sale artistică făcea deliciile unui anume public, dar în acelaş timp îl îndepărta de marile creaţii, cu ocazia *Punţii* revine la galanteria uşoară, la *exterioritatea* ce i-o cere o intrigă complicată şi la tot *arsenalul* de mijloace tehnice cu cari s'a impus atenţiei publicului şi l'a fermecat în epoca de dinaintea creaţiilor în stil mare din stagiunea aceasta.

Acelaş bine îl spunem de d-na Sturza—Bulandra decât că, ni se pare pentru că d-sa *Puntea* a fost prilejul nu al unei reveniri la o veche *maniere,* ci o *punte* spre una nouă. Nu am mai văzut la d-sa sburdălnicia, isteţimea juvenil-copilărească, amestecul acesta fermecător de seriozitate şi frivolitate şireată, calităţi cu cari o seară întreagă ne-a atras rolul vârstnicei fete de treizeci de ani, care doreşte cu orice preţ un bărbat şi isbuteşte să şi-l cucerească.

Despre d-l O. Brădescu, în năşicul, avocatul Bienaimè păstrăm ca totdeauna cele mai bune impresiuni. E un artist în formaţie, înzestrat cu un temperament dramatic mlădios şi apt pentru o variată, bogată şi mai ales conştiincioasă carieră teatrală. Are ceace lipseşte multora: bunul simţ şi înţelegerea situaţiei, iar ca expresiune o remarcabilă sumă de mijloace vecinici noi.

D-ra Gaby Lotreanu ne-a deşteptat regretul că apare aşa de rar şi că nu încearcă să înlocuiască şi în celelalte piese pe d-nele Ignătescu şi Sandry. Cu inteligenţa şi talentul d-sale s'ar putea adapta şi celorlalte roluri diferite de cele în care nu are să ne exprime decât frivolitate, naivitate, capriţiu feminin şi am putea zice — inocenţa vinovată ca în rolul d-nei Dumolin, rol în care s'a impus în mod netăgăduit,

MIHAIL IORGULESCU.

ÎNSEMNĂRI

LEON ALCALAY.—Editorii şi scriitorii sunt într'o veşnică dependenţă unii de alţii cu toate antagonismele ce s'ar părea că-i despart de multe ori. Evident că editorul n'ar putea exista fără opera scriitorului, dar tot atât de sigur este că azi nici scriitorul n'ar pătrunde în conştiinţa publicului cititor fără de munca unui editor conştiincios şi harnic. Astfel aproate totdeauna înflorirea literară e rezultatul colaborării dintre scriitori şi editori.

In avântul însemnat ce l'a luat mişcarea literară românească în ultimele decenii, o bună parte meritoasă trebue scrisă la activul bătrânului *Leon Alcalay*, mort mai deunăzi.

A fost prototipul omului îndrăgostit pătimaş de meseria lui. A înfruntat boala şi chiar moartea spre a rămâne până în ultima clipă la postul datoriei. O viaţă de om a muncit neîncetat, neabătându-se din calea pornită. Fără a fi cărturar, a fost totuşi pasionat pentru carte. Pasiunea aceasta l'a îndemnat să stăruească în vremuri când cartea era cea mai proastă afacere. A început cu o prăvălioară modestă, înzestrată doar cu câteva cărţi ieftene, şi, mulţumită priceperei, muncii fără preget, rezistenţei dârze, a sfârşit cu un mare institut de editură modernă.

Răspândirea gustului de a citi a găsit în Leon Alcalay un pionier plin de însufleţire. „Biblioteca pentru toţi", reluată şi continuată de dânsul cu o înverşunare mereu vie, este cel mai frumos monument pe care şi l'a clădit el însuşi, şi care-i va perpetua amintirea. Cărticelele acelea ieftine, variate, folositoare au fost avantgardele volumelor grele. Ele au creiat cititori noui scriitorilor, au împrăştiat cuvântul românesc în toate colţurile locuite de români.. Pe urmele „bibliotecei", a putut înflori editura cărţilor literare. Cei ce îndrăgiseră „biblioteca", îndrăgostiseră literatura românească...

Munca lui Leon Alcalay a fost rodnică şi i-a câştigat un loc de cinste în lumea răspândirei literelor.

L. R.

Lebedele sacre de *Victor Eftimiu*. La noi literatura este în funcţie de tinereţe. Se poate ca starea socială a scriitorului nostru să'l împiedice pe acesta de a se deda numai literaturii; se poate iar ca noi, lipsiţi de lungi generaţii precedente de intelectuali, să nu putem rezista unei activităţi spirituale prea îndelungate. Fapt este că, în majoritatea cazurilor, scriitorul nostru, abia ajuns la maturitate, este epuizat. Am putea să citâm spre exemplificare foarte multe nume — şi chiar din cele consacrate. E de prisos. Ceia ce este ciudat însă e chipul cum se bârfeşte de către, foarte mulţi scriitorul care—fericită excepţie !—sfidează această regulă generală cu fecunda-i putere creatoare.

D. Victor Eftimiu a adunat în „*Lebedele sacre*" versurile publicate în ultimul timp prin diferite reviste Strânse la un loc, aceste poezii răuşesc uşor să închiege o atmosferă personală, discretă, dar bine susţinută. Nota caracteristică a acestor versuri este, desigur, virtuozitatea cu care poetul isbuteşte să ne evoace, în puţine rânduri, o lume întreagă de obiceiuri, visuri şi realităţi (*Peisagiu Nordic*) ori să schiţeze mici şi sugestive drame sufleteşti (*Bătrânul cabotin; Cavalerii Crucii*).

V. M.

A APĂRUT

ANUL II

No. 1

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Anul al doilea	*E. Lovinescu*
Pe mare (poezie)	*Elena Farago*
Crăciunul lui Osman (comedie într'un act)	*Victor Eftimiu*
Vine D-na și D-l Gheneral (schiță humoristică)	*Maiorul Gh. Brăescu*
Seara la Miorcani (poezie) . . .	*Ion Pillat*
Din isprăvile Comuniștilor . .	*Radu Cosmin*
Poșta Redacției (schiță humoristică)	*Mark Twain*
Luptele dela Mărăști	*George Cornea*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an
„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

COMEDIA ○ ○ ○ ○ ○
○ ○ ○ ○ DRAGOSTEI

ROMAN

LEI 7.50

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

VICTOR EFTIMIU

CORABIA cu PITICI

O serie de povestiri, scrise într'o limbă colorată, cu subiecte dramatice şi palpitante, cuprinse într'un volum de peste zece coale, cu coperta în culori.

5 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — București

ANUL II. 5 Iunie 1920 No. 4

Sburătorul

REVISTA LITERARA ȘI ARTISTICA

LICEUL „GH. LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . Copacul
Elena Farago . . . O, nu-ți închide ochii..
Hortensia Papadat-Bengescu . Fetița
G. I. Stratulat . . Fecioara doarme
Ramiro Ortiz . . . Primăvara
Ludovic Dauș . . Toamnă

CRONICI:

Mihail Iorgulescu: Teatrul Modern: Henri Bataille. — *Insemnări.*

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU Biblioteca Profesorilor No. 4191

Editura ALCALAY & Co.

UN LEU

APARE SĂPTĂMANAL

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, I. Barbu, Gh. Brăescu, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

ANUL II, No. 4. 5 IUNIE 1920

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ
Director: E. LOVINESCU

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

COPACUL

Un copac se înălţă la marginea unui drum prăfuit.

Stăpânea singuratec peste câmpia întinsă, deasupra căreia se jucau apele luminei de vară. Era învăluit în linişte. Dormia visând la timpul îndepărtat al primei înmuguriri. In jurul lui foşnea totuşi viaţa.

Dintr'un muşuroi roia un popor de furnici, grăbite şi harnice. Se îndreptau spre copac în căutarea hranei; se ridicau în vârful lui, frământându i scoarţa cu înverşunare: un duşman într'o ţară fără apărare.

Pe trunchiu neamul gâzelor stăpânia: gângănii cu ochii bulbucaţi, viermuleţi cu inele colorate, păianjeni cu pânze întinse, insecte cu aripioare lucii, norod cuceritor şi hrăpăreţ de vietăţi. Foiau, foşneau şi bâzâiau.

— Veniţi, păreau a-şi zice. Veniţi pe trupul duşmanului învins, la jocul învingătorilor, bătând din elitre sonore. Cu noi e viaţa şi nemurirea! Loviţi fără cruţare. Muşcaţi din copacul răpus. Greerii ne vor cânta din iarbă *peanul* războinic..,

Jocul începu în scînteeri de scuturi multicolore, în ciocniri, în sărituri ..

Copacul tăcea însă, părând adormit.

Pe ramuri se prelingeau omizile grele spre împărăţia unei frunze. Se fixau pe ea, sugându-i seva. Plecând, lăsau în urmă pustiul. Istovită, frunza se ofilea, rostogolindu-se în praful drumului. De pe ram omida privia biruitoare:

— Eu sunt viaţa ce sfarmă totul în cale-i ; sunt biruinţa ce nu cunoaşte mila de învinşi. Trec înainte peste cadavre, spre ţelul năzuinţei mele.

Copacul tăcea însă, părând mereu adormit.

Păsărelele sburătăciau pe crengi. Ciocănitorile brăzdau adânc în scoarţa copacului. Vrăbiile îi ciuguleau roadele, ciripind voios.

În mijlocul năvalei de vietăţi., în mijlocul sgomotelor de biruinţă, copacul continua să tacă, părând adormit.

Seara se lăsă acum. Pacea stăpâni totul; somnul închise ochii gângăniilor. Adormiră şi furnici şi omizi şi păianjeni şi păsări.

O adiere aduse însă de odată un fior în frunzele copacului. Ramurile începură a şopti. Copacul se deşteptă din somnul lui adânc. O muzică lină se desprinse.

— Dormiţi în pace, susură copacul, dormiţi. norod de vietăţi, voi harnice furnice ce mă înfioraţi de plăcere cu picioarele subţiri; dormiţi, omizi pântecoase; dormiţi, păianjeni vicleni; dormiţi, gângănii mici şi mari, cu pieptul acoperit de paveze, cu elitre colorate; dormiţi, paseri strălucitoare... Dormiţi somnul biruitorilor pe trupul biruitului, ce vă adăposteşte de vânturile nopţii. Deşteptaţi-vă apoi în zori, pornind la luptă în potriva mea, pururi nepăsător, căci:

— cu o frunză mai puţin, copacul tot copac rămâne;

— cu un rod mai puţin, copacul tot copac rămâne;

— cu o scorbură mai mult copacul tot copac rămâne.

Ori ce veţi face, voi rămâne copacul în care circulă seva vieţei, ce vă hrăneşte pe voi, paraziţii. Îmi voi întinde deci trupul şi frunzele ca să trăiţi din ele; îmi voi roti umbrarul ramurilor pentru odihna călătorului ostenit; voi rodi spre bucuria păsărilor şi a copiilor ce trec pe uliţă... Dormiţi în pace trufaşii mei biruitori...

E. LOVINESCU

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

„BATRÂNUL"

Editura ALCALAY. Preţul LEI 8.—

O, nu-ţi închide ochii!....

O, nu-ţi închide ochii şi nu clipi, ci-i lasă
Deschişi adânc, s'o prindă şi cu nesaţ s'o bea
Lumina dăruită de-o neştiută stea
Pe raza asta albă ce ţi-a intrat în casă.

Deschide ţi lacom ochii şi lasă-i s'o încapă
Adânc, până'n tăcerea ascunsului altar,
Adânc până 'n potirul în care albul har
Al Crezului i o strânge lumina ca pe o apă.

Căci din sclipiri de stele, topite 'n taina minţii,
Vom pregăti aghiazma botezurilor, când
Toţi crinii făr'de nume ce-i răsădim în gând
Vor înflori 'n eternul Eden al biruinţii...

ELENA FARAGO.

BIBLIOTECA PROFESORILOR SIBIU

Ce mi-a Vorbit Portretul

FETIŢA

(Continuare şi sfârşit)

Dimineaţa Fetiţa nu-şi mai aducea bine aminte, era sănătoasă, odihnită, uşoară şi curată.

Se uita la cer, la pomi, la fluturi, la apă, pregătea iar o depărtată şi miraculoasă excursiune, către acolo unde vre-o vâlcea albăstrea un covor de vineţele şi de unde înainte numai era nimic, se sfârşea lumea!..

Vâlceaua aceia de colo care se muia drept în cer de pirozele întocmai ca un rai!

Dimineaţa îi plăcea să stea în curte nemişcată, dreaptă, aşezată între soare şi umbră, la ceasul acela totodată rece şi cald.

O încălzea pe cap şi pe mâini soarele. Îi plăcea să o frigă. Primea în creştet toate razele care îi poleiau aurul prea palid al părului şi i se părea că i se coace mintea ca un fruct.

In picioare avea sandale şi pământul la ceasul acela era rece deasupra pe pojghiţa lui subţire, aşa că picioarele mici ale Fetiţei erau mai calde de cât cojiţa pământului, şi aşezată între soare şi lutul răcoros al ogrăzei, Fetiţa era *sigură* că ea încălzeşte cu tălpile mici, pământul cum şi soarele o coace pe ea.

Corpul delicat deşi trainic al Fetiţei era rece sub rochiţa de stambă roşie, dar la ora aceia nu putea răci, fiindcă soarele ţesea o pojghiţă în jurul răcoarei.

Căsuţa, găinile, purceluşii, răsadele babei Stana: conduraşi şi lăptuci—toate erau pete mobile şi imobile; şi dealurile, văile, şoseaua, lacul şi târgul, erau culori şi forme.

Existenţă adevărată nu avea decât ea şi cu ceeace lipsea încă din ea şi avea a veni treptat să o întregească. Căci soarele, pământul, aerul, apa, ziua şi noaptea, lucrau acum la ea, cum lucrau la toate roadele pe care le aveau în îndeletnicire, până când fructul ei va fi gata şi atunci va înapoia cu căldura, lumina şi mişcarea, rod soarelui, pământului, apei, boarei, şi lumei.

In serile când nu era plecată pe ţarini depărtate sta tot în o-grădă, nemişcată în amurg, îşi simţea capul muiat în limpezimea care-i se scobora odihnitoare pe umeri.

Răcoarea peste fruntea ei era ca o lumină clară în care şi ea iradia; o simţea cum îi pătrunde prin toate colţurile minţei şi cum o împrospătează. Privirea i se limpezea şi tot bustul ei mic ca o tulpină de pomişor avea o premenire aşa de mare că se confunda cu limpezimea şi lumina aerului. Pierdea din ce în ce conştiinţa de ea: capul, gâtul, pieptul şi braţele şi le simţea cu încetul şi cu desfătare, uşurându-se şi dizolvându-se, până ce, volatile, se unificau cu puritatea diafană a eterului plutitor, şi *era sigură* că se pot desprinde cu un fâlfâit, sburând lin în undele răcoroase şi clare. O reţinea numai legătura subţire a mijlocului care prindea bustul pe trunchiul micuţ.

Atunci gâtul, umerii şi pieptul aveau o înfiorare de frig şi răcoarea i se scurgea până în vârful degetelor care îngheţau. Simţea că la ceasul acela ar fi putut uşor răci. Dar de la pământul încins dealungul zilei, lua la ceasul acela prin tălpi fierbinţeală; se strecura din miezul lui înflăcărat în ea dogoarea şi o încingea până la mijloc; cuptorul lui mare cocea tiparul micuţ de argilă, adăpostind căldura ca într'o firidă în care plămada ocrotită să dospească şi să crească aluatul destoinic.

...Şi aşa în amurg era şi rece şi caldă, împărţită în două dela mijloc. Lumina diluată a apusului o învăluia cu dulcea lui mângâere fiorătoare care o ridica spre cer,—şi pământul o încingea în legătura care trebuia să o reţie pe el, ca să nu se risipească şi să sboare în sublimul eteric şi diafan.

In amurg, găinile, purceluşii, straturile, căsuţa, oamenii, şoseaua, văile şi dealurile, erau numai lumini şi umbre care legănau în jurul ei odihna declinului unei zile mai mult, în care făptura ei lucrase la desăvârşirea ei însăşi.

— Fetiţa nu avea fraţi şi surori, nici veri, unchi şi mătuşi. Era singură. Nici nu venea des în apropiere cu oameni mulţi fiindcă mamei îi era frică să n'o atingă cumva vântul şi oamenii sunt vântul şi furtuna.

Cu toate astea în vara aceia mergea după amiezile cu mama şi cu tata la o grădină mare cu brazi părăginiţi care ţinea de o casă mare boerească părăsită şi ea. Acolo venea toţi prietenii şi cunoscuţii, toată mica societate estivală. Unii jucau popice şi ceilalţi pe de lături erau pacinici privitori.

In grădina aceia mare printre pomii răriţi se cercuiau luminişuri bătătorite ca nişte mici manejuri. Acolo se jucau copiii.

Ce mulţi copii erau! Ce mulţi copii au oamenii! Aşa i se părea Fetiţei: roşii, albaştri, rotunzi, ascuţiţi, scunzi, năltuţi, într'un vârtej de alergătură, de goană, de nebunii, într'un haos de ţipete, ca un bâlciu ropotitor când erau aproape, ca un roi de gângănii bâzâietoare când se învârteau mai departe în lumina prăfuită,—sau după cum Fetiţa şi-i apropia sau depărta de văzul ei, cu gândul. Pe câţi-va îi cunoştea; erau copiii prietenilor părinţilor ei. Fetiţa nu se juca cu ei niciodată, dar erau zile când pornea cu mâinile înainte după sufletul ei care cerea şi el svăpăierea jocului, făptura ei sălbatică nu urma însă mişcarea vioaie a sufletului şi în zilele acelea ca şi altă dată, privea la joc numai, dar cu obrajii aprinşi şi cu mâinile întinse.

Sta de obicei deoparte cu prietena ei Sisilica de treisprezece ani. Erau prietene fiindcă părinţii lor mergeau peste tot împreună şi ori unde se întâlneau se alăturau şi ele. Atât!.. şi fiindcă Sisilica era cuminte, fiind mai mare, şi Fetiţa care era cuminte părea mare cât şi ea.

Cu ele şedea uneori şi Radu de paisprezece ani, fratele Sisilicei. El era cel mai mare dintre copiii cei mulţi şi comandantul lor. De la distanţă ordona jocurile, curma nebuniile, împăca gâlcevile.

Cu Radu Fetiţa nu vorbea mai niciodată. Nu erau prieteni.

...Nici duşmani, dimpotrivă. Fetiţa era foarte cuviincioasă cu Radu, întocmai ca şi cu un om mare. Radu, cel de paisprezece ani, era chiar un om mare.

Radu avea şi el pentru ea atenţii foarte cuviincioase, deosebind-o de ceilalţi copii ca pe o fetiţă mare. Atât!

Dar Radu nu era ca Sisilica, era băiat... şi asta era aşa... ceva nu ştiu cum!

Uneori goana tumultuoasă a copiilor venea peste ei şi îi prindea la mijloc fără să-i bage în seamă, îi lovea, îi ameţea. Fetiţa atunci simţea o accelerare a pulsului bătându-i în piept, în urechi, la încheetura mâinei, în picior, în tâmple.

I se părea că ea goneşte aşa şi totodată că pe ea o goneşte, şi ameţea tot mai tare de alergătura aceia şi ea, şi alergăturile din ce în ce mai repezi ale celorlalţi o ameţeau. Atunci palpitaţia aceea ajungea ca o vijelie care-i spulbera trupul cel puţintel, şi vârtejul acela îi orbea vederea. Acesta era jocul ei.

Tot atunci se mai juca şi altfel. Vijelia aceia care se învârtea ca un danţ satanic de iele mici,—aşa de aproape că-i umfla rochiţa

de stambă şi îi sbura părul în jurul feţei,—volbura aceia vrea să i se pară că a lovit-o, a târât-o, a rostogolit-o dar fără să o atingă.

La fiecare probă a jocului se încorda de nerăbdare, de aşteptare, de frică... şi de triumf. Se simţea atunci obosită ca de o primejdie.

Copiilor le dă în gând tot felul de jocuri. Iar oamenii sunt aşa cum credea mama,—care era aşa de frieoasă,—sunt ca o vijelioasă horă de iele.

Până când câte unul mai năpraznic, o lovea tare din repezeală cu tot trupul lui îngreunat de pornire, o lovea în şold, în cot, în genuchi, unde doare mai tare, şi fetiţa îşi muşca buza adânc fără un gemet, pe când ochii i se umpleau de lacrimi. Atunci Radu în calitate de arbitru rostogolea cu nepăsare vinovatul ca pe o minge la câţi-va metri departe. de unde se scula scuturându-se şi pornea mai iute ca să-şi împlinească întârzierea, stârnind un vârtej de praf.

După astfel de accidente, Radu apăra pe fetiţă până la sfârşitul jocului şi ea atunci privea cu ochii limpeziţi şi cu o linişte odihnită, la primejdiile ce nu o mai puteau ajunge.

Fiindcă nu vorbea cu Radu mai de loc, asta făcea să i se pară foarte greu când era numaidecât nevoită să i vorbească, mai ales că nu ştia cum să-i spuie. De felul ei nu era familiară, singurătatea o făcea şi mai retrasă şi pe urmă credea ea că Radu e mult prea mare ca să-i spuie pe nume.—«Domnule Radu»—suna greşit. Era o chestie foarte încurcată care o făcea să ocolească vorba cu el şi să se strecoare anevoie atunci când trebuia să-i dea un nume vorbind de el cu alţii. Numai când vorbea cu Sisila îi spunea pe nume. Dar mai ales în faţa mamei şi a tatei nu ar fi pronunţat numele lui pentru nimic pe lume. Aşa erau lucrurile în capul Fetiţei.

— La vârsta de zece ani şi şase luni, în vara aceia, Fetiţei i s'a întâmplat ceva pentru întâia şi ultima oară şi de care era să-şi aducă mereu aminte. A leşinat.

Când într'o învelitoare prea subţire viaţa îşi încordează puterile prea tare, le sloboade deodată.

Impulsia bogată care extremizează afluenţa vitalităţei o şi curmă într'o clipă în acea moarte sincopală a simţirei.

Era într'un amurg. Se urcase cu Sisila în balconul singurei case cu etaj din sătucul acela.

Deacolo râzând ca de o jucărie plăcută se uitau de sus. Aplecau capul tare ca peste o prăpastie; părul le cădea drept în jos răsturnat peste ochi ca o cometă pletoasă. Il svârleau înapoi pe spate, cu o mişcare, ridicând capul dat pe spate parcă li s'ar fi rupt grumazul, şi priveau peste cap în înălţime ca într'un abis. Apoi râdeau cascadat ca păsări pe crengi. Pândeau cu copilăroasă bucurie momentul când grupul părintesc care ce ivea lent şi patriarhal pe şosea, le va zări acolo sus.

Purtau în ochii naivi, pe buzele proaspete, exclamarea cu care îi va surprinde dela aceea mare înălţime şi râs-tele cristaline cu care

vor primi exclamările prefăcute şi indulgente ale mirărei lor afectuoase şi pacinice. La mustrare nu se gândeau; şi se ataţau—probe mici de femei—de mica lor strengărie ca de aventuri turburătoare.

Un vânt loveà ciudat numai dintr'o parte. Se aplecau, peste fierul balconului atâta încât să treacă de măsura echilibrului şi trupul uşor să şi-l simtă clătinat pe axa lui nesigură, şi primejduit de vertijul care li se rotea în creştet ca o sfârleză, pe când pe ochi li se puneau cercuri de ceaţă luminoasă.

Descumpănirea temerară a trupului le încânta.

Fetiţa era aşa de cuminte! — şi totuşi erau lucruri pentru care era aşa de neroadă — şi poate că dacă ar fi trăit ar fi rămas mereu aşa de neroadă pentru unele lucruri.

Acelaş vânt le flutura atunci ca pe un steguleţ părul uşor într'o parte caşicum se ducea cu vântul şi asta le stârnea iar o veselie neorânduită.

Părinţii se apropiau. Suspendară gimnastica un moment. Desigur când le vor descoperi se vor uimi de odraslele lor minunate, cu naiva beatitudine care slujeşte cauza perpetuărei.

Printre râsete Sisilica emise un proect de joc de sus în jos şi viceversa. Il vor supune aprobărei lui Radu. Minunat! Fetiţa îşi lăsă pe dunga vântului, corpul să-i alunece mai tare în jos, aproape întreg, prinsă numai uşor ca o jongleusă de vârful picioarelor în împletitura de fier a balustradei.

In aceea slipă Radu se uită în sus printr'o mişcare spontană. Văzu sosind parcă spre el prin aerul sclipitor al serei, aceea flamură mică, şi strigă aşa de limpede că cuvintele se aşezară parcă unul lângă altul dăltuite cu sunet de argint. Pe fondul de murmur al conversaţiilor şi pe trilul arpegiat al râsetelor nebunatice ale celor două, cumplit de sonor, strigă:

. . . «Cocuţa !!» . . . .

Aşa îi zicea mama fetiţei ca să o desmierde. Numai mama îi zicea aşa.

In acelaş minut, aprinsă de beţia jocului, scuturată de neorânduiala râsului, asvârlită ca talgerul unei cumpăne dezordonate, Fetiţa cu sburdălnicia care o risipia în aerul răsfirat, aruncă de sus dela înălţimea cerească a acelui balcon, pentru jocul cel nou şi minunat inventat de Sisilica, o chemare spontană, vivace, cristalină : . . .

...«Radule!»... şi brusc, ca o flamură mică pe care vântul întors deodată pe altă pală o abate, căzu cu povara ei uşoară peste Sisila. Leşinase.

De ce?

— Fetiţa nu iubea pe băiatul Radu. Acele iubiri copilăreşti care sunt reducţia celor de mai târziu, care din mici vor creşte mari ca atâtea ale omenescului. Nici în conştiinţă, nici în subconştient. Nici în taină de alţii, nici în taina ei.

Pentru ea, văile, munţii, copacii, oamenii şi sentimentele lor, erau decoruri împlântate de soare şi de pământ : culori şi contururi

— lumini şi umbre. Erau numai imagini şi înţelesuri noi şi uimitoare.

Prin transparenţa ei, toate lucrurile apăreau subţiate, fără miezul lor substanţial, fără consistenţa îngreunătoare care le hotărăşte realitatea. Aşa încât universul exterior şi interior era un rai prevăzut cu tipare inconsistente; gogoşi de spume cu forme diafane, înăuntrul cărora lipsea carnea dospită a sensului uman.

Ea însăşi era una din aceste forme şi totuşi spumoasa conch'lie, conţinea undeva în impalpabil, toţi fermenţii plăsmuitori.

Strigase: «Radule» !

In adâncul unde se ţesea sub transparenţă tainele vieţei, din sălbăticiunea sufletului singuratic, din sfiala creşterei încercuite în strâmta dragoste părintească, din instinctiva apărare a copilului femee — aceeaşi apărare cu care mai târziu femeea copil în vultoarea turburătoare a eternului omenesc, se adăposteşte strângându-şi braţele împrejur,—se ivise ca o rază de o secundă iarăşi scufundată în tenebrele inocenţei, noţiunea păcatului şi a desvăluirei.

In turbulenţa forţelor vii, făptuise sfruntarea de a asvârli în auzul sacru al mamei şi al tatei, în auzul oamenilor, ca pe o clamoare impudică a legei care a despărţit sexele, numele unui bărbat. Atunci o înecase o undă cavârşitoare de culpă şi castitate. Numai o adiere din presimţirea omenescului o nimicise.

Strigase: «Radule!»

Sgomotul sonor al silabeior acelui nume, pronunţat până atunci printr'o neînţeleasă stânjenire, numai pe tastele mute ale gândului naiv — lovind strunele prea vibrante şi prea slabe, uciseseră în trupul mic simţirea subt ruşinea candidă a revelaţiunei şi sub junghiul de oţel strălucitor al sunetelor vii.

Fetiţa, dacă ar fi trăit nu ar mai fi leşinat nici odată, dar poate că ar fi rămas în delicata ei complexiune cu un privilegiu. Subt pojghiţa încremenită a formei, tainele existenţei ar fi lovit mereu fibrele mişcărilor interioare cu aceeaşi vivacitate, dela palpitul neorânduit, până la aceea evanescenţă asemenea unei dizolvări supreme şi diafane a vieţei excesive, în enigma turburătoare a morţei

Şi poate că ar fi păstrat resonanţa care din undele clare ale sunetelor, din voluptate sonorităţilor înafară de sensuri i-ar fi strecurat ecouri cu vibraţiuni şerpuitoare care să tremure în ea slovele ca nişte clopoţele de argint, să fâlfâe silabele ca pe o flamură, sau din armonia primitivă a unui simplu nume să uimească în ea puterile vieţei.

Era o fetiţă mică care dacă ar fi trăit . . . . . .

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Fecioara doarme

Fecioara doarme în hamac
Și vântul prinde ca să bată,
Fântâna plânge o sonată,
Și-ascultă florile și tac.

Fecioara doarme în hamac,
Dar gândul ei acum colindă
Pe ștearsa visului oglindă
Și-și simte sufletul sărac.

Sub alba bluză de fular
Se sbate sânul de fecioară...
Crepusculul încet scoboară
Iar noaptea cade ca un dar.

G. I. STATULAT

PRIMAVARA

(Variații critice asupra unei poezii de Giovanni Pascoli)

III

BISERICUTA[1])

Bisericuța începe cu două versuri cu totul pascoliene, pe fondul cărora reese cel de-al treilea de o armonie clasică, demnă, pașnică. Intregul catren n'are în totul armonia pascoliană (ca spre pildă în: *Canti di Castelvecchio*), dar nici armonia catrenelor endecasilabe se scriau înainte de Pascoli:

E ziua reîntoarcerei tale, Sfânt Benedicte:
Iată cea d'intâi rândunică ce sboară.
Și plopii-i regăsește în valea pustie
Și paraclisul mare, și cuibul micuț.

1) *La pieve.*

LICEUL ... SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

In ceiace priveşte armonia prea clasică a celui de al 3-lea vers, s'ar zice, de altfel, că însuşi poetul şi-a dat seama de aceasta, şi a crezut că găseşte o rezolvare punând un punct după *sboară*. Acest punct nu-mi place de loc. Nu-l putem suprima căci e pus acolo de Pascoli; rima, care leagă aşa de strâns cele două versuri centrale, îl face totuşi nefolositor. Citim deci catrenul ca şi cum n'ar fi existat. Rămâne acolo ca un simplu semn ortografic, ca o simplă încercare ce nu reuşeşte să separe unul de altul cele două ritmuri prea deosebite; încercare ce ne arată pe Pascoli încă în formaţiune, conştient de dezacordul produs fără să fie răspunzător.

Nu cereţi privighetoarei să cânte ca un sticleţ; în *Miricele* lui, Pascoli e privighetoare. Poate protesta spunând că-i sătul de clasici, poate căuta vădit armonii de o simplitate aleasă: tot i se întâmplă să cânte şi ca privighetoarea! Trilul din această strofă e, din fericire, discret, ca trilul unui sticlete cuminte, ce a fost privighetoare.

Şi ca să ieşim din metaforă—e atât de pascolian acel *Sfânt Benedicte e ziua reîntoarcerei tale*, acea *rândunică ce sboară*, acel *paraclis mare* faţă de *cuibul micuţ*, acel mod de a privi lucrurile cu ochii unei rândunele, încât famfara versului:

e tróva i pióppi nella válle sola

se duce luată de vânt. Atenţia cetitorului nu se distrage spre a asculta bătăile micuţei inimi de rândunică la cea d'intâi apariţie a coperişului roşu ori a plopilor tremurători în valea pustie. Şi aceasta e prin excelenţă pascolian.

A doua strofă e şi ea tot un drăgălaş mic pastel, ceva la mijloc între *peisaj* şi *natura moartă*, care s'ar putea intitula: *Poezia coperişurilor*; a acelor coperişuri învechite de provincie, cu ţiglele înegrite, pe cari apare aurul galben al lichenilor şi verdele catifelat al muşchiului; bătrânele coperişuri de provincie, din streaşinile ale pline de pământ ale cărora se apleacă buchetele violete imortelelor, şi cele galbene ale micsandrelor. Bătrâne coperişuri, deliciul atâtor feluri de pisici: cu înfăţişarea inteligentă a vechilor Paşi voluptoşi; dragi coperişuri pe cari dorm atât de dulce sau stau ceasuri întregi la pânda rândunelelor ce vin de se rotesc sgomotoase, umplând aerul de sboruri şi de ţipete:

Sclipesc geamuri, şi ferestrele rotunde ale corului
Se desprind roşii pe-o tufă violetă:
Iată morişca sbârnâietoare
Şi ţigla roasă pe vorbitorul coperiş.

Ar fi deajuns. Pascoli nu se mulţumeşte însă numai cu acel *loquace* unul dintre adjectivele ce puteau mulţumi pe strămoşii noştri, nu însă pe noi. Nu alergăm după eleganţe de stil ci după senzaţiuni; şi iat -l specificând:

Răsună streașinile de saluturi
Și îngrădișul unde-i cerul aburit
De un roz-alb de piersici și de zarzări.

Și rândunica ascuțit răspunde
Și fâlfâie în umbre ușoare: în livadă
Un câine o privește cu ochi cercetători.

Poate numai atât, *umbra ușoară* a rândunicii. Desigur! Fiindcă acea abureală, pe cerul de piersici și de zarzări înfloriți, e o notă cu totul reală, dar, oricum, se pare că s'a cam abuzat de ea; tabloul câinelui ce urmărește zborul ca și acei ochi cercetători, constituiesc o floare de stil, o eleganță care ar umplea de bucurie pe un poet abate—poet din secolul 18-lea sau chiar pe un poet din școala lui Monti, o floare de stil care ar fi plăcut și lui Carducci, dar care nu ne mai impresionează. Și cum ar fi altfel, când ne-am format gustul pentru unele bunătăți, cum e, de pildă, al doilea catren din acest sonet?

In românește e un proverb ce exprimă prea bine această ideie: *S'a învățat ursul la miere!*, Pascoli ne-a învățat la mierea atât de dulce din această biată țară însângerată, care tot a mai păstrat ceva duios, ori ce ar fi vre-a să spună peșimiștii.

Și cât e de atrăgătoare mierea! Chiar și albinele se prăpădesc după ea, deși, la dreptul vorbind, tot ele sunt cele ce o produc.

(Sfârșitul în No. viitor) RAMIRO ORTIZ

TOAMNĂ

Frunze galbene pe jos
Tremurând în vânt grăbite,
Ruginite, răvășite...

Ramuri goale... cer apos,
Picurări de neguri umbre,
Umbre 'ntinse peste umbre;

Iar în zări spre cari-alungi
In zigzaguri, rânduri-rânduri
Nesfârșitul stol de gânduri,

Nopți din ce în ce mai lungi,
Clipe-abia scăldate 'n soare,
Călătoare... trecătoare...

M 'am oprit privind 'napoi, —
Și 'n sfârșitul de lumină
Caut florile 'n grădină:

Copleșite, și 'n noroi,
Bietele cum stau plecate,
Scuturate... înghețate!...

Le mângâi, mă uit cum mor,
Și 'n cumplita sfoliare,
Viața mea de ieri apare.

Sub al frunzelor covor,
In garoafe, pe narcise,
Zace lumea mea de vise,

Zace câte-un colț de cer;
Ori vre-o dragoste târzie
Fuge ca să nu mai vie, —

Și mă simt tot mai stingher,
Mai sfârșit, mai fără vlagă,
In lumina toamnei vagă...

LUDOVIC DAUȘ

E. LOVINESCU:

ÎN CUMPANA VREMEI

(Note de război)

Prețul Lei 5.

Teatrul Modern : Fecioara rătăcită de Henri Bataille

La Teatrul Modern *Fecioara rătăcită* de Bataille e prilejul unor amintiri frumoase. Compania Davila, cu însuşi directorul, cu Marioara Voiculescu şi cu o bună parte din actorii — pe atunci reuniţi — ai celor două companii dramatice particulare de astăzi — a populariza încă de acum zece ani teatrul lui Bataille.

Intr'o vreme când Teatrul Naţional reprezenta *Modelul* Compania Davila, monta şi juca cu săli pline *Scandalul, Poliche, Fecioara rătăcită.*

In amintirea acelor timpuri cele două companii de cari vorbeam, au reluat, cu elemente noi adăugate celor din fosta grupare, *Scandalul* şi *Fecioara rătăcită.* Sub forma însă nouă a montării şi jocul artiştilor, ambele piese din repertoriul Bataille au fost înfăţişate şi primite drept premiere.

Completăm amintirile publicului iubitor de teatrul lui Bataille, menţionând *Marşul Nupţial*, jucat în repetate rânduri şi cu mici modificări în gruparea rolurilor, la Bucureşti înainte de războiu, la Iaşi, în timpul refugiului şi apoi la Bucureşti după reocupare. Cu aceste amintiri reînprospătate reapare limpede imaginea titularei rolului de căpetenie al *Marşului*, D-ra Marioara Ventura.

E poate cea mai bine cunoscută dramă a lui Bataille In multe privinţe şi cu deosebire în desnodământ, *Fecioara rătăcită* ne aminteşte *Marşul Nupţial* E aceiaşi fatalitate oarbă a dragostei obsesine, a dragostei care se dă si se pretinde întreagă în fiecare moment. Iubirea nu cunoaşte obstacole. Când ele nu pot fi trecute sau când umbra îndoielilor se lasă pe suflet, aceiaşi iubire necugetată ce te cheamă la suprema fericire te mână grabnic la mormânt.

In *Fecioara rătăcită* la un moment dat *Armaury* vorbeşte cu abatele Roux de cele două concepţiuni ale dragostei : cea omenească şi cea divină. Din cele două concepţiuni Bataille îşi alege pe cea dintâi.

In această concepţiune fundamentală a întregului său teatru stă poate farmecul ce încă îl exeacitează asupra publicului. Bataille e mai presus de toate un poet. Dramaturgul dublează pe poet. dar nici odată nu-i poate lua înainte. In această împerechere a lucrurilor stă de rândul acesta explicarea tuturor scăderilor teatrului său.

Poetul visează şi idealizează viaţa. Acolo unde această viaţă nu i convine, o nesocoteşte. Dramaturgul îşi intemeiază arta sa pe studiul vieţii, pe observarea atentă a tuturor formelor ei.

De aci nota de *realism* pe care în genere o regăsim în teatru. Coloratura dramei—numească-se ea ori cum — învăluie un fond netăgăduit de viaţă omenească.

Bataille nu e din familia marilor dramaturgi tocmai din cauza confuziunei genurilor de cari vorbeam. Teatrul său pus

în serviciul *inimei* care îşi cere drepturile cu orice condiţiune e un teatru *tezist*. Termenul nu surprinde pe cel care înţelege că şi viaţa de poezie a sufletului poate avea *tezele* sale.

Această teză trebuind desvoltată, autorul se găseşte în impasul de a creia după nevoile ei, toate amănuntele situaţiilor, Viaţa reală îl povăţuesţe foarte puţin în alegerea lor. De aceia personagiile lui sânt lipsite de materialitatea unei concepţiuni sănătoase a vieţii. Ele devin umbre, simbolurile unor idealuri obsedante de iubire.

Stângăciile autorului încurcat în piesele sale îl duc până la acte de absolută inutilitate *dramatică*, la scene admirabile *lirice*, la ciocnirea cap în cap a tuturor eroilor săi, la extraordinarul nemotivat al situaţiilor alese anume de dragul tezei, la nesocotirea absolută a adevărului psihologic.

Aceste toate consideraţii ne vin în minte şi cu ocazia reprezentărli *Fecioarei rătăcite*. O tânără fată sedusă de un bărbat vârstnic pentru ea, părăseşte casa părinţilor şi fuge cu iubitul ei, care şi el sub impulsiunea aceleiaşi nestăpânite iubiri îşi părăseşte soţia.

De aci piesa intră în domeniul romanelor sau filmelor *celebre* (?) O întreagă asociaţie alcătuită pentru a strica fericirea amorezaţilor aleargă pe urmele lor: tatăl fetei, fratele fetei şi soţia fugarului, primii pentru a obţine cu orice preţ o satisfacţie, ultima pentru a-şi recâştiga bărbatul. O noapte teribilă la otelul unde se refugiase perechea fugară, sfârşeşte drama. Fratele fetei pătrunde cu sila în odaia celor doi, unde descoperă pe soţia venită să-şi vestească bărbatul de primejdia ce îl ameninţă. Vorbe grave, ameninţarea cu revolverul la adresa răpitorului. Cele două femei se aruncă de gâtul lui pentru a-l apăra cu trupurile lor.

Fecioara rătăcită văzând iubirea cea mare, care se târăşte până la umilinţă, a soţiei părăsite şi poate nesimţindu-se în stare de una la fel, se împuşcă într'un moment de neatenţie a celor ce cu o clipă mai înainte abia sfârşiseră cearta lor violentă.

Această e piesă. Cei ce cunosc teatrul lui Bataille pot găsi uşor temeiul asemuirii noastre a *Fecioarei rătăcite* cu *Marşul Nupţial*.

Aceiaşi cunoscători vor găsi poate în soţia părăsită o reeditare cu mijloace noi şi transpusă într'un suflet nou a concepţiuni din Poliche, despre dragostea ce cade atât de jos în marea ei putere că trăeşte numai din speranţa ori cât de depărtată a revenirii şi chiar din *fericirea* fiinţei iubite ori cât de dureroasă ar fi aceia fericire pentru cel ce nu mai este iubit.

Incheem cu manifestarea deplinei satisfacţii de jocul celor trei protagonişti: D-l Storin în Armaury, D-ra M Filoti în Fany Armaury, D-ra Almejan Buzescu în Dianette de Charence grupare ce aminteşte în totul seara delicioasă a scriitorului acestor rânduri, căruia i-a fost dat să vadă pentru prima oară această piesă jucată de Compania Davila.

Această amintire cu care jocul celor trei de cari am vorbit se contopeşte evocând-o, e de sigur cel mai frumos cuvânt de bine ce se poate spune despre creaţiile D-lor.

MIHAIL IORGULESCU

ÎNSEMNĂRI

UN CENTENAR LITERAR

MEDITAȚIILE LUI LAMARTINE (1820)

Anul acesta se împlinesc 100 de ani dela publicarea *primelor meditații poetice* ale lui Lamartine. Revistele franceze au aniversat la timp importantul eveniment literar. Ale noastre, ca mai totdeauna, când e vorba de oameni și fapte ce nu privesc țara noastră, au tăcut.

Totuș Lamartine nu e un nume literar fără absolut nici o legătură cu literatura română și cu marile epoci ale acestei literaturi. Lucrurile se uită repede la noi, mai ales când e vorba pentru a ne aduce aminte de ele, să ne scoborâm cu câți-va zeci de ani în urmă, găsim mai simplu să nu ne mai ocupăm deloc de aceste amănunte cari au trecut în istoria literară

Pentru cine însă ne prezintă înaintea ochilor epoca lui Eliade și în genere a întregei generații de neîntreruptă desvoltare a scriitorilor sub influența romantismului francez, opera lui Lamartine devine un simbol literar de o rară valoare culturală.

Vremilor noastre se poate să nu-i mai convină în totul poezia marelui poet. Ea își păstrează însă farmecul neatins pentru oricine o gustă neinfluențat de ideile cele noi cari cer alte lucruri poeziei decât sinceritatea emoției, calda ei comunicativitate, imaginea vaporoasă și cadrul admirabil prin tocmai imprecisia contururilor și adâncimea perspectivelor.

Poezia lui Lamartine e poezia liricului romantic ce știe să contopească în simțirea lui de o clipă simțirea lumii întregi de pretutindeni și de totdeauna.

De aceia și *le lac* și *l'immortalité* și *l'isolement* și *invocation* rămân pentru toate timpurile cel mai pur roman de amor ce s'a scris vreodată în literatura vremurilor moderne.

Amorul, tema generală, se împletește ca dragostea de natură, se contopește apoi în tristețea cadrului schimbător, pentru a se înălța până la durerea sfâșietoare a sufletului dornic de a se fixa o clipă măcar în fuga nebună a timpului care curge cu aceiași indiferență si pentru cei fericiți și pentru cei nenorociți. De aci până la puterea blestemului contra orânduirei acestei lumi poetul nu are de făcut decât un mic pas. Il face cu aceiași ușurință cu care în momentele cele fericite cu aceiaș forță divină și a tot cârmuitoare își contopise sufletul și dragostea. *Chant d'amour* dobândește accente biblice din această intimă comuniune cu divinitatea.

O poezie ca a lui Lamartine era o revelație pentru sufletul francez ce se veștejise un secol întreg în contact cu raționalismul filosofic al veacului revoluționar. Puntea întinsă de Rousseau și Chateaubriand între acel secol și cel următor dusese sufletul francez către această nouă și eterică poezie pe care în germeni epoca napoleoneană o pregătise fără să o poată desăvârși. Un Parny sau Millevoye, primul cu ale sale Poesies erotiques, secundul cu volumul de *Elégies* nu isbutiseră încă să ajungă țărmul celalt la care numai un poet de originalitatea lui Lamartine putea ajunge.

Incheem însemnările de față cu menționarea din Mercure de France a două articole, unul publicat în N-rul din 15 Martie a. c.: *La poésie élégiaque à la veille des Méditations* de D-l Camille Latreille, altul în N-rul din 1 Maiu a. c. *a propos des Méditations : Lamartine en Suisse. Son mariage á Genève*" de D-l Louis Courthion, în cari se scot în evidență în cel dintâi caracterele

generale ale epocii de preparare a poeziei lirice franceze (epoca lui Napoleon) iar în cel de al doilea unele amănunte din viaţa intimă a poetului Lamartine din timpul căsătoriei sale cu Marianne Eliza Birch of Cumberland.

E o operă fioasă pe care cu ocazia aniversărilor celebre o fac adese revistele străine, scoţând în relief tot ceia ce poate interesa din viaţa marilor scriitori şi mai ales tot cu ce îi poate face mai bine cunoscuţi şi mai mult iubiţi de marele public cititor. In aceiaş ordine de idei menţionăm—deşi mai veche — sumara dar admirabila caracterizare a poeziei lamartiniane din *Premières Méditations* făcută de D-l René Doumic în N-rul dela 7 Martie a. c. al revistei Les Annales.

MIHAIL IORGULESCU

Umbre pe drumuri de *Barbu Solacolu*. — Iată un mănunchi de versuri, strânse într'o elegantă plachetă al cărei titlu caracterizează foarte bine poeziile conţinute. Nici o idee îndrăzneaţă, nici o energică întorsătură de vers, nici o imagine isbitoare — aşa cum am dori par'că poezia actuală; schiţe însă discrete, poetice umbre cari lunecă pe drumurile amintirilor şi ale visărilor... Aşteptăm o colecţie mai mare a d-lui Solacolu pentru a fi mai complect edificaţi asupra însuşirilor frumos dar prea discret schiţate în *„Umbre pe drumuri"*. Până atunci remarcăm mai ales *„Semănătorul"*.

V. M.

A apărut de

E. LOVINESCU

EPILOGURI LITERARE

VOLUMUL I.

Preţul Lei 8.—

A APĂRUT

ANUL II

No. 1

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Anul al doilea	*E. Lovinescu*
Pe mare (poezie)	*Elena Farago*
Crăciunul lui Osman (comedie într'un act)	*Victor Eftimiu*
Vine D-na și D-l Gheneral (schiță humoristică)	*Maiorul Gh. Brăescu*
Seara la Miorcani (poezie) . . .	*Ion Pillat*
Din isprăvile Comuniștilor . .	*Radu Cosmin*
Poșta Redacției (schiță humoristică)	*Mark Twain*
Luptele dela Mărăști	*George Cornea*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an
„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

COMEDIA ○ ○ ○ ○ ○
○ ○ ○ ○ DRAGOSTEI

ROMAN

LEI 7.50

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

VICTOR EFTIMIU

CORABIA cu PITICI

O serie de povestiri, scrise într'o limbă colorată, cu subiecte dramatice şi palpitante, cuprinse într'un volum de peste zece coale, cu coperta în culori.

5 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — Bucureşti

ANUL II, No. 5. 12 IUNIE 1920.

SBURĂTORUL

REVISTĂ-LITERARĂ-ŞI-ARTISTICĂ

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4181

IN ACEST NUMĂR:

E. Lovinescu . . . . . Ingratitudine
Maiorul Gheorghe Brăescu . Sfârşit de manevră
D. Nanu . . . . . In faţa Pietrei Craiului
Ion Barbu . . . . . Umanizare
Ramiro Ortiz . . . . . Primăvara IV (sfârşit)
Virgiliu Moscovici . . . . . Chemări de seară

Cronici : *C. Gerota :* H. Sanielevici ; *Mihail Iorgulescu:* Lumea în care ţi se urăşte.
Insemnări: Comentarii la o mică temă critică.

LICEUL GH. LAZĂR SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

=APARE=SÂMBĂTĂ=

Editura ALCALAY & Co. UN LEU

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, I. Barbu, Gh. Brăescu, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

ANUL II, No. 5. 12 IUNIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

INGRATITUDINE

UNUI SCRIITOR

Din adâncul unei păduri ieşea un izvor limpede, strecurându se printre ierburi şi flori. In lumina razelor, părea un pârâiaş de argint topit. Izvorul mergea încet în albia lui, visător ca şi cum ar fi tresărit în el ecoul unei amintiri îndepărtate. Uneori se înălţa din matcă spre un stânjenel sau o rujă; alteori se pitula de nu-i auziai susurul.

Era fericit.

Mireasma florilor îmbălsama aerul; seninul i se răsfrângea în unde, iar noaptea, aurul stelelor tremura în argintul apei.

Doi tineri veneau pe înserate, privindu-se ochi în ochi. Şi când flăcăul culegea flori sălbatice, fata îşi juca degetele în apa pârâului, îndrăgindu-şi chipul în oglinda lui. Noaptea, pe un pat de flori, iubiţii îşi spuneau poemul dragostei lor. Pârâul îşi ţinea suflarea, pentru a-i asculta mai bine. Adâncul i se înfiora de plăcere şi de voluptate.

* * *

Era fericit. Nu totdeauna însă.

Dinspre miazănoapte se ivea uneori o pată neagră, ce creştea mereu, ameninţătoare. Un nor întuneca văzduhul. Ploaia începea să cadă în ropot; păsările sburau; îndrăgostiţii se duceau; florile se tupilau; izvorul se umfla mânios. Trebuia să treacă zile multe, pentru ca iarba să se usuce, păsările să cânte şi îndrăgostiţii să se întoarcă la locul iubirei lor.

— Nour duşman, îi zise izvorul, de ce-ţi porţi mânia asupra mea? De ce-mi sperii cântăreţii, îmi distrugi florile, îmi alungi îndrăgostiţii? Nour călător, abate-ţi drumul pe aiurea; nu-mi tulbura fericirea.

Nourul îl auzi, dar nu-i răspunse.

Hotărât, trecu pe aiurea, fecundând alte păduri, şi alte izvoare.

* * *

Zilele erau acum însorite; nopţile înstelate.

Poiana răsuna de cântecul privighetorilor şi al îndrăgostiţilor...

Izvorul se bucură; îşi luneca apa tot mai leneş ca să se pătrundă de scârţiitul sec al greerilor, de şoaptele iubiţilor. Zilele curgeau senine. Soarele părea o vatră de jăratec.

Trecură astfel zile şi săptămâni. Poiana începu să se usuce; florile să se vestejească, izvorul să scadă... Apele i se sorbeau, văzând cu ochii.

Indrăgostiţii nu mai veniră; pasările sburară în alte păduri, florile se scuturară.

Izvorul secă. Cea din urmă picătură de apă pieri, privind cu durere spre nourul îndepărtat:

— Nour, nour, unde eşti? Pentru ce nu vii să-mi redai viaţa pierdută?

Nourul îl auzi. Trecu însă mai departe spre izvoarele ce ştiu preţui darul fecundării.

E. LOVINESCU

SFÂRŞIT DE MANEVRĂ

După un şir de ponoare străbătute cu chinuri şi blesteme, după o serie de dealuri ridicate în pieptul oamenilor, cari gâfâiau cântând strofe eroice pe aria „pasului de atac", trupele scăpară la vale, trecând ca o trombă prin satele pustii.

Ţăranii, eşiţi la muncă priveau de pe coaste, resemnaţii răzimaţi în sape, cu mâna în dreptul soarelui, la urgia lu, Dumnezeu: păpuşoaie culcate, curţi invadate, găini sburătuite, copii murdari, în cămăşi prea lungi, scâncind, ţinându-se de mână. Din sus de tot, legănându-şi tulpanul, vine năprasnic la vale, o nevastă strigând cât o lua gura: „Ileanooo... mâncate-ar boala, ia fă copilul din drum să nu-l calce antileria!.."

Un semnal prelung repetat de pretutindeni, de unul, de doi, de toţi corniştii pune capăt panicii generale anunţând sfârşitul manevrei, scoţând din pieptul oamenilor istoviţi, un oftat de uşurare.

— „Corvadă la apă!“
— „Să nu plece nimeni!“
— „Oamenii să iasă la şosea!“
— „Domnii ofiţeri la critică!..“

Ordinile se încrucişează contradictorii, repetate la nesfârşit, din ce în ce mai denaturate.

Departe pe o coamă de deal se profila la orizont silueta generalului, călare, cu excorta lui de lăncieri, bine prinsă într'un petec de umbră pe fondul verde al unei păduri de fagi tremurători, de cari păreau lipiţi,

— „Unde mergeţi, domnilor ?.. staţi să ne adunăm cu toţii“.
— „Unde-i generalul ?“
— „Uite-l colo!“
— „Să mergem noi pân'acolo ?!. Asta e bătaie de joc!“
— „Lăsaţi vorba!“
— „Sunteţi călare, ce vă pasă!

Incet, încet, trupele se rânduesc, oamenii se aşează, ofiţerii pornesc conduşi de maiori, în rânduri, cari se disciplinează pe măsură ce se apropie de general, sfârşind în pas de defilare, oprindu-se scurt ca la exerciţiu, în timp ce comandantul brigadei asculta cu mult interes deosebirea dintre orz şi secară luminos expusă de d-l comandant al corpului de armată.

— „*A venit* toţi ?“
— „La mine *e toţi*, anunţă victorios un comandant de regiment“.
— „Partidul roş!“, s'adresează cu un gest solemn brigadierul, directorul manevrei către un locotenent-colonel tânăr, absolvent al şcoalei de războiu.

— „Domnule general„, grăeşte tânărul brevetat de stat major, *eu* şi ofiţerii mei vă suntem profund recunoscători că ne daţi astăzi ocazia să v'arătăm cu câtă râvnă aplicăm principiile şi instrucţiile ce aţi bine-voit a ne trimete, de cari ne-am călăuzit şi ne vom călăuzi şi în viitor, de cari nu ne vom depărta niciodată pentru că pe ele se razimă technica celor două şcoli mari : franceză şi germană. (O mică pauză).

— (Generalul roş şi binevoitor) „Continuaţi !..“
— „Tema mea era simplă, aşa cum se petrec lucrurile în realitate“...
— (Generalul clătinând afirmativ din cap) „continuaţi“.
— „... ea cuprindea în esenţă următorul ordin : ocupaţi gara Obileşti, sdrobind orice rezistenţă veţi întâlni în cale... Să mai citesc tema ?“
— „Nu, nu, continuă cum ştii d-ta!“
— (corect, ireproşabil, sigur de el) „Din temă, am înţeles că aţi voit să ne daţi astăzi prilejul unei lupte de întâlnire, care va caracteriza războiul viitor (pauză).
— (Generalul clătinând din cap cu competenţă) „continuaţi !..“

— „Nu era timp de pierdut. Dat primul ordin: marş, gara Obileşti. Batalionul din cap, *serviciul de siguranţă*.

— „... foarte bine, continuaţi!"

— (colonelul râzând cu deferenţă) „Am continuat marşul şi am ocupat gara fără rezistenţă. Inamicul nu s'a zărit nicăeri. Considerând misiunea îndeplinită, am dat repaus oamenilor mei.

— „Partidul albastru!" hotărăşte generalul, uitându-se sever spre acuzat, un colonel mustăcios, sprâncenat, care purta eşarpă veche, chipiu reglementar şi ţinea în mână un smoc de hârtiuţe şi o trâmbiţă, de care nu se servise niciodată fiind răsuflată, dar pe care ţinea s'o arate fiindcă era prevăzută în instrucţiunile manevrei.

— „Domnule gheneral", începu să expună colonelul, salutând şi rămânând cu mâna la chipiu, am primit plicul la ora 7 a. m. Am adunat ofiţerii, cum cere regula şi le'am arătat că plicul nu este rupt, ca să nu fie nici-o bănuială. L-am rupt...

— „Lăsaţi mâna jos!"

— (Colonelul salutând din nou) „Da, domnule Gheneral! Am iscălit plicul şi am luat cunoştinţă...

— „Bine, bine, colonele... astea se ştiu. Treceţi peste astea..."

— „Să vă citesc atunci tema"...

— „Colonele, tema se ştie. Cunoaşteţi tema domnilor, nu este aşa?"

— (Ofiţerii plictisiţi) „Da, da, o cunoaştem!"

— „Spuneţi măsurile... ce măsuri aţi luat pentru îndeplinirea misiunei d-voastră?"

— (Colonelul salutând reglementar) „Am adunat ofiţerii..."

— (Generalul iritat) „La ce oră vi s'a semnalat inamicul?"

— (Colonelul salutând mai reglementar) „Vă spun numai decât. Le am toate notate aci," afirmă el arătând pumnul.

— (Generalul căutând să se stăpânească) „In fine, ce a-ţi făcut când vi s'a semnalat inamicul?"

— (Colonelul salutând intermitent) „Am făcut următorul raţionament: De înaintat, zic, nu pot să mai înaintez având inamicul în faţă. Să mă întorc înapoi (hotărât de moarte) ferească-te Dumnezeu! In dreapta mea erau semănăturile şi ordinul d-voastră, pe care-l am la mine şi pe care l-am citit domnilor ofiţeri, prevede că semănăturile să fie considerate ca un teren impracticabil. (sever) Aşa am dat ordin şi aşa s'a procedat. Şi atunci, spre norocul meu am apucat-o la stânga şi (râzând bătrâneşte) Dumnezeu mi-a ajutat să surprind toată coloana inamică a partidului roş tocmai când trecea podul. Timp de o jumătate de oră am ţinut această coloană sub focurile mele de infanterie şi artilerie, aşa că eu socot că acea coloană a fost complectamente distrusă.

— „Da, e prea adevărat... numai că acea coloană era din trupele d-tale. Era batalionul de vânători al d-tale care venea s'atace concomitent".

— „Ei vezi, asta n'am ştiut... Să fi ştiut una ca asta, mă duceam până'n pânzele albe. Eu acu v'aud pe d-voastră.

— „Dar bine, colonele, n'ai primit ordin ? !

— (Colonelul vexat de aşa bănuială) „Le-am primit, vai de mine, se poate... (arătând pumnul) le am toate colea... Da nu strica dacă d-l maior dela vânători mi-ar fi trimis vorbă... un cuvânt era de ajuns. Intre camarazi... noi când eram la Plevna...

Generalul dete pinteni calului şi dispăru urmat de lăncierii cari se săltau uşor în scări, răsărind neregulat în zare,

— „Ce păcat c'au fost de-ai noştri ! Bine-i prinsesem; domnule !.." spunea colonelul brigadierului cu care era *clasă.* pe când ofiţerii se împrăştiau grăbiţi.

Maiorul GHEORGHE BRĂESCU

In faţa Pietrei Craiului

Vezi stâncile acelea albite de ninsori
Cu creştetele'nnalte ce fumegă în nori ?
Ce ochiu al vanităţei, văzutu-le-a cucernic
Şi a mai simţit nimicul vieţii atotputernic ?
Ce suflet prins de sbucium spre seară le a privit,
Şi n'a cules odihna din preajma lor, tihnit.
—Odihna ce soseşte cu umbrele ce cad
Aşa, pe nesimţite, când apa cântă'n vad ?

O ! inimă ce suferi şi fierbi nelămurită,
Când forţa unei patimi cutreeră cumplită,
Răbdarea nu ţi o pierde ; în aspre vijelii,
La piscurile sure tu ochii să ţii.

Nainte de-a fi astfel, măreţ încremenite,
Au fost ocean de lavă de vânturi bântuite,
Şi'n stoluri, mii de secoli, ca clipele au sburat,
Şi, meşter sculptor, timpul cu dalta i le-a sculptat.
Priveşte : colosale, granitice catene
Amurguri şi aurore le scântee'n troene.
De mult răcită-i lava,—dar focu-i topitor
A dat capricii coastei, şi vârfurilor sbor...

In chinuri arzătoare un geniu se răsfaţă,
Si-apoi,—gheţar,—priveşte eternitatea'n faţă !

D. NANU

LICEUL GHEORGHE LAZĂR SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

UMANIZARE

Castelul tău de ghiață l'am cunoscut, Gândire ;
Sub tristele-i arcade mult timp am rătăcit
De nouă răsfrângeri dornic, dar nici o oglindire
In stinsele cristale ce-ascunzi, nu mi-a vorbit.
Am părăsit în urmă grandoarea ta polară
Și-am mers, și am mers spre caldul pământ de miazăzi.
Și sub un pâlc de arbori stufoși, în fapt de seară
Cărarea mea, surprinsă de umbră, se opri.

Sub acel pâlc de arbori sălbateci, în amurg
Mi-ai apărut—sub chipuri necunoscute mie
Cum nu erai, acolo, în frigurosul burg,
Tu, muzică a formei în sbor, Euritmie!

Sub înfloriții arbori, sub ochiul meu uimit
Te-ai resorbit în sunet, în linie, culoare,
Te-ai potopit în lucruri, cum în eternul mit
Se revărsa divinul în luturi pieritoare.
O, cum întregul suflet al meu ar fi vroit
Cu cercul undei tale prelungi să se dilate,
Să spintece văzduhul și—larg,—și,—inmiit,—
Să simtă că vibrează în lumi nenumărate...

Și-n acel fapt de seară, uitându-mă spre Nord,
In ceasul când penumbra la orizon descrește
Iar seara întârzie un somnolent acord,
Mi s'a părut că domul de ghiață se topește.

ION BARBU

PRIMĂVARA

(Variaţii critice asupra unei poezii de Giovanni Pascoli)

IV (Sfârşit)

„LA BISERICĂ"

Cel de al patrulea sonet (*La Biserică*), adaugă la glasul naturii acel miros de tămâie ce 'ntovărăşeşte şi înfrânează printr'un misticism suav, acea trezire a vieţii în Primăvară. Sunt slujbele bisericeşti de Paşte? Da, Aprilie. Apoi, în Mai e „luna Sf. Fecioare", e altarul înpodobit cu flori, e binecuvântarea de seară, e glasul ascuţit de feciorelnic al lui „*sit benedictus*" care isbucneşte cu umilinţă din înfrânte inimi de femei, şi răsună pătrunzător în bolta cea mare a bisericii, ce par'că-mi tulbură sărmanul meu suflet de Aristarc, voluptuos prin amintirea frământatei mele adolescenţe şi a întâiei cuminecături. Insă mai presus ca orice, sunt slujbele Sf. Paşti, cari pun în Primavară acel dulce, curat, sfânt, proaspăt, miros de tămâie. Oh! Paştele meu abruţez! Colindări pe la biserica Sf. Agata, Sf. Augustin, a „*micilor cruci*" Sf. Dominic şi a Sfintei Treimi; mai întâi plimbări singuratice pe aleea Sf. Andrei; procesiune a lui Crist mort, glasul turturelelor în „odaia untului". Oh! luminos şi cumpătat Paşte franciscan din satul Villareale, în căsuţa de ţară a mătuşei mele învăţătoare

umilă fereastră
Din care 'n cântări de Corpus domini
Zâmbii suavei procesiuni
Printre flori de ginestră şi albăstrele.

(Pascoli: *Il dittamo*)

Oh! Zbor de rândunele, înfloriri de piersici, fâlfăit de fluturi, ouă vopsite, salve de sărbătoare cu petarde, miros de rozmarin şi behăit de miei pe drumuri! Oh! Paştele meu napolitan cu *casatiello* şi cu *pastieră*.

Oh! hoinăreală prin via Toledo, în vremea când se inaugura haina cea nouă! Atâtea prăjituri în formă de cai, de păpuşi! Oh! „sărutări Marianei noastre", cum spuneam când eram copii şi am continuat să spunem până mai ieri (cea din urmă uriaşă Mariana ieşită din mâinele înţelepte ale mamii mi-a sosit la Bucureşti în 1916, puţin cam mustită din vina unor mandarine ce-au fost — cu oarecare imprudenţă — sortite s'o întovărăşească), muşcăturile noastre de copii la-

comi pe figura mare cu ochii de boabe de piper! Oh! Grâu gălbui, podoaba mormântului lui Christos. Oh! Visuri de nesfârşită fericire, înbălsămări de flori de portocal, atât de dragi şi curate năzuinţe!

Roeşte lumea cu zumzet de albine
Din bisericuţă, pe coasta pustie
Şi către seara senină de Mai
Femei merg la rând alene, alene.

Şi trec prin iarbă înaltă şi verde
De par o înflorire în trecerea lor.
Le aşteaptă în vale sătucul tăcut
Şi 'nchise colibe ce par somnoroase.

Apoi sus iar se vede bisericuţa
Şi printre mesteacăni străluce un vârf
De-un roşu aprins în liniştea de munte.

Şi glasuri de imnuri pioase, prin aer
Palpită; şi-un dulce miros de tămâie
Se pierde prin ismă şi tufe 'nflorite.

* * *

Să analizăm sonetul? Să dăm la iveală frumuseţea acelui *zumzet de albine;* a acelor femei care în *seara senină de Mai* se 'ntorc la colibele lor, la rând, *alene, alene* dela bisericuţa de ţară ce stă singuratică sus pe *coasta pustie?* Sunt lucruri ce se pot lua în multe feluri şi pe placul multora! cPentru cei împătimaţi după parfumuri, spre pildă, acel *„dulre miros de tămâie care se perde printre ismă şi tufele înflosite“*, e o adevărată poemă de voluptate; pentru cei ce nu ce mulţumesc cu micul tablou multicolor al femeilor ce ies ca un roiu de la biserică, şi ar dori un „pendant“ pictat în iulori discrete, delicate, ca un tapet japonez (fără monştri!) ată:

sătucul tăcut
Cu 'nchise colibe, ce par somnoroase;

pentru cine ar voi să vadă bisericuţa dupăce au plecat femeile, şi să aşeze acel tablou cam şters între alte două mai luminoase, n'ar avea decât să adauge tabloul admirabil, pe care suntem siguri că un pictor ultra-modern l'ar întitula: *„coperişul cel roşu“* al bisericuţii zărindu-se încă printre mesteacăni, şi să se bucure, ori decâteori îl priveşte, de potrivirea de colori *(roşul intens* al cărămizilor, cu *verdele alburiu* al mesteacănilor, într'o *lumină de amurg*) atât de originală şi rafinată 'n acelaş timp, şi, ceeace ne interesează mai mult, adevărată.

In ceeace ce mă priveşte (trebue să fiu recunoscător

acelor câteva picături de sânge spaniol care-mi curge prin vine) mărturisesc că m'am surprins în mai multe rânduri, în timpul acestei tardive primăveri, recitând cu religiozitate ultima terţină cu gândul la Dante şi la „*Viaţa Noua*“ şi mi s'a părut, pe când scriam aceste note, că o văd fluturând din candidele ei aripi, peste întreaga poezie, însinuându-se cu câte ceva în fiecare sonet, întocmai ca dulcele miros de tămâie printre moaţele violete ale ismei şi printre buchetele de aur ale tufelor în floare.

RAMIRO ORTIZ

Intre vis şi viaţă

Ca fluturul ce bate câmpiile cu soare
Şi-şi tremură antena în cupe de nectar,
Am colindat o vară al zărilor hotar
Şi port în mâini belşugul polenului de floare.

Din cântec şi miresme, din linii şi culoare
Te-am strâns de pretutindeni în visu mi solitar;
Şi te-am gândit, Iubire, icoană de altar:
In armonia minţii domneai nepieritoare.

Şi iată, stol de fete mi-aleargă pe cărare;
Sunt rumene şi calde şi râd în aiurare.
O, cum le-aş frânge 'n braţe!... dar tremur şi mă tem.

Făptură ireală, de ce-mi răsări în minte?
Mi-e dor, mi-e dor de viaţă şi inima nu minte.
Minune ne'ntrupată, te vreau... şi te blestem.

MARCEL N. ROMANESCU.

Chemări de seară

O, vino!
Totu 'n jurul meu te chiamă!
Deşi e parcul pustiit şi rece
Şi 'n el un vânt tomnatic trece
Semnându-şi pretutindeni pustiirea,
Te chiamă-amurgul roş şi trist,
Ce pune 'n brazi sclipiri de-aramă
Şi 'n lac luciri de ametist.

O, vino!
Când ne-a înflorit iubirea,
Erau zefiri în loc de vânt tomnatic,
Era mai vie şi mai dulce Firea
Şi parcul ne zâmbia...
Amurgul,
Lin începea să se coboare,
Stingea prin pomi cântările de pasări
Şi închidea petalele de floare...
Era amurg în jurul nostru
Şi 'n noi era un răsărit de Soare.

O, vino!
Dacă azi e toamnă
Şi dacă azi, în parcul rece,
Un vânt tomnatec se întrece
Să 'nsemne pretutindeni pustiirea
Şi-amurgul se coboară roş şi trist,
Mai vie 'mi strigă 'n inimă iubirea
Şi năzuinţa mea din nou te chiamă
Pe malul lacului de ametist,
In parcul cu sclipiri de-aramă!

VIRGILIU MOSCOVICI

CRONICA LITERARĂ

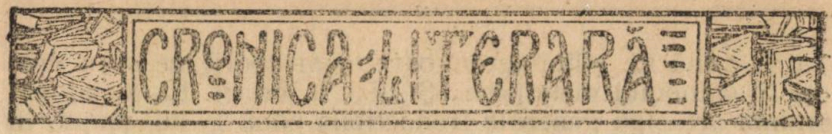

H. SANIELEVICI

CERCETĂRI CRITICE ŞI FILOSOFICE

Am citit şi urmărit de multă vreme pe D-l Sanielevici. Dar articolele răslețe, în diferite reviste şi ziare nu puteau reda complect minții noastre teoria d-sale literară atât de originală, dar şi atât de falşă. Cercetările d-sale critice, dacă s'ar fi publicat dela început în volum, n'ar fi avut de cât interesul ştiinţific al unui copil născut mort, dar desele articole repetate în măsuri scurte şi în diferite reviste simultane, i-au răspândit numele în cele patru colţuri ale lumii literare. Şi totuşi D-l Sanielevici e un om cult. Are o intimă familiaritate cu filosofia şi o predilecţie pentru literatură. E orientat în literatura universală, cunoaşte literatura medievală, antică, modernă, dar urmăreşte cu statornicie un singur gând: *să fie original.*

De cât, originalitatea nu presupune totdeauna adevărul. D-l Sanielevici duce la absurd teoria lui Taine şi cu citiri din diferiţi autori mai mult ori mai puţini reprezentativi, ţine morţiş să-şi afirme punctul d-sale critic, prin aşa zisa literatură a raselor.

Brunetière s'a inspirat în clasificarea operilor sale de la teoria, ce a revoluţionat ştiinţa, a lui Darwin. D-l Sanielevici se adresează antropologiei, antropogeografiei, antropometriei şi tuturor ştiinţelor ce ar începe în antropos, spre a descurca romantismul lui Eminescu. Şi cu certificate de botez, de va fi nordic ori sudic, cu fişe despre viaţa lui, de era vegetarian ori carnivor, de făcea băi sau nu, ajunge printr'o savantă migală la concluzia că era sudic şi deci romantic. „Intre omul de nord: mare, blond, rumen şi lipsit de senzualitate şi între plantele de nord, înalte, fraged-verzi, umflate de apă şi lipsite de aromă, există evident o relaţiune — directă ori indirectă. Pentru omul de sud, neobişnuit de sobru, gustul are o deosebită însemnătate; în sud legumele sunt mai picante, fructele mai dulci şi mai aromatice şi aceste vegetale formează de fapt aproape toată hrana omului". Cu aceste citate şi multe altele foarte adevărate să dovedească — şi acolo *cum grano salis* —, caracterul unui individ în liniile lui cele mai largi, năzueşte să explice operile literare. Insuşi Taine e azi contestat. Căci după teoria lui opera literară ar fi un produs fidel al imprejurărilor externe, după cum caracterul individual ar fi un rezultant al mediului. Opera lui Taine măreaţă prin arhitectura-i puternică, solidă printr'o cugetare vânjoasă, seducătoare prin eleganţa argumentării a ispitit pe mulţi

Taine caută să ştiinţificeze oare cum teorii, ce erau dese ori în domeniul metafisicei. Şi aici a reuşit. El a jalonat anume principii generale ireductibile până la un punct, în cadrul cărora opera literară intră.

Insă ceeace uită estetica lui Taine e tocmai personalitatea *sui generis* a poetului, realizată în opera literară. Inexplicabilă în sine ca orice fenomen sufletesc, ce nu îngădue experimentarea directă, această personalitate poetică — este partea cea mai însemnată, cea mai nobilă, eternă din viaţa lui. A explica pesimismul lui Eminescu e o încercare zadarnică. Cazi în discuţii fastidioase. A-i constata opera, a-i intra în intimitatea estetică, a-i o răspica şi înţelege, cu sufletul artistului înţelegător nu cu al pedantului scrutător, aceasta e adevărata şi cinstita critică literară. Nu mă interesează nici rasa, nici clima, nici porţia de carne, nici traiul lui obişnuit, nici amorurile lui, nici birtul, nimic din toate astea. Mă interesează numai *personalitatea lui poetică* şi atât.

Dacă poţi ca s'o explici, ajutat fiind de un fin gust literar, de cultura literară indispensabilă, ai făcut o critică literară pură, rămasă în principiile ei de pură estetică, nu învestmântată în teorii de pedantă ştiinţă inoportună în critica literară. Cunosc un profesor de istorie care transformă cursul într'o atrăgătoare anecdotă. Adesea m'am întrebat de unde citeşte atâtea anecdote. Am plasat şi eu câteva în societate şi mărturisesc că au prins. Dar istoria adevărată n'am învăţat-o niciodată dela profesorul meu. Aşa e şi D-l Sanielevici. Citeşte anecdote, notează curiozităţi, evidenţiază idiosincrazii şi articolul de critică literară zăpăceşte pe bietul cititor, care are tot dreptul să creadă că adevărata literatură nu e decât temperament, iar temperament, e rasa, iar rasa e mediu şi mediu e un complex de cauze şi complexul de cauze e.... etc, etc. Tot un cititor naiv mă consider şi eu, care după ce am citit *toată* cartea am vroit să-mi adun ideile şi să zăresc sistemul D sale de cugetare. Imposibil. D-l Sanielevici e un sprinten ziarist, un disert om de salon, o variată figură literară gustată la timpuri şi nu continuu, dar nu un critic literar. D-l Sanielevici e avocatul abil, ce vrea să-şi susţie teza cu principii largi, cu gesturi retorice, cu subtilităţi filosofice, ce aduc contribuţie în ştiinţele sociale, dar nu lămuresc şi nici vulgarizează frumuseţea operei literare. Incă odată criticul e un poet ratat, are puterea vioaie a impresionabilităţei, a comunicativităţii cu poetul, nu e geologul arid, naturatistul glacial, chimistul impasibil ce se apropie cu o neclintită seninătate de obiectul de studiat, spre a-şi reliefa teoriile. D-l Sanielevici e dintre aceştia şi aceasta nu e critică literară, ci poate antropogeografică, antroposociologică sau altă ştiinţă severă.

C. GEROTA

CRONICA TEATRALĂ

TEATRUL REGINA MARIA

LUMEA ÎN CARE ŢI SE URĂŞTE

(Le monde où l'on s'ennuie) de Pailleron.

Cu *Lumea în care ţi se urăşte* faci un pas de câţiva zeci de ani înapoi. Cel care a văzut *Puntea*, poate stabili uşor o fundamentală deosebire între cele două piese. Pe cât cea din urmă e de modernă în *intenţii* şi în *tehnică*, pe atât e de prăfuită de vreme cea d'intâi.

Dela Pailleron nu trebue să privim îndărăt tocmai mult pentru a întrezări în perspectiva timpurilor pe Molière.

Cu ocazia *Lumei* am constatat odată mai mult ce primejdioase arme cu două tăişuri sunt piesele ce se scriu în felul unor autori prea consacraţi. Acesta e adevărul: Pailleron a scris comedia de care ne ocupăm, în felul lui Molière. De aci impresia de foarte vechi şi foarte bine cunoscut. Mijioacele scenice, încurcăturile de situaţii ce merg până la *quiproquos* vin tot de acolo. Actul prim care pune problema şi dă atât de multe elemente pentru deslegare, primejduind interesul celor următoare e tot o veche *manieră* teatrală.

Ideea lui Pailleron ar fi putut fi mult mai *nouă* ca mijloace de tratare, dacă ar fi avut un punct de vedere personal bine definit. Ar fi scăpat de obsesiunea amintirilor din Molière.

Şi azi există pedanteria. E bine să fie biciuită oricât de des. Superficialitatea vremii noastre se caracterizează prin *articolul de gazetă*, prin *film* şi prin *compendiu*. Aceste 3 înfăţişări scutesc de cetirea volumului, de plictiseala dela teatru şi de ostenelile examenului conştiincios preparat.

Şi azi există o lume *mare* (?). Cei cari trăesc aşa cum firea omenească ne sileşte să trăim şi azi se plictisesc acolo.

Ce păcat că Pailleron ne face să întrezărim aceste lucruri, fără să ştie să aleagă ce convine şi nu convine epocii noastre. Salonul modern nu mai e salonul d-nei Rambouillet. Vadius şi Trissotin au dispărut. Philaminte conduce în unele case dar *altfel*. Salonul modern e culisa unde se fabrică reputaţii şi situaţii, unde se ascund pentru a lucra în umbră intriga şi amorul nepermis.

Până şi morala burgheză a pieselor lui Molière se regăseşte la Pailleron: Fericirea nu se dobândeşte prin faisificarea firii omeneşti. Iubirea apropie pe oameni în ciuda convenienţelor sociale.

Burghezul de bun simţ, Chrysale, întinerit însă de o energie pe care el nu a cunoscut-o niciodată se transfigurează în ducesa de Reville care face fericirea nepoţilor ei în ciuda tuturor preţioşilor salonului.

Ca tehnică piesa se resimte de lipsa nervului dramatic. Repe-

SIBIU BIBLIOTECA PRO

tiţii de scene întregi te fac să te crezi în acelaş act, deşi ai trecut în următorul, iar cel din urmă, cu scena din seră unde toţi îşi dau întâlnire e o armă demodată pentru a sfârşi o piesă.

Compania Bulandra în întregul ei — minus d-na Sandry dar implicit d-na Ignătescu — au întinerit această *Lume*, în care autorul urmărind acelaş scop nu s'a gândit să strecoare decât unele observaţii juste şi unele vorbe spirituale bine aşezate.

Sfârşim prin două constatări generale: In această companie există două feluri de actori : unii cari, mlădioşi prin temperamentul lor, reuşesc în toate genurile înrudite, alţii cari de un temperament *specific* şi format într'o singură direcţie, nu admit variante. E cazul soţilor Bulandra, ilustrând primul fel, e cazul d-lui P. Sturza ilustrând pe cel de al doilea. Restul trupei s'a menţinut *aproape* în notă. E atâta lume pe scenă, în cât în aceste roluri de duzină e un merit să nu strici nota. Despre această parte a întregului, care în orice teatru rămâne în mod fatal anonimă păstrăm o singură rezervă: o lume de nobili — cu atât mai mult când sunt preţioşi — e mai rigidă în eleganţa ei căutată ; ea nu are apucăturile prea bugheze şi *aprotocolare* ale unora.

Cronica de faţă se închee cu foarte bune impresiuni despre jocul d-şoarelor Michaela Costescu şi Marietta Rareş (Suzanne de Villiers) prima realizând speranţele ce încă dela *Altă primejdie* (Jeanne Raymond), de anul trecut ni le puneam în înţelegerea d-sale pentru rolurile de foarte tinere fete, cari pricep şi mai ales simt mai mult decât vârsta şi oamenii le permit, secunda dând aceleaşi frumoase speranţe *acum*, când apare pentru prima oară într'un rol care să fie *al său*.

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

SFINXUL...

Editura ALCALAY. Preţul LEI 10.—

COMENTARII LA O MICĂ TEMĂ CRITICĂ

Mediocritatea nu e desigur un scop; poate fi folosită numai ca un mijloc pentru ţeluri mai nobile. N'o cultivă nimeni în sine; o tolerăm numai ca pe o treaptă a unei evoluţii posibile. — Articolul meu *Simulare — Stimulare* nu poate avea deci alt înţeles. Aplicând o lege psihologică exactă la procesul culturii, privim exerciţiul continuu al unor forme ca un stimulent pentru un progres real. In momentul când Teatrul Naţional căzuse prada exclusivă a repertoriului străin sub pretextul mediocrităţii naţionale, trebuia apărată această mediocritate ca un isvor de posibilităţi.

Limitată la aceste cadre precise, tema articolului meu a dat totuşi prilej unei întîmpinări d-lui Aderca. Cititorul îi va gusta, desigur, variaţiunile stilistice şi imaginile literare. Pe cele numai brutale, le va scuza, gîndindu-se că d. Aderca face parte dintr'o şcoală în care brutalul îşi reclamă dreptul la estetică.

E. L.

* * *

O operă românească mediocră este un omagiu adus unei viitoare opere bune.

E o forţă în devenire. Cultul mediocrităţii naţionale e prin urmare obligator pentru progresul culturii naţionale.

Simulare-Stimultare

E. Lovinescu.

Un critic care şi-ar pune rândurile de mai sus drept *motto* la operile sale, n'ar măguli deloc pe acei asupra cărora atenţiunea sa s'a simţit obligată a se opri. Privit de sus, adevărul critic formulat de d. Lovinescu, e fascinant. Sânt elemente şi forţe în viaţă care respectă legea progresului prin mediocrităţi. Unele consecinţe însă, pe carî am voi să le tragem, ne pun într'o neîncredere şi nelămurire — cu totul critice.

In primul rând legea progresului prin mediocritale nu se poate aplica decât în domenii strict definite. Aşa bunăoară nu vom răuşi să facem niciodată din căţei, animale de sport sau de dans, cu toate că la unele circuri se pot vedea mopsi sărind în cercuri şi mici demoisele cu funte roz la codiţe albe, dansând *Oanstep*.

Un cult al unei asemenea mediocrităţi ar fi o naivitate.

Şi atunci se pune întrebarea: care este criteriul după care se poate cunoaşte că mediocritatea organică şi progresivă este în domeniul ei şi n'a trecut în domeniul, să zicem, al circului? Cum se poate cunoaşte că primele şueraturi sânt ale unei privighetori şi nu ale unui şiret de păsărar, care vrea să joace o festă criticului iubitor de mediocritate obligatorie? De ce nu se alcătueşte — „perfectul manual al

poetului român", cu ajutorul căruia fiecare cetățean patriot să fie obligat, într'adevăr, să aducă „omagiul" lui unor viitoare opere bune ?

Și în neputința absolută în care ne găsim de a putea distinge mediocritatea, element progresiv, de mediocritatea reziduu al vieții — cea mai elementară higienă critică ar trebui să te facă să pui mâna pe lopată și să arunci afară atâta gunoi sufletesc cât produce secolul nostru !

Până aci s'ar mai putea aduce obiecțiunea justă că harnicul agricultor își îngrașe ogoarele cu rămășițele mediocre ale vitelor lui, și nimic nu împiedică pe critic de a crea, fie și cu mediocrități, terenul pentru firava plantă prețioasă. Dar atunci cum se poate cunoaște că ogorul n'a devenit, tot cultivând „omagiile" vitelor, un câmp infectat, numai putreziciune și duhoare — sub care grăuntele de artă se carbonizează ?

Și, în definitiv, cultul mediocrității naționale poate fi util — cu toate restricțiile de mai sus — într'o epocă dată a istoriei artistice. Dar când s'a spart coaja pământului, și iată crinii albi și imorali și desbrăcați, și iată rozele romantice, și iată mlădița de plop în vârful căruia ce răsucește vibrant o mică frunză de argint — se mai poate cultiva gunoiul ?

Când peste bărăganul vieței românești, a trecut uraganul lui Eminescu, a mai învăța pe micii copii să-și umfle obrajii și să sufle tare, când a cântat orchestra complectă a unui Cerna, a mai susține bunăvoința cutăruia care a cumpărat un flueraș de cocean este inutil.

Arta deși funcție deviată a vieții — este supusă și ea legilor vieței. Viața nu-și cultivă mediocrițăile. Ea biciue, torturează, diformează, violează și violentează — de câte ori vrea să facă un pas înainte. Seva crapă mugurul, iubirea pe fecioară, copilul pe mă-sa : în această agresiune universală criticul, trebue să scoată de păr, în viață, fecioara cea nouă care sălășluește timidă în sufletul fiecărui artist. El e dator să siluiască mediocritatea, atât de comodă și politicoasă.

— De ce scrii d-ta silit ?

— De ce nu te silești și d-ta să scrii ?

Da, mai târziu la maturitate, se alcătuește acel echilibru și acea măsură, atât de dragă sufletelor clasice, — dar punctul de la care ireversibil începe, mai curând sau mai târziu, moartea.

Simularea este o stimulare mediocră, pentru mediocritate însăși. Legea aceasta este cu atât mai umilitoare pentru criticul care azistă în fiecare ceas la vecinicul și bătrânul miracol al agresiunii vieților noui..

F. ADERCA

A apărut de

E. LOVINESCU

EPILOGURI LITERARE

VOLUMUL I.

Prețul Lei 8.—

A APĂRUT

ANUL II

No. 2

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Nedreptățiții și favoriții literaturii	*E. Lovinescu*
Așteptare (poezie)	*Alexandru Scurtu*
Regina Elisabeta (nuvelă)	*Maiorul Gh. Brăescu*
Povestea Cucului	*I. Dragoslav*
Civilizația Germană	*George Cornea*
Povestea noastră (poezie)	*I. N. Pârvulescu*
Pe Șantier (schiță)	*Andrei Braniște*
S. M. F. S. F. 300 L (schiță umoristică)	*G. M. Vlădescu*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an
„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

COMEDIA ○ ○ ○ ○ ○
○ ○ ○ ○ DRAGOSTEI

ROMAN

LEI 7.50

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

VICTOR EFTIMIU

CORABIA cu PITICI

O serie de povestiri, scrise într'o limbă colorată, cu subiecte dramatice şi palpitante, cuprinse într'un volum de peste zece coale, cu coperta în culori.

5 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — București

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

ANUL II. NO. 6

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4481

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . . Umanitatea
Ion Barbu . . . . . Infrângere
George Cair . . . Ce-a zis Saadi
Marcel N. Romanescu . . . In tăcere
G. Rotică . . . . . Pe stradă
Alexandru T. Stamatiad . . Doină

CRONICI:

Eugen Relgis: Revizuire de expresii;
Mihail Iorguluscu: Teatrul Modern: Poama crudă de Bracco.

Editura ALCALAY & Co.

UN LEU

pare Sâmbăta

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, I. Barbu, Gh. Brăescu, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovici, R. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umeră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

ANUL II, No. 6. 19 IUNIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

„UMANITATEA"

Primim dela Iaşi revista „*Umanitatea*". Iaşii, care au fost leagănul tuturor ideilor mari şi al mişcărilor literare şi sociale, au adăpostit şi «*Umanitatea*» în fundul unei curţi. Internaţionala gândirii şi dragostea de neamul omenesc *in abstracto* şi-au găsit în tânărul d. Eugen Relgis un teoretician şi un luptător.

Faţă de d. Relgis am o veche obligaţie morală. Cititorii *Sburătorului* îl cunosc, desigur. Priveam totuş ca o datorie de a-i ajuta să-l cunoască mai bine, nu numai prin ce e ci şi prin virtualităţi: promite să fie un scriitor şi o conştiinţă.

După grave erori literare de tinereţe, din care i-au mai rămas urme indelebile, d. Relgis a început a-şi afirma o originalitate poetică. Ieşind din cercul emoţiunilor sentimentale, tânărul nostru colaborator a scos poezie din recea scântee a emoţiei cerebrale. După cum găsim la d. Ion Barbu emoţia cosmică, găsim la d. Relgis emoţia mecanică. Firește, nu de o noutate desăvârşită: d. Relgis făcea de pe atunci parte din internaţionala gândirii. Verhaeren ne dase nu de mult fiorul oraşului tentacular, poezia muncii omeneşti, măreţia mecanicei. In *Cântecul Maşinii* a d-lui Relgis simţi totuşi o emoţiune reală şi personală. Ideea reducerii omului la o simplă anexă a maşinii create de dânsul e impresionantă; creatorul căzut în dependenţa creaturii lui conţine sâmburele unei mari tragedii. Specia emoţiunei cerebrale pe care o caută d. Relgis, în lipsa adevăratei sensibilităţi poetice, este însă pe atât de rară pe cât e de preţioasă. Poetul e redus fatal sau la ste-

rilitate sau se revarsă în retorică. Şi cum nu renunţă nimeni bucuros la scris, retorica glacială înnecă cele mai dese vibraţia emoţiunii.

Zidit în sine prin fatalităţi organice, d. Relgis s'a înclinat de timpuriu asupra lui însuşi. Şi-a creiat o viaţă interioară; iar încercările de roman, nepublicate încă, îl arată înzestrat cu darul auto-analizei. La timp vor aduce poate o notă nouă şi prin absenţa de fapte materiale dar şi prin bogăţia vieţii sufleteşti; o operă în care monotonia şi lipsa artei vor fi rescumpărate, cred, prin sinceritate şi prin apriga ascensiune a unui suflet chinuit de nobile probleme.

Mai mult ideolog decât poet (deşi ideologia lui e deseori verbală), mai mult poet decât artist, d. Eugen Relgis întrupează preocupările unei părţi din generaţia mai tânără. Războiul a trezit într'însul o violentă pasiune pentru pacifism şi o imensă dragoste pentru omenirea abstractă. Sâmburele acestei ideologii se putea urmări şi în *Sburătorul*. In chip firesc l'a dus la *Umanitatea* care, fără să aibă o doctrină, respiră totuşi o tendenţă şi în literatura ei slabă, şi în ideologia ei primejdioasă...

* * *

Cuvântul introductiv al *Umanităţii* îl ţine un profesor universitar dela Iaşi; d. d-r Parhon, care-şi încheie cu fermitate articolul: *„toată intelectualitatea omenirii să propage popoarelor dezarmarea"*. Foarte simplu. Când vor fi dezarmat şi celelalte popoare să dezarmăm şi noi. Problema sincronismului e atât de esenţială încât, nerezolvând o, dezarmarea e sau o naivitate pentru ideologi sentimentali sau o formulă subversivă pentru teoreticianii societăţii viitoare. La baza ei mai e şi ignorarea condiţiilor de existenţă a omenirii şi chiar a vieţii în sine.

D. doctor ne recomandă dezarmarea. Un tânăr s'a însărcinat să ne compromită armata pe cale nuvelistică: d. Adonis Popov, care trebuie să fie mai legat de Cadrilater decât de mitologie.

Un căpitan român, plăsmuit după concepţia umanitară a d lui Popov, explică astfel cauzele războiului: «*Ba nu, şi-au tras bogaţii hotarul exploatării. Şi-n numele acesteia*—

botezată patrie pentru cei proşti, au dus popoarele în războiu, le-au asmuţit unele asupra altora; şi bietele popoare, înfierbântate de luptă şi de ciuda înfrângerii au acceptat patria şi au lăsat-o moştenire... l'au învăţat să urască etc...»

Cuprins de umanitarism subit, căpitanul nostru povesteşte cu o groază teatrală, cum în campania din Ungaria, a ucis cu o granată 75 de Unguri refugiaţi într'un beciu; pe vre-o cinci i-a culcat la pământ cu propria lui mână într'o adevărată beţie sanguinară. Soldaţii milosi n'au voit să execute ordinul; dar ofiţerul bestial a tras. »*Al cincelea tremura... tremura ca varga... Era un tinerel frumos şi alb ca varul... Când i-a venit rândul, a căzut în genunchi i a început a plânge cu hohote... Plângea în gura mare... Mă ruga ca un nebun să nu-l împuşc... Mă ruga cu ultima lui nădejde, ca un disperat... Şi săruta pământul...* (Urmează zece rânduri patetice în care prizonierul se trudeşte să mlădie ferocitatea ofiţerului român, arătând că are acasă un copil mic).

— *Şi ce-ai făcut?*

— *O m'a cuprins emoţia...*

— *Şi l'ai iertat?*

— *...nu... l'am trăznit... în cap...*

Aceasta e «umanitatea» prin care d. Adonis Popov vede pe ofiţerul român. Tânărul exemplifică bine teoriile d-lui dr. Parhon: se impune dezarmarea.

* * *

Jean-Jacques Rousseau spunea că unii oameni se simt coprinşi deodată de o mare dragoste pentru Turci şi Tătari, spre a se dispensa să-şi iubească aproapele.

Fac apel la noii noştri compatrioţi, d-nii Enric Furtună, Eugen Relgis, B. Luca, G. Spina, Lazăr Florin, Virgiliu Moscovici, colaboratorii primului număr ai revistei, ca, înainte de a-şi istovi forţele afecţiunei lor pentru Umanitatea îndepărtată şi abstractă, să-şi aducă aminte şi de noua lor Patrie apropiată şi tangibilă.

E. LOVINESCU

SIBIIU BIBLIOTECA PROFES

INFRÂNGERE

Ca fruntea mea să poarte diademul
Ce fulgeră'n albastrele palate
Am ridicat oştiri nenumărate
Şi'ncrezător, deslănţuii blestemul.

Deslănţuii mulţimile 'ntrunite
Şi năpădită fu întreaga zare
Iar vremea prinse-ncet să desfăşoare
Fuiorul ei de ore nestârşite...

Mult timp, în pragul porţii opaline,
Am stat s'aştept heraldul biruinţii,
Am stat să'ntreb întinsurile minţii
De crainicul trimis, ce nu mai vine.

Nu vine, căci spre culmile 'nghеţate
Oştirile n'au vrut să se îndrume,
N'au mai dorit podoaba fără nume
Şi n'au zărit albastrele palate.

Incât, sub vântul aprig de ispite
S'au răsleţit din ţară 'n altă ţară...
Şi-acum se-întorc în turme istovite
Hlamida să-mi sărute şi să moară.

Oştirile se-întorc. In juru-mi, sborul
Şi umbra morţii dornic se împarte;
Pe când, prin doliul sălilor deşarte
Cu paşi sonori pătrunde Invingătorul...

ION BARBU

CE-A ZIS SAÀDI

Imi suna fără răgaz în auz, versul lui Alfred de Vigny, cu care m'a petrecut până la eşire, amicul meu Dinu Vioreanu, după o discuţie înfierbântată:

«*Car la femme est un être impur de corps et d'âme*»...

Cu încheierea asta ne-am despărţit, fără să-l fi putut convinge, cum aş fi voit, că e o nebunie stăruinţa lui neînduplecată, în ideia urâtă—pe care o desfăşura cu o volubilitate bolnavă—privitoare la femeie în general, ca utilitate socială, făcând să reiasă nemărginita catastrofă, în care a fost asvârlită omenirea, pe urma existenţei acestui sex supărător.

Şi Dinu Vioreanu, om tihnit de felul său, temperament cumpănit şi sobru, era de nerecunoscut îndată ce trebuia să sprijine cu argumente, repulsiunea lui pentru femeie. Figura-i schimba tonuri de la palid la roşu-aprins, vinele gâtului se umflau ca frânghiile, ochii îi scăpărau, iar glasu-i răsuna dogit şi aspru.

Pentru el, toate nenorocirile lumei, izvorau din femeie. Dela primul păcat al Evei şi până la războiul mondial, tot răul strecurat pe pământ, îşi avea obârşia în ochii femeilor frumoase.

Am zis „frumoase" pentru că trebuie să facem o mare deosebire între cele frumoase sau drăgălaşe şi cele urâte.

Pe aceste din urmă le asemuim cu bărbaţii, neînstare să prilejuiască *patima*, isvorul tuturor relelor din omenire.

Şi argumentând furios nu putea sta locului, ci măsura camera în lung şi'n lat.

In expunerea lui furtunoasă, era neegal ca întonaţie: aci striga, aci şoptea; când declama, când fredona tot ce-i venea prin minte, dorind mult să convingă şi prin nuanţare.

Odată a sărit de pe jilţ şi mi-a strigat:

— Ştii tu ce-a zis Saàdi, poetul persan Muşarif-ed-Din Saàdi?

Şi declamă tunător:

«*Paternici ai pământului! să nu ajungeţi să iubiţi femeia cu aprindere!..*»

«Şi ştii cât a trăit Saàdi?.. 107 ani!.. Acum zace de mai bine de şapte secole, în mijlocul unui parc plin cu roze de Şiraz!..»

Apoi fredonă o arie din „Le jour et la nuit:"

«*La femme, la femme, la femme,*
Il n'en faudrait pas! Il n'en faudrait pas...»

...Şi asta totdeauna când era sgândărit de prieteni, care-i ştiau meteahna. El părea atunci o enciclopedie deschisă, documentat cum era până'n dinţi şi pregătit pentru orice fel de discuţie, în această privinţă.

SIBIIU BIBLIOTECA PROFES

„Da, da, spunea el deseori, toată suferința din omenire a fost adusă de femeie. Istoria popoarelor vechi e plină de frământări prilejuite de femeile frumoase. Mitologia greco-romană ce este altceva decât povestirea pătimașelor deslănțuiri ale zeilor, în legături vinovate cu zeițele altora, în siluirea nimfelor, în apropierile incestuoase, sau răpirea de pe pământ a muritoarelor pline de farmec și tinerețe.

Care e cauza ascunsă a tuturor frământărilor omenești în ultimă analiză, decât dorințele femeilor seducătoare de a *stăpâni*, îmboldite de nevoia luxului, sau de râvna de a'și mulțumi orgoliul, umilind pe semenele lor?..

Dar sămânța de ură, pe care femeia, cu multă dibăcie, o sădește în sufletul bărbatului, între două îmbrățișeri calde, subt vibrarea voluptosului suspin în lumina trandafirie a alcovului?..

Toate asasinatele tăinuite, toate chinurile inchiziției, toate otrăvirile dela curțile regilor Franței, de cine erau puse la cale, decât de marile curtezane, pentru înlăturarea unei rivale incomode, sau mulțumirea unei vanități trecătoare?..

Și în lumea diplomatică modernă, dacă minciuna și perfidia sunt la mare preț, este că sunt îndemânatic mânuite de femei, cari, totdeauna au ținut în mâinile lor „slabe", puterea gurilor de foc, cari bat la depărtări neînchipuite!.."

Și isprăvea totdeauna cu aceleași cuvinte: „Ce să mă mai mir când, vorba lui Guillon: până și iadul e pavat cu limbi de femeie!"

...Apoi, după ce mai răsufla puțin, înseninat la față, cu ochii spre albăstrimea cerului și mâinile împreunate, ca pentru rugăciune, se întreba:

„Dar dacă n'ar fi existat femeia?"

„Mintea omenească nu e în stare să închipuiască atâta fericire!..

Liniște desăvârșită în adâncul sufletelor; limpezime în judecată, adusă pe urma odihnei creerului; pace desăvârșită pe rețeaua nervilor, odată cu adormirea celui mai neastâmpărat dintre simțuri!..

Gândește-te numai că dela 15 ani, femeia, sub forma ei cea mai seducătoare, pune stăpânire pe întreaga noastră alcătuire fiziologică și morală. In ghiarele ei ne sbatem toată adolescența, tinerețea și de multe ori până la sfârșitul maturității... Și în tot acest răstimp, rari sunt clipele de adevărată mulțumire!.. Tot restul, zi cu zi, sorbim amestecul de otrăvuri, menite să ne ușureze drumul spre moarte!..

Dacă norocul te-a ferit de apropierea monstrului femeiesc, sensibilitatea primilor ani, ți-aduce neîncetat în minte icoana vre-unei fetițe, zărită de mult undeva, care te-a impresionat până la obsesiune:

„On est poursuivi toute sa vie, des têtes de jeunes filles qu'on a vues à seize ans".

Câtă vreme smulsă din calea propășirei obștești și pierdută în cultul celei mai neroade dintre îndeletnicirile omenești: dragostea!

De mii de veacuri, omenirea își jertfește cei mai frumoși ani ai tinereței, cântând, cu aceleași cuvinte și aceiași monotonie, ochii, gura și corpul femeii!

Dacă, dela facerea lumii, îndrăgostiții n'ar fi pierdut atâtea

nopți, la razele lunei, spunându-și minciuni; dacă fiecare dintre noi, am fi înlocuit femeia iubită cu mutarea din loc a unei pietricele... s'ar fi putut nărui munții și astupa cu ei toate mările!..

Unde ar fi fost știința, dacă apostolii ei ar fi putut înlătura din preocupările lor grija unor femei, de cele mai multe ori ușurele sau ticăloase!

Ce ar fi dat la lumină artiștii, lăsați stăpâni numai pe inspirațiile lor, dacă nu i ar fi chemat la realitatea hidoasă, tovarășa lor de viață!..

— Cu toate astea, întrerupsei eu, a trăit acum vre-o sută și cincizeci de ani, un mare filosof și scriitor care a spus:

„Quand on écrit des femmes, il faut tremper sa plume dans l'arc-en-ciel, et jeter sur sa ligne la poussière des ailes du papillon".

— Nu'mi vorbi, se grăbi el să adauge, nu'mi vorbi de lirizmul emfatic al lui Diderot, îl cunosc. Atâta numai că el a schimbat femeile. E singura eșire ca să fim mai puțin amărâți: să le schimbăm amice, să le schimbăm cât de des! Numai astfel nu vor avea vreme să'și arate răutatea. Un proverb oriental e categoric:

„In fiecare primăvară nouă schimbă-ți femeia; calendarele vechi nu mai au preț".

Găsesc prea îngăduitor pe oriental; eu propovăduiesc schimbarea la fiecare săptămână căci „și piatra prinde mușchiu, dacă șade mult într'un loc".

— Amice Dinule—mai zisei eu, gata să plec—ești prea vajnic mâncător de femei și nu te știam așa!.. Dar noi? Păcatele noastre le-ai uitat? Și pentru că-ți place să pomenești din gânditorii cu autoritate, ascultă versul lui Monselet:

„Tout homme a dans son coeur un cochon qui sommeille".

— Ei, dragul meu, răspunse el grăbit, ori cât de ticăloși am fi noi, suntem niște heruvimi pe lângă ele!.. Dar văd că n'ai timp azi; o să'ți fac altădată teoria lui „cochon qui sommeille", care izvorăște la noi numai din vrerea naturei; la ele din perversitate!

Cu toate astea romanticul Vigny s'a lepădat și de spasmul dragostei, când spune cu mândrie:

«Vivez, froide nature, et revivez sans cesse
«Vous ne recevrez pas un cri d'amour de moi!»

Iar când eram în pragul ușei îmi adause:

«Car la femme est un être impur de corps et d'âme»

«Și asta o spune cine?.. Un poet!»

* * *

Cu ăst vers în gând și uluit de câte auzisem, m'am despărțit în acea zi de Dinu Vioreanu, frământându-mi judecata ca să desleg taina care a făcut ca un om sănătos și cumpănit, să se schimbe așa de repede într'un monoman cu ideie fixă, înarmat cu atâta ură împotriva femeii.

LICEUL ... SIBIU BIBLIOTECA PROFES...

Mi-am făgăduit a-i mai vorbi, la primul prilej, când, la adăpostul oricărei surprinderi, să pot studia mai de aproape acest fenomen, care îmi părea destul de curios.

...Prilejul mi s'a ivit de unăzi, când m'am dus să'l felicit pentru ziua lui de naştere.

La intrare m'a întâmpinat veselă servitoarea Sofica, gătită cu bonet, şorţ alb îndantelat şi pantofi galbeni noi.

— Ce e luxul ăsta pe tine, Sofico?

— E ziua conaşului şi poate vin mosafiri.

— Acum e cineva la dânsul?

— Nu; e singur, dar supărat catran!

— Ce spui?

— Nu ştiu ce are, dar nu l'am auzit niciodată blestemând femeile ca azi... Mi-a spus că mă dă afară şi aduce un fecior în casă... Apoi dând din cap, cu un zâmbet de încredere: «Las c'o să-i treacă... Ştiu eu ce ştiu!»

Dinu, auzind şoapte la intrare, îmi eşi înainte.

— Să trăeşti feminofobule, sălbatecule, pădureţule!..

El zâmbi şi ne îmbrăţişarăm.

După ce Sofica ne aduse ţigări şi cafele, i-am spus:

— Am o prietenă nostimă de pică... Pap mâine cu ea la Herăstrău: raci, lin şi caracudă vie. Vii şi tu?

— Pesemne că visezi!.. Eu la masă cu o femeie?.. Mă mir cum de nu-ţi e silă să'mi propui aşa ceva!..

— Nu-i nimic, voi găsi alt prieten ca să nu fim singuri... Dar cât o să te mai ţină nebunia asta?

— Atâta cât va mai dăinui în sufletul femeii ipocrizia, minciuna, necredinţa şi restul... pe lângă cele şapte păcate capitale...

— Astea le fac farmecul... Dacă nu le ar avea, nu le-am iubi atât!..

— Şi mai au ceva în sprijinul lor, cu care ne dau gata, mai cu osebire pe cei slabi de înger: lacrimile.

Ele plâng la poruncă. Plâng fără nici o convingere. Natura le-a dat cea mai puternică armă: plânsul. Ceiace pentru noi e ridicul, pentru ele e sugestiv şi sublim. Cele mai multe când plâng îşi măresc farmecul cu o drăgălăşie deosebită. Multe din cele urâţele, în plâns devin adorabile!

Noi, când plângem suntem prada unei dureri reale. In desnădejdea noastră nnmai judecăm la nimic. Vărsăm lacrimi ca să ne uşurăm suferinţa...

Ele în timpul plânsului, au mintea limpede.

Plângând numai de formă, urzeala gândirei nu conteneşte activitatea cerebrală e în plină vigoare. Latinul o formula clar:

«Femina dum plorat, decipere laborat».

Iar Publius Syrus zicea că femeile învaţă să plângă, spre a minţi mai bine.

Gânditorii moderni au osândit de mult plânsul femeii.

Rochebrune ne sfătueşte:

«Plângând femeile învinge; feriți-vă de lacrimile lor; ele sunt falșe ca și iubirea lor».

Prin plâns ele ne stăpânesc. Puterea lor sunt ochi, ori că plâng, ori că râd, prin ochi ne prind și ne farmecă.

«Ochii și sprâncenele fac toate belelele».

Când nu mint cu ochii, mint cu gura, și aci sunt neîntrecute. Jurămintele lor au fost falșe decând e lumea.

Versurile poetului latin Catullus, victima trădării femeii sale Lesbia, o spuneau de acum două mii de ani:

«Mulier cupido quod dicit amanti
In vento scribere et rapida oportet aqua»

Sau în traducere:

«Dar ce-a promis femeia amantului iubit
Să scrii în vânt și'n unda pârâului grăbit»

Incalte voi, bieți poeți, în goana voastră după himere, rămâneți veșnicii desamăgiți și înșelați... De multe ori o și spuneți cu condoare:

«Et fais-moi des serments que tu romperas demain».

Iar în stanțele către Manon, ale cântărețului Delmet:

«J'aime ton coeur inhumain
Tu me trahiras demain
Mais ce soir je t'aurai toute!..»

Apoi, trântit pe divan, cu ochii mierоși, după ce pomeni cu un suspin prelung numele lui Eminescu, scandă duios și melancolic:

«Și în farmecul vieții'mi
Nu știam că-i tot aceia
De te razimi de o umbră
Sau de crezi ce-a zis femeia...»

— Te văd documentat, zisei eu, de parc'ai fi pregătit pentru o conferință... Amarnic mai ești de pornit!.. De mi-aș pune și eu mintea cu tine, aș răscoli trecutul, de unde aș culege destule mărgăritare, cu care aș risipi ușor aiurările pesimiștilor tăi!..

Toată poezia sentimentală a lumei, ce a făcut decât să înalțe femeia acolo de unde nimeni nu o poate prăvăli?

Poate că judecata ei să fie mai slabă ca a noastră. Dar inima lor ne lasă mult în urmă... Pe cât îmi amintesc Chamfort—tot un poet—a formulat într'o figură ăst adevăr, spunând că femeile au în cap o încăpere mai puțin și'n inimă o fibră mai mult.

Apoi ele când iubesc, jertfesc iubitului totul, până și puterea de a cugeta, care o închină numai ființei iubite.

Deși mă feresc să alunec pe povârnișul pedantismului tău, totuși nu mă pot opri de a pomeni câteva rânduri ale lui Donnay: „In

inima bărbatului, fiecare din iubite îşi are piatra, inscripţiunea şi crucea ei mică. Femeile însă, când iubesc un bărbat, trecutul a murit! Viaţa lor începe din ziua în care l'au cunoscut... iar pentru rest nici inscripţie, nici cruce în inima lor. Uitarea tuturor în groapa comună!"

Dinu sări înţepat:

— Ala a fost un autor dramatic şi ce mi-ai citat tu e o frază de efect teatral, ca multe altele... Ai auzit tu de Sfântul Ciprian, episcopul care a fost ucis de păgâni pentru învăţătura lui Crist?... El a spus că „femeia are sămânţă de coarne", cu alte vorbe: menită să înşele! oricât ţi-ar plăcea d-tale să o poetizezi. Popa a ştiut ce spune că doar sfânt era... Ce înşir eu, nu e pedantism, sunt constatări geniale, pe cari ţi le pomenesc!

— Şi o dovadă—reluai eu, urmându-mi şirul gândurilor—o dovadă că ele iubesc mai mult ca noi, este că gelozia la ele este un sentiment mult mai puternic ca la noi.

— Amice, răspunse el mai liniştit, aci intri iar în grădina mea. Ascultă pe marele Kant, care te distruge: „Bărbatul e gelos când iubeşte, femeia chiar când nu iubeşte". Ce adânc înţeles au cuvintele astea şi adevărul lor scuteşte de orice alte lămuriri... E foarte greu să ştii dacă svârcolelile de gelozie ale unei femei sunt pornite din dragoste, din interes, sau din teama triumfului vre-unei rivale!

— Dragul meu, toţi savanţii şi filosofii tăi, strânşi la un loc, nu pot da atâta fericire ca un singur sărut al femeii iubite:

«Les morts ne sont jaloux, dans leur paix solitaire que du murmure des baisers».

Dacă n'ar fi decât atâta la partida femeii şi e destul.

— Da, dar câţi ani îţi fură din viaţă sărutul dorit şi cu cât amar îl plăteşti!

— Cine se mai gândeşte la asta? Ascultă cântecele poporului, pline de o dulce resemnare, găsind în iubire singura mângâiere pe lume:

Cât oi trăi să iubesc,
Că de-oi muri, putrezesc!
Peste ţărnă, creşte iarbă—
Cine-o trece nu mă'ntreabă
Care puică mi-a fost dragă!

Cu un hohot de râs batjocoritor, Dinu se pregătea, învineţit de indignare, să'mi arunce desigur o apostrofă violentă, când Sofica năvăli pe uşă, palidă, şi grăi, cu vocea sugrumată:

— Domnule!.. Coniţa Dida... Ce să fac?

Pe figura prietenului meu, un fenomen pe care nu'l voi uita: din congestionat în vioriu, cum era, deveni, cât ai clipi, alb ca hârtia! Ai fi zis că inima, umflându-i-se peste măsură, ar fi supt tot sângele dela periferie, cu puterea de sorbire a unei pompe puternice.

După un scurt răstimp de rătăcire, voinţa păru că i se redeşteaptă şi porunci înviorat:

— Ce mai aştepţi? să intre... să intre! şi murmură ca într'aiurea: „O draga, draga mea mică!.."

In cadrul uşei se arătă o femeiuşcă plină de drăgălăşie: Era ocheşică, cu căpşorul minunat înrămat în plete înoptate, ochii mari negri, genoşi şi umezi, iar deasupra buzei umbra unui pufuşor de mustăcioară. Trupul avea mişcări unduioase, iar sânul sbucnea pietros înainte...

Pe braţe purta un buchet mare de trandafiri sângerii.

Inaintă spre Dinu, îi întinse florile, şi, cu o mlădiere caldă în glas îi zise:

— Uită, Dinule, şi hai să ne'mpăcăm !.. E ziua ta!

Dinu păru că atât aştepta şi fără să se mai preocupe de noi, năvăli spre ea, o cuprinse în braţe şi-i frânse mijlocul într'o strânsoare nebunească, potopindu-i sânul şi gâtul cu sărutări înflăcărate, pe când buzele-i pronunţau înfiorate:

— Micule!.. dragule!.. visule !.. viaţa mea!.. mulţumesc că te-ai reîntors, astfel muream de durere!..

Şi sărutările urmară să curgă din plin şi deoparte şi de alta...

Eu şi cu Sofica priveam tăcuţi. Ea zâmbitoare, eu însă înmărmurit.

Servitoarea, înţelegând nedumerirea mea, îmi şopti:

„De anul trecut sunt despărţiţi şi domnul nu mai era într'ale lui. L'aţi auzit cum blestema mereu... Suferea mult bietu domnu".

Când vălvătaia se mai potoli, fui prezintat. Ea răspunse cu un surâs cuvintelor mele curtenitoare.

— Vezi cât de nostimă e păpuşa mea—reluă Dinu, ca în extaz—şi ce glas mângâios: o vinişoară de apă de isvor!

Eu îl bătui pe umăr:

„Ştii ce a zis Saàdi?..." Puternici ai pământului, să nu ajungeţi să iubiţi femeia cu aprindere".

Apoi răspicat: „Asta a zis'o Saàdi, Muşarif-ed-Din Saàdi!"

El reveni ca dintr'un vis, apoi, luându'şi idolul pe genunchi, cu obrazul lipit de al ei şi cu ochii jumătate închişi îmi răspunse:

«Şi dacă ar fi zis, nu era vorba de asta... Asta e mică... Ce poate ea?.. Ce ştie ea?..»

Vorbele lui veneau de departe, dintr'o altă lume parcă, din lumea trecutului, a visărei şi a iubirei...

— Acum, mai zisei eu, nu'mi rămâne decât să-ţi las liniştea, să guşti din binefacerile femeii pe pământ şi să mă retrag.

— A, nu! strigă el sărind, poţi pleca, dacă vrei, dar diseară luăm masa împreună în oraş; eşti invitatul nostru, iar mâine seară te însoţim la raci, lin şi caracudă vie; vom fi patru.

Apoi către ea: „Nu e aşa, regina mea, stăpâna mea?.."

Drept răspuns ea'mi întinse o mână mătăsoasă, pe care'mi lipii buzele cu mulţumire, apoi făgăduind că primesc poftirea lor şi că mă reîntorc pe înserat, plecai.

In urmă auzeam, prin uşa rămasă întredeschisă, vocea prietenului meu, întreruptă de mângâieri calde:

„Nu e aşa, maică?.. Tu eşti mică... Ce poţi tu?.. Ce ştii tu?.."

GEORGE CAIR

IN TĂCERE

Se'nvăluia'n cenușe amurgul pe furiș ;
Și bolta răcoroară a negrului frunziș
Pe sufletele noastre punea acoperiș.

Cu inima prea plină de sunet și culoare,
Cu genele obosite de-atâta colb de soare,
Noi ascultam tăcerea cum prinde să coboare.

Mergeam în pas molatic alături amândoi,
Purtam pe umeri umbre ca niște pene moi,
Prinsese stropi de lună să picure prin foi.

Cuvinte-abia șoptite se-opriseră pe buze ;
Și din adâncul nostru dorințele confuze,
Urcau în slava clară cu susur de havuze.

De-odată, obosită te-ai răzimat de-un trunchiu,
Sclipea în ochi-ți tineri al razelor mănunchiu,
Tot sufletul din mine căzuse în genunchi.

O ! clipa de tăcere scăldată în lumină
Când mâinile-ți întinse în noaptea opalină
Cercară rugătoare s'ajungă luna plină !

Ce teamă mă cuprinse de-am întrebat : Ce vrei?
C'ai tresărit uimită, cu ochii duși și grei,
Cu inima'ncărcată de-al cerului polei.

Cum îți sorbeam privirea topită de plăcere,
Din apa ei un zâmbet crescuse fără vrere
In cercuri luminoase sporite de tăcere.

Și cum zâmbeai la mine, pierdută, fără grai,
In ochii-ți buni și limpezi cîtii că tu purtai
Poveri de floare albă în sufletul bălai.

Și ne-am întors în noapte cu aur pe vesminte,
Cu aripi de lumină—și-ți mai aduci aminte ?
Cu-o lacrimă de lună în inima cuminte.

MARCEL N. ROMANESCU

PE STRADĂ

Nici până astăzi taina-mi de foc n'a biruit
Sfiala ce-o îmbracă în raze de visare
Şi-o ţine ferecată'n vrăjită aşteptare;
Nici până astăzi taina nu ţi am mărturisit...
Ci când pe strad' alături de doru-mi tăinuit
Sporita-i frumuseţe şi-o plimb a ta făptură,
Din darurile tale bogate-o fărmătură
In treacăt fiecărei femei ti împrumut
Si te slăvesc atuncea 'n femea ce-a trecut.

G. ROTICĂ

DOINĂ

Doină, doină, sfântă doină,
Tu cuprinzi atâta jale,
Câtă apă se revarsă
In spre Dunăre, la vale.

Viersul tău ne fură lacrimi
Dintr'o zare 'ntraltă zare,
Căci în el se sbat şi cântă
Suferinţe seculare.

Taina ta ca s'o pătrundă
In zadar streinul cată,
Graiul tău îl înţelegem
Numai noi, în lumea toată!

ALEXANDRU T. STAMATIAD

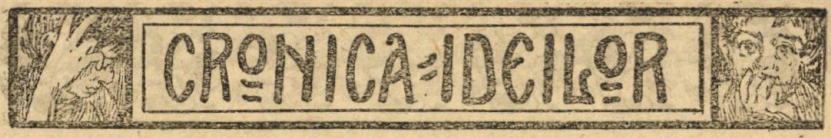

REVIZUIRE DE EXPRESII

II. — **«Opinia Publică».** — Expresia salvatoare în atâtea chestiuni sociale, politice, economice, religioase, morale... Cheia magică a porţilor ce stau în calea idealurilor cari, se spune, sunt ale tuturora; leit-motivul nelipsit din verbiajul niciunui orator de orice soiu şi orice valoare. Un cal de bătaie pentru aventurierii tuturor împrejurărilor şi agitaţiilor sterpe; o sperietoare ce sbucneşte dintr'o gură sarcastică deschisă asupra unei mulţimi ce prea ades nu ştie pentru ce s'a adunat. Solemn silabizată de personagii în cari s'a concentrat o stranie autoritate, consacrată de un stat-major de asociaţi pentru exploatarea „intereselor sfinte" ale altora — ale colectivităţii, ale naţiunii, ale fraţilor, ale etc...

O crâncenă realitate însă, alcătuită din milioane de indivizi ce-şi văd de sărmanele lor nevoi, de munca lor necruţătoare, de menirea lor umilă şi mereu nedăjduitoare; — o realitate transformată de magia retorismului, resumată — ca un cer cu flori în câteva picături de parfum tare, ce se votalizează îndelung, obsedant... „Opinia publică" — e plin aerul de silabele acestea, atât de abuzate încât pare că se închiagă singure sub limba şi condeiul oricui.

„Opinia publică" a devenit în adevăr o realitate deosebită de cea care tace şi munceşte şi suferă — o realitate abstractă, ca să zicem astfel, ce domină „lumea", ca o constată ameninţare, ca o fantasmagorică pasăre de pradă, nevăzută, dar al cărei fâlfâit e simţit în juru-ne, pretutindeni şi oricând...

Când vom înţelege în cele din urmă şi această expresie? Când îi vom putea reda sănătatea — savoarea pură de fruct suprem al existenţii sociale? Căci acum ea circulă ca o curtezană ca ea e a tuturor şi a nimănui; — e spuma oceanului furtunatec; musca de pe coarnele boului; mărgeaua de sticlă pe fruntea unei frumuseţi ce n'are nevoe de podoabă...

Când vom rupe toate iluziile cu cari s'a învăluit această expresie şi vom atinge, dureros, cu siguranţă de nedesmintit, realitatea ei imediată, unică şi constantă? Când vom reduce această vietate cu nenumărate mâini şi picioare, la o întrupare omenească simplă, — sănătoasă, demnă şi liberă? Când vom recunoaşte, sub desfrânarea ei oribilă, crâncena seriositate a vieţii, a Insului, — a solitarului solidar cu işii, cu fraţii săi? Când va fi expresia aceasta o „chestiune" de conştiinţă individuală?

— Atunci când va vorbi omul singur, pentru el însuşi! Când va răspunde el, o realitate vie, altei realităţi vii; — şi când toate aceste unităţi conştiente se vor strânge într'o su-

premă unitate — care nu va mai fi o „opinie publică“ abstractă, fantastică — ci, o opinie publică omenească care își găsește o expresie concretă, un gest de faptă imediată, sigură și liberă,— și un cuvânt de isbândă ce răsună din tot atâtea piepturi câte alcătuesc mulțimea umană cea nouă: conștientă, voluntară, creatoare...

EUGEN RELGIS

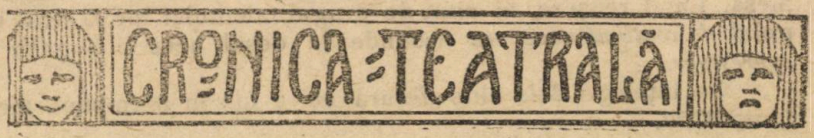

Teatrul Modern: POAMA CRUDĂ de Bracco

Pentru închiderea stagiunii compania Excelsior a ales *Poama crudă* de Bracco. Repertoriul serios se sfârșește și aci cu o comedie. Termenul e pretențios. Comedia cuprinde ceva mai mult. *Poama crudă* e mai puțin decât o comedie. Farsa cu care se învecinează de aproape ar fi genul în care am pute-o așeza, dacă nu ar avea unele intenții de a o depăși. Astfel autorul uneori are și gânduri serioase: nepotrivirea vârstelor în căsnicie cu toate neajunsurile ei deoparte, iar dealta triumful tinereții care caută totdeauna tinerețe — *poame cât mai crude*, sânt cele două teme ale piesei.

Odată puse, autorul își ia libertatea să prindă în ridicolul situației pe cei ce nesocotesc aceste două neadevăruri. Piesa cuprinde în sine mai multe farse: una jucată soțului bătrân — încornorat care niciodată nu pricepe nimic, alta pretendentului prea tomnatic care nu reușește să se însoare cu nici o fată tânără, fiindcă le iubește pe toate, în fine încă una jucată femeei tinere măritată cu un bătrân, de amantul și mai tânăr care preferă *poama crudă:* sora amantei lui.

Sunt lucruri cari prind în teatru. Sunt lucruri cari prind și în literatură dacă știi să le spui. Teatrul nu-i tot una cu literatura după cum nici cuvântul decoltat până la obscenitate sau pantomina înlocuind cuvântul actorului nu-s tot una nici chiar cu farsa.

Poama crudă nu isbutește să fie o piesă de teatru. Defectul în genere comun tuturor farselor și comediilor bufe este exagerat până la maxim. Niciodată nu iese din banalitatea situațiilor.

Știi dela primele scene cum se va sfârși, te aștepți chiar cine o să intre în scenă și cine o să iasă. Te urmărește impresia puternică tot timpul că ai mai văzut undeva lucruri de acestea.

Actul ultim e totdeauna inutil și plicticos. Verva și spiritul se istovesc obicinuit după primul.

Din penibila situaţie autorul nu iese decât prin *expediente*. Jocul de cuvinte, *pornografia* abundentă, spusă însă *cu perdea* — încearcă să înlocuiască toate însuşirile bune absente.

Dacă te reculegi câtuş de puţin, te convingi că tu spectator eşti *ultimul* căruia ţi s'a jucat *o farsă*.

Actorii sunt groaznic de încurcaţi în asemenea situaţii. Cei buni găsesc mijlocul; exploziune de vervă, de gest — pantomină chiar, mijloace eftine, dar singurele în stare să salveze piesa. Când reuşesc, ai uitat de dragul talentului lor teatral tot golul *de conţinut* care se ascunde în dosul acestei bogăţii de *expresiune*.

Se înţelege dela sine figura ce o fac în asemenea piese începătorii.

Revenind la cazul nostru, menţionăm pe d-nii Mihalescu (Ernest Richetti), Iancovescu (Nino Lovigiani) şi d-na Tantzi Cutava (Tilde Richetti) în prima categorie de artişti şi pe d-ra T. Boiu (Bice) în cea de a doua. I s'a încredinţat un rol prea greu pentru a stărui mai mult asupra *debutului* d-sale.

Lucru explicabil când trebue să păstrezi *nota* într'un grup ca cel format de cei trei d'intâi.

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

SFINXUL...

Editura ALCALAY. **Preţul LEI 10.—**

A APĂRUT

ANUL II

No. 2

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Nedreptățiții și favoriții literaturii . *E. Lovinescu*
Așteptare (poezie) . . . . . *Alexandrina Scurtu*
Regina Elisabeta (nuvelă) . . . . . *Maiorul Gh. Brăescu*
Povestea Cucului . . . . . *I. Dragoslav*
Civilizația Germană . . . . . *George Cornea*
Povestea noastră (poezie) . . . . . *I. N. Pârvulescu*
Pe Șantier (schiță) . . . . . *Andrei Braniște*
S. M. F. S. F. 300 L (schiță umoristică) *G. M. Vlădescu*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an
„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

ULTIMA NOUTATE

In editura ALCALAY a apărut:

CADRILUL

Comedie în trei acte de L. REBREANU

reprezentându-se cu un succes deosebit la Teatrul Național din București

Iată câteva spicuiri din presă asupra «Cadrilului»:

Dacia.—E o psihologie nouă în teatrul nostru și d. Rebreanu a isbutit să-i dea uneori trăsături sclipitoare de umor.

Renașterea Română.—Dialog vioi, caracterizare precisă a personajelor și o înlănțuire strânsă a acțiunii...

Dimineața. — Comedia d-lui Rebreanu e alcătuită în genul onest și naiv, în înțelesul bun al cuvântului, al comediilor lui Schoenthan și Kadelburg.

Steagul.—„Cadrilul"... poate fi redus la o simplă dar delicioasă farsă pentru unii, și ridicat pentru alții până la un adevărat simbol.

Isbânda.—... Surpind agreabil elegant-șlefuitele aforisme, paradoxuri și sentințe cu cari e împănată piesa.

Epoca.—... Piesa d-lui Rebreanu e bună și poate fi urmărită cu interes.

Românimea. — Acțiunea este vie, se succede logie; sunt destule scene tari, cari ating perfecțiunea și cari surprind prin spontaneitate, prin claritate, prin natural.

Avântul. — Calitatea esențială a comediei e că e ușoară, veselă și mai ales spirituală...

Rampa. — ... D-l Rebreanu a dovedit mult spirit de observație, adesea ironico-indulgent, uneori satiric.

Chemarea.—„Cadrilul" a relevat însușirile sale de dramaturg și de tehnician al dialogului.

Indreptarea. — Dialogul, plin de vervă și lipsit de pretenții, e desigur partea cea mai consistentă a piesei...

Adevărul. — Bilanțul total este: două ore vesele, fără altă pretenție decât de-a amuza.

Un volum splendid, cu coperta în culori LEI 7,50

Tip. „Universala", Iancu Ionescu S-sori, Covaci, 14 — București

NUL II 26 Iunie 1920 No. 7

Sburătorul

REVISTA LITERARA ȘI ARTISTICA

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4181
LICEUL „GH. LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

SUMRAUL:

E. Lovinescu . . . Comicul dureros
Maiorul Gheorghe Brăescu. . Balul Prefecturii
Alexandrina Scurtu . Nocturnă
G. Rotică. . . . . Vorbește Liliacul
G. Murnu. . . . . Naționalism Real
I. Peltz. . . . . . Floarea Iubirii

CRONICI:

Mihail Iorgulescu: Rața Sălbatecă de Ibsen
Insemnări de *I. C.*

Editura ALCALAY & Co.

UN LEU

APARE SĂPTĂMANAL

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, I. Barbu, Gh. Brăescu, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovici, A. Mosoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 19.

ANUL II, No. 7. 26 IUNIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

COMICUL DURER0S

La marea scenă din actul al doilea al lui *Boubouroche* publicul râde.

Un om bun, blând şi cu desăvârşire nepregătit pentru viaţă. In piesă se numeşte Boubouroche; în viaţă poate fi fiecare din noi. E victima unei femei viclene. Sub greutatea isteţimii ei, bărbatul e strivit, mai ales pentru că are un sentiment real: iubeşte. Cei ce nu iubesc sunt superiori celor dominaţi de „tiranul" interior al unei pasiuni.

In faţa tragediei lui Boubouroche publicul râde. Lacrimile lui îi trezesc veselia... Un bărbat înşelat şi un bărbat ce plânge—deşteaptă mai multă ironie decât compătimire... Courteline nu cruţă de altfel nimic pentru a-şi scobori eroul, înjosindu-i suferinţa. E un om bun? Poate. E mai sigur un imbecil. Nevoia de a crede şi puritatea sufletească, pe care n'o atinge nici o bănuială, degenerează în prostie.

Publicul râde. Râsul lui e însă dureros.

Există un comic dureros. A existat întotdeauna. Este totuşi una din notele cele mai tăioase şi mai personale ale comediei moderne.

Labiche, Halévy sau Meilhac! nu l'au cunoscut. Ce râs vesel şi nepretenţios! Ce comic ieşit din situaţii încurcate şi din sgâriarea micilor slăbiciuni omeneşti. Nu vom găsi lacrimile lui Boubouroche; nu vom găsi râsul ţâşnind din durerea sinceră a unui om vrednic. Era comedia râsului uşor... Pornia, negreşit, tot din observaţie, dar dintr'o observaţie neadâncită.

Comedia a evoluat însă şi ea prin cei mai caracte-

ristici scriitori moderni. In locul ironiei uşoare avem ironia muşcătoare; în locul observaţiei superficiale avem o observaţie ce taie adânc în sufletul omenesc; în locul râsului mecanic avem un râs sângeros. Râdem ca să nu plângem.

In firul comediei moderne se ţese şi un element tragic.

Il găsim în *Boubouroche*, îl găsim şi în *Pariziana* lui Henri Becque: cea dintâi expresie viguroasă a comediei incisive şi tragice. Il găsim şi în *Poil de carotte* al lui Jules Renard. Iată cei trei maeştri ai comediei dureroase:

E negreşit un pas mai departe.

Intr'o singură scenă din *Poil de carotte* e mai mult adevăr sufletesc decât în tot teatrul lui Labiche. Mai multă observaţie, mai multă viaţă, dar şi mai multă tristeţe...

E cotitura veacului spre o analiză mai nemiloasă a mecanismului sufletesc, spre pulverizarea ştiinţifică a sentimentelor noastre pentru a fi privite cu un ochiu rece şi scrutător... Nu ne mulţumim cu nevinovatele ficţiuni ale lui Labiche, nu ne mulţumim cu umorul epidermei... Veacul nostru cere umorul scalpelului.. In locul unui râs nepăsător şi senin, cere un râs dureros cu lacrimi înăbuşite, ce cad peste zădărnicia vieţii şi peste ironia amestecului de minciună şi de patimă în care trăim.

E. LOVINESCU

BALUL PREFECTURII

Orăşelul e mic micuţ, cât o batistă de păpuşă. Din centru priveşti spre cele trei bariere, prin cari ies drumurile ce duc la Iaşi, Bârlad şi Roman. Inzestrat în fine cu cale ferată, s'a repezit accelerat pe calea progresului şi în curând mulţumită energiei unui primar tânăr, va fi iluminat electric. Locuitorii au rămas însă cu aceleaşi obiceiuri paşnice, cu apucăturile de gospodării de ţară cu orăşelul lipsit de apă. Oameni şi lucruri îmbătrânesc locului pe nesimţite. Din când în când şi pe rând, câteun consilier de primărie îşi înalţă casa cu o palmă şi o tăblueşte din nou. Două băcănii, din cari una cu berărle şi popice, două prăvălii cu manufactură şi galanterie «Bazar Parizian» şi «Cavalerul Englez», o farmacie nouă, o frizerie de lux «La briciul electric» reprezenta centrul.

Câteva familii de funcţionari trăesc cu chiverniseală şi pretenţii mari. Toate aproape au câte-un sufletar, pe care «o să-l înzestreze dacă o fi cuminte şi s'o purta bine».

Prefectura, tribunalul şi garnizoana alcătuesc elita societăţii.

Hotărît nu se ştie cine e mai mare în judeţ. Unii zic că prefectul, deoarece reprezintă guvernul; la care partizanii militarilor — mai ales cucoanele, *en froid* cu prefectoriţa — răspund, că dacă e vorba de reprezentanţă, colonelul reprezintă pe rege.

După cum vedeţi riposta e verde şi sdruncină multe credinţe. Cel mai încurcat e desigur părintele Dumitru dela catedrala oraşului, care nici astăzi nu e deplin fixat, dacă la 10 Maiu trebue să înceapă slujba când vine colonelul sau să aştepte sosirea prefectului, de oarece a pătimit-o de pe urma amândorora. Sfinţia Sa om paşnic însă, a găsit un termen mijlociu venind el în urma tutulor.

Tot aşa de cuminte e doctorul Sogar, singurul evreu introdus în elita societăţii române.

De treizeci de ani de zile decând curariseşte orăşelul, cine a fost să trăiască a trăit, cine a fost să moară, a murit; pe el însă, slavă Domnului, nu-l poate învinovăţi vreunul. El n'a asigurat pe nimeni nici de una, nici de alta.

— „Doctore, sunt cam răcit, pot să fac o bae?"

— „Mata poţi să faci, mata poţi să nu faci!...

— „Dar mi-o face bine?"

— „Mă rog asta poate să facă bine, asta poate să facă rău...

Un singur prieten avea doctorul în tot judeţul: pe domnul Pinkler, un şvab jigărit, cu ochelari de aur şi bot şiret de vulpe. Nimeni, nici chiar bătrânii nu pot spune de unde şi cum a răsărit. Lumea s'a pomenit într'o bună dimineaţă cu tăbliţa: «Wilhelm Pinkler, inginer» la poarta unei case, în veci deschiriată. Se zice că el ar fi făcut prima casă cu două rânduri din centrul orasului, iar gurile rele mai adaogă că ar fi lăsat catul al doilea fără comunicaţie. Ca pozitiv se dă însă că el este întemeietorul marei proprietăţi: fiind plătit cu falcea la măsurători a făcut latifundiari din toţi răzăşii.

Sogar şi Pinkler erau veşnic nedespărţiţi, strâns legaţi de patima jocului de şah şi nefericiri conjugale.

Brunetă împunătoare între 40 50 de ani, maiestoasă prin forme culminante, doamna Sogar era punctul de atac indicat pentru sublocotenenţii nou eşiţi din şcoală. Gustase din toate fericirile omului, cedând cu greutate unora, capitulând în faţa altora, expunându-se cu artă şi răbdare la violenţele neasteptate ale timizilor.

Mizeriile casnice ale domnului Wilhelm Pinkler erau lamentabile. Domnul inginer făcuse prostia măreaţă de a se însura la 56 de ani cu o copilă, de care era cu atât mai gelos cu cât se şopteşte că «Puppchen», cum îşi alintase el soţia în timpul logodnei, rămăsese—ca să zic aşa — tot puppchen. Gelozia luase proporţiile unei persecuţiuni în regulă. Fata era sequestrată în casă: nu se ducea la nimeni, nu primea pe nimeni, nu se vedea nicăiri.

— «Da ci, monsieur Pinkler, n'aţi mai isprăvit luna de miere

LICEUL PEDAGOGIC SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Ira! da mântuiți odată și eșiți în lume; ci atâta dragoste!?...» îl iscodea șăgalnic câte-o cucoană mai îndrăzneață.

— «Coconiță dragă, eu spunem deverat: nevasta me luat dela țăr, orfan de familie... Eu trebuește făcut creștere ce nu făcut tate și mame al ei. Mai pe urmă când terminat, gata să mergem și'n bal. Nu vrei să ride lume care cunoaște la mine. «Das gibt bei uns nicht.»

Firește că Elvira era dela țară! Doar soarele îi înnegrise ochii, o catifelase ca pe o piersică, o umpluse de viociune și de sănătate. Inaltă, cu buze roșii, cu sân bogat, cu șolduri pline, totul in ea cerea amorul, care se prezentase fidel la cea dintâi chemare.

Cupidon luase forma ispititoare a lui Radu; un craiu frumos din școala de cavalerie, cu pantaloni largi, cu mustăți rase și monoclu, unicul fiu al doamnei Ivașcu, la care tatăl Elvirei fusese administrator. Astăzi tocmai, desmetecită sub povara dezamăgirii și umilită în fecioria inimii sale, cu ochi în lacrimi, cu mâinile încrucișate la spate, cu fruntea lipită de geamul rece, cuprinsă de amurgul posomorît ce năvălia în odaie, se gândia la traiul ei de altădată, la zilele nesfârșite de vară, pline de fericire și cer albastru; la nopțile misterioase bătute în ținte de aur, îmbălsămate de mirosul florilor, ce o înfiorau de un dor ascuns, nelămurit; la culesul de mure de unde se întorcea cu Radu, cu buzele îndelung sărutate și negre de nu putea nimeni să le bage vină. O, dar mai ales nu putea să uite ziua în care s'a certat cu el, când ca scos din minți voia s'o ia la București. Și dacă n'ar fi fost tăticul așa bătrân și singur....

De atunci, se gândia ea, toate nenorocirile au venit grămadă.

Tăticul a trădat-o, împușcându-se — îngropat în datorii — lângă biserica din marginea satului, lăsând-o singură pe lume.

Strângând-o din drum aproape, cucoana Elencu, o rudă îndepărtată, s'a și grăbit s'o mărite cu Domnul Pinkler, inginer, în vederea hotărnicirei unei curele de moșie ce avea la marginea județului.

«Tu să fi fată cuminte și să asculți, că eu sunt bătrână și știu mai multe decât tine; nimeni nu-ți vrea rău. E bătrân!? Cu atât mai bine, își va vedea de casă. Nu'l poți suferi?.. O să te deprinzi, fetico. Mai cât am plâns eu când m'am măritat! In căsnicie nu se caută dragoste; casa să fie plină și să fii și tu în rând cu lumea...»

Așa mi-a bătut capul... până când m-a scos din minți. Ce proastă am fost că nu m'am dus cu Radu! Nu l-am văzut de doi ani de zile! Unde o fi el acum? S'o mai gândi la mine?

In odaia tăcută, luminată de focul unei flacări muribunde, ce prefăcuse un tăciune în jăratec, se simți atât de tristă, atât de singură pe lume că se porni pe un plâns nesnădăjduit, trântindu-se pe canapea cu capul ascuns între perine.

— Asta nu-mi place,» zise doamna Mogoș, nevasta prefectului care intrase pe nesimțite. «Vezi, nu ești cuminte. Hai vino șezi lângă mine, și spune nașii de ce plângi.

— «Da spune și mata, viața e asta care o duc eu?» zise fata, înnecându-se în suspine... «îmi vine să-mi iau lumea în cap, să mă arunc într'o fântână»....

— «Să nu te mai aud vorbind astfel. S'a făcut, s'a făcut! Aşa ţi-a fost destinul, dar şi tu eşti vinovată...

— «Eu? vinovată eu?! Da de ce sunt vinovată?

— «Vreau să zic că dacă ai fi mai altfel cu dânsul, l-ai duce de nas... l-ai legă la ochi ştii cum?... Ehe, să fiu eu în locul tău, nici capul nu m'ar durè.

— «Da mata nu vezi că nu mă scoate nicăiri? Zile întregi nu văd pe nimeni! Mă prostesc între patru pereţi. Acum a început să şi bea. Când vine seara acasă, miroase a vin de o poştă.

— «Oricum, poartă-te şi tu mai altfel cu dânsul. Incurajază-l...

— «Da ce pot să-i fac eu? De când mă rog să ies şi eu în lume? Ce are de gând cu mine, nu ştiu. Şi, doamne, cu câte nu mi-a umplut capul înainte de a mă lua!... ai să ai aşa... am să-ţi fac aşa... şi acum îşi bate joc de mine.

— Fii şi tu mai şireată, mai strengăriţă.

—Ba una şi cu una fac două: am să-l las şi pace. De foame n'oiu muri eu. Ducă-se la dracu cu averea lui cu tot! Să ştiu bine că n'oiu mânca decât pâine cu sare şi cu el nu mai stau!

— Vezi, asta nu e bine. Ascultă-mă! Eşti tânără...

— Da ce-mi foloseşte că sunt tânără şi legată de un hodorog bătrân cu care nici la vorbă nu mă înţeleg, nici măcar la mâncare nu ne potrivim.

— Nu fi copilă. Ai răbdare până îi afli seama... Apropos! ştii una? In curând are să dea Mitică un bal, vrei să vii?

— Da mata pe semne că nu-l cunoşti! El nu mă scoate nici pe stradă.

— Asta i treaba me. Tu caută şi te pregăteşte. Rochie ai?

— Am toate rochiile noi nouţe. Decând m'am măritat n'am pus niciuna. Aş putea să aranjez rochia ce am avut-o la cununia civilă; ştii cea «ivoire» cu dantelă albă, care mi-ai dat-o mată la logodnă.

— Şi care te va prinde de minune, zise prefectoriţa sărutând-o. Numai caută să fii cuminte. Şi dacă n'ai mai avea încotro... şi-i fi şireată... mai la urma urmei nu s'a isprăvit lumea cu el...

— Crezi c'o să vrea?... întrerupse jenata fata deja înseninată, plină de speranţă.

— Las'că o să pun pe Mitică să vorbească cu el; doar Mitică l-a numit inginerul comunei. Toată situaţia lui o datoreşte lui Mitică. El ascultă totdeauna de dânsul ... Diseară ce faceţi?

— Ne culcăm la zece, ca de ob cei.

— Nu... am să trimet eu mai pe urmă un bilet dela Mitică, să vă cheme la ceaiu. Tot aveà de vorbit cu el pentru decorarea salonului. Ş'am să-i spun că ţi-l dăscălească numărul «ainţ».

— Ce bine îmi pare! Dac 'ar putea să-i tragă şi o bătaie, n'ar strică... Are să fie frumos?... o să fie lume multă?....

— Cred! Avem o grămadă de invitaţi; Orchestra roşiorilor dela Bârlâd....

— Mă crezi mată? e întâia oară când mă duc la bal.

— Să iei o pietricică în gură. Las'că s'a nimerit bine. O să faci

deodată cunoştinţă cu toată lumea. La revedere, fetiţo; caută să nu mai plângi şi fii cuminte... ţi-am spus eu: la urmă, urmei, dacă îi vedè...

— Ei şi matà... Sărut mâna... nu ştiu cum să-ţi mulţumesc. Eram atât de desperată că dacă n'ai fi venit, nu ştiu ce s'ar fi întâmplat cu mine... Da crezi c'o să vrea?

— Ha, ha, ha, bată-te norocul să te bată. Haz ai... despre asta n'ai nici o grijă. Fă-te frumoasă... când vrea Mitică un lucru...

* * *

Societatea în care urma să fie introdusă Puppchen trăeşte veşnic într'o prietenie nouă, răsărită din lacrimile unei certe vechi. Se cunună şi se botează de-a valma, leagă şi desleagă intrigi de tot felul, discută cu aprindere, împărţiţi în tabere, evenimentele de seamă.

Şi Doamne! câte evenimente de seamă nu se petrec în orăşelul nostru? Incepând cu exerciţiul cu pompa nouă — comandată de primar direct dela Washington şi pentru care se află încă în proces de spese cu casa «Edwards Burton & Company» — trecând prin altele mai mărunte, ajungând la cel mai de seamă: balul prefecturii cu ofiţerii de cavalerie invitaţi special de către prefect. Un soiu de şah la rege dat colonelului autochton, despre care se şopteşte în culise că ar fi proectat tocmai pentru acea zi, un exerciţiu cu cantonament de noapte tocmai la valea Dracului.

«N'are decât»!... exclamă cu patos şi nepăsare prefăcută cucoanele, în timp ce duduile moţează buzele şi reţin cu greutate o lacrimă gata să pice pe ruinele unei speranţe secrete. Speranţa e însă de esenţă divină; ea renaşte din cenuşe în inimile cucoanelor neînţelese, a văduvelor veşnic tinere, a duduilor cari aşteaptă «ceva» dintr'un moment într'altul şi care — au presimţirea — trebue să se întâmple bunăoară, la sfârşitul unei sonate, într'o călătorie la Iaşi sau aiurea.

O, dar mai ales câtă nelinişte, câtă curiozitate, câtă reverie, nu stârnesc în aceste Eve dornice de necunoscut, invitaţii speciali la balul prefecturii! Şi când vă voiu spune că Domnul Wilhelm Pinkler inginer, considerând educaţia terminată, se foloseşte de acest bal, pentru a introduce în fine pe Puppchen în elita societăţii, veţi înţelege pe deplin starea sufletească a acestui grupuşor de oameni.

De o lună de zile comerţul s'a înviorat. Proprietarii celor două magazine de galanterie şi manufactură se jură de nenumărate ori pe zi «aşa să trăesc eu» se tocmesc cu banul, cu spume la gură, cu pălăria pe ceafă, sfârşind prin a pune marfa în mâinile cucoanelor cu un «s'o purtaţi sănătos» şi se şterg de năduşeală: Marcu roş ca o minge; Pincu slab, descurajat şi îndurerat ca un Christ răstignit.

Unul obraznic, vinde numai cu bani gata; celalt, «tari de treabă», mai mult pe datorie.

Keti cusătoreasa, evreică, rămasă cu burtă dela nouă copii, cu ochelari rotunzi de sârmă cu ramuri înnădite de sfoară şi legaţi peste bariş, cu un şal decoltat ce o acoperia ca un valtrap, are atâtea rochii

de încercat, că nu mai pridideşte dulcețurile, cafelele sau ceaiurile ce-i oferă pe întrecute, cucoanele.

Le-a cunoscut doar decând erau de-o şchioapă; ea a făcut pe rând la toate. prima rochie scurtă şi pe cea cu coadă lungă, fără părtinire, după acelaş tipar învăţat de ea pe vremuri la Lemberg« aşa să am eu bine».

(Sfârşitul în No. viitor) Maiorul GHEORGHE BRĂESCU

NOCTURNĂ

Era târziu şi noaptea încuiase
La poarta zărilor ori-ce sclipire,
Acu privia uitată, în neştire
La câmpul stins ce i-se închinase.

Nu se mai avânta nici o pornire
Din munţi spre văi, chiar drumul încetase
De-a mai umbla, iar râul se'nălţase
In umbra adâncită'n odihnire...

Când iată se trezi din depărtare
Un cântec lin sunând ca o chemare
De dor, de dragoste, de rătăcire...

Era un sbor, sau poate-o fâlfâire;
Desprins de pe o strună omenească
Mergea spre noapte, — să-l învăluiască —

— Şi ea-i deschise haina ei cerească...

ALEXANDRINA SCURTU

Vorbește Liliacul

De două zile acuma e liliacu'n floare,
De două zile 'ntr'una podoaba sa mă doare.
Pe bancă'n seara asta sub înfloritul ram
Fășie cu fășie trecutul mi-l destram,
De mult trăite clipe în lacrimi îmbrăcate,
Suspine vechi în colțuri de suflet îngropate,
Pe rând le chiem din cripta uitării și le ascult:
Pe care anume rană închis' acum de mult
S'a coborât în suflet parfumul ce mă doare?
Ce amintire anume și-a 'nfipt, răscolitoare,
Din nou în mine ghiara? Ce triste primăveri
In răscolitul suflet într'una plâng de eri?

Și cum mi-ascult trecutul sub floarea ce mă doare,
Îmi spune liliacul cu ramul greu de floare:
«Nu-s amintiri cernite adâncile tristeți
Ce ți s'așternu pe suflet ca dese, grele ceți.
Nu-i nor de lacrimi plânse durerea-ți ce suspină,
E însăș fericirea cu fața-i de lumină.
Sunt zilele-acele când cu parfumul meu
Urca să i mulțumească, în cer, lui Dumnezeu,
Urca din pieptu-ți vesel îndestulata clipă,
Purtând pe aripi de-aur a inimii risipă.
Sunt buzele sătule a'viselor de eri,
Nu amintiri flămânde de lacrimi și dureri,
Nu lacrima închisă în piept cândva, rămâne,
Fântână de tristeță în anii tăi de mâne;
Nu-s lacrime să'smulgă mai dureros suspin
Ca clipele frumoase ce știi că nu mai vin!»

G. ROTICĂ

NAȚIONALISM REAL[1]

Eram încă elev la un liceu din Macedonia când un prieten binevoitor mi-a trimis din București un exemplar din volumul de poezii ale lui Eminescu.

Cunoscusem pân'atunci mai toată literatura românească, mai mult sau mai puțin, vrednică de cetit. Nimic însă din tot ce se scrisese în românește nu m'a impresionat mai mult ca Eminescu.

Era impresia mea proprie, neinfluențată de părerea nimănui, căci nu știusem pân'atunci verdictul criticei asupra acestui scriitor.

Citisem numai într'un manual de Școală (pe cât mi-aduc aminte, *Retorica* lui Christu Negoescu) câteva fragmente din creațiile lui poetice, și ele mi s'au părut că poartă pecetia unui talent cu mult superior înaintașilor săi.

Când i-am citit și recitit întreaga operă n'am mai avut nici o îndoială că Eminescu, judecat sub raportul estetic, era un mare poet. Această revelație, în împrejurările în care mă găseam atunci, erà pentru mine de o însemnătate hotărâtoare.

Intrebarea ce mă chinuia mai presus de toate era dacă noi Românii aveam o literatură și deci o cultură superioară acelor a națiunilor balcanice, singurul termen de comparație care mi-se părea propriu și firesc pentru noi ca vecini ai acestor națiuni și în luptă de interese cu ele și de statornicire a superiorității noastre față de ele. Făcusem în vremea asta cunoștință cu literaturile Balcanicilor și îndeosebi cu literatura neogrecilor—înafară de operile literare clasice antice și moderne—și ca Român mă simțiam întru câtva umilit față de acești din urmă, căci aveam impresia că cele mai multe din produsele noastre literare erau mai puțin occidentale decât ale lor.

Apariția lui Eminescu, cugetătorul adânc și liricul sublim, întemeietorul limbii clasice a Românilor, mi-a adus o binefăcătoare ușurare și în acelaș timp o definitivă cucerire și îndreptare a sufletului meu spre malurile Dâmboviței. Mi-am dat repede seamă că Grecii, popor mai vechiu, cu moșteniri și tradiții din cele mai bogate și strălucite, n'aveau un poet genial de potriva lui Eminescu. Constatarea aceasta, gândul acesta de superioritate a deșteptat un sentiment de mulțumire și de mândrie în mine, mi-a întărit dragostea și devotamentul către neamul meu precum și încrederea în viitorul, în puterea lui de rezistență și de triumf față de puterile protivnice în lupta lui de întâietate și de covârșire printre popoarele balcanice. De atunci a prins în conștiința mea rădăcină credința că o lucrare literară și artistică isbutită, cu atât mai mult capodoperă, *e un act de naționalism superior*,

1) Cuvânt de introducere la „Săptămânala" Societății Scriitorilor români din 31 Ianuarie 1920.

SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

actul național și patriotic cel mai durabil, mai efectiv și mai convingător care poate sa fie.

Prin el se creiază în formă concretă, definită și armonioasă, se înnobilează și se îndumnezeește oarecum graiul unui popor, adică organul viu și cel mai nelipsit de trezire și edificare a conștiinții naționale, de comunicare și apropiere între indivizii ce alcătuesc acel popor; el creiază și face să circule valorile estetice și morale specific naționale, care'i făuresc titlul de glorie și totodată lanțul de comunitate și solidaritate, care fac ca o națiune să nu fie o masă amorfă și inconștientă, ci un loc indestructibil în fața valorilor care veșnic îl bat și-l amenință cu spulberul și nimicirea. Despre aceasta ne vorbește cu pilde neîndoioase și limpezi și istoria și actualitatea.

Cunoașteți rolul Bibliei; într'însa se rezumă tot sufletul poporului israelit. Până când există și va exista comoara literară și până când ea va fi temelia creșterii și călăuzirii acestui popor, Evreii își vor perpetua ființa intactă în mijlocul neamurilor peste întreaga suprafață globului. Nu se poate o mai mare dovadă despre eficacitatea miraculoasă a literaturii naționale. Prestigiul acesteia e atât de extraordinar încât poate mântui o națiune chiar după desființarea ei politică. S'a invederat cu Grecii cari, deși amârâți și robiți de Romani, prin puterea creațiunii geniului lor literar și artistic cuceresc Latiul neîmblânzit și țărănos și la urmă îi altoesc pe nesimțite stăpânirea pe a vastă întindere a imperiului și astfel se naște Bizanțul, care nu ie decât elenizarea imperiului roman de răsărit.

O luminoasă pildă de actualitate ne-o dă Polonia. Țara lui Sobieski. Țara împărțită și strivită de trei mari și nesățioase împărății, renaște din cenușă ca pasărea fabuloasă, dar renaște și se înfiripează mai ales prin aceea vârtoșie năuntrică neînfrânată, întreținută și sprijinită de acel graiu obștesc, de acel minunat vistiernic de amintiri, cugetări și senzații comune care este literatura acelor maeștri ce poartă numele de Mickiewicz și Sienkiewicz. Căci ei, mai presus de oricare alții, au întemeiat și proptit sufletul național, au fost acele călăuze cari, ca și Moise și Isus Navi în Biblie, au condus neamul lor spre înălțimile, de unde l-au făcut să străvadă în zare strălucind cu lumină nepieritoare Ierusalimul inimei lui, limanul davălmașelor lui năzuinți și idealuri.

Acest lucru, pe care-l constată oricine studiind trecutul și prezentul, nu trebue să-l uităm niciodată. Literatura, dar literatura mare și generoasă, eșită din istinctele cele mai frumoase, din aspirațiile și nevoile cele mai adânci ale unui popor înzestrat îndeosebi de natură, e faptul cel dintâi și mai mare, pe care se razimă viața superioară a unui popor și-i așază pe temeliile cele mai trainice dreptul lui de existență și dăinuire. Aceasta noi nu trebue s'o uităm o clipă, mai vârtos astăzi, când individualismul cel mai desfrânat și anarhia cea mai destrămătoare bate la porțile noastre. Înfăptuirea unei asemenea literaturi care să fie lanțul de legătură statornică și să rămâe patrimoniul tuturor Românilor e o chestie de viață pentru noi, pentru poporul român. Sutele de mii de morți, cari au căzut pe câmpul de răsboiu pentru

patrie, adică pentru bunurile noastre cele mai scumpe şi sfinte, pentru idealul comun, eroii noştri, quintesenţa altruismului de care a fost capabilă naţiunea *„Valahilor"*, se ridică de dincolo de mormânt şi în numele supraomeneştei lor abnegaţii şi jertfe, cer sărbătoreşte şi cu un singur glas dela scriitorul român, dela tot călăuzitorul intelectual şi sufletesc al neamului, să cimenteze prin opera geniului său unitatea noastră materiată, unitatea României mari, pe care ei au săvârşit-o cu munţi de cadavre, cu râuri de sânge.

Acei cari au jertfit pentru ţară şi pentru noi tinereţele şi dragostele lor, luându-şi rămas bun pe totdeauna dela splendorile Soarelui şi dela zările eternului farmec al lunii, aceia au căderea şi tot dreptul, să ceară dela noi, purtătorii de condeiu, să fim vrednici de dânşii, de măreţia şi sfinţenia lacrimei lor şi jertfei lor, şi să ducem bătălia mai departe, noi cu semănarea gândului precum au dus o ei cu arma, deapururi pe front şi în tranşee, pe frontul şi în tranşeele nevăzute, dar care nu sunt mai puţin aeve şi nu cer mai puţin duh de vitejie, de jertfire, de lepădare de sine, de credinţă, de slujbă trudnică şi cuvioasă în acelaş templu al ideii.

Scriitori, ostaşi duhovniceşti ai ţării noastre, întrupători ai binelui şi frumosului nemuritor, s'auzim glasul şi rugămintea şi porunca celor duşi, să ne ridicăm sufletul până la ei, să ne inspirăm dela eroismul şi idealismul lor, să rămânem cu neclintire credincioşi chemării lor: Cartea Neamului, Biblia noastră abia începe să fie scrisă.

Nădejdea stă în noi cei de azi şi cei de mâne. De trei ori ferice şi de pismuit vor fi acei cari vor putea pân'la capăt s'o scrie!

Numele lor vor fi tipărite într'însa cu slove deapururi neveştejite şi cu trâmbiţa de îngeri vor fi purtate în cele patru unghiuri ale pământului nostru. Feciorii şi fetele Neamului le vor cânta cântece de laudă şi de iubire fără moarte. Slavă şi binecuvântare lor!

G. MURNU

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

CRITICE

Vol. III **Ediţia II**

Editura ALCALAY. **Preţul LEI 10.—**

Poeme în proză

FLOAREA IUBIRII

Bătrâna i-a bine-cuvântat.

Cu buza vecinic de surâs găzduitoare, rumen şi vioi, flăcăul avea în mişcările hotărâte, farmecul primăverii.

Pierdută, molatecă şi cu priviri îmbietoare, fecioara împrăştia, din părul de soare, lumini.

Mâinile uscate şi tremurânde s'au împreunat deasupra pletelor înfrăţite, în chip de rugă, şi graiul molcom isbea văzduhul cu tresăriri de moarte.

Bătrâna rostea rugăciunea cu ochii muiaţi în lacrimi. Când a pornit, în vuetul mulţimii, cu flori în mâini, cu flori în piept,—fecioara albă ca o imagine a împietrit în drum.

Guri de foc se deschideau, năprasnic, înaintea încumetătorilor. Bălării, pietre şi prăpastii întâmpinau pasul tânăr. Nădejdea care tresărea în suflet sdrobea piedicile. Şi flăcăul a închis ochii,—amurgul a înlănţuit câmpia, fecioara a rămas, dârză, albă statue plină de soare şi de lacrimi.

Şi într'o zi, departe, în coliba văduvă de glume şi de voe bună,—cine va a adus vestea.

Sufletul fecioarei s'a cernit. Bătrâna a clătinat din cap, a multe ştiutoare.

— Mort!

Cu pletele pradă vântului, cu ochii înroşiţi, fecioara străbătea drumuri călcate de moarte.

A uitat de cântec şi de rugăciune, a uitat de mumă şi de florile gândirii.

Spre asfinţit, a ajuns în faţa unei gropi.

Ţărâna proaspătă o îndemna la plâns.

Dar isvorul ochilor ei a secat.

Cu fruntea lipită de marginea gropii,—fecioara înfăţişa răsăritul blond de soare deasupra întinderilor negre.

Târziu, în bătaia stropilor de rouă, s'a trezit.

...De atunci, trecători grăbiţi se opresc, mânaţi de-un dor tăinuit, în fiecare seară în faţa gropii.

O floare albă cu petale însângerate le fură privirea.

...Şi lacrămi se adună în potirul florii,—lacrimi de duioşie şi de milă.

Floarea iubirii creşte, umilă şi tristă, deasupra gropii în care sălăşlueşte un suflet şi o iubire.

I. PELTZ

RAȚA SĂLBATECĂ de Ibsen

Rața sălbatecă a fost reluată la Teatrul Național cu prilejul Sărbătorilor Paștelui. Pentru publicul amator de piese și interpretări bune a fost o adevărată sărbătoare artistică, ce s'ar putea repeta cât de des. Odată pe an însă Teatrul Național par'că și-a făcut obiceiul să reprezinte piese de Ibsen : anul trecut Ion *Gabriel Borkman*, anul acesta *Rața sălbatecă*.

De mirare că de astă dată sala era plină. Mi-aduc aminte golul aceleași săli cu ocazia reprezentării lui Ion G. Borkman. Teatrul lui Ibsen — s'a spus de atâtea ori încât orice repetare (fără ea nu se poate) pare o banalitate — e un teatru de idei. Personagiile sânt simple vestminte corporale pentru ideile ce se ciocnesc și numai arareori se armonizează într'o piesă de Ibsen.

In *Rața sălbatecă* e acelaș joc al ideilor. Fiecare personagiu e un purtător de idei, bine sau rău înțelese.

O idee, pentru a se realiza și pentru a nu cădea în ridicol, trebue să aibă parte de un realizator vrednic al ei.

In *Rața sălbatecă* sânt numai *Idei* ce depășesc oamenii cari cred în ele. Toți din această piesă au o obsesiune, o *marotă* a vieții lor, pentrucă toți sunt sufletește niște neisprăviți, niște *ratați*.

Pentru cei obișnuiți cu teatrul Ibsen, lucrul nu e curios; aproape toate piesele lui sunt alcătuite din sforțări neisbutite de ascensiuni spre înălțimi morale, unde numai rarele exemplare ale omenirii pot ajunge. Ceilalți împiedică drumul vieții cu cadâvrele lor. Gândiți-vă la *Solness Constructorul*, la *Ion Gabriel Borkman*, la «*Când vom învia dintre morți*», la *Dușmanul poporului*, la *Stâlpii societății* etc., ba chiar la *Catilina* din drama de tinerețe a aceluiaș autor.

Acești eroi prin martiriul suferinței lor pentru o idee, pun în lumină întreaga filosofie ibseniană. Lumea cea mare e a eroilor adevărați. Ceilalți sunt pseudo eroi. Drumuri largi, pe cari pot să meargă numai ei, își croesc oamenii mari. Restul e mediocritate, care și când e amăgită de idealuri superioare forțelor lor, tot pe drumurile banale ale vieții trebue să umble, dacă odată cu fericirea nu vor să-și sdrobească și viața. Aerul tare al înălțimilor le dă ameteli și se prăbușesc în prăpastie de pe culmile spre cari s'au târât.

Viața are totuși nevoe de idealuri. Desigur că Ibsen a recunoscut acest lucru, căci fiecare din personagiile sale nu poate respira fără o credință, fără o cerință ideală.

Sânt însă idealuri și idealuri. Pentru oamenii mari unele — și acelea cât mai înalte — pentru mediocrități altele — și acestea mai aproape de pământ. Idealurile mediocrităților sânt

tot una cu *minciunile* vieţii, de cari ai nevoe pentru a putea trăi, tot aşa după cum ai nevoe de hrana zilnică.

Să nu substituim niciodată acestor *idealuri-minciună* marile idealuri, când avem de aface cu mediocrităţi. Idealurile mari purifică, dar şi distrug pe cei nechemaţi. In toate trebue să cunoşti pa om, pentru a şti ce i se cuvine şi ce nu. Mai e o altă atitudine în viaţă : Să nu-ţi făureşti nici un fel de ideal, să trăeşti de azi pe mâine, animaliceşte.

In fine o a treia categorie e a celora cari îşi bat joc de cei cu cerinţe ideale şi sânt cinicii vieţii, singurii cari triumfă şi sunt fericiţi.

Din toate aceste categorii de oameni avem reprezentanţi în *Raţa sălbatecă*. Toate aceste consideraţii cu care am început cronica noastră, sânt inspirate numai de adânca filosofie morală a piesei ce ne preocupă.

Intr'adevăr în ce lume se petrece piesa, dacă nu în acelor *rataţi*, oameni cari, odată loviţi greu de împrejurările potrivnice ale vieţii se dau la fund — întocmai ca raţa sălbatecă rănită care din ce încearcă să iasă la suprafaţă mai rău se înămoleşte. Trebue căinele de vânătoare să se arunce în băltoacă spre a o readuce la suprafaţă.

In fruntea lor se găseşte locotenentul Ekdal, om mort faţă de lume, faţă de ai săi. A suferit o condamnare infamantă degradat, nu visează decât reabilitarea. Trăgând consecinţele administraţiei necorecte a tovarăşului său de comerţ — care însă a fost achitat „din lipsa de probe" se mulţumeşte cu umila situaţie de a trăi din ajutorul acestuia.

Bătrânul vânător şi-a transportat munţii şi vânatul la sine In podul casei raţa sălbatecă şi alte câteva sălbătăciuni îi dau iluzia codrului şi plăcerea vânatuiui la tine acasă la orice oră. Alcoolul e încolo stăpân pe tot restul vieţii lui.

Marota locotenentului: reabilitarea, recăpătarea dreptului de a purta uniforma (pe care la zile mari tot o îmbracă în familie) posibilităţi sugerate de aiurea şi de cei din jurul său. Pentru realizarea acestei idei care îi mai mângâe zilele nu face nimic singur. Caracteristica *ratatului:* hrăneşte o idee mare, altul i-o inspirat-o. Şi-a însuşit-o, dar aşteaptă pare-se, ca altul să o şi înfăptuiască. Când această idee tulbură prea mult rostul existenţei lui, e gata s'o părăsească.

Priviţi la fiul locotenentului, fotograful Hjalmar Ekdal, care, crescut de mătuşile ce-l adorau şi vedeau în el un geniu, încurajat şi de D-rul Relling, care, odată îi spune că ar putea inventa ceva, se crede inventator şi fără nici măcar să conceapă în linii largi invenţia sa, fără să se străduiască pentru grăbirea ei, dacă nu pentru realizarea ei, îşi falşifică viaţa scălcind-o după acea idee, pierzându-şi din cauza ei tot rostul burghez dar dătător de fericire al acelei vieţi.

Căsătorit cu fosta servitoare a bătrânului Werle, trecând

drept tată al copilei aceluia, făcută cu fosta servitoare Gina, fotograful Hjalmar se crede fericit, cât timp viața lui de promiscuitate și mai ales de compromisuri morale îi poate da și liniștea fericirii burgheze — căci Hyalmar e un burghez înrădăcinat și măgulirea vanității sale de inventator iluzoriu.

Nenorocirea i-o aduce o nouă cerință ideală tot străină, tot sugerată. Werle junior, certat cu tatăl său, stabilindu-se în casa fotografului Hjalmar cu care era prieten de copilărie, desvălue acestuia tot misterul generozității bătrânului Werle, care în vederea apropiatei lui nunți de al doilea, s'a gândit să-și înzestreze fiica din flori făcută cu servitoarea Gina.

Și Werle junior are o marotă, o «problemă a vieții»: nevoia de a idolatriza, de a găsi pretutindeni oameni de merit.

Crezând că a găsit unul din aceștia în fotograful Hialmar îi destăinuește totul, pentru «a purifica atmosfera acestei căsnicii viciată de minciună inițială» și pentru a o repune pe bazele *adevărului* și *iertării*.

Fotograful Hjalmar nu e însă un *om* așa cum îl visează Werle junior. Minciuna vieții lui era singura lui fericire. Iluzionat de marota «cerințelor ideale» neizvorîte însă din plinul sufletului său, reacționează dar se desgustă repede, când e *vorba* să aleagă între *invenție* și căminul burghez pe care trebuia să-l părăsească.

Prin mintea lui n'a trecut niciodată putința gestului larg al iertării, întemeiată pe cunoașterea adevărată a situației, așa cum visa Werle Junior.

Păcat că e prea târziu spre a se reîntoarce. Unul din inelele acestui lanț de fericire domestică se sfărâmase pentru totdeauna.

Fata din flori a lui Werle, fata pe care fotograful o crezuse a lui atâta vreme, se omoară lângă scumpa ei *rața sălbatecă* din pod, neputând să mai sufere asprimea omului care pentru ea nu era altceva decât tatăl ei, singurul tată pe care 'l cunoscuse.

Ideea obsesiune — invenția genială — își făcuse opera destructivă. Werle Junior își ispășește păcatul, omorându-se.

Ideea stearpă piere odată cu opera-i nimicitoare.

Rămân fericiți bătrânul Werle, cinicul și D-nul Relling care cunoaște oamenii și n'are încredere în ideile ce depășesc puterile lor. Servitoarea Gina, acum nevasta fotografului, când aude în casă vorbindu-se de mirosul de mocirlă «e gata să deschidă ferestrele spre a se primeni aerul».

Fata bătrânului Werle e încă prea tânără pentru a înțelege rostul unor lucruri pe cari le simte plutind deasupra priceperii ei de copil.

Piesa se desfășoară într'o atmosferă de adevărată *comedie umană*. Râsul isbucnește adeseori, foarte rar dealtminteri se râde la piesele lui Ibsen — dar un râs specific, râsul mizeriei omenești

adânc simțite și însușite. Ibsen *a șarjat* admirabil tipurile de rataţi, dar nu a făcut din piesa sa o comedie.

Totul e privit *sub specie aeternitatis*, cu râsul amar al omului superior și bun în fața *minciunilor fatale* alcătuirii acestei omeniri, din care numai parte e chemată să îndeplinească lucruri mari în trecerea lor prin viață. In această concepție superioară stă râsul caracteristic cu învinge adeseori la citirea sau la reprezentarea *Raței sălbatice*.

MIHAIL IORGULESCU

ÎNSEMNĂRI

Pe gânduri, *versuri de Artur Enășescu.* — Volumul d-lui Enășescu e o liră cu mai multe coarde, dar mâna ce-și tremură degetele pe ea n'are încă siguranța măiastră. Se întrevede însă personalitatea unui poet elegiac.

Cele cinci sonete glaciale cu care începe volumul n'au plasticitatea, preciziunea și netezimea parnasiană. Celelalte poezii însă, unele mai mult, altele mai puțin reușite, mai mult elegiace, au sonorități și mlădieri abile.

Poezia de concepție a încercat-o d. Enășescu în «*Revolta Zeului*» o poezie care dela strofele viguroase în felul :

Veniți, veniți, popoare! ca 'n vremea de apoi,
Temutul zeu al firei, coboară printre voi
Azi, glasul răsvrătirei din mii de turle sună
Cu 'n fulger, azi vom arde biserica-mi străbună,

se înmlădie până la nota elegiacă :

Și 'n clipa când pe boltă luceferii răsar,
Pătruns de jale, zeul, sbucni 'ntr'un plâns amar
Iar lacrămi fără număr, purtând mărețul chin
Căzdeau nemângâiate și aprinse din senin,
. . . . . .

Furtuna încetase; se potoliră toate
Învăluit de larga-i și grea singurătate
Ce resemnat pe boltă se ridică sfânt
O jertfă uriașă plutind peste pământ.

I. C.

A APĂRUT

ANUL II

No. 2

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Nedreptățiții și favoriții literaturii	*E. Lovinescu*
Așteptare (poezie)	*Alexandrina Scurtu*
Regina Elisabeta (nuvelă)	*Maiorul Gh. Brătescu*
Povestea Cucului	*I. Dragoslav*
Civilizația Germană	*George Cornea*
Povestea noastră (poezie)	*I. N. Pârvulescu*
Pe Șantier (schiță)	*Andrei Braniște*
S. M. F. S. F. 300 L (schiță umoristică)	*G. M. Vlădescu*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an
„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

COMEDIA ○○○○○
○○○○DRAGOSTEI

ROMAN

LEI 7.50

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

VICTOR EFTIMIU

CORABIA cu PITICI

O serie de povestiri, scrise într'o limbă colorată, cu subiecte dramatice şi palpitante, cuprinse într'un volum de peste zece coale, cu coperta în culori.

5 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — Bucureşti

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4181

ANUL II, No. 8. 3 IULIE 1920.

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR:

E. Lovinescu . . . . . Ceia ce nu se mai poate
Elena Farago . . . . . Să mutăm altarul...
Maiorul Gheorghe Brăescu . . Balul Prefecturii
Victor Eftimiu . . . . . Clopotele din Suceava
Ion Sân-Giorgiu . . . . . Elegii

Cronici: *Virgiliu Moscovici:* Teoria istorică a lui A. D. Xenopol;
Mihail Iorgulescu: Darurile Pământului de Nichifor Crainic.

LICEUL GHEORGHE LAZĂR SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

APARE SÂMBĂTA

Editura ...

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, I. Barbu, Gh. Brăescu, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, Virgiliu Moscovici, A. Mosoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, D. Nanu, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al. Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

ANUL II, No. 8. 3 IULIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

Ceia ce nu se mai poate

D. Ion Alexandru Brătescu-Voineşti, directorul Camerii, directorul *Lamurei*, membru al Academiei Române, membru în comitetul de lectură al Teatrului Naţional, directorul *Daciei*, membru în comitetul *Cărţii româneşti* şi al *Vieţii româneşti*, şi autorul a două preţuite volume de nuvele, a fost numit prin delegaţie şi director general al Teatrului Naţional. Fecunditatea literară a marelui nostru prozator se va resimţi poate prin această numire ; teatrul a câştigat însă în fruntea lui un dramaturg de valoare, cu o competenţă, o energie, o iniţiativă şi o autoritate incontestabile.

Sarcina esenţială a unui director de teatru este întocmirea repertoriului. Alegru, d. Ion Al. Brătescu-Voineşti a păşit la muncă din prima zi. Cu ajutorul gărzii fidele ce se formează în jurul oricărui director, d-sa a rezolvat problema repertoriului cu rapiditatea omului deprins cu realizări prompte. După cât ni se spune, s'au desgropat câteva succese din trecut ale Teatrului ca *Prostul*, *Banii*, *Cărăbuşii ;* s'au mai adăugat şi noutăţi ca *Nepoţelul*.

Mai lipsesc *Venera* şi *Papagalul*, *Cocuţa*, şi *Bărbaţii Leontinei* pentru ca toate vechile succese ale Teatrului Naţional să fie reunite într'un program de conciliare. Vremurile noastre nu l mai pot însă primi.

Un astfel de repertoriu e ceia ce nu se mai poate.

* * *

Teatrul Naţional e făcut ca să joace piese româneşti. Formula trebue înscrisă pe frontispiciul leului culcat pe labe din Calea Victoriei. Înţeleasă de Pompiliu Eliade, ea

a fost aplicată aproape integral, deşi cu succese variate, de d. Ion Peretz. Legea teatrului poate prevedea trei piese româneşti pe an; conştiinţa datoriei ce avem faţă de cultura română nu ne mai permite însă să ne punem la adăpostul unor articole, îndrăsneţe, pentru timpul lor, perimate pentru epoca noastră. In afară de repertoriul clasic, mare şi necontestat, în afară de Sofocle sau de Shakespeare, în afară de Molière sau de Ibsen, Teatrul Naţional nu poate juca sub nici un cuvânt *Nepoţelul* sau *Bărbaţii Leontinii*. In anii din urmă am cucerit oarecare drepturi. Drepturile câştigate nu se pierd şi dreptul culturii româneşti într'o instituţie de stat susţinută cu jertfe apreciabile s'a înfipt atât de adânc în conştiinţa noastră încât cu greu l'am putea abandona de gustul armoniilor interne.

Artiştii se pot gândi numai la punerea în lumină a calităţilor lor. E şi firesc. O direcţie vigilentă trebue să aibă însă în vedere interesul culturii naţionale. Cu acest gând au pornit, dealtfel, scriitorii şi bărbaţii politici ai generaţiei trecute la întemeerea *Societăţei filarmonice*. In afară de frumosul necontestat, care e un factor educativ şi cultural prin însăşi prezentarea lui, Teatrul Naţional nu poate avea alt ţel decât încurajarea literaturii naţionale, cu orice fel de sacrificii. Nu va evita mediocritatea. Cu putinţă. E preferabilă însă mediocritatea naţională mediocrităţii străine; ocolind Scyla să nu dăm peste Caribda. Simularea e şi o stimulare; încurajarea temporară a mediocrităţi precipită mersul progresului şi e datoria noastră să-l ajutăm chiar cu riscul protestării legitime a artiştilor şi cu oarecare neplăceri bugetare. O ţară care'şi suportă cu atâta dărnicie viţiile şi parasitismul trebue să-şi suporte şi literatura. E cea mai mare dintre obligaţii şi cea mai neînsemnată dintre jertfe.

Nu se mai poate reveni la vechiul sistem al pieselor bulevardiere şi al comediilor cu humor tudesc. Conştiinţa vremei nu va mai îngădui reluarea unei tradiţii facile, care reduce munca repertoriului la colaborarea interesată şi parţială a artiştilor.

O spun cu atât mai multă convingere cu cât mă adresez

unui dramaturg român prețuit. Autorul *Soranei* va ști să apere mediocritatea națională. Iar dela un scriitor robust și fecund, mă aștept la o încredere tot atât de robustă în destinele literaturii naționale.

E. LOVINESCU

Să mutăm altarul!..

Crezul meu!..
Aseară, în altaru-ți tainic,
Am găsit vărsată, de o mână rea,
Candela mea albă ce nestins ardea,
Să'ndrumeze sborul îngerului crainic,
Când va fi să vie, când va fi să'mi dea,
Mugurii de aur, mugurii de nea,
Dăruți de domnul crinilor din stele...

Crezul meu!..
Aseară două gânduri rele,
Au șoptit speriate psalmul cel nespus!..

Și-am umplut potirul și l'am pus mai sus
Și-am aprins iar para luminiții mele
Se vegheze'n calea solului de sus...

Dar de-aseară toate gândurile-s grele,
Și se sbat zadarnic în netihna lor,
Că nu pot să șteargă, și nu pot să spele,
Urmele pe care pisma mâinii rele,
Le-a lăsat pe-albastrul sfântului covor!..

Crezul meu!..
Aseară dorurile mele,
S'au speriat—și—acuma toate plâng și vor
Să-ți mutăm altarul, tot, să-l ducem până
L'om 'nălța acolo unde nici o mână,
N'a ajuns să stingă raza unui dor...

ELENA FARAGO.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

BALUL PREFECTURII

(Urmare și sfârșit)

Astă zi, orășelul e în fierbere. Servitoarele aleargă în toate părțile în ghete dăruite, încălțate pe piciorul gol, cu un șăluț găurit, legat în cruce, cu fustișoarele de cit leoarcă de apă pela poale. Una din ele intră la *Hotel Imperial*, un rând de case vechi legate de stradă cu o podișcă de scânduri, unde iau masa magistrații.

— «M'o trimis duduca să-ți spun matale, c'o făcut niște curechi cu rață și știe că-ți placi matali și ți-o trimis și matale», spune isteț și pe nerăsuflate Marița, roșie, cu părul încâlcit, suflând în degetele-i înghețate.

— «Ce face conița?» întreabă substitutul.

— «Săr't m'na, ședi pe canapè».

— «Să-i spui sarutări de mâini; la bal vine?

— «S'o 'ncrețit de-asară.

Toate duduile, cucoanele, toate s'au încrețit de aseară.

Disdedimineață trec dela una la alta, în matineuri scurte, împodobite cu șaluri, cu șoșonii descheiați luați la repezeală, pentru a se *coafa*, a strecura vre-o noutate, a și împrumuta vre-o broșă.

Acum pe seară stau în frig în colțul grădinii, în dosul pomilor, deja încorsetate, coafate, cu tupeul în *papillottes*, pândind sosirea călătorilor dela tren. Făcându-se că nu se văd, se spionează pe furiș, jenate că au fost surprinse și sfârșesc printr'o conversație generală cu vorbe și râsete ce străbat clar aerul rece. Trăsurile vre-o trei la număr, încep a se ivi din vale; bicele ce se rotesc furios deasupra cailor, cari galopează dezordonat, cu hățurile fluturate de birjarul pornit pe spate.

— «Patru, *ma chère*, i-am văzut bine: câte doi în fiecare trăsură»...

— «Sunt șease, tante Hèlène: doi erau în trăsura ce a apucat pe din dos la poștă; unul era din călărași».

— «Mai uite unul!...

Și toate intră în casă sărind, bătând din palme, sărutându-se, scuturate de o bucurie lăuntrică, pline de expansiune și generozitate.

A înserat dedemult. Pe stradă felinarele clipind dureros din ochi împrăștie o lumină săracă.

Un miros *a părăit* ce plutește în aer, câte-o fereastră luminată *a giorno* la fiecare casă, arată că doamnele sunt la toaletă. Bărbații deja îmbrăcați — cei oficiali în redingote, tineretul în jachetuțe — toți parfumați, c'o mănușe în mână, tunși de ieri după același calapod, întinerițî, așteptau acum rândul la bărbierit. Ingrămădiți de ofițerii localnici, cari — din ordine superioare, motivate de energia prefectului, se întoarseră la timp din marș — își fac mici politețe, vorbesc o franțuzească liberă, caută să facă spirite, să pară «très hommes du monde». Alții

gata de multă vreme, pândesc între două pahărele la băcănia din colţ, să treacă trăsura prefectului pentru a-şi conduce apoi familia.

Acasă, cucoanele sunt observate de aceeaş grijă, temându-se fiecare să nu ajungă prea devreme.

— «Ia dă tu o fugă, Mariţo, şi te uită pe geam la club să vezi cine a mai venit. Dar bagă bine de seamă, nu fii proastă şi să vii repede. Auzi tu?... la şăluţu meu...»

Căci trebue să ştiţi că după întârzierea la grădină, la teatru şi mai ales la baluri se măsoară întrucâtva în orăşelul nostru, rangul boeriei. Această pretenţie înfiinţează o aristocraţie complicată, admirabil nuanţată de lefurile bărbaţilor, dela partidul dela putere şi chiar de calitatea sângelui, dacă bine înţeles eşti cel mai scăpătat boer.

Astăseară însă, berlina lui Şarpălău, cu dimensiuni fantastice — se face şi cupeu şi sanie — cumpărată pe vremuri dela prinţul Vogoride, trasă de doi cai bălani stropiţi cu linte, nu dovedeşte căratul cucoanelor la prefectură. Toate se grăbesc să vină, pun bătrânului vizitiu aceeaş întrebare:

— «Pe cine ai mai dus, moşule?

— «Pe a lui cuconu Costică, pe alde cuconu Iorgu»...

— «Da trăsura lui M-me Mogoş a trecut?»...

— «Zău, iaca n'am băgat de samă; ba mă tem c'a trecut... Da, da, o trecut; i-am văzut în capul scării, acu mi-aduc aminte, când mă duceam sa iau pe cucoana lui domnu casier.»

La ora zece, sala e plină. Prefectura *lucrată în regie* tremură din temelie ca o gelatină. Călăreţii valsau corect, cu figuri de vitrină, bătând din pinteni; infanteriştii stau bosumflaţi într'o rezervă ostilă; civilii muiaţi pe genunchi, fac glisade disproporţionate, cu arabescuri de patinaj, *sans façon*, ca la ei acasă.

Un freamăt trecu însă prin asistenţă sburlind *tupeurile*, punând în mişcare evantaiurile, întărind şoaptele, lăsând în scenă o singură pereche, un bloc, doamna Sogar purtând literalmente în braţe un roşior micuţ, cu capul pierdut între colinele bustului ei, gol ca al străbunei Eva înaintea păcatului originar.

— «Ai văzut? C'est vraiment honteux.

— «A son âge, ma chère... se face de râs»...

— «Dacă îi dă nas.

— «Dar ofiţerul cine este?

— «Radu.. domnul Ivaşcu», se corectă, roşindu-se o fetiţă ca de vre-o 15 ani.

Dar şoaptele s'au întrerupt deodată. In redingotă lungă, cu cravată albă şi nasul roşu, cu gesturi automate, apăru în cadrul uşii, ţinându-se la braţ ca într'o fotografie de nuntă, domnul Wilhelm Pinkler, inginer cu Puppchen, adorabilă de confuziune şi stângăcie.

Liniştea subită, murmurul de surpriză care îi succedă şi ochiadele pline de admiraţie şi înţeles ce-şi aruncau bărbaţii maltratându-şi mustaţa, pierdură fata cu totul.

Işi veni însă repede în fire, dând cu ochii de doamna Mogoş, către care se îndreptă uşurată, râzând, simţindu-se de acum în siguranţă.

— «Ei bravo, domnule Pinkler! Văd că te ţii de vorbă»...

— «Chind eu spunem la D-tră un lucre»...

— «Hai fino, să te prezint la cucoane»..

Dar preludiul unui vals amână această ceremonie. Elvira se îndreaptă spre scaune.

— «Că doar n'ai venit să faci tapiserie».

— «Dar nu cunosc pe nimeni»...

— «Atâta pagubă să fie».

Şi cuprinzând-o de talie o îndreptă, roşie de plăcere spre grupul *invitaţilor speciali* cari, fiind înaintea supeului, nu se amestecaseră încă printre civili.

— «D-l Sublocotenent Ivaşcu, nepotul meu; D-na Pinkler. Radule, te numesc pentru astă sară, cavalerul ei de onoare. Sper că vă veţi înţelege de minune. E mai de sama d-tale», adăogă ea cu ironie, privind semnificativ în spre cucoane. «Dar ce vă este? la uită-te la ei cum s'au îngălbenit! la mă rog, nu vă fasoliţi atâta, că mie nu-mi place... şi 'nperechindu-i îi împinse zăpăciţi în vârtejul valsului, fără să bănuiască nimic, fără nici un gând ascuns, condusă numai de dorinţa de a o face să-şi uite necazul.

— «Nu te teme, am îngrijit şi de dumneata», zise ea râzând, întorcându-se către d-l Pinkler, roş de ciudă ca un rac fiert; Am trimis să aducă şahul lui Mitică. Doctorul te aşteaptă în bufet...

Prins între două pasiuni şi neputând urma pe una, domnul Pinkler se lasă învins de cealaltă.

Deşi porniseră cam încurcaţi la început, totuşi stimulaţi de privirile ironice ale lumii, Radu şi Elvira se încordară şi strângându-se mai de aproape, porniră ritmic, legănaţi de melodia unui vals molatec, recuceriţi deja de dragostea lor veche.

— «Eşti nepotul lui M-me Mogoş? îl întreabă fata, reculegându-se cea dintâi.

— Da! nepot de vară... Te-ai măritat de mult?...

Şi ce nu-şi spuseră apoi, ce nu se întrebaseră o seară întreagă, depănând trecutul, amintindu-şi dragostea lor veche, sub ochii întunecaţi ai doamnei Sogar, care nu-i slăbea o clipă. El, aprins, mai cu experienţă, deci plin de îndrăzneală; ea plină de patimă şi de un dor ascuns de răzbunare.

Eră pela cadrilul al doilea. Dela bufet se auzia zgomot de tacâmuri. Lumea ameţită de muzică, de dans, de vorbă, fu trezită deodată de vocea pierdută a unei duduci care strigă îngrozită de spaimă: «Foc!»..

Un pot-pourri de voci înspăimântate se ridică într'un singur vaer deasupra prefecturii şi toţi, clae pe grămadă năvăliră spre eşire.

— «Fimeile,... lăsaţi fimeile întâi!»... striga substitutul luptându-se amarnic să ajungă la uşă.

— «Cine mă calcă pe coadă? Stai, frate, că-mi rupi rochia...

— «A cui e mâna asta? domnule, nu abuza, nu-i frumos!»

— «Staţi, frate, ce vă este? nu-i nimic!» exclamă prefectorița desperată. «S'a aprins lampa din toaleta cucoanelor.» Nu-i nimic... Lampa ce mare dela cafinè»...

— «Apă, s'aducă apă repede!»...

— «Nu, nu trebue apă că se 'ntinde. Lăsaţi-o că se stinge.

Dar vai, era prea târziu! Un cavaler din elită plin de zel şi iniţiativă, lepădând surtucul, şi improvizându-se pompier, balansă o cofă cu apă şi vizând lampa, aruncă cu dibăcie conţinutul în capul doamnei Sogar, care tocmai intra pe uşă.

Ilaritatea generală puse capăt panicei. Cucoanele satisfăcute râdeau isteric. Doamna Sogar se sbătea de moarte în mâinile bărbaţilor compătimitori, cari o cercetau, o pipăiau, să vadă probabil, dacă n'a fost rănită de apă.

— «Ah, lăsaţi-mă!... Daţi-mi pace... Chemaţi pe Pinkler... o fugit Pinklăroaia...

— «Alei! cu cine?» întrebară mai mulţi.

— «Cu Radu...

— «I-auziţi comedie!»

— «Erá cu ochi şi cu sprâncene, ma chère... Nu s'au despărţit toată noaptea.»

— «Ci bagiocură... tocmai cu Radu...

— «Eram sigură...» exclamă pripit o domnişoară dela Sacre-Coeur.

— «Te-poftesc să taci!», zise mamă-să furioasă. «De unde erai aşa de sigură, mă rog, D-tale?»

— «Dar ce o să zică biata M-me Mogoş...»

— «Ce să zic dragă, ce să zic...; exclamă prefectorita venind de departe, frângându-şi mâinile. «Inchipuiţi-vă, oameni buni, că s'o apucat ş'o fugit cu trăsura mè,.. Vă place? Pinkler o căzut ca un butuc... Când să-l trimet acasă cu doctorul, ia trăsura de unde nu e...

— «Bietul inginer! Tocmai când îi terminase educaţia.»

— «Fugi, nu mai râde! Zi mai bine ferească Dumnezeu!... Ca mâine te văd însurat.»

— «Saracu de el... oare o scăpa!»

— «Dă... Sogar o spus că dacă nu moare poate să se 'ndrepte»...

— «Cam greu să se mai îndrepte. Ţiu minte cu bietul conu Ionăşă!... tot aşa... i-o venit rău... şi rău... şi rău... şi dus o fost!»

— «Par'că cu conu Vasilică n'a fost tot aşa... odată ce te apucă damblaua, s'o mântuit!»

— «Asta e răsplata adoraţiunii noastre,» zise cu resemnare galantă procurorul.

— «Of, mai plânge-te *mauvais sujet*... chiar că ţi-ar trebui una ca asta când t'ei însura... Mai bine caută să-i prinzi».

— «Ba să spun drept, dac'ar avea obraz nu s'ar mai întoarce»...

— «Nu mai vine», opinară în cor duduile, emoţionate de drama conjugală ce se deslegase sub ochii lor în chip atât de fericit, chinuite toate de acelaş regret ascuns.

Pinkler a murit. Dar vorba lui M-me Mogoş... lumea nu s'a isprăvit cu el. Elvira este astăzi soţia unui senator bogat, pe care-l învârteşte. Mulţumită lui Radu a intrat şi ea în fine, în lumea bună, de aceea el e nelipsit dela masa lor. In oraşelul nostru, balul prefecturii a rămas de pomină.

Maiorul GHEORGHE BRĂESCU

Clopotele din Suceava

Din ţara Polonului
La palatul Domnului
Venise, mări, venise
O domniţă ca din vise
Ce cu farmec cuvânta
Şi mândre cântări cânta...
Când pornea ea doinele
Răsuna poienile
Se iveau şi zorile
Să-i asculte horile
Iar privighetorile
In ceas de apus
Ascultau supus
Doinele şi horele
Horele şi doinele
Cum altele nu-s
Nici la Domnul sus!

Iar Măria Sa
Vodă îşi lăsa
Alba frunte 'n mână,
Ochii în ţărână
Şi-ascultă, uitat,
Glasul fermecat
Sporindu si cântările,
Vrăjind depărtările.
Doamna asculta
Şi-asculta cu ea
Toate jupâniţele
Blânde ca oiţele,
Boeri şi curteni
Preoţi şi mireni
Vlădici, episcopi,
Preoţi, potropopi
Cu bărbile'n piept
Cu gând înţelept
Ziceau : S'auzim
Pe-acest heruvim !...
Şi să-l preaslăvim
Deapururi, amin!

Domnul ce făcea?
Capul îşi pierdea
Şi-mi-o îndrăgea
Pe alba străină
Cu ochi de lumină
Cu părul de fir
Obraz trandafir
Gingaş mărgărint
Trâmbiţă de-argint!
Iară Doamna ţării
Se lăsa oftării
Căci nu îndrăznea
Săraca de ea
Să se plângă Domnului
De fata Polonului!
Şedea singurică
Tremura de frică
Biata păsărică
Şi vărsa 'n tăcere
Şirag de mărgele
Din ochii umbriţi
Cu lacrămi gătiţi
Din ochii curaţi
Mult îndureraţi.

Dar iată o babă
Că vine şi-o 'ntreabă
«—Nu ghiceşti, stăpână,
«Gândul care-o mână
«Pe viespea leşească
«La curtea domnească?
«O babă neroadă
«A putut să vadă
«Că este-o iscoadă
Iscoadă vrăjmaşă
La suflet trufaşă,
Iscoadă străină
La suflet haină
Venită la noi

Cu gând de război:
Are slugi cu zecile
Ne 'nvaţă potecile,
Cumpăra boerii
Oştenii, boierii
Ne vinde duşmanilor
Taina căpitanilor
Iară mintea Domnului
O dă prada somnului!»
Auzind acestea
Duse Doamna vestea
Şi zise Voevodului:
«Ai grija norodului,
«Pune să-mi alunge
«Duşmanca! Mi-ajunge
«Atâta ruşine.
«Săraca de mine!»
Iar Măria Sa
Mult nu pregeta
Iscoade punea
Şi iată ce-afla:
Frumoasa străină
Cu ochi de lumină
Cu glasul de argint,
Gingaş mărgărint
Era o trufaşă
Iscoadă vrăjmaşă
Ce venise 'n ţară
Cu gânduri de fiară
Să ne ispitească
Şi să ne vrăjească
Să 'nveţe cărările
Şi să umple zările
De oaste leşească
Să ne copleşească!

«A-ha-ha! Vodă striga
Şi îndată poruncea
Măcar că-i plăcea
Frumosa străină
La suflet haină:
— De grab s'o luaţi
Şi s'o spânzuraţi!

Şi galbenă foarte
Mi-o ducea la moarte
Pe acea străină
Dar iată că la Domnie
Un copil a fost să vie:
Fiul Voevodului
Dragostea norodului
Care astfel cuvânta:
—Alelei Măria Ta!
Nu ucideţi ciocârlia
Căci îmi piere veselia,
N'omorâţi privighetoarea
Că mă fură întristarea
Şi mă duc taică, şi mor
De-a ei jale, de-al ei dor!

Voevodul se 'mbuna
Şi de moarte o ierta
Într'un turn mi-o închidea
Sufletul şi-l răcorea.

Dar ce veste vine'n ţară
Năvălesc Polonii iară
Năvălesc cu miile
Inegrind câmpiile
Când răsare soarele
Pustiesc ogoarele
Iar pe înseratele
Pradă toate satele.
Umblă ca şopârlele,
Sar ca lupii gârlele
Şi despoae târlele...
Ne cunosc potecile
Căci avea cu zecile
Slujitori în ţară
Acea blândă fiară
Iscoadă vrăjmasă
La suflet trufaşă
Care mintea Domnului
O dăduse somnului!

Vodă se trezea,
Pe cal călărea,
Porunci împărţea
Vestea mânăstirile,
S'adune oştirile
Prin dangăt de clopote
Să vină în tropote...
Cu glasuri de buciume
Incepeau să sbuciume
Căile şi văile
Văile şi căile.

Ca din zori, cu miile,
Să vie armiile!

La porunca lui
Doamne, ce văzui?
Din adâncul zărilor
Ca nisipul mărilor
Voinicii soseau
La luptă porneau
Şi 'ndărăt luau
Toate bogăţiile
Ce-au furat armiile:
Bucuria satelor,
In floarea bucatelor
Taurii şi vacile
Ce gemeau, săracile,
Caprele şi oile
Tremurau ca foile...
Le lua şi prăzile,
Tronurile, lăzile,
Lăzile. vesmintele
Odoarele sfintele
Sfintele odoare
Icoanele rare
Cu mărgăritare
Salbele de aur
Ca ochi de balaur
Potire şi candele
Sculele, smarandele,
Smarandele mii
Cu focuri verzii
Ce păreau că-s vii...

Şi le mai luară
Multă pradă rară
Venită de-afară
Dela ei din ţară...
Iar de bucurie
Precum să se ştie
Domnul, ce făcea?

Degrab poruncea
Ca pe turnuri nalte
Să se urce alte
Clopote'n Suceava
Cari să cânte slava
Oştilor domneşti
Ce goliră plaiurile
De toate alaiurile
Hoardelor leşeşti!

Meşterii veniră,
Aramă topiră,
O topiră'n clocota
Şi turnară clopote
Roşii, lucitoare»
Ce râdeau în soare...
Dar cum le urcau
In turn, nu sunau
Ba sunau dogit
Ca lemnul tocit
Nu cum ar suna—
Vesel osana—
Clopotele grele,
Dângănind la stele,
Clopote uşoare
Clinchetind în soare.

Meşterii turnară
Clopotele iară
In turn le urcau
Şi le încercau
Dar iar nu sunau
Cum se aşteptau
Boeri şi curteni,
Preoţi şi mireni.
Le stricară iară
Ba şi-a doua oară
Ba şi-anoua oară
Şi tot nu sunară
Ci sunau dogit
Ca lemnul tocit.
Până când, mări,
La curte veni
Fiul Voevodului
Dragostea norodului:
Şi iarăşi vorbi:
—Stai, Măria-Ta!
Nu te încrunta!
Astă-noapte'n vis
Cerul s'a deschis
Şi se dete jos
Un înger frumos
Care cum venea
Se tot înegrea
Şi era acum
Un înger de fum,
De fum şi de scrum...
El vorbi zicând:
—Veţi muri pe rând

Clopote turnând
Şi nu vor suna,—
Vesel osana—
Până'n ziua când
Nu veţi arunca
In valul de-aramă
Ce fierbe şi-o chiamă
Pe alba vrăjmaşă
La suflet trufaşă,
Şerpoaica flămândă
Ce-a vrut să vă vândă!
S'o cuprindă clopotele
Şi-or să sune clopotele!"

Abia că vorbise
Fiul Voevodului
Dragostea norodului.—
Poarta se deschise
Şi din turn fu scoasă
Străina frumoasă
Şi la focul pus
Au dus-o pe sus!

Arama fierbea
Şi'n clocot vorbea
Ş' parcă cerea
Mai curând să vadă
Cea mai rară pradă
Domniţa din vise
Ce 'ntr'o zi venise
La palatul Domnului,
Din ţara Polonului.
Mult nu pregetară
O şi aruncară
Şi cât ai clipi
In val se topi
Şi se risipi,
In valul de-aramă
Ce ca vinu'n cramă
Gâlgâind fierbea
Şi tainic vorbea
Şi mi-o cuprindea
Şi mi-o înghiţea
Şi se sătura
De alba străină
Cu ochi de lumină,
La suflet haină!
Au turnat apoi
Clopotele noi
Şi le-au aninat
Şi le-au încercat
Şi ca prin minune
Au pornit să sune
Şi sunau, sunau
Da cum răsunau
Clopotele grele?!
Sunau parcă'n ele
Cântau ciocârlii
Şi îngerii mii.

Iar Măria-Sa
Vodă asculta,
Doamna asculta
Şi-asculta cu ea
Toate jupâniţele
Blânde ca oiţele
Şi toate fecioarele
Albe ca mioarele
Stareţi, episcopi,
Preoţi, potropopi
Cu bărbile'n piept
Cu gând înţelept
Ascultau vrăjiţi şi ei
Toate cântecele ei
Inălţând spre ceruri slava
Clopotelor din Suceava...!

VICTOR EFTIMIU.

ELEGII

I

Sufletul meu înflorise în mijlocul verii de jar
Cerul plutea peste el, cer de lumină şi vis,
Când, minunată femeie — potir cu venin şi nectar —
Peste ale vieţi-mi câmpii drum de durere-ai deschis.
Ca un copac ce-şi desface frunzarul cu proaspătul rod
Te-a 'mbrăţişat tremurând sufletu-mi lacom şi nou
Şi proslăvind frumuseţea-ţi ca uu fugarnic rapsod
Ţi-a furişat până 'n gând al vijeliei ecou.
Neştiutoare şi dulce ca un copil ce se joacă
Ai scuturat surâzând rodul bogat la pământ;
Fructe de purpur şi aur mi-au smuls de pe fiece cracă
Toată comoara-mi treptat mi-ai risipit-o în vânt.
...Astăzi e toamnă 'mprejuru-mi şi iarna-mi aleargă în cale,
Sufletu-mi plânge 'n zadar bocet sălbatec de ploi —
Nemai având ce culege din crengile-mi moarte şi goale
Tu ai plecat surâzând fără să cauţi înapoi...

ION SÂN-GIORGIU

CRONICA IDEILOR

Teoria istorică a lui A. D. Xenopol

Rar s'a văzut luptă mai aprigă ca aceia dintre partizanii ştiinţificării istoriei şi cei cari susţineau că istoria nu este şi nu poate rămâne decât o artă.

Cum s'a ajuns la această luptă?

Lăsând la oparte îndepărtata epocă în care istoria se scria „ad perpetuam rei memoriam", adică numai pentru înregistrarea faptelor, pe care persoana ori clasa conducătoare a grupului social avea interes să le păstreze în amintirea poporului; trecând repede peste perioada literară a istoriei, în care, după expresia

lui Quintilian: „scribitur ad narrandum et non ad probandum“ ajungem, în vremile moderne, la faza ştiinţifică a istoriei.

Machiavel, care pune toate evenimentele sub conducerea supremă a hazardului; Bossuet cu potrivnica sa concepţie theistă[1]); Vico, cu pesimista teorie a cercului viţios în care evoluiază omenirea, teorie corijată de Goethe şi Spencer; Montesquieu şi Herder cari caută cauza evenimentelor în ele înşile şi în influenţa naturii exterioare şi, în sfârşit, Comte cu teoria sa pozitivistă care lărgeşte atât de mult hotarele istoriei,—acestea sunt treptele cari ne urcă în arena în care va avea loc sus—pomenita luptă ideologică şi la care Xenopol a adus una din cele mai victorioase contribuţiuni.

* * *

Xenopol socoteşte istoria drept o ştiinţă, şi nu o ştiinţă singulară ci „un mod de concepţie al lumii care se aplică la toate fenomenele şi la toate felurile de cunoştinţe“. Şi ca punct de plecare al teoriei, el grupează ştiinţele *în ştiinţe de coexistenţă sau de repetiţie şi ştiinţe de succesiune*, primele fiind sisteme de asemănări, celelalte, sisteme de deosebiri. Aci el acuză pe savanţii moderni că nu şi-au dat seama de această deosebire capitală şi că din această cauză n'au putut muta istoria din sfera artei în acea a ştiinţei.

Inainte de a trece la „calea“, pe care o indică Xenopol şi care, după el, e singura care va duce la ridicarea istoriei la rangul de ştiinţă, să ne oprim puţin la deosebirea pe care o face între faptele coexistente şi cele de succesiune. Că primele se repetă totdeauna în acelaş mod şi că deci formează sisteme de asemănări e foarte exact; e mai puţin exact însă că celelalte nu se repetă nici odată în acelaş chip, formând, prin urmare, sisteme de deosebiri. In adevăr dacă faptele de succesiune nu se aseamănă între ele în întregime ca cele de repetiţie, nici deosebirea între ele nu e complectă. Ele au o oarecare stabilitate. După cum observa D. I. Floru[2]), minimul de asemănări cari există între indivizi şi după care ei pot fi grupaţi în aceiaş clasă, există şi între fapte. Afară de aceasta mai e puterea de conservare care e un fenomen nelipsit în lumea organică şi neorganică; iar faptele actuale suferă influenţa celor trecute.

După ce a făcut o nouă sistematizare a ştiinţelor, Xenopol dă o nouă definiţie legei: legea este rostirea prin cugetare şi limbă a felului cum se manifestează o putere a naturii. E o definiţie care—desigur—poate sta foarte bine lângă aceia a lui Montesquieu ori Comte.

Ştim că Spencer redusese formula evoluţiei şi-a disoluţiei la principiul persistenţei forţei. Un corolar al acestui principiu

1) „L'homme s'agite et Dieu le mène“.
2) I. Floru „Constituirea istoriei ca ştiinţă“.

e că: forţe egale produc rezultate egale şi forţe neegale produc rezultate neegale. Xenopol pare a corecta acest corolar spunând că: „forţe egale produc rezultate egale *când lucrează în aceleaş împrejurări.*

Fenomenul fiind produsul dintre putere şi împrejurări şi *puterea* fiind statornică, urmează că întreg fenomenul va fi statornic dacă şi *împrejurarile* vor fi constante, Lucrul e imposibil pentru fenomenele de succesiune. Urmează deci că pe când coexistenţa dă naştere la *legi* generale de producere a fenomenelor, succesiunea, lucrând asupra unor împrejurări veşnic altele, dă naştere la *serii* de fenomene deosebite mereu. Iată o idee capitală din teoria lui Xenopol.

Ca reprezentante ale unor întregi clase de fenomene noţiunile de lege şi de serie au trezit în Xenopol dorinţa de a face o comparaţie între ele. In scurt: legea e independentă de timp, pe câtă vreme seria nu poate exista decât în scurgerea timpului. Apoi legea nimiceşte faptele din care a fost extrasă, nelăsând să subsiste decât caracterul lor comun; seria le lasă însă în întregime. Pentru a poseda o lege e de ajuns a cunoaşte formula ei; cunoştinţa faptelor din cari a fost extrasă poate servi cel mult la repetarea experienţei care a slujit la formularea ei; la serie însă dacă nu se cunosc toate faptele ei individuale ci numai ideia abstractă nu e nici un folos pentru minte.

Deosebirile acestea între lege şi serie, după cum o mărturiseşte Xenopol însuşi, nu-i sunt proprii ci au fost făcute înainte, de alţii, ca Dormann şi Rickert. Mai este însă o deosebire care a scăpat şi cugetătorilor germani şi lui Xenopol, dar care n'a scăpat savanţilor francezi Langlois şi Seignobos. Intr'adevăr în ştiinţele de legi, faptele stau înaintea observaţiei şi reflexiunea urmează după stabilirea sigură a lor, după lege; în ştinţele de serii şi în deosebi în istorie reflexiunea şi raţionamentul precedează faptul: trebue să pleci dela documente, să le faci critica spre a stabili seria. Legea anterioară criticei şi reflexiunei, seria e posterioară lor[1]).

Auguste Comte spune: „Savoir, c'est prévoir". Poate istoria prevedea viitorul cum o face bunăoară astronomia? Ce crede Xenopol despre aceasta vom vedea într'un viitor articol.

VIRGILIU MOSCOVICI

---

1) Vezi şi în această privinţă, I. Ftoru loc. cit.

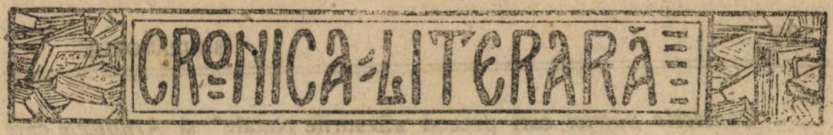

DARURILE PĂMÂNTULUI de Nichifor Crainic

Darurile Pământului, volumul recent al D-lui Nichifor Crainic pretinde în ciuda armoniei, unității și mai ales a selecțiuni, să înfățișeze aproape întreaga d-sale producție poetică din ultimul timp.

Rar se poate găsi volum mai neegal, de o inspirație mai felurită și de o mai mare variație în emoția artistică și mai ales în mijloacele ei de exprimare.

Cunoaștem pe D-l Nichifor Crainic din *Șesuri Natale* ca pe un poet al țarinilor, duios și mai ales foarte îngrijit în formă și de o inspirație sinceră, ceace făcea pe mulți să treacă peste lipsa notei personale din cea mai bună parte din versurile întrunite sub acel titlu.

Cântând marile puteri creatoare ale naturi cu cari sufletul i se simțea înrudit și, nu rare ori, contopit în multiplele ei manifestațiuni, robusta credință a poetului în această penetrare a Dumnezeirii în toate tainele mărunte și mari ale firii ar fi făcut din D-sa, dacă acest *misticism naturalist* ar fi fost dublat de o concepțiune originală și mai comprehensivă, un reprezentant de valoare al *panteismului* în poezia noastră.

D-l Nichifor Crainic are însă numai atitudinea și nu și mijloacele de a o realiza. Versurile D-sale impresionează plăcut—nu supără adică prin nimic buna cuviință literară—dar se uită ușor. Cu factură elastică, poeziile D-sale pot cuprinde un număr oarecare de strofe în plus ori în minus, fără ca economia bucății să se resimtă prea mult.

Copacul și Terține pentru un arbore alături de *Toamna* sunt singurele piese de rezistență ale *„Șesurilor natale"*. In primile inspirația se concentrează, își află haina pe măsură și isbutește să se impună prin ridicarea la simbol a trecătoarelor aspecte ale firii și sufletului omenesc. Exceptând *Toamna* care e caracteristică prin linia sculpturală și definitivă a unei făpturi antice, restul se pierde în impresia de ceva foarte comun și foarte cunoscut. Nu cu multă greutate descoperi pe Goga din *Cosașii* ori chiar de aiurea în: *Șesuri Natale* (ca ton general și imagini) în *Poetul*, iar în *Un cântec pe secetă* apar în versuri întregi rime bine cunoscute (*Plângea în el livada și țarina* **bolnavă**, iar mai departe: *Și tremurau sususuri de veștedă-otavă*).

Cu scăderi explicabile, *Dimineața* ne face să ne gândim la St. O. Iosif, blând și duios cum îl știm cu toții, înviorat de energia metrului propriu lui Coșbuc.

Pealocurea poetul cade în adevărat prozaism;

Care în dorul lor de tine vor să-ți cadă fărâmați
Sub ucigătorii pași
Dar în urma ta s'a pleacă triști și grei
Că tu nu te uiți la ei

(Romănițele din vale)

Cântecele patriei cari preced „Şesurile Natale“ şi *Arhaicele* care urmează după ele, fără a aduce nimic nou, reeditează lucruri foarte vechi şi spuse mai bine de alţii. Prinse în atmosfera în care au fost scrise şi *Cântecele patriei* şi *Arhaicele*, care apăreau în timpul refugiului şi al celor mai grele momente ale neamului, plăceau şi încălzeau pe cititor. Nimeni nu se mai gândea atunci că *Moş Crăciun 1917* vine deadreptul dela Goga, că în *Patrie* sunt strofe care ca şi cele din *Magii* vin tot de acolo, sau că *Mănăstirea* respiră numai din atmosfera satirelor lui Eminescu.

Poezia patriotică se pare că a rămas misterul neînţeles în literatura noastră de nimeni altul afară de Grigore Alexandrescu.

In *Cântecele patriei* ale D-lui N. Crainic nu se regăseşte nimic din fiorul vremurilor mari ce depăşesc soarta şi momentul critic din evoluţia unui singur popor, pentru ca opera de artă care îl cuprinde să stea vecinic în picioare.

Nici *Arhaicele* judecate la lumina acestor criterii nu rezistă. Ele nu cuprind nimic în afară de şterse, nespontane şi chiar nesincere evocări ale unei lumi eline, în acelaş loc pusă aproape de epoca haiducilor naţionali sau a castelelor medievale.

D-l Nichifor Crainic nu uită nici odată vechia şi nepotrivita manieră de poet *ţărănist-patriotic* datorită căreia de multe ori ajunge la *împrumutul literar*.

Sufletul D-sale de poet—căci incontestabil D-l N. Crainic e un poet în adevăratul înţeles ai cuvântului—nu se cuprinde întreg în vers decât în rariie momente de uitare, când nesocotind pe înaintaşi de a căror obsedantă influenţare ce se simţea încătuşat (*Cântecele* din „*Ploae cu Soare*“ toate amintesc pe Goga: *Dorurile mele n'au întruchipare* etc.) se ridică la înălţimea de inspiraţie şi la opera care rămâne prin acea notă de simţire personală şi restrânsă la viaţa de gândire concentrată.

De aci isvoresc lucrurile frumoase ca *Paianjenul* sau *Miserere Domine*, de aci porneşte şi delicata poezie amoroasă, plină de emoţia reţinută şi sfioasă a unui suflet ce vecinic se caută pe sine în sine însuş, în natura înconjurătoare sau în femeea iubită.

De altminteri *Ploae cu soare*, lăsând deoparte defectele de care vorbeam şi care, dacă volumul era mai bine selecţionat puteau fi înlăturate, e partea cea mai vie şi mai interesantă din tot volumul, fiindcă pune mai bine în lumină felul cel nou şi propriu către care se pare că în mod definitiv se îndreaptă poetul.

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT

ANUL II

No. 2

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Nedreptățiții și favoriții literaturii	*E. Lovinescu*
Așteptare (poezie)	*Alexandrina Scurtu*
Regina Elisabeta (nuvelă)	*Maiorul Gh. Brăescu*
Povestea Cucului	*I. Dragoslav*
Civilizația Germană	*George Cornea*
Povestea noastră (poezie)	*I. N. Pârvulescu*
Pe Șantier (schiță)	*Andrei Braniște*
S. M. F. S. F. 300 L (schiță umoristică)	*G. M. Vlădescu*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an
„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

COMEDIA DRAGOSTEI

ROMAN

LEI 7.50

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

VICTOR EFTIMIU

CORABIA cu PITICI

O serie de povestiri, scrise într'o limbă colorată, cu subiecte dramatice şi palpitante, cuprinse într'un volum de peste zece coale, cu coperta în culori.

5 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — Bucureşti

ANUL II | 10 Iulie 1920 | No. 9

Sburătorul

REVISTA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR
LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIIU Biblioteca Profesorilor No. 4181

SUMRAUL:

E. Lovinescu . . . Un poet basarabean
Căsuța veche, Vinerea patimilor, Munții în amurg.
I. Buzdugan . . . .
Alexandrina Scurtu . Întâlnire
Hortensia Papadat-Bengescu . Tovarășii
C. Narli . . . . . Așteptare
Ion Sân-Giorgiu . . Elegii (II)

CRONICI:

Virgiliu Moscovici: Teoria istorică a lui A. D. Xenopol;
Mihail Iorgulescu: Cronica literară.

Editura ALCALAY & Co.

UN LEU

APARE SĂPTĂMÂNAL

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Mosolu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Cornelu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . **LEI 50** = **ȘASE LUNI** . . . . **LEI 30**

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

ANUL II, No. 9. 10 IULIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

UN POET BASARABEAN

Scriitorii grupaţi în jurul *Sburătorului* îşi vor aminti cu plăcere apariţia printre dânşii a deputatului basarabean Ion Buzdugan. Cunoşteam acţiunea lui politică însufleţită şi tumultoasă : energiile îndelung comprimate se destind cu violenţă. In d. Buzdugan sunt o sută de ani de oprimare şi de tăcere forţată : ura latentă împotriva autocraţiei şi-a deviat numai mobilul. Basarabeanul nostru duce mai departe o luptă de clasă; în acţiunea lui, problema socială pare că primează problema naţională. Fanatic, d. Buzdugan îşi consumă energiile împotriva principiului de ordine şi de autoritate de care ţara noastră are o atât de mare nevoe în momentele de faţă.

D. Buzdugan ne-a făcut însă şi surpriza unui poet. I se cuvenia o simpatie anticipată : inspiraţia lui sosia din mijlocul unor tenebre, pe care le crezusem definitive pentru neamul nostru de peste Prut.... I se mai cuvenia însă şi o rezervă firească : muza lui nu putea avea decât caracterul unei laudabile iniţieri literare. Lectura a înăbuşit însă rezerva şi-a validat simpatia. D. Ion Buzdugan e, desigur, un poet basarabean ; prin unele versuri, e însă şi *un poet.*

O bună parte din vastul lui material poetic, îi onorează mai mult simţul patriotic, viu chiar înainte de războiul de eliberare, de cât realizarea artistică. E o nobilă poezie de caracter local, în care se zbate dragostea de neam, îngrădită ca valoare poetică între literatura populară, Costache Stamate şi Vasile Alecsandri. Această poezie pentru noi e veche de cel puţin cincizeci de ani; pentru

Basarabia înseamnă însă o anticipaţie de jumătate de veac... Privite prin prisma istorică sau în cadrele locului, stihurile populare sau patriotice ale d-lui Buzdugan sunt încă o literatură legitimă şi folositoare.

In paginile *Sburătorului* nu vom publica totuşi decât poeziile ce au o inspiraţie originală şi uneori chiar o rotunjime de formă ce le apropie de noi nu numai ca fond ci şi ca expresie... Poetul *Munţilor în amurg* are şi o viziune personală şi talentul de a o realiza plastic; iar autorul *Căsuţei vechi* — de o stângăcie încă frustă ca formă — afirmă o sensibilitate personală. Umanizarea casei, tradusă prin o serie de amănunte, e de o noutate şi frăgezime remarcabile.

In *acest* poet—lăsând la o parte coarda patriotică, pe care i-o dorim numai în activitatea politică — în *acest* poet cu o simţire originală ce'şi va găsi o expresie şi mai deplină prin contactul cu literatura nouă, ne punem speranţa unei contribuţii fericite a Basarabiei la literatura noastră.

E. Lovinescu

CĂSUŢA VECHE

Căsuţă veche de pe vale
De ce stai tristă şi cernită
Ca o bătrână gârbovită
Cu ochii tulburi, plini de jale,
Ce de sub streşina de gene
Se uită lăcrămând în zare ?...
Căsuţă veche, părăsită,
Perdută'n hău de buruene,
Pe cine aştepţi cu nerăbdare?

Te înţeleg: aştepţi stăpânul,
Care ţi-a fost fecior şi frate
Şi gospodarul cu dreptate...
Tu i-ai ştiut în viaţă chinul
Şi zbuciumele desnădejdii,
De tine n'a avut el taine,
Căci ţi le-a împărtăşit pe toate:
Voi aţi purtat aceleaşi haine,
Aceleaşi sarcine şi dăjdii!..

Tu ca şi sora ta vecină
Ai îndurat în trai cu dânsul
Şi bucuriile şi plânsul,
Şi din săraca-i, proasta-i cină
Tu ai gustat, şi din paharul
De lacrimi şi de durere
Sorbit-ai tu, cum soarbe 'nvinsul
Paharul ucigaş de fiere
Să-şi curme chinul şi amarul.

In dimineţi de primăvară,
Tu îl treziai din somn cu zorii,
La plug să 'njuge boişorii
Şi să pornească spre ogoară;
Iar seara l-aşteptai la poartă
Când va sosi el de pe luncă
O dată cu semănătorii,
Flămând şi istovit de muncă
Cu tine cina s'o împartă.

Când iarna-şi pune pânza'n natră
Şi urlă vântul la fereastră
Privind în flacăra albastră,
Furat de gânduri, lângă vatră,
Stăpânul tău visa că este
Fecior de Crai şi Suverana,
Crăiasa zinelor măiastră —
Era Ileana Cosinzeana.
Crezând că viaţa-i o poveste..,

Dar într'o zi, pe neaşteptate
Pe capul tău căzu năpaste:
Stăpânul tău s,a dus la oaste,—
Rămas-ai tu 'n singurătate!...
S'a dus să lupte cu păgânii...
Soseau din crunta bătălie
Veşti şi mai bune şi mai proaste,
Azi timpul ar fi şi el să vie,
Căci s'au întors de mult vecinii..

In van aştepţi, căsuţă veche,
Căsuţă goală şi pustie:
Stăpânul tău căzu 'n câmpie,
Şi 'n rând cu alţii, pus pereche,
I'au dus culcaţi pe pat de scânduri
In cel locaş de veşnicie...
Şi cruci le-au pus la cap de veghe
In singuratica câmpie,
Ca sentinelă la mormânturi.

Sosi-va primăvara iară
Şi toţi vecinii tăi cu zorii
Vor înjuga la plug bujorii
Să tragă brazda pe ogoară.
Şi numai plugul tău cel harnic
Cu biata soră lui — boronă,
Vor zace trist plângând cu zorii,
Şi rugini-vor sub şopronă
Stăpânul aşteptând zadarnic!..

VINEREA PATIMILOR

Cucernic cântă clopotele
Sub bolta întunerică
In murmur tainic şopotele
S'adună la biserică.

Suspină depărtările
Rupând tăria somnului,
Prin noapte duc cărările
Spre casa sfânt'a Domnului

De tămâerea florilor
Pe câmp e mirodenie...
Cu trandafirii zorilor
Tot satul e la denie...

Inchină toţi plocoanele
De sufletul părinţilor
Şi par'că plâng icoanele
De patimele sfinţilor.

Ard stelele făcliilor
In jurul Iairului
Bătrânii cu copii lor
Ascultă viaţa MIRELUI.

Se 'nalţă semnul Crucilor
Şi lumea-şi plânge patimile
Greşelelor şi muncilor...
—„O Doamne sfinte, iartă-ni-le"

Din buze, ca tăciunele,
Şoptind, plâng Magdalinele
Se înalţă rugăciunele —
Din inimi cu suspinele.

Iar când răspund cântările
Ertarea Răstignitului
Suspină lung oftările
De patima IUBITULUI

Se duc la spovedanie,
Şi-i spun amarul, jalele
Iar preotul ia danie,
Iertându-le greşalele.

Şi uşurate Miile..
Duc dragoste copiilor
Cum duc miros tămâele
Din florile câmpiilor.—

GEORGHE LAZĂR SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

MUNȚII ÎN AMURG.

Pe frunțile de dealuri
Amurgu 'ncet se stânge:
Apusul zace 'n valuri
De purpură și sânge...

Cu noaptea ce se cerne
Coboară umbre 'n șăsuri—
Și pe pământ așterne
Covoare de mătăsuri.

Iar munții par în zare
Niște cămili avane
Ce pleacă 'n depărtare
In șir de caravane...

Le mână negrul maur
In țări îndepărtate,
Ducând argint și aur
Din țara mea furate...

Doi stâlpi de foc în zare
O cruce par, cernită:
Pe cruce par'că moare
O umbră răstignită.

E țara mea înjunghiată—
Din rană-i curge sânge...
Pe bolta îmbujorată
Amurgu 'ncet se stânge...

ION BUZDUGAN

INTÂLNIRE

Se întâlniră trenurile 'n gară.
Pornise unul de pe-un țărm de mare
Iar altul, par'că, părăsise 'n zare
Un munte 'nalt cu 'nfățișări de ghiară.

Acu vroiau să plece fiecare
Spre alte țeluri, înspre valuri iară
Sau poate, cine știe, în vre-o țară
Cu geruri mari, cu iarnă, cu uitare...

Și pe când roțile mișcau alene,
Doi călători priviră printre gene
In față unul altuia, pe ducă...

Au tresărit... căci între ei venise
O umbră sufletească — o nălucă —
Să i lege-o clipă'n lanțul ei de vise...

ALEXANDRINA SCURTU

TOVARAŞII

Tot acolo! Înţepenit pe linie! Înfipt pe şine de zece zile ca şi cum nu ar mai fi avut să se mişte niciodată!... şi mereu aşteptarea aceea trudită de a-l vedea pornit — şi mereu amăgirea aceea supărătoare a svonurilor bune: «Mâine pleacă sigur»!

Dar dece nu se urnea odată? Îţi venea să ţipi, să-ucizi... Zece zile erau acelea în care fiecare ceas putea aduce orişice şi mai ales tot dezastrul.

Luptele erau trecute de Râmnic. Nu se ştia nimic. Bombardamentele încă depărtate erau rare şi astupate. Se scurseră demult transporturile noastre în sus spre Moldova şi Ruşi trecuseră mulţi în jos spre Buzău şi acum numai trecea nimic nici în sus nici în jos. Cu toate astea nu se putea să fie ocupat Focşanul. Prevederile strategice limitele răbdării, marginile umilinţei, se propteau aci la cotul ăsta inexpugnabil pe teren, inexpugnabil mai ales în suflete. Speranţa se fortificase aci desperat.

Cu toate că nu se ştia nimic, tăcerile erau consternate, vocile care se întrebau erau curmate de îndoială, glasul victoriilor răguşise.

Convoiul din urmă, căruia nevoia şi teama îi exagerau importanţa, ultimul transport al ajutoarelor foarte necesare, erau regimentul ăsta de artilerie rusească, care sosise încărcat într'un tren lung cu cai superbi, cu tunuri mari, cu echipa lul sanitară şi o aprovizionare îmbelşugată. O formaţie modernă şi complectă.

Intrase majestuos în gară tras de o maşină uriaşă şi se oprise aşa de ferm, caşicum acolo i se isprăvise orice forţă motrice. De zece zile! Dece?

Linia era încurcată şi nu se putea libera.

Se uita pe linie înainte spre locul nevăzut al acestui nod misterios şi funest care oprea mersul liberator.

Se uita de zece zile cu desnădejde, cu grijă, cu încordare, cu nelinişte, cu decepţie şi azi de pe piaţa mică din dosul gării, privea cu ură la orizontul neted, care în dimineaţa acea luminoasă, de toamnă, aşternea miriştea lină, palidă ca o apă.

Cele trei rânduri de şine erau goale; golită de ultimul vagon, de ultima maşină veche, magazia, prin ale cărei portaluri deschise trecea golul luminei ca prin ogiva unui tunel părăsit.

Aripa Semaforului sta imobilă ca un semn neînţeles scris în văzduh. Înapoi aceeaşi pajişte, aceeaşi linişte, acelaş vid luminos acoperit numai cu ceaţa gândurilor.

Circulau demult svonuri suspecte şi care iritau, despre manopere, despre rea credinţă şi chiar trădare. Mărimea împrejurărilor şi

chestiile vitale ce se desbăteau așezau sufletele în cele două taber ale urei cumplite de Cain și Abel.

In nu știu ce stație un transport important fusese compromis de incuria necinstită a personalului responsabil. Se auzise despre pedepse și chiar de execuția unor funcționari mișei. Apoi se desmințise și totul era turbure și se înneca în noianul de comentarii, de vești, de necazuri noi, și mai ales în năpasta covârșitoare.

Indignarea se discalifica în mijlocul fantaziei și a nerozilor, care alimentau dezordinea minților și a faptelor.

Laurenția întreba zilnic pe cei ce aveau cădere, despre cauzele acelei nenorocite întârzieri, și scruta cu bănuială fizionomiile ca și răspunsurile, chinuită de sentimentul blestemat al îndoielei de toți și de toate.

«Ce putem noi?... la noi e liber!» Dau din umeri.

Laura răsufla puțin. Când nemernicia nu te mânjește de aproape ai o ușurare egoistă. Totuși argumentele nu o satisfăceau: — O singură linie încâlcită inextricabil de zăpăceala convoiurilor.

Resemnarea edificată a funcționarilor îi scârțâia pe nervi o iritare dușmănoasă. O înfrâna o supremă cuviință, și teama de a nu se lăsa târâtă de vina suspiciunilor nedrepte. Așa erau timpurile, neliniștite și îndoielnice.

Probele și chiar obiectul nemulțumirei ei, îi lipseau. Era o stare de spirit absurdă dar intuitivă, a tutulor și pentru toate lucrurile.

Nemulțumirea latentă și corosivă și agitația tutulor le purta în ea. Ar fi asvârlit parcă cu umărul depe șine cutiile inerte ale trenului, și umerii erau sdreliți de nervozitate cum i-ar fi sdrelit povara acelei mașini uriașe; iar nodul acela care încurca drumul salvărei, îi sta strâns subt frunte și îi pipăia împletitura cu gândul stăruitor și obosit.

Peronul era pustiu. Locuitorii misterioși ai acelui tren enigmatic, se scoborau foarte puțin. Personalul gărei părea și el consemnat în singurătatea indolentă a birourilor. Singur pe asfaltul alb sta ca o cioară cu hainele acelea negre pe care nu le schimba niciodată, doctorandul, care după una din variatele și ultimele dispoziții era detașat cu serviciul în gară. Sgribulit de frig, cu pălăria neagră înfundată, cu mâinile în buzunarele pardesiului, părea ursuz.

„Nu intra" — spuse Laurenției — „Eu nu pui picioarele acolo pentru nimic în lume". — Vorbea cu necaz. Laurenția se uită întrebător.—Ce era nou?

De câteva zile numai aveau de lucru. Atmosfera locului era venetică. Nu mai venea nici un rănit român; oamenii de serviciu militar fuseseră și ei suprimați din gară nemai avându-și rostul ocupațiilor; ultimii clienți ruși încetaseră; trenul ăsta trăia ermetic între pereții lui. Se auzeau numai loviturile grele ale copitelor. Plutea un aer de părăsire pregătitor marelui abandon.

„Aseară a fost aici o turmă de păcătoși de ăștia care treceau nu știu încotro.. și patul mișună".

Laura se roși de nemulțumire. Patul unic... așa de curat pe care și-l îngrijea cu atâta sârguință!

— Să fi curățat!—

„A curăţat... a opărit... de geaba! S'au înfipt în pături, în perne... Poate să crape pământul... eu nu mă apropii".

Laura trecu peste iritarea asta răutăcioasă. Toată lumea era sdruncinată în chip felurit. Nu era vreme de atitudini elegante. Ăsta, era se vede aşa, îndrăcit şi pe ce se cuvenea şi pe ce nu.

Ignoranţă sau curaj, pe Laurenţia nu o speria exoticul nume al exantematicului. Nu ştia binecum e. Ca şi ciuma, reprezinta o noţiune. Chiar când noţiunea e simbolul culminant al pacostei, dela noţiune la realitate e o distanţă.

De moarte nu îi era frică. Dela un timp nu îi mai era frică de nime. Dar o plictisea cumplit murdăria din sărmana ei infirmerie Duşmanul acela mic şi încăpăţânat era o nenorocire împotriva căreia se vedea neputincioasă.

Ar fi trebuit să părăsească postul ei devenit nefolositor caşi al celorlalţi. Un sentiment nemărturisit o făcea să-şi prelungească oficiul, caşicum abdicând ar fi lucrat şi ea la opera nenorocită a presimţirilor rele. Apoi mai avea nevoe şi să se mişte, să pornească către undeva. Drumul ăsta sterp îi da totuşi impresia unui progres; i se părea că a aflat ceva, că a urnit din loc, încremenirea sepulcrală, a acelei epoce de agonie.

Erau injecţii pe care şi le infiltra în contra morţei apropiate.

Destinele obşteşti se amalgamau aşa de absolut cu pătimirile ei sufleteşti, încât în apriga urmărire a desfăşurărei faptelor, erau conţinute deodată toate problemele ei personale. Acasă între pereţii depe care se desprindeau văluri de văluri de rele şi dureri, unele mai mucede ca altele, nu putea sta fără să şi încrunte sufletul şi gândul prea mult, tăindu-se în ascuţitişul lor.

— Eu tot intru. Mi-e frig! N'o să stau trei ceasuri cu ochii pironiţi pe trenul ăsta blestemat.—

„Să nu pui nimic pe pat!".

Laurenţia rămase cu pălăria şi paltonul, şi îşi puse dinainte numai şorţul cel mic.

O cuprinse deodată hărnicia. Cu ultimul sublimat, frecă tot ce era de lemn: pervazurile, mesele, poliţele goale, scaunele. Se uită la pat cu mâhnire, apoi îşi trase un scaun la geam, se aşeză şi scoase ghemul de lână şi igliţele cu care fabrica manşete de lână fără număr, parcă ar fi vrut să sporească cu ele numărul soldaţilor ce aveau să le poarte.

Două umbre întunecară geamul uşei şi doctorandul precedând un ofiţer rus intră, prezintă Laurenţiei pe Căpitanul medic al Regimentului apoi ieşi fără întârziere.

Căpitanul Rus se înclină cu o îngâmfare politicoasă.

Laura se sculase drept, rigid, rece, parcă i se înfăţişa însăşi întruparea vrăşmaşă a cauzelor oculte şi infame care înpodmoleau trenul şi încâlceau şinele; cu o aşa de mare ostilitate, caşicum descoperise maleficiul care înpodmolea şi încâlcea ceva mai mult în ţesătura turbure a necazurilor.

Medicul era scund, agil, nervos, cu o barbă mică si ochelari

SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

cenușii. Nu era Rusul Caucazian nici Moscovit, nici Siberian. Era un Rus fără de ataşe indigene vădite. Un Rus de contopiri şi suprapuneri.

Semnăna cu unii oameni de pretutindeni, cu aceea categorie de cărturari înăspriți în maniarea controversată şi stearpă a ideilor. Ca Rus semăna cu portretul ce ne facem de anarhiştii teoretici, glaciali şi obstinați până la limită.

Acei căror platonismul le dă o cruzime rece a principiilor desperate de neputință, şi necumpătate de experiență.

Ca om de pretutindeni mai semăna şi cu unele tipuri care îți pricinuesc neliniște fiindcă ochii mici şi ascuțiți ascund sub ochelarii cu geam închis o cugetare maliţioasă, o cercetare vicleană. Ceva de poliţist travestit care are puterea stânjenitoare de a-ți primejdui cinstea cu un gest, sau ceva de hoț deghizat care are discreționara putință să te fure sub aparențe cinstite.

— Ce fel de Rus?—se întreba aşteptând mută.—Străin de seva slavă a stepelor, a fluviilor, a pădurilor?—

Politeța îngâmfată a acelui străin antipatic o irita.

Din fericire antipatic! Işi putea lăsa liberă aversiunea pentru acei amici pe care raţiunea cu greu îi impunea presentimentului.

Protocolar şi imperios Doctorul după ce îşi declină din nou numele şi titlurile, spuse că are un bolnav care din nefericire nu se mai poate mulțumi cu ajutoarele infirmeriei regimentare şi trebue transportat într'un spital. Ceru Laurei să-l ia în primire formal şi să se însarcine cu rânduirea lui.

Accentua interesul ce pune pentru bunul tratament al bolnavului, ca pe o supremație a Națiunei Imperiale, cu reticențe care conțineau bănuiala asupra capacității Sanitare Române.

Oficios şi scurt, Laura îl asigură de perfecta solicitudine a tutulor pentru bolnavi şi aliați. Atunci Căpitanul porni în considerații generale abundente asupra lucrurilor de actualitate. „Stăm aici pironiți de incuria Căilor Ferate!... Un transport militar aşa de important!..

Artileria Imperială Rusă!... Impiedicați de dezorganizarea tutulor oficiilor! Ce ajutor se putea da României! Erau timp şi osteneală pierdute!... Se înturnau forțe rentabile depe alte puncte capitale!..."

O violență conținută, o răutate ascunsă, un dispreț vădit pentru România şi cauza ei, şi o exagerată politeță circumstanțială.

Laurenția la intervale îi tăia vorba cu argumente din nefericire slabe în amănunte şi a căror convingere îi lipsea, şi cu aprecieri aproape brutale prin acrimonia lor precisă, asupra normelor de ordin general ale ajutorului rus.

Era vorbăreț medicul. Işi desfăşura o serie de idei în amănuntimea lor. Pe Laura o durea capul. Tăcea, sperând că o să plece, că o să-i piară de subt ochi vulpea aceea venetică cu vorbă veninoasă. Mai mult decât animozitatea lui insolentă către tot ce era românesc, o supăra ceva perfid care rânjea înapoia verbiajului. Indignarea lui suna falş. Mințea! mersul trenurilor, soarta luptelor nu-l interesau. Insultele erau gratuite şi de rea credință. Omul ăsta avea gânduri asupra acelor evenimente, pe care ochii mici le ascundeau subt ochelarii cenuşii, şi care provocau

pe Laurenţia printr'o batjocoră bine adăpostită subt politeţa condescendentă şi subt indignarea ipocrită.

Deplânse apoi cu falşă cnmpătimire starea nenorocită în care se găsea ţara asta pentru care mărinimoasa bunăvoinţă Rusă nu putea uimic. Nici o cale de comunicaţie... şosele mizerabile... o singură arteră de cale ferată nici aceea dublă... Şi se vorbise de o Românie civilizată !.:. a fost o surpriză !...

— A fost o surpriză . . . . . !

Răbdarea Laurenţiei se sfârşea. Numai aducea conversaţiei decât o atenţie înrăită, susţinută de curiozitate.

— Dela nord. Rusul ăsta!... Depe Baltica...! dela confinele germanice! Produs de frontieră, de inimiciţii şi fuzionări limitrofe. Agent natural de compromisuri şi de uri latente, subt forme de revendicări sociale perturbative.

Acest medic al Armatei îngânfatului Imperiu, nu păstra aroganţa grandoarei Rûse, decât faţă de România cea dispreţuită. In politica interioară aducea desigur subversiuni violente şi maliţioase.

Avea prolixitatea aceea migăloasă a personagiilor din romanele ruseşti. Te plictisea ca lectura anevoioasă şi încâlcită a o sută de pagini în care Alexiewi şi Serghiewi vecinăresc în lungi vizite şi nesfârşite conversaţii, dela evenimentele găinăriei până la irosul preceptelor de filosofie socială şi se dibuesc unul pe altul cu scopul mic şi îndărătnic al vreunei transacţii, vânzarea unui cal sau traficul unui drum vicinal. Mică burghezie lacomă şi şireată subt o bunătate familiară şi gospodărească muncită tradiţional de sentimentul pervertit al refacerilor şi libertăţilor.

Dintre ei era şi medicul Căpitan. Era un Alexieff oare care, conviv doctrinar al gospodăriilor micei proprietăţi, mai antipatic ca nobleţea generoasă şi despotă, ca Bojarul ruinat, ca turma întunecată a Nordului nenumărat cât„ frunzele pădurilor şi nisipul stepelor„ Laurenţia ţeapănă şi învrăjbită curmă poli-loghosul supărătorului: — Bolnavul — zise — poate veni deîndată. Voi telefona spitalului militar.

Cu înclinaţiuni exagerate medicul ieşi. Laura privi spre tren. In cuget, în suflet, în umeri se domoli truda cu care vrea să-l urnească. După multe convulsiuni, ajutorul Rus înceta brusc de a mai avea fiinţa în ea.

— Se vor duce — vor rămâne... şi pentru ce..? devine indiferent faţă de zădărnicia sbaterei.

O resemnare o cuprinde. Nu resemnarea perfidă a Rusului, nu resemnarea idolentă a Keferiştilor: aceea a slovainizatului care priveşte neputincios organele amorţite provizoriu, în care cuţitul înfige travaliul problematic al vieţei sau al morţei.

(Sfârşitul în No. viitor)

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

AŞTEPTARE

Azi te-am văzut pe stradă — doar o clipă:
Te-am întâlnit şi eri, şi — acum o lună:
Un fâlfâit de aripă.
Zadarnic dorul meu voia să ţi spună,
Şi să te roage blând, umil,
Să nu sfărmâni un vis ce se'nfiripă,
Să nu omori o floare, în April.

Zadarnic, ai trecut uşoară
Pe lângă pieptul care clocotea;
Şi dac'ai întâlnit privirea mea,
Ea ţi-a părut sălbatecă şi rece.
Dece n'ai vrut să vezi,
Ce sub oglinda gheţei se petrece?

O! ce splendori ai fi putut găsi!
Eu mi-am făcut din inimă un templu,
Din care alungat am pas cu pas,
Tot ce era meschin şi de pripas.
Apoi pereţii toţi i-am zugrăvit,
Cu chipul sfânt şi mult sărbătorit,
Ca veşnic în adâncuri să-l contemplu.

Şi-am ridicat un tron împodobit,
Din înălţimea cărui, să domneşti,
Să se'nfioare templul când vorbeşti,
Şi să-ţi repete vocea înmiit.
Apoi s'o întârzie prin unghere,
Discretă, ca o pală mângâiere,
S'o pot simţi şi când va fi tăcere...

Biserica din mine te aşteaptă.
Păianjenii deja au început,
Să împletească mreje prin altare,
Şi doar e zi de mare sărbătoare!
N'auzi cântări, n'auzi, în depărtare?
Nu sfărâma nădejdea ei cea dreaptă:
Biserica pustie, te aşteaptă!

C. NARLI

ELEGII

II

E serbătoarea naturii şi'n zvonul de ape şi vînt
Urcă sprecerul de-azur viaţa pe o scară de dor.
Şi din risipa de bunuri zvârlite'n belşug pe pământ,
Azi îşi culege un dar orice pribeag cerşetor.
Ca o cupolă de templu deasupra e boltă inaltă —
Turlele vechei cetăţi parcă s de mărgăritar.
Aripa şi moaie lăstunii în apele care tresaltă,
Peştii de-argint şi de foc joacă 'n al undei cleştar.
... Toate grădinile cintă şi'n umbră sînt voci ce se chiamă,
Zeul iubirei s'a 'ntors ca să domniască acum,
Dar numai ochii tăi astăzi sînt plini de 'ntunerec şi teamă
Şi strălucirei se'nchid care le'ntîmpină'n drum.
Braţele albe-ţi deschide şi ochii tăi umple-i de soare,
Prinde pe gura-ţi de foc al primăverii sărut,
Sufletul tău să se'nbrace în mantie de sărbătoare,
Şi să surîdem senini şi fericiţi ca'ntrecut.

ION SÂN-GIORGIU

CRONICA IDEILOR

Teoria istorică a lui A. D. Xenopol

II.

Xenopol, ca să ne dovedească cum că istoria poate fi ştiinţă, schimbă definiţia de până acum a ştiinţei — după cum schimbase, în acelaş scop, clasificaţia ştiinţelor şi definiţia legei. In adevăr, prin ştiinţă se înţelegea de către toţi un sistem de adevăruri generale. După definiţia aceasta,

istoria nu poate fi ştiinţă căci ea e cunoştinţa individualului. Ştiinţa e un sistem de adevăruri dovedite — oricum ar fi ele, generale ori singulare. In cazul acesta, istoria, ale cărei fapte importante sunt toate dovedite, poate fi considerată foarte bine ca o ştiinţă, deşi nu poate prevedea viitorul. De altfel, după Xenopol, prevederea viitorului nu e o parte esenţială a unei ştiinţe; ştiinţa trebue în primul rând să demonstreze adevărurile sale, apoi să le dea explicaţia cauzală. Şi dacă, în ce priveşte putinţa dovedirii adevărurilor, ştiinţele de succesiune sunt inferioare celor coexistente, ele sunt superioare prin explicarea cauzală care poate merge la succesiune până la infinit.

Prin ce procedeu trebue să-şi construiască istoria adevărurile sale? Va scoate ea un adevăr particular din altul general pe cale silogistică, adică se va servi de deducţie? Ori se va servi de inducţie, care, după cum spune Stuart Mill: „e un procedeu prin care conchidem că ceia ce e adevărat pentru unii indivizi ai unei clase e adevărat pentru întreaga clasă; sau că ce e adevărat uneori va fi totdeauna în împrejurări asemănătoare? Xenopol indică inferenţa raţionamentului de la particular la particular.

De fapt, Xenopol, antrenat de principiile pe cari le văzurăm, nici nu putea găsi alt mijloc. Inferenţa apare dela sine ca singurul procedeu în stare să stabilească adevărurile istorice. In adevăr, procedeul inducţiei e îndeptăţit în ştiinţe prin credinţa în statornicia legilor naturii. E clar că ştiinţă fără postulatul cauzalităţii universale nu poate exista. Ideia cauzalităţii e uşor reductibilă la două principii: 1) orice fenomen presupune o cauză şi 2) aceleaşi cauze, în aceleaşi împrejurări, produc efecte identice — principiu pe care am văzut că-l pomeneşte şi Xenopol. Istoria însă, în teoria sa, e ştiinţa particularului — deci e limpede că nu se poate folosi nici de inducţie, nici de deducţie.

Un însemnat loc ocupă în teoria istorică a lui Xenopol chestia neconştiutului în istorie. După el sfera neconştiutului e mult mai mare ca a conştiutului; de ea ţine toate sentimentele, facultăţile intelectuale, etc. Dacă ne referim acum la filosofia cunoscibilului în sistemul lui Spencer, găsim o ideie care ar putea avea o legătură cu aceia a lui Xenopol şi anume: „O realitate incunoscibilă formează substratul tuturor fenomenelor". De altfel Xenopol mai este în acord cu Spencer în unele puncte, cum — de pildă — am văzut că admite principiul perzistenţei forţei şi în succesiune.

Xenopol susţine că puterea care îndrumează desvoltarea în succesiune — evoluţia — este şi ea plină de neconştiut şi, mai departe, că orice fapt social pleacă dela un individ şi apoi trece la massă. Faptul individului e conştiut, dar efectele lui asupra massei sunt neconştiute.

Aci, Xenopol, căzând în păcatul recunoscut de el savanţilor occidentali, generalizează. Chiar el stabilise că *seria* nu se foloseşte de generalizare pentru a nni faptele individuale, cum o face *legea*, ci se slujeşte numai de cauzalitate. Aş putea cita, ca exemplu al eroarei acestei generalizări, revoluţia engleză dela 1688 cu a doua răsturnare a Stuarţilor, care e un act social pornit în mod paşnic şi conştient dela formaţiuni colective, cum era parlamentul englez format din cele două partide cunoscute, şi nici decum pornit dela un individ anume.

Şi acum, privind în totalitatea ei teoria lui Xenopol, ca ne apare ca o construcţie ideologică luminoasă, cu principii îndrăzneţe şi argumente solid şi logic legate. In adevăr, chiar dacă ştiinţificarea istoriei nu s'a făcut — şi nu ştiu dacă se va face definitiv vreodată — contribuţia lui Xenopol adusă într'o luptă de idei ce pasionează de mult timp ştiinţa occidentală, e desigur unul din gesturile cele mai însemnate pe care l'a făcut cultura românească în civilizaţia universală. Şi ce bine ne-ar părea dacă n'am fi nevoiţi să terminăm aceste consideraţii despre teoria lui Xenopol, cu trista constatare a uşurinţei cu care ne-am obişnuit să trecem, în şcoli şi în viaţă, peste toate manifestările de seamă ale culturii noastre!

VIRGILIU MOSCOVICI

I. Măşti de bronz şi lampioane de porţelan

In măşti de bronz şi lampioane de porţelan d-l Ion Minulescu întrebuinţează un vechi şi binecunoscut fel de a captiva încă dela început pe cititor şi a-i atrage atenţia în mod serios.

Prezinţi cu greutatea afirmaţiei personale un tip ce ar fi putut fi real după precauţiile pe care le iei, îi inventezi legende, te îngrijeşti ca totul să fie imposibil de controlat şi, după ce pe mulţi îi vei fi făcut să creadă cu tot dinadinsul — cazul F. Aderca cu *Scrisorile lui Lucilius* — în povestea existenţei lui, îi publici în fine «*pour la bonne bouche*» manuscrisul în a cărui posesiune totdeauna te afli datorită unor extraordinare împrejurări.

Procedeul îl cunoaştem dela marii povestitori de lucruri ciudate. Edgar Poë e primul din rândul acestor scriitori în a căror operă realul se învecineşte cu imposibilul, iar impresia nelămurită de verosimilitate se sbate în ghiarele nebuniei.

Astfel de cărţi, scrise totdauna într'o limbă remarcabilă zgudue adânc, iar amintirea lor obsedează. Personagiile din ele revin stăruitor şi chinuitoare pentru cititorul care vrea să le uite.

D-l Ion Minulescu își închipue un naufragiat pe bordul unui yacht care, ajungând câțiva ani în urmă în rada unui port, aduce printre alte curiozități și manuscrisul cu titlul sugestiv de mai sus.

E în el un adevărat roman sub formă de jurnal, romanul unui suflet călător și bolnav până la nebunie.

Conștiința și raționarea răului de care suferă, unite cu groaza de nebunia care îi rânjește uneori fac din toate chinurile și așteptările naufragiatului nostru adevărate simptome de o intelectualitate și o sensibilitate suprarafinate și extrem de interesante.

Așa se explică de ce atât eroul principal cât și siluetele de femei ce îl înconjură și îl ajută până la un punct să dezvălue misterul existenței lui—Ada Paganini și Luiza chelneriță de hotel—sunt tipuri ce se desprind limpede și rămân definitive în cadrele cari se mișcă.

II. **Cartea Munților** de Bucura Dumbravă.

Autoarea *Haiducului* și *Pandurului*, romanele istorice bine cunoscute, tipărește în editura *Cărților galbene* un nou volum de proză.

Apreciem de astădată direct însușirile de prozatoare ale autoarei, întrucât *Cartea Munților* a fost scrisă deadreptul în românește. Cititorii își aduc aminte poate că *Haiducul* era o traducere după originalul german.

Genul căruia aparține *Cartea Munților* e greu de definit. Insuș titlul spune prea puțin, tocmai pentrucă în el se cuprinde foarte mult.

Curiozitatea e veșnic vie și la fiecare capitol cititorul își dă seama că în această carte se găsesc cu totul alte lucruri decât cele la cari se aștepta în precedentul. *Inchinarea* cu care sfârșește volumul—în alte părți *Inchinarea* obișnuit îl deschide —lămurește deplin intențiile autoarei.

E vorba de poezia și învățământul adânc moral și filosofic pe care numai munții îl cuprind. Ei reprezintă înălțimile reale ale vieții. Ei dau îndemnurile ascensiunilor în viață. In propriu și în figurat lucrul acesta este de netăgăduit. Atmosfera muntelui purifică, aerul său tare dă forțe noi celor pregătiți și doboară pe cei nechemați.

E ceva extrem de interesant în *Cartea Munților:* e înălțarea la valoarea de simbol a tuturor înfățișerilor vieții omenești.

Autoarea e însă o pasionată fără pereche pentru frumusețea munților. Un puternic simț pentru natură — chiar în manifestările ei potrivnice omului — unit cu înțelegerea fină a a nuanțelor de armonie ce se stabilesc între ea și om, îi inspiră lucruri de frăgezimea de simțire din primele capitole în cari drumețul e pregătit pentru ascensiunea ce va începe

Darul de observaţie exactă şi uşurinţa de a mânui imaginea vie şi colorată duc pe autoare la paginile din *Focul*, *Stânele* şi mai ales *Florile* şi *Anotimpurile*. In descrierea acestora din urmă se găseşte ceva din sincera emoţie pentru lumea plantelor, pe cari ne-a deprins să le iubim, să le admirăm şi să le cunoaştem d-l I. Simionescu, merită să fie amintit şi capitolul *Duhul Munţilor* care dovedeşte pe lângă însuşirile de mai sus şi puterea de evocare a vieţii trecutului nostru şi mai ales a vieţii retrase şi necunoscute a schimnicilor noştri din cari cei mai mulţi ispăşesc în singurătate păcate făptuite în vârtejul acestei lumi.

Autoarea şi-a ajuns scopul. Face iubiţi munţii şi deşteaptă dorinţa de a-i vedea, pregătind însă în acelaş timp şi sufleteşte pe drumeţul ce va cuteza să se avânte pe drumul greu al urcuşului. Volumul devine un *vade mecum* pentru alpinistul inteligent din prezent şi din viitor.

III. **Amintiri universitare** de Ion Petrovici.

Cititorii acestei reviste le cunosc pe toate. Săptămână de săptămână le urmăream cu toţii, nerăbdători să vedem defilând întreagă pe dinaintea noastră galeria figurilor universitare.

D-l I. Petrovici e aproape un contemporan al nostru. Cei zece ani cu cari ne-a luat înainte sunt prea puţin desigur pentru a determina în cursul lor schimbări prea mari în manifestările ca profesori ale figurilor evocate.

Aceasta era explicaţia că citind *Amintirile Universitare* ne reîmprospătam propriile noastre amintiri.

Plăcerea de a vedea prinse în linii sigure şi complecte figurile profesorilor noştri, de a-i recunoaşte imediat şi mai ales de a retrăi cu autorul încăodată viaţa de student cu toată frăgezimea ei de impresii de atunci, constituie pentru *Amintirile* d-lui I. Petrovici atracţia principală.

D-sa cunoaşte bine pe profesorii de la filosofie şi îi pune în lumina lor adevărată. Lipseşte din portretele d-sale patima. D-l I. Petrovici, *profesor universitar* şi d-sa, îi judecă după inima şi cu ochii de atunci ai studentului care le urma cursurile. De aci sinceritatea portretelor şi *nota rarisimă* a volumului de faţă: separarea personalităţii prezente de cea din trecut, când e vorba de o *amintire* exactă.

Amintirile Universitare din acest punct de vedere nu pot supăra pe nimeni, iar ca mijloc de cunoaştere a impresiilor ce fiecare profesor le face asupra auditorului de studenţi, sunt nepreţuite.

Din figurile vechi şi azi dispărute din viaţa universitară apar d-l C. Demetrescu şi Titu Maiorescu. Capodoperă de analiză fină şi explicare psihologică este după credinţa noastră *portretul* celui dintâi.

Dintre contemporani d-nii *N. Iorga* şi *C. Rădulescu-Motru* sunt figuri care se desprind cu o mare putere de viaţă.

Spuneam că d-l I. Petrovici îşi notează impresiile dela cursurile foştilor săi profesori şi nu consideraţiile critice pe cari situaţia prezentă l'ar îi îndreptăţit să le facă.

Această notă de *impresionism* e şi mai pronunţată în schiţarea figurilor de profesori dela altă facultate decât cea de filosofie.

Impresiunile sunt mai sigure decât aprecierile critice; când sunt sincere şi spontane ele spun tot atât dacă nu chiar şi mai mult ca cele din urmă.

De aceea sunt juste impresiile dela cursuri străine de specialitatea sa, precum cele dela lecţiile d-lor Onciu, Densuşianu şi M. Dragomirescu.

In aceiaş ordine de idei menţionăm foarte simpatică figură a lui Gh. Mârzescu profesor la facultatea de drept.

E ceva tineresc, veşnic tineresc în aceste «Amintiri»: sufletul studentului revoltat contra profesorului care atacă pe cel care loveşte într'o credinţă scumpă şi în purtătorul ei, aprecierea numai după acest gest şi simpatia ori antipatia care se stabileşte pentru unul în contra celuilalt.

Sugestive sunt din această privinţă paginile cari amintesc vremea când tocmai în timpul comemorării lui Mihai Viteazul, d-l O. Densuşianu scrisese articolul său contra eroului nostru naţional.

D-l Petrovici sfârşeşte cu amintirea figurilor foştiler colegi şi a serbărilor dela 2 lulie 1904.

Mihail Iorgulescu

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

CRITICE

Vol. III **Ediţia II**

A APĂRUT

ANUL II

No. 2

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Nedreptățiții și favoriții literaturii . *E. Lovinescu*
Așteptare (poezie) . . . . . *Alexandrina Scurtu*
Regina Elisabeta (nuvelă) . . . . . *Maiorul Gh. Brăescu*
Povestea Cucului . . . . . *I. Dragoslav*
Civilizația Germană . . . . . *George Cornea*
Povestea noastră (poezie) . . . . . *I. N. Pârvulescu*
Pe Șantier (schiță) . . . . . *Andrei Branișie*
S. M. F. S. F. 300 L (schiță umoristică) *G. M. Vlădescu*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.
Lei 36 pentru un an
„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III
EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTĂȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — București

No. 4181

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

ANUL II. No. 1

BIBLIOTECA PROFESORILOR BIBLIU

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . Octavian Goga, minist
Ignotus . . . . . Vasul myrhin
Marcel N. Romanescu . . . Litanii
Hortensia Papadat-Bengescu . Tovarășii
G. Rotică . . . . . Greșelile tale
G. Silviu . . . . . Frăție

CRONICI:

Mihail Iorgulescu: Orașul București de V. Demetrius. — Insemnări.

Editura ALCALAY & Co.

Apare Sâmbăta

UN LEU

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Cornelia Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe pe adresa d-lui E. Lovinescu, str. Câmpineanu, 40.

ANUL II, No. 10. 17 IULIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

SIBIU BIBLIOTECA PROFESORIU

OCTAVIAN GOGA, ministru

Scriitorii au sărbătorit printr'un banchet „ascensiunea" ministerială a d-lui Octavian Goga. Un poet — ministru! Scriitorii şi-au exprimat cei dintâi mirarea şi prin faptul singular al banchetului şi prin insistenţa discursurilor ce subliniau ascensiunea ca pe un eveniment însemnat şi ca pe o revendicare legitimă a viitorului...

Punct de vedere bizar. Individualişti prin însuşi talentul şi profesia noastră, avem încă miragiul ierarhiilor sociale. Ne ignorăm forţa interioară, şi ne închinăm înaintea puterii exterioare. Suferim ascendentul cuvintelor şi ne lăsăm dominaţi de contingenţe. Robii ce au muncit cu palmele sau au mucegăit prin obscuritatea birourilor mai trăesc în noi, plecîndu-ne grumazul în faţa fascelor consulare. Sau poate mîna ancestrală ce n'a făcut de cît să se întindă, se descleştează de pe condei pentru a prinde din zbor obolul solicitudinii publice. Eredităţi şi instincte, nu însă atitudine francă şi potrivită valorii şi nobleţii talentului... O iobăgie pe care trebue să o scuturăm; să ne biruim falalităţile organice, privind drept înainte. Meritul stă în noi, nu în recunoaşterea din afară. Cu ajutorul unei foi de hârtie putem cuceri tot universul; gîndul incendiază infinitarea timpului... Suntem o forţă uriaşă; din materialul fragil al cuvintelor am clădit construcţii

arhitectonice ce au încremenit de mii de ani în amintirea oamenilor şi nu se vor împrăştia decît odată cu rassa. Nu lucrăm numai dintr'o satisfacţie imediată şi dintr'un spirit de dominaţie temporară, ci escaladăm cerul şi eternitatea cu frînghia de mătase împletită a versului sau a gîndului subtil şi sonor. Voim să ne prelungim fiinţa pieritoare prin eternitatea artei.

Numirea unui scriitor ca ministru nu este deci o „ascensiune", ci o deviaţie... Din domeniule ternului a intrat în domeniul vremelnicului şi al ierarhiei. Ca poet Octavian Goga e unic; a scris o pagină în literatura romînă pe care n'a mai scris o nimeni altul, cu o sensibilitate, un accent şi o invenţie verbală create pe deaîntregul. Ca ministru e cel de al nouăsprezecelea coleg al d-lui Stan Păpuşă; mîne va fi înlocuit de un anonim sosit în ropotul altor nouăsprezece învingători ai unei ţări fecunde în bărbaţi politici.

Scriitorii nu sunt absolvenţii cursurilor comerciale de seară ce şi serbează un camarad ajuns în fruntea ierarhiei sociale. Suntem substanţa intelectuală a unui neam în funcţie de problemele ei vitale şi perene. Luptăm cu veşnicia şi pentru justificarea existenţei rassei. Cultura este opera ingeniului nostru. Reprezentăm deci, cu mai multă îndreptăţire de cît avocaţii din provincie, floarea intelectualităţii.

Un scriitor mare nu „ajunge ministru". El se poate îndrepta şi spre acest nou cîmp de activitate cu regret. Dintr'un oficiu cultural mult mai important se poate scobori întîmplător şi în domeniul organizării practice. Poate face şi aici lucruri folositoare. Arta pierde însă momentan o forţă mai utilă, pe care n'o poate înlocui nimeni. Unui ministru îi urmează nn altul ca printr'o lege cosmică. Unui scriitor mare nu-i poate lua însă nimeni locul. E mare tocmai prin individualitate. E un exemplar unic. Spre a nu servi la reeditarea unui număr infinit de exemplare, natura i-a zdrobit tiparul.

Intrînd în minister, d. Octavian Goga a făcut deci un mare sacrificiu. Primind de a fi cel de al nouăsprezecelea coleg al d-lui Stan Păpuşă, literatura a suferit o pierdere reală. Nu va fi răzbunată decît atunci cînd, retrăgîndu-se în cetatea cuvîntului etern, poetul ne va da un volum cu un suflu nou.

E. LOVINESCU

Vasul myrhin

In ce epoci străvechi mirienare
In sânul vechii roce genuine
S'au reunit foiţe cristaline
Şi au dat cristalul limpede şi mare ?
E fericit pietrarul care îl găseşte
Şi 'l dă înveselit, biruitor
Bogatului artist şlefuitor
De'l prelucrează zi cu zi şi-l lustrueşte.

Iar după ani de încordare şi amar,
De îndoială şi de teamă
Fu gata nestemata fără seamă
Myrhinul vas, împărătesc pahar.

* * *

Azi regele ţi-a dăruit, stăpână,
Acest potir aşa de rar şi preţios
Şi uşuratec l'ai scăpat din mână...
Priveşti plângând acuma ţândările jos.

Zadarnic smulgi cosiţele de aur,
Zadarnic ceri să-ţi dea un altul iar:
Un gest şi o clipă pot să spulbere un tezaur
Cum nu 'l reface milenar de milenar.

IGNOTUS

Litanii

Iți mulțumesc.
Iți mulțumesc că mi-ai călcat în prag
Cu ochii luminați de-alâta drag ;
Că mi-a sunat aromilor prin casă
Nebănuitul foșnet de mătasă ;
C'a tresărit podeaua mea de scânduri
Sub pasul mic, tulburător de gânduri-
Și-ți mulțumesc
C'ai rupt cu-o vorbă trudnica tăcere
Ce-mi zace cuibărită prin unghere ;
C'ai destrămat năvoade de păiajen
Cu degele tremurătoare
Și m'ai călcat, neștiuloare,
Peste suflet.

I i mulțumesc că te-ai plecat
Pe urna mea adâncă,
[Așa cum te-ai plecà de pe o stâncă
Pe-un ochiu de lac] ;
C'ai oglindit în neagra-i strălucire
Icoana ta fluidă și subțire ;
Și te-ai înfiorat de-o presimțire,
Că'n urna mea
Lumina ca o lacrimă dormeà..
O ! râsul tău șovăitor,

Fremălăor ca 'nişte aripi de vântrele,
Şi-acum răsună 'n fundul urnei mele
Cutremurând lăuntrul ei sonor.

Îţi mulţumesc că o inimă zglobie
S'a aciuit la vatra mea puslie;
Că mâna ta străină
A dat iar glas vârtelniţii străbune:
Că scormonind prin vatra în ruină,
Ai speriat din cântec greeruşii;
Şi că ai scos din inima cenuşii
Fărâma de cărbune;—
Fărâma mea de jar curat
Pe care ai luat-o
Şi-ai jucat-o
In podul palmei tale;
Fărâma 'n care ai suflat
Pân'ce obrazul tău s'a 'mbujorat
Şi până ce, de-odată,
Insufleţitul sâmbur de lumină
A scăpărat steluţe de polei,
S'a împrăştiat în jerbă de scântei
Şi-a isbucnit în flacără divină.

MARCEL N. ROMANESCU

TOVARAŞII

(Urmare şi sfârşit)

Plin de solicitudine, medicul se întoarse însoţind un soldat înalt, robust ai cărui paşi se lăsau greoi, rezemat greu de umărul altui soldat, spătos, oblu caşi el. Doctorandul cu buzele strânse îi urma.

Laurenţia îşi aminti de pat -- Patul! — zise doctorandului.

„ Nu face nimic! Ei sunt aclimataţi. Trebuie să fie plin şi ăsta“ — şi dispăru pe peron.

Bolnavul căzu lat în lungul patului, cu greutatea unui oblon. Peste corpulenţa lui, cismele uriaşe trebue să fi atârnat Kilograme şi capul, în care temperatura clocotea, atârna plumb.

Ce departe era de drumeţii ei firavi şi sângeraţi de până atunci. Fără de nici o sgârietură, mocnia uscat o boală care lucra în adâncul organismului un mister obscur şi periculos

Laura se uită cu milă la corpul puternic, intact, care zăcea aşa cum căzuse îndoind subt el pătucul. Privea suferinţa aceia fără semn vizibil şi căuta zadarnic ce ajutor i-ar putea da.

Diagnoza? — întrebă pe medic. Vorbeau franţuzeşte. Se exprima excepţional cu uşurinţă, căci împotriva unei idei formate despre Ruşi franţuziţi, aproape toţi nu cunoşteau ca limba străină, decât mult puţin pe cea germană. Cultura franceză era apanajul superficial al unei clase reduse şi care, ast fel caşi în multe feluri da o idee greşită de idealul slav.

«Diagnoza»! Medicul ezită: «Nu e stabilită». Il am de zece zile în observaţie, se agravează fără a se preciza.

...Nu se mai poate mulţumi cu îngrijirea infirmeriei de campanie Suntem siliţi să ne despărţim de el... Nu vrea să ne părăsească... A trebuit să ordon... Vi l recomand. E un caz interesant. Face de opt ani serviciu în acelaş regiment... A fost o tragedie să-l despart de camarazi şi cai“.

Se auzi un oftat greoi. In picioare lângă pat, ţeapăn, cu mâinile lăsate în jos, soldatul care îl ajutase sta şi se uita la bolnav cu ochi pierduţi de jale, pe când bolnavul se uita la el cu ochi împăejeniţi şi jalnici.

«Sunt prieteni» explică doctorul. «Tovarăşi nedespărţiţi. Pretutindeni au fost împreună». Slujesc la acelaş tun... ca fraţii.

Ca şi cum ar fi înţeles, cu o mişcare subită şi puternică, ce doi îşi prinseră mâinile, uitându-se mereu lacom şi mut unul la altul

Doctorul ridică umerii cu un gest de comiseraţie şi făcu o mişcare spre pat.

Presimţind momentul despărţirei, Laura tresări. Se văzu neputincioasă către bolnavul ăsta. Lupta cu duşmanul ascuns al boalei maliţioase era zadarnică. Ochii aceia ceţoşi, încleştaţi pe privirea celuilalt nu mai aveau să vadă decât brume depărtate, către care vor năzui până când se vor amesteca cu ceţile nesigure ale morţei.

La mişcarea doctorului spre ei, cei doi se cuprinseră cu braţele lor tari într'o strângere încordată, ca doi copaci cu trunchiuri şi crengi înodate.

Medicul spuse câteva cuvinte. Bolnavul se desprinse şi căzu iar greoi pe spate, cu capul acela de plumb, pe când celalt lăsa braţele obln în jos.

Căpitanul nete_i pe cap pacientul şi bătu pe umăr pe tovarăşul lui; mic, sprinten alături de colosul care se urni de plecare.

Atunci din ochii bolnavului prin ceaţa lor febrilă, căzură lacrimi mari una după alta şi tncepu un gemăt, lung, încăpăţânat, sfâşietor şi dulce, ieşit ciudat din gâtlejul acela robust. Era primul sunet, primul schimb cuvântat al celor doi giganţi. In bocetul acela, mărturisirea vieţei întrerupea penibil muţenia lor expresivă, cu lamentul unei dureri străine.

Nu ziceau decât un singur cuvânt, mereu, aprig jalnic, duios. Bolnavul prin aburul sacadat al răsuflărei febrile: „Wassia! Wassia!...“ şi cel-lalt, cu un braţ ieşit parcă de sub degetele strânse a două mâini înfipte în grumaj, printre pauzele lungi ale răsuflărei grele: Iwan! Iwan!... Un tremur nervos apucă pe Laurenţia. Işi strânse mâinile care dârdâiau. Căută ceva care să curme scena asta barbară, ivită parcă din fundul isbelor necunoscute, deacolo de departe din pădurile troenite.

Gemetul acela animalic şi duhoarea sălbatecă a acelei dureri erau ca a puilor de urs cu labe grele şi dinţi de lapte.

Pe fondul de discuţie aprigă al politicei de naţiuni, pe ceaţa rece a gândurilor şi pe uscăciunea sufletului episodul acesta neaşteptat aducea un suflu violent de umanitate primitivă.

Doctorul puse din nou mâna pe braţul lui Wassia. Cei doi iar îşi prinseră mâinile şi iar se îmbrăţişară. Laura spuse nervos:— Ii pot da cognac, zahăr, ţigări? căutând un mijloc copilăresc de mângâere, pentru străinul ăsta care nu o vedea, nu o auzea.

Cu îngâmfare lui antipatică doctorul aprobă.„ Aveţi dreptate!... I se va aduce de toate“.— şi spusese ceva lui Wassia care cuprins de o bucurie neaşteptată, porni ca nebun.

Cu mulţumiri şi recomandaţiuni căpitanul se retrase. Ivan privea uşa fix.

Alergând Wassia, se întoarse triumfător, scoase din buzunar pumni plini de zahăr, pachete cu tutun şi le îngrămădi lui Iwan care le apucă avid.

Acum păreau mulţumiţi, caşi cum schimbul ăsta era tot ce trebuia despărţirei, casă-şi găsească împăcare. Pentru dorul lor frust

BIBLIOTECA PRO SIBIU

Laura nemerise leacul cu care se domolește sufletul sălbatic și fără glas al copillor.

Se uita la ei : Semnul!... Mâinile lor ce nu se mai puteau deaci înainte împreuna, fără să-și dea seama doreau să-și lase o urmă dela unul la altul. Darul și folosul lui nu însemnau nimic în lăcomia pătimașe cu care unul da și altul lua.

Semnul!.. Aceea ce rămâne și mângâe și însufleţește și închipue... Semnul!

Laura se înfioră. Sufletul nostru mut pentru cuvintele iubirei, sau care le a spus pe toate, cere un indiciu tangibil al duioșiei nepipăite. Iubirea vrea semne!

Cei doi, își spuseră atunci vorbe multe, liniștit, caşicum ar fi fost deodată deslegați din funiile încordate ale durerei.

Se îmbrățișară iar gemând : Wassia!... Iwan!.. și numele astea amestecate de glasurile tânguitoare ziceau lunga poveste acum sfârșită a trainicei lor fraţii.Wassia ieși. Bolnavul își îngrămădi în b zunare odoarele; apoi stătu iar ţeropit privind în plafon. Laurenţia cerca să-i pue mâna pe frunte; să-i arate bunăvoinţa ei, cu toate că îl simţia la depărtări și exiluri fără înturnare. Gest al unei datorii fără spor De trupul și de simţirea opacă ale acelui copac străin, nici o adiere nu se prindea. Smuls din rădăcini, desdoit de trupul cel îngemănat bietul pom bolnav trăia numai din seva rămasă în mădularele lui. Seva bogată și rustică, otrăvită de un morb subteran și încetinită de vivisecţia desfrăţirei.

Ușa se isbi și Wassia inimos și grăbit intră iar. Toată viaţa lâncedă din bietul Iwan se întoarse spre el.

Mai aducea ceva: chibrituri și galeți! se prinseră de o mână și cu cealaltă își așezară proviziile. Wassia scoase o pungă veche, un fel de chimir și deacolo dete lui Iwan banii toți, scotocind-o prin colțuri, socotind și sfătuindu-l. Iwan asculta cu smerenie, ca un copil oropsit și pribegit.

Un semnal străbătu subţire prin pereţii groși ai vagoanelor. Poate că Laura nici nu l'ar fi auzit, dar la solfegiul lui cei doi într'o asvârlire desperată, cu un suspin sfâșiat din adânc, din puterea tuturor muschilor, scuturând cu sbuciumul lor mica încăpere, pentru un adio desnădăjduit și violent, se strânseră în braţe ca doi gladiatori care vor să se sfarme, și în adevăr voind să și ucidă în braţe unul altuiat un jind nemăsurat.

Imbrățișarea asta mută făcea un sgomot surd de trudă, un sgomo nou pentru Laurenţia în sunetele basmului omenesc.

Semnalul metalic trecu iar ca un biciu subţire, dungind trenul misterios. Se smulseră!.. Wassia se isbi spre ușă, gârbov, cu braţul în dreptul ochilor sughiţându-și fără rușine plânsul. Căzut la marginea patului cu mâinile pline de monede, Iwan se uita cu ochi uscați și pironiți spre ușă.

Laura fu mulţumită. Pentru «momentul» ăsta, fuseseră singuri, căci ea era ca și nimeni acolo.

Povestea asta de neam, de limbă și de dor străin filtra în sufletul

ei înăsprit, mlădierea durerei de pretutindeni. In tabloul dușmănos al aspectelor și cumpănirilor, Rusia ăstor doi așeza un colț de împăciuire.

Trupul și sufletul slav depe Volga sau din Caucaz rătăcitor pe apele amestecate ale întinderilor cotropitoare, lua un înțeles, își înfățișa unitatea primară a neamului, în mijlocul compromisurilor și escrescențelor, din gestul de dragoste și răstriște a lui Wassia și Iwan.

O Rusie cu mintea înămolită în ignoranță, neîmpământenită pe locul ei, năruită aici ca pretutindeni casă moară fără deslușirea unui țel, dăruindu-și pasiv nămetul trupurilor României, era un aliat rătăcit și resemnat, care corecta oarecât sentința aspră pusă de Laurența pe portretul enigmatic al intelectualului perfid.

Laura nu știa încă în ce boală aiurită și lungă se va sbate sufletul rus până când își va lămuri împământenirea cu solul adevăratei Rusii, în mijlocul doctrinelor și perturbărilor leșioase. Colos, care cu puterea lui Wassia și Iwan cotropise pedelăturea dreptului cât apucaseră brațele tari și pe al cărui organism brut, corosive și erosive mîijiseră furnicare, migălind un travaliu lent de perdițiune.

Rusia lui Wassia și Iwan cu brutalitatea ei ignară era mai cinstită decât cealaltă.

Dar mai ales, episodul acela puternic și simplu de dragoste umană, aducea gândurilor aspre care brăzdau fruntea Laurenției și sufletului ei învrăjbit, reamintirea unor taine mai mari și pe deasupra tuturor.

Laura puse mâna pe fruntea fierbinte a părăsitului, îi vorbi cuvinte neînțelese de el, cuvinte de minciună și mângâere, de revedere și nădejde, cărora le amesteca mereu numele lui Wassia.

La fiecare rostire a lui, ochii cenușii și orbi pentru orice, păreau a sclipi o rază de vedere și trupul greoiu avea o scuturare care încovoia patul slăbuț.

De mâine nici ea nu se va mai întoarce în gara aceea pustie, cu trenul acela rusesc înfipt pe șine, cu orizontul încremenit, neliniștitor.

Smulgerile și despărțirile supreme vor veni pentru toți, aspre, înghețate, mute, resemnate. Numai sufletul în adânc va încleșta brațe desperate, îmbrățișeri nebune, cu țipăt lung și astupat de jelenie. Numai sufletul se va desdoi ca Wassia și Iwan.

— Cum ardea Iwan!... Și ce suflare grea avea! O boală rea!... Iwan uu va mai vedea pe Wassia niciodată!

Se duse spre ușă; se uită la ceas. La amiazi trebuia să vie să o schimbe din serviciu una din moașele comunale desemnată de Crucea Roșie acolo în gară pentru ajutorul sanitar.

Dimineața, cucoana moașă lipsea. Pleca în oraș cochetă, cu costumul de infirmieră, sau gătită cu pălărie și «tailleur».

Pentru cursele ei numeroase de interes general și personal, găsea totdeauna un mijloc de transportat. Nimeni nu se descurca din nevoi mai bine ca ea. Atunci când nu mai existau vehicule, o vedeai într'un ultim automobil, într'o brișcă rămasă prin minune, într'o căruță ho-

dorogită, sau sus în vârful cariolei poştale. Radioasă, vioaie, activă, amăgind cu ocupaţiile multiple pe care războiul le împrăştia în jur din belşug, temperamentul ei neliniştit de o vivacitate excesivă.

Laurenţia va profita de întoarcerea ei, pentru a transporta mai grabnic pe bolnav.

Simţi că Rusul înapoia ei face o mişcare. Alunecă o privire. Iwan se uita spre ea cu grija să nu fie văzut. Săltat în cot, aprins, şi cu ochii lacomi îşi contempla bogăţiile aşternute în jur.

Ţinea pe genuchi, în mâini zahărul, tutunul, banii. Erau relieviile scumpe; erau tezaurul rus ; erau dragostea lui Wassia.

Expansivă, sgomotoasă, aducând ultimele noutăţi, cucoana moaşa intră. Laura îi spuse repede cazul; atunci se văetă tot sgomotos, şi harnică, rotundă alergă să oprească echipagiul. Era în ziua aceea căruţa poştei.

Sus, în vârful ei, pe capra cucuiată, alături cu cucoana moaşă miloasă şi turbulentă, Iwan clătina trupul lui greoi, cutremurând cutia galbenă care se apleca după aplecarea lui, îndoindu-şi roţile înalte şi şubrede.

Ridicol convoi ! Ţinându-l de spate, moaşa îi vorbea neobosit şi el cu capul sucit se uita înapoi spre trenul regimentului unde era Wassia.

Depe scară Laurenţia îi petrecu cu ochii. Era ultimul ei oficiu.

Sta cuprinsă de gândul celor doi. Frăţia de cruce i se arăta aprigă în jurământul ei. Văzu parcă pădurea şi focul mare lângă care Wassia şi Iwan se legaseră pentru totdeauna. Departe de isbă, uitând pe îutinsul drumurilor de cei rămaşi în urmă, fără «ibovnică». fără ogor, fără lumina unui ideal, cu un Dumnezeu obscur şi slăvit cu frustă teamă ca pe un stăpân depărtat şi despot, Wassia şi Iwan închiseseră unul într'altul tot timpul, tot locul, toată Patria, toată nevoia lor simplă de gând şi suflet.

Frăţia lor trainică ca şi corpurile lor, încăpăţânată ca gândurile lor strâmte, blajină ca sufletele lor orfane, sălbatecă ca făptura lor primitivă, îşi rupsese acum trupul în două, şi amândoi aveau să moară de desfrăţire.

Cum ardea Iwan de boala rea şi tainică! Foc poartă omul în el! Se încinge cremenea lui, se aprinde lemnul lui, şi arde şi se nimiceşte.

Treptat gândurile Laurenţiei se împăienjeniră şi avu aceea amorţire care adoarme uneori organismul făcând în vitalitatea noastră halte scurte de inconştienţă. Asprimea discuţiilor, tensiunea agresivă a impresiilor, apoi descleştarea nervilor în brutalitatea omenescului o osteniseră.

In toropirea asta, făptura se odihneşte de ea însăşi, şi poate că, pentru odihna ei, pleacă din prezent să se liniştească pe un loc înainte în timp, pe o oază din viaţă, la care viaţa nu i-a ajuns încă.

Mai gândi lenevos. — Cum ardea Iwan ! — I se păru că vede jarul mare lângă care se legaseră cu jurământ de frăţie, în pădurile

sirăine cu pomi înalţi, unde frunzişul înfioară subţire şi palid süs în înălţime!

Apoi se scufundă mai adânc în odihnă. Lăsă mult în urmă pe cei doi şi toată vultoarea şi toată năpasta. In ziua clară şi rece se simţi înfierbântată de o căldură care îi mlădia toate îuvrăjbirile, în care i se desmorţeau cu desfătare şi trup şi suflet. La ce loc depărtat pe drumul înainte, ajunsese, şi se odihnea?

— Foc! — Se gândi.

Minunea, minunea omului! care e şi apa şi lutul şi piatra şi focul!

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Greşelile tale

In mers, în ochi, în glas, în zâmbet şi'n felul cum siliai pe stradă
Şi'n baluri ochii tuturora să se oprească să te vadă,
Erai din tălpi şi până'n creştet o înşirare de greşele
Iar nu'ntruparea celeilalte din toate visurile mele.

Aveai s'alegi în ziua ceea între plecarea mea şi dalta
Bolnavelor visări cu care voiam să fac din tine alta;
Aveai s'alegi între iubitul ne'nduplecat şi renunţare
La tot ce pân'atunci în tine a fost prilej de condamnare.

Făcută ca o mucenică ce'n chinuita ei fiinţă
Işi apără primind osânda, o îndărătnică credinţă,
Te ai hotărât s'auzi mai bine a oricărui cuvânt asprime,
Decât să nu mai fii pe lume izvor de chinuri pentru mine.

Ne am despărţit pe veci iar astăzi, când altu i osândit să bea
Din cupa aceleaşi soarte, eu simt atât de clar, femee,
Că tot ce am iubit pe lume mai mult cândva, au fost chiar ele,
Greşelile-ţi nenumărate—au fost frumoasele greşele.

G. ROTICĂ

FRĂŢIE

Rătăcisem în neştire prin meleaguri neumblate
Ca o pasăre speriată ce pluteşte 'n infinit—
Şi mi târam durerea mută ca o stâncă de granit,
Frânt cu trupul, şi cu gândul plin de răni însângerate...

Şi-mi era privirea stinsă... şi grumazu 'ncovoiat
De părea că port povara milenarelor păcate,—
Totuşi sufletu-mi cu setea patimilor nesecate
Imi cerea parfum şi parcuri, flori şi cânt, înfiorat...

...Insă 'n loc de flori, de cântec, de viaţă şi de-avânt,
Moartea-şi întinsese ghiara, ca o pasăre de pradă,
Şi de plumb, urla nebună, greaua norilor cascadă
Ce părea că se prăvale ca un munte, la pământ...

Nu eram în clipa ceia muritorul slab şi laş
Ci simţii cum creşte 'n mine toată ura ancestrală,
Tot potopul de revoltă şi stârnire bestială,
Tot ce-aveam mai dârz, în contra vechiului şi crud vrăşmaş...
. . . . . .

Singur, rătăcind pe 'ntinsul fără nume şi hotar
Singur ca un praf pe care l ameninţă uragane,
Imi păream un soi ce 'nfruntă legămintele umane
Ca să stea la sfat cu cerul şi cu lutul sanguinar...
. . . . . .

...Inserase... Ca o stană de granit, cu braţu 'ntins
Rămăsesem pe câmpia fără nume nici hotare—
Un apostol blând, cu gesturi largi de binecuvântare,
Un învingător puternic, în acelaş timp învins!..

...O, Frăţie luminoasă,—cu evlavie te chem
Să-mi topeşti din nou fiinţa în neant, pe totdeauna,
—Căci schimbaşi întreaga ură din gândirea mea, nebuna,
Şi în vorbe de iubire negrul buzelor blestem!..

G. SILVIU

CRONICA LITERARĂ

ORAŞUL BUCURIEI de V. Demetrius

Scriitorii noştri trăesc cu greu numai din scrisul lor. Fără ajutorul unei mari întreprinderi editoriale, sforţările lor rămân zadarnice. Răul vine însă din aceea că patronii acelor întreprinderi cer anume lucruri. Lipsa de cultură a publicului le pretinde şi editorii o satisfac. Rezultatele se pot cunoaşte numai prin opera scriitorului comanditat. Sau acesta are mai dinainte o *reputaţie*, fie ea de ori şi ce natură şi prin ori şi ce mijloace dobândită şi atunci orice casă de editură i se deschide, sau are nevoe scriitorul de hrană zilnică şi atunci i se pun condiţii.

In ambele cazuri literatura bună e singura care pierde. Graba de a produce lucruri de senzaţie, lucruri eftine ca valoare dar scumpe la vânzare a dus la acest *pseudo analfabetism* în care scriitori şi cititori se complac dela o vreme.

Opera de concentrare, de viaţă interioară şi mai ales de muncă rodnică zi de zi e înlocuită de opera de uzină şi mai ales de *duzină*.

Nimic care să treacă dincolo de momentul actual şi de însemnătatea lui. Tindem totuş la universalizarea culturii, la *internaţionalizarea* ei fără a contribui prin ceva la creaţia în stare să le corespundă.

Aceste consideraţii ne sunt prilejuite şi de apariţia ultimului *roman* (sic) al d-lui V. Demetrius, scriitor care trăeşte din scrisul său.

E uimitor cât de repede şi mai ales cât de de multe romane a scris.

Ziarele au nevoe de *feuilleton* şi d-l Demetrius îl scrie cu promptitudine. Mai mult decât atât îl scrie cu talent, cu talentul de a scri romane menite să apară bucată cu bucată în cotidianele noastre.

Un lucru e de recunoscut: *feuilletonul* s'a literarizat dela o vreme. In această direcţie d-l Demetrius îşi are un rol ce nu i se poate tăgădui. D-sa a isbutit să împace nevoia editorului de un anume fel de lucruri în vederea unui anume public cu conştiinţa şi scupulozitatea d-sale de literat.

Feuilletonul scris în acest fel ar putea îndruma pe cititor către lucruri cu adevărat bune.

D-l Demetrius însă nu se mulţumeşte cu această utilă dar umilă sarcină. Odată ce ai gustat din gloria premiilor academice nu se poate să nu pretinzi ceva mai mult.

Fără a fi la înălţimea acelor pretenţii, *romanele* sale reproduse din *foiţa* cutărui şi cutărui cotidian, în *volumul* difinitiv expun pe autor la critice serioase în severitatea lor.

Volumul pretinde mult mai mult ca *feuilletonul*. Când îl scrii, îţi iei alte îndatoriri către publicul căruia te adresezi.

Aşa se întâmplă că nu poţi să fii apreciat şi judecat cu aceleaşi norme de îngăduinţă de cari acelaş public a dat probe până acum.

Ori cari ar fi circumstanţele atenuante scoase din situaţia scriitorului, astfel de opere nu sunt decât *industrie* şi nu literatură. Când industriaşul e însă şi un literat, numai cei mai atenţi cititori pot separa aceste două lucruri.

* * *

Oraşul bucuriei nu este un roman. Altceva este şi mai ales astfel se scrie romanul. *Oraşul bucuriei* este o serie de icoane unele viu redate din viaţa contemporană cu toate viţiile ei. Cei douăzeci de ani ce despart vremurile noastre de cele în cari se petrece acţiunea au fost prea puţin pentru a nimici o întreagă alcătuire socială intinată de atât de înrădăcinate năravuri. In prinderea lor autorul dă foarte adeseori dovadă de un spirit de observaţie justă iar în redarea lor de un realizm caracteristic. Nici observaţia nici realizmul în care se învesmântă nu sunt însă *lucruri literare* în sensul cel curat al cuvântului. Ele au ceva din afectarea scriitorului care se ocupă de ele în grabă cu intenţia vecinic prezentă de a salva cu ajutorul lor o reputaţie mai veche ce în noul fel de a scrie îi dă mari temeri că o va compromite.

Nicăiri tipul reprezentativ complet şi definitiv schiţat măcar dacă nu construit.

Scenele de moravuri cu toţi cei ce se mişcă în ele sunt simple *filme*.

Modelele lor sunt după amănuntele ce autorul ni le dă uşor de recunoscut.

Palatul lui Mascuris, îl plasăm la palatul lui Cantacuzino din calea Victoriei, iar pe Tulpin, actorul dela Naţional şi profesorul de conservator, temut dar şi desmerdat de elevele sale îl putem striga pe nume.

Caracteristic este în *Oraşul bucuriei* bogatul material de observaţie şi mai ales felurimea lui. Numai o experienţă zi cu zi formată şi întreţinută în cele mai diverse mediuri sociale putea duce la această cunoaştere a oamenilor şi alcătuirilor omeneşti.

Amănuntul acestei vieţi ticăloase pe care cei mai mulţi o duc e prins cu grijă şi uneori foarte artistic redat. Nu sunt rare chiar unele scene cari parţial judecate, se susţin prin o forţă remarcabilă de lucru trăit şi adânc simţit.

Din toate aceste însuşiri pe cari le întâlnim, ar fi putut ieşi o operă consistentă în alte împrejurări decât cele în cari a scris d-l Demetrius.

Fără a-l putea numi roman — şi am arătat de ce nu se

poate—*Oraşul bucuriei* cuprinde material vrednic de utilizat într'un roman.

Ciudăţenii sau capriţiu ne par titlurile capitolelor. Citãm pe unul din ele: *Suferinţele unei actriţe, temerile ei, nenorocirea ce o poate lovi precum şi cuvenita mântuire, iar mai apoi o poveste obicinuită în fond cu un soldat şi un căpitan-sau viceversa.*

Cititorii dela mahala se vor fi pasionat grozav urmărind în *feuiletonul* lor un capitol cu un atât de palpitant titlu.

Scriitorul asigurându-se de cititori, proprietarul gazetei va fi fost foarte vesel şi el pentru motivele sale.

Deliciile aceloraşi cititori sporesc prin comentariul pare-se inevitabil al capitolului, comentar făcut la finele lui de însuşi scriitorul care nu vrea să scape sensul lucrurilor nici acestui cititor special.

Aceste comentarii obicinuite pretutindeni dau un aer de *retorism* întregului volum, silind pe autor să vorbească el, acolo unde scenele nu pot vorbi prin ele înşile.

Incheiem cu impresiunea că în ton, în compoziţie, în intitularea capitolelor *Oraşul bucuriei* reprezintă în noua noastră vreme o foarte veche procedare literară.

Pe deasupra anilor se stabileşte o solidă legătură între d-l Demetrius şi Filimon din *Ciocoii vechi şi noi.*

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

CRITICE

Vol. III Ediţia II

Sonete de *G. Voevidca*. — In vreme ce poezia — asemeni unei planete cu centrul incandescent — își frământă mereu forma sub muşcătura focului ei interior; în timp ce, devenit mai aspru, mai agitat şi mai brutal sub influenţa nouei psichologii creiate de marele războiu, fondul poeziei actuale îşi strigă, aprig, năzuinţa spre o exteriorizare nouă, în aceste vremuri vedem cultivându-se de către foarte mulţi poeţi sonetul. Socoteam totuşi sonetul ca cea mai grea dintre formele poeziei. Nu numai prin fixitatea versurilor şi a rimei ci şi prin ideia puternică ce trebue să dea viaţă unui sfârşit de sonet.

Câţi dintre marii poeţi au scris adevărate sonete? Se pot număra. Dar se pare că sonetul e tot odată, pentru cei nepretenţioşi, de cea mai lesnicioasă factură. Părere greşită şi primejdioasă, mai ales pentru cei ce vor ajunge odată adevăraţi creatori de artă. Căci nici o formă a poeziei nu te poate face mai uşor sclavul rimei şi nu-ţi poate da mai uşor brânci în prăpastia verbiajului. ca sonetul...

In speţă, d-l Voevidca dovedeşte însuşiri de poezie. Căci dacă armonia versurilor d-sale nu se închiagă, senină în note clare şi fraze melodice; dacă lipseşte cel mai ades ideia nouă şi destul de putenică pentru a scuza sonetul, găsim în schimb în *sonetele* d-sale fragmente descriptive colorate şi sugestive. Platoşa strâmtă a sonetului îl chinueşte mult:

In mersu-mi sguduind uscatul, marea,
Cu cnut de foc bat oaspeţii naturii,
I-adun, schimbându-i în flămânde furii,
Unde şi-ascute-oţelele pierzarea..,

Văpae şi venin mi-e răsuflarea..
In crunte mâni de fer port torţa urii
Şi satur Moartea, fulgerând în furii
Şi flacări, scrum şi sânge mi-e cărarea... etc.

(*Eu sunt urgia cerului*, pag. 23)

Cu toate acestea, multe bucăţi din volum (vezi *Scrisori găsite*, *Răvaş de nuntă*) au o relativă putere emotivă care ne face să aşteptăm cu încredere ulterioarele manifestări poetice ale autorului.

V. M.

A APĂRUT

ANUL II

No. 2

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Nedreptățiții și favoriții literaturii . *E. Lovinescu*
Așteptare (poezie) . . . . . *Alexandrina Scurtu*
Regina Elisabeta (nuvelă) . . . . . *Maiorul Gh. Brăescu*
Povestea Cucului . . . . . *I. Dragoslav*
Civilizația Germană . . . . . *George Cornea*
Povestea noastră (poezie) . . . . . *I. N. Pârvulescu*
Pe Șantier (schiță) . . . . . *Andrei Branișie*
S. M. F. S. F. 300 L (schiță umoristică) *G. M. Vlădescu*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an
„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — București

ANUL II, No. 11. 24 IULIE 1920.

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR:

E. Lovinescu . . . . . Nemesis
D. Nanu . . . . . Fluviul
F. Aderca . . . . . Alina
Alexandru T. Stamatiad . . . Ertare
Alexandrina Scurtu . . . . . Pulsație
Virgiliu Moscovici . . . . . Excelsior

CRONICI: *Mihail Iorgulescu:* Sfinxul de Hortensia Papadat Bengescu

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR
LICEUL „GH. LAZĂR" SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4181

APARE SÂMBĂTA

Editura ALCALAY & Co. UN LEU

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul pe tot timpul verii se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, la Fălticeni.

ANUL II, No. 11. 24 IULIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

Liceul „Andrei Şaguna" SIBIU Societatea Profesorilor

NEMESIS [1]

Scepticii vor zice: România Mare e opera întâmplării. Un concurs, o coincidenţă de împrejurări — şi nimic mai mult".

Scepticii, orfanii de suflet, sunt acei cari măsoară fenomenele vieţii cu lupa, cu compasul. Văd numai la suprafaţă, cu ochii trupeşti, şi nimic deasupra şi dincolo de ochii lor. Sunt milogii şi orbeţii pe cari îi duce toiagul dibuitor, scobolii ce horhăe înnăduşiţi în hrubele lor noptoase, cobile ce cobesc în noaptea lor neînstelată şi nu aşteaptă şi nu străvăd răsăritul luminii.

Ei vieţuiesc vegetând ca broaştele sub ţeasta lor, şi golul ce cască înlăuntrul lor îi spământă şi nu-şi rotesc privirea unditoare nici înapoi şi nici în cuprinsul lumii.

Nu; România Mare, isbândirea celui mai sfânt şi mai mândru vis pe care 'l trăim noi cei fericiţi în clipele de azi, nu este urzitura întâmplării, a unui concurs şi a unei coincidenţe de împrejurări. România mare e răzbaterea voinţei noastre colective, e biruinţa virtuţilor şi darurilor cu care din fire, îi înzestrat poporul român, încoronarea dreaptă a trudelor şi războirilor crâncene şi uriaşe seculare ce le duce el necurmat şi fără preget pentru a-şi întregi fiinţa răsleţită, pentru a-şi lua moştenirea străbună înstrăinată, pentru a-şi îndeplini înalta menire, pentru care el a fost ursit, între popoarele vrednice de acest nume.

România mare e piramida ridicată din voitele jertfe ale neamului, clădită din sute de mii de trupuri, sfinţită din parte-i cu potop de suferinţi, de lacrimi şi de sânge.

România mare e fiica legiuită a dreptăţii dumne-

1) Cuvântare ţinută la 6/24 Ian. 1920 la serbarea unirii tuturor Românilor de către societatea „Tinerimea Română".

zeeşti, a legilor neocolite ce cârmuesc fiinţa noastră din năuntru caşi puterile din afară şi impun ca năzuinţă universală, ca temelie şi condiţie de existenţă, armonia şi lumina şi echilibrul.

Astăzi, mai mult ca ori când, o putem spune fără ocol şi cu strigăt din răsputeri, în ciuda tuturor celor lipsiţi de ideal şi de credinţă, că e o dreptate, e o putere mai presus de om, care răsplăteşte şi răzbună. O vădeşte biruinţa noastră asupra celor ce de veacuri ne uneltesc peirea, ne-o arată orbitor de luminos fericita încheiere a acestui război al unei lumi întregi.

Puterile Luminii şi puterile Intunericului ca niciodată înarmate, oţelite şi sporite la număr, s'au ciocnit între ele şi au zguduit pământul, şi spaima, răstriştea şi moartea răspândeau umbrele lor pretutindeni. Niciodată priveliste mai înfiorătoare, năpastă mai cumplită nu întâmpinase omenirea, niciodată cumpănă mai mare nu ameninţase bunurile ei cele mai scumpe. In zadar necrezătorii şi orfanii de suflet se văetau şi prooroceau a rele. Ostaşii Luminii, surzi la cobirile şi vaetele lor, stătură stâncă de granit, de care s'au spart talazuriie Besnei. Şi trâmbiţa lor a dat veştea biruinţii în cele patru laturi ale globului, şi toată suflarea a tresăltat de bucurie şi a înălţat cântec de slavă şi de binecuvântare uriaşilor care s'au bătut şi au căzut pentru cel mai mare şi mai strălucit triumf al omenirii. Trăeşte dar *Nemesis*, trăeşte şi birue, oricât de târzielnică, Dreptatea care cu braţ de oţel răzbună pe cei buni şi vrednici, doboară pe cei răi şi cu porniri de fiară faţă de semenii lor.

Ridicaţi imnuri de preamărire, chiuiţi şi rândeţi în hohot de veselie şi mulţumire, vă umpleţi plămânii cu aerul curăţit de molime, sorbiţi din lumina vieţii. Trăeşte şi birue Dreptatea!

Orbii se mai pot îndoi, cei slabi de minte şi cei fără inimă mai pot sta nesimţitori înaintea minunilor săvârşite de oameni, înfăptuite de forţele instinctive ale naturii.

Soarele e martor şi dovada izbândei supreme a ordinei şi armoniei în univers; unirea Românilor cu biruinţa soţilor noştri de arme întemeiază din noi pe pământ credinţa în puterea triumfătoare a virtuţii şi a binelui, şi în-

sutește tăria noastră făptuitoare, și ne întrupează mintea, ne înalță în slavă sufletul și ne dă avântul cel mai puternic în lupta încleștată de veacuri pentru izbândirea marilor idealuri de dreptate și îmblânzire, de dragoste și desăvârșire, de echilibru și armonie, după care însetoșează și ard deopotrivă fii pământului.

O. MURNU

FLUVIUL *)

Sous l'être universel
Voir l'éternel symbole
VERHAEREN

La umbră zămislit,
În augustul pântece de lut,
El și-a sorbit unduitoarea lui ființă,
De la isvorul cel necunoscut
Al tainei celei mari.
E fiul munților sterili și-al lucitorilor ghețari.
Bătrâne stânci pleșuve, gânditoare,
L'adapă din cristalul lor filtrat
Prin peșteri pic cu pic,
În leagănul întunecat,
Apoi asemeni unor mame iubitoare
Cu ochii țintă 'n fața clipelor mai grele,
L'ascultă gângurind prin petricele :
Cu drag în urma undelor privesc,
Cum limpezi se resfiră, ocolesc,
Și es scânteetoare,
În străvezia liniștea a nămiezii,
Prin radioasa nevinovăție a zăpezii...
Așa s'adună, crește din mister,
Curat, — de curăția gheței, lângă cer.
Dar iată-l fremătând nerăbdator
Să cucerească spațiul! Din coasta 'naltă
El rupe prăvălind mistuitor

*) Adaptare din *A. Samain*.

In valuri spumegate la olaltă,
Colţi, trunchiuri, rădăcini de ulmi...
In urmă alb de spumă cade
Cu vuet de pe culmi.
Şi pânza-i în prăpăstii fumegând,
Din stânci în stânci
Se sfarămă 'n cascade
De lumină.

Ci 'nfundul văilor adânci
Mânia lui se stinge potolită,
Respiră în câmpia netezită...
Spre orizonuri largi şi depărtate
Il vezi
Plimbându-şi calmul apei resfirate
Prin ţarine cărămizii, printre livezi,
Imbrăţişează-al brazdelor belşug
Şi curge 'ncet, cum boii trag în jug
La carele ce trec împovărate.
Şi vara râde 'n lunci şi fructe cad.
Ici, colo, turmele s'adapă'n vad
Şi fluviul trece lin pe lângă sate
Pe lângă burguri vechi.., Câte palate
Nu-şi oglindesc pe undele 'n fiori
Fantoma tremurată a turlelor prin veacuri!
Şerpuitor întârzie sub arcuri
Şi-o jerbie de spumă 'n floare
Şi-a prins de mantia lui sură, 'n cingătoare.

Dar uri străbune 'ntrînsul nu s'au stins.
Şi-adese ori, când iarna l'a învins,
Ca pe un taur prins de coarne ' ngenuchiat, —
Cum stă în vadu-i ţintuit şi nemişcat,
De odată se ridică şi se umflă.
Cu sguduiri puternice de umăr,
El crapă ghiaţa 'n blocuri fără număr,
Asvârle poduri, surpă 'n drum pământul,
S'apropie ca flacăra, ca vântul!
Mâniile flagelelor de sus
In uriaşu-i suflet i s'au pus.

Pe ţărm, mulţimile înspăimântate,
Ascultă 'n noapte apele-i turbate,
Până 'ntr'o zi, când leul împăcat
Şi obosit de pustiiri, — se 'ntoarnă
Cu paşii grei şi liniştiţi, să doarmă
In vadul lui ; lin legănat de valuri,
In visul leneşelor dupăprânzuri
Ce tremură pe maluri,
Aţipeşte.....

Dar albia lui creşte : undele-i poruncitoare,
Sorb lacom rîurile mici, datoare,
Şi mai sporit în valuri, — ca un rege
Biruitor, către cetăţi se 'ndreaptă.
La un ocol, orgoliu-i se deşteaptă
Căci a privit în urmă-i cum scântee
Prin lanuri roditoare, — înflorită,
Enorma-i mantie cu insule stropită....
Şi mândru, în triumf de curcubee,
Inaintează spre cetate,
Şi intră, plin de maestate
Sub vechiul arc,
Ca un bătrân şi glorios monarc !

Oraşu 'ntinde braţele-i de cheiuri
Să 'ntâmpine pe oaspele-i măreţ
Ce printre parapetele de steiuri
S'apropie... Palatele străvechi
Zidite 'n vremi, de depărtate neamuri,
Apar grăbite 'n calea lui să-i iasă
Şi câte-un stor ridică pe la geamuri.
Să-l vadă mai de sus, de pe terasă.
El vine 'n valuri nobile şi 'ncete :
Amurgurile 'n cale îi aruncă
Potop de trandafiri şi violete....
E ora când pe punte visătorii
Privesc în ape-ale luminii glorii.
Dar noapea 'ncet încet, s'a furişat
Şi 'n valuri cenuşii a'mprăştiat
Secretele — ce nu le-adoarme somnul —
Să le târască fluviul, către Domnul.

Şi zi şi noapte, îl străbat vapoare,
Căci el aduce, grâul, lemnul, terul
Grămezi de bogăţii ispititoare...
Iar Dumnezeu — ameninţând desfrâul —
Bine-cuvântă apele i regale

Cu braţe mari de înalte catedrale.
Acum e fluviul sfânt, fecund, puternic.
Prin îmblânzirea omului cucernic,
El curge ca un sânge hrănitor
In inima unui întreg popor!
Prin el trimite harul lui, Prea Sfântul!
E orizontul tot mai larg, — Pământul
Mndrindu-se de propriu copil,
S'apleacă totuşi, îi surîde umil,
Cu codri, câmpuri, vii, cu secerişuri,
Cu vastele-i grădini în povârnişuri;
Căci vârsta i l'a 'ncununat cu 'nţelepciune;
El simte 'n vânt parfumuri de păşune
Şi plin de forţă, de seninătate,
Păstrează 'n mers, un ritm de zeitate.
Biruitor peste zăgazuri şi istorii
Sub punţi sonore curg cu el atâtea glorii,
Tot mai adânc, mai de demult din somn trezite!
Dar ce începe 'n zare să palpite?
Spre răsărit, străvede 'n fund, departe
Un freamăt alb de văluri pe catarte.
Şi-atunci mai viu pătrunsă, unda-i clară
Străfulgeră de pulberea stelară.
Un vânt din orizonuri neştiute
Îi încreţeşte pletele-i tăcute....

E Oceanul! Oceanul! Presimte 'n nări
Mirezmele sărate de pe mări...
Se tulbură... şi 'ncetineză pasu-i iute
Impedicându-şi valurile-i mute.
A înţeles! Acolo 'ndepărtare
L'aşteaptă cea din urmă încercare.
Căci noaptea i-a gătit din valuri grele
In molcoma undire ca o salbă

Un catafalc brodat cu spumă albă
Și un linţoliu semănat cu stele.

Și atunci, învelburându-și apele spre zi
Măreț, mai larg, el își revarsă svonul.
Încet moare, se umple orizonul
De murmurul unui profund adio.

Înlănțuit de veșnica-i mireasă
Transfigurat la sînul ei se lasă.
Și liber, mântuit de jugul sorții
El intră 'n paradisul calm al Morții.

D. NANU

ALINA

Când mă aflai în antret, Alina mă ajunse din urmă și mi spuse foarte ușor, deschizându-mi o ușă din dreapta, că poarta e încuiată din nou. In odaie mă oprii lângă ușă, în paltoh cum eram, și privii pe Alina în toată arătarea ei mică, liniștit și fără grabă, spre a prelungi... O luai în brațe și când mâinele ei fură după gâtul meu îmi umplui pumnii cu figura ei plină și goală.

Odaia Alinei?

O canapea mică, în care patul scund de alamă, lucindu-ne în față obscen și cinic, pornea de la un colț până în mijlocul odăii. O măsuță de acajou, cu două statuete la extremități, se ridica la picioarele patului. Restul: mobilă de întrebuințare intimă a cărei necesitate era mascată de o anumită artă a confortului.

Pe când îmi scoteam paltonul și l'aruncam pe un scaun, Alina povesti cu o bună înțelegere de camarad, cât i-a fost de greu să urnească de acasă pe mămă și pe prietena care, oricum, i-a ajutat foarte mult. Răsplătii și eu silința, sărutându-i degetele.

Eram neliniștit, picioarele călcau nesigur, iar mâinile nu fuseseră nici odată mai puțin prinse: simțiam ochii topiți și toate facultățile își dăduseră ușile la perete... O furie, pe când Alina vorbea și eu priveam din lături, îmi strângea tâmplele — și aș fi luat-o în mâini s'o frâng ca pe un lucru care te chinue.

Teama de vulgar temperă firea și cu o liniște automată întârziam, prin preocupațiuni diverse și străine, marele cuvânt pe care în atmosfera fierbinte a odăii, îl tipă tăcut patul de alamă lucie.

Priveam aiurea, cu atenţiune prefăcută şi ceream lămuriri asupra obiectelor ei. Era prea cald—am spus-o Alinei. La căpătâiul patului răsfoii cărţile şi avui o inspiraţie divină căci vorbii foarte bine despre felul de a scrie al d-lui Paul Bourget. După care Alina îmi explică de ce tabloul de deasupra patului, representând profilul ei, pare neisprăvit: Pictorul Giacomo Popescu îl lucrase din memorie. Insă vre-o două peisagii cu garduri şi case, îmi aduseră în minte ideea de multe ori concepută, că arta trebue să fi având o valoare strict personală, întrucât tablourile în faţa cărora rămasesem imun au fost lucrate sub un puternic flux de artă şi au produs altora o emoţiune asemănătoare: bunăoară. portretul ratat al capului Alinei...

Repetai Alinei toate acestea, pe care ea le găsi drepte, Simţii un pic de gelozie din pricina pictorului Giacomo. Alina rămase de data asta, gravă şi mă sili să înţeleg, odată pentru totdeauna, că n'a iubit pe nimeni, iar eu sunt un ingrat...

Din pricina temperaturii foarte ridicate în care ne aflam, sentimentele se încheagă şi se evaporă brusc în capu-mi.

Am râs îndată de neîncrederile mele, jignitoare la urma urmei, şi luând fata de mijloc am privit amândoi glumind, figurile expuse într'un tablou unic de fotografii: printre alţii pictorul Giacomo, cu o pipă artistă în colţul gurii, purta o barbă scurtă şi frezată.

Dar iată-ne din nou în mijlocul odăii, amândoi, de data asta, fără nici o altă ocupaţiune.

Desbrăcai ideia de ori ce decenţă şi cu intenţie vădită şi gest hotărât trăsei cu mine într'un scaun trupul mic al Alinei: capul îmi căzu greu şi fierbinte pe sânii-i, iar aroma falşă de pudră destrăbălă atât de repede ceia ce mai rămăsese din simetria atitudinei mele că descheind cu degete înfrigurate câţiva nasturi rămăsei între mâinile mele cu Alina aproape goală...

Dar sunt trezit din prima pornire.

Imi dau seama că deşteptarea provine din arătarea ei bine pregătită în amănunte şi în total, pentru o situaţie prevăzută şi acum, iată, existentă.

Aceste grije cu privire la mine mă atinse în tot ce aveam mai lucid şi lăudai braţele-i goale, cămăşuţa existând şi neexistând în acelaş timp, de parcă ar fi fost din fir de paianjen ţesută.

Alina tăcea răspândind la picioare un zâmbet de alintare.

Dar capul meu uită să mai cugete şi să mai întrebe când pielea ei albă, de desubtul căreia se ţesea o carne roză, trecu sub degetele mele, caldă, neştiutoare şi leneşă.

A doua beţie mă pândia...

Şi zâmbind, deosebii prin desimea genelor aproape închise de viciu, capul cel mic în părul negru, dezordonat — gâtul scurt şi plin — umerii fini a căror linie, printr'o curbă sub braţ, îmbrăţişa sânii cu picătura lor de sânge în vârf, — apoi perdeaua

subțire dar fermă a pântecului — și cele două coloane moi dar perfecte în rotunjimea pe care nu o altera greutatea corpului... Stricai violent și dintr'o dată această clădire de forme și când pusei sarcina mea caldă alături, fata se zbătu scurt.

Mă aflai iar în picioare, adunând ciobunile care alcătuiseră cugetu-mi... Alina în fața mea se întoarse dintr'un șold și zise domol, privind aiurea:

— Nu așa, dragă, se va cunoaște.

Și întorcându-mi spatele grasuliu, se aplecă, apoi cu gestul larg, trase fața patului și o chiti cu luare aminte.

Apoi, brațele fiind adunate pe figura roșie, mi se oferiră, răsturnate, toate acele grații cari ne domină și de care creerul are nevoe ca de o lovitură periodică de ciocan. Zadarnic încercai să trag iar peste luciditate, zabranicul de voluptate; nici o plantă agățătoare nu crescu în mine să prindă simțurile în rețeaua ei, făcându-le o singură pulsare în tâmple. In van luptai să aduc viziuni și amintiri, spre a pune în valoare ceia ce aveam sub mâna. Fără folos încercai să dau frumuseților pe cari Alina le suporta pentru mine, atitudini penibile și amețitoare. Fără-mițat zăceam de-a curmezișu, cu figura în perine, cugetând că trebue să-mi sparg capul de pereți, de 'ndată ce voi putea face lucrul acesta.

Târziu, mâinile Alinei consolară fruntea omului nefericit,

Și atunci, atingând fără intențiune, cu degete reci trupul în care sângele fierbinte întărise și subțiase liniile, înțelesei câtă bogăție iemenină aveam în stăpânire, și'mi spusei că pe acî trebue să vie țapul meu, rătăcit cine știe pe unde... O rugai pe Alina să umble. Alina, bună și caldă, se duse până la ușă și vru să se înapoeze. Când trupul ei ferm se învârti, cu desenul perfect rotunjit, în jumătate de cerc a întoarcerii, pentru a treia oară simții că voi iubi, și când revenea obosită, omul îi chinui trupul cu o scrâșnire de dinți.

Alina țipă; apoi își astupă gura și fața cu amândouă mânuțele și brusc, durerea-i devine o frenezie îndelung reținută pe care o cheltui în conturări de șold și țipete scurte.

...Aducându-și aminte, goală încă, pe marginea patului, Alina voia să fie abătută. O îmbrățișai. Ea îmi aruncă o privire de dulce învinuire și arată cu degetul urmele unei feciorii, oricum, ciudate.

Eu privii uimit.

— Dacă ași fi știut, n'ași fi făcut, șopti ea, voind să plângă.

In dreptul oglinzii elipsoide prinsă în perete, de unde o vedeam, eu înodam cu degete calme, cravata și nu găseam nimic de spus. Incleștasem dinții și nu i-ași mai fi desfăcut. Imi spusei că n'aveam de ce fi furios de vreme ce modalitatea prin care Alina a socotit să fie a mea, nu privea de cât un orgoliu echivoc. Și cum aceasta scurtă judecată mi se păru îndestulătoare pentru loc și împrejurare, avusei chiar bună dispo-

ziție de a găti iar, cu mâinile mele pe Alina și a spune, între timp, o mulțime de glume și de hazuri.

Pe măsuța de la căpătâi ceasornicul cel mic al Alinei arătă orele cinci; în odae se țesuse amurgul timpuriu al lui Decembrie și cum gândeam că în curând va trebui să ne despărțim, că trupul ei care mă făcea să uit comedia, se va perde în trecut și că voi rămâne iar singur, singur cu imaginea falsă și cu furia — mi se păru că nu era drept s'o învinovățesc pe Alina, când — cine știe — poate eu eram nepricepntul și vinovatul. Și cum Alina, gata de plecare, lăsase storurile de tot, în întunericul care se întinse ca o apă moale și voluptoasă între noi, îi prinsei trupul în brațe; și fiindcă mâinile rătăcite deșteptară în creer ecoul proaspăt al loviturei de ciocan, în picioare, acolo, de zid, înțelesei încă odată că peste formele Alinei dalta iubirii mai trecuse...

F. ADERCA

ERTARE [1])

„Cum ai putut, cum ai putut
Să fii atât de rău cu mine,
Necontenit să m'amăgești,
Să-mi spulberi zilele senine?

Și tinerețea-mi risipită,
O viață 'ntreagă 'n asteptare,
Nimic să nu te 'nduioșeze,
Să-ți pară vis și aiurare?

Să nu-ți reamintești nimica
Dintr'o iubire — atât de-aprinsă,
Să fii nepăsător de toate
Și inima să-ți fie stinsă?"

„O, sunt atât de obosit,
Pierdut în neagra depărtare...
Și n'am putere nici să plâng,
Doar un cuvânt suspin: ertare!"

ALEXANDRU T. STAMATIAD

1) Din volumul de poeme *Mărgăritare negre*, apărut de curând.

Cum stau culcată cu obrazu 'n perne

Cum stau culcată cu obrazu 'n perne
Aud bătându-mi pulsul în ureche
Bătrânul timp, ce 'n goana lui străveche
Trecutul dus în vine mi l așterne.

Atunci reînoită ca și dânsul
Șatât de spornică în nesfârșire
Imi cern prin sita amintirii plânsul
Și retrăiesc a vieții cucerire...

* * *

...„In paradisul zărilor topite
Adam și Eva îmi trezesc delirul;
Din carnea mea voi smulge și cu hirul
Ca să plătesc a mărului ispite".

...In fața cortului stă patriarcul,
Ingrijorat, privește cu mândrie;—
O rază îi aduce drept solie
Un dor de ducă ce-și întinde arcul"...

...Apoi sunt Ruth, Boaz încovoiate
Să spicuiască firele de grâu,
Pe când durerea clipelor le sbate,
Le curge peste inimi ca un râu"...

...„Dar iată Christul! Innălțat pe cruce
Își sângeră mărirea înspre noi,
Iar noi, cu ochii țintă în gunoi
Privim cum muchia unui hârb străluce"...

...„Se frâng cuvinte, se 'ncovoaie arme,
Inflăcărări se sting, lumină unge,
Și-un vârf de catedrală mă străpunge
Cu visu-i înălțat în nori, să-i farme"...

...Se duc trecând, iar lanțul se lungește...
...Bunica—cântă legănând copilul...
Copilu-s eu, îmi văd acum profilul
Și viața mea în ochi mi-se-oglindește:

* * *

Văd timpul... îmi zâmbește cu mărire:
„Vei fi și mâine"... în apus scăldată
Scufund puterea mea învăpăiată
Și-mi văd copiii duși în cucerire.

In zarea nouă drumul lor e mare
Și curge tot mai nesecat izvorul
Ce-i chiamă să-i desvăluiască sborul
Intr'o pulsație făr' de hotare!

ALEXANDRINA SCURTU

EXCELSIOR

Vibrări nebănuite, virgin şi cald fior
Mă fulgeră, sub boarea lascivă a'noptării...
O, suflet, prins de-apururi în braţele visării,
Găteşte-te: e clipa supremului tău sbor!

Năltându-ţi vaste aripi în spaţiile sumbre,
Te vei svârli pe drumuri de fum—imens bolid;
Vei sparge, furtunatec; al nopţii negru zid,
Ca să reverşi lumina spre zările de umbre.

Vor recădea'n ţărână bimerele de eri,
Ca nişte lanţuri grele ce ţi-au legat avântul;
Şi lacrămile tale ce-au înflorit pământul
Vor împietri pe groapa defunctelor dureri.

Aşa, splendid şi rece, vei luneca prin sfere
Acoperind, sub aripi, îngustele tării;
Iar din genuni vor creşte nocturne armonii,
Psalmodiind ca'n ora solemnelor mistere.

Mai sus! Mai sus!... Priveşte cum în adâncuri pier
Acerbe uri şi visuri ce-atât te frământară!
Ci tu, stindard de raze, mai larg te desfăşoară
Şi flutură-ţi lumina, superb, pe culmi de cer!

VIRGILIU MOSCOVICI

CRONICA LITERARĂ

SFINXUL de Hortensia Papadat-Bengescu.

Femeile se spovedesc rar. Literatura scrisă de ele nu e totdeauna femenină. George Sand şi George Eliot se ascundeau după pseudonime bărbăteşti, sub cari studiau de preferinţă suflete de bărbaţi. Ambele sunt prea puţin femei în întreaga lor operă, masculinizându-se odată cu numele prin cari s'au făcut celebre.

Scriitorii — cu foarte rari excepții — nu au înțeles să cunoască femeea. Literatura lor e falsă. Tainele sufletului femeesc le sunt nepătrunse. Când și când o scriitoare ce rămâne totuș femee, ni le desvălue cu discreție, iar uneori cu îndrăsneala unei sinceități ce nu se mai poate reține.

Puterea sexului *slab* e atunci în primejdie: parte din armele de cucerire și de apărare sunt cunoscute de dușman. De aceea femeile au protestat cu energie la apariția romanului sub formă de jurnal: *L'âge dangereux* al scriitoarei daneze Karinne Mikaelis.

La noi D-na Papadat-Bengescu reprezintă literatura specific feminină: o notă de distincție, de ceva rar și neobicinuit în prea masculina noastră literatură.

Din acest punct de vedere, *Sfinxul*, ultimul d-sale volum e caracteristic. Bucata primă: *Lui Don Juan în eternitate* se deosebește printr'o fecundă și originală concepție a celui mai cântat dar și mai blestemat din toate exemplarele masculinității.

Cei care l'au cântat erau bărbați: ei vedeau în ele maximul însușirilor sexului lor. Cei cari l'au blestemat erau tot bărbați; ei interpretau cu sufletul lor, sufletul femeilor iubite o clipă și apoi părăsite de marele cuceritor.

Nicăeri n'am întâlnit acea înțelegere a lui Don Juan ca un reprezentant unic a tot ce are mai atractios sexul masculin pentru sexul opus. Nicăiri nu am descoperit acea expansivitate a sufletului femeesc, acea înflorire nouă și fermecătoare a lui în tendința vecinică spre acest prototip al iubirii absorbitoare, desbrăcată de orice prejudecată, ferită de orice blestem, iubire pe care femeea o vrea întreagă, fie numai pentru o clipă. Don Juan e singurul în stare să însemne definitiv deosebirea sexelor și să explice atracțiunea lor vecinică și reciprocă.

Așa trebuia văzut și interpretat Don Juan. Această concepțiune D-na H. Papadat-Bengescu o ferește de vulgaritate printr'un fin procedeu literar. Don Juan, ca prototip, nu poate fi găsit în această lume. Bianca Porporata îi scrie *în eternitate*. Realul se amestecă până la contopire cu visul și se colorează de amintirea iubirilor trecute. Totul se pierde în poezia vaporoasă a depărtărilor, în care cuvântul valorează prin rezidurile lui sugestive și mai ales evocative.

Marea vrajă a iubirii e înțeleasă în cele mai mărunte manifestări; ea se arată prin cochetăria capriționsă tot așa de bine ca și prin mărturisirile și întrebările de curiozitate neașteptată, ambele scăpate din prea plinul sufletului.

Femeea vrea să trăiască pentru iubit căci:

„E mult mai ușor să mori pentru cineva decât să trăești pentru el".

Ea pune întrebări fără răspuns:

„Prețuesc toate femeile ce le aveți cât cea pe care n'ați avut-o?"

Într'un singur rând concentrează o așteptare de veacuri:

„Juan, scelteratul meu favorit, venisesi însfârșit.

Iată-l pe acest cuceritor:

„Nimic mai frumos ca idealul — cui se potrivește. Nimic mai urât decât să denaturezi un om care are norocul să aibe o natură,

aruncându-i o haină străină pe umeri. Don Juan, prins

bracat în manta lui Romeo. Ar fi prea lung

Iar mai departe spicuind din acelaș pasagiu

Eu știu că Don Juan are fatalitate

Domnița albă era o femeie mai mult

„Prejudecățile și scrupulele sunt hârtiile

Don Juan ar fi răspuns Domniței lui?

Cavaler diabolic, îți promit că-mi voi lua

Și acum din misterele nespovedite tuturor:

Durerile și sângele sunt triumfătoarea

Cochetăria femeei se reduce la amorul de sine:

— Ai văzut tu cum mersul femeei se leagănă

Ar merita să fie citate în întregime capitole ca: *Am un amant*, admirabilul *Clar de lună*, poemul în proză *Corbii* de o limpezime de contururi unică în toată opera acestei scriitoare, apoi *Astăzi îmi ești drag* și *Stropită cu lalele sângerate*.

Amorul, visul, lungile așteptări, rătăcirea întregei tale făpturi sufletești neînțelesă de cei cari nu îl cunosc taina, totul orânduit în cadrul unei bătrânești povestiri dintr'o seară de vară într'un orășel mic de provincie, acesta-i materialul și pentru această bucată a volumului: *Pe cine a iubit, Alisia?*

Întrebarea plutește în aer nerezolvată, ca toate întrebările tragice din jurul marilor taine. Amorul e una din acele taine ștințe. Amintirile ce duc la el sunt învăluite în vraja cuvântului-sugestive, imaterial, muzical și încărcat de o bogăție de gânduri și sentimente pe cari se torturează să o cuprindă.

Fraza muzicală ar fi singura în stare să exprime astfel de stări de suflet. In ea pătrund și acele nuanțe vagi, orhestrale pe cari cuvântul nu le poate aduce în conștiința noastră.

La nici unul din scriitorii noștri nu se întâlnește o mai puternică viață interioară.

E surprinzător cum la tot pasul se prind în lumina unui gând limpede și a unei simțiri viu colorate aspecte din viața noastră, cari pentru oricare altul ar trece neobservate.

Tot ce scrie D-na Hortensia Papadat-Bengescu e prea puțin *anecdotic*. Cei cari caută subiect pretutindeni, ar fi crud înșelați în așteptările lor.

Intelectualitatea rafinată și sufletul nou adequat la nevoile ei superioare sunt cele două caractere distinctive ale *Sfinxului* ca și ale operelor cari l'au precedat.

Il Sâr făcut mare caz de simbolism și poeții s'au luat la întrecere pentru a ne dovedi cu orice preț că el există și în poezia noastră.

E curios cum criticii cari aplaudau noul curent nu observau încă

de la început, că proza D-nei Hortens[illegible]a Papadat-Bengescu întrupa în ce au mai curat noile tendinţe litera[illegible]re.

Inerente noului fel de a scri[illegible]e reprezentat prin opera de care ne ocupăm sunt şi defectele stilistic[illegible]e de cari nici *Sfinxul* nu e scutit.

O frază care e plină de [illegible]atâtea lucruri nu poate să nu fie torturată. Cuvântul e pus la teasc pe[illegible]ntru a dat tot ce poate să iasă din el. Cacofonia, fraza incidentă s[illegible] îngreunătoare nu sunt evitate.

Ele isvorăsc din [illegible]acel *trop plein* care se cere revărsat aşa cum s'a produs şi în clir[illegible]a în care s'a produs. Cizelarea poate ar strica savoarea şi fragez[illegible]unea lui. Nu ne-am putea închipui pe D-na Bengescu muncind[illegible]şi fraza. Personalitatea D-sale ar fi alta. Trebue o adevărată *iniţi*[illegible]re pentru a trece dincolo de *inaccesibilitatea* acestui stil. Odat[illegible]at în miezul bucăţii eşti răsplătit prin adevărate revelaţii. Acee[illegible] persor[illegible]alitate încărcată, care de multe ori duce la imixtiunea voită a genu[illegible]rilor — nuvelă, impresie, observaţie psihologică — îşi găseşte o for[illegible]nă de exprimare de o preciziune şi o claritate uimitoare. Lucrurile r[illegible]minunate ca stil alternează cu obositoare pasagii, adevărate pietre de încercare pentru cititori.

In [illegible] cea de a treia bucată a volumului: *Romanul Adrianei*, multe din ad[illegible]evărurile afirmaţiilor de mai sus, cari de altfel privesc întreaga operă [illegible]a D-nei H. P-B. îş află o confirmare puternică.

Cazul interesant al unei femei superioare, măritată cu un burghez pr[illegible]ovincial, fuga ei din mediul de care nu se simţea de loc legată, a[illegible]ezarea într'un oraş mare unde se devotează artei şi toate aspiraţiile spre o viaţă nouă, găsită numai în urma unei teribile crize care sfârşeşte pe cea veche, sunt prinse în farmecul unei povestiri vioae şi limpezi şi mai ales captivante prin *noutatea* sufletului eroinei.

Acest roman al Adrianei valorează cât cel mai documentat studiu psihiologic.

El se înrudeşte cu cele mai bune familii literare: *Nora* lui *Ibsen* şi până la un punct — iluzia unei iubiri care să-i servească ca pretext la părăsirea mediului în care crescuse — cu *Marşul nupţial* de *Bataille*.

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

SFINXUL...

Vol. III Ediţia II

A APĂRUT

ANUL II

No. 2

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Nedreptățiții și favoriții literaturii . *E. Lovinescu*
Așteptare (poezie) . . . . . *Alexandrina Scurtu*
Regina Elisabeta (nuvelă) . . . . . *Maiorul Gh. Brăescu*
Povestea Cucului . . . . . *I. Dragoslav*
Civilizația Germană . . . . . *George Cornea*
Povestea noastră (poezie) . . . . . *I. N. Pârvulescu*
Pe Șantier (schiță) . . . . . *Andrei Braniște*
S. M. F. S. F. 300 L (schiță umoristică) *G. M. Vlădescu*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.
Lei 36 pentru un an
„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — București

ANUL II 31 Iulie 1920 No. 12

Sburătorul

REVISTA LITERARA ŞI ARTISTICA

SUMRAUL:

E. Lovinescu . . . Speranţe literare
Marcel N. Romanescu Mărul
I. C. Visarion . . . Primarul din Tîtu
Eugen Relgis . . . In gară
I. Buzdugan . . . . Cu soarele
Al. Popescu-Telega . Cuibul strein al lui Iacinto Benavente.
I. Peltz . . . . . Plecarea

CRONICI:

Mihail Iorgulescu: Popa Man de I. Agârbiceanu

LICEUL „GH. LAZĂR" - S
Biblioteca Profesor
No. 4181

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Editura ALCALAY & Co.

UN LEU

APARE SĂPTĂMÂNAL

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narii, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Raliy, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul pe tot timpul verii se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, la Fălticeni.

ANUL II, No. 12. 31 IULIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

LICEUL GHEORGH... SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

SPERANŢE LITERARE

Conjectura e una din armele criticei. O armă însă primejdioasă: uneori ia foc în mâna celui ce o întrebuinţează; alteori, se întoarce îndărăt, după un răstimp, prin efecte neaşteptate. Critica nu trebue să se menţină totuş în domeniul constatărilor şi al înregistrărilor. Oficiul ei ar lua poate aspectul certitudinei: s'ar despoia însă de meritul iniţiativei şi al prederii. Şi numai pe măsura divinaţiei, critica îşi înobilează caracterul şi îşi ridică misiunea. Riscurile sunt legate de orice previziune. Să le primim cu fermitate şi să le atenuăm prin prudenţă. Sunt tristeţa şi gloria meseriei. Nu trebue deci să le ocolim. Sa le înfruntăm chiar: mândri că din domeniul posibilităţilor putem precipita certitudinea sau consolaţi de a sucomba pentru o cauză căreia ne am devotat cu dezinteresare. A notezi calea unui talent, dându-i o consacrare timpurie, înseamnă nu numai a sprijini ofensiva frumosului împotriva indiferenţei publice, ci şi a întări o încredere în sine salutară îndoelilor începutului...

Deşi tânăr, d. Marcel Romanescu scrie de mult şi destul de multe. Arătase un meşteşug, fără a arăta şi o personalitate: se limitase în parnasianism. In cele două poezii publicate în urmă în *Sburătorul*, d. Marcel Romanescu ne a dovedit însă o sensibilitate şi o realizare atât de fericite, în cât nu i se poate refuza o menţiune. In terzinele din poemul *In tăcere* este redată emoţia unei iubiri atât de suave şi de serafice şi cu o profuziune de lumină atât de caracteristică în cât rămâi cu o impresie dantescă. Ceva din extazul amantului

Beatricei şi din lumina orbitoare a *Paradisului* s'a scoborât şi asupra tânărului nostru poet... *Litaniile* ne aduc aceiaş iubire senină, cu amănunte de-o frăgezime, şi de o noutate remarcabilă într'o fină şi spontană realizare. S'ar putea întâmpla ca d. Marcel Romanescu să devină poetul suavităţii şi al luminii. Într'un veac tenebros, ar lega firul rupt al idilei şi al optimismului.

E. LOVINESCU

MĂRUL

Cum tremura amiaza călduroasă
A coborât copila ca să vadă
De-au dat în pârgă merele 'n livadă
Şi fânu 'nalt de s'a făcut de coasă.

Impreunându-şi mâinile 'n arcadă,
A strâns în braţe creanga cea mai joasă;
Şi-a 'ntins cu poftă gura ei setoasă
Spre rodul durduliu ce stă să cadă.

Mirosul cald de coajă bălăioară
Dilată nara ei de căprioară;
Şi 'n miezul fraged muşcă pân'se 'mbată.

Trup rumân, măr rostogolit în iarbă!
Cum muşcă doru 'n pieptul tău de fată
Incepe mustu 'n carnea ta să fiarbă.

MARCEL N. ROMANESCU

PRIMARUL DIN TITU

Sub călcâi

5 Decembrie 1916

Domnu Iancu Borţosu a ajuns primar.

Colonelul Peja, care a tras în gazdă la el, l'a pus în capul comunei.

Domnu Iancu e radios. Işi freacă mâinele şi faţa sa, ca arama murdară, se umple de veseliie.

— Ce am să ţi-i frec! spune el.

— Pe cine, domnule Iancu?...

— Pe hoţii ăştia de... unguri.

Pausa făcută aci, mi o explicară ca pe o frică de a pronunţa numele ungurilor, dar alţii simţiră un fior, bănuind adevărul ce avea să se vădească mai târziu, anume că domnu Iancu va freca pe români. Oamenii îl ştiau strein de localitate şi n'aveau încredere în el. Venise în târguleţ dela una din moşiile lui Brătianu. Un scandal fusese apoi că mâncase nişte bani, nişte daraveli pe care domnu Iancu le ascunsese cu mare grijă.

Unii oameni, privindu-i fălcile osoase şi eşite, faţa arămie şi ochii mici, şopteau : „ăsta nu e român... o fi tătar, o fi ungur, o fi chinez, ce-o fi, dar rumân nu este". Şi aşa părea tuturor domnu Iancu.

Acum însă vechea amintire despre el, bucuria de lup flămând sărit în târla fără ciobani şi fără câini, îi înfiora pe toţi.

— Cum o să frece domnu Iancu, şi pe cine? se'ntrebau bieţii târgoveţi, ce aveau casele şi toate oleaburile ocupate de soldaţi unguri.

A doua zi după învestirea ca primar, domnu Iancu îmbrăcat într'o şubă cu vulpi, şi alături cu colonelul Peja într'o trăsură, plecară în inspecţie prin plasă.

Colonelul Peja ştie româneşte, iar domnu Iancu pretinde că nu ştie ungureşte şi că se înţeleg numai româneşte. Adică, dă să se înţeleagă că, dumnealui, domnu Iancu, deşi n'ar putea să dovedească cu acte cum îl cheamă e totuşi român, iar nici de cum ungur sadea.

Domnu Şaibă spune acum că e neamţ, a pus steag nemţesc la poartă şi s'a prins frate de cruce cu domnu Iancu.

Domnu Şaibă are moară cu motor şi fără îndoială că se va procopsi acum cu venirea neamului său în ţara noastră.

— Ce ai făcut Her primar? îl întreabă domnu Şaibă pe domnu Iancu.

— I-am băgat în draci! In Produleşti am dat afar primarul şi am pus altul. Azi de dimineaţă noul primar mi-a adus patru gâşte, zece găini şi o tinichea cu unt plocon.

Am început să-i schimb şi o să-i schimb pe toţi, cari nu mi-or asculta porunca. Ştii dumneata, că trebue să avem oamenii noştrii de încredere?...

— Asta e o datorie chiar.

— Tocmai şi pentru asta le-am cerut să-mi trimeată liste de toţi prizionerii. Sunt mulţi părliţi cari au fugit de sub escorte şi au venit acasă. Acum îi luăm ca din oală! şi armatele noastre pot prea bine să scrie: „am luat atâtea mii de prizonieri".

— Foarte bine.

— Da, da, mă pricep eu ce să fac porcilor ăstora de români. Ce am să ţi-i frec, măiculiţă!...

Colonelul mă ascultă ca pe tată-său. I-am spus: «lasă-i pe mine, că-i cunosc... Ţi-i joc eu, numai dumneata să taci!»

—«Eu cer supunere şi atât!» mi-a spus el, colonelul.

—«Tocmai, şi eu ştiu cum să ţi-i supui sub călcâi!»

Aşa că, am toată voia.

Eri, chiar în faţa lui, am spus: «corespondenţă cu prefectura nu mai este. Prefect e domnul Colonel Peja. Toată corespondenţa o trimiteţi la noi. Prefect nu mai este. Capitala nu mai e la Târgovişte, e la noi în Titu.

N'are nimeni să vă dea ordine de cît noi; n'aveţi să ascultaţi pe nimeni de cît pe noi. Care nu vă supuneţi, spânzurătoarea vă mănâncă».

Şi ei: tremurau!

Domnu Şaibă îl ascultă şi se bucură. Gâtul său strâmb şi sucit ca o leoacă de căruţă pare că se mai îndreaptă. Iasma de om, adusă de vântul sărăciei pe meleagurile noastre, parcă se mai reface în om sdravăn. El cu tot gâtul lui strâmb, se simte că face parte din neamul glorios ce se bate cu tot pământul. Şi dacă nu s'o pricopsi şi acum, când lege şi împărat nu mai n decât bestia flămândă, întărâtată şi ajunsă atotputernică, apoi nu se va mai procopsi.

— Faci o ţigare?

Şi domnu Şaibă întinde tabacherea spre domnu Iancu, care n'o ia, mulţumind că: «fumează ţigări împăratul Wilhelm, date de Colonel!»

Apoi cu mâinele la spate porneso amândoi prin Titu.

Soldaţii unguri, cu chipiurile la o parte, trec ţanţoşi în sus şi în jos. Domnu Iancu e cunoscut şi salutat de ei cu surâsuri respectuoase.

In dreptul lui Nicu Vlădescu, domnu Iancu fu isbit de o

ideie. Stătu în loc şi şopti : «i-o iau !... nu i-o las !... i-o suflu !» Nicu Vlădescu ascuns în casă trăgea cu urechea. De văzut nu prea vedea el, că e miop, dar de auzit vrea s'auză.

— Ce iei? îl întreabă Şaibă.

— Vezi acuşi. Ei, Vlădescule, începu el să strige.

Doi soldaţi din poarta lui Oprescu priviau cu lulelele în fălci.

Domnu Iancu le făcu semn să vie cu puştile.

Ungurii, pieri unul şi se întoarse cu două arme şi veniră lângă domnu Iancu.

— Veniţi după mine.

Merse şi bătu cu piciorul în uşă. Vlădescu deschise uşa şi rămase ţeapăn când văzu ungurii crunţi şi cu puşcile cu baionetele puse.

— Adu şuba, se răsti domnul primar.

— Şuba mea ?

— Fireşte.

— Păi ?...

— Păxina ! Domnul Colonel are nevoe de-o şubă. Un ungur ţi-a văzut-o, i-a spus şi mi a dat poruncă, ca musai s'o rechiziţionez pentru el. Într'un timp şi două mişcări, scoate-o !

— Domnule Iancu — încearcă Vlădescu.

— Sunt domnu primar ! Repede !...

— Imi trebue şi mie...

— Repede, repede ! ..

Şi el intră în casă, ungurii năvăliră după el şi începură să scotocească.

— Uite-o, uite-o !... începu Vlădescu cu ea luată în braţe, ca ungurii să se oprească din căutate şi să nu-i mai ia şi alte lucruri.

Domnu Iancu făcu semn, şuba fu luată şi el crunt se uită prin casă.

— Vrei să-mi faci mie rău ?... Trebue să te supui poruncilor crăeşti.

— Mă supui, mă supui !

Domnu primar eşi afară zâmbind. Şuba lui Vlădescu fusese aşa de repede rechiziţionată.

Domnu Iancu o aduse acasă ca p'a sa, unde a sa a şi rămas.

Ei, dar d'aci înainte câte n'avea să facă domnu Iancu...

I. C. VISSARION

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

IN GARĂ

— FRAGMENT —

Vin călătorii din oraşul trist
Intins între coline, resemnat
Sub copleşirea dramelor absurde
Ce omul le trezeşte, ne 'ncetat
Gonit de frenezia mântuirii
Sub grandioasa nepăsare-a firii.

Vin călătorii din oraşul trist,
Prea plin de bogăţii de capitală,
Extenuat de grija unei ţări
Şi sguduit de viaţa internală
Ce urlă, porunceşte, devorează
Şi blestemă şi râde—şi creiază.

Vin călători, grăbiţi şi enigmatici,—
Şi oraşul scânteiază trist sub stele;
Mereu aceiaş grea fatalitate
Ii ordonează forţele rebele,—
Dar nimeni par'că nu vrea să rămână
In capitala vastă şi păgână.

Vin călători în gară, vin mereu,—
Se strâng la poarta grea şi ferecată
Şi aşteaptă clipa de eliberare...
...Ar vrea să-i mai reţină, disperată
De-atâta rătăcire, Capitala—
Amantă a nimănui şi-a tuturor,
Mereu ea este singură, cu sine,
Sub fluxul şi refluxul călător...

Zadarnic își aprinde fascinarea
Prin străzi, prin teatre, baruri și vitrine,
Zadarnic își răcnește desfrânarea
Și mii de răsplătiri și de uitări,
Zadarnic își ascunde necruțarea
Uzinelor ce huruie și cer,
Zadarnic se înalță pân'la cer
Să nu le-arăte alte depărtări,—

Ei vin mereu, trudiții călători,
Se strâng la poarta grea și ferecată,
Opriți, ca valuri de un stăvilar;—
Se strâng ca o putere nesecată
Sbucnită 'n trupuri de rătăcitori,
Grăbiți spre alte locuri de durere,
De muncă, de isbândă sau tăcere...

Sub bolta încețată, nerăbdarea
Freamătă confus, copleșitor,
i palide lumini veghiază, sus,
Cu ochi ciudați și compătimitori.

Trup lângă trup, ei se pătrund—și viața
Din unul trece 'n altul, nesimțit,
Își sorb suflarea grea, înfierbântată,
Gândind c'aceiași soartă, nesfârșit.
Ar stăpâni o lume 'nfrigurată.

Trup lângă trup, ei sunt necunoscuți—
Dar jarul năzuințelor le arde
In ochii trişti, în inimi—și tăcuți
Ei unul către altu 'și spovedesc
Acelaș crâncen blestem pământesc.

Trup lângă trup, ei par un corp gigantic,
Uniți la poarta grea și ferecată;—
Voința lor lovește dârz, năpraznic,
Voința lor se sbate, ne 'nfrânată,
Ca valul mării pururi agitate,—
O, viața 'și cere, cruntă, libertatea!..

Își cere zări mai noi și mai curate,
Și lupte noi — victorii sau înfrângeri,—
O, viața fiecăruia râvnește
Spre arătări etern nedesmințite,
Și fiecare vrea să'și frângă soarta
Tiranică și oarbă și smintită,..
O, fiecare 'și cere libertatea !..

Dar poarta este grea și ferecată,
Și capitala vrea să-i mai rețină
In sânu i devorant ,nesăturată
Amantă a nimănui și-a tuturor...

...Și freamătă sub boltă nerăbdarea
Atâtor existențe încleștate,
Ce își călesc făptura în sudoarea
Acelorași râvniri nemăsurate
Ce-s strânse într'o turmă bțestemată
Frenetic împingând fatalitatea—
Turnată 'n poarta grea și ferecată—
Si ne 'ncetat cerându-și libertatea...

EUGEN RELGIS

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

SFINXUL...

Vol. III Ediția II

CU SOARELE

Pe culmea munţilor, virgină,
Se 'ncinge lupta între Soare
Şi Noapte — nordica regină —
Cu negrele-i oştiri barbare.
Cumplită luptă se încinge
Între 'ntuneric şi lumină:
Dar Soarele săgeata-şi frânge
Şi nopţii — steagu 'nvins şi 'ncbină
Cu braţul frânt, cu arma ruptă,
Plutind în bălţile de sânge:
Ca un viteaz rănit în luptă
Amurgul pâlpâind, se stânge...
Cu ochii painjeniţi de moarte
Sub tremurândele-i pleoape,
Se zbate 'n aiurări, departe...
Şi ars de sete, către ape
Apleacă gura-i de jaratic
In valuri potolind pojarul
Şi 'n nopţi, pe câmpul singuratic,
Se stânge Soarele, stegarul...
Dar mâini, cu zorii dimineţii
V'a învia din noaptea morţii:
Sus inima, învinşi ai vieţi,
Cu ei veţi fi stăpânii Sorţii!..

ION BUZDUGAN

CUIBUL STREIN [1]) a lui Iacinto Benavente.

Lângă „*Mas fuerte que el amor*" este locul să punem „*El Nido ojeno*", Cuibul strein, una din cele mai gustate din dramele lui Benavente.

Manuel, tînăr foarte simpatic, *buen mozo*, vesel şi cu fire iubitoare, după ce plecase din patrie de multă vreme, iată-l că-i vine pofta, îmbogăţit de data aceasta cu aurul din America, să se întoarcă în oraşul natal, Madrid, unde-şi aducea aminte că are un frate însurat. Călătorul de sleeping-car şi transatlantic, venia dornic de iubire, de căldură familială, după ce trăise atîta timp singur, strein în toate părţile, fără nimeni lîngă el. Nici măcar aventuri trecătoare, iluziuni de iubire, ca să-şi înşele singurătatea nu avusese. Sînt oameni practici care ştiu să-şi împartă în aşa chip inima în afecţiuni mărunte fără s'o dea pe deaîntregul nici uneia, în cît din o mie de «amourettes», suave, liniştite, îşi făuresc o căldură plăcută, ce dă curaj şi ridică greutăţile de pe inimă în clipele de singurătate.

El însă nu s'a gîndit de cît la întreprinderile lui, în care şi-a băgat tot capitalul, hotărît să obţie într'o singură zi sau ruina ori bogăţia fabuloasă. De aceea i-a fost frică să iubească, pentrn că şi-ar fi pus într'o singură iubire toată inima; şi poate s'ar fi ruinat. Poate soarta s'ar fi răzbunat, căci ar fi însemnat s'o încerce prea mult dacă i-ar fi pretins fericire în toate.

Noi trăim două vieţi paralele vecinic: Una, cea pe care o trăim zi au zi, urzeală a întâmplării şi destinului, în care suntem jucăria împrejurărilor, a accidentelor neprevăzute, inevitabile.... Alta, cea pe care o visăm, plină de soare şi lumină, care deschide închipuirea pentru alte lumi, în care suntem mai pre sus de cît fatalitatea destinului nostru, în care pînza vieţei se ţese din firişoare de lumină trandafirie. Ceea ce simţim în această de a doua viaţă, ori cît de spiritual ar fi şi de dulce, nu lasă urme mai puţin adînci de cît ce simţim în cea dintîi. Şi din amîndouă este mai bună cea închipuită de cît cea trăită. Iată de unde-i va veni desamăgirea lui Manuel.

Cînd soseşte în Madrid, prima lui intenţie este să tragă la hotel, dar, nevenindu-i la socoteală să fie luat de strein în locurile unde se născuse, porunceşte vizitiului să-l ducă acasă la frate-său. Frate-său nu-l primeşte nici mai drăgăstos nici mai rece, de cît l'ar fi primit după prima zi de despărţire. Trebue să menţionăm că frate-său este o fiinţă nervoasă, bolnăvicioasă; în fiecare săptămînă are cîte un atac, de care atac nici Luisa servitoarea nu ştie să ne spue, în orice caz, cîte un atac care-l face neputincios pentru muncă, zile şi săptămîni întregi. Iar lîngă acest *senorito*, după cum face Carmen lîngă Carlos

[1]) Din *Teatrul contemporan spaniol*, ce va apare în curînd.

Talavera, trăieşte Maria, fiinţă angelică, din care se revarsă numai bunătate, care nici nu bănueşte răul împrejurul ei, în mintea şi inima căreia înmuguresc numai gînduri miloase şi simţiri nobile; trăeşte cu perpetuul sacrificiu al vieţei şi tinereţii ei, fără să se plîngă nici odată, încercînd prin toate mijloacele să-şi facă soţul fericit. Şi el nu este! Şi dacă nu este el, cum poate să fie ea? — exclamă şi se întreabă biata femee, după o scenă de cruzime ce-i face José Luis.

Astfel se prezintă căsnicia lui José Luis, la sosirea lui Manuel care, prin firea veselă şi curiozitatea ce deşteaptă printre mamele cu fete de măritat, îi mai schimbă nitel monotonia şi tristeţea. In aceeaşi vreme însă, între el şi Maria se stabileşte o prietenie, făcută din intenţiunile cele mai curate şi gîndurile cele mai nevinovate. Şi iată-l pe vagabond aşezat bine într'un jeţ, cu ochii pe jumătate închişi, fericit că a găsit, în sfîrşit, un cuib strein, bine înţeles: «con todas las ventajas y ningun inconveniente del matrimonio....» — ; cu toate beneficiile şi nici unul din neajunsurile căsniciei»,... cum zice Emilia — gura lumii — ; unde să şi deu iluzia intimităţei familiale şi unde să se mai destindă puţin, cum face pisica la căldură. Il ademeneşte, îl farmecă viaţa în cuibul găsit gata, al fratelui său, în care punctul luminos, împrejurul căruia se învîrtesc toţi, ca heliotropul după soare, este blonda Maria. Se simte atît de bine că nu i-ar mai veni să plece să rătăciască iarăşi prin lume.

— Nu, Manuel, odihneşte-te, odihneşte-te şi gîndeşte-te să-ţi clădeşti şi tu cuibul tău.

Acesta este răspunsul Mariei la, ce zic insinuări, la ideea lui Manuel, răspuns care dă pe faţă toată candoarea fiinţei ei. Răspuns ce ne surprinde prin atîta nevinovăţie, — autorul ar intenţiona par'că să ne spue că tot femeile sunt mai bune de cît bărbaţii — cu toate că nici Manuel nu are altă pretenţie de cît să fie socotit ca frate de Maria.

— Manuel. Llamáme hermano.

— Maria! Hermano!

— Manuel. Así.... Era una ilusión mía tener una hermana.

— Maria Ya la tienes.

— Manuel (durmiéndose poco á poco) Sì... ! Qué buena eres... qué hermosa! Tu y mí madre! (Queda dormido)

— Maria (Contemplándole) ¡Poare Manuel!... ¡Es un nino! Iată în cîte-va *pinceladas*, schiţat tot interesul dramei.

Maria şi Manuel sînt firi, esenţialmente bune, sănătoase, cu sufiete nevinovate. ce se încăpăţinează să împace viaţa visată cu cea pe care trebue s'o trăim, aşa cum este urzită din mizeriile şi slăbiciunile de toate zilele.

Maria crede pe Manuel, — şi poate să şi fie — un nebun de inimă. Frumoasă nebunie, capabilă de tot ce e bun şi mare, dacă-i se dă prilejul să înfăptuiască asemenea lucruri! Dar să nu pretindem să închidem pe aceşti nebuni în cercul strîmt al convenienţelor sociale, să-i supunem raţiunii ori să-i scoborîm lîngă sufletele vulgare.

Manuel nu vede în Maria de cît sora buna care-i priveşte cu ochi materni şi îngăduitori nebuniile trecute, prezente şi viitoare; care-i

răsfață și ocrotește cu adevărata dragoste de mamă. Această atitudine a Mariei, nu este tot așa înțeleasă de José Luis, care, din pricină că nu se crede vrednic de soție, n'are încredere în el nici în alții. După primele momente ale revederii, grija lui este să facă cercetări, să iscodească, să întrebe pe Manuel ce zice Maria despre el; este fericită, și dacă nu, făgăduește să se îndrepte căci nu e rău ,are suflet bun, și o adoră; dar nu știe s'o spue. «Iubirea lui este ca o melodie nespus de dulce, în mintea unui artist sublim, executată de mîni nedibace și tremurătoare, pe clapele unui clavir hodorogit».

Defecte? Cine nu le are? Tristețea cea mare a Mariei este că-l vede bolnav și firav... Și că din această pricină nu se bucură nici unul nici altul prea mult de viață. Acest lucru nu poate fi însă motiv de nefericire într'o căsnicie, cînd o soție ca Maria se resemnează să trăiască așa departe de lume. Și cum José Luis nu vrea să înțeleagă aceasta, spionajul umilitor începe. Un nimic, o vorbă, un dar făcut, o scrisoare primită, pentru el sînt tot atîtea prilejuri de chinuri, de gelozie.

Se pregătesc să se ducă la teatru. Emilia vine să-i ia. Bucuria cu care așteaptă Maria evenimentul i se pare lui José Luis exagerată, suspectă, și bănuiala întunecîndu-i judecata, îl face să nu mai primească să-i întovărășească și rămîne acasă, pretextînd că nu se simte bine. E neîndoios: nimeni nu-și poate înăbuși aci un gest, o vorbă de revoltă împotriva acestui tiran bolnăvicios. Numai ființe ca Maria poate să se resemneze și să asculte de poruncile lui.

— Bine, atunci, o să stăm acasă, dacă nu vrei; răspunde ea.

— Ce bărbați! Poftim, două soții, fiecare cu bărbatul ei și în seara cînd să se ducă la teatru, trebue să caute pe cine-va strein ca să le întovărășească; — comentează Emilia, al cărei bărbat, trebue să facă parte din categoria aceea despre care Dante zice că:

. . . visser senza infamia e senza lodo

. . . . . .

Fama di loro il mondo esser non lassa
Misericordia e giustizia gli sdegna:
Non ragioniam di lor, ma guarda e passa.

Plecați și rămas singur, José Luis își amintește de maică-sa care, tot ca Maria, era bună, cinstită și nici odată nu se răsvrătia împotriva tiraniei soțului ei, pînă într'o zi cînd, tot așa ca în cuibul lui, sosi călătorul, prietenul, căruia i se deschid toate ușile ca unui frate. Sosi zîmbitor, desmierdător al imaginației și simțurilor... și... o viață întreagă de virtute și cinste, nu putu să se împotrivească farmecului atrăgător al acelui bărbat. Era copil pe atunci; acum vede lămurit totul și amintirea îi aprinde și mai mult ura împotriva lui Manuel. Nu, nu poate să crează că Manuel este fratele lui, are bănuiala înfiptă în inimă; este tot călătorul, veneticul care vine să-i fure comoara. Maria nu-l iubește, nu poate să-l iubească, ,și zice el; simțirile ei pentru el sînt formate mai mult din respect de cît din dragoste. Credea că-i formează spiritul pentru el prin autoritate, în vreme ce natura forma femeia.. A putut să numească a lui numai

frumusețea trupească, însă spiritul, niciodată n'a fost al lui. Aspirațiunile ei și-au găsit o întrupare și spre ea se îndreaptă spiritul trăgînd după el viața întreagă... trup și suflet. Ea tînără și frumoasă cu Manuel alături, chipeș și seducător... Dar nu se poate! Maria e cinstită! Vina este a mizerabilului, da, a mizerabilului hoț, ca și celălalt al cărui fecior este, ca tată-său. Și ce naște din pisică...

Iată chinul lui José: pentru că nu vrea să înțeleagă că Maria trăind lîngă el își îndeplinește fără greutate o datorie sfîntă; fiindcă nu vrea să vază virtute în Maria, pe care el o socotește roabă supusă cu forța, nu ca o soție virtuoasă, o soție creștină... care chiar acum după ce a fost sfărămat lanțul iubirii, umilită și insultată, va fi credincioasă și va fi cinstită... căci maică-sa, cinstită și credincioasă ca și ea, a știut să-i strecoare în suflet, printre rugăciuni și sărutări, un sentiment mai adînc de cît toate patimile omenești, sentimentul datoriei.

Din ce întunecimi de iad este făcut sufletul omenesc, că vede toate în negru? De ce infamii suntem capabili ca să credem pe toată lumea capabilă de aceleași infamii?

Dar care nu este mirarea noastră cînd aflăm din gura lui Manuel că bănuiala lui José Luis, era aproape întemeiată? După explicațiuni avute cu frate-său și după ce încearcă să apere memoria mamei lor, Manuel se hotărăște să plece din nou prin lume, să rătăciască veșnic ca o pasăre călătoare.

Maria însă, care nu se simte vinovată cu nimic, [vrea să dovedească soțului ei ce fel de sentiment a avut pentru Manuel și, senină, sărută pe cumnatu-săn pe frunte, înfruntînd fără teamă privirea lui José, căruia îi zice:

— Dacă descoperi patimă vinovată în noi... ucide-mă, bănuește-mă, îndoește-te de maică-ta!

Cu Manuel, lucrurile nu sînt tot atît de limpezi căci, după sărutare, exclamă abătut, pierdut...

— Ce înseamnă asta?... Ce simții cînd mă sărută? Era patimă în mine?... Gelozia fratelui meu a văzut mai bine de cît mine în sufletul meu? Da; era iubire, singura din viața mea!... Inimă înșelătoare! Oh, departe, departe! Rămas bun! Pentru totdeauna, pînă cînd nu ne vom mai putea îndoi nici de noi singuri!...

Să fie oare cu putință ca în cugetul și inima noastră de bărbați să nu se găsească nimic, ori cît de înălțător, de bun, de frumos, de mare, care să se împotrivească acestor blestemate ispite ale simțurilor, ale cărnii păcătoase? Cine este acela care să poată răspundă cu tărie, nu?

Trebue să mărturisim, teatrul acesta al lui Benavente, are adesea ceva ce exasperează, care ne face să desnădăjduim de soarta genului omenesc în general și a genului — oh, paradox chinuitor! — tare, în special.

Al. Popescu-Telega

PLECAREA

Sărută-mă, tată, în creştetul capului şi şterge-mi buzele pătate de fardul curtezanelor.

Mâine în zori, când casa va fi stăpânită de vraja zilelor de vară,—mă voi trezi, cutremurat de-un gând, şi în vârful picioarelor o voi porni...

Tu vei dormi somn greu şi-ţi vei visa feciorul numai în purpură şi aur... (Cine tresare, purtat de năluciri?) te va privi mirată... Să nu-i spui, tată, că am plecat!

Aşi vrea să aud azi istoria bătrânului vrăjitor. Să te aşezi înaintea mesei lungi, să-ţi treci ochelarii după urechi şi, căutând în ochii mei, să începi, domol. De după perdea să se ivească obrajii mumii, cu ochii înecaţi de suferinţă, cu un zâmbet senin pe buza uscată.

Tu să-mi vorbeşti mereu, eu să mă minunez, şi mama, apropiindu-se cu paşi de catifea, să-şi plimbe degetele-i albe prin pletele mele blonde...

Din stradă să răzbească sgomotul căruţelor şi strigătele strengarilor. Obosit, s'adorm cu coatele pe masă. Tu să te scoli, zâmbind.

— A obosit băiatul!

... Când simt azi obrajii tăi lipiţi de obrajii mei, — ştiu bine, tată, că muma e dusă pe tărâmuri tăinuite. Azi, când îţi strâng mâna, în preajma despărţirii, ştiu bine, tată, că povestea e o minciună. Azi nu-ţi cer vorbe, nici bănuţi de aur, nici priviri de soare.

Azi vreau să mă săruţi în creştetul capului şi să mă binecuvintezi.

Pădurile cu vrăji,—mă vor! Tărîile ca reflexe de argint şi flacări,—mă cheamă!... Mă voi logodi cu vântul şi cu soarele m'oi înfrăţi!

....Mâine, tată, să laşi surioara să doarmă până la amiază. Când se va deştepta, plângând sau răzând, să nu-i spui cum-va că fratele a pornit să înfrunte tainele vieţii şi să pribegească prin meleaguri străine... Să nu-i spui, tată, că am plecat, chemat de dor, prin ţările în care patima înlănţue,—şi durerea răpune. Să nu-i spui, tată, că m'ai binecuvântat cu glas tremurător.

Strânge-mi mâna cu putere, tată: în faptul zilei o pornesc. Tovarăş mi-i cântul şi talisman,—durerea.

... Şi când oi ajunge, tată, în ţările îndepărtate, ţi-oi tri-

mile slove înşirate pe hârtia umedă de lacrimi. Să-ţi treci iar ochelarii după urechi şi să le citeşti!

...Şi dacă am să ţi scriu, tată, că rătăcesc cu inima înfrântă printre streini, — tu spune surioarei că's vesel, că mi-i dragă ţara şi că-i sărut cu foc gâtul alb de păpuşe albă. Şi dacă am să-ţi vestesc, tată, că mă sfârşesc de dorul căminului trist, că ochii mi-s aiuriţi de privelişti haine,—că sufletul mi-e doborât,—tu spune surioarei că's plin de voe bună, — că aş vrea s'o ştiu frumoasă şi bună ca mama mea de altă-dată.

...Şi dacă ţi-oi trimite, tată, spovedanii smulse din mine, cel trudit şi pocăit, — tu cântă surioarei trufaşul meu suflet şi mândria mea neînfrântă.

Tată, negurile acopăr oraşul. Tăcerea pluteşte, greoaie, peste noi.

...Las casa ta mică şi tristă, las cerul ţării mele, bogat în stele, bogat în lacrimi. In zori o pornesc, strătulgerat de un gând.

...Sărută-mă, tată, în creştetul capului şi ştergem buzele pătate de fardul curtezanelor.

I. PELTZ

CRONICA LITERARĂ

POPA MAN de I. Agârbiceanu

D-l I. Agârbiceanu e un realist. Vigoarea concepţiei sale şi mai ales impresia de ceva foarte robust în stilul său dau şi acestui nou volum de nuvele o înfăţişare deosebitoare în producţia noastră literară. Acest fond sufletesc masiv din care sunt alcătuiţi eroii săi, aceste linii simple şi sigure în cari ni-i prezintă, în fine fraza numai verb şi substantiv, din care se elimină orice amănunt inutil adaogă impresiilor de mai sus un aer de ceva foarte *primitiv*. D-l Galaction în *Clopotele de la Mr. Neamţului* şi *Bisericuţa din răzoare* e singurul care ne făcuse aceiaş impresie.

Prima bucată a volumului de faţă e mai mult decât o nuvelă: e o încercare de roman. Figura preotului Man, aventurier, suspect, dar vecinic învăluit în misterul existenţei lui se impune, domină prin siguranţa ei simplă.

In două trei rânduri avem cât ne trebue pentru un portret: „Ceilalţi ridicară paharele, închinară; bău şi popa Man, *iar paharul i se ascunse cât bău în barba şi mustăţile mări.* Ochii lui, *printre genele lungi* priveau mereu spre joc".

Pasiune reţinută la început, furtună deslănţuită după ani de zile, prăbuşire finală în clipa reântoarcerii fantomelor din trecutul său sbuciumat, acesta e sufletul *popii Man*.

Scena revederii cu preuteasa Ilenuţa cea părăsită cu prunc în braţe pentru frumoasa Firuţa din satul Teleguţenilor, valorează cât o dramă prin sbucnirea de milă şi groază din ciocnirea celor două firi atât de potrivnice: blânda şi nebuna Ilenuţa şi pătimaşul Man.

Acest fior ce stăpâneşte întregul pasagiu aminteşte de aproape scena cu *Ion Nebunul* din *Năpasta* lui Caragiale, singura cu care în literatura noastră îşi află asemănare.

E într'adevăr un erou de roman acest popă Man. El stăpâneşte întreaga viaţă din jurul lui şi o explică. Superstiţiile poporului, traiul său zilnic şi mai ales sufletul său mare prin sinceritatea lui toate sunt un simplu decor armonic în care se mişcă, se sbuciumă şi piere eroul.

Puterea de concentrare e singurul lucru care încă lipseşte scriitorilor noştri pentru a trece dincolo de nuvelă. Acesta e şi argumentul pentru care de la început am clasat pe *Popa Man* printre *încercările* isbutite de roman. Din celelelalte bucăţi ale volumului, remarcabilă prin condensarea în puţine pagini a unei întregi vieţi, prin compoziţia desăvârşită, este *Mutu Marii*, povestea unui suflet de imbecil impins la crimă de iubirea lui pătimaşă şi neiertătoare. Mila, groaza, învăluite uneori în zâmbetul specific născut de privelişte mizeriei omeneşti sunt urzeala de sentimente cari în cadrul sobru al acţiunii te fac să te gândeşti la marile creaţii.

E ceva *slav*, ceva de aiurea, poate din Dostoievski, în aceste schiţe de firi cari ca şi *Ion Nebunul* ca şi *Mutu Marii* ca şi preuteasa Ilenuţa sgudue adânc şi obsedează mult printr'un singur gest, printr'un singur cuvânt, ambele închizând în ele tragicul unei întregi drame omeneşti.

Acelaş fior tragic al desnodământului din *Vecinul nostru Hudri*, tip reprezentativ al eleganţei, lenei şi pretenţiozităţii unora din *stâlpii de cafenea* rurali, învălue şi povestea atât de veselă până la uu punct a acestui erou de *comedie umană*.

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT

ANUL II

No. 2

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Nedreptățiții și favoriții literaturii . *E. Lovinescu*
Așteptare (poezie) . . . . . *Alexandrina Scurtu*
Regina Elisabeta (nuvelă) . . . . . *Maiorul Gh. Brăescu*
Povestea Cucului . . . . . *I. Dragoslav*
Civilizația Germană . . . . . *George Cornea*
Povestea noastră (poezie) . . . . . *I. N. Pârvulescu*
Pe Șantier (schiță) . . . . . *Andrei Branișteanu*
S. M. F. S. F. 300 L (schiță umoristică) *G. M. Vlădescu*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.
Lei 36 pentru un an
„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — Bucureș

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

ANUL II. No.

LICEUL „GH. LAZĂR” SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . Elena Farago
Ion Buzdugan . . . Făuritorii
L. Rebreanu . . . . Ghinionul
G. Rotică . . . . . Taina
George I. Stratulat . Surâsul său

LICEUL „GH. LAZĂR” Biblioteca Pr. No. 41

CRONICI:

C. V. Gerota: Vlahuță ca Nuvelist;
L. Rebreanu: Autori și Actori;
Insemnări.

Editura ALCALAY & Co.

UN LEI

Apare Sâmbăta

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Mogoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Cornelia Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul pe tot timpul verii se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, la Fălticeni.

ANUL II. No. 18 7 IULIE 1920

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA
Director: E. LOVINESCU

ELENA FARAGO

S'a spus de Lamartine că e poezia însăşi. Formula se aplică şi Elenei Farago. Elogiul ar putea părea prea mare; are deci nevoe de preciziuni.

E poezia însăşi prin faptul reducerii ei la elementul esenţial al sentimentului; un lirism incapabil de a eşi din domeniul emoţiunii sentimentale. Poeta nu-şi trage alimentul poeziei din afară: paianjen ce'şi scoate din organismul lui minunata plasă a pînzelor; muncitor obscur şi îndărătnic ce-şi descrie în unghere traectoria vieţii...

Poezia Elenei Farago este deci limitată la emoţie şi la una singură: emoţia erotică. Forţă uriaşă ce poate incendia şi cuceri tot universul prin expansiune biruitoare, sau îl reduce la un punct tenace şi invizibil ce nu vrea să moară. Sentimentul Elenei Farago nu e propulsiv. Nu escaladează cerul şi nu poartă făclia incendiatoare prin golurile albastre; nu duce principiul afirmativ al vieţii dincolo de limitele ei. Ne iradiind în afară din nevoia organică a multiplicării, se strânge în sine, întunecând astrele, stingând sorii, şi reducând lumea fenomenală la punctul ascuţit şi tăios al unui diamant. In poezia Elenei Farago nu vom găsi deci exuberanţa vieţii sau exaltarea naturii, ci aprigul cântec al unui sentiment tiranic, şi fără bucurie. Numai uneori plăcerea iubirii devine langoare şi blândeţe; nu cunoaşte însă niciodată frenezia ce se dilată până la distrucţie obscură, din pudoarea sexului şi delicateţea artei, poezia Elenei Farago este o forţă concentrată şi tragică

LICEUL „GH. LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Simți în ea un freamăt surd, o putere care nu vrea să iasă, ci se consumă lăuntric în prada durerii și a regretului, un isvor monoton dar fecund ce se sbate în matcă, nemulțumit, un suflu despletit ce vuește fără sonoritate dar impresionant, și mai ales, totala absență a lumei din afară și a ori cărui element intelectual. Intre patru pereți și cu obloanele trase asupra vieții, Elena Farago ar fi instrunat același cântec patetic redus la o frază melodică. Ne trecînd la gesturi și la realizare, iubirea e rezultatul unui proces psichologic, ce nu mai are aproape nevoe de ocazii exterioare. In clar-obscurul unei atmosfere de ceață, ca într'o pînză de Carrière, versurile poetei cîntă litania unui amor fără extaze și a unei dureri fără imprecații, dar impresionante prin accentul ei, profund...

Unui fond atît de puternic și de unitar, îi răspunde o formă tot atît de personală și unilaterală... Poezia Elenei Farago și-a secretat de la sine forma ce-i convenea; o melopee monotonă și învăluitoare, fără imagini concrete, limitată la un vocabular abstract din lumea sentimentului, cu abuz de obscuritate și complicație de expresie, — și, cu toate aceste, o formă personală de o rară muzicalitate și într'un ritm potrivit ritmului sufletesc...

Prin profunzimea sentimentului din care pornește, și a emoțiunii ce răsare cu sacrificiul unor renunțări și dezastre atît de mari, prin reducerea poeziei la principiul ei fundamental, cît și prin originalitatea formei, Elena Farago este cea mai patetică și mai personală poetă a generației noastre literare.

E. LOVINESCU

Făuritorii

Plăvanii grabnic suflă, greu opintind la carul
Topit în snopi de aur, ce se descarcă'n arii,
Iar muncitorii harnici foesc ca furnicarul,
Albind în car, pe stoguri, pe netede fațàrii.

In scânteeri de raze, sub arșița dogoarii
Pe cap cu foi de brustur ca 'ncununați cu laur
Par ziditori de temple fantastice plugarii,
Care clădesc biserici din cărămizi de aur...

O, voi zidari destoinici, trăiți din truda mânii,
Albine ale vieții, făuritori ai pânii, —
Vechi ziditori de temple și-altare pentru zei...

Când va sosi sorocul să fiți și voi stăpânii
Acestei lumi robite de lași și farisei?!
Au nu și-au uitat robii bătrânii Dumnezei?...

Ion Buzdugan

GHINIONUL

Intr'o sărbătoare, la *Cafe Splendid*. Lume multă. Chelneriĭ alergau desperaţi, legănând peste capetele muşteriilor tăvi încărcate cu „consumaţii". Fum, gălăgie, muzică... La o mescioară, singur, aşteptam resemnat bunăvoinţa chelnerului să-mi servească măcar un şvarţ refuzat de vre-un client mai pretenţios... Deodată, un „îmi dai voe" nehotărât mă făcu să ridic ochii. Inaintea mea stătea, cu o mutră plouată, Ion Popescu, şef de biurou, prieten vechiu şi nevăzut de mult. Se aşeză fără vorbă, nu răspunse la întrebările mele, foarte abătut, punându-şi pălăria nouă pe scaunul ce ne despărţea. Era un om mic şi grăsun, cu capul rotund şi creştetul pleşuv, cu faţa rotundă, cu ochii rotunzi, dar îmbrăcat în nişte haine cenuşii deschise care-i dădeau o înfăţişare impunătoare... Işi şterse chelia de năduşeală şi mă privi lung şi blând, ca pe un duhovnic. Apoi zise, cu glasul puţin răguşit :

— Imi pare bine că te-am găsit... Am mare nevoe de un om, să mă răcoresc baremi povestindu-i...

Vrui să-i spun o vorbă de compătimire sau de încurajare, dar nu-mi mai dădu răgaz :

— O viaţă întreagă m'a persecutat ghinionul... Nu-ţi poţi închipui ce înseamă să se ţie ghinionul de capul omului. Pare ridicol şi, în realitate, e îngrozitor, îţi amăreşte zilele, te nenorocește, te... te... te...

Incercai să-l asigur că-l înţeleg, deşi nu înţelegeam nimic. Mă opri însă cu un gest poruncitor şi urmă :

— Lasă... Ai să vezi... Am motive temeinice să vorbesc astfel... Mai ales de un răstimp încoace ghinionul e umbra mea! Totuşi ce-am păţit astăzi, mă pune pe gânduri... E prea mult!

Se încălzi şi, ca să mă convingă mai bine, se mută mai aproape, pe scaunul dintre noi, continuând :

— Acum să vezi şi să judeci... Aseară am avut la masă pe Crişan, trebue să-l cunoşti, un pierde-vară cu ceva parale şi cu dungă la pantaloni. Ne venea prin casă de mai multă vreme, findcă nevastă-mea îl găsea interesant şi bine crescut. Mie-mi era antipatic, dar nu puteam zice nimic, c'altfel ar fi părut că-s gelos şi aş fi fost ridicol... Insfârşit, după cafea nevastă-mea ce să mai născocească ? «Haidem la un cinematograf să ne distrăm!» Mă codii, şi cu gândul la pungă, şi că eram obosit dela biurou. Tu ştii bine cât muncesc şi cum sunt de

conştiincios, încât nu-mi arde de petrecere. Ea hai, eu nu... Atunci Crişan: «Fac eu cinste!» Ce să-ţi mai spui? Argumentul acesta m'a dat gata. Nu mai aveam încotro... Ne-am dus. După cinematograf iar: trebue să luăm ceva undeva, căci tot Crişan face cinste... Am ajuns acasă pela miezul nopţii, frânt de somn. Totuşi cu gândul la biurou, am potrivit deşteptătorul, ca de obicei, să mă scoale la şapte, să nu întârziu... Azi dimineaţă mă trezesc, arunc ochii la ceas: şase. Mă întorc pe cealaltă parte şi adorm îndată liniştit. Dar în curând grija condicei de prezenţă mă deşteaptă iar. Arunc iar ochii la ceas: şase. Sar din pat ca fript... Desigur c'am uitat să întor ceasul aseară şi s'a oprit... Imi scormonesc din vestă ceasornicul de buzunar: nouă! Să-ţi închipui capul meu!... Parcă n'aveam de ce? Peste zece minute condica se duce în cabinetul secretarului general şi în condică lipseşte tocmai Ion Popescu, şeful de biurou, harnicul, conştiinciosul, punctualul Ion Popescu...

— Intr'un minut, dacă nu şi mai puţin, am fost spălat, îmbrăcat... Numai gulerul să mi-l pun şi haina... Când colo, iea butonul de unde nu-i! Caut pe noptieră, răscolesc patul, răstorn ligheanul... nu-i şi nu-i! Insfârşit să mă mai uit şi pe sub pat... Mă plec, îngenunchiez şi simt o tăetură grozavă în genunchiul stâng... In genunche mi se înfipsese chiar butonul blestemat.. Durerea mi s'a schimbat totuş în bucurie. Bine că l'am găsit, să pot pleca mai degrabă, să prind condica... Dac'aş avea norocul să pun mâna şi pe-o trăsură, aş fi salvat!..

— Cobor în stradă implorând în gând pe Dumnezeul nenorociţilor... Tramvaiul trece pela poarta noastră, dar nu speram să-l pot lua, căci tramvaiul nu soseşte niciodată când eşti grăbit... Se vede însă că de data asta Dumnezeu m'a auzit. Cum păşesc pe trotuar, iată tramvaiul, şi încă gol!... Mă urc cu ceasul în mână: «Slavă Domnului, mai am cinci minute!...» Conductorul mă asurzeşte cu o sirenă hodorogită, vatmanul dă curent, pornim „Taxa! Taxaa!" Dau să plătesc, să scot portofoliul... Nu-i! Ingălbenesc. Atâta mi-ar lipsi, să-mi fi pierdut banii!... Caută-te prin haină, prin vestă, pe dinafară, pe dinăuntru... Degeaba! Mi s'a furat! mă gândesc înfricoşat. In vagon sunt numai patru călători care par oameni de treabă şi dealtfel nici nu m'am apropiat de ei... Pe jos nu-i! Atunci l'am uitat acasă, are să-l găsească servitoarea şi, cum servitoarea-i ticăloasă de te fură din ochi... Intr'o clipire m'am repezit la scară, am sărit jos şi am pornit în goană înapoi...

— Din fericire încă nu umblase nimeni în dormitor... Da, dar portofelul nu se găseşte nici sub perne, nici pe masă, nici căzut pe jos, nicăiri... Va să zică trebue să fi umblat! Incep să strig şi să înjur. Nevastă-mea apare vopsită şi indignată: «Ce-i nebunule? De ce faci scandal?" «Portofelul! Servitoarea!» răcnesc eu într'una disperat. «In loc să urli mai bine l'ai căuta la tine, prin buzunare!» „Nu l-am căutat? Crezi că sunt smintit?"

mă răstesc eu mai furios, vârându-mi instinctiv mâinile adânc în buzunarele pantalonilor... Ce să vezi! In buzunar...

— Portofoliul! întrerup eu zâmbind înțelegător.

— Da, portofoliul... Ghinionul! vezi d-ta, nu-l căutasem bine... Nu-i nevoe să-ți spun că eu n'am mai zis nici cât, și că nevastă-mea m'a petrecut până'n curte cu blagoslovenii... Ce-mi mai păsa? Bine că scăpai și să dea Dumnezeu să găsesc iar un tramvai... Așteptai încrezător în poartă... Ei bine, zece vagoane au trecut în jos și nici unul în sus, spre minister! De trăsură nici pomeneală... Mă apucă un tremur nervos. Era nouă și un sfert... Insfârșit pe la nouă și jumătate aduce Dumnezeu un vagon în direcția mea, dar arhiplin încât scările se rup de oameni. Incerc să mă agăț, să mă îmbrâncesc... Nimic. Vagonul pleacă, eu rămân. Altă jumătate de oră, alt vagon, altă luptă să mă urc... pleacă, rămân... Cred că în stația aceea am îmbătrânit cel puțin cinci ani...

— Dacă mai aștept tramvaiul, mă apucă prânzul aici! îmi zisei în cele din urmă, resemnându-mă să pornesc pe jos. Atunci deabia se trezește și norocul meu și-mi scoate în cale o trăsură goală. «Hai birjar galop!» Chiar în galop mă dusei până la minister, dar totuși avui vreme să chibzuesc că, printr'o minune mare, s'ar mai putea să găsesc condica... Cu alții s'ar întâmpla și minunea asta, dar mie cu ghinionul meu? A uite am sosit! Firește, ghinionul nu mă slăbește—n'am bani mărunți și birjarul minte că nici el n'are. Trebue să-i dau un pol pentru o cursă de trei minute...

— Poarta ministerului închisă! Portarul nostru cu barba-i de mitropolit, nu-și arată chipul în geam... Bat discret, și nu vine! Bat mai cu inimă, și nu vine! Imi învinețise pumnii până ce cadadixește să apară și încă cu o mutră mirată și nedumerită. «Deschide omule, ori nu mă cunoști?» „Da... dar ce poftiți, don'șef?" „Condica s'a retras?" „Care condică?" „Idiot ești!... Condica de prezență!» Mă privește, mă cântărește, zâmbește amical, „Ce, don șef, ați uitat că azi e sărbătoare și n'avem serviciu?"

— Mă mir că nu m'a trăznit acolo pe loc! ...Așa era. Bărbosul avea dreptate. E sărbătoare... Numai un ghinion nebun poate face pe un funcționar să uite o sărbătoare...

— Stătui cât stătui, dobitocit, în fața portarului care desigur credea că sunt beat. Pe urmă plecai, necăjit, firește, pe nevastă-mea, care se interesează mai mult de pantalonii cu dungi ai unui filfizon, decât de viața bărbatului ei... Eram hotărât s'o mustruluesc... Prea am fost blajin cu ea totdeauna de mi s'a urcat în cap!

— Sosesc tocmai destul de îndârjit ca să-i pot face scena cuvenită... Poarta închisă. Altă poznă. De ce-i poarta închisă ziua'n amiaza mare?... Sun. Intr'un târziu vine servitoarea, deschide și, când mă vede, înlemnește. Mi-a trecut un fior prin

inimă. Aici s'a întâmplat o nenorocire... Fata dă să fugă înainte, probabil să anunţe c'am venit. «Stai ! Inapoi!» şoptii privind-o încruntat. Intru hoţeşte. Trebue să aflu, tot, acum ori niciodată!... Mă duc drept la iatacul nevestei. Incuiat! Nu-mi mai dau seama ce fac... Bat. «Nu ţi-am spus, proasto, că nu-s acasă pentru nimeni?» Era glasul ei. „Deschide imediat că-s eu!" Nu ştiu cât a trecut, dar m'am pomenit zdrăngănind cu pumnii în uşă. Furia mă sugruma. Simţeam că am să-i ucid pe amândoi, orice-ar mai fi pe urmă... Atâta ticăloşie ! Atâta grozăvie !.. Insfârşit deschide. Năvălesc înăuntru şi o găsesc, închipueşte-ţi..

— Cu Crişan ! zic eu compătimitor.

— Singură, dragă ! Singură !... Asta-i culmea ghinionului ! Şi doar sînt sigur că nu s'a închis ea de florile mărului în casă. Firește, mi-a înşirat explicaţii berechet, că aşa şi pe dincolo, dar eu, zevzec, nu m'am mulţumit şi am stăruit într'una : «M'ai înşelat, mizerabilo ! Unde ţi-ai ascuns amantul ?» Asta pînă ce am înfuriat-o şi a început ea să răcnească. Atunci m'am potolit şi mi-am dat seama cît eram de caraghios... Nevestei mele i-e greu pînă începe scandalul, că pe urmă nu o mai opreşti şi nu-i mai ţii piept nici cu o companie de jandarmi. Fiindcă eu o rîcâisem şi mai ales fiindcă devenia tot mai ameninţătoare, am crezut că e cuminte şi înţelept să renunţ la dejun şi să-mi plimb ghinionul şi foamea pe trotuarele pline de lume şi de soare...

— In stradă apoi m'am liniştit deabinelea şi am înţeles lămurit că opintirile mele sînt zadarnice. Nu poţi lupta cu ghinionul cînd te urmăreşte de aproape. Trebue să te supui toanelor lui, să te faci mititel, şi să te resemnezi... Aşa am făcut. Şi, prin urmare, m'am ciocnit cu un stâlp de felinar, era să mă calce o trăsură şi un automobil, m'am amestecat într'o învălmăşeală unde m'am ales cu cîţi-va pumni încasaţi... şi altele, prea multe, încît nici nu m'ai crede... Acuma sunt pregătit şi oţelit pentru orice. Nu mai cîrtesc. Nu mă sperie nici fulgerile iubitei mele consoarte care trebue să mă aştepte cu nerăbdare. Numai pînă acasă să pot ajunge teafăr. Mi-e frică, îţi mărturisesc, să nu-mi cadă o cărămidă în cap, să mă omoare. Nu de altceva, dar prea ar fi de pomină să ţi se tragă moartea din ghinion...

Tăcu. Mă privi înfierbântat şi umil, aşteptînd parcă ceva... Imprejur lumea era veselă, muzica se sbătea să înăbuşe gălăgia de glasuri, fumul de ţigări şi zîngănitul tacîmurilor. Un chelner gras, blond şi foarte asudat, cu cîte o tavă încărcată în fiecare mînă, se învîrtia tocmai la spatele nostru, strigînd cu un zîmbet strîmb :

— Am sosit cu cafelele !... Aici !... Cafelele !...

Vrînd să aşeze marfa dintr'o mînă pe masa clienţilor de alături, cealaltă tavă se înalţă din ce în ce mai sus peste ca-

petele noastre, apoi deodată se clătină, se întoarse în dungă şi-şi prăvăli toată încărcătura în spinarea prietenului meu.

— Ce faci, nerodule ! strigai eu revoltat, sărind în picioare.

Ion Popescu însă rămase pe loc, sgulindu-se doar puţin şi uitîndu-se la mine aproape triumfător.

— Lasă, nu-i nimic... Bine că n'a fost cărămida ! murmură dînsul în vreme ce chelnerul privea năucit la şpriţul, şvarţul, caputinerul şi tortul ce se amestecau pe haina cenuşie deschisă a muşteriului.

Trecu o clipă grea, întovărăşită de muzica neobosită şi de rîsetele vecinilor. Pe urmă Ion Popescu, zise iar, încercînd să zîmbească:

— Acum cred că pot să plec mai liniştit... Acum cred că s'a spart însfîrşit ghinionul!... Dar pălăria ? Unde mi-oi fi pus pălăria ? adăugă uitîndu-se împrejur. Ei Doamne, doar nu mi-o fi dispărut ? Sau poate...?

Nu îndrăzni să-şi sfîrşească gîndul. Se sculă încet, cu multă băgare de seamă... Şezuse pe pălăria cea nouă şi o turtise ca o plăcintă. O ridică tacticos, o potrivi cît se putu şi porni şoptindu-mi grav :

— Ai văzut ?... Ghinionul !...

L. REBREANU

TAINA

Ştiu bine ce ascunde frumoasa taină mare
O vorbă, o privire, un zâmbet, o mişcare
Ne poate-aşa de lesne aduce-amânduror
Pierzarea ce ne-aşteaptă în fiecare dor.

Iubirea noastră este o taină ce ne cere
Cu degetul la gură: pricepere, tăcere.
Pe buzele-i închise ispitele ascund
Dezastre pânditoare, abise fără fund.

Ştiu bine ce ne-aşteaptă în ziua când oraşul
V'a oblici norocul ce-şi are 'n noi sălaşul,
Şi totuş cum prin lume în taină mi-l strecor
Aş vrea ca lumea toată să-mi strige taină 'n cor.

G. ROTICĂ

Surâsul tău...

Surâsul tău împrăștie lumină
In misticul scânteietoarelor tăceri
Iar glasul tău e muzică'n surdină
Cicatrizând nestinsele dureri.

Dă-mi gura ta de zâmbet înflorită
Cu buzele de palizi trandafiri,
Și mâinile unelte de ispită
Spre dragostea nemărginitei firi.

Voesc să uit singurătatea rece,
Doresc de-acum o suferință nouă,
Căci m'ai oprit din clipa care trece
Cu ochii tăi înlăcrămați de rouă

GEORGE I. STRATULAT

CRONICA LITERARĂ

VLAHUȚA CA NUVELIST

Rare ori un poet liric isbutește și în genul epic. Suflet eminamente sensibil, personal, subiectiv, îi va fi greu să aibă obiectivitatea cerută a întrupărilor epice. Goethe a scris și piese de teatru, dar cine mai recitește pe „*Egmont*" al lui sau pe „*Ifigenia*" și cine nu poartă în sufletul său ca pe-o comoară de preț, prima cunoștință cu seninele lui versuri și cu neîntrecutul *Faust*, un poem filosofic de o profundă poezie mistică, mai însemnat prin acest misti-

LICEUL „GHEORGHE ... SIBIU BIBLIOTECA PRO...

cism poetic, caracteristica operilor geniale lirice, decât prin acțiune, care aci e un pretext, ceiace e prima condițiune a unei opere epice. Maupassant a scris și versuri, dar câți cunosc poeziile lui și cine n'a fost fermecat măcar de una din nuvelele lui sau de romanele lui de rebarbativă realitate? Hugo a scris teatru, dar cine mai admiră acțiunea lui dramatică și cine nu se înfioară de frumoasele lui versuri de netăgăduit lirism, ce sună armonios ca melodia coardelor de liră. Genialul nostru Eminescu a scris nuvele și romane, dar ce șterse, ce anodine sunt pe lângă divinele ui versluri. Hotărât lucru: E foarte greu ca un poet liric să îmbrățișeze cu acelaș succes și genul epic și genul liric. Poetul liric e subiectiv, personal. Poesia epică obiectivă.

Poesia lirică cere personalitate întâi și apoi impersonalitate, pe când poesia epică e doar impersonală. Poesia epică cere crearea unei lumi aparte de sufletul poetului, așa cum natura creiază raporturi independente în aparență. Această abstractizare de sine însuși, această negare a personalității sale lirice e foarte anevoioasă, aproape imposibilă. Nu altfel stau lucrurile și cu Vlahuță. Poet liric prin excelență, când trece granița poesiei lirice, în loc de intrigă motivată, reală, găsim tot propria-i personalitate. De aceia eroii nuvelelor sale, ale romanului său n'au viață proprie, nu trăesc prin ei înșiși, fără a-i raporta la poet. E nuvela lirică, romantică, retorică,, ce o găsim și la Delavrancea, dar nu adevărata nuvelă. De la *„Făclia de Paști"* a lui Caragiale și de la *„Popa Tanda"* a lui Slavici se poate vorbi de nuvela românească.

Literatura în genere pornește adesea de la genul liric. și isprăvește cu drama, forma cea mai obiectivă a ei. Dacă în viața unei literaturi, evoluția către obiectivitate artistică se îndeplinește, nu presupune această evoluție și în sufletul poetului. Poetul rămâne în temperamentul său ca melcul în carapacea lui. Căci ce este Radu Munteanu, decât o figură lirică, o reflexie personală? Radu Munte un băiat de țară, inferior tutulor colegilor săi de clasă prin strălucirea hainei, superior tuturor colegilor de clasă prin nobila lui structură sufletească. Băiat sărac smuls din mediul simplu de sat, aruncat în învălmășagul orașului la carte, e întrebuințat ca slugă de un preot, spre a-și continuă gimnaziul, fără a lipsi și scene de crudă imoralitate.

Intr'o seară a întârziat cu câțiva colegi în oraș. Era iarnă. N'a îndrăznit să intre în casă. A adormit la ușă și a răcit cumplit. De aci încolo un junghiu în piept îl pironește. Și apoi suferințele lui morale deveneau din ce în ce mai mari și mai vătămătoare sănătății lui. Se făcuse

de o sensibilitate, care nu era deloc extraordinară vârstei lui, dar în împrejurările, în care era pus, ar fi fost mai bine să n'o aibă. Pentru oamenii săraci şi expuşi fatal umilinţelor, natura ar fi trebuit să-şi croiască un sistem nervos mai din topor, mai... a nesimţire, ceva aşa... cum e la animale şi la mulţi oameni bogaţi. A intrat bursier la „Sf-tul Sava", unde şi-a făcut cunoştinţă cu Vorincea şi cu sora sa Margo. A petrecut câteva zile de vacanţă la Vorincea la ţară. Firea blajină a lui Margo, ochii cei umezi, interesul ce-l poartă pentru Radu, i-au prins sufletul pornit spre visătorie şi idealizare, într'o romantică iubire. Trupul slăbeşte, pe când gândul e înviorat de taina iubirei.

E o iubire reţinută, stăpânită, graţioasă, lamartiniană. Intr'o fără de psihologie romantică, mai nici o acţiune. Eroul nu participă nici la încordarea acţiunii nici la desnodământul ei. El e un simbol al sufletului lui Vlahuţă, dar nu o creaţiune aparte. Vlahuţă nu e un demiurg, un creator de suflete noi, ci un poet liric, ce-şi apropie personagiile, până le confundă cu el însuşi. Radu Munteanu e un contemplativ, o fire meditativă şi sensibilă într'o lume practică şi grobiană. E o luptă surdă, ce se petrece în în sufletul lui, între lumea lui ideală şi realitatea crudă. E sufletul desrădăcinatului, care plăteşte cu moartea, trecerea într'o treaptă socială adesea conruptă şi perfidă. Plecat din lumea ta şi a lor tăi, nu câştigi decât câteva noţiuni seci şi pierzi toată poezia sufletului tău, ca floarea câmpului sădită în rondul oraşului.

Nuvela interesează prin această notă lirică, dragoste romantică, psihologie reală, dar neavând o intrigă motivată şi obiectivitatea unui suflet în afară de poet — figurile nuvelei par reflecţii ale sufletului autorului.

Că în nuvelele lui şi în roman chiar are psihologia desrădăcineatului, nu mai încape îndoială. A fost o vreme în literatură românească când privirile poeţilor s'au îndreptat către lumea nevoiaşă a oraşelor, în lumea acelor desrădăcinaţi, ce poartă în sufletul lor aurul curat al ogorului neîntinat de perversitatea oraşului şi care în conflict cu viaţa complicată a oraşului, cad biruiţi. Iar din anonimtul oraşului, din furnicarul omenesc, s'a pus la contribuţie adesea, suflete inadaptabile la cerinţele societăţii. In lumea reală nu se cunosc noţiuni fixe morale şi nici idealuri îndepărtate. Din toată grădina zoologică a lui Dumnezeu nouă zeci la sută dintre oameni trăesc prin instinct. Şi instinctul nu cunoaşte morală. Iar cine îndrăsneşte să se ridice deasupra lumei comune, i se zdrobeşte sufletul de durere. Durerea te face de bronz sau te zdrobeşte, zice Chamfort undeva, şi eroii lui Vlahuţă sunt toţi nişte învinşi. Se aseamănă cu eroii lui Brătescu Voineşti, dar

Brătescu Voinești e nuvelist, nu poet liric zvârlit în răzorul poesiei epice. Cine străbate prosa lui Vlahuță din „*Goana Vieții*", „*Dreptate*", etc. este isbit de dragostea mare, ce o risipește poetul asupra țăranului, umilului, nevoiașului, cum razele soarelui auresc haina cerșetorului.

Nu caractere puternice, pe care valurile vremei nu le pot clăti din loc, veți găsi în nuvelele lui Vlahuță, ci revărsări de simțire personală, materializată într'o limbă nervoasă și elastică, găsiți la fiecare pas.

Vlahuță era poetul înfrățit cu murmurul apei de izvor, cu pajiștele câmpurilor dunărene, cu urcușurile ovale ale munților, cu trecutul necăjit al Țării noastre. „Hei, Domnule, tinerii de azi nu se mai uită în urmă. D-voastră v'ați rupt cu totul de noi și de credințele strămoșești și de țară"... Vezi D-ta asta? Mă întreabă, luând de jos o bucată de cărămidă, e un nimic, nu-i așa? Un bulgăre de lut ars, ce vrei să fie? D-tale nu-ți spune nimic, dar, uite ea știe să vorbească pentru cine știe s'o înțeleagă... pământul, pe care-l călcăm noi acum, ruinele astea, toate sunt sfinte și eu nu pot trece pe aicea „fluerând" zice moș Peiu lui Vlahuță. In sufletul lui Vlahuță trăia cu prisosință iubirea de frumos, bine și adevăr. A formulat un nou curent post-eminescian, înfrăgezitor în domeniul poeziei, a fost de o mare valoare morală în viața lui, a pus până la un punct temelia ziaristică, pe ideia adevărului impersonal, ar fi prea mult să ceri unui om și gloria nuvelei. Poți să schimbi genurile literare, dar nu poți schimba și sufletul. Suntem robii propriului temperament. I-a lipsit intriga, invențiunea unei acțiuni motivate care să se dapene cu naturaleța elementelor, ce ar fi creat și alte situații sufletești și alte caractere. In schimb când acțiunea e dată povestea cea mai prozaică ia înfățișare de adevărată artă a povestirii. Amintiți-vă de opera „Din trecutul nostru". Aci intervine și stilul. Și în adevăr Vlahuță are stil.

„Arta de a scri e un meșteșug, zice Remy de Gourmont,[1]) dar stilul nu e o știință. Stilul e omul și altă formulă a lui Hello, că stilul e inviolabil, spun un singur lucru: stilul e așa de personal ca și culoarea ochilor sau sunetul vocii. Poți să înveți meșteșugul de a scri, nu poți învăța a avea stil".

Vlahuță își are stilul lui propriu. Un stil vioiu, mobil, insinuat. Era un înamorat al cuvântului și al expresiei. Să vorbești într'o limbă proprie și pe înțelesul tuturor, acesta este stilul.

El nu l'a luat de la nimeni, de aceia așa de bine a putut exprima până și nuanțele gîndirii. Are un stil de psi-

1. *La culture des idées*, pag. 8.

hoflog, fin dar nu vaporos, subtil dar nu abstract. De aceea articolul lui de ziar, schița socială, nuvela psihologică, romanul lui impresionează prin forma cizelată, armonioasă, suavă, ce te învăluie într'o mreajă din care nu scapi până la sfârșitul bucății.

E un poet liric prin excelență. Istoria în mâna lui devine o minunată povestire, ce se deapănă în legănări dulci de valuri sau în fulgerări de baionete. Figurile Domnilor se desprind îndrăzneț din culcușul lor și ne arată cu mândrie luptele glorioase încrustate pe răbojul veacurilor. De aceea „*Din Trecutul nostru*" e o istorie atrăgătoare și îmbălsămată de belșugul poesiei. Iar țara noastră cu râurile ei, cu munții ei pleșuvi, cu mânăstirile ei singuratice, cu dealurile înverzite, cu isvoarele șoptitoare devin subiecte de pictură și le pictează așa de artistic în „*România Pitorească*". Pădurile înviază, malurile apelor însuflețesc, câmpul capătă viață și natura întreagă câștigă o culoare picturală. Era un vizual maestrul Vlahuță. De aceea „*România Pitorească*" e un admirabil tablou pictural, redat prin cuvinte. Ca poet liric a înțeles natura, a citit trecutul în mărturiile altor vremuri, a simțit mândria strămoșilor și această înțelegere intimă cu natura a dat acea jerbă de atâtea variate flori, ce se găsesc în „*România Pitorească*",

Nuvela și romanul lui par a fi accidente în viața lui literară. Schița socială, pitorescul naturii, iubirea trecutului, i-au servit adesea un bogat isvor de inspirație. Ura contra nedreptății sociale, pasiunea către frumos, adevăr și bine, i-au servit drept călăuză, l'au absorbit în total, ca pe orice mare liric, ce are urechi să le asculte, dar nu ochi să observe.

C. V. GEROT

A APĂRUT DE

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI
Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY

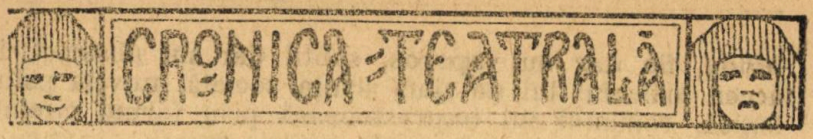

AUTORI ŞI ACTORI

Poetul Corneliu Moldovanu e un eclectic. In afară de poemele, care i-au stabilit reputaţia, a scris gingaşe şi elegante povestiri, apoi mici piese da teatru, cronică dramatică şi, un răstimp, când cuvântul tipărit avea greutatea unui imbold naţional şi patriotic, a făcut gazetărie, literară, firește. Cronicile dramatice au fost adunate acuma în volumul *Autori şi actori*.

Evident că d. Corneliu Moldovanu, nefiind critic de meserie, *Autori şi actori* nu poate avea pretenţia de-a prezenta un sistem critic personal sau original. Dealtfel, în general, astăzi cronicile teatrale s'au desbrăcat în dogmatismul grav, mulţumindu-se să sintetizeze impresiile cronicarului. Impresiile acestea pot fi mai mult sau mai puţin critice, dar documentează totdeauna pe cititori asupra unui spectacol, servindu-i drept călăuză sau baremi informator. De unde urmează că cronicile, dacă nu înseamnă deseori mare lucru privite ca expresii critice, în schimb au totdeauna o valoare documentară, care va fi cu atât mai însemnată cu cât cronicarul va izbuti să-şi aştearnă impresiile mai obiectiv şi într'o formă mai frumoasă.

Autori şi actori, din acest punct de vedere, e o carte foarte preţioasă. Reluând firul cronicei cam pe unde s'a oprit d. Mihail Dragomirescu cu ale sale bogate şi valoroase critici dramatice, d. Corneliu Moldovanu serveşte mai întâi istoriografului teatrului românesc materialul necesar. Majoritatea cronicilor teatrale din ziarele şi revistele noastre sânt făcute de oameni fără nici o pregătire specială care, neposedând nici arta scrisului, şi nici gustul sau priceperea trebuincioasă, nu sânt în stare să facă aprecieri si deci trebue să se mulţumească cu simple reportaje nesărate. D. Moldovanu însă, un meşter al scrisului, aduce o bună cunoaştere a artei dramatice, siguranţă şi cumpătare în aprecieri, toate într'o formă simplă, totdeauna agreabilă, de o claritate atrăgătoare.

Firește, că într'un volum, nu se puteau cuprinde cronicile *tuturor* pieselor jucate într'un răstimp de peste cinci ani. Dealtminteri, pentru mişcarea teatrală românească, nici nu prea au importanţă toate elucubraţiile bulevardiere. D. Moldovanu, foarte cuminte, s'a ocupat de lucrările româneşti îndeosebi: Delavrancea, Davila, Ronetti Roman, Diamandi, Sorbul, Duiliu Zamfirescu, Al. G. Florescu, Anghel şi Iosif, Victor Eftimu, Minulescu, Iacob Negruzzi, Caton Theodorian, etc. Interesant şi original vorbeşte despre «Patima roşie», în legătură cu «râsul şi umorul în teatru». Cronicile despre piesele lui Delavrancea, mai ales cele despre dramele lui istorice, sânt adevărate studii critice... Inafară de români, au mai găsit loc în *Autori şi actori* câţiva uriaşi străini: Shakespeare, Moliere, Ibsen...

Fiindcă suntem în epoca reformelor cu orice preţ, a reformelor pentru reforme, d. Coreliu Moldovanu a adăogat la sfârşitul volu-

mului un capitol special despre «Reforma teatrelor». Cerând ca Teatrul Național, care simbolizează arta noastră dramatică, să dea mai ales excedentele sufletești, preconizate de Pompiliu Eliade, propune o serie de reforme, izvorâte dintr'un oarecare sistem general de reorganizare a teatrului românesc. «Reforma» d-lui Moldovanu cuprinde multe lucruri bune, dar din nenorocire culminează în desființarea Societății Dramatice care ar duce la rezultate tocmai opuse celor râvnite de reformatorul nostru. Am arătat altă dată aici unele din motivele care impun menținerea principiului Societății dramatice. Să nu uităm că avântul de azi al mișcării teatrale românești se datorește, în fond, numai Societății Dramatice. Toți detractorii ei de azi, la sânul ei au rescut, au luat aripi și școală. Teatrul Național nu e numai o școală pentru marele public, ci în aceiași măsură o școală pentru actori și autori.

«Reforma» d-lui Moldovanu este azi de actualitate. La Ministerul Artelor stăpânesc frigurile reformelor. Zilnic se adună diferite capacități specialiste și, cu mare cheltuială de vorbe, umblă să remedieze răul de care suferă Teatrul Național. Nu credem ca ne vom înșela mult, pronosticând că atâtea moașe nu vor putea scoate la iveală decât un monstru fără viață. O reformă numai atunci poate da rezultate, când e bazată pe un principiu. Ori, reformatorii de azi nu știu ei singuri ce vreau. Scopul lor este doar să reformeze. De «excedentele sufletești» nu prea se interesează nimeni. Reprezentanții artiști ai Teatrului Național se gândesc numai să răstrângă puterea directorului și să sporească influența societarilor—deci să bolșeviseze mai mult conducerea teatrului. Reprezentanții teatrelor particulare se străduesc să desființeze Societatea Dramatică, spre a-și putea mai lesne complecta trupele lor cu elementele de valoare care azi sânt prea legate de Teatrul Național. Și însfârșit toți împreună caută să înlăture din teatru pe scriitorii români și să-i înlocuiască cu «Culcușul miresei» și alte asemenea capo-d'opere pentru "creații" actoricești. Și cum ministrul artelor e un scriitor, iar interesele scriitorilor, care sânt și interesele excedentelor sufletești, sânt susținute numai de bunul Dumnezeu, n'ar fi nici o mirare dacă reformatorii ar cădea la învoială pe spinarea scriitorilor.

Mania reformelor e astăzi o boală universală. Omenirea, ajunsă la conștiința că are drepturi, dar uitând că are și datorii, se sbate să găsească rețeta miraculoasă a traiului bun fără nici o muncă. Aceiași tendință, bine înțeles, se află și la temelia reformei teatrelor. In definitiv toată reforma se învârtește în jurul faptului că societarii Teatrului Național au numai patru sau cinci mii de lei pe lună, pe când dincolo, adică în trupele particulare sânt actori cari au opt sau zece mii, ba chiar unii și mai mult. Deci trebue să reoganizăm Teatrul Național negreșit așa fel încât și societarii să aibă opt sau zece mii pe lună, sau, daca se poate, chiar mai mult, căci atunci toate au să meargă strună...

Iată de ce „reforma" d-lui Moldovanu, oricât ar fi de cinstit inspirată și concepută, nu ne poate împăca. In loc de reforme, noi am

căuta un director bun şi energic; găsindu-l şi inamovibilizându-l, e sigur că am face mai bun serviciu artei dramatice române, decât prin orice reforme. Căci, la urma urmelor, scopul este arta, iar nu artiştii, şi în nici un caz nu egoismul material al artiştilor...

Autori şi actori merită atenţia tuturor iubitorilor de teatru.

L. REBREANU

ÎNSEMNĂRI

In cetatea idealului.—E titlul unui roman dureros de interesant, scris de un gazetar talentat. Cetatea idealului este capitala noastră în vremea neutralităţii şi pînă la ocuparea ei de către germani, adică în epoca fierberii «idealului naţional». O satiră sîngeroasă, de la început pînă la sfîrşit, cu atît mai biciuitoare cu cît e brăzdată în carne vie. In jurul unei poveşti de iubire, dealtfel destul de şubredă, se desfăşoară o imensă caricatură a sbuciumărilor multiple ce au precedat intrarea în război. Cîteva tipuri cerebrale se desenează mai precis; încolo o schiţare fugară, în linii frînte, energice a unor oameni văzuţi parcă într'o oglindă schimonositoare. Nici un suflet adevărat cum se cade. Pretutindeni, sub forme civilizate, sub vorbe umflate, sub suprafeţe strălucitoare rînjeşte o barbarie adîncă, un gol mintal ridicol, arivismul, imoralitatea, slugărnicia, materialismul în înfăţişarea cea mai hidoasă. Nici iubire, nici patriotism, nici devotament. Numai putregai oriunde priveşti mai deaproape. Idealul cetăţii şi al cetăţenilor e o minciună îmbrăcată în veştminte pompoase. Războiul e un prilej pentru toţi de-a schimba monotonia vieţii obişnuite sau de-a trage foloase materiale... In jurul cetăţii însă trăeşte — deabia văzută — ţărănimea săracă, flămîndă, care nu pricepe nimic, care însă merge fără şovăire în războiul pe care nu-l vrea fiindcă nimeni nu se sinchiseşte să i-l explice; merge ca o turmă docilă la zalhana...

Că d. Dem. Theodorescu a văzut astfel frămîntările naşterii Romîniei Mari, slobod este. Că o tragedie uriaşă poate părea şi comică, adevărat este; dar numai cînd cel ce o priveşte este indiferent. La urma urmelor chiar războiul mondial ar putea fi zugrăvit ca ceva foarte caraghios, dar numai de un locuitor din Marte.

In orice caz însă romanul este construit cu dibăcie şi interesul se menţine. Satirizarea pamfletară totuş te oboseşte repede. In general satira nu prea se învoeşte cu lungimea excesivă, afară dacă e alternată cu ironia provocătoare de rîs. Căci satira nu te mişcă, ci te doare; şi durerea n'o suferi decît cu sforţări grele.

In cetatea idealului apoi e scrisă prea uşor şi în stil de polemică. S'ar putea cita uşor pasagii pe care nu le îngădue limba literară.

Y. X.

A APĂRUT

ANUL II

No. 2

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Nedreptățiții și favoriții literaturii . *E. Lovinescu*
Așteptare (poezie) . . . . . *Alexandrina Scurtu*
Regina Elisabeta (nuvelă) . . . . . *Maiorul Gh. Brăescu*
Povestea Cucului . . . . . *I. Dragoslav*
Civilizația Germană . . . . . *George Cornea*
Povestea noastră (poezie) . . . . . *I. N. Pârvulescu*
Pe Șantier (schiță) . . . . . *Andrei Braniște*
S. M. F. S. F. 300 L (schiță umoristică) *G. M. Vlădescu*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.
Lei 36 pentru un an
„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — București

ANUL II 14 August 1920 No. 14

Sburătorul

REVISTA LITERARA ȘI ARTISTICA

LICEUL „CR. LAZĂR"
Biblioteca Prof
No. 428

SUMRAUL:

E. Lovinescu . . . T. V. Stefanelli
Elena Farago . . . Cântă astăzi viața...
G. Murnu . . . . . Vrăjitoarea
Alexandrina Scurtu . Cu aripi desfăcute
George Caïr . . . Legături de cauzalitate
G. Silviu . . . . . Cântecul muncitorilor

CRONICI:

Mihail Iorgulescu: Tudor Arghezi;
L. Rebreanu: Noul director general al Teatrelor.

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GHEORGHE" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

UN LEU

APARE SĂPTĂMANAL

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Mosoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul pe tot timpul verii se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, la Fălticeni.

ANUL II. No. 14 — 14 IULIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

T. V. STEFANELLI

Pentru publicul mare existenţa lui Stefanelli se va revelà odată cu vestea morţii lui. El nu era. totuşi dintre călătorii rămaşi în drum, din lipsă de mijloace sau din inadaptare ; a mers încet dar a ajuns pe culmi. In cariera lui tenace de *Beamter* austriac s'a urcat pînă la treapta de consilier la Curtea de casaţie din Viena şi printr'o activitate culturală pur românească de cîteva decenii în înstrenata Bucovină, bătrînul şi a deschis porţile Academiei române. Cele două oficialităţi i-au dat deci răsplata cuvenită, la Viena şi la Bucureşti ; i a mai lipsit doar notorietatea. Discreţia persoanei lui şi obişnuinţa unei cariere ermetice l'au făcut însă să n'o dorească. A murit aşa dar cam la o parte, în tăcerea pe care i-o impunea şi modestia caracterului şi larma evenimentelor...

* * *

Moartea îşi lărgeşte domeniul printre cei cu care ne-am amestecat destinele. Deşi desrobeşte uneori, e totdeauna impresionantă. După secerarea izvoarelor dorinţelor şi la amurgul unei cariere multiple ar trebui să fie bine venită. Ne emoţionează însă prin tragedia despărţirii definitive ; în durerea noastră e şi un egoism. Mortul se duce cu suava sensaţie a eliberării ; îl plîngem totuşi. De fapt, ne plîngem pe noi : dispariţia lui ne a desposedat. Viaţa nu e numai un fapt de conştienţă solitar ; e un fenomen social. Trăim nu numai în noi ci şi în alţii, în toţi cei cu care ne împărtăşeam ideile şi sentimentele. Fenomenul conştiinţei se petrece în noi ; rădăcinele ei se întind însă departe în jur spre a-i alimenta viaţa. Cînd

domeniul acesta se restrînge mereu prin moarte, viaţa noastră îşi îngustează şi ea izvoarele. Vai de omul rămas singur din mijlocul generaţiei şi al prietenilor lui!

* * *

In Stefanelli nu voi evoca pe omul de carieră şi de cultură, ci pe bătrînul meu prieten şi pe tovarăşul unui refugiu de doi ani. In orăşelul în care scriu aceste rînduri, nu e tei sub care să nu ne fi adăpostit, împărţindu-ne temerile şi speranţele. Se refugiase din Bucovina lui de la începutul războiului mondial şi dintr'un impunător K. K. Hofrath, devenise un modest pensionar fără pensie (fără „penziune" cum spunea el), impresurat de nevoile alimentaţiei şi de nesiguranţele viitorului...

Cu dînsul şi cu bătrînul general Em. Lăzărescu, atît de juvenil în nesecata lui vervă, ne-am încovoiat îngrijorarea deasupra tuturor comunicatelor, comentîndu-le, exaltîndu-le, fără să ne pierdem nădejdea. Numai cînd oştile crăieşti au recucerit Cîmpulungul şi tunurile bubuiau la Gura-Humorului, ne-a cuprins desperarea. Cîtă strategie şi diplomaţie n'am făcut împreună în grădiniţa comunală, în timp ce aeroplanele bicefale se roţiau deasupra noastră, şi zările se înroşiau! Se apropia cercul de fier al impresurării, cu portiţi de ieşire pentru noi, dar atît de ameninţători pentru bătrînul refugiat bucovinean, pe care-l aştepta răzbunarea împărătească...

In zilele friguroase, cînd zăpada ne alungă, ne strîngeam în pacea binefăcătoare a unei librărioare locale. Printre tomurile bracuite şi în faţa slovelor străbune, uitam de război. Ca în romanele lui Anatole France, ne petreceam timpul în docte conversaţii: bătrînul avea o minte intactă, o cultură făcută, şi, ceia ce e şi mai rar, o curiozitate mereu aţîţată.

* * *

Cînd m'am întors acum din nou în orăşelul meu, Stefanelli nu mă mai putea cunoaşte. La cîteva zile a şi murit. Nu ştiu dacă trebue să-i plîng desrobirea, sau să

mă plîng pe mine, care 'mi petrec singur serile sub teii prieteniei noastre de doi ani, şi răsfoiesc ceasloavele librărioarei locale, fără a mi putea comunica impresiile. Ceia ce e dincolo de mormînt nu se ştie. Imi rămîne însă sbuciumul şi regretul. In mormîntul lui, Stefanelli duce şi o parte din mine, de care nu avea dreptul să mă desposedeze: doi ani de intimitate sufletească, de speranţe, de îndoială şi de biruinţă...

E. LOVINESCU

Fălticeni, 26 Iulie.

Cântă astăzi viaţa...

Dorul meu,
Deschide-ţi cartea ceiluită,
Şi-ţi resfiră'n soare şi-ţi resfiră'n vânt
Paginele 'n care pe albastru-ţi cânt
Şi-a cernut tăcerea pulberea-i cernită...

Dorul meu,
Deschide-ţi cartea ceiluită,
Şi mă 'nvaţă iarăşi cântul bunei-veşti,
Să mi-l cânt cum cântă florile 'n ferești
Oglindită 'n geamul larg—deschis în soare...

Dorul meu!..
In suflet mi-a crescut o floare!..
Apăr-o de vânturi şi dă-mi viers s'o cânt...

Dorul meu,
In geamul larg—deschis în vânt
Cântă astăzi viaţa, cântă 'nfiorată,
Cald ca nicăierea, sfânt ca nici-odată...

ELENA FARAGO

VRĂJITOARE

Viața-i vrăjitoare.
M'a chemat la sine
Ca la sărbătoare
Cu cântări div ne.
Viața-i, vrăjitoare.

Ca să mă desfete,
Grijile să 'mi culce
De făcut îmi dete
Vinul cel mai dulce,
Ca să mă desfete

Raiul îmi deschise
Drumurilor mele,
De trăiam în vise
Și pluteam în stele...
Raiul îmi deschise.

Și-mi cânta: Copile,
Fii voios, tresaltă.
Fi-vom nopți și zile
Veseli laolaltă.
Și-mi cântà: Copile,

Pân'la bătrânețe
Am plăceri anume.
Vezi ce frumusețe,
Ce comori pe lume.
Pân'la bătrânețe.

Dragul meu, iubește
Totul ca pe tine
Și 'ndumnezeește
Ce-i frumos și bine,
Dragul meu, iubește.

Dac'aici n'ai parte
S'afli fericirea,
N'o cătà departe,
Nu e nicăerea
Dac'aici n'ai parte.

Iată îns'o floare,
Mândra Cosânzeană
Mai fermecătoare
Și mai năsdrăvană.
Iat'a lumii floare.

Aur avea 'n plete
Și, pe gât de nalbă,
Ca să mă desfete.
Ea purta o nalbă,
Aur avea 'n plete.

Când mi-eși în cale,
Ea nimic nu-mi zise,
Doar pași agale
Și un pic surâse,
Când 'mi eși în cale.

Doamne ce minune
Fața ei și mersul!
Nu o poate spune
Cântecul și versul
Doamne, ce minune!

Dar a fost nălucă,
Vrajă din departe,
Dor pustiu de ducă
Dor pustiu de moarte,
Dar a fost nălucă.

G. MURNU

Cu aripi desfăcute

Cu aripi desfăcute fericirea
Sburase lângă mine şi, uimită,
Simţisem cum în faţa-i aurită
In desvelire îmi scăldam privirea.

Dar a sburat şi'n ziua ostenită
Rămase golul, plin de stăpânirea
Trecutului, purtându-şi amintirea:
O umbră mare'n zare asvârlită

Atunci n'am mai ştiut ce-a fost cu mine
Şi ce mai este, m'am simţit străină
Şi singură în seara care vine...

Am plâns încet... în lacrimi de lumină
Işi picura durerea mea amarul
Căci fericirea îmi făcuse Darul

De-a se resfrânge'n viaţa mea haină...

ALEXANDRINA SCURTU

LEGATURI DE CAUZALITATE

Intr'un colţ de stradă, doi cerşetori: un orb şi un olog. Orbul erá înalt şi voinic, putea duce'n spinare o povară cât de grea.

Ologul erà puţintel, îl puteai ridica într'o mână.

Pe orb îl îndruma un copil; pe olog îl târà pe patru rotiţe, un ţigan.

Şi cerşeau toată ziua, cu grai plângător!..

Inimile miloase, trecând pe lângă ei, îi ajutau când pe unul, când pe altul; dar tot ce primeau, erau datori să împartă cu conducătorii lor, paraziţi nesătioşi, care'şi sporeau din zi în zi pretenţiile.

Intr'o dimineaţă, copilul şi ţiganul se învoirà şi cerurà un nou spor, dar atât de mare, ca bieţii cerşetori nu puturà plăti şi atunci au fost părăsiţi.

Şi pe când se văitau unul altuia, ologul, lovit de o idee fericită, zise orbului.

„Te văd voinic să dărâmi un zid; eu sunt uşor ca o pană. Ca să mă plimbi pe umeri toată ziua, ar fi pentru tine o jucărie, în schimb eu îţi voi împrumuta ochii mei.

„Vei umbla deci şi pentru mine, voi vedea şi pentru tine, şi vom scăpa de trântorii cari ne tráiau pe spinare.

„Unde mai pui economia de glasuri: vom cerşi pe rând, odihnindu-ne pe rând...

«Şi apoi înlăturăm concurenţa de până acum dintre noi».

Orbul se învoi bucuros...

Trecătorii, văzând mizeria asociată, ajutau mai cu spor, până când, cu prisosul adunat, cerşetorii îşi cumpărarà un căluţ şi un cărucior.

Ologul mâna şi orbul cerşea.

Si traiul le fu mult mai înlesnit şi'şi puturà târâ zilele mai puţin amărâţi de vitregia soartei...

*

Această scurtă istorioară mi a venit în gând, ascultând povestea amicului S..

Inainte de a vă împărtăşi această poveste, o observaţie de ordin general:

Pe lângă fiecare tânăr cu stare, înfloreşte câte un prieten intim, nelipsit de lângă el, zi şi noapte.

De obiceiu această umbră a junelui milionar, e un băiat sărac, pe care lenea l'a sfatuit să ducă o astfel de viaţă, nu tocmai demnă, dar destul de frumoasă, pentru că pe lângă amorţirea grijei zilei de mâine, îi aduce un trai plin de acelaş farmec, ca şi când soarta i-ar fi aruncat lui în spinare milioanele prietenului său.

Rolul acestui prieten-umbră, variază după slăbiciunile milionarului: Unuia îi place să'l faci să râdă: umbra va fi deci unul dintre mucaliţii cunoscuţi; altuia îi plac petrecerile: umbra va fi un beţivan chefliu; unuia îi place să colinde lumea: umbra va fi un gospodar, însărcinat cu bagajele, biletele, hotelurile, programul de călătorie, altuia intrigile şi cancanurile: umbra va fi un pui de lele, bârfitor şi intrigant... Si aşa mai departe...

Acum iată povestea:

Intre bogătaşul Raul Almăgeanu şi sclivisitul Leon Grigoraş, erau legăturile acestea dintre om şi umbră.

Rau Almăgeanu ducea greul câtorva milioane, cu toate consecinţele lor: automobile, casă luxoasă, înlesniri din toate.. dar era un timid şi lipsit de îndrăzneală faţă de femei — singura lui patimă.

Leon Grigoraş, neam de boer scăpătat, moştenea temperamentul şi lenevia rasei. Era însă înzestrat dela fire cu o inteligenţă vie, manieri alese şi mai cu osebire cu o înfăţişare elegantă. Stapânea gustul de a se îmbraca cu o artă, care făcea din el cea mai graţioasă siluetă, din câte se arată prin localurile noastre „selecte".

Cu asemenea calităţi nu e greu să înebuneşti femeile.

Invoiala era asta:

Almăgeanu ţinea pe Grigoraş din toate nevoile vieţei şi tot luxul bărbătesc trebuincios pentru cucerirea femeilor.

Grigoraş avea îndatorire ca să seducă orice femeie va plăcea prietenului său şi, la momentul oportun, să dispară, lăsând timidului rolul cel mai uşor: să dea drumul aurului şi să cumpere.

Bunioară: vedeau în cutare local o femeie frumoasă, Almăgeanu o semnală prietenului său, apoi eşă şi aşlepta afară în automobil

Grigoraş, cu ochii lui frumoşi, deschidea focul... Eleganţa lui triumfă şi după câteva minute, îndrăzneala împlinea restul...

El oferea prietenei sale automobilul, pe care'l trecea drept al său, adăugând că înăuntru mai are un prieten, de care nu trebue să se jeneze.

La maşină se legă cunoştinţa cu Almăgeanu, căruia timiditatea-i dispărea...

După plimbarea de rigoare, o sete închipuită îi coboră

SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

la Flora şi, mai târziu, îi găseai ge câteşi trei la o masă într'o cabină... La şampanie chelnerul anunţa un telefon pentru „conaşu Grigoraş" care apoi se scuză cu accente dureroase, că trebuie să-i părăsească, pentru o afacere grabnică.

Almăgeanu, stăpân pe situaţie — măcar că ochii duduei stăruiau întristaţi în direcţia iubitului dispărut — căuta să o mângâie în felul său, şi, unde nu izbutea fizicul, triumfau la sigur bancnotele...

Şi aşa îşi încropea iubirile vremelnice. junele milionar, împlinind părţile lui slabe, prin graţia binevoitoare a prietenului său.

După ce furia trecea, amicul Leonică avea voie să se folosească şi el de calităţile lui de băiat frumos, nici odată însă mai 'nainte de dezlegarea formală.

Până când, într'o zi, Grigoraş ademeni, pentru prietenul său, pe Tanţa Mitulescu cea mai dragalaşe blondină, din câte făcuseră aripi în primăvara aceia.

Manevrând arta seducţiunei însă, de rândul acesta, Grigoraş căzu îndrăgostit.

Dar firea lui cinstită nu îndrăzni să calce pactul dintr'un început, ci aşteptă cu răbdare *dezlegarea*, care întârzia mai mult ca de obiceiu.

Tanţa însă, copil tânăr şi cu iluzii, fu izbită de schimbul al cărui obiect fusese şi, deşi primise generozitatea largă a lui Almăgeanu, simţise în sufletul ei o aburire dureroasă, pentru modul puţin demn cum a fost ademenită.

Grigoraş, simţea zi cu zi valul cald al iubirei cum îi inundă sufletul, până când, muşcat de gelozie, numai aşteptă, ci mărturisi Tanţei patima lui şi părerea de rău, pentru rolul jucat, pe care'l găsea acum înjositor la culme!

Fata îl respinse, dar el reveni, adăugând că e gata de orice sacrificiu.

Într'o zi ea-i spuse:

— Deşi m'ai jicuit adânc, dar pentru că păstrez încă ceva din impresia puternică, ce mi-ai făcut să simţ atunci, primesc, dar cu o condiţie:

E'mplinită mai dinainte, zise Grigoraş înebunit!

— Uite ce e: Ştii că Raul îmi face toate plăcerile şi chefurile. De asta n'am să mă plâng... Am însă de plătit unei femei o datorie de 1200 lei, şi n'aş vrea să-i cer lui bani, şi-ar închipui cine ştie ce!.. Datoria e într'o poliţă, cu termenul mâine... Dacă poţi plăti acea sumă, sau cel puţin să obţii o amânare de o lună, voi fi a d-tale..."

— Adresa acelei femei!... strigă înfrigurat Grigoraş, mă duc chiar acum să vorbesc cu ea.

— Nu e nevoie, răspunse Tanţa, o voi trimite mâine dimineaţă la d.ta.

— Admirabil!.. reluă el, cu gândul să arunce acelei femei o sută—două și să preschimbe polița.

A doua zi, pătrundea în camera arbitrului eleganțelor, Leon Grigoraș, o femeie vârsnică și urâtă cu zmei!

— D ta ai o poliță de 1200 lei, semnată de domnișoara Tanța Mitulescu ?

— Da domnule, și scadența e azi

— Domnișoara n'are bani și m'a rugat să intervin ca să o prelungești... Vei primi o sută de lei și dobânda pentru viitor.

— Asta nu se poate, zise femeia cu hotărâre; trebuie plătită imediat, altfel o protestez.

— Dacă spui că n'are bani!... reluă Grigoraș.

— Poți să mi-o plătești d-ta pentru dânsa, mai zise ea, străfulgerată de o rumeneală candidă.

— Eu ?.. făcu el mirat...

Ea urmă cu aprindere:

„N'ai băgat de seamă de câteori ți-am eșit în cale, numai ca să te văd, pentru că te ador de mult și în tăccre!.. (cu exaltare): Cedează'mi, și numai am nici o pretenție, voi rupe polița în fața d tale... Nu mă refuza — sfârși ea dramatic — aș muri!.“

Leon rămase un moment ca tâmpit, apoi îl prinse un râs nebun!.

Dar femeia i-o reteză scurt, îndreptându-se spre ușă.

Tanța, pierdută pentru un nimic ?..

Numai era vreme de gândit:

Si Grigoraș, stăpânindu-și un cutremur de scârbă, dus numai de ideia ființei iubite, cedă...

In aceiași zi, se înfățișă fetei triumfător, întinzându-i polița ruptă.

— E de prisos, îi zise dânsa indiferentă, această datorie nu există...

Polița era dată de mine ca să fac un bine nevestei portarului, care murea după dumneata!..

„Cum vezi, dragă S... încheiai eu, și între orb și olog sunt aceleiași legături de cauzalitate, ca și între oamenii tăi de lume, mai puțin ingratitudinea.

GEORGE CAÎR

ELEGII

III

Buzele tale de flacări mi-au dat înflorite petale
Şi de pe ele am sorbit mierea ca dintr'un pottr,
M'a 'nvăluit ca o apă noaptea din pletele tale
Şi pe obraji ţi-am cules cel mai aprins trandafir.
Şarpele braţelor albe uşoare şi moi ca o blană
Leagăn de patimi mi-au fost, dorului aprig mormânt —
Patimei mele bolnave i-ai dat tu otravă şi hrană
Şi mi-ai ucis cu-n sărut demonul meu neînfrânt.
...Insă când după iubire capul pe perne-ţi cade
Şi obosit cercetez apele ochilor vii,
Sufletu-mi tainic tresare străpuns ca de vârfuri de spade
Şi mă aprinde atunci dorul din ore târzii.
Toată ţi-ai dat frumuseţea şi patima ţi dulce şi caldă
Unde-a murit însă acum visul meu sfânt şi stingher? —
Caut zadarnic în ochii ce'n lacrime limpezi se scaldă
Sufletu-ţi tânăr şi nou, colţul tău veşnic de cer...

ION SÂN-GIORGIU

Cântecul muncitorilor

Noi suntem fii vitregi ai soartei, şi prin noi
Cei risipiţi în fabrici, — milioane anonime —
Se macină durerea şi visele sublime
Şi se creiază forma dintâiu, a lumii noi!...

Din lacrimile noastre s'a adăpat pământul
Şi stropi din ochi noştri-s în unda din pârâu
Şi sânge dintr'al nostru în orice bob de grâu,
Şi-s gemetele noastre în miez de noapte, vântul...

Noi n'avem nici odihnă, nici adăpost n'avem,
Şi nimeni nu ne-alină durerile grozave
Copii fără vlagă, femeile bolnave
Şi-o viaţă fără farmec şi plină de blestem!...

Şi totuşi, mâna noastră împarte atât belşug
Şi atâta dărnicie ne însoţeşte rodul —
Că ar putea să aibă cu mult prea mult norodul
Sortit să ducă lipsă, în lanţuri şi sub jug!...

Dar sufletul pe care-l purtăm nepribănit
De-ocările, de ura, de poftele vrăjmaşe,
Mai poartă'n el scânteia luminilor uriaşe —
Nădejdea, — ca o stâncă de neclintit granit...

Şi mâine, 'n zorii zilei, când în avânt aprins
Va izbucni în flăcări durerea noastră mută —
Va mistui păcatul, — şi sfântă şi tăcută
Va 'nsămânţa iubire pe rodnicul coprins...

G. SILVIU

TUDOR ARGHEZI

D-l Tudor Arghezi e un reformator al poeziei române. Grandiosul concepţiei sale se întrupează într'o uimitor de nouă *sintaxă ritmică*. Sufletul său mare şi cuprinzător se contopeşte cu Infinitul. Odată cu moartea poetului *o omenire se va stânge*.

Conştient de valoarea darului poetic purtat în inima sa, cere creatorului suprem: *pacea şi răbdarea s'o caut şi s'o cânt*.

Ruga de vecernie cuprinde avântul spre noutatea purificatoare a lumii.

Reformatorii îşi croesc cu sânge drumurile cele lungi pe cari omenirea viitoare va merge neîmpiedicată

Cuvântul meu să ardă
Gândirea mea s'arunce soc
în sinagoga lor bastardă
şi ciuma *'n formă de cocardă*
să cadă 'n pieptul lor de foc
căscat de-apururi de noroc.

Să-mi fie verbul limbă
de flacări vaste ce distrug
trecând *ca şerpii când se plimbă*...
Cuvântul meu să fie plug
ce faţa solului o schimbă
lăsând în urma lui belşug

(Rugă de seară).

O cugetare profundă e totdeauna tenebroasă. Cu atât mai preţioase şi mai strălucitoare vor fi scăpărările inspiraţiei dealungul nopţii gândurilor.

O ţeastă *s'asvârle din umeri* titani.
De streanguri atârnă *martiri de bitum*...
Statui se năstoarnă în grupe de fum.
Se clatină cerul sub paşi suverani.
Prin cete compacte se spintecă drum
Şi frigul străpunge plămânii golani
Şi bântue ploaia 'n castani
Şi 'n suflet remuşcă trecutul postum

(Sintaxă ritmică)

Admirabilă prin plasticitatea imaginilor este şi *Absolutio*, gest quasidivin de îndurare şi iertare pentru bietele făpturi atipite:

Nu putem termina analiza profundei concepțiunei despre viață fără a nu reține încă 2 bucăți valoroase nu numai prin conținut, dar și prin haina în care se învestmântă acest fond original.

O, pentru veci tu și ei mai fi
Și-ai fost mă 'ntreb, vreodată?
Atât pustiu mă 'nvălui
Când sub un plop mi se trezi
Tot darul de-altădată.

Farmecul lucrurilor nemai auzite și de o rară dinstincție poetică îl cuprind și fragmentele din: *Puțin:*

Cu trupul tău de catifea
Ce tremură de fin ce-i,
Imi amintești de ochii de cafea
Din genele Ilincei

sau:

O, du-te fluture din nou
Luminile te chiamă
Și prin al liniștei ecou
Fii băgător de seamă!
(Puțin)

Dragostea poetului e și ea alta decât cele ale muritorilor de rând:

O sărutare *fără spazme*
O 'mbrățișare *solitară*
Și corpuri limpezi *de fantasme*
Din care setea-mi seculară
Să verse vinul sideral
In arsitatele caverne
Din stânca mea de mineral
Inmormântată printre perne.

Uneori iubirea e mai râzătoare, sensuală chiar, însă reținută

... s'o prind de mână
Și c'un șold de pieptul meu
Să o sprijin la fântână.

Alte ori iubita e surprinsă de ciudățeniile iubitului. Ochii lui o văd altfel decât toată lumea:

Și capul tău mi-i drag
Căci e ca *malu 'n stuf*
Unde păiajeni dorm
Pe zori făcute *puf.*

Dormiți, dormiți!
Hipnoza nopții suflă boare
în mușchii voștri veștejiți
și mâine veți avea isvoare
din spor, pământul să stropiți
cu bale călătoare.

Finalul își găsește perechia în *Stihuri* remarcabile prin limpezimea și vigoarea plină de noutate a formei:

Dă-i lapte de ești mumă, dă-i sânge: curtezană
Și inima 'n curvie ți-o fă de Cosinzeană.

O gândire nouă are nevoe și de o sintaxă poetică nouă. Formele vechi s'au compromis prin vetustatea lor. In ele abia de băiguiau clasicii. Modernului îi trebue un ritm frânt după bătăile inimei. Sintaxa cea veche trebue și ea dărâmată. Miroase a mucegai logica ei.

Priviți modelele cele noi și admirați logica lor.

O! Cine-ar zice că pe-aici
Au fost vreodată flori,
Privighetori
Și cărți citite *cu ochii mici*
In care latele panglici
Intorsu-s'au deatâtea ori?
(Sfârșitul toamnei)

Sau:

Și cum coboară noaptea ali'dată așteptată
Imi pare veche luna și steaua ce se-arată
Ca un perete de arme *cu care-aș fi vânat*
Și fără glas, cu luna și noi ne-am ridicat.
(Toamnă)

Corectivul se află îndată. Poetul e în stare să înoiască și bolta cerească. Avântul său e remarcabil prin puterea lui:

Și-atunci visez cu gloata să bat poteca lumii
Purtând în vârful lăncii, spre cer, *o stea mai nouă.*
(Ruga de vecernicie)

Ar fi păcat să părăsim lumea astrelor fără a menționa și clasicul vers din *Declamația lui Caligula:*

Și printr'însul *zugrăvite lebedele par și luna.*

Poezia *Tăcere* înt'adevăr că ne închide gura de entuziasm. Toate aceste forme noi, toată această extraordinară topică a frazei poetice e fără pereche în literatura universală.

Unicul ei exemplar se găsește numai în poezia de mai sus. Spațiul ne lipsește pentru a o reproduce în întregime.

Când trece puntea, poetului i se pare că:

Genunchii copți ca grâul
Duc somnului prinos
Fără 'ndoială râul
Își lasă pleoapa 'n jos
(Adolescență)

Hotărât: d. Tudor Arghezi e un șef de școală.

MIHAIL IORGULESCU

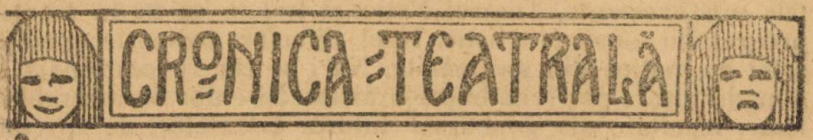

Noul director general al teatrelor

Criza de care suferea Teatrul Național și pe care atâți doctori savanți umblau s'o tămăduiască prin operații inoportune, pare a se apropia de o deslegare norocoasă. Teatrul Național a dobândit un director nou. Și d-l Victor Eftimiu, noul director, poate să curme, dacă nu toate, cel puțin principalele neajunsuri de care a suferit teatrul și din pricina cărora a fost ținta celor mai înverșunate atacuri, pornite de chemați și nechemați.

Mersul unei instituții depinde numai de conducere. Asta-i o axiomă prea banală și totuș rămâne mereu în picioare. Niciodată o instituție nu s'a zdruncinat din cauza legei sau statutului ei, ci totdeauna din cauza incapacității conducătorului. Puține țări în lume au legi mai multe și mai bune ca România. Nu ne lipsesc legile, ci cei care să le aplice cum trebue. Cu actuala lege a teatrelor Pompiliu Eliade a dat stagiunile cele mai frumoase, și artistice, și materiale. Bolșevismul actorilor și influența bolșevizantă a comitetelor indică numai slăbiciunea directorului.

D-l Victor Eftimiu vine într'un ceas greu în fruntea Teatrului Național. Dar aduce entuziasmul tinereței, cunoașterea oamenilor și priceperea omului de teatru. Și toate acestea dominate de voința hotărâtă de-a munci. O promisiune bună, de care se pot lega speranțe bune. Însoțite de o energie de fier, calitățile noului director ar putea lesne stârpi răul din Teatrul Național.

Ca autor dramatic, d-l Victor Eftimiu ar putea să echilibreze și să înalțe repertorul, în primul rând repertorul. Azi, când avem alături cel puțin două teatre de dramă și comedie care exploatează actualitatea bulevardieră străină, Teatrul

Național trebue să-și hotărască singura directivă ce i se impune: opere originale și opere clasice. Autorii români nu mai au nevoe de încurajare, ci de sprijin. Incurajarea lipsei de talent ar fi tot atât de păgubitoare ca și neocrotirea celor buni. Incurajarea cu orice preț e egală cu discreditarea. Deci: selecția binevoitoare... Clasicii sunt izvorul frumosului. Teatrul Național e dator să continue opera începută atât de promițător de Pompiliu Eliade și lăsată în părăsire de urmașii lui slabi...

Ca om de teatru, d. Virgiliu Eftimiu ar putea reda Teatrului Național prestigiul artistic necesar. Cu mijloacele și elementele sale excelente, Teatrul Național trebue să fie în fruntea progresului nostru artistic. Noul director cunoaște evoluția artei dramatice din străinătate. Nu i se cer revoluționări, ci o modernizare potrivită împrejurărilor. Ni-e dor de ansambluri bune, rezultate din concursul tuturor talentelor, de spectole îngrijite până la cel din urmă detaliu...

Tinerețea d-lui Victor Eftimiu e o chezășie de muncă. Direcția Teatrului Național nu e o sinecură. Numai politicianismul nostru nenorocit a fost în stare să o considere post politic, în loc s'o încredințeze specialiștilor, s'o lase să-și facă continuitatea fără de care nu se poate realiza progresul. Dar tinerețea și dorința de muncă a nonlui director trebue să nască și energia indispensabilă pentru conducerea primei noastre scene. Energia înlătură intrigile, influențele dăunătoare, coteriile primejdioase. O singură voință trebue să se manifeste în toată activitatea teatrului. Chiar o greșală atunci se trece mai lesne cu vederea. Amestecul societarilor în conducere trebue să înceteze cu desăvârșire. Artistul să-și vadă de artă. Curmându-se bolșevismul stelelor, va dispărea nemulțumirea celor mici și se vor așterne cu toții la muncă, spre binele instituțiunii și al celor ce o alcătuesc.

Numai când teatrul își va relua fizionomia normală se va vedea ce lipsuri sunt în legea care-i fixează mersul. Atunci deabia se va putea discuta chestia reformelor.

D l Victor Eftimiu poate să fie directorul de mult așteptat. Simpatii largi îi înconjoară venirea. Simpatii îndreptățite. Pentru binele Teatrului Național credem și dorim că va împlini așteptările.

L. R.

A APĂRUT

ANUL II

No. 2

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Nedreptățiții și favoriții literaturii . *E. Lovinescu*
Așteptare (poezie) . . . . . *Alexandrina Scurtu*
Regina Elisabeta (nuvelă) . . . . . *Maiorul Gh. Brăescu*
Povestea Cucului . . . . . *I. Dragoslav*
Civilizația Germană . . . . . *George Cornea*
Povestea noastră (poezie) . . . . . *I. N. Pârvulescu*
Pe Șantier (schiță) . . . . . *Andrei Braniște*
S. M. F. S. F. 300 L (schiță umoristică) *G. M. Vlădescu*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an
„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTĂȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — București

ANUL II, No. 15. 21 AUGUST 1920.

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
4171

IN ACEST NUMĂR:

E. Lovinescu . . . . . Un cetățean român: Victor Eftimiu
G. Murnu . . . . . Trandafir
Otilia Ghibu . . . . . Intâiul crin
F. Aderca . . . . . In ulița cavalerilor
Ion Buzdugan . . . . . Ispita stelelor
I. Peltz . . . . . Infloriri de primăvară
G. Rotică . . . . . Anume pentru tine

CRONICI: *Marcel Romanescu:* Mărgăritare negre de Al. T. Stamatiad

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

APARE SÂMBĂTA

Editura ALCALAY & Co. UN LEU

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Mosoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Milian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Raliy, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul pe tot timpul verii se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, la Fălticeni.

ANUL II. No. 15 21 IULIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

Un nou cetăţean român Victor Eftimiu

Intr'un furgon cu alţi 25 de fraţi macedoneni, d. Victor Eftimiu a intrat în cetăţenia română. Printr'un joc ironic al legii, toţi străinii înglobaţi în România mare sunt de drept Români; numai Românii din Macedonia au încă nevoia unui vot al parlamentului O lungă aşteptare deci pentru toţi, iar pentru unii furcile Caudine ale contestaţiilor Două zeci şi patru dintre fraţii noştri, de profesiuni onorabile dar obscure, au avut doar neplăcerea aşteptării; unui singur i s'au făcut rezerve d-lui Victor Eftimiu. In calitatea lui de istoric al imperiului otoman, d. N. Iorga voia să-l dăruiască Turciei.

Astfel urmaşul autentic al lui Alecsandri, care, singur, a ştiut însufleţi şi moderniza basmul românesc, poetul luminos şi fecund, dramaturgul îndrăzneţ prin fantezia lui bogată şi constructivă, e lovit de suspiciunea d-lui Iorga. Dacă ar fi avut norocul să vândă băuturi spirtoase, încetăţenirea lui n'ar fi întâmpinat nici o opunere. Nefericirea de a fi unul din fruntaşii scrisului românesc, i a atras interpelarea istoriografului literaturii. In variaţiunile convingerilor lui politice şi în mutabilitatea universală a lucrurilor, d. N. Iorga a avut să ne dea şi spectacolul neaşteptat al unei consecvenţe: consecvenţa urei. Acest ciclop al istoriei a făcut, de altfel, întotdeauna şi istorie măruntă şi pasionată de notiţe ofensatoare şi necontrolate. Documentarea e bună cu răposaţii: nu fac umbră nimănui şi nici nu au succese teatrale răsunătoare; celor vii, autorul atâtor „învieri" sau „morţi" ale lui Ştefan cel mare sau Mihai Viteazul nu le oferă de cât duşmănia lui implacabilă. Nu-i cercetăm mobilul; îi salutăm însă consecvenţa. O continuitate chiar şi în ură poate da aparenţa

unei convingeri. Şi sunt oameni care au nevoie chiar şi de aparenţă.

* * *

D. Victor Eftimiu a fost numit director general al teatrelor.

Intr'o epocă de prefacere ca a noastră, în care cultul incompetenţii pare a fi o caracteristică, şi sistemul tragerei la sorţ a tuturor posturilor de competenţă profesională pare a deveni o perspectivă a viitorului, numirea unui om la locul cuvenit e, în adevăr, un miracol. Ca să-l prevină d. Iorga tăgăduia naţionalitatea scriitorului ce ne onorează limba şi rassa. Tot astfel un dramaturg voia anul trecut să înjghebe o societate a autorilor dramatici. In ea se putea intra şi fără talent şi fără succes, nu însă şi fără o naţionalitate certă. Ne iubim tovarăşii de lucru şi le cinstim munca trudnică şi idealistă, făcându-i să guste din potirul tuturor amărăciunilor. De am putea i am trimite ca o compesaţie în braţele Turciei amputate de atâtea provincii. Spectacol întristător şi una din mizeriile meseriei noastre intolerante, ce se manifestă dela inofensiva muşcătură anonimă a unei notiţe de ziar până la interpelarea unui mare istoric şi mic dramaturg, lipsit de imparţialitate, de cumpătare şi chiar de generozitate.

* * *

Salut în venirea d lui Victor Eftimiu la direcţia teatrelor, nu pe scriitorul dramatic ci pe omul de teatru cel mai competent din câţi cunosc. Din toată fiinţa lui, de altfel atât de puţin pasionată, Victor Eftimiu respiră pasiunea teatrului. A scris teatru, a organizat teatru, a jucat teatru; de zece ani trăeşte prin teatru şi pentru teatru. Cunoaşte repertoriul mare al tuturor literaturilor şi e însufleţit de spiritul modern ce domină mai ales scena germană. Pe nimeni nu l-am auzit discutând despre teatru cu mai multă comprehensiune şi la nimeni n'am văzut acea flacără a pasiunei interne, fără care nu se pot face lucruri mari. E un spirit novator şi îndrăzneţ; îi doresc o egală energie şi artă în a mânui oamenii. Cu venirea lui în frunten Teatrului Naţional sunt sigur că începe o

activitate nouă şi fecundă; vom avea spectacole mari şi o montare îngrijită. In dragostea lui de grandios şi de perfecţie tecnică cred că nu-şi va uita datoriile către literatura naţională. De le va uita, i le vom aminti noi. Menirea unui Teatru Naţional stă în dozarea fericită a Artei şi a artei naţionale. Cred că Victor Eftimiu va fi omul acestei dozări şi că din competenţa şi marea lui pasiune va ieşi o eră nouă nu numai pentru teatru ci şi pentru literatura noastră dramatică, ceia ce e cu mult mai important.

E. LOVINESCU

TRANDAFIR

Trandafir sădit în suflet
Care viaţa mea o 'mbeţi
Şi 'mbraci lutu i în profiră
Şi-i dai sute de vieţi;

Trandafir care mireasma
Peste toate ţi-o răsfiri,
De plutesc pe lumea 'ntreagă
In extaz de trandafiri;

De mi i drag de toate cele
Şi mi închipui câte nu-s
Şi de frumuseţea lumii
Stau mereu pe gânduri dus.

Risipit în mii de doruri
Şi de sărutări fierbinţi;
Ziua din miros mă farmeci,
Nopţile mă scoţi din minţi.

G. MURNU

INTÂIUL CRIN

Un crin, întâiul mire
Şi-a potrivit cunună
Din aurite fire
Şi pulbere de lună.
Stă liniştit pe lujer
Şi dorul mi-l îmbracă
În străluciri de fulger,
Dar încă nu-l apleacă.

Abia de-i toarnă-arare
Pe albul lui de floare
O boabă de parfum.
Şi cupa-i ce tresare,
În noaptea caldă pare,
O lacrimă pe drum.

OTILIA GHIBU

IN ULIŢA CAVALERILOR

...Oprit, cu pălăria'n cap şi'n mână cu umbrela umflată şi plină de noroi, în mijlocul unei odăi scunde, poziţia mea deveni critică, de'ndată ce raţiunea anterioară acestei întâmplări îşi recuceri imperiul. Ce căutam în prezentul local, de unde nu aveam de câştigat nici ca intelect, nici ca moral, unde mândria mea de om cu politicoase relaţiuni, se găsea terfelită ?

Şi stinghereala se preschimbă în adevărată panică atunci când aruncând ochii pe fereastra, din dorinţa secretă de a scăpa, fie şi cu spiritul, din această odae, zării o jumătate de cap uman — o frunte şi doi ochi — căutând din stradă dacă alături de mine şi de Ema nu s'o fi găsind un loc şi pentru

el. Ochii, pe jumătate închişi de beţie, clipiră de câteva ori şi porţiunea de cap se trase iar în negura de unde răsărirse.

Hotărât, făcusem un pas greşit.

Cugetai despre mine:

— Trebue să repare cât mai e timp...

Mă întorsei către Ema care dregea focul. Voiam să exprim o scuză, cât mai puţin jignitoare, retragerii mele decise pe loc. Dar odată cu mişcarea pe care o făcui, uşa se deschise şi *faţa* apăru, oftând greu de mersu-i precipitat. Aşi fi început să-i spun ei ceiace aşi fi spus mai bucuros Emei, dacă figura severă din care mă ţintuiră două vârfuri de ace sclipind în păcura ochilor mici, nu m'ar fi întimidat. Rolul distructiv pe care l aveam, nu era ceva care să încurajeze eroismul atât de laş din persoana mea. Explicai în termeni de o vulgaritate căutată că doresc să plătesc, din prietenie multă pentru Ema, ceiace se cuvine ca toată această noapte Ema să fie liberă.

— Liberă în oraş ? Nu, maică, nimeni nu-mi ia fetele în oraş. Aici, da — cât potteşti !

Acest limbagiu, într'adevăr liber, îmi îngroşă pielea şi înţelesei că nuanţa mea era stupidă şi în acest loc cu totul irealizabilă. Ce era de făcut ? A încerca să lămuresc ceiace înţelegeam prin libertatea Emei şi ce rol aveam eu, care cum păream prin desăvârşită desinteresare, această libertate, ar fi fost prea lung şi — eram sigur — ceva fără sancţiune şi fără noimă. Repetai, fără curaj, ţaţei, că intenţia mea era departe de ceiace presupusese şi că vream numai ca nici un alt om să nu mai vie în sfârşit, să nu mai—cum aşi fi exprimat lucrul ?— să şadă de vorbă cu Ema, noaptea asta.

— Vai, puiule, cum o să mai vie cineva? Dar sting felinarul numaidecât dacă Fma e ocupată, cum spuseşi, până la ziuă.

Ema, în faţa noastră, cu o nuanţă de apropiere spre *faţa* ei, privea în jos, neştiind cum să ocupe mâinile slabe şi mai lungi ca totdeauna. Ghicise poate ce voiam, căci în figura ei o abia perceptibilă deriare de linii din pricina unui colţ de buză muşcat, trăda o durere de suflet, ceva ca suferinţa unei umiliri. Din privirea rece cu care ochii ei sfredelirà în mine mila pentru ea, înţelesei că ceiace nu voiam cu ostentaţie de la dânsa, o mânia şi că, în cugetu-i, refuza cruda mea dărnicie. E adevărat, banii *trebuiau* scoşi din buzunarul meu, cu pretul ei, care se mai dăduse — şi nu-i era ruşine — dar nu cu mâni dria ei pe care eu, pentru prima oară, în refuzul trupului, o jignisem.

...Râmăneam.

Ceiace trebuia să plătesc, a fost plătit numaidecât. Ţaţa eşi să împace pe tânărul — aşi fi putut'o crede ? — văduvit din pricina mea şi le auzii amândorura păşi pe săliţă.

Tânărul strigă :

— La revedere, Emo!

Şi trecând pe dinaintea ferestrelor din stradă, îmi făcu un gest amical şi obscen.

Fui condus în odaia Emei, cu multă consideraţie, de ţaţa, de fecioara cu cele două coade grele, ca de smoală, şi de Ema care, din obicei, mă luase de braţe şi când mâna mea se prelinse pe şuviţele aurii, capul Emei căzu pe umărul meu, într'un scâncit de copil. Cugetam: cât de ciudată e firea insei acesteia care, ştiind că e ruşinos să fie prada femelă a tuturor bărbaţilor de un franc, să se creadă totuşi insultată de primul om căruia ruşinea ei ar fi un lucru scump.

Se afla în odae un pat — şi un lighean pe un scaun. Pe geam, un ciob de oglindă şi câteva borcănaşe goale, de cremă. O sobă de tuci într'un colţ şi alături: trei lemne.

O bătae uşoară în uşă.

Fecioara aducea o tavă de tinichea pe care se răsfăţau două pahare cu două linguriţe pline de şerbet roz de trandafir. Ema a consumat amândouă porţiile, ca ţaţa să nu fie supărată de refuz. Serviciul a fost imediat plătit. Ema a prevestit pe amicul ei că urmează şi două cafele turceşti şi pentrucă figura mea nu era probabil destul de simpatică, mi-a spus că *trebue* să le luăm. Acele cafelele au fost plătite înainte de consumaţie, cu o mică rugăminte... Fecioara s'a retras.

Ne-am aşezat pe marginea patului şi Ema povestind acum întâmplările ei de peste zi, avea un deosebit farmec de intimitate.

Eu mă întrebam: în acest loc unde veneam să fac un lucru rău, prin câte stupidităţi s'o fi tocit simţirea ei fină de femee, ca ceiace alcătueşte aetul de frenezie în care se îmbată viaţa, altfel atât de placidă, să fi devenit la Ema un serviciu obicinuit şi necesar. Ce idee şi o fi făcând de sezul opus, căruia îi se supune de nevoie şi cât de anostă şi copleşitoare trebue să fie existenţa pe care n'o mai întretae singurile gânduri şi fapte cu care natura a făcut pitorească o inutilă viaţă.

Aşi fi voit să mă eschivez — şi înţelegeam cât eram fără milă. Şi aşa imboldisem prea mult un simţ care trebuia mai degrabă să lâncezească: orgoliul ei. Pe câtă vreme supunându-mi cugetul la un act atât de lesnicios, scuteam această femee delicată care picura cuvinte clare şi neînsemnate pentru mine, de o nefericire—ştiu eu ?—mult mai lungă. La gândul că Ema ar trebui din vina mea, să mai treacă prin durerile începutului, am strâns'o brusc la piept şi cum am simţit un sân mic apăsându-mi braţul, i-am sărutat ochii albaştrii şi am înţeles că o voi iubi,

De mână, m'a dus ea să văd pe Carolina. Cum am intrat în odaia surorei celei mici, s'a ridicat de pe marginea patului un vlăjgan de român cu mustăţi mari pe oală, şi cu

părul capului în ochi; în mâini învârtia o căciulă. Era bărbatul Carolinei, grăjdar la un deputat. Carolina nu m'a recunoscut.

— Carolino, nu ştii tu cine e ? Uită-te bine la el.

Intre perine, Carolina a luat în braţe un ghem de borfe de alături, cu un gest liberat şi-a scos o ţâţă mare, pătata, şi potrivind'o în gura sugaciului, vorbi tărăgânat.

— Nu-l cunosc pe domnu; de unde să l cunosc pe domnu? Neculai, şezi.

Neculai la acest îndemn făcu doar o mişcare din picioare şi rămase loçului, privindu-mă cu ochii holbaţi. Dar Ema voia cu orice chip să fiu recunoscut, când misterul mi-ar fi fost mai pe gust.

— Uite la ochii lui, Carolino, Ia-l fără mustaţă...

Copilul Carolinei începu să ţipe. Ema, desnădăjduind, pronunţă însfârşit numele meu cel mic. Carolina mă privi bine: Da, eram eu. Doamne, cum mă schimbasem! Şi Carolina explică domol lui Neculai, cine eram. Neculai zâmbea, privind la buzele mari ale Carolinei, foarte stupid că în existenţa femeii pe care o făcuse mamă, sânt persoane şi evenimente de care el nu-şi dă seamă. Insfârşit, pentrucă prezenţa mea acolo era privită ca un lucru îmbucărător, el trimise fecioara cea neagră după vin, spre a nu da de bănuit că n'are uzajul relaţiilor amicale.

Am ciocnit paharele şi am băut un vin porfiriu. foarte acru. Cred că am strâmbat gura : Carolina a început să râdă cu hohote mari. Ema a mustrat'o. Carolina a exclamat că e fericită de-acum : are şi ea un copil! Neculai a făgăduit solemn că va face din copilul lui un boer. Şi cum pentru aceasta nu e nevoe decât de brutalitate şi furt, a executat cu mâna lui vânjoasă un gest consacrat: de a lua din busunarul altora şi a băga în propriul busunar. Golirăm iar câte un pahar. Pe urmă Neculai îmi şopti familiar că atâta vreme cât el n'a luat nici o moşie în arendă, Carolina trebue să câştige şi ea.

— Fiecare cât poate şi cum poate!

Şi umplu din nou paharele.

Trebui s -l golesc şi pe acesta. Carolina deveni foarte veselă : rupse copilul de la ţâţă, îi dete vin din fundul paharului şi pe când fericitul tată îşi mânca odorul din ochi, mama îl arunca până'n bagdadie şi-l prindea într'o palmă, râzând sgomotos, cu gura până la urechi. Ema era melancolică; eu surâdeam stupid. Ţipetele copilului, preschimbate în horcăituri, nu se mai auzeau. Tatăl îmi oferi tabacherea : refuzai, având durere de cap. El învârti o ţigare groasă şi umplu odaia de fum. Carolina începu să tuşească şi să scuipe. Vinul fiind din uou turnat în pahare, Neculai luă o armonică dintr'o cu-

SIBIIU BIBLIOTECA PROFESOR

tie mare, albă, de pălării de damă, şi execută diverse valsuri. Pe urmă el zise şi o şansonetă, din voce. Refrenul:

Nu fi rea, Ninetto, nu fi rea:
Dă-ţi gurita fragă, Ninetto, Ninetto...

a fost intonat şi de noi, ceilalţi, în cor, Ema la octava de sus, iar Carolina şi cu mine la bariton, ceva mai jos. S'au adus nişte mititei tare mirositori, alt vin şi nu ştiu cum ne-am pomenit ciocnind cu toţi membrii familiei: *fata*, fie-sa, inclusiv o tânără domnişoară neocupată, „de vizavi". La al treilea rând de vin, de data asta servit de un tânăr cu şorţul verde şi cu un plaivaz după ureche, au apărut din spatele nostru, mai lângă uşă, acordându şi instrumentele, un viorist, un ţambalagiu şi un basist. S'a cântat şi s'a băut. Pe urmă fură chemaţi doi ţigani, unul cu o tamburină iar cellalt, în spinare cu un „pian" cu manivelă Acest „pian" debita opere clasice şi moderne, valsuri şi sârbe. S'a dansat. Neculai a bătut singur o căzăcească; eu am învârtit pe Ema într,un vals voluptos, iar cu domnişoara „de vizavi" o polcă săltăreaţă. Cu toţii, am întins şi am distins, având mâinile împreunate, sus, deasupra capetelor, o horă, ciocănind podeaua de se scutura podul pe noi. In curte începuse altă petrecere. Cavaleri şi domnişoare dansau, râdeau, iar copii şi copile sub vârsta pubvertăţii se agăţaseră de pălimar şi se înghesuiau să privească la petrecerea din odae.

Nu ştiu dacă am plecat cu Ema sau Ema cu mine; nu ştiu nici cum s'a făcut că am rămas deodată singuri, în mijlocul odăii noastre din fundul săliţii. Trebue să fi fost destul de târziu; lampa de petrol, cu flacăra scăzută, fumega. Petrecerea se mutase, „cu pian" cu tot, în uliţa cavalerilor şi toţi câinii se stârniră. Nu se mai auzi de la o vreme decât sonuri goale de ţambal, când şi când. Vardistul, deşteptat de atâta larmă, îşi sună cismele pe uliţă şi fluieră prelung de veghe.

Ema se aşezase pe marginea patului şi privea în poală. Eu îi mângâiam obrajii în neştire — în faţa ei, în picioare. Eram obosiţi amândoi. Aşi fi dormit o vecinicie. In lumina cenuşie de suflet, care nu e judecată, nici vis deplin, înţelegeam că Ema era femeia pe care o voi avea în această beţie lucidă. „Ema". Repetam cuvântul încet, dar cu toată gura, ca să extragem din el savoare, până la epuizare, ce s'a acumulat din adâncul anilor mei în acest nume. Să i atribni şi Emei aceleaşi sentimente? Cred ca Ema, în clipa care a premers, nu a putut uita că omul din faţa ei fusese „băiatul de atunci", ştii, de atunci..."

A întrebat:

— Ţii minte când ne jucam în fundul curţii? Eu veneam cu băieţi şi fete de lá şeoala evanghelică, şi când ne jucam perechi, tu tot pe mine mă prindeai: *Groschen heraus!*

Era adevărat.

Readucerea, în odăiță scundă și umedă, a unor dupamieze de vară, luminoase, ca oprite în loc de căldură, fu de o blândețe atât de dulce, că luam mânuțele Emei și căutai în ele, în mâinile cari nu uită și nu îmbătrânesc niciodată, sufletul meu de atunci. Când recăzură în poală, Ema se duse la perdele și le așeză mai bine, întrebând cu un glas neînsemnat:

— Nu ți-e somn?

Nu.

Mi-era frig.

Am dres amândoi focul și Ema a mai adus de afară câteva lemne. Am stat apoi în fața focului, încălzindu-ne mâinile și chipurile, doi oameni friguroși.

Ema își aducea aminte:

— Tu mi-erai drag de atunci. Dar ce? Eram copii. După ce v'ați mutat, te-am uitat. Ce lucru curios (și râse) — tocmai acum!

Punându-mi un braț pe după gât, mă sărută pe gură, repede și cu fricâ.

Cugetai: Femeia de lângă mine are să fie a mea — de n'aș perde în cap imaginile de atunci!

Era o teamă halucinantă. Acele imagini nu trăiseră în mine decât ca cine știe ce palide împregnări într'un creer mereu frământat pentru alte forme. De unde frica de a nu perde ceiace de mult nu mai face parte din mine? In definitiv — și meditând, mângâiam obrajii femeii acesteia care-mi desnoda cravata — făceam un lucru de prost gust. Căci iubind pe Ema, depravam orele de atunci. Era acest lucru demn?

Băgai de seamă că meditățile luaseră o turnură de bună creștere, ceiace mi s'a părut din totdeauna neghiob. Lăsând deci cugetul în propria-i anarhie, mă apropiai mai bărbățește de Ema și făcui cu mâna, gestul.

Ema șopti:

— Nu, nu așa.

Am căzut pe scaun cu mâinile de-alungul picioarelor, fără nici o vrere. Incetișor, cu vorbe mici și de alintare, cu două mâini pline de grije, Ema a desfncut vestmintele omului beat. Și când între genunchii mei uscați am strâns un trup mic, de catifea, care tremura și plângea, n'am știut ce trebue să fac mai întâi — să mângâi sau să sugrum.

F. ADERCA

Ispita stelelor

Adie tânguios cavalul
O doină pe colină:
Suspină văile cu dealul
Şi codrii verzi—suspină.

Când stelele-şi aprind văpaia
Privirilor de astre,
Amurgu-şi fâlfâie bătaia
Aripelor albastre...

Mă poartă dorul în tăcere
Spre voi, eterne stele:
Albaştri ochi de privighere—
Luceferi vieţei mele!..

Din trista mea singurătate,
Urzind pe raze dorul:
Spre depărtările 'nstelate—
Mă ispiteşte zborul!..

ION BUZDUGAN

INFLORIRI DE PRIMĂVARA...

Zizy era în seara ceea sceptic.

Cu părul voit revoltat, cu gestul scurt, întretăiat de exclamări violent țâșnitoare din gâtlejul răgușit, — subtilul nostru prieten care știa întruni rafinamentul pur cu erudiția aproape pedantă, — voia, fără îndoială, să ne uimească.

— Da! A înflorit iar primăvara. Desigur, sînteți veseli L'ați rumegat pe Baudelaire, ați vorbit afectat de „liquer" și cu privirea supărător fixată într'un obraz hipocrit de fată — prima pe care o întâlniți — simțiți, arhaic, primăvară. ...Ah! roze înflorite, surâsuri banale, sărutări „calde", poezii!..

N'am păr cărunt, nici lavalieră neagră, nici paradoxe, dar vă urâsc, — animale destinate primăverii!

Unul a căscat ostentativ. Altul a încrețit buzele disprețuitor. Cine-va a râs, protector.

Prin fereastra cafenelii miresme de liliac turburau văzduhul. O femeie — albă ca o statue — cu o floare prinsă în corsaj, trecu în pas leneș.

— Zizy, ești prefăcut și bun ca o vorbă strămoșească. Știu bine, — când ai plecat dimineața în stradă, te-au înviorat arborii înverziți, și zgomotul strengarilor, și bujorii țigâncilor.. Ai iubit, pasionat, o clipă, firea care ți se destăinuia la tot locul... știu bine, Zizy, că vrei să pari blazat și, deci interesant. E de prisos. Poate, aiurea, înfățișarea ar prinde. Intr'un salon burghez, de pildă, cu negustori grași și blânzi ca măgarii biblici, cu mironosițe convențional grăitoare, cu înclinări și suspine... da! acolo te-aș vrea mai palid, sceptic, nou... Dar noi bem vin, privim prin fereastră înflorirea primăverii, râdem de glume, și trecem ușor, peste toate... Haide, Zizy, ciocnește paharul și fii, iar, imbecilul simpatic câte-odată, totdeauna inteligent...

Zizy își sprijini capul între palme și tăcu. Atmosfera se răcea brusc. Vorbele de duh înghețau pe buze. De departe se auzea un cântec funebru, — înmormântare pe seară, înfiorător de tristă. Unui trecător îi atârnau, inestetic, șireturile ghetei. Zizy păstra privirea vie.

— Și totuși *sînt* ce *sînt*! Nu, — nu vreau să par de loc!

Odată am auzit din gura tatălui o poveste veselă... Cică toți oamenii uită, în viața, tributul cuvenit paznicului ei...—

ştiţi, tatăl meu, era pentru întâia şi ultima dată, simbolic...— Paznicul — moartea — e din pricina asta grozav de amărâtă. Şi — din răzbunare — chinuieşte în clipa supremă — pe om. O, e de neînchipuit cât de capricioasă e moartea! Dar el, — tatăl meu — a fost dibaciu: a înşelat pe paznic... Toată viaţa s'a gândit la el... şi, vezi, d'aia moare vesel, şi hohotea în râs slab. Afară murea un cântec de tlaşnetă... Dimineaţa l'am îngropat.

Prieteni, ori de câte ori înfloreşte primăvara, simt aripele eternităţii cum flutură de asupra-mi. Nu... nu sînt cinic, nici patetic, nici ipocrit... Dar — fiţi simpli —şi mărturisiţi-mi: n'aţi simţit nici când *zădărnicia*?

Unul dintre noi răspunse calm:

— Da! Am simţit-o. O simţim. Dar, nu ne pasă! Avem o femeie, frumoasă? O iubim. Dragostea n'are nevoie de filosofie! Vinul e tare, — îl bem! Beţiei nu-i pasă de deşertăciunile lucrurilor...

Suntem, dragule, primitivi.

La ce bun strădania?

Zizy întrerupse:

— Vorbeşti ca un băcan.

— Băcanii sunt oameni cuminţi: cântăresc împreună cu măslinele şi viaţa...

— Cădem în paradox, — şi e păcat!

Vreau să vă spui, prieteni, că întreaga făptură e rănită de duioşia primăverii. Nu întâlneşti la tot pasul minciuna?

De ce fata ceea strânge, înfiăcărat, braţul însoţitorului? Pentru că-l iubeşte? E primăvară, sunt efluvii prin văzduh, şi sângele sburdalnic.

Dar oamenii se înşeală. Tânărul e extaziat. A cuprins în ochi, întreaga fericire plăzmuită de o minte bolnavă. Prieteni, — înfloririle de primavară ne îndeamnă să minţim. Urăsc, urăsc, animalele emoţionate de primul sărut şi înnebunite de primul ghiocel... Zizy a căpătat un surâs straniu.

In cafenea, — o fată înaltă, cu un coş de zambile, intră îmbietoare şi proaspătă. Faţa blondă resfrânge luciri. Calcă lin, discret, cu abilă cochetărie. S'a oprit în faţa mesei înspirate. Sub lumina becului electric, ochii ei, plini de scântei şi de chemări, cuceresc şi întreabă.

Cine-va, dintre noi, a ridicat, religios, paharul.

— Prima floare care vine între noi!

Zizy şi-a şters, tăcut, o lacrimă.

I. PELTZ

Anume pentru tine

Prietine și rude ai mosafiri, o ceată...
Din vocea mea topită de caldele-ți priviri
Nici un cuvânt nu are curajul să străbată
Spre tine prin străinul popor de musafiri.

Nu-mi pleacă de pe buze anume pentru tine
Nici un cuvânt și totuși orice și orcui vorbesc,
Cuvintele-mi sunt toate numai de tine pline
Și anume pentru tine pe toate le rostesc.

G. ROTICĂ

CRONICA LITERARĂ

MĂRGARITARE NEGRE de Al. T. Stamatiad

La Arad a ieșit un volum de poeme împodobit cu un tablou simbolic (călătorul întârziat care-și tae drum prin furtună) și cuprinzând câteva *mărgăritare negre*, câteva nestemate rupte din acest suflet nobil care mai mult decât oricare a înfruntat furtuna vieții și a scos totuși din comoara lui interioară o seamă de cântece frumoase.

Astăzi, când lumea e într'o efervescență nesănătoasă și nu găsește o clipă măcar să-și limpezească sufletul citind o carte nouă, se cuvine din partea cronicarului literar puțină atenție față de un om, care are netăgăduitul merit de a fi rămas în zilele noastre, prietenul literaturii.

Mărgăritarele negre conțin pe lângă câteva poeme mari, avântate, tumultoase, și unele cântece simple, duioase, curate ca lacrima.

Printre cele dintâi, citez : *A mea ai fost, In viitor, Sufletul vorbește.* In toate, aceeaș energie volcanică, acelaș lirism dinamic, aceeași rară putere sufletească.

A mea ai fost închide în versuri lapidare viziunea unui trup : cu ochii albaștri ca zările ; cu *„gura curată ca un pahar de nuntă"* ; cu *„păr de aur, subțire și flaidic"*, care *„ne-a'nvăluit adesea... într'o*

cascadă vie de aur în topire"; cu sâni „*rotunzi ca şi o cupă, vioi ca dimineaţa, rozalbi ca aurora*"; cu braţe „*nervoase ca şi valul*" şi pe care

Şi astăzi le simt cum mă'nfăşoară,
Ca un şuvoi de apă,
Ca un colan de ghiaţă,
Ca o ghirlandă albă de trandafiri 'n floare.

Dar trupul acela superb trăieşte numai în amintirea poetului, căci gurei

Beţia voluptăţii i-a veştejit culoarea!

Cât despre ochi

In apele lor limpezi m'am îngropat,
Dar apele lor limpezi de-atunci s'au turburat!

Şi sânii

Eu i-am făcut, întâiul, să bată furtunatic
Asemeni unor aripi de pasăre rănită,
Şi-apoi tot eu, de odată,
Le-am îngheţat bătaia şi pentru totdeauna.

De ce? Cum? Tragedia mută rămâne îngropată în sufletul poetului. Dar trupul, trupul frumos pe care l-a iubit şi pentru care a pătimit, trupul care acum s'a ofilit, s'a veştejit, trupul trebuia salvat din uitare. Şi atunci l-a fixat în viziunea-i de artist. Şi trupul trăieşte

Dacă am înţeles bine pe Stamatiad, pot zice că tot sufletul lui s'a topit într'o singură iubire, o iubire mare, fatală, o iubire mai mult plastică decât senzuală, o iubire a formelor vii, a liniilor, a mişcărilor, a culorilor. Această iubire a fost pentru el prototipul frumuseţii omeneşti. Şi *Trâmbiţele de aur* au oglindit-o în cuvinte, au sonorizat-o.

Pe urmă, a pierdut-o. A căutat zadarnic un termen de comparaţie. Idolul n'avea pereche. Amintirea trăia. De aci, melancolia, spleenul, câte-odată chiar desnădejdea versurilor de astăzi. De aci, glasul de litanii din *Nu te-am uitat*, *Mi-e sufletul o creangă*, sau *De trei zeci de zile, iubito!*

Mi-e sufletul o creangă
Ce'n umbră veştejeşte,
Când te visez, tresare,
Şi iarăşi înfloreşte!
. . . . . .

Mi-e sufletul un clopot
Stingher şi ruginit,
Când mă priveşti, răsună
De par'că e vrăjit!

Mi-e sufletul o baltă
Cu apa înverzită,
Când îmi zâmbeşti, întreagă
Vibrează limpezită!

Şi apoi sfârşitul:

Mi-e sufletul atâta
De trist şi obosit,
Că fără tine'n viaţă
De mult aşi fi murit!

Toată viaţa lui e legată de una şi aceeaş fiinţă. Incolo, nimic nu există pentru el. Singurătatea nu-i decât prilej de aducere aminte, de scormonire a trecutului.

Totuşi, uneori, singurătatea îl apasă prea greu. Părăsirea sufletească ia accente tragice. Şi fiindcă timpul nu poate urma avânturile largi ale sufletului, acesta refuză să mai ducă povara silnică a trupului:

Şi sufletul, de-odată îmbărbătat, urmă:
«Agonizez în umbră de-atât amar de vreme,
Sfărâmă lutul!—
Lutul îl simt că-i plumb pe aripi —
. . . . . .

Sfărâmă-l cât mai iute, căci liber vreau să fiu;
Sfărâmă-l cât e vreme, căci mâine —
Cine ştie? — de nu va fi prea târziu!»

Aceasta ar fi pe scurt evoluţia interioară a lui Stamatiad. E psichologia idealistului, care şi a incarnat idealul. In faţa lui, se prosternează. Când l'a pierdut, se'ntoarce mereu către el, căci un al doilea nu mai poate fi. E incapabil să mai trăiască viaţa a doua oară. De aci decepţia şi îndemnurile la dispariţie.

N'aş putea să închei acest articol, fără a insista asupra câtorva cântece, care impresionează prin duioşia lor şi constitue un stadiu nou în poezia lui Stamatiad. (*Ertare, Pribeag, Linişte*). Citez spre pildă *Lăutarul*:

Plimba arcaşul pe vioară
Şi toţi râdeam de cântul lui:
Durerea care l sfâşiase
El n'o'nfrăţia cu-a nimănui!

Durerea care-l sfâşiase
Azi el o cântă orişicui:
Şi plânge-arcaşul pe vioară
Şi plângem toţi de jalea lui!

Tot din cântece e împletită *Simfonia Toamnei*, unde găsim bucăți remarcabile prin puterea lor de evocație și prin factura lor suggestivă. Nu cunosc la noi o bucată, care să redea mai bine monotonia exasperantă a ploilor de toamnă, ca *De trei zeci de zile, iubito!* Și mai sînt poezii, ca *Apele dorm* sau *Intregul cer e plin de nori*, îmbibate cu miros de ploae, de frig, de frunze putrede:

Intregul cer e plin de nori
Și parcul e pustiu de flori.

Cad frunzele necontenit,
Terasele au mucezit.

Fântâna a murit demult,
Doar glasul vântului l'ascult.

Observați ce versuri simple și emotive. Nici o comparație, nici un adjectiv. Și totuși înțelegem. Terasele încărcate cu glicine și cu viță au mucezit de ploae multă, au mucezit ca un suflet bogat, dar părăsit.

Coboară toamna 'ntunecată,
Mi-e tinerețea sfâșiată.

Coboară toamna peste viață,
Mi-e inima un sloi de ghiață:

Și ascultați cum cade distihul final:

Tăcerea curge ca o apă,
Singurătatea mă îngroapă!

E tot sufletul lui pus într'un vers.

Caracteristica poeziei lui Stamatiad stă tocmai în nota aceasta de sinceritate excesivă, care dispensează de artificii de stil și, prin simplicitatea expresiei, face emoțiunea mai comunicativă.

De sigur, amatorii de lucruri rare, disecând versurile acestea, se vos irita de atâtea *banalități* și *platitudini*, pentrucă au pierdut facultatea de a împărtăși sinceritatea unui cântec. Ci noi rămânem printre puținii care stărue în credință că poezia trebue simțită, nu puricată și ciopârțită.

MARCEL N. ROMANESCU

A APĂRUT

ANUL II

No. 2

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Nedreptățiții și favoriții literaturii	*E. Lovinescu*
Așteptare (poezie)	*Alexandrina Scurtu*
Regina Elisabeta (nuvelă)	*Maiorul Gh. Brăescu*
Povestea Cucului	*I. Dragoslav*
Civilizația Germană	*George Cornea*
Povestea noastră (poezie)	*I. N. Pârvulescu*
Pe Șantier (schiță)	*Andrei Braniște*
S. M. F. S. F. 300 L (schiță umoristică)	*G. M. Vlădescu*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an

„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14. — București

ANUL II 28 August 1920 No. 16

Sburătorul

REVISTA LITERARA ȘI ARTISTICA

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
Nr. 4181

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . Revizuiri Literare
D. Nanu . . . . . Telepatii
Ludovic Dauș . . . Pe drumul vărăticului
Alexandrina Scurtu . Aș vrea...
Virgiliu Moscovici . Castanul și-a plecat un ram.

CRONICI:

Mihail Iorgulescu: D. Nanu.
Bibliografii

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Editura ALCALAY & Co.

UN LEU

APARE SĂPTĂMÂNAL

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul pe tot timpul verii se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, la Fălticeni.

ANUL II. No. 16 28 AUGUST 1920

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA
Director: E. LOVINESCU

REVIZUIRI LITERARE

I. AL. BRĂTESCU-VOINEŞTI

I

Literatura poate avea o acţiune determinată asupra spiritului public. Critica o cercetează, exagerând-o sau trezind reacţiuni fatale. Luând o atitudine militantă, se clatină între afirmaţia generoasă şi negaţia încomprehensivă. In faţa noutăţii, îşi urmează instinctul în cele două direcţii posibile şi contradictorii. Nu e o critică statică ci dinamică. Se entuziasmează sau se revoltă; se adaptează sau se emancipează. Scoţându-şi raţiunea existenţei din literatură, i se pare totuşi că o conduce. Uneori o exploatează chiar în beneficiul unei doctrine proprii. Acţiunea critică a lui C. Dobrogeanu Gherea, de pildă, a fost oneroasă literaturii; în loc să o explice şi să o fecundeze, a stors-o de forţe, deformând-o, în folosul unei elaboraţiuni teoretice fără legătură cu arta.

Critica sincronică literaturii îşi are deci mirajiile şi primejdiile ei. Ne putându-se pune la adăpostul sugestiilor vremei, nu e nici obiectivă. Noutatea impresionează. Având aceiaş sensibilitate, are parţialităţi şi admiraţii excesive: nu dintr'un calcul, ci dintr'o uniformitate de simţire. Cu cât o operă se armonizează mai bine epocii, cu atât e mai expusă revirimentelor. Nu numai atât. Pe lângă concordanţa sentimentelor, se mai adaugă uneori şi concordanţa intereselor. Pe lângă operă mai e şi omul. Suntem înconjuraţi de imponderabile. In jurul unui scriitor se pot cristaliza deci prestigii, pe care nu le îndreptăţeşte nici o calitate durabilă. Atitudine în viaţă, curs de impre-

jurări, cointeresări sentimentale sau comerciale, totul ridică un merit real până la potenţe inadmisibile.

Intr'o epocă, de altfel, sceptică şi feroce, se crează astfel valori şi fetişi, în aprobarea sau tăcerea noastră îndulgentă.

* * *

Una din nedumeririle criticei viitoare va fi, de sigur supravalorificarea operei d lui I. Al. Brătescu-Voineşti. Zilnic şi din diferite părţi adeseori contradictorii, se adaugă alături de numele lui şi calificativul de *„marele nostru prozator"*. Niciodată un adjectiv nu mi s'a părut mai antinomic. Adjectivul nu trebuie să fie nevasta legitimă a substantivului ci amanta lui. Să impresioneze; nu să şi contrasteze violent.

D. I. Al. Brătescu-Voineşti e un talent,—dar un talent precis şi limitat. Nimănui nu i se poate trage cadrele cu mai multă uşurinţă. Duioşia şi delicateţa plac şi emoţionează; sunt însă calităţi secundare. Lipsit de darul de a eşi din sine, şi deci de a crea obiectiv, lovit de o tragică sterilitate, lipsit chiar şi de invenţie verbală şi de stil, d. Brătescu-Voineşti e un miniaturist. Repetându se în fiecare nuvelă, poate crea o atmosferă; nu poate da însă impresia mărimii. E singura impresie pe care i-o refuză talentul lui minor şi diminutiv. Dulceagă, delicată şi lirică, literatura lui e de măsuri atât de mediocre în cât nu i se poate aplica, prin nici o latură, atribuitul măreţiei. E negaţia ei energică. Că s'au găsit contemporani cari să-i acorde calificativul de *„mare"*, va părea mai târziu o ironie nemeritată. Literatura d-lui Brătescu-Voineşti n'a pretins niciodată să ne dea mai mult decât ne dă. I se cuvine această dreptate.

* * *

Deasupra criticei sincronice, se suprapune critica tardivă a revizuirii valorilor, într'o perspectivă mai îndepărtată. Critica mai iese din primul contact cu opera de artă: contact violent ce deformează. Anii răcesc entuziasmul; împrăştie însă şi o lumină mai uniformă. Ne înflăcărăm mai puţin; înţelegem mai bine. Pierdem în

sensibilitate; câştigăm în siguranţă şi pătrundere. Din dinamică, critica devine statică. Nu e o armă de luptă în serviciul unei formule noi, ci un instrument optic de preciziune. Pentru a-l întrebuinţa trebuie însă ca scriitorul să-şi fi luat o formă definitivă şi să se fi pus între dânsul şi noi un spaţiu. O astfel de critică nu se opreşte asupra amănuntului, ci îmbrăţişază totul.

Intre opera d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti şi noi e destul timp. Scriitorul nu şi-a lăsat totuşi pana. Ar putea fi deci capabil şi de alte evoluţii. E un punct ce trebue luat în consideraţie într'o revizuire.

In *Viaţa românească* dela 1 Martie 1920 găsim ultima încercare literară a d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti, intitulată *Rătăcire*.

Scriitorul ne povesteşte viaţa lui Scarlat Delureanu, „un om închis, căruia nu-i plăcea să intre în legătură cu fitecine şi trăia retras". E deci din rassa eroilor lui predilecţi.

Singuratic şi ursuz, boerul Delureanu rămăsese holtei deşi avea 40 de ani. Numai în urma stăruinţelor lui Conu Andronache, Scarlat se însură cu Marta Helmer, fata unui farmacist. O fiinţă minunat de bună; o căsnicie ideală. Aveau să aibă un copil. Din facere muriră însă şi mama şi copilul, iar bietul Scarlat înnebuni.

De unde cunoaştem oare povestea flăcăului tomnatic ce-şi găseşte o târzie fericire, curmată repede de moartea femeei şi de înnebunirea lui? De unde cunoaştem pe Scarlat, pe Marta şi pe Conu Andronache? — Chiar din d. I. Al. Brătescu Voineşti. Scriitorul se plagiază. Scarlat Delureanu e Pană Trăsnea, Conu Andronache e Manolache Moldoveanu, iar Marta e Eliza din *Pană Trăsnea Sfântul*, în care era totuşi un alt relief şi o altă putere de emoţie. Uniform şi egal cu sine în toată opera lui, d. Brătescu-Voineşti nu mai are nici invenţia anecdotei. In tipare ce i-au servit, vrea să toarne palide duplicate literare, fără viaţă şi fără originalitate.

Rămâne să vedem acum invenţia stilistică.

„Terminasem mai de vreme decât credeam procesul;— astfel îşi începe scriitorul povestirea — care mă adusese

în acest oraş de provincie. Tren să mă întorc în Bucureşti n'aveam decât a doua zi dimineaţa; propunerea unora din confraţii baroului local, de a mă duce cu ei la club, nu mă ispitea de loc. Era o vreme încântătoare de Septembrie, cu un cer de un albastru-vioriu, în care etc...".

Model de stil şi compoziţie pentru uzul şcoalelor de ambe sexe.

„*Ar fi fost o crimă (!!)* să mă închid pe o astfel de vreme în fumăraia clubului", adaugă cu aplicaţiune scriitorul...

Ajunge.

Cred deci că despre d. I. Al. Brătescu-Voineşti se poate scrie *definitiv,* fără teama evoluţiilor viitoare şi a desminţirilor posibile.

E. LOVINESCU

TELEPATII

I

UMBRA

De ce ești trist? Au ce nădejde scumpă
Ce fericire a murit în tine
De parcă stau întinse să se rupă
A inimi întinse coarde? — Cine
Ți-aduse-o veste rea? Au ce te doare?

Cu pasul lin, o umbră călătoare
S'opri la pragul tău, — și te-a învins!
S'apropie încet, pe nesimțite...
Și cum te lași în vălul ei cuprins
Ți-e drag, visând deștept, s'o semuești
C'un sol picat din lumile cerești.

E'n dorurile tale ne 'mplinite
Tovarășa din urmă ce-ți rămâne...
Cum te privește lung, îndurerat!
Vezi? genele i resfrânte-au lăcrămat,

Te 'nlănțuie în brațele-i stăpâne,
Te strânge, te sărută înfocat
Cum îngerii sărută doar în vise...
Și tu o 'ntrebi nedomirit, mirat
Și tremurând: „au ce mi s'a 'ntâmplat“ ?
O! îngere! ce doliu vii să 'mpaci?

Dar ea pripit răspunde: „taci, oh... taci!..
Nu cerceta în propria-ți durere.
Indur'o fără-a spune un cuvânt:
E partea ta de osândă pe pământ.
Mai mult nu mă 'ntreba! Ci fă tăcere,
In gândul tău să cadă văl de seară.
Ca 'n cetățuie 'n tine te zidește,
Inchide ochii, lumii din afară,
Că de-ai vedea-o bine,—chinul crește“.

Și umbra iar pe frunte te sărută,
Dar gura strânsă 'n finu-i arc,—stă mută.
Simți doar prin plete mâinile-i de floare
Cum lunecă încet, mângâietoare
Cu bine cuvântării Dumnezeești.
De ea tot mai aproape te lipești,
Obrajii tăi în sânu i alb se 'ngroapă,
Te afunzi, te pierzi în farmec ca 'ntr'o apă,
Căci ea cu drag, te-acopere, te-ascunde
In mantia-i de păr ce cade 'n unde...

Și stați așa: tu poate-amenințat
De năruiri neprăbușite încă,
Ea,—singură privind cu-adevărat
Prăpastia în fund, cât e de adâncă!
Ar plânge,—dar e mândră și e tare,
Te știe slab, și tu nu ești în stare
Să afli tot: nimica nu-ți răspunde.
Căci tainele dureri-s prea cumplite
Din noaptea lor să-ți fie desvelite.

Şi iat'o... făr 'a spune un cuvânt
In mers sfios, ca pasul unei muze,
Se nepărtează 'n negrul ei vesmânt
Misterios,—cu degetul pe buze!

Dureri neînţelese ce ne atingeţi
Cu aripele voastre nevăzute
Şi focul bucuriilor ni-l stingeţi,—

Ce milostivă mână vă ascunde
Lăsându-vă în veci necunoscute,
De câte ori cercăm a vă pătrunde?

D. NANU

PE DRUMUL VARATICULUI [1])

Prin atmosfera jilavă bătea un vânt rece dinspre Miază-Noapte. Nori subţiri şi cenuşii se împânzeau împinşi parcă de furtună.

— A dracului vreme! scrâşni într'un pocit accent românesc un tânăr de vre-o douăzeci şi câţiva de ani.

Innainta încet, ducând de căpăstru un cal mărunt şi jigărit, ce se proptea, aproape gâtuit în ham, ţinând la vale o căruţă prea mare pentru el, plină cu boarfe şi tot felul de provizii şi mărunţişuri.

Era pe şoseaua care duce de la Paşcani la Târgul-Neamţului. Tânărul şi calul ieşeau tocmai din pădurea domeniului Sturdza şi coborau spre satul ţigănesc zis Motca.

— Inceputul lui Octombrie şi iarna a şi început să-şi arate colţii! murmură tânărul. N'ai chip să mai porneşti la drum că te şi taie vântul. Afurisite locuri şi afurisită ţară. Nu ca la noi în Grecia. Noroc de banii de aici... Ei singuri mai încălzesc şi mai fin de urât.

Trase un biciu calului ca şi când ar fi vrut să se răzbune asupră-i de tot necazul ce-l avea pe ţară.

— Viaţă-i asta? De doi ani îmi târâi picioarele prin colb şi noroaie, pe toate drumurile. Mă coc vara, îngheţ iarna şi tot nimic, sau aproape nimic. Pâine şi măsline şi numai câţiva galbeni strânşi cu sudoare! Cine a mai născocit şi asta, că se câştigă uşor în Moldova?

Roti o privire împrejur şi apostrofându-se:

[1]) Din romanul *Dihorul*

— Mucezești Vanghele, ca un prost. Totuși atâția alții greci ca și tine, adună burdufuri de aur și urcă. Sau ești nătărău, sau n'ai noroc, sau nu ți-a sunat ceasul.

Și scoase o înjurătură.

Născut pe malurile mărei Egee, crescut în strânsura împestrițată și poliglotă a porturilor, copil al foamei și mizeriei înfruptat din cerșetorie și expediente, se împlinea cinci ani de când, fugind de armată, venise pe o corabie grească la Brăila ca să se pripășească la un negustor de cereale la care pentru întâia oară a mâncat o pâine mai bună și a strâns ceva părăluțe.

Dar munca nu-i plăcea fugarului din Grecia și un gând de libertate îl întraripa spre o altă viață. De aceea, într'o bună dimineață, părăsise tot, ca s'o ia razna spre inima Moldovei, despre care auzise că e țara belșugului, pământul făgăduinții din care s'au nutrit fugarii fanarului și-au stors bogății cu nemiluita.

Așa-i cântau visele copilăriei. Mamă-sa îi vorbise doar de un străbun înstărit, căftănit „mare boer" în zilele lui Moruzi-Vodă, — străbun a cărui urmă o pierdu-se, — și pe câți și câți nu i-a lăsat el văicărându-se pentru că au rămas lipiți pământului lor și nu s'au dus de tineri prin părțile Dunărei și ale Carpaților. Era doar lucru cunoscut, — și cine nu vorbea în Grecia? — că în „Țările Române" comorile cad de-a gata și roadele pământului se scutură de sine în pungile străinilor, numai să întindă mâini hrăpărețe după ce mai înntâi au legat bine snopi de mâncuină și lingușire. Și mai demult, în vremi cucernice și de luptă împotriva păgânilor, câți greci de-ai lui, schimbați în călugări, n'au strâns găleți de aur, vânzând „proștilor de români", surcele putrezite de noroaie drept aschii din crucea pe care a fost răstignit Mântuitorul, și cine știe ce oase drept moaște din trupul sfinților?

Și câte nu mai cântau în gândul lui: de noroace clădite într'o noapte, de fete de neam mare răpite și siluite, de căsnicii întemeiate cu sila sau prin crimă, sute și mii de împrejurări prielnice flămânzilor dătătoare de belșug și zile vesele.

Ca un contrast și o îmboldire reînviau în mintea-i zilele vieței lui posomorâte de până atunci, în aspra viforniță a nevoilor și în înceata și anevoioasa scurgere a zilelor.

De mic copil a gustat din amărăciunea viselor neîmplinite și a apeturilor iscoditoare. Atâtea pofte născute din cheagul câtorva ani de școală, din frecarea cu viața turburătoare a porturilor, — cu toate luptele, înfrângerile, nerușinările, năpustindu-se și izbind, ca valurile, în dig-ul de neînvins al bogățiilor acumulate.

Ca să se apropie mai bine de ele şi să se urce pe dig, încotro putuse el să-şi îndrepte mai sigur paşii dacă nu spre ţara despre care auzise atâtea?... Oh! şi ce nerăbdător era. Din adâncul măruntaelor creşteau în el lăcomii neînfrânate ca o foame năpraznică şi rea, aşa că, — în ţara acestă a legendelor frumoase, — pe lângă hrană şi vin, mai visa grecul să fie stăpân, să aibă floarea femeilor de neam, să aibă un nume, un loc în boerime şi bani, mulţi bani. Nu-i va putea sta nimeni împotrivă... nimeni! Pentru aceasta avea o voinţă de fier, o inimă tare. Va călca peste cei slabi, se va gudura, se va umfla, va da din coate şi cu pumnii ca să-şi facă mai mult loc la soare.

Şi totuşi...

După tot soiul de încercări şi în ciuda socotelilor sale, abia îşi agonisise o mizerie de pâine. Masa sta nepusă... Şi îi venea să râdă văzându-se „mare negustor" cu o căruţă drept „dugheană" şi o mârţoagă de cal drept slugă.

De aceea blestema ţara ce întârzia să-i împlinească visele:

— Afurisită să fie! Dar oamenii?... Dobitoace... vite încălţate! Cer un preţ şi abia capăt jumătate, parcă mi-ar creşte marfa în mijlocul drumului. Bat'o holera de ţară.

Trecu astfel satul Moţca, făcu la dreapta, apoi iar la dreapta şi dădu în şoseaua, ca'n palmă şi cu copaci uriaşi pe margini, făcută din porunca lui Vodă Mihalache Sturdza, şerpuind de jos dela Dunăre prin valea Siretului şi a Moldovei, până la vechiul hotar al Bucovinei, sus la Cornul-Lunei.

Printre răchitele şi stejarii înalţi şi groşi întinzându-şi bătrânele ramuri pe două linii paralele şi străjuind deaproape un secol pe tot lungul drumului, — Vanghele îşi împrospăta legenda lui Mihalache Sturdza chemându-şi croitorul şi poruncindu-i din cerdacul palatului său din Cristeşti: „Ei, bre, tot eşti croitor... Ia vezi şi croeşte-mi un drum de-alungul ţărei până'n Galaţi". A poruncit Vodă, şi, nici una nici două, cum ai tăia cu foarfecile, a tăiat croitorul, şoseaua în direcţia arătată şi a ajuns mare inginer din voia unei glume sau a unui capriciu.

Să fi fost el, Vanghele, atunci, la Vodă Mihalache Sturdza!

Privirile grecului sclipeau şi ţinteau înainte la şirul de case albe acoperite cu draniţă şi clădite în piatră ce se iveau la vre-o doi chilometri, pe-o creastă de deal, cu numeroase şi largi cerdacuri de unde Vodă şi-a fericit sluga.

Parcul, cu stejarii de-aceiaşi vârstă ca şi semincerii de pe şosea, se deslueşea imediat la spatele palatului, dominând, dintr'o latură a satului Cristeşti, peste întinsul larg al văei de-a curmezişul căreia Moldova îşi duce apele când liniştite şi limpezi, când vijelioase şi turburi.

— Naţi-o bună! scrâşnea Vanghele, — un croitor! Să fi fost eu la Vodă Mihalache ce-aşi fi ajuns?...

Cu nesaţ, cu furie privea la casele albe şi vesele ce se desprindeau ca nişte lumini din rugina parcului ce nu se despuiase încă de toate frunzele. Răsunau şoapte, cântece ca o muzică îndepărtată şi mută, — şi ca un parfum nedesluşit şi dulce veneau din adâncurile trecutului. Oh! viaţa, — viaţa ce-a trebuit să fie în cuprinsul zidurilor groase de piatră, acolo, pe creasta dealului, la Cristeşti!... Jur împreujr divanuri de lene orientală aţâţătoare şi caldă, — perini moi de mătase cuprinzându-ţi şalele ca nişte braţe, — ceşti, pahare şi filigene răspândind arome de băuturi şi cafele, — jocuri şi femei, râsete şi sărutări, mâini căutând leneşe alte mâini în vreme ce mirezmele urcă din căţui pline cu mirodenii şi în beţia fumului din narghilele.

Lăutele şi chicoţele au tăcut, oamenii au dispărut, dar au rămas zidurile neclintite şi reci, primitoare de oameni noui şi ispitindu-i la o nouă viaţă.

Din ce a fost odată ce mai învie oare în taina cămărilor şi în sclipirea ferestrelor tăcute şi închise?... Alte muzici?... Alte surâsuri?... noui cântece şi sărutări, cu ochi ce se închid leneşi şi mâini ce se caută? — ori, poate, pe cenuşa anilor morţi şi-a întins liniştea pânzele, ca păianjenii ţesând în colţuri de odăi pustii?...

Casele mari şi albe stau nepătrunse şi reci. Din când în când norii în fugă aştern pete de umbră pe varul faţadei şi singuri stejarii parcului mai stau vii în bătaia vântului. Oh, nu!... nu numai stejarii. Coloane de fum se năpustesc şi urcă din vârful ogeagurilor, se îndoae, se rup şi se împrăştie ca măturate de coama ruginie a copacilor. O trăsură cu patru cai ageri, pur-sânge, goteşte înspre şosea şi trece cu o şuşotire veselă de zurgălăi luând drumul Romanului.

— Boerul!

Era beizedeaua, coborâtorul străbunului care a dominit şi pe care-l invocase Vanghele.

La zeci de paşte jur împrejur, până şi copiii, cunoşteau figura marţială şi severă a principelui, fost şef de stat major la turci în războiul Crimeei, om original, de-o putere ajunsă proverbială, înalt şi cu ţinuta militărească, cu o mobilitate ciudată a ochilor iscoditori şi aprinşi şi care, în plină toamnă a vieţii purta încă podoabele unei tinereţi ce nu se da învinsă. O barbă lungă, mătăsoasă, de-un roşu sclipitor îi încadra figura ca o văpae ce-i lumina obrajii.

Privindu-l, Vanghele Zioni simţi şi mai adânc în inimă colţii sfâşietori ai geloziei. Muşcătura avea toată adâncimea

mizeriei din care nu se ridicase, iar sângele rănii țâșnea până sus peste priveliștea mărirei și a bogăției, peste caii cu zurgălăi, peste palatul alb în care se abătea din când în când beizedeau penrtu o petrecere sau vânătoare, ca și peste tot cuprinsul întinselor sale domenii zmălțând de la un capăt la cel'alt pământul îmbelșugat al Moldovei.

Buzele lui avură un tremur.

— Bogat... De ce n'aș fi și eu?...

Și începu să se ocărască singur. Ce însemna întârzierea asta pe calea vieții în așteptarea unei zile mereu îndepărtată... De ce?... Ca și când anii n'ar trece destul de repede, ca și când puterile și bucuriile tinereții n'ar fi trecătoare și-ar putea să se împlinească târziu! Nu, nu!... fi da ghes dorințele și n'avea inimă să aștepte ca să-l apuce amurgul pe drum. Și se gândea la atâția alții, rău înzestrați și cu apetituri mai mărunte ca el, dar cari, cu un zâmbet ori cu o izbitură de pumni, au sărit de-odată din praful drumului în strălucita călească, îmbrățișați de Noroc.

Aruncă o privire înflăcărată și ciudoasă spre palatul ce atât de înverșunat îi răscolea sufletul, biciui calul și întorcând la stânga, intră pe podul de pe apa Moldovei lăsând la spatele lui Cristeștii.

De-oparte și de alta a râului, departe până'n albăstriul fumuriu al zărilor, se desfăceau șesurile netede și verzi ce se întind din poala dealurilor ce'ncondeiază zarea Siretului și până'n căciulele îndepărtaților munți, cu pădurica din preajma Târgului-Neamț în față, cu creasta Cetății-Neamțului, Vărateculuí și Sihlei la mijloc și uriașa frunte a Ceahlăului la fund.

Vanghele se opri.

Puse dreapta streașină deasupra ochilor și privirile lui scrutară depărtarea.

Ogoarele apăreau în nemărginirea lor netedă. Arăturile fărămițate și negre trădau bogăția pământului, iar apa Moldovei, ca o panglică de oțel, șerpuia departe în verdele fânețelor și în geana cător-va lunci. Pe șosea, dinspre munte, veneau cotiugile cărăușilor ducând scânduri la Pașcani la gară și rare căruțe cu coveltire, — iar prin ogoare, ici și colo, prin țarini, care până'n vârf încărcate și înjugate cu boi, unduiau ca niște stoguri de fân și de strujeni puse în mișcare.

Cu tot vântul rece și vremea amenințătoare, tăcuți și liniștiți își vedeau oamenii de treburi. Drumurile ca și țarinile apăreau vii în ochii grecului. Pe șforile de pământ ale țăranilor câte un plug întârziat răsturna brazde iar, aproape de pod, în albia râului, cu picioarele în apa rece și suflicați până mai sus de genuchi, băeți și

rețe treceau pietriș prin ciur și'l încărcau pentru șosea. Neveste cu tulpane negre pe cap, în cațaveici blănite și bine strânse pe piept își iveau obrajii învinețiți de biciuirea înghețată a vântului și urcau spre pod, pe-o cărare glodoasă, venind din Timișești. Râdeau nepăsătoare de vreme, în fustele lor albastre, încondeiate cu roșu și călcau mărunt și iute, cu piciorușele goale, ducându-și — după un vechiu obiceiu al pământului, — ciubotelele în mâini ca pe niște podoabe prea scumpe ce-i păcat să fie frământate degeaba.

— Descultă! răspunse una din ele chicotind și aruncând o privire grecului.

— Păi nu'nghețați?

— Nu! chiar de-o fi și „omăt". Noi ducem la tăvăleală și apa nu trece dincolo de „chiele".

Hohotitoare se'mprăștiară pe pod.

Dar grecul prinsese gust de vorbă și'l ispiteau ochii femeilor. Zise:

— Cu una din voi m'aș da în dragoste...

— Ba că zău! Șterge-te pe bot, diavole.

— Ce? strigă el amenințător și făcu un pas spre femei.

— Iac'așa!... să te ștergi pe bot, repetă cea mai îndrăzneață, oprindu-se și privindu-l în albul ochilor.

Vanghele simți că i se urcă sângele în cap. Auzea hohotul de râs al celorlalte și, îndârjit, se zburli bătăios:

— Acuș te...

— Ce? îi tăie femeea privindu-l de sus, cu o îndrăzneală trufașă, cu coatele în lături și pumnii pe șolduri.

Vanghele tăcea.

— Ei ce stai?... urmă femeea cu mânie, și veni atât de aproape de el încât îi se amestecă suflarea.

— Ei, și d-ta! zise grecul împăciuitor, și se retrase puțin.

Dar femeea îngrămădindu'l la marginea podului:

— Să-ți ții gura, auzi!...

— Mai domol, fă Mario, strigă un cărăuș de pe-o clădărie de scânduri, — mai domol că acuș umple bernevicii.

Cearta se sparse în râsete și glume strigate, pe când Vanghele, galben, cu o înfățișare pleoștită și tremurândă, îuă de dârlogi calul grăbindu-se s'o șteargă.

In sufletul lui era un clocot. El, Vanghele, Zioni, înfrânt de cerbicia trufașă a unei femei. El, care năzuia să stăpânească lucruri și oameni! Auzea vorbele și râsetele țăranilor solidari și batjocoritori în fața necuviinței străinului. Unul începuse să chiue și glasul pocnea din urmă

ca un biciu şi-l plesnea în plin obraz. Se simţea micşorat nimicit. O ură haină, deznădăjduită, o ură neputincioasă şi lașă îl scotea din fire. Vedea roşu, dar nu avea curajul să se întoarcă. Îl chinuia impresia că fuge ca un câine bătut, că toţi râd de el începând cu femeile.

Doamne de-ar fi avut putere!

Câţiva paşi numai, până să iasă de pe pod şi i se păru că nu mai isprăveşte făcându-i. Dar nu apucă bine să se îndepărteze şi iată că dinspre un bordeiu din dreapta al podarului, doi dulăi, unul alb şi lăţos, altul ciobănesc cu cerul gurii negru şi arătându-şi colţii, se repeziră la el lătrând duşmănoşi. Pe el îl aleseseră, din toţi câţi treceau ca şi când şi câinii ar fi fost părtaşi la duşmănia oamenilor.

Începu să dea cu biciul ca să se apere, dar câinii îl încolţeau şi nu'l lăsau. Din urmă glasuri şi fluierături îmboldeau parcă strășnicia dobitoacelor. Vanghele da deznădăjduit cu biciul, lua câte-o piatră de jos ca s'o arunce. Câinii se îndepărtau puţin, şi iar se apropiau, şi iar biciul începea să se învârte şi din nou se apleca Vanghele să ia pietre. Tot plecându-se îşi umpluse mâinele de noroiu. Calul trezit parcă din slăbiciunea-i, ciulea urechile, se răzvrătea în ham şi cât pe ce să-i arunce căruţa în şanţ. In sfârşit unul din câini se plictisi şi se întoarse spre bordeiu. Cel cu ceru gurii negru, mai hârtăgos, lătra câte puţin tot mai de departe, şi amuţi în cele din urmă.

Vanghele răsuflă uşurat. Picuri mari de sudoare îi lunecau pe-obraji şi simţi nevoia să se descopere. Acum nu mai simţea frigul umed şi vântul. Era obosit, sufla greu, şi ca un nod îi sta în gâtlej.

Opri calul şi privi înapoi.

Podul rămăsese mult în urmă, cu nevestele şi cărăuşii martori înveseliţi şi batjocoritori ai păţaniei şi umilinţei sale. Nu se mai auzea chicotitoarele glume, alţi cărăuşi treceau, mânând telegarii spre pod, în vreme ce câinii stăteau liniştiţi, cu capul pe labe, lângă bordeiul podarului. Nici un lătrat, nici o mânie de nicăeri. Departe în albia râului aceleaşi braţe harnice grăbeau să treacă prundişul prin ciur, aceleaşi care mişcau pe ogoare stoguri de de fân ori de strujeni şi ici colo rarele pluguri răsturnau brazde întârziate.

Priveliştea cu tot ce avea în ea ca mişcare, ca viaţă, ca făgăduinţă, îi recucerea gândurile şi'l stăpânea. Pierea pentru grec, firimiţându-se, tot necazul îndurat. Bogăţiile ţării îşi deschideau zările în faţa poftelor redeşteptate. Intr'o roată de loc. în mic dar cu tot coloritu-i de trumuseţe, asprime şi socoteală, răsăreau în ochi

lui Vangheli Zioni toate impulsurile vieții de la noi, cu tot angrenaju-i de avuție strălucitoare și patriarhală, cu frământările-i dârje, adânc stăruitoare, cu toată vlaga brațelor pornite la muncă în chibzuita și neîntrerupta luptă a omului cu pământul.

Din palatul alb ce se deslușea încă vederei lui și în care ar fi voit să domnească străjuit de stejarii din parcul ce-și sângera frunzele în toamnă, Vanghele își gonea ispititoarele-i gânduri pe tot cuprinsul ținutului și lacom, cu jind, îmbrățișa ogoare și oameni.

— Ajută-mă, Doamne.

Aproape inconștient făcu o cruce. Privirile lui însă aveau strălucirea tăioasă din ochii păsărilor de pradă.

LUDOVIC DAUȘ

Aș vrea...

Aș vrea să'mbrățișez cu drag pământul,
Să-i strâng de buza mea învăpăiată
Puterea liniștită, minunată
Din care el și-a întocmit frământul.

Și să privesc cu dânsul deodată
Cum se hrănește 'n sânul lui avântul,
Cum se deschide, palpitând, mormântul,
Cum crește floarea visului, bogată

Atunci pierdută 'n culmea bucuriei
Să râd vieței ca un mugur care
Își simte vlaga 'n rădăcina tare

Și trupul meu sclipindu-i armoniei
Lipsit de teamă și de întristare
Să nu aștepte umbră, resemnare

Ci 'ntraripări din diesmerdatul gliei...

ALEXANDRINA SCURTU

Castanul și-a plecat un ram

Castanul și-a plecat un ram.
Și-n mohorâta înserare,
Sfios mi-a ciocănit în geam.

Ce glas din alte lumi mă chiamă?

Sunt singur;
E târziu — și'n juru-mi
S'a 'ntins, despotică, tăcerea...
Doar amintirea 'și plimbă — blândă —
Pe fruntea-mi rece adierea.

. . . . . .

...Ea vine taiuic pe alei
Stropite de argintul lunii,
Sub crengi ce tremură mai lin
Ca fremătarea caldă-a strunii.

Precum un crin, înbrățișat
De vântul, beat de-a lui mireasmă,
Așa vibrează trupul ei
In brațele-mi... Ca pe-o fantasmă
O țin, de teamă să n'o pierd...
Cu ochii 'ntreagă o desmierd;
Și cum la piept mereu o strâng
Aș vrea să râd
Și-aș vrea să plâng...

O, clipă asta de-aș putea
S'o țin o veșnicie 'n loc,
Să simt mereu sub gura mea
Carola buzelor de foc!

De-a pururi fără saț să beau
Din cupa neagră-a ochilor,
Parfumul viselor ce mint
Și-al vrăjilor ce nu mai mor!

...Castanul și-a plecat un ram
Și'n mohorâta înserare
Sfios mi-a ciocănit în geam.

Ce glas din alte lumi mă chiamă?

VIRGILIU MOSCOVICI

D. NANU

I

D-l. D. Nanu e un poet de concepție. In bucățile publicate în colecția *Convorbirilor critice,* iar în ultimul timp în a *Sburătorului* se cuprinde o gândire fină și o sensibilitate poetică remarcabilă.

E o operă de maturitate care se pierde în colecții ce nu se mai citesc. Publicul cere poetului volumul care să-l cuprindă în întregime. Nenorocul a făcut însă ca singurul pe care l'a tipărit, *Nocturnele,* să nu fie de cât o palidă operă de tinerețe și de începuturi literare.

O vinovată nepăsare lasă aproape uitate lucruri cari, strânse în volum, ar reliefa toate o foarte originală personalitate politică.

D-l. D. Nanu e o fire alcătuită din contraste. Dumnezeu se luptă cu Satan în sufletul său. O sforțare uriașă e singura în stare să dea înfățișarea liniștei acestui sbucium lăuntric și perpetun.

Gândul nu e stăpân încă pe simțire. Voința încă șovăește. Atitudinea sufletească a celor mai multe poezii e *Indoiala.*

Viața palpită împrejur și te chiamă de pe înaltele piscuri pe cari în orele de calm sufletesc te ridici desbrăcat de patimite de aci, de pe pământ:

> Pe piscurile 'nalte e ins'așa de frig
> Și nu-mi răspunde nimeni. O! nimeni dacă strig!
> Din stânca fulgerată, pustie, înegrită
> M'atrage nostalgia de humă înflorită
>
> (Indoiala)

Sprijinul moral nu vine sufletelor slabe de la voință. Ele simt totdeauna nevoia unui ajutor străin, dumnezeese. De la aceste stări psihice până la religiozitate nu e decât un pas.

Poetul D. Nanu, tălmăcind *Psalmii* lui David cere în desperarea sa de modern ocrotirea lui Iehova.

> Ia-mi sufletu 'n cucernica ta mână,
> Căci stânca și tăria mea ești tu.
>
> (Psalmul XXXI)

Divinitatea e de multe ori surdă la glasul durerilor noastre. Cele mai desnădăjduite chemări nu ajung până acolo. Mărturici cu sufletul plin de tristețea mizeriei omenești strigată Infinitului s'au întors tot la ce e mai pământesc în noi, ca la singurul leac al suferinței.

Ne vine în minte marea poezie a lui Alfred de Vigny cu accente de sublimă descurajare şi de fierbinte compătimire cu umanitatea întreagă.

Lumea sufletului, singura nepieritoare, e isvorul mângâerii în clipele de părăsire. Pasiunile puternice şi adânci creiază acea viaţă lăuntrică ce se primeneşte întreţinându-se vecinic. Iubirea e dintre acelea.

Gândirea filosofică se învestmântă în concretul simbolic al imaginii:

Gândul — pasăre de seară —
Prin ruinele trecute, fâlfâind când trece iară,
Ca re'ntoarsa rândunică la pustiul zid de piatră,
Regăseşte părăsită, caldă încă, vechea vatră,
Cuibul, strașina sub care două inimi s'au iubit
(Ce nu moare)

Puterile sufleteşti mocnesc aţipite în aşteptarea momentului deslănţuitor. Clocotul lor atinge adâncimile, iar suprafeţele au nemişcarea apelor moarte. E caracteristic cum în aproape fiecare poezie de Nanu apare tabloul concret, fizic simbolizând lucrurile de interior cari abia se simt.

Uneori ai impresia unei bucăţi epice, alteori a unei mici drame. Elementul narativ predomină, pare că înăbuşeşte pe cel pur cogitaţional, dar în realitate îl ilustrează şi-l explică. E ceva din procedeul *apologului*, catre care se simte atras poetul, a *pildei*, în stil mare pe care aproape ori ce poezie o cuprinde în opera lui Vigny.

(Sfârşitul în No. viitor)

MIHAIL IORGULESCU

BIBLIOGRAFIE

Bibliografia, revistă lunară, promite să fie o publicaţie mai ales utilă. Azi cînd mişcarea editorială a luat un avînt atît de îmbucurător, publicul are nevoe de o călăuză. Cine nu vrea să fie în curent cu ceeace apare pe piaţa librăriei, nu s'ar putea lipsi de cataloagele tuturor editorilor. Cataloage însă nu se mai pot face pe vremea aceasta săracă în hîrtie. *Bibliografia* aici intervine. Tot ce s'a tipărit în curs de o lună, se adună în paginele revistei, încît orice cititor îşi poate da seama de ceeace ce-l interesează... Numărul întîi însă e mai mult o promisiune. In afară de lista cărţilor apărute în Iunie — incomplectă dealtfel — mai începe şi publicarea unui catalog al tuturor lucrărilor eşite în timpul războiului, atît în Moldova cît şi în teritoriul fost ocupat, — încercare foarte utilă, dacă va fi făcută conştiincios. Ar putea lipsi însă lista cărţilor străine, deoarece va fi totdeauna condamnată să fie prea puţin complectă; deasemenea şi spicuirile din reviste şi ziare, care, neglijînd lucrurile serioase, nu înregistrează nimic de valoare.

Cu stăruinţă şi muncă, *Bibliografia* e menită să fie de folos pentru cititori şi librari deopotrivă.

Z. V.

A APĂRUT

ANUL II

No. 2

Lectura pentru toți

:: MAGAZIN ILUSTRAT LUNAR ::

SUB DIRECȚIUNEA D-LUI E. LOVINESCU

Sumarul:

Nedreptățiții și favoriții literaturii . *E. Lovinescu*
Așteptare (poezie) . . . . . *Alexandrina Scarlat*
Regina Elisabeta (nuvelă) . . . . . *Maiorul Gh. Brăescu*
Povestea Cucului . . . . . *I. Dragoslav*
Civilizația Germană . . . . . *George Cornea*
Povestea noastră (poezie) . . . . . *I. N. Pârvulescu*
Pe Șantier (schiță) . . . . . *Andrei Branișteanu*
S. M. F. S. F. 300 L (schiță umoristică) *G. M. Vlădescu*

Abonamentele se fac la Librăria ALCALAY & Co.

Lei 36 pentru un an
„ 18 „ șease luni

Prețul unui număr Lei 4.—

EDITURA ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sorl, Str. Covaci 14. — București

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

Liceul Internat
Biblioteca Profesorilor
No. 4179

ANUL II. No. 17

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . I. Al. Brătescu-Voinești (II)
Marcel N. Romanescu Nocturnă
Eugen Relgis . . . Linxul
Ion Minulescu . }
D. Nanu . . . . } O agapă literară
I. Buzdugan . . }
Ignotus . . . . . Rugăciune
Alexandrina Seurtu In seri pustii
E. Marghita . . . . Celui ce îmbătrânește

CRONICI:

M. Iorgulescu: D. Nanu (II)

Editura ALCALAY & Co.

Apare Sâmbăta

UN LEU

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Mosoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pilat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul pe tot timpul verii se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, la Fălticeni.

ANUL II. No. 17 4 SEPTEMBRIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

REVIZUIRI LITERARE

LICEUL GHEORGHE LAZĂR SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

I. AL. BRĂTESCU-VOINEŞTI

II

Nici un scriitor nu e atât de egal cu sine ca d. I. Al. Brătescu-Voineşti. Nici unul nu lasă o impresie atât de definitivă de uniformitate şi, în limitele înguste ale talentului său, de perfecţie. Putând fi uşor redus la unitate, e o binefacere pentru critică: îi dă prilejul unei unanimităţi rare. T. Maiorescu şi d. G. Ibrăileanu i-au putut preciza natura talentului în termeni identici deşi în proporţia unei pagini faţă de cincizeci. In opera d-lui Brătescu-Voineşti nu te poţi rătăci. Dela prima pagină o domini. Criticei nu i se oferă posibilitatea controversei, în ceiace priveşte analiza: din orice direcţie ar veni ajunge la ideia ei centrală şi generatoare. Literatura d-lui Brătescu-Voineşti e sferică; nici un punct nu e pe o rază mai mare sau mai mică; nu ne rezervă bucuria unei surprinderi sau a unui regret. Critica i-a fixat fizionomia cu lesniciune; ţinând seama de caracterul senin al operii, a făcut-o şi cu o simpatie legitimă. Era datoria unei critice actuale de a-i sublinia echilibrul clasic, după cum e de datoria criticei târzii de a o privi în totalitate şi în perspectiva timpului. Criteriul judecăţii se schimbă întrucâtva. Meritul nu se răstălmăceşte în defect. Limitat însă şi în economia unui complex de calităţi necesare, devine de o importanţă secundară şi unilaterală.

* * *

Numai nevoia unei revizuiri fără trimeteri mă obligă să amintesc că literatura d-lui Brătescu-Voineşti e litera-

tura inadaptării. O formulă atât de simplă îi explică şi unitatea şi sterilitatea... Un om bun, cu nobile însuşiri sufleteşti, delicat, cu o fină percepţie a frumosului şi mai ales a muzicei — iată eroul nu numai predilect ci şi unic al scriitorului. În mijlocul unei lumi egoiste, aprige după câştig material, un astfel de om e dezarmat şi învins. D. Brătescu-Voineşti s'a făcut istoriograful acestei înfrângeri, dela *Microbul* până la Andrei Rizescu, într'o gamă fără variaţii... Şi cum inadaptatul tinde să dispară, scriitorul l'a proectat cu deosebire în epoca de transiţie a societăţii patriarhale spre formele noi. De aici cele câteva figuri simpatice de boeri bătrâni, cinstiţi, senini iubitori de pământ şi de obiceiuri vechi, izolaţi şi nepăsători la mersul vremei, închişi în dulcea manie a genealogiei sau într'o dragoste tomnatică pentru vre-o fiinţă ideală.

Simplu.

Atmosfera aceasta curată nu e lipsită de frumuseţe şi poezie, deşi e deprimantă. Nu i se poate aduce totuşi o obiecţie scriitorului. Lumea e rău făcută iar istoria universală nu e decât înregistrarea grafică a multor nedreptăţi. Numai tendinţa şi lumina pot scoborî o operă de artă; exactitatea observaţiei, dimpotrivă, ori cât de dureroasă ar fi, o întăreşte.

* * *

Aceasta e formula.

Din pasta ei fragilă, d. Brătescu-Voineşti şi-a modelat figurinele învinşilor săi fără luptă. Senzibilizându-le, a uitat să le insufle şi voinţă. N'au viaţă şi nici nu dau gustul vieţii. Dacă am privi arta ca o stimulatoare a energiei, literatura d-lui Brătescu-Voineşti n'ar răspunde scopului; ea violentează idealul sub lovitura brutală a realităţii. Cum însă arta nu e în funcţie de morală, o privim numai ca insuficientă şi uniformă.

E insuficientă pentru că nu-i alimentată de o observaţie multiplă şi se mărgineşte numai la o singură faţetă psihologică. Opera d-lui Brătescu-Voineşti e lirică şi subiectivă. Nu identific pe autor cu ea; dintr'un şir de nuvele nu se poate scoate o autobiografie. Lirismul pleacă

dela o simţire personală. O amplifică însă şi o exaltează. Nu ne zugrăvim aşa cum suntem ci aşa cum am voi să fim; lucrăm inconştient la o dedublare ideală. Similitudinea psihologică a eroilor d-lui Brătescu-Voineşti ne face să-i reducem la numitorul autorului: un numitor idealizat însă. De fapt, sensibilitatea lor nu e atât de incompatibilă cu viaţa; e numai o impresie a tinereţii melancolice şi totuşi grăbite. Inadaptabilul îşi descopere însuşiri de adaptare; s'a speriat numai de primele ciocniri cu realitatea; viaţa îi rezervă mai târziu destule compensaţii plăcute.

Dintr'o astfel de spaimă pare a fi ieşit şi opera d lui Brătescu Voineşti. E lirică şi pesimistă; e povestirea deformată a unui suflet blând ce, ignorându-şi resursele, se crede strivit de realitate. Poetul Al. Vlahuţă ne-a povestit-o într'un chip şi mai naiv şi subiectiv. Eroul lor e un poet simţitor, pe care-l birue oamenii sau boala; la d. Brătescu-Voineşti nu e nici odată un scriitor.—Este totuşi un sensitiv rătăcit în zilele noastre; alteori rămâne în epoca de consumpţie a unei societăţi patriarhale ce-şi supravieţueşte în câte va exemplare simpatice şi inutile. Faţă de literatura pur lirica a lui Vlahuţă, literatura d-lui Brătescu-Voineşti reprezintă totuşi un progres spre observaţie obiectivă.

* * *

Progresul este însă neînsemnat. De fapt, acelaş material e turnat în forme diferite. Andrei Rizescu sau Pană Trăsnea—sunt tot d. Brătescu-Voineşti. Numai epoca şi anecdota s'au schimbat;—sufletul a rămas acelaş. Insuficienţa e evidentă. Mai mult; e negaţia oricărei creaţii obiective.

Intr'un romancier, lumea trebue să se reflecteze în variaţiile ei infinite; cu cât reflectarea e mai complexă şi mai minuţioasă, cu atât romancierul e mai mare: Balzac de pildă. In loc să oglindească, d. Brătescu-Voineşti se oglindeşte. In undele mobile ale lumei, nu se vede decât pe dânsul. Se înduioşează asupra soartei lui nefericite. Plânge şi solicită compasiunea noastră. E duios şi lăcrimos. Ne emoţionează uneori. Nu i neg emoţia. O caută însă cu prea multă stăruinţă; şi deşi este pură, o socot totuşi prea ieftină.

LICEUL ... SIBIU BIBLIOTECA PROF...

Cu un talent atât de plăpând şi lucrând într'un material atât de fragil, un scriitor s'ar fi pierdut fără răsunet într'o literatură bogată; într'o literatură umilă ca a noastră merită un loc onorat. Modestia ei nu o autoriza însă la destinele spre care au mânat-o vânturi prea favorabile. Prin descrierea simpatică a unei epoci patriarhale, d. Brătescu-Voineşti a plăcut tradiţionalismului conservator al *Convorbirilor literare*; prin manifestele lui pacifice din ultimul timp a satisfăcut aspiraţiile tinerimii internaţionaliste ce se ridică pe urma războiului mondial. A reuşit deci ca pentru amândouă generaţiile, principial contradictorii, să fie „marele Brătescu-Voineşti", uzurpând un epitet antinomic.

E. LOVINESCU

Nocturnă

după Sigbjörn Obstfelder

Cântecul morii şi-opreşte murmurul,
Ochiul tăriei în baltă se-oglindă;
Buzele florilor ude se roagă;
Frunzele pomilor susură'n şoată.

Preoţii flutură palide flacări;
Maicile'ngână cucernica rugă;
Fruncii 'mpreună mânuţe plăpânde;
Lebăda 'şi pitulă ciocul sub aripi.

Iată şi clipa când toţi obosiţii
Pe-umeda perină fruntea şi-o pleacă;
Uită de grijile negrelor gânduri:
Liniştea picură vis de lumină.

Colo'n albastru pluteşte-o femee:
E Maica Domnului, blânda Maria;
Pleoapele inimii'n taină le'nchide;
Leneşă leagănă leagănul lumii.

Tradus din limba norvegiană de
MARCEL N. ROMANESCU

LINXUL

Pitit în grota aromată
de fèrege 'ncâlcite prin liane
și flori ce sorb culoarea strigătoare
din seva ecuatorului prea rodnic —
așteaptă răbdător o pradă rară
ce potoli-i-ar foamea
— altă fiară,
ce'l mușcă îndârjit în măruntaie...
— Și necurmat privește fix,
ca și un sfinx,
ne'ndurătorul linx...
. . . . . .

Răpus sub greutatea
comoarei care nu e-a lui,
bătrânul sclav abia pășește,
făcându și drum prin zid de flori.
Și grija'l sfredelește —
căci soarele prin ramuri îl privește
cu ochiul roș, ironic, somnoros —
iar dânsul încă prea departe este
de-al său stăpân hain...

... Și se târește sclavul:
Inainte!
Inainte!...
— și 'ncremenit,
se-oprește deodată
la grota aromată:
Mici, două globuri strălucesc
fosforescente,
și se rotesc în întuneric —
în ritm de stele pâlpăesc
și se fixează-apoi, incandescente...
Iar două lame de lumină

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

adânc, în inimă pătrund —
și un fior de fascinare
în scofâlcitul piept
trezește valuri de înviorare...

Misterele încinselor priviri
sublime se desfac — și reînvie,
în suflet milenara omenie.
Și sclavul vede-acolo fulgerarea
biciului nedrept și nemilos,
și tot acolo, ca 'n delir, el simte
prezența mult-prea mult râvnită
a sfintei și seninei Libertăți.

Și copleșit de adorare,
aruncă de pe umeri
comoara care nu e-a lui,
și 'ngenunchiând,
se-apropie să strângă
adevărata lui comoară
la pieptul său flămând —
visând c'ar fi mântuitorul
acelor care mor gemând
în grele lanțuri strămoșești...
. . . . . .

... Și nu mai simte sfâșierea
ghiarelor perfide,
și nu mai urlă de durerea
inimei mâncate —
căci l-a vrăjit cu ochi aprinși
de mii de nestemate, —
privindu-l fix
ca și un sfinx, —
ne'ndurătorul linx...

EUGEN RELGIS.

O agapă literară

CU PRILEJUL NUMIREI POETULUI VICTOR EFTIMIU IN FRUNTEA TEATRULUI NAȚIONAL DIN BUCUREȘTI

Câțiva scriitori au oferit noului director general al Teatrelor, d. Victor Eftimiu, un banchet la care au luat parte artiști din toate breslele, în cap cu d. Octavian Goga, ministrul artelor. Un gest de solidaritate scriitoricească, fiind atât de rar din nenorocire, merită credem să fie reținut. Deaceea publicăm aici cu plăcere discursurile rostite cu acest prilej de d-nii ION MINULESCU, D. NANU și I. BUZDUGAN.

Domnilor,

In numele scriitorilor prezenți—fiindcă cu sentimentele celor absenți nu-mi pot încărca conștiința—dați-mi voe să mulțumesc confratelui nostru d. Octavian Goga, ministru al artelor, pentru prilejul ce ne-a dat, să sărbătorim pe un alt confrate d. Victor Eftimiu, pe care d-sa l'a ridicat în scaunul lui Ioan Ghica.

Domnilor, am zis Ioan Ghica fiindcă de obicei numele acesta servește ca termen de comparație pentru directorii Teatrului Național. Părerea mea personală este că au fost directori mult mai buni ca Ion Ghica. Aceștia aveau însă un cusur. Nu aveau legături cu literatura de cât în mod tangențial și bine înțeles nu aveau nici sufletul pe care, or ce s'ar zice, numai un scriitor îl poate închina acestei instituții de stat care de bine, de rău, tot breslei scriitorești aparține mai mult. D. Octavian Goga a înțeles lucrul acesta și în scaunul scriitorului Ion Ghica, a numit pe scriitorul Victor Eftimiu Aceasta înseamnă că d-sa a șters „politica de partid" de pe frontonul noului său minister al artelor, lucru pentru care îi mulțumim, rugând-l ca și pe viitor să aibă aceeași solicitudine pentru breasla din care s'a ridicat, de oarece scriitorii nu cerșesc slujbe ca orice agent electoral și își reclamă un drept al lor ce li se cuvine.

Și acum mă adresez D-voastră, domnule director. Cred că nu mai este nevoie să insist asupra sentimentelor care ne-au adunat astă seară aci în jurul d-v. Sunteți prima victorie strălucită a scriitorilor români. Duceți-o dar până la sfârșit, nu importă cu ce sacrificii, fiindcă prestigiul scriitorilor români este legat de directoratul d-v. Dacă veți fi un director

mare, lumea o să spună: „Brava Eftimiu!“ Dacă veți fi un director mediocru, lumea o să spună: «Vedeți ce se 'ntâmplă dacă se dă teatrul național pe mâna scriitorilor!» Personal cred că veți duce sarcina la bun sfârșit fiindcă sunteți tânăr și aveți toată enorgia și dragostea ce se pot închina cu succes instituției. Aveți de asemenea dubla pricepere și a teatrului și a lumei, care în definitiv, sunt unul și același lucru. Vă mai rămâne să vă asigurați concursul autorităților, al publicului, al actorilor și al autorilor. Prezența d-lui ministru Goga mă dispensează să mai vorbesc de concursul autorităților. Al publicului îți este asigurat fiindcă publicul român dă probe de cât-va timp că este cel mai cuminte și mai înțelept individ colectiv. Actorii, știți și d-v., sunt cel mai de precizie barometru al teatrului. Ei bine barometrul Teatrului Național marchează «beau fix». Aveți noroc. Mai rămân însă autorii. Aci, domnule director, dați-mi voe să fac o parantează mai lungă. Astă seară chiar am făcut o dureroasă constatare pe care dacă n'o las să treacă nerelevată, este fiind-că vreau să se știe odată pentru totdeauna cine întreține vecinic paharul cu otravă în mijlocul scriitorilor români, De ani de zile, bătrânii sapă tot mai adâncă prăpastia dintre ei și cei mai tineri. De ani de zile bătrânii socot literatura românească, un fel de pradă de război, ce urmează a fi împărțită după grade și vechime. De ani de zile bătrânii consideră literatura un fel de privilegiu erarhic și ceiace este mai curios, pentru bătrânii noștri, această erarhie începe nu cu cei cari scriu, dar cu cei care au încetat să mai scrie. Un exemplu caracteristic este lipsa de astă seară, a pontifilor literari care compun comitetul de lectură al Teatrului Național. Domnilor, trec peste faptul că prezența lor aci trebuia să fie un gest de condescendență pentru colegul și directorul lor, și mă opresc numai la jignirea pe care au adus-o literaturei reprezentate astă seară aci.

Dar domnilor, poate vina nu este a lor, ci a noastră a celor mai tineri care n-am știut cum să organizăm banchetul de față. Dacă am fi anunțat împărțirea unor noui premii literare sau măcar a unor jetoane de prezențe, fiți siguri că pontifii ar fi fost de față.

Pentru cei absenți însă, voi zice însă ca Sorbul „Dumnezeu să-i ierte“ și voi considera în viață numai pe cei prezenți. Ii voi ruga pe aceștia dar să complecteze golurile lăsate de cei bătrâni, și fiind-că în lipsa celor mai vârstnici, mi-a fost dat mie să fac pe Matusalemul banchetului de astă seară, invit pe confrații prezenți să ridice paharul lor în sănătatea lui Victor Eftimiu. Să trăiască.

ION MINULESCU

Domnule Ministru, iubiți Colegi,

Salut în poetul Victor Eftimiu ca director general teatrelor, biruința unui principiu care trece pe deasupra capetelor și afecțiunilor noastre.

N'avem totd'auna satisfacțiunea ca logica faptelor să meargă mână în mână cu logica abstractă a ideilor.

Când se întâmplă însă și aceasta, pentru oamenii de simțire și idei este un prilej de adevărată sărbătoare.

Desigur, d. Eftimiu nu este cel dintâi director general al teatrelor care să fie în acelaș timp și un om al literilor cu însușirile speciale în răspunderea ce și-o ia. Harnici reprezentanți ai presei, profesori universitari, prozatori cu reputație literară stabilită au mai stat în fruntea teatrului. Dar dela Caragiale cred că nici unul n'a fost numit exclusiv pentru garanția personală ce-o inspiră, ci în primul rând pentru fidelitatea mărturisită unui club politic.

In sfârșit s'a făcut un pas înainte în viața artistică grație d-lui ministru Goga, numindu-se și un director fără certificat dela Club—după cum s'a făcut un pas înainte în lumea politică atunci, când s'a numit un ministru al instrucțiunii nu numai fiindcă era *„de ai noștri"*—dar mai ales fiindcă era *al nostru, al tuturora.*

Domnilor, e o mare satisfacțiune să vezi împlinindu-se o prevedere. Dați-mi voe să-mi reamintesc că după cum s'a adeverit cu prisos ce-am prezis odinioară în ziarul *Evenimentul* dela Iași despre Pompiliu Eliad ca director de teatru, înainte de directoratul său, tot așa am convingerea că, conducerea d-lui Victor Eftimiu va rămâne în istoria teatrului o pildă vrednică de urmași.

Gestul său elegant, de a înclina mai bucuros să-și joace propriele piese și *aiurea* și mai ales aiurea de cât în teatrul pe care-l dirije, este de pe acum și un exemplu pe care-l dă celor prea zeloși de propriele lor lucrări.

De aceia ridic paharul meu făcând urarea ca d. Victor Eftimiu să rămâe atâta timp în fruntea teatrului câtă vreme dragostea și râvna sa pentru această instituție îl vor reține

D. NANU

Onoraţi colegi,

Incă de pe când nu fusesem în ţară, trecând Prutul, ca orice duh sfărâmător de graniţe, ajunsese şi la noi în Basarabia—vestea succeselor mari ale pieselor d-lui Victor Eftimiu, jucate pe scena Teatrului Român.

Acele plăsmuiri ale poetului ne atrăgeau inimile noastre cu atât mai mult cu cât erau împletite din însuşi aluatul sufletului românesc de pretutindeni şi anume—din poveştile şi luptele, care au legănat la vetre copilăria unui neam întreg, cu Feţi-Frumoşii lui, cu zânele şi smeii lui fantastici, cari sunt atât de bine prinşi în *„Inşiră-te Mărgărite"*.

In Cosânzeana poetului noi vedeam însăşi Basarabia înlănţuită de braţele smeului hrapareţ.

De aceia biruinţa lui Făt-Frumos, eroului nostru naţional, era şi prevestirea biruinţii noastre!..

Din noaptea poveştilor noastre zorii deşteptării creşteau tot mai mult, cucerind cu lumina lor inimele.

In cântecele şi legendele noastre basarabene—trăiau dar aceiaşi Feţi-Frumoşi aceleaşi Ilene Cosânzene, aceiaşi codri deşi cu aceiaşi smei, şi la noi, şi la d-voastră, şi peste Carpaţi şi pretutindeni unde veghia suflarea românească.

Iar dorul de a se aduna împreună toţi aceşti voinici despărţiţi, fii ai aceluiaşi popor, creştea mereu până în ziua când Moşul dela vatra ţării, părintele şi creatorul acestor fiinţe din poveşti a ştiut să-şi trimeată feciorii spre smulgerea Cosânzenelor din ghiarele zmeilor.

De-aceia spre a putea fi reprezentate cele mai frumoase plăsmuiri ale sufletului românesc, noi am dori mult că în capitala Basarabiei noastre, ca şi în capitala României Mari, să vedem ridicat un Teatru Naţional, dirijat de-o inimă cu dragoste şi o mână pricepută în ale teatrului.

Pe această scenă s'ar putea juca, cu aceiaşi însufleţire ca şi aici, basmele şi legendele şi în sfârşit toate creaţiunile cele mai frumoase din comoara de mărgăritare a sufletului românesc.

Deci, ridicând paharul meu, urez că această renaştere a teatrului nostru românese în Basarabia s'o înceapă tot sărbătoritul nostru director de astăzi, spre cinstea lui, înflorirea artei şi mândria ţării.

I. BUZDUGAN

RUGĂCIUNE

Somn,
Iubitul nopţei Domn,
Frate morţii şi uitării,
Stinge lampa cugetării
Şi, subt ochiul meu închis,
Dă-mi din harul tău un vis.

Tată,
De pe fruntea-mi încruntată
Şterge urmele mâhnirii
Şi iubirii
Şi trecutului amar,
Fă-mă iar
S'o revăd în vis, să crez,
Şi să nu ştiu că visez

Impăcată,
Surâzând ca altă dată,
Cu privirea ei curată,
Ca fantoma ce s'a dus,
Să-mi dea plina isbăvire
C'o privire
De'ndurare si iubire
Iertătoare ca Isus.

Şi-atunci somn,
Frate morţii şi uitării,
Când să treci
De subt puntea mea, pe veci
Stinge lampa cugetării!
Fie-mi fratele tău Domn!

Şi pe frunte
Intre tâmplele-mi cărunte
Puie-al păcii lui sigil
Ca zâmbind închipuirii,
Fericirii
Să mă stâng ca un copil.

IGNOTUS

In seri pustii...

In seri pustii când viața se destramă
Pe firul gândurilor înoptate
Un ceas uitat în depărtare bate
C'o voce clară, tristă, de aramă.

Și cei ce stau cu frunțile plecate
Acoperiți de-a umbrelor maramă,
Acei ce cheamă moartea ca pe-o mamă
Cu ochi pierduți în zări înstrăinate

Aceia, gravi, ascultă glasul vremei
Intiorați că poate să mai sune
Pe visul lor ca o înșelăciune...

Ascultă duși — — iar umbra diademei
Ce-o poartă'n seară liniștea cea mare
Inchide 'n noaptea vieței funerare

Un glas pierdut ce'n plânsul lui apune...

ALEXANDRINA SCURTU

Celui ce îmbătrâneşte

Ţi-e părul nins... de astăzi înainte
Calci hotărât al bătrâneţei prag,
Şi-ţi zici în gând, că sufletul mă minte
Şoptind în taină, cât îmi eşti de drag.

Fiind-că ştii ce 'nseamnă *suferinţa*
Fiind-că ştii ce 'nseamnă *a trăi*
Azi nu ţi se mai pare cu putinţă
Ca să mă poţi şi să te pot iubi.

Te crezi bătrân ?! Dar când glumeşti cu mine
Sau vre-o poveste tristă îmi citeşti,
Nici zâmbete, nici lacrimi, nici suspine
Nu ţi-au trădat cândva, ce tânăr eşti?

Tu eşti bătrân ?! Ades un gând te poartă
Inspre trecut... şi când îţi aminteşti
Cu duioşie de-o iubire moartă
Atunci, de-ai şti ce tânăr eşti!

Dar tu nu ştii... Te crezi bătrân, firește,
Şi doar ca un părinte mă 'ndrăgeşti
Eu uit că părul tău se înălbeşte
Căci pentru mine veşnic tânăr eşti.

Iar când îmi săruţi mâna câte-odată
Aş vrea să plâng—şi nici nu ştiu de ce.
Taci, inimă în veci neastâmpărată,
Taci, să nu afle cât de tânăr e...

E. MARGHITA

D. NANU

II

In poezia *Ca'n poveşti* această aşteptare a clipei rare de fericire, care trebue totuş să vină, se ridică până la liniile largi ale unei poveşti simbolice.

O domniţă bolnavă de dor aşteaptă să se scurgă toate zilele ce trebuesc să treacă până la învierea iubitului ucis în luptă.

Natura încremeneşte în aceste clipe pentru ca la deşteptare, iubiţii să se regăsească la fel de tineri şi frumoşi.

Prima parte e admirabilă prin plasticitatea şi noutatea imaginilor. Cea de-a doua, dacă ar avea şi ea aceiaş reliefare puternică şi tot aceiaş închegare aproape sobră, cu toată bogăţia amănuntelor din cari totuşi nici unul nu e de prisos, ar face din această poezie unică în literatura noastră, o capodoperă:

Din clipita adormirii fetei fără de noroc
Nu mai pâlpâe pe pajişti fluturii din loc în loc.
Peste florile de aur, de mărgean şi de rubine
S'au oprit cu mierea 'n gură iscusitele albine

sau:

Uite, colo, pe o coastă se zăreşte-o vânătoare
A rămas săgeata 'n aer, cum diu coard'a prins să sboare.
Vânători, ochind, cu mâna strâns pe arc au înlemnit
Vezi copoi cu laba 'ntinsă după cerbul fugărit

şi tot de acolo:

Tot imperiul doarme'n zare cât de lung şi cât de latu-i
Nu e moartea, ci viaţa unui neam întreg de statui
Ce-ar încremeni sub fruntea sculptorului adormit

(Ca'n poveşti)

Catedrala ca expresiune a unui gând nou uzează de acelaş procedeu; deosebirea e că în această bucată partea epică, anecdotică, urmează celei filosofice. Aceasta, admirabilă prin liniile ei definitive nici nu mai are nevoie de ea. Din punct de vedere general compoziţia acestei bucăţi suferă din cauza diluării unor aşa de concentrate lucruri de gândire prin amănuntul povestitor, cu factură melo-dramatică.

Credinţa reprezentată prin catedrala oraşului de patimi îşi sună glasul ei prevestitor prin clopotul cel mare, chiar în clipa în care desfrâul pare mai victorios. E un simbol de o rară frumuseţe a tu-

turor forţelor morale şi superioare cari se ridică deasupra mizeriilor şi viţiului pământului, dominându-le şi purificându-le.

Când crede că-i mai singur în plină desfătare
Pornindu-şi răsvrătiţii în sprinten carnaval,
Ce curg pe străzi în turme ca unde pe canal,
Atuncea bronzul tună din turn biruitor
Şi bolţile 'n lumină se umplu de vibrare,
Iar monstru-şi strânge ghiara cuprins de un fior

(Catedrala)

D-l Nanu e un singuratic melancolic. Are toată desnădejdea marilor pesimişti, dar nu se urcă niciodată la energia gestului de revoltă sfidătoare.

Imprecaţiunea nu are nici o notă proprie în această orhestră sentimentală.

In acele închidări în tine însu-ţi, se găseşte o delicateţă de simţire duioasă fermecătoare.

Nuanţă, vis, aceasta e iubirea cea mare şi odihnitoare. Străbaterea ei de patimile lumeşti o turbură şi o depoetizează.

Realizarea ei e numai un miragiu, o ţintă care nu trebueşte atinsă niciodată. Adierile din imperiul *humei înflorite* au în ele farmecul depărtărilor şi poezia lor fascinează.

In *In aşteptare* el se amestecă cu cel al lumii închipuirii pure.

E seară... suflă peste codri un tânguios acord de vânturi
Şi'n pacea câmpului, departe, răsună luncile de cânturi.
Tu braţul alb pe după umeri, de gât duioasă mi-l petreci.
Ne chiamă 'n târâit de greeri în zări pustiile poteci.

Aceste glasuri pământeşti ale iubirii se desprind uneori din întreaga fire; luna aminteşte poetului de farmecul sărutărilor.

Căci tu înseninând tăria
Albind nisipul pe cărări,
Presari în aer nostalgia
Şi setea unei sărutări

(Năluca)

Chemarea pământului obsedează şi în urmă cucereşte. Iubirea se coboară la noi, cei de jos. *Vecinica Evă* cuprinde sentimentul de părăsire în voia dragostei:

Ce-ţi pasă? Te 'nchină şi taci e frumoasă!
Deşi:
Ea inima-ţi soarbe şi nu-ţi dă nimic.

Poezia aceasta e aşa de fragedă că fuge de realitate în teama de a nu se sdrobi de ea.

Refugiul acesta în tine însuţi e o dovadă de timiditate. El ascunde impresionabilitatea *sensitivelor*. In acelaş timp dă şi iluzia unei forţe sufleteşti.

In toamnă e poezia delicată a retrăirii amintirilor purificate de amestecul cu lucrurile cari pot și răni în timp ce farmecă.

Când noaptea 'n văi încet se lasă
Și ziua 'n nori încet declină,
In urma soarelui ce moare
E stânca singură 'n lumină

Dar umbra amintirii mele
A dispărut din crânguri, lunci.
Dintre ruini mă 'nalț eu singur
Cu 'ntreaga inimă de-atunci.

In literatura noastră d-l Nanu prin profunzimea și originalitatea conținutului și uneori chiar prin formă, minus stângăciile de versificație, dar implicit mișcările, unele demodate, ale versului amintește pe Gr. Alexandrescu, poate singurul gânditor dintre poeții generației sale.

E în acelaș timp în această suavă și mare poezie un aer de sănătate care înviorează și de nobleță care înalță. Incheem cu menționarea unui caracteristic fragment din *Atolii*, un adevărat autoportret poetic.

Dar azi, asemeni stâncei de-Atoli ce solitară
In matca ei înaltă mii valuri a cuprins
Și crește tot mai calmă pe-al apelor întins
Pe când, spumând, oceanul se sbuciumă 'n afară,
Tot astfel a mea viață de lume s'a desprins
Și limpezile-i unde din clocotire-adâncă
Stau azi încremenite într'a voinții stâncă.
Pustiuri biciuite de vânturile rele,
Ecou de naufragii—abia ajung la ele.
In van le chemi afară în aspre vijelii;
Sorbit-au din adâncul albastrelor tării·
In sânul lor de-oglindă cu farmec de nespus
Ades în nopți se scaldă luceferii de sus,
Iar când furtuna mării cu nori se învestmântă
Un fulger se răsfrânge, dar unda-i nu frământă.
. . . . . .
In liniștea odihnei din patul meu pustiu
In fiecare seară mă 'nchid ca 'ntr'un sicriu.
Pe vatră mor albastru aripe de văpaie.
. . . . . .
Ascult tot mai tihnită a inimii văpaie.

MIHAIL IORGULESCU

UL II 25 Septembrie 1920 No. 20

Sburătorul

REVISTA LITERARA ȘI ARTISTICA

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4771

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . . . N. Iorga
Marcel N. Romanescu Gallus către Cynthia
Hortensia Papadat-Bengescu . . . Vecinătatea
Otilia Ghibu . . . . . Blândețe
Maiorul Gheorghe Brăescu . . . . Cum sunt ei

CRONICI:

Tudor Vianu: O altă culegere Alecsandri;
L. Rebreanu: Teatrul Național; Odinioară

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

UN LEU

APARE SĂPTĂMÂNAL

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 20 25 SEPTEMBRIE 1920

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA
Director: E. LOVINESCU

N. IORGA

(AMINTIRI UNIVERSITARE 1900 — 1904)

III

Cursurile d-lui Iorga nu impresionau numai prin dinamismul formei şi prin întrebuinţarea excesivă a unei metode de simplificare şi apoi de amplificare;—impresionau şi prin tendinţa lor. Nu le voi preciza, desigur, nici substanţa, nici directivele. Mă voi opri numai asupra uneia singure, pentru că e de mai multă actualitate. Lovia, de altfel, mai puternic o minte tânără, doritoare de a fi îndrumată.

Pentru cei ce cunosc pe Iorga de-acum va fi o surprindere când le voi spune că tânărul misionar în ţara Gentililor svârlia cu totul altă sămânţă în fragilele noastre suflete.

Dintre figurile, pe care d. Iorga ni le evoca, cu invenţie verbală, cu vervă caricaturală, în anecdote mărunte şi în largi caracterizări sângeroase, inundându-le sub pânza vorbelor monotone, sau însufleţindu le în scurte dialoguri, biciuindu-le cu incizivitate sau ridiculizându-le în naive exploziuni —era şi figura lui Jean-Jacques Rousseau.

D. Iorga nu-l iubia. Bunătatea primară a omului deformată de viaţa în societate; egalitatea indivizilor între dânşii şi chiar suveranitatea poporului— erau ideile asupra cărora tânărul misionar îşi încerca verva începătoare... Omul s'a născut bun, şi îl vedem totuşi rău; s'a născut liber, şi-l vedem totuşi în lanţuri—iată prima faţă a ideologiei lui Rousseau... De aici, întoarcerea la o stare socială aproape de umanitatea primitivă, în care individul să aibă libertatea mişcărilor. Limitând societatea la forma cea mai simplă, filozofia lui Rousseau tindea deci spre individualismul absolut. *Contractul social* a răsturnat însă baza acestei doctrine. Societatea nu mai e nelegitimă; dimpotrivă, ea trebue să absoarbă forţele tuturor. Suveranul nu mai e individul ci colectivitatea; ea face legea civilă, politică şi religioasă. O astfel de doctrină ar duce normal la o democraţie reprezentativă; prin mandatarii lui, poporul îşi impune voinţa. Iluzie. Parlamentul devine de fapt o aristocraţie electivă; hotărârile lui tre-

buesc ratificate de popor, a cărui suveranitate nu poate fi nici reprezentată, nici înstreinată. Filozofia socială a lui Rousseau împinge deci la tirania absolută și iresponsabilă a mulțimii, din care avea să iasă, sub o formă tangibilă și singura posibilă, votul universal.

D. Iorga nu ne desvolta ideile lui Rousseau pentru a le pune în contradicție între ele; le distrugea pe fiecare în parte. In deosebi, se înverșuna împotriva ideei suveranității poporului și a votului universal. Noțiunea poporului ajunsese până la dânsul prin ironia lui Caragiale. Practică deci un conservatism rural incisiv. Nu printr'o doctrină, laborios clădită, ci din neîncrederea într'o mulțime tără valoare politică. Supunându-se temperamentului, d. Iorga ne trăgea astfel larga frescă a revoluției franceze și a democrației în linii caricaturale. Generozitatea ideilor dispărea cu totul; nu se vedeau decât contorsiunele dantești ale făuritorilor lor. Din revoluție nu se desprindea marile principii ce domină astăzi viața constituțională a mai tuturor popoarelor, ci setea sanguinară a bestiei deslănțuite și insuficiența grotescă a eroilor revoluționari...

D. Iorga nu era omul revoluției sociale. Se aplecase totuși de pe atunci asupra țăranului, din romantism literar, și din solicitudine gospodărească. Nu se gândise însă la valoarea lui politică. Filozofia lui socială ieșia din ideologia reacționară a lui Eminescu, pe care o descoperise atunci: o țărănime întărită în armonie cu o boerime iubitoare de pământ; ura împotriva burgheziei orășenești, cosmopolite și liberale; un protecționism cultural și economic împins până la fobie; revenirea la o viață patriarhală, cu nevoi simplificate, pentru a trece prin toate treptele formale ale civilizației printr'o lentă gestație...

De pe buzele vibrante ale tânărului misionar căzeau deci vorbele catehismului conservator al lui Eminescu; iar în materie culturală, junimismul lua o coloare violentă, pamfletară. Nici odată n'am auzit rostindu-se cu mai multă ironie cuvintele de „libertate, egalitate, fraternitate". Am și acum în urechi râsul d-lui Iorga, cu acea sfântă satisfacție de sine, ce încântă și cucerește... Libertate! egalitate! fraternitate! — ce lucruri vesele îi păreau profesorului nostru!.. Din ele, trăgea forța unei verve nesecate, cu mirări, indignări, explozivni de umor, cu un flux verbal prodigios, și cu doi ochi vioi scliepind irezistibil. Misoneismul d-lui Iorga nu se împăca cu ideilu revoluției franceze; bucuros, ne-ar fi întors la Alexandru cel bun, pe vremea pârcălabilor sau a plăeșilor...

Svieranitatea poporului i se părea una din minciunele democrației. Ca și Stendhal, ar fi preferat să facă curte lui

Guizot decât portarului lui. La 1906, Guizot era Petre Carp, bărbat cunoscut prin democratism.

D. Iorga avea ideile temperamentului lui: un temperament iritabil, autoritar, dominator, care nu rabdă în jurul lui nici talentul, nici independența caracterului, nici măcar demnitatea omenească. Meritând, prin atâtea însușiri și talente, să fie înconjurat de alți oameni, d. Iorga s'a mulțumit cu mediocritatea sau inocența. A isgonit meritul și caracterul prin intoleranță și autoritarism. Politica l'a mai mlădiat poate, împingându-l la compromisuri utile. Acum două-zeci de ani, era însă intrasigent; ducea până la exces principiul autorității. In fața contradicției, avea reacțiuni neașteptate.

Răposatul Chendi, în care pamfletarismul de azi își serbează un precusor, de altfel inofensiv, încheiase un articol asupra naționaliștilor cu amenințarea retorică de a-i spânzura pe aripele morilor de vânt. Mânios ca un zeu marin, d. Iorga aparu a doua zi în biroul dela Academie a lui Chendi, cu un revolver în mână. „Ai noroc, îi strigă el melodramatic, că am copii, căci altfel te-ași suprima".

Aceasta era atitudinea sufletească a d-lui Iorga în fața libertății cugetării...

* * *

Pentru un om care a ridicat digresiunea la valoarea unui principiu activ, nu voi fi fără scuză de mă voi abate puțin din cale.

Intr'una din ședințele parlamentului, d. Iorga a povestit împrejurările în care s'a apropiat de partidul conservator în anul 1905, în urma tratativelor cu Nicu Filipescu și Maiorescu. A dovedit că nu d-sa fusese solicitat să se înscrie la conservatori, ci P. Carp trebuia să intre în redacția *Sămănătorului*. „Și atunci, declară d. Iorga, am spus, eu mă duc, eu țiu cuvântarea (e vorba de congresul junimist dela Liric); cuvântarea nu angajează la nimic (?!). După aceia, dacă, d-v. transformați toată politica d-v. și îmi dați ziarul *Epoca* pe mână, atunci voi ști ce am eu de făcut... Și m'am dus... Programul nu mi s'a admis însă. *Epoca* nu mi s'a dat niciodată".

N'am nici o calitate de a comenta tratativele d-lui Iorga cu răposații Filipescu și Maiorescu. Voi adăuga totuși o notiță în josul acestei pagini de istorie politică.

In acea vreme, îmi începusem activitatea de critic în foiletonul *Epocei*. Duceam o luptă principială împotriva excesului țărănesc al *Sămănătorului*. Cum mijloacele mele polemice erau altele decât cele ale lui Chendi, voi declara că n'am cunoscut niciodată amenințarea revolverului d-lui Iorga.

A preferat procedee mai civilizate.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Fiind invitat într'o Duminecă de Maiorescu, bătrânul mă aştepta în bibliotecă, cu figura lui expresivă, tăiată dur în lemn, cu mişcarea fulgurantă a ochilor sub sprîncene stufoase. Fără nici o altă introducere, mă primi de la uşă cu inflexiuni inimitabile în glas:

— Doamne, ce are a face literatura cu politica!...

In urma unui articol al meu, d. Iorga pornise, agitat şi impetuos, în puterea nopţii, la Filipescu şi apoi la Maiorescu In biblioteca aceea luminoasă, în care prezida o minte atât de ponderată şi un respect atât de desăvârşit al opiniei altuia, d. Iorga ceruse, nervos şi intemperant, ca să fiu îndepărtat de la *Epoca*...

Bătrânul se preumbla acum în lung şi în lat, mişcându-şi viu luminile ochilor, barbişonul atât de expresiv, ridicând din umeri, tăind cu mâna aerul şi repetind în vorbe sculptate:

— Doamne, ce are a face literatura cu politica!

Nu-şi exprima nedumerirea numai cu glasul ci cu gestul elocvent al întregului său corp armonios. Nu e o taină pentru nimeni că bătrânul nu avea nici o simpatie intelectuală pentru d. Iorga. Măsurat şi respectos faţă de părerea altuia, Maiorescu nici nu putea concepe atentarea la libertatea cugetării. Se primbla deci agitat:

— Şi totuşi Filipescu ţine ca Iorga să vorbească la Liric!

Ii înţelesei perplexitatea. Făcui deci un gest de imolare, Bătrânul îmi puse mâinile pe umeri:

— Nu. Suspendă deocamdată apariţia criticelor d-tale pentru câteva săptămâni. Vom mai vedea apoi.

In adevăr, peste câteva săptămâni, Maiorescu mă chemă din nou. Era vesel şi uşurat. De la uşe îmi spuse, zâmbind olimpian:

— Ei, deacum poţi să-ţi începi activitatea la *Epoca*..... Iorga a vorbit la Liric!

Şi apoi, cu acea inegalabilă expresivitate, la care participa întegul lui trup, exclamă iarăşi, ridicând braţele spre portretul lui Kant:

— Doamne, ce are aface literatura şi politica!

* * *

Am povestit această întâmplare pentru a aduce o neînsemnată contribuţie la psihologia d-lui Iorga de odinioară. Conservator prin doctrină şi instinct, imperios, arbitrar, dispreţuitor faţă de individualitatea altuia, d. Iorga a ajuns unul din şefii democraţiei „sociale".

Acum cincisprezece ani, el ducea o campanie impo-

potriva culturii apusene; voia vamă pe cărţile străine. Şi cum tinerii lui colaboratori îi făceau obiecţiuni timide, d. Iorga se înflăcără, expunându-le măsurile pe care le-ar lua de ar fi prim-ministru. Ridicându-se apoi în picioare, se duse la oglindă, şi drapându-se într'o demnitate imaginară, zise contemplându-se:

— Oare cum mi-ar sta de aşi fi *tiranul* acestei ţări?

In împrejurările de acum, n'ar fi nici o mirare ca să să ajungă la o „tiranie" interimară pe calea sufragiului universal, înainte de a intra cu toţii sub dictatura luminată a d-lui Ilie Moscovici — „bunul tiran", la care s'a gândit, desigur, Renan în reveriile lui sociologice.

E. LOVINESCU

Gallus către Cynthia

Aseară, te-am oprit sub colonadă
Să gust din râul clar al canei tale;
Şi bănuiam că ai să-mi fugi din cale;
Dar să mă laşi cu amfora în stradă?..

Efebii—buzna 'n portic să te vadă,
Că pasul tău agil suna pe vale.
Vezi, dacă umbiă nimfele 'n sandale?
De mă lăsai să beau, nu era sfadă.

De-acum, te aştept cu amfora pe umăr.
Soreşte seara. Clipele le număr.
Şi paşi-i simt: la mine-o să te poarte.

Te-aştept să te ridic de subţioare
Precum ridici o amforă de toarte,—
Că vreau să-ţi sorb a inimii răcoare.

MARCEL N. ROMANESCU

VECINĂTATEA

II

— «Azi am scos aşternutul proaspăt aşezat la fundul lăzei pentru ziua când va veni.

L'am ales cu mâini care se încâlceau printre alte pânze. E cel de sărbătoare. Din pânză de in albă şi răcoroasă, are pe margini cusut cu acul un isvod larg de frunze forfecate, legate între ele cu mreje subţiri care-l împodobesc bogat.

Ca să dormi fericit nu-ţi trebue decât o pânză curată, dar l'am ales cum mi se alege din suflet pentru el tot ce e mai bun... Nu vine azi... nici mâine... dar nerăbdarea mea zoreşte...

E soţul meu, dar avea însoţire mai veche cu o datorie aspră de soldat şi a plecat... tocmai când eram să facem nuntă şi alai.

... De aşternut nu i-am aşternut niciodată până în seara asta când a apus soarele... şi cu... intrase tot apusul auriu pe fereastră, poleise aşternutul de mireasă.

... Poate o să vie mâine... Inima mea grăbeşte timpul întocmai ca un copil care întoarce cu mâna acul ceasornicului... Ce cald e!... Cât o să fie de fierbinte iubirea noastră pe fierbinţeala asta? Căldură în căldură se topeşte, dar a mea e mai fierbinte ca arşiţa lui cuptor care fierbe apa la soare şi aprinde piatra la umbră... Azi am umblat pe şosele cu trăsura. La un puţ caii au tras singuri şi s'au adăpat în sghiab... şi ciutura scârţâia scoborând uşor şi urcând anevoie. Aşa sunt fântânele pe aici, pe coamele de dealuri oltenești, şi aiurea sunt altfel. Fântânile înseamnă în minte locurile.

E o căsuţă mai dincolo, dar nu te poţi uita la nimic, te ameţeşte lumina arzătoare. La puţ sunt şi femei. Ţin pe cap peste un colac alb de pânză împletită strâns, albioare mici şi în ele copii micuţi.

Işi poartă povara uşor şi sigur... Ce ciudată deprindere... care le lasă însă mâinile libere pentru alte hărnicii... Pe gard sunt întinse lăicere şi pe pălimarul prispei perine... Poate că aşteaptă şi ele vreun oştean... în aşternutul în care s'a mai odihnit, fiindcă sunt copilaşi în albioare.

Ce cald e! Subt vălul subţire cu care m'am învelit ca să mă apăr de arşiţă, mă înăbuş...

Am poposit acum în marginea păşunei. In stânga e tot cosit până în pădurice. Am secerat aur. Nu e nici o umbră. Aur la rădăcinile mirişteî, aur retezat, în aşchii, pulbere de aur şi căpiţe de aur închegat. Mă dor ochii. Poate că era holdă. Ştiu eu! nu cunosc aşa bine şi apoi soarele ăsta... In dreapta poiana se reazămă de-o coastă moale. Nici acolo nu e umbră, doar verdele ţine niţel adăpost. Ce înaltă e iarba şi pestriţă, plină de toate florile. Nu am mai văzut aşa urzeală deasă punctată şi învoltată cu mii de feţe...

Oameni nu sunt. Nu trăeşte decât păşunea. Mişcă din rădăcina ei, din viaţa pe care i-o suflă pământul. Pajiştea e vie... Şi aurul mişcă. Curge prin ochii mei cu toate că nu clipesc. Curge lin şi necurmat. Soarele curge. Soarele e viu şi fierbinte. Ce fierbinte e! Coace pământul ca pe o glastră smăiţultă... S'au oprit iar caii în marginea şoselei. Tot păşune! Aici sunt şi oameni. Dorm nimiciţi de căldură, dorm potopiţi în coastele, în umerii căpiţelor. Nu mişcă, par nişte lăstuni morţi în fâneaţă... E cosit pe jumătate. Ce parfum! Ce parfum care parcă îţi învălue capul. A umplut trăsura... Vine din iarba cea tăiată proaspăt.

Aşa sângeră ea si aşa geme. Numai iarba când moare are mirezmă bună. Alături e nevătămată. Câte fire de iarbă atâtea flori... Uite o copilă mică... nu aşa mică, dar înecată în iarbă. Vine spre noi drept cu mâinile întinse şi jucând. Mersul ei tiptil e un pas ritmic... Drept spre noi ca şi cum ar trece peste noi, cu mâinile întinse şi în saltul ăsta modelat, pe o măsură necunoscută, pe o melodie ce nu se aude!.. E oarbă!.. Are ochi albaştri mari de tot şi se uită cu ei larg deschişi şi apa lor subţire şi palidă se uneşte cu aerul... Are ochii înfipţi drept în lumină ca şi cum spre lumină ar merge cu mâinile întinse. Pe livadă e o copilă nebună.

...Mai dincolo, din fâneaţă s'a ridicat un grangur şi a pierit săgetat în soare, săgetat parcă dintr'un arc pe care l'ar fi ţinut în mâinile întinse copila.

Firul pe care a ţâşnit de subt fânul proaspăt, urcându-se în raza luminei a tras o aţă de aur în aerul poleit... La sgomotul clopoţeilor dela trăsură s'au ridicat puţin din somn cosaşi. Atunci fata s'a întors spre ei oprindu-se din mersul ei zănatic şi a lăsat mâinile în jos. Nu era o fată oarbă nici o fată nebună!.. E o copilă de ţăran. Are cămăşuţă de pânză cusută la gură cu un râu mic de floricele albastre, cu un viermuleţ pe gâtişorul subţire rupt parcă pe umerii mici... Are o fustişoară de aba castanie şi păr ca fânul prăjit şi încâlcit... şi ochii albaştri ca cerul peste livadă.

Singură pe pajiştea unde nu trăia decât iarba, ca şi iarba se mişca din suflarea ei lăuntrică. Işi mima dorinţa cu care ar fi vrut să prindă grangurul. Plăcerea îi era ca un cântec dănţuit şi părea nebună numai dacă o legai de rosturile obicinuite ale vieţei oamenilor. Pentru viaţa ei singură în fâneaţă îşi mărturisea deslușit cu mişcarea, sufletul şi gândul. Părea un stih biblic sau un ritm de balet câmpenesc.

...Sunt aşa dar, două vieţi cu două imagini: a gesturilor comune după o pravilă obicinuită şi a ritului lăuntric după alta.

Dacă din toropeala legănată a trăsurei gândul meu ar ieşi liber dela adăpost, aş alerga cu mâinile întinse, în soare, prin fâneaţă, peste coastă, aş alerga spre cel-lalt, şi aş părea nebună!..

...Ce cald e! Cum o să umble el azi la drum?

Mi-l închipui. Fără ocară în gând, fără plângere în vorbe, fără să se lase părăsit moale în trândăvia asudată a zilei. Palid şi drept şi uscat, ştergând abia o apă uşoară pe faţa săpată subţire din muşchii strânşi pe os... E soldat şi rabdă... Ce cald e. Ca şi în Africa. Acolo

trebuie să ardă la fel... Numai fântânile sunt altfel... Iubirea tot așa !. Subt vălul meu sunt ca o beduină. El e un Caabi tânăr, uscat la vânt și soare.

Mi se prind ochii de o cruce de lemn în drum, cu icoană și cu coperișă de șindrilă. Stau atârnate pe ea ghirlande. Le-au pus trecătorii câmpenești cu evlavie simplă. Le-au pus pentru un dor cu iluzia sufletului mistic.

Culeg și eu flori alese și împletesc cunună și o atârn pe crucea cu icoana Maicei și cu coperișă de șindrilă. Drumeață ca și ceilalți, cu simplitatea mistică a unui dor...

Văd locurile și oamenii printr'o pânză înăbușitoare. Sunt bolnavă din zăduful ăsta. Dar nu văd mai bine nici când e răcoare. Am pe ochii și alte pânze. . . . . .

. . . . . .

Am scos prea de vreme pânzele de in, n'are să vie mâine... Nici poimâine... și poate multă vreme.

...Dar eu am să aștern și mâine și în toate zilele»...

. . . . . .

— Pe ea am visat-o. Dar am dormit greu. Visul era așa de adânc, ca și cum adevărat îmi vorbea și o auzeam, și vedeam prin ochii ei.

Nu a scos azi așternutul și nici glastra; nici nu a ieșit pe balcon. Poate e bolnavă vecina, era așa de cald ieri. Să vedem mâine?

O servitoare a făcut mica gospodărie. Ea a ieșit de vreme de acasă, gătită și însoțită de un domn. I-am văzut când se depărtaseră abia... Dar nu e el... ostașul! Nu pentru că are port civil. Așa... fiindcă nu e «el».

După pasul ei. E alt pas, nu e acel din atâtea zile ale vecinătății noastre, când se ducea spre el cu gândul, când umbla cu el în gând.

Nu se înclină spre nimic acum; nici nu stă ca mine lăsând totul—să fie—Se trage parcă înapoi, împotriva soarelui, a ploaiei, a stelelor. Nu-i trebuiesc. Le isgonește. Ar suspenda toată firea din parte-i. Foarte mulțumesc !.. Și noi cu ce-am mai rămâne?

Vre-o trei zile am văzut-o acum și pe soare și pe ploaie. Nu pe balcon !.. balconul e pustiu. Puiul cu ața vine câte odată... A pierit și glastra. Când mă uit seara în odaie, nu mai e pe masă, și nu mai sunt geloasă.

Vecina cu însoțitorul ei se plimbă toată ziua. Nu am văzut doi oameni care să vorbească mai mult. Poate mi se pare, fiindcă nu i-am ascultat atâta vreme decât tăcerea. O vorbire deasă, înăsprită, din care adesea se ridică vocile, dar care totdeauna pare că sfarămă, lovește înăbușit; ca sgomotul mare dar asurzit a ceva care se dărâmă după un zid, ca o întreagă colecție de faianțe care se sparg undeva mai departe și țăndăritul strident e acoperit de pereți.

Iată doi oameni care au se vede de împărțit între ei lumea toată: toată lumea vie dimprejur și toată lumea ideilor. Numai sufletul de ieri al Simzianei mele nu-l regăsesc în nici o mișcare, în nici un accent.

«A venit un domn la doamna de peste drum» îmi spune mocăncuța. «E un injiner mare, un Domn de considerație. Cine a fi? Bărbat... frate?»

Bun! Iată anecdota curentă. S'au dus poveștile sufletului. Cu toate astea știu că ele nu erau numai un vis. Dar dece oare, doamne, o fi spus deunăzi că e mireasa oșteanului?.. Până mâine, singură pe balcon, am timp să desleg problema asta.

Mâine sosește și la mine un domn—domn de considerație și poimâine plecăm. Timp de o zi vecina mea ne va vedea plimbându-ne tihnit și tăcut ca doi oameni care n'au nimic de împărțit ci dimpotrivă au împărțirea făcută perfect, cu un cât precis: Toate gândurile, toate privirile vieții, tot sufletul, date pe din două. Una tu, una eu! Deosebit! Nici o încurcătură. E ceeace se poate chema contractul idealului plauzibil și nesupus contestației.

Poate că Domnul meu va ști cine e Domnul ei. Ne vom cunoaște. Anecdota se va amplifica din amănunte sau se va simplifica. Se va uiea la mine pentru întâia privire, cu toți ochii ei de toate culorile, ca să cerceteze pe ai mei. Eu voiu ascunde toate imaginele pe care ochii mei le-au adunat cu indiscreție depe dânsa. Și atunci vom fi încetat de a ne cunoaște pentru a face cunoștință și Simziana mea va rămâne tot o enigmă.

Totuși am văzut-o trăind în singurătate, viața unui dor lăuntric. Armonioasă ca un Stih biblic și ritmică ca un danț.

Acum face gesturile pravilelor comune, dar a așezat până ieri pe orizontul meu singuratic gravurile colorate și mobile ale vieții lăuntrice. Sufletul ei a ieșit din umbra și a mimat divina lui euritmie.

Eu am dat vecinei mele numai imagini șterse. Dar poate într'o zi mă va mișca — nu vântul care bate pedeasupra — ci din adâncul firei suflarea vie. Și atuuci voi fi pentru pravilele comune oarbă și nebună și din arcul de aur săgetat din mâinile-mi întinse, va sbura o pasăre măiastră.

Mi se vor involta atunci florile pestrițe în glastră, și urcioarele de smalț grosolan vor iriza emailuri. Pajiștea va veai spre mine cu flori alese și mă voi apleca mereu către soare și ploaie și stele, cerându-le acelaș lucru la toate... Și voiu fi ca un Stih biblic și ca o melodie sacră, modelată în mișcare...

Voi avea o mie de ochi în privire și toate culorile, și pentru așteptarea mea și dorul meu și melodia mea... și pentru rochiile mele frumoase, nu voi avea decât un om... mare lucru!

Atâta ni se dă pentru toâtă minunea ființei noastre, și poate că nu mă voiu plânge.

Am găsit ce trebue să fie cu Oșteanul și cu Mireasa! Misterioasa mea va fi avut și vre-o fotografie alături de glastră care a dispărut cu ea odată, și atunci închipuirea bogată a poporului a făcut ca slujitoarea ei să potrivească din singurătate și dintr'o cadră lângă o floare, legenda Simzianei Mireasa Oșteanului.

... Și pe mine cum mă va chema?

Au plecat vecinii azi și mâine plec și eu. Nu ne vom cunoaște.

Mă voiu urca însă pe balconul pustiu din față ca să văd cum erau colnicele pe care ea le privea.

Și aceasta va fi ultima gravură colorată care mi se va înfățișa depe un balcon.

Pe două balcoane, două femei. Una care privea mereu pe cealaltă,— care privea mereu într'aiurea. Eu dela o fereastră, privindu-le pe amândouă.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Blândețe

Eu am lăsat s'adoarmă
La marginea fereștii
Ne'nduplecatul zumzet
Și sbuciumul poveștil.
Eu am lăsat să tacă
In pragul casei noastre
Nestăvilitul cântec
Al nopților albastre.

O, liniște să fie
Și farmecul blândeții
Să bată ritmul vieții
In casa-mi viorie.
Să fie doamnă'n casă
Și nimeni să nu știe
Ferita-i bucurie,
Nădejdea-i luminoasă.

OTILIA GHIBU

CUM SUNT EI

D-nei Hortensia Papadat-Bengescu

Pe câmpul *Lefterie*, ars de soare, disdedimineaţă, oamenii sar prin bălării ca lăcustele, se culcă şi se ridică, se ridică şi se culcă din nou, mereu, la infinit, niciodată „ca fulgerul", cum pretinde un dop de sergent cu capel *particoler*, care la un semnal cu fluerul, fermecat ca'n poveste, îi bagă în pământ.

— „Nu vrei să lucrezi, cămărade?"
— „Trăiţi don sergent..."
— „Nu vrei, hai?"
— „Trăiţi don..."
— „Nu vrei deloc?"
— „Trăiţi..."
— „De ce nu vrei să lucrezi mă?"
— „...."
— „Spune mă de ce nu vrei să lucrezi?
— „Trăiţi...."
— „Mă vrei să lucrezi?"
— „Vreau..."
— „Să lucrezi, cămărade!"
— „Lucrez...."
— „Să lucrezi, mă cămărade, că dacă nu lucrezi intru'n famelia mătii", sfârşi el pe înfundate, urmărind cu ochii plimbarea plictisită a ofiţerului.

Am plecat. Dar când aproape de prânz, tramvaiul mă aduse din nou la podul *Ilefterie*, cum îl porecli o taxatoare neîngrijită, am dat peste un grup de oameni cu capelul pe ceafă, aprinşi la faţă, înrouraţi de năduşeală, opriţi în stradă.

— „De ce nu cânţi mă?"
— „Trăiţi, don sergent..."
— „De ce, mă cămărade?"
— „Trăiţi, don..."
— „Spune, mă cămărade, de ce nu vrei să eânţi?"
— „Trăiţi...."
— „Mă vrei să cânţi?"
— „...."
— „Vrei ori nu vrei?"
— „Domnule sergent, iartă-mă, poate o fi bolnav omul" m'amestecai eu unde nu-mi fierbea oala, recunoscând împricinaţii mei de dimineaţă. Dar n'avusei timp să deslușesc bine răspunsul, care în vecinătatea bisericii sf. Elefterie luase par'că un miros pronunţat de tămâe. Un ofiţer tânăr, neo-

dihnit, un copilandru 'nălțuț, subțirel cu plete negre, cu ochii la fel, ras și pudrat cum se cuvine, cu care mă întâlneam adesea pe platforma vagonului și care după toată aparența comanda plutonul întrebă, apropiindu-se încet, blajin ca un frate:

— „Ce e cu tine, Voineo? ești bolnav, te doare ceva?"

— „Nu, să trăiți, *don sublocotinent*, nu sunt bolnav," răspunse pe nerăsuflate soldatul, uitându-se în ochii ofițerului. „A venit aseară un om dela noi din sat și mi-a adus veste c'a murit mama".

— «O ce mizerie», zise ofițerul, scuturându-se cu un gest de compătimire. Apoi apropiindu-se mai mult îi puse mâna pe umăr și l întrebă prietenește: «Ești din Romanați, nu? Nici eu n'am mamă. Când ai trei? Bani ai?... N'ai.... Ține un pol..." continuă el, după ce se scotoci cu trudă prin buzunare, descoperind pe rând o corespondență veche, o fotografie ștearsă și câteva țigări mutilate... „Ai opt zile... raportez eu. Astăzi e Miercuri?"

— «Vineri», se grăbi să îndrepte, salutând scurt, bătând stropșit din călcâe, sergentul.

— „Joi, joi, azi e joi", afirmară oamenii pe întrecute, râzând de uluiala gradatului.

— «Liniște!... Vineri, adecă de mâine într'o săptămână să fii prezent la serviciu. Ne-am înțeles...»

— «Trăiți, don sublocotinent», pecetlui soldatul.

— «Oamenii la cazarmă, în pas de voe fără cântare!»

Ofițerul plecă apoi cu mâinile în buzunare, cu sabia de capul ei, cu țigara în colțul gurii.

Eu îl mâncam din ochi, îndreptându-mă spre casă la doi, trei pași în urma lui. Când să mă despart la colț, în dreptul cârciumii „La Vânător", reprezentată printr'un *infanter* holbat de spaimă că stă deasupra ușei în fața unui roșior cu mâini prea scurte, ordonanța ești în calea stăpânului său și, mergând alături de el, îi răcni necăjit, confidențial la ureche:

«N'a vrut spălătoreasa să ne dea rufele, ci-că să-i ducem banii, i-auzi..."

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

În curând va apare de E. LOVINESCU:

L U L Ù

ROMAN

Editura ALCALAY

CRONICA LITERARĂ

O ALTĂ CULEGERE ALECSANDRI...

Vina îmbătrânirii așa de timpurie a poeziei lui Alecsandri nu revine numai poetului. E drept că marea concurență Eminescu și întreaga orientare intelectualistă a poeziei de mai târziu a aruncat într'o periferie de indiferență producția bardului dela Mircești. E în alcătuirea sa lipsa osaturei de idei, o emotivitate fără rădăcini adânci și prin urmare fără ecou îndepărtat, care a adus înstreinarea. Lovitura cea mai mare i-a dat-o însă generația noastră care prin preferințele ei individualiste nu putea să guste o poezie prin excelență socială, și ca urmare adeseori convențională.

Vina însă nu e numai a sa și nu trebue căutată numai aici. Destinul unui poet nu e lucrarea singură a voinței sale perfecte și integrale: public și editor își adaugă exponentul lor dând brânci destinului pe pante ne voite. Așa se face că publicul și editorii, contemporani ai poetului, au cules după gustul și priceperea vremii un mănunchi lăsat moștenire generațiilor. Florile plăpânde, cu urnirea timpului, s'au veștejit; iar de atunci nicio sforțare serioasă de a primeni materialul nu s'a produs. Să cerem publicului de a se întoarce către paginele multe și rândurile dese ale poetului, când n'au făcut-o criticii și n'au încercat să-i trezească un proaspăt interes?

S'ar putea face totuși o altă culegere și atunci un alt Alecsandri, — deosebit de cântărețul oficial al războiului dela 77, amantul libertin și adeseori numai spectatorul superficial al naturii, cunoscut din cărțile de școală, vulgarizat la festivități și prin gazete, — s'ar desprinde.

Vom fi mirați atunci de a găsi un Alecsandri proaspăt, robust și realistic. Deschid ediția „Minervei" la pg 230. Găsesc poema «*Ghioaga lui Briar*». Versuri naive vor fi și aici dar gândurile noi, imagini și descrieri trupeșe abundă — și peste tot savoarea vieței prinsă la isvor. E una din cele mai frumoase și totuși, după cât știu, nicio culegere n'a înregistrat-o.

Briar e un păstor de bivoli, un bivolar. O ființă aspră și primitivă

Ce nu văzuse încă nici sate, nici orașe,

O singură însoțitoare are în pustietăți: o ghioagă cu fălii oțelite, jupuită de coajă, uscată prin foc. Știu bivolii de ea și o cunosc și lupii ce se apropie noaptea

Și'n poalele pădurii, sub crânguri tupilați
Privesc **duios** *la bivoli ce'n iarbă sunt culcați*

— Dar Briar urmează o viață fără întâmplări. Ziua întreagă stă trântit în iarbă cu mâinile sub cap făcute cruce și

cu pletele mițoase în iarbă încâlcite

Stă şi priveşte

pe deasupra-i cum trec necontenit,
Nori lungi şi vulturi ageri în sbor neobosit.
Şi mintea lui furată de-a **cerului mişcare**
Se perde'n aiurare, plutind sub bolta mare,
Se duce prin lumină, săltând din nor în nor,
Se prinde de aripa ce sboară mai uşor,
Iar noaptea rătăceşte afund din stele'n stele.

Dar cum stăteà aşa văzù «*o minune sburând pe sub lumină*». Şi după pregătirea această de vis şi iluzoriu, imediat descripţia realistică:

o fată alungată de-un bivol cu ochi crunţi

Era Domniţa, fiica lui Dragoş, care venià călare, scăpată din robia Tatarilor. Un bivol o urmăria:

Răgând, mişcând din coarne, plecându-şi fruntea largă,
Cercând pe cal din fugă **să-l prindă şi să-l spargă**

Briar o scapă; fata mulţumeşte destul de romantic şi convenţional: «Voinice! să ai parte în vieaţă de iubire!» şi apoi pleacă. — Dar lui Briar îi stărue în amintire. Se duce mereu cu mintea la «visul ce pare c'a visat». Se luptă cu gândurile, cu simţirea, cu — şi aici Alecsandri găseşte o expresie nouă şi fericită, ceva de o savoare eminesciană — se luptă cu «mirarea vie a gândurilor sale». Apoi sufletul cedează retrospectiv şi melancolic:

El sufere de-o taină şi-i place-a suferi

Totul de un adevăr şi o justeţe remarcabilă. La punctul acesta însă construcţia ia o desvoltare romantică. Clasicul acesta nu s'a putut sustrage totdeauna modei şi a devenit adeseori romantic. Tot ce e hibrid şi sună falş în producţta sa e efectul — aşi spune — al unei *voinţe de romantism*... Il vedem astfel naufragiind, când cu energia sa mediocră vrea să deslănţue apostrofe furtunoase sau când cu puterile modeste ale fanteziei sale încearcă să creeze situaţii extraordinare... E o sforţare care răsbeşte uşor în vidul unei simţiri puţin cuprinzătoare în această direcţie. — Romantic, prinurmare, eroul lui Alecsandri umflă pasiunea sa până la demenţă. I se pare că îşi vede iubita lunecând printre stele:

«Ah... ea-i» — strigă sărmanul şi braţele întinde

O cunoaşte; năluca aleargă... Incalecă un bivol şi o urmăreşte încă... pânăce dă într'o prăpastie. Ghioaga devine o punte de stejar asvârlită peste abis.

Astfel, poema nu sfârşeşte fericit; dar chiar în partea finală sunt

versuri reușite. S'ar putea citâ fuga lui Briar urmărit de lupi și afundarea lor în noapte. Ea ne dă însă dovadă despre unele însușiri ale lui Alecsandri puțin cunoscute. O observație incisivă, simțul sănătos al misterului, gustul primitivismului... Același care în «Răsbunarea lui Statu-Palmă» a produs accentul homeric:

Urieșii, stând pe coate, au trântit un hohot mare
Cât s'au răsturnat pământul într'o lungă depărtare.

Însușirile acestea simple și firești, dacă n'ar fi fost ispita unui patriotism suficient, ar fi putut produce o poezie și de o altă eticitate umană. Imi place pentru nu știu ce răsunet franc și omenesc, strofa, pe care Alecsandri a improvizat-o la Forcalquier («cu ocaziunea punerei celei întâi pietre a unui Viaduc»)

Te 'nalță, viaduce, s'aduni în acest loc
Din patru părți a lumei averi, lumini, noroc,
Și-a tale nalte arcuri întindă-se departe
Să întruneasca frații ce soarta 'ncă desparte...

Pe baza unei asemenea înțelegeri — un Alecsandri simplu, primitiv, uman — s'ar putea culege un nou material și impresiunea s'ar putea renovà...

Căci Alecsandri e cel mai apropiat de popor între poeții noștri; naivitatea și felul direct al exprimării sale îl apropie mult de inspirația cântărețului anonim. El a făcut să tremure struna duioasă, melopeică și pasivă. Aceasta mai ales când lira populară e împrumutată subiectelor culte. Există însă și un alt *fel* popular. E felul aspru, viguros și epic. Trebue să-l descoperim pe unde se află. E cel mai bun.

Se părea că struna aceasta ar fi trebuit să-i revie exclusiv lui Coșbuc; dar și Coșbuc s'a menținut mai ales în idilă.

TUDOR VIANU

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

SFINXUL...

Prețul Lei 10.—

Editura ALCALAY

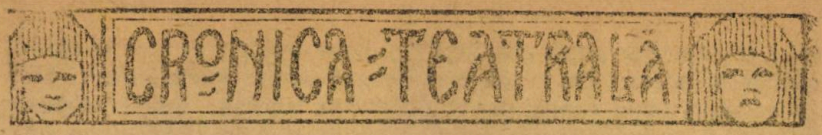

Teatrul Național : *Odinioară.*

Poem dramatic? Fantezie simbolică? Feerie?... Câte ceva din toate. Și câte ceva din toți, începând cu Victor Eftimiu *(Înșiră-te Mărgărite)*, urmând cu Zaharia Bârsan (*Trandafirii roșii*) și sfârșind cu o compilație generală.. Rezultatul: *Odininară.*

A încuraja pe un tânăr poet, nu-i rău, e chiar o datorie a Teatrului Național. Chiar când poetul mai mult promite, decât realizează. Incurajarea însă n'ar fi trebuit poate să ia proporția celei dintâi premiere a stagiunii. Riscul copleșește buna intenție în asemenea cazuri...

D. Aslan, poetul-autor nu e lipsit de oarecare nerv dramatic. Asta-i dealtfel promisiunea care îndreptățește încurajarea. In *Odinioară* este o acțiune dramatică, înnodată cu destulă pricepere, încât stârnește interes. Pentru un începător atâta e ceva. Căci autorul de Teatru, înainte de toate, trebue să știe să construiască; tot restul, oricât ar fi de prețios, pe scenă are o valoare mediocră.

In jurul acestei calități, d. Aslan îngrămădește deocamdată o serie de nenorociri. Pe unele poate să le scuze tinerețea; altele însă sânt mai grave, punând în joc existența talentului.

Astfel, reminiscențele, multe, plictisitoare, cad în sarcina impresionabilității. Deasemenea beția rimei pricinuitoare de lungimi. Și nu mai puțin banalitățile versificate, imaginile arhibanalizate, frazele goale și sforăitoare — chiar dacă alcătuesc trei sferturi din două mii de versuri. Se pot ierta, când ai multă bunăvoință. Autocritica se desvoltă cu vârsta.

Intrebarea talentului o ridică însă, amenințătoare, slăbiciunea inspirației. Un vers inspirat, deși mai puțin cristalizat, încălzește. Poetul fără inspirație e ca corpul neînsuflețit sau ca omul pe rotile. In teatru lipsa inspirației încurcă tot și nu e în stare să descurce nimic. Când n'ai inspirație, nu găsești cuvântul situației și nici logica desnodământului. Tot ce faci e factice. Pornești și nu știi unde ajungi. Și naști un monstru...

Cusurul mortal al piesei d-lui Aslan din inspiraiie izvorește. Sperăm că e numai al piesei, nu și al autorului. Altminteri ar fi prea primejdios. Altminteri, făgăduința, culeasă din nervul dramatic, s'ar prăbuși repede de tot și d. Aslan zadarnic ar mai bate la porțile teatrelor...

L. R.

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

VA APARE DE

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY

A APĂRUT DE

L. REBREANU

CALVARUL

O povestire de actualitate extrem de interesantă, cu peripeţii palpitante, într'un volum elegant de peste 250 pagini.

6 LEI

Editura ALCALAY

Tipografia «Universala» Iancu Ionescu S-sori, Str. Covaci 14, — Bucureşti

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

LICEUL „GH. LAZĂR" SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. ....

ANUL II. No. 21

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . . N. Iorga
C. Rotică . . . . . Lydia
Maiorul Gheorghe Brăescu . . Un om mai spălat
Ion Sân-Giorgiu . . . Singurătăți

CRONICI:

D. Nanu: Răvașe
M. Iorgulescu: Teatrul Modern;
La Glu, de J. Richepin

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4181

apare Sâmbăta

UN LEU

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G Cair, Gh. Cornea, Maria Cuntan, Ludovic Dauș, N [illegible]escu, V Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu I. Gorun, G Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Cornelia Moldovanu, G. Murnu, D Nanu, C Narii, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis Marcel N. Romanescu, G Rotică, Al. Terziman, H Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 21 2 OCTOMBRIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

N. IORGA

(AMINTIRI UNIVERSITARE 1900 — 1904)

IV

Nu mi-am propus să zugrăvesc portretul complet al d lui N. Iorga. Planul acestor articole e mult mai umil: vrea să fixeze figura profesorului într'un număr limitat de ani. Activitatea multiplă a poligrafului şi omului politic, precum şi inegalităţile caracterului lui, ne-ar oferi, desigur, multe puncte de vedere interesante fie pentru istoria culturii, fie numai pentru psihologia omului. Din sborul involuntar spre generalizare şi caracterizare, trebuie să ne reculegem însa în cadrele voluntare ale unor date şi ale unei singure laturi de activitate. Fixaţi asupra mijloacelor de suggestiune ale noului nostru profesor, rămâne să precizăm şi atmosfera universitară, în care îşi desvolta acţiunea lui revoluţionară.

* * *

Situaţia nu era nici limpede, nici câştigată... In faţa iconoclastului, idolii se solidarizară. Cu o simpatie mediocră pentru fostul lui elev, Hasdeu trecuse de partea lui Tocilescu. Nu se punea chestia pe oameni şi pe merite personale; o generaţie întreagă a ştiinţei române se simţia sguduită din temelii; era deci firesc să facă un front comun. Şi cum prin scris s'ar fi luptat cu arme inegale, bătrânii preferară defensiva din meterezele situaţiilor oficiale. Universitatea era un fort bine întărit. Tocilescu, în deosebi, exercita o influenţă reală asupra studenţimii. Desigur, nu prin valoarea contestabilă a ştiinţei, ci prin acţiunea lui naţionalistă, prin excursiuni organizate în stil mare şi, mai ales, printr'un sistem de favoritism ce trecea dincolo de cadrele universitare, intrând şi în domeniul privat. Prin 1900 studenţii mai înaintaţi erau încă de partea lui Tocilescu. Noi am fost prima serie a soldaţilor anonimi ai luptei spirituale a d lui Iorga. Şi, deşi nu aveam nici un fel de contact cu profesorul nostru, lucram după puteri pentru răspândirea nouei învăţături.

Faţă de massa incertă a ascultătorilor, d. Iorga avea o

atitudine mai mult agresivă. Nu ne capta pe calea seducției personale sau a unei prebende universitare; dimpotrivă, întrebuința arma ironiei și a invectivei.

Impresionabil și bănuitor, împingea nervozitatea până la ultragiu. In sala de curs se credea înconjurat numai de ostilitate; nu presimția simpatiile noilor veniți. Cerea o liniște sepulcrală; orice șoaptă i se părea un comentariu defavorabil; orice foșnet de hârtie îl irita; nimeni nu putea intra mai târziu în sală, iar, odată intrat, nu-i era permis decât să asculte sau să ia note. Pentru orice alte îndeletniciri tânărul apostol avea isbucniri, pe care le asemănam cu mânia Nazarineanului împotriva zarafilor din templu. Voind să zugrăvesc atmosfera exactă a acestor cursuri, voi povesti o întâmplare ce o rezumă printr'un relief puternic.

Scena se petrece în mijlocul unei lecții asupra barbarilor. Pânza prodigioasă a cuvântării cădea cântăreț și monoton, când se deschise deodată ușa sălei. Intră un om, de o oare care maturitate, roșcat, cu ochelari groși, și încotoșmat în palton. D. Iorga îl privi glacial: nu era un student; era totuși un oaspe nepoftit. Omul salută și se îndreptă spre bănci. I se făcu un loc. Își scoase paltonul tacticos; se așeză comod; privi circular și curios prin ochelarii groși, întinse o foaie de hârtie, ascuți un creion—totul în mișcări lente, neobservând incordarea din jur. Il priveam, emoționați, așteptând un dezastru. Din însuflețirea vorbei, presimțeam iritarea crescândă a profesorului, care-l sfredelia cu privirea lui mânioasă. Intrând în labirintul unei fraze interminabile, d. Iorga dădea definiția barbarilor: „barbari sunt acei care... barbari sunt acei care“,—și după opt definiții, rostite pe un ton tot mai iritat, culmină prin a noua definiție: „barbari sunt acei cari, venind la un curs, nu știu păstra cuviința necesară“. Omul părea a nu fi auzit. Liniștit, își scoase din buzunar un sul de ziare; desfăcu unul cu un foșnet ce lua proporții uriașe în tăcerea emoționată a tuturor: citi câteva rânduri; îl împături din nou. Situația era încordată. In debitul lui volubil, d. Iorga intercală din nou: „previn pe domnul din capul băncii a patra din dreapta că dacă nu-l interesează ceiace spun eu, n'are decât să iasă din sală“. Omul nu auzise nici de data aceasta; examina sala în delung; voia să intre în conversație cu un vecin; se răsuci, se uită pe geam și apoi se puse să scrie. Situația începea să devină tragică. In adevăr, dintr'o săritură, d. Iorga svâcni de pe catedră și în salturi se repezi amenințător spre asculțătorul rămas calm și indiferent. Câți-va studenți săriră în jurul lui. Omul își puse ochelarii, privind mirat la mulțimea ce-l înconjură. Taina se deslegă îndată. Oaspele nepoftit era un ziarist din Viena; liniștit, își scria o corespondență despre Universitatea

din Bucureşti, deşi nu ştia româneşte. N'am să uit mirarea lui, când înţelese despre ce era vorba: *Was für ein Land!* exclamă el după sfârşitul cursului...

Suspiciunea, în care ne ţinea d. Iorga, s'a risipit odată cu afirmarea succesului definitiv. Studenţimea avea să devină garda lui fidelă şi răsfăţată, din care a răsărit «partidul naţionalist»; trecând mai târziu prin faza „secăturii entuziaste", a lunecat apoi încetul cu încetul în indiferenţa totală de acum, când d. Iorga nu se mai sprijine pe elementul tânăr şi intelectual, ci pe massa electorală şi pe lupta de clasă.

* * *

Au trecut douăzeci de ani de atunci...

Urând politica, şi repetând mereu refrenul „eu, care nu voi fi niciodată deputat în ţara asta", d. Iorga a ajuns nu numai deputat ci şi şeful unui partid de guvernământ. Naţionalist excesiv şi paradoxal, până la exterminare, tradiţionalist prin cultură şi educaţie, revoluţionar prin temperament şi talent oratoric, nu însă în sensul ideilor socialiste ci în sensul unei reacţiuni ce ne-ar duce la o viaţă patriarhală, junimist prin negaţie şi prin doctrina unui progres real în cadrele noastre etnice, admirator al culturii, ordinei, ştiinţei germane şi susţinătorul germanismului în Universitate, mare duşman al spiritului şi conrupţiei franceze—d. Iorga a străbătut o evoluţie surprinzătoare. In serviciul altor idei, pune însă acelaş temperament aprins, irascibil, pasionat, care a prefăcut dintr'un istoric cu o amplă cunoaştere a lucrurilor moarte, într'un pamfletar contestabil în tot ce este materie vie, susceptibilă de a trezi un sentiment.

E. LOVINESCU

In curând va apare de E. LOVINESCU:

L U L Ù

ROMAN

Editura **ALCALAY**

SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

LYDIA

Te-am văzut aevea
Undeva pe lume?
Te-am văzut de aproape
Și ți am spus pe nume?
Sau cândva 'ntro noapte
De visări senine,
Mi-a vorbit un înger
Mi a vorbit de tine?

Te am văzut aevea?
Ai atins pământul?
Și a foșnit mătasa,
A foșnit veșmântul?
Sau prin vis un înger
A zburat o clipă
Și a fost poate numai
Foșnet de aripă?

Te-am văzut aevea
Undeva în cale?
Am simțit pe buze
Vraja mânei tale
Și am sorbit cu ele
Alba vraja oare?
Sau prin vis un înger
Le-a atins c'o floare?

Te am văzut aevea
Undeva odată?
Ți-am sorbit deaproape
Vorba parfumată?
Sau ești amintirea
Unei melodii
Dintr'un vis și'n lume
Nici când n'ai să vii?

G. ROTICĂ

UN OM MAI SPALAT

Pe o seară de ger uscat şi sănătos, la o masă din sala orbitoare de lumină a restaurantului Enescu, patru prieteni steteau de vorbă. In dispoziţiunea fericită a tinerilor de bună condiţie, bine înzestraţi şi de părinţi şi de natură, se întreţineau—fumând ţigări scumpe, sorbind băuturi fine—despre femei, cu glas domol de confidenţă, cu gesturile liniştite a oamenilor siguri de ei.

Prezentau, în adevăr, cele mai curate tipuri de forţă şi frumuseţe bărbătească, care atrage şi fixează definitiv atenţiunea femeilor. Aventurile lor nu se mai numărau, păreau chiar după atâta şcoală uşor blazaţi, sceptici, mai puţin grăbiţi de a căuta sau de a termina o intrigă amoroasă.

— „Vi s'a întâmplat vre-odată," întrebă după un moment de tăcere Ionel Vasilescu, un brun superb de treizeci de ani, „ca o femeie să vă cedeze ?"

Didi Moroianu îşi potrivi monoclul şi lăsându-se pe spate, se privi cu complezenţă în oglinda din faţa lui care reflectă o siluetă impecabilă de sportsman incorigibil apoi zise cu o fatuitate care-l prindea de minune.

— „Nu le-am prea dat timp să se gândească".

— „Nici mai ales să regrete", adăogă Cornel Cămărăşescu, pe care amorul îl găsea la patruzeci de ani, nins puţin de vreme, dar juvenil şi entusiast, gata de a scoborâ în tranşee.

— „Nu, nu m'am exprimat bine", reluă Ionel. „Desigur am avut fiecare aventurile noastre ; am urmărit femei, le-am convins, ne-au cedat; niciuna însă fără luptă. Unele dintr'un sentiment de frică nelămurită, de care e totdeauna stăpânită o femeie care se dă unui bărbat pentru întâia oară. Altele de formă, pentru a salva aparenţele sau pentru a mări darul persoanei lor. Dar vi s'a întâmplat vre-odată ca o femeie să vi se ofere brutal, să vă cedeze la prima vedere, fără vorbe, fără protestare, fără paradă, fără nici o pregătire ?..

Ascultaţi. Eram astă vară la ţară. Eşisem în privdor spre seară, după o căldură nesuferită. De ici, de colo, din satul ce se risipea în vale, coloane subţiri de fum se ridicau cucernice, slăvind luceafărul ce licărea prins de cerul depărtat. Treeratul încetase. Carele greoaie se adunau scârţâind la magazii. Cete de flăcăi şi fete se îndreptau hârjonindu-se spre casă. In bătătură, gâşte tinere păşteau cu hărnicie iarba prăfuită, tăinuind între ele sub paza unui gâscan ager, care se repezea furios, lăpăind cu gâtul întins, după un câine ce trecea li-

niştit în drumul lui. Deodată, din găinile întârziate ce căutau harnice încoace şi încolo, una fugi grăbită şi se piti dinaintea cocoşului, un cocoş aprins ca toţi cocoşii de ţară, împintenat, cu coada semeaţă, cu creasta bătută, care se repezi sbârlit şi după un strigăt ascuţit o viaţă nouă palpită într'un freamăt de aripi. Găina satisfăcută se scutură şi plecă nepăsătoare după hrană. Cocoşul rămase o vreme într'un picior, atent, ascultând par'că un glas ceresc, apoi, fâlfâind din aripi trâmbiţă un «cucurigu» răsunător ca un semnal de retragere pentru haremul lui întreg şi se depărtă cu paşi milităreşti spre locul de culcare...

Vă mărturisesc că deatunci...

— „Nu mai poţi dormi, îl întrerupse ironic Didi Moroianu.

— „Nu", continuă Ionel râzând. Dar m'am gândit adese ori că şi femeilor le-ar place să fie posedate în felul acesta, între doi paşi de fox-trott spre exemplu, îndată ce ai prins în ochii lor semnul nedefinit că ai plăcut. Amorul trebuie să te scoată o clipă din circulaţie, totul să înceteze de a exista în jurul tău, pentru ca imediat apoi, cu o percepţiune mai ascuţită să reintri în hora universală, dacă posesiunea a fost dornică, arzătoare, brutală".

— „Are dreptate Ionel", zise Dorin Enescu, cel mai tânăr dintre ei. „Pentru aceasta însă, trebue ca femeile să fie liberate de absurditatea convenţiunilor sociale prin superioritatea culturii, sau să se apropie de natură, prin ignoranţa lor. Desigur nu vorbim de profesionistele amorului a căror sinceritate e totdeauna discutabilă. Eu unul am avut aventura cocoşului tău".

— „Fugi, nu mai spune!"

— „Este perfect exact şi dacă vă interesează !.."

— „Fără îndoială, nici nu mai încape vorbă..."

— „Numai niţel, te rog, zise Ionel pe când toţi se pregăteau comod s'asculte. „Băete, şampanie şi ţigări ! Eu unul", mărturisi el, «nu pot nici s'ascult, nici să povestesc, nu întreprind nimic decât în tovărăşia unei ţigări».

— «Dacă ţi-e totdeauna aşa de indispensabilă ce te faci cu mireasa care n'o putea suferi mirosul de tutun ?»

— «O să aibă el grijă s'o ia crescută la Notre Dame».

— «Să nu iei o nemţoaică că te întoxichează».

— «Nici provincială că ţi le-ar vinde scump».

— «Fiţi serioşi», îi potoli râzând Ionel. «Spune, Dorine».

— «Era în prima perioadă a campaniei», începu Dorin cu vocea tremurândă de amintiri dureroase. «Regimentul nostru se retrăgea în debandadă, cum s'au retras aproape dearândul toate unităţile. Soldaţii nu-şi mai aminteau nimic. Cuprinşi de panică, fugeau urmăriţi de svonuri absurde, credeau în apa vie şi moartă, pe care se svonise că o posedau Nemţii. Stai pe loc! strig eu unui sergent ce se depărta fugind cu un grup de oameni.

Ce să stau, dom'le!.. îmi răspunse el alb ca varul, cu părul vâlvoiu. Mnea'a nu vezi ce e aici ?.. Un ţigan fugia, jeluindu-se că n'are scule. Opriţi să lupte, oamenii depănau cruci grăbite, neisprăvite, îşi săpau vizuini în pereţii şanţului pentru a scăpa de urgie.

Drumurile, desfundate de o ploaie mărunță, neîntreruptă și rece de iarnă timpurie, erau înțesate de care stricate, de furgoane supraîncărcate, de tunuri în pană, printre cari se strecura miraculos câte un automobil simandicos, cu sunet de trompă specială și așa de speriat că și steguleţul tremura în vânt de frica celor dinăuntru.

Rătăciam istovit și ud de ploaie în căutarea unității mele, care se evaporase, uitându-și observatorul într'o pâlnie deschisă de un obuz în fața tranșeelor. Noaptea se scobora repede. Nu mai puteam nădăjdui pentru moment să-mi găsesc compania. Incepui să mă gândesc serios la un adăpost. Nu mâncasem din ajun»...

— «Bietul Dorin!.. pe unde erai?

— «Cam prin apropiere de Slatina».

— «Cine te comanda?»

— «Dă-mi voie să nu-ți spun. Comandantul meu a murit mai târziu de tifos exantematic».

— «Lăsați-l să continue»...

— «Părăsisem drumul», reluă Dorin după ce-și aprinse o țigară. «Mergeam peste câmp, trecând prin porumburile neculese, aplecate de vânturi năprasnice, cu foile sărace, înnegrite par'că de pulberea de foc ce se simțea pretutindeni în aer».

— «Și unde te duceai?»

— «Mă luasem după lătratul câinilor ce se auzia de departe. Inaintam fără spor, cu umeri tăiați de raniţa îngreunată de apă, cu cismele încărcate de noroi, încurcându-mă prin vrejuri, gata să cad la fiecare pas, când mă pomenii deodată la marginea unui drum de care, la liziera unui sat, în fața unei case sărăcăcioase, mută, ascunsă par'că între salcâmi de groaza dușmanului. Niciun sgomot: Nici câine, nici păsări, nici-o mișcare. Ici, colo, urme de îngrădire arătau jaful și pustiirea.

«Cine-i?» întrebă o voce îngrijorată, după ce-am bătut de repetate ori în ușe cu teaca baionetei.

— «Om bun», răspunsei, «deschide!»

— «Da la ce să deschid?»

— «Deschide, nu-ți fie frică!»

— «Nu deschid... la ce să deschid?.. suntem oameni săraci... du-te mai la vale, sunt case destule».

— «Nu trebuia să pleci», îl întrerupseră în cor prietenii.

— «Nici n'am plecat. Mi-am făcut socoteala că pretutindeni are să fie acelaș lucru. Și apoi eram așa de obosit că nu aș mai fi avut curajul să fac un pas... Deschide, că sparg ușa! amenințai răstit cu vocea îngroșată.

După câteva șoapte înăuntru, ușa se deschise par'că de voia ei. «Bună seara», zic eu, grăbindu-mă să lapăd raniţa.

— «Mulțumim d tale!»

— «Dar ce stați pe întuneric, n'aveți gaz?

— «Ba am avea o țără, dar nu se prea găsește, bată-l focu. Aprinde, fă, lamba».

El sta prostit, cu minteanul pe umeri, în picioare în mijlocul

odăiĭ nepardosite. Patul acoperit cu o rogojină, având drept căpătâiu un sul de paie, masa de sub lampă, o poliță cu câte-va străchini și un rest de mămăligă cuprindeau tot mobilierul.

— «Unde mă culc? întreb eu mai trudit acum, după ce șezusem puțin de-mi căzuse drumul în picioare.

— «Un'să te culci ?.. aici n'ai un'să te culci. Patu e al nostru... culcă-te jos dacă vrei», răsuflă ursuz bărbatul.

— «Bine, omule, se poate!» «Cum o să mă culc jos? D-ta nu te uiți la mine... sunt și eu om mai spălat! Dar despre asta mai vorbim noi. Poftim douăzeci de lei, dă-mi ceva să mănânc».

Țăranul nu se grăbi să ia banii. Rămase o clipă cu fața nepătrunsă, căsnindu-se să judece în ascuns procesul de sentimente pe care-l deschisese în sufletul lui sosirea mea neașteptată. Ispita era însă prea mare.

— «De, domnule, să-ți dăm dacă te mulțumești cu ce-om avea. Dă-i nevastă dacă ai». Femeia eși și se întoarse peste cât-va timp, cu o strachină de lapte bătut, cu niște jumări înecate în unt și o felie de mămăligă rece.

— «Le luai dela mama... antileria cică a plecat». Și-mi rândui să mănânc pe colțul mesei. Când mai târziu se întoarse dela apă, udă de picăturile ce se prelingeau pe vadra ce o purta pe cap, bărbatul mă lăsă să beau în liniște, îmi ceru o țigară și trăgând din ea cu patimă, hotărî uitându-se în jos:

«Uite ce e, domnișorule, oameni suntem cu toții, nu pot să te las să te culci jos, dacă mi te-a trimes Dumnezeu. Și apoi dumneata nu ești deprins ca ai noștri; ești, cum ziseși, mai spălat. O să ne culcăm câte trei în pat: nevasta la perete și dumneata la margine lângă mine».

Această îngrădire mă făcu să mă uit mai cu atenție la femeia lui, care scobora din pod niște velințe. Părea tânără, frumușică, grăsulie, descoperind la fiecare treaptă pulpe pline, bronzate, sculpturale.

— «Dar el?» întrebă unul din prieteni.

— «Om necăjit, fără vârstă, supt din cale afară. Disperat de armată, după cum mi-a explicat, făcea pe șeful de garnizoană, alergând toată ziua după nevoile trupelor în trecere prin comuna lui. Femeia nu s'a uitat niciodată în ochii mei cât s'a învârtit prin casă. Se urcă în pat așa cum se găsea și se lipi de perete. El micșoră lampa și se lungi alături de ea. M'am culcat la rândul meu, îmbrăcat și ud, temându-mă de musafiri, mulțumindu-mă să întind batista pe sulul de pae...

Nu știu cât am dormit. Ne-am deșteptat treziți de lovituri de pumn puternice, repetate în ușa proptită cu un par deacurmezișul, cu toporul lângă ea.

— «Care e acolo?»

— «Eu sunt, nea Marine, caporalul de jandarmi... scoal degrabă».

— «Da ce vrei cu mine?»

— «Scoal degrabă, n'auzi?.. trebuie șase care... pleacă antileria:. să 'ncarce ovăzul».

— «Un'să umblu noaptea pe la casele oamenilor? Vrei să mă omoare lumea?»

Un's'a mai pomenit o treabă ca asta»...

— «Scoal n'auzi?»

— «Ce să mă scol, omule, lasă să se lumineze».

— «Ia nu te 'ncontra cu mine... scoal' când îţi zic, c'apoi pe urmă de...

— «Du-te că viu».

S'a ridicat bietul om înjurând necăjit. Suci o ţigară, rămase o clipă fără viaţă pe marginea patului, apoi scuipând printre dinţii rari şi îngălbeniţi, se ridică în picioare şi porunci aspru femeii, care nici din geană nu clipise:

«Scoal şi du-te la mă-ta».

Ea nu suflă o vorbă. Se sculă mânioasă şi, potrivindu-şi tulpanul, năvăli pe uşă. Plecă şi omul după ea, iar eu m'am întins în larg să dorm liniştit până la ziuă, bucuros că rămăsesem singur. Dar n'aţi-pisem bine că uşa se deschise şi se închise binişor şi simţii trupul femeii strecurându-se lângă mine, cu fustele reci, cu răsuflarea scurtă, reţinută, cu inima svâcnind să-i spargă pieptul.

Eram foarte emoţionat, neştiind încă ce să cred. Am întins ca prin somn o mână peste ea; apoi am început să-i desfac cămaşa. Ea sta nemişcată, cu ochii închişi, palidă de moarte la lumina săracă din odaie. Doar inima îi bătea să se rupă. Iar când am luat-o în braţe, s'a lipit de mine, m'a sărutat cu atâta foc...

— «Nu cumva ai necinstit casa omului, nelegiuitule!»

— «Ba vezi că m'am jenat»...

— «Dar ce faci cu legile ospitalităţii, om mai spălat ce eşti?», continuă să-l necăjească Cornel Cămărăşescu.

— «Monşer, să-ţi spun, s'a oferit atât de încrezătoare, atât de natural... Ş'apoi ce atâta vorbă... de Iosif am oroare Poate să mi spună oricine ce-o vrea. Eram aşa departe de legile ospitalităţii după patru luni de privaţiuni»...

— «Are dreptate», interveni Ionel. «Ignorând greşala, bărbatul n'are nici un prejudiciu. Faţă de femeie însă, altă atitudine ar fi fost incalificabilă».

— «Şi cum v'aţi despărţit? întrebă râzând Moroeanu.

— «A plecat tot fără vorbă, potrivindu-şi tulpanul, după ce mi-a legat la gât o cruciuliţă de lemn sculptat, uşoară ca un fulg. Asta m'a înduioşat profund şi m'am gândit că oricare i-ar fi rangul, femeia ştie să corecteze printr'un gest frumos, toată brutalitatea unui act.

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

SINGURĂTĂŢI.

Pe podul larg de piatră trec astăzi fără tine
Privind tăcut în jocul de valuri şi de spume
În care se răsfrânge al stelelor ciorchine
Ce cu argint îmi scrie pe valuri sfântu-ţi nume.

Trec ca o umbră, astăzi pierdut în umbra serii
Şi-ascult ca'n vis cum cântă departe lopătarii,
Mă mângâie amurgul şi murmurul tăcerii
Şi leneşea tristeţe a tainicelor arii.

Dar parcă mă alungă un demon nevăzut
Şi dornic cât aleia pe care am mers în urmă,
Căci e săpată'n mine durerea din trecut
Şi ghiara ei în suflet tot mai adânc îmi scurmă.

...Ce leneşă şi caldă se furişează seara
Ca'n alte seri răsună aceiaşi mandolină
Şi cerul peste munte lin îşi topeşte ceara
Ca'n ora când băurăm din a iubirei vină.

Dar cum păşesc acuma pe malul de nisip
Mi 'ntreabă'n susur teii, domniţa-mi astăzi unde-i,
Şi fluviul mă'ntreabă de palidul ei chip
Ce i oglindia paloarea în strălucirea undei.

Doar vântu şi trece mâna pe umedele mi pleoape
Şi-mi flutură pe buze un nou fior de viaţă,
Iar luna răspândindu şi mărgelele pe ape
Imi pune 'ncet pe frunte sărutul ei de ghiaţă...

ION SÂN-GIORGIU

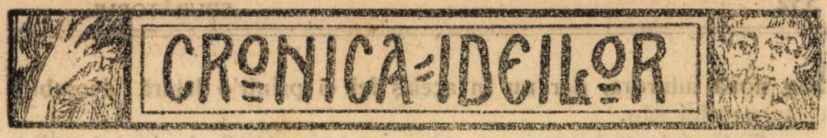

RĂVAŞE

Intre camarazi se încing de multe ori discuţiuni abia schiţate de unul, — lăsate fără replică de un altul, retras într'un colţ, în tovărăşia pipei. Câte odată desbaterea şi punerea lor la punct prin publicitate, pot fi interesante dintr'o anumită consideraţiune: mulţi dintre noi reprezentăm în unele privinţe, un fel de a cugeta şi de a se exprima — nesuficient controlat — al unei imense categorii de indivizi. Şi fiindcă diversitatea convingerilor *neîntemeiate*, este ceea ce-i divide mai ales pe oameni, cred că pentru ridicarea în parte a acestei piedici din drumul obşteştei înţelegeri, nu poate fi lipsită de folos clarificarea cât mai riguroasă a acelor termeni cari vin mai des în discuţiune şi al căror înţeles, o eroare comună îl falşifică. Cuvintele sunt ca bancnotele: falşificate păgubesc pe cel ce le întrebuinţează în primul rând, — chiar fiind de bună credinţă, — şi în al doilea, opresc în loc circulaţiunea normală a valorilor de idei.

Faţă cu impreciziunea unor termeni cari abundă în publicistica noastră, o aspră verificare a lor la timp, va fi bine venită.

Vor fi fost supuse astfel unei largi verificări şi la lumina zilei, poziţiunile tezei cari se vor adeveri că trebuesc păstrate ca puncte definitiv câştigate în elementele oricărei discuţii obiective.

Odată termenii cari încurcau înţelegerea, bine fixaţi, vom putea mai uşor constata că nu totdeauna piedica unei neînţelegeri verbale, ci alta mai adâncă, piedica esenţei morale, *aruncă pe oameni în tabere de convingeri deosebite*

Când sub această rubrică vom publica şi schimburile de idei, limpezite de orice echivocuri noţionale, vom vedea atunci că în ultima analiză, nu un argument serios, ci un simplu act de credinţă sau de speranţă, *fără nici un suport controlabil*, — separă pe unii iluzionişti ai viitorului, de realiştii practici Aceştia, punând realităţile tangibile drept bază a ipotezelor ştiinţifice, nu vor da în ruptul capului vrabia din mână pe stolul de pe gard, — libertatea de astăzi, pe fericirea comunistă de mâine.

Şi discuţiunea va fi ajuns atunci, la sfârşitul ei normal. Valoarea argumentării va fi mai ponderabilă. Un teoretician comunist de pildă, ne mai putând avea pretenţia că se sprijină pe un înţeles ştiinţific riguros, în maniarea termenilor „evoluţie" „progres" etc.,— în lipsa girului ştiinţii, se va mulţumi să te asigure pe „parola lui de onoare" că „totuşi sub faldurile steagului roşu, are să fie bine"!

EVOLUŢIE, SCHIMBARE.

Lui N. C.

Venind vorba de un om politic al nostru, îi aduceai învinuirea că *nu evoluiază ci se repetă.*

A fi statornic în convingerile tale adânci, ar însemna după tine, nici mai mult nici mai puţin, decât a-ţi înconjura mintea cu un zid chinezesc.

Invinuirea ta însă avea un resort sentimental. Ea pornea mai mult din necesitatea de a justifica, în orice caz de a atenua pe cât posibil evoluţia prea vertiginoasă al unui alt om politic al nostru,

drag nouă tuturora, dar nu în acelaş fel ci printr'o latură deosebită a caracterului său.

Şi fiindcă eu însumi am adus o îndreptăţită învinuire celor cari sub pretext că evoluiază se schimbă ca o giruetă încotro bate vântul, să ne înţelegem întâi asupra cuvântului *evoluţie*; numai aşa vom vedea: 1) dacă se poate aplica oricui îşi *schimbă* atitudinea şi ideile; 2) dacă acel care nu se schimbă în convingerile sale intime, poate să se simtă micşorat în faţa celui care 'şi le evoluează, şi cu atât mai puţin în faţa celui care şi le *schimbă*. O clarificare a cuvântului *evoluţie* e cu atât mai necesară nouă care nu suntem *comunişti*, cu cât aceştia abuzează de acest termen, ca să dea tuturor teoriilor lor aspectul unor axiome ştiinţifice, spre ameţirea tinerilor lesne crezuli şi nesuficient de instruiţi.

Tot ceea ce evoluează este supus schimbărei, dar nu ori ce schimbare este şi o evoluţie.

In limitele ei adevărate se întrebuinţează totuşi în două sensuri:

Stricto-sensu e modificarea treptată a tiparelor prin raport la *specie*, şi anume *acea modificare numai*, care poate fi transmisibilă urmaşilor. Prin raport la indivizi nu mai e acelaş lucru. Evoluţia aci, ştiinţificeşte vorbind, şi mai ales când e vorba de *om* nu o întâlnim decât în *foetus*. E prin urmare *embrionară*.

Aci, timp de şase ori nouă luni avem în *„raccourci"* evoluţia sumară a transformărei speciilor anterioare. Odată născut, individul, fisiologiceşte, poartă fixată în mod virtual, toată posibilitatea de desfăşurare ulterioară a tipului său mental. Cu cât un individ e de o structură superioară, cu atât vine în lume cu tiparul evoluţiei ei sfârşite *la naştere*. Aşa dar ediţia I-a a inteligenţii şi caracterului său este în acelaş timp şi ediţia *ne varietur*. Aceasta numai pentru cei înzestraţi cu un caracter bine definit, nesupus fluctuaţiilor hazardului; toată posibilitatea trăiniciei unui progres, pe aceste caractere, adevărate pietre unghiulare neclintite, stă sprijinită. Cea mai mică elasticitate morală în faţa capriciilor împrejurărilor exterioare, dărâmă tot edificiul societăţei care nu are cel puţin la încheeturile ei, asemeni indivizi turnaţi dintr'o bucată; şi atunci întreg conglomeratul ei rămâne că o dungă de nisip supusă fanteziei capricioase a vânturilor; fiindcă viaţa fie a unui individ, fie a unei societăţi, este agregatul forţelor lăuntrice care rezistă forţelor dizolvante din afară.

Ceia ce făcea mândria lui Schopenhauer era că, matur fiind, se regăsea acelaş în convingerile lui esenţiale despre lume, recitindu-şi scrisorile lui de tânăr student.

Cu cât însă individul e mai neisprăvit (şi asta nu însemnează totdeauna inferior) neisprăvit din cauza unei creşteri pripite care coincide câte-odată şi cu o precocitate desvoltată nearmonic numai într'o parte, cu atât rămâne să-şi corecteze *în timpul vieţei*, — lipsurile ancestrale ale tipului său mental.

Aceasta este evoluţia *lato sensu*, extra-embrionară şi ea nu are loc decât dacă individul poate învăţa ceva consequenţă logică din izbirile lui cu realitatea.

E un fel de complectare *prin sine*, aceia ce nu i-au lăsat strămoşii prin moştenire fiziologică.

Şi dacă eforturile acestei auto-corectări se urmează câteva generaţii în şir, schimbările acestea pur intelectuale de atitudini, înclinări, pot deveni mai târziu fisiologiceşte transmisibile urmaşilor, printr'o fibră cerebrală mai vibratilă, şi abia aceşti indivizi vor fi fericiţii moştenitori ai unui tip mental superior prin *fixitate*. Cu ei abia începe evoluţia embrionară *stricto-sensu*. Aceasta este şi baza moralei, că fie ce act al tău repetat, nu se pierde în vid, ci este totuşi înregistrat pe o placă sensibilă: plasma vieţii tale proprii, *prezente şi viitoare*, unde vor prinde formă concretă faptele tale fie bune, fie rele; îţi sculptezi de astăzi statua fizică şi morală *a ta*, în urmaşii tăi, fie în liniile unui Apollo din Belvedere, fie în cocoaşa unui Caliban; aceasta-i chiar concepţia vieţii viitoare după Christos, când spune că «viaţa viitoare e în voi şi în urmaşii voştri». Atât de sibilic pentru ascultătorii lui atunci, numai ştiinţa putea deslega înţelesul adânc al metaforelor sale divine.

Dar până ce a trebuit ca schimbările să se transplanteze din viaţa sufletească, în plasma organică embrionară, ea a trebuit, să urmeze anumite norme *în timpul vieţii psihice a individului*.

Cari sunt condiţiunile acestei schimbări extra-embrionare, ca s'o putem numi lato-sensu evoluţie, fără ca termenul să fie arbitrar?

Schimbarea care implică această desvoltare, trebue să păstreze liniile generale ale fiinţii psihice — fie în bine fie în rău — aşa cum se găsesc ele la o apreciabilă vârstă a virilităţei; schimbarea să aibă cu alte cuvinte caracterul unei *epigeneze* cum zic biologiştii, adică prin adiţiune de părţi noi armonice, la părţile preexistente [1]) exact cum s'a petrecut desvoltarea sa fizică în embrion. Dacă schimbările ulterioare, nu numai că nu sunt oarecum armonice, ci sunt contradictorii, aşa în cât jenează geometria cadrului primitiv, atunci nu se mai poate vorbi de evoluţie, ci de monstruoasă revoluţie. Un vertebrat mamifer, care la o vârstă oare care s'ar transforma într'un saurian, acela nu evoluiază. Desvoltarea lui nu ar mai studia-o embriologia normală, ci embriologia patologică.

Tot aşa şi în evoluţia ideilor. E normal ca un liberal, evoluând mereu spre stânga, trecând prin stadiul radical, să ajungă cu vremea un socialist (nu însă bolşevic). Dar ca naţionalist conservator intransigent, să ajungi alături de un socialist — fie şi *sui-generis* — să te fedrezi cu acela care votează validarea în cameră a unui bolşevic trădător de ţară, — asta nu mai este evoluţie ci shimbare banală, sub imperiul vânturilor din afară, fără nici o rezistenţă a forţelor dinăuntru.

Acelaş om care în 1906 nu da voe d-lui *Jules Brun* să ţie o conferinţă în limba sa franceză la Atheneu, să se ridice astăzi în cameră şi să ceară prezidentului dreptul ca *reprezentanţii minorită-*

---

[1]) Claude Bernard: *Evolution des êtres vivants.*

ţilor să vorbească dincolo chiar de îngăduinţele legale ale regulamentului,—aceasta nu mai este evoluţie ci *îngenuchiare* în faţa împrejurărilor din afară.

Acelaş om care la 1906 vedea în limba franceză «o limbă străină care ne cotropeşte, ne subjugă, ne umileşte şi rupe un popor în două, punând de-oparte pe vorbitorii graiului nostru dispreţuit, iar de alta pe cei mari etc. [1])» traduce totuşi în această limbă blestemată (care l'a cotropit şi pe d-sa) proza şi poeziile româneşti,—aceasta-i cel mult evoluţie regresivă, a primei încarnaţii.

Un spirit care s'a desvoltat după legile normale ale evoluţiei, numai poate spune într'un discurs politic bunăoară: «Mulţumesc d-lui Bujor [2]) că mi-a vorbit de viitor *şi nu de trecut*, fiindcă trecutul e totdeauna *jenant*».

Ba bine că nu,—când acţiunile tale nu sunt subordonate unui criteriu dominant al vieţii întregi!

Ceia ce deosebeşte în primul rând un suflet mare—fiindcă sufletele slabe cad în categoria obiectelor mişcate de forţe exterioare lor,—este că el e tezaurul bunurilor *incondiţionate* de împrejurările din afară.

Legile mişcării lui sunt subordonate numai unui *criteriu intern*, şi numai în măsura aceasta poate fi o adevărată *personalitate*. Cu cât este mai aprig conflictul între acest criteriu lăuntric şi solicitările exterioare, cu atât mai neschimbat rămâne—până la jertfa de sine—adevăratul îndrumător. Atunci numai poate fi cu drept cuvânt trecut în galeria «*Ostroavelor luminoase*» singurele care pot sta ca model de acţiune, generaţiilor tinere. Altfel, fostul şi cercetatul dascăl, abia va mai vedea catedra înconjurată de 25 de credincioşi, cari aşteaptă ca şi noi, ca furtunosul fluviu care revărsându-se a distrus atâtea speranţe, să-şi regăsească iarăşi adevărata lui matcă şi adevăraţii lui tovarăşi.

Până atunci, nici unul din cei neclintiţi în principiile lor, din cei cari cum zici tu pripit „se repetă fiindcă nu mai evoluiază" nu se simte micşorat în faţa celui,—*evoluat*. Cu atât mai puţin în faţa celui care s'a schimbat,—eri ridiculizând în zeci de notiţe gesturile şi vorbele *tovilor*; mai târziu negăsind nici un cuvânt de dezaprobare, în urma catastrofalei descoperiri a parchetului la casieria clubului comunist!..

In faţa unei aşa de contradictorii schimbări cel mai umil din cei care nu *evoluiază* se poate simţi fericit şi oricum, mândru.

D. NANU

---

1) *O luptă literară*, pag. 261, Văleni de Munte 1916!
2) Preşedintele Senatului, cel cu „lumina de la răsărit!

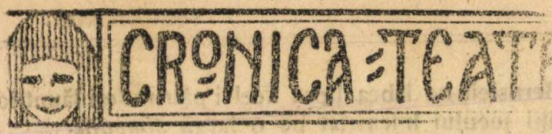

Teatrul Modern: LA GLU de J. Richepin

Pe femeile ca *la Glu* a lui Richepin le blestemi dar le iubesti. O fatalitate neîndurătoare te împinge spre ele. Aceiaş fatalitate uneori le împinge şi pe ele spre iubire. Iubesc însă în felul lor: ucigând sufletele.

Se pare că o năpastă se abate asupra vieţilor pacinice. Născută din patimă, o astfel de iubire se întreţine din patimă. Legătura cărnii e singurul ei stimulent.

La Glu e o decăzută care vrea să se reabiliteze. Femeile de felul ei râvnesc spre sfârşitul carierii lor liniştea căminului pierdut. Când nu isbutesc, se întorc cu ură spre bărbatul care le rezistă.

In momentele de înfrângere, îşi pun toată nădejd a în pasiunea ucigătoare. Aceasta devine acum un scop în sine, deunde ceva mai înainte nu era decât un mijloc de a-şi omorî timpul.

E însă în această pasiune atâta lipsă de scrupule, atâta amoralitate că astfel de fiinţe revoltă.

La Glu sfârşeşte tragic. Moartea ei înduioşază pentru că vine tocmai în momentele când viaţa i se simplificase, înoindu se printr'o patimă unică, mare, dar nepotrivită.

La Glu e simpatică din această cauză. Richepin nu e un brutal ca Bernstein care face din *Ghiară* un monstru profund antipatic

La Glu aparţine familiei femeilor de acelaşi fel creiate de Dumas ori Daudet. Ea se purifică pierzându-şi viaţa. In înduioiala care pluteşte asupra intenţiilor ei stă putinţa reabilitării. Poate că se întoarce la Marie Pierre ca să-l nenorocească din nou. Poate însă că şi pentru a-l face fericit, de astă dată, aşa cum trebue. Şi acum piesa.

Ca tehnică este neegală; de altfel ca mai toate cele extrase din romanele corespunzătoare. Un aer de melodramă se desprinde din scena cu întâlnirea tuturor amanţilor în actul penultim şi mai ales din aceea dela sfârşit, când d-rul Cèsambres ia asupra lui omorul soţiei sale. Astfel de scene *de efect* surprind prin nemotivarea lor. Intreaga acţiune se strânge în jurul luptei bătrânei mame care îşi apără fiul, iar dramatismul piesei stă în consecinţele iubirii nebune şi nepotrivite a pescarului Marie Pierre. Vedem prea puţin pe *La Glu*; mai mult o ghicim din dialoguri şi din urmările nefericite ale capriţiilor ei.

Romanul cu acelaş nume spune mai multe ca drama. Interesul lui stă în analiza sufletului acestei femei pe care noi nu-l cunoaştem în dramă decât incidental.

Piesa are faţă de eroină o poziţiune aproape pretutindeni *excentrică*.

De aceia şi rolul eroinei nu poate fi decât schiţat. D na Elvira Popescu a făcut-o cu inteligenţă. Temperamentul D-sale se potriveşte de minune cu astfel de roluri.

La Glu a fost ce trebuie să fie. Exterioritatea celor mai multe din mijloacele sale de interpretare a ajutat-o de data asta.

In *Ghiara* lui Bernstein ne isbea lipsa acelei pătrunderi lăuntrice a rolului. a interiorității jocului întemeiat pe o largă *simpatie*.

In *La Glu* defectul se schimbă în calitate. Perversitatea eroinei, pasiunea cu care se împletește nu au nevoie de prea multă adâncime, iar capriţiul, cochetăria și frivolitatea sunt însușiri ce o prind bine pe D-na Elvira Popescu.

O surpriză plăcută a fost D-na Vecera Ionescu, în Marie Desanges. Variaţia jocului, căldura lui și, în fine, rarul simţ al măsurii și al bunei cuviinţe au ferit de vulgaritate și exagerare rolul său.

Defectul de compoziţie al piesei ne apare și mai pronunţat dacă ne gândim că și rolul eroului principal (Marie Pierre) nu poate fi creiat dintr'o bucată.

Afară de scena din tabloul 5, acest erou conceput așa de șters e aproape absent cu toate că d. Storin a muncit mult pentru a ne face simţită prezenţa lui.

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

SFINXUL...

Preţul Lei 10.—

Editura ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

VA APARE DE

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY

A APĂRUT DE

L. REBREANU

CALVARUL

O povestire de actualitate extrem de interesantă, cu peripeţii palpitante, într'un volum elegant de peste 250 pagini.

6 LEI

Editura ALCALAY

«Viaţa Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

ANUL II, No. 22. 9 OCTOMBRIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTĂ=LITERARĂ=ȘI=ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR:

E. Lovinescu . . . . . Chendi
Elena Farago . . . . . Poveste pentru Mihnea
Maiorul Gheorghe Brăescu . . . . . Select Club
G. Murnu . . . . . In urma-ne e lungul țintirim
Gheorghe Cornea . . . . . Spionul
E. Aderca . . . . . Interioară

CRONICI: Teatrul Regina Maria „Cocoșul Negru"

LICEUL „GH. LAZĂR" SIB.
Biblioteca Profesorii
No. 4178

=APARE=SĂMBĂTA=

Editura ALCALAY & Co. UN LEU

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Mosoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Onamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 22 9 OCTOMBRIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

LICEUL GHEORGHE LAZĂR SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

CHENDI

La şapte ani, când cenuşa scriitorilor se aşează în lumbariile definitive ale literaturii, s'a evocat cu oarecare insistenţă figura lui Chendi. I s'a lăudat nu numai talentul ci şi atitudinea. Morţilor li se cuvine adevărul; pe dânşii nu-i mai atinge; noi putem trage însă o învăţătură din naufragiul unei vieţi.

Inteligent, dar poate mai mult vioi, harnic, de o hărnicie risipită însă în lucruri mici, de o oare care lectură, deşi-i lipsia cu totul fundamentul umanistic şi cultura latină, om de gust şi de bun simţ judicios fără a fi pedant, uşor fără a fi frivol, cu un talent literar ce nu l'a împins totuşi până la artă, deşi i-a dat o claritate suficientă, stilist întru cât nu i se simţia stilul, fără idei directive dar cu intuiţii sănătoase, cu un indiscutabil curaj intelectual, disolvat adese în gest şi paradă, agresiv şi temerar până la lipsa de probitate intelectuală—Ilarie Chendi avea destule calităţi pentru a se vorbi de dânsul; i-a lipsit totuşi multe pentru a'şi marca şi un loc.

Viaţa i-a risipit activitatea în sforţări cotidiane; nu atât însă viaţa cât nevoia răsunetului imediat. Din plăcerea unui sgomot repetat, şi-a desfăcut talentul în monedă mărunţă; n'a capitalizat; n'a căutat să şi însumeze sforţările în cifre mari şi impunătoare. Invinuim de obiceiu împrejurările; şi sunt, în adevar, uneori potrivnice. In afară însă de fatalităţi cu totul duşmane, o voinţă energică îşi poate organiza ea însăşi împrejurările. Traind în atmostera pură şi liniştită a unei vaste biblioteci, Chendi a avut răgazul elaboraţiei lente. De acolo de unde totul îl îndemna la contemplaţie obiectivă şi la răbdare constructivă, el ieşia gălăgios şi războinic, risipindu-şi talentul în gesturi inutile. Şi-a creat totuşi o reputaţie de „polemist", întreţinând actualitatea prin atacuri ce păreau „superbe", deşi erau numai nedrepte, prin notiţe maliţioase, multiplicate cu o insistenţă perversă, prin sgomot de cuvinte şi ceartă de persoane. A lucrat deci cu materialul caduc al momentului. Impresionist, n'a ridicat impresiunea

până la o convingere robustă, sau până la o operă de artă; pătimaș, nu s'a înălțat până la nobila pasiune pentru o cauză în numele căreia ți-e permisă și injustiția. A evoluat printre oameni și opere, hărțuind și bagatelizând. S'a făcut poate temut de unii: nenorocită satisfacție. A lucrat pentru clipa trecătoare, și clipa l-a înghițit în sborul ei. Citit acum, nu mai rezistă. Interesul e mobil, schimbându-și mereu obiectul. Micile pasiuni literare de acum zece ani s'au congelat total; paginile lui Chendi par sgură înghețată. Neavând în ele forța unei mari călduri inițiale sau a unei mari arte, n'au solidificat nici măcar scheletele victimelor lui literare, spre a le prezenta posterității ca pe o specie a unei epoci perimate... Polemist violent și temut pe vremea lui, a fost depășit cu totul. In clina moravului literar, a devenit un precursor anodin. Nu i-a lipsit nervul; a avut însă mai multă reținere, bun simț și relativă onestitate de cât îi cerea genul. Mai consecvenți, urmașii s'au lăsat în voia instinctului; iar în limbă, au captat filoanele ascunse ale verbului impur.

Inzestrat cu multe însușiri, i-a lipsit totuși însușirea esențială ce i se cere unui critic: *obiectivitatea*. Chendi s'a oprit în regiunile inferioare ale pasiunei mărunte și intolerante. N'a cunoscut superba satisfacție a înfrângerii de sine pentru a se înălța la cunoștința pură. A urât sau a iubit; din ură și iubire se poate face numai artă — niciodată critică. Lipsit de această elevație hotărâtoare pentru o activitate critică, scrisul nu poate fi decât inutil, iar o viață închinată cu aplicație și convingere unei ocupații inutile nu poate fi decât tragică.

E. LOVINESCU

In curând va apare de E. LOVINESCU:

LULU

ROMAN

Editura ALCALAY

Poveste pentru Mihnea

O dată, de demult,
De mult...
Când ajungea o sărutare
Ca dintre un fluture și o floare
Să nască alt fluture,—
De mult,
Când nici se prezicea prin timpi
De trandafiri pe crengi cu ghimpi
Și de omizi schimbate 'n fluturi,—
Pe o noapte grea și neagră 'n care
Nu isbutise nici o stea,
Prin cruntul zid de nori, să-și dea
Vre-unui fir de argint cărare,—
In grădinița unui vraci,
Din gingașii bobocii de maci,
Ce-i deschisese o sărutare,
Născuse'n noaptea ceia mare
Și grea de neagră ce era,
Născuse'n noaptea ceia rea,
Din flori de fluturi sărutate,
Un stol de vieți întraripate
Ce doar lumina mai cereau.
Ci fluturii, pe-atunci, aveau
In loc de-aripe, fie care,
Cîte-va foi din floarea care
Ii plăzmuia, duios și vrut,
Din vraja unui sfînt sărut
Și din iubirea-i jertfitoare...
Căci floarea se despodobea,
Și foile și le rupea,
Că să le facă aripi să sboare,—
Si singură le da avînt
Deși știa în doru-i sfînt
Că 'ndată după asta moare.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Şi azi cînd bieţii fluturi sînt,
Pe urma unui crud blestem,
Năpasta celor cari-şi tem
Grădinele de-omizi,—în fire,
Pentru duioasa pomenire
A sfintelor jertfiri de-atunci,
Adesea prin grădini şi lunci
Mai flutură în Mai sub soare
Aripi de fluturi minunaţi
Ce par 'c 'ar fi întraripaţi
Din fermecate foi de floare....

* * *

Şi'n noaptea ceia, dintr'odată,
In întunericul nespus,
Născuse iar precum v'am spus,
Un stol de viaţă 'naripată
Ce doar lumină mai cerea.
Dar noaptea neagră stăruia
Şi fluturii, zoriţi să sboare
In vraja razelor de soare,
Nerăbdători şi iuţi, cum sînt
Şi astăzi încă pe pămînt
Intraripaţi năzuinţii,
Cîrteau cu ciudă sau plîngînd,—
In loc să doarmă aşteptînd
Precum îi îndemnau cuminţii
Bondari care dormeau în jur,—
Cîrteau, în răzvrătit murmur,
Duşmana nopte ce făcea
Să le 'ntârzie dimineaţa,
Iar unul, mai nebun, cîrtea,
In nerăbdarea ce-l rodea,
Şi floarea care-i dase viaţa...

* * *

Şi'n răzvrătită aşteptare
Se tînguia nebunul stol:
—„O clipă doar să i dau ocol
Grădinei înflorite 'n soare"!..

— „ *Eu nu pentru grădini şi flori*
Mi-aş risipi în lume harul...
Vreau să mă'nalţ să sorb nectarul
Luminei dincolo de nori!"..

Şi'n noaptea ce 'necà grădina
Işi năluceau doritul sbor,
Infiorați de acelaş dor;
„Lumina! De-ar veni lumina!"..

Visînd să-i soarbă din nectar
Si dincolo de nouri unii,—
De şi nu cunoşteau, nebunii,
Nici raza lămpilor măcar...

Ci iat-o flacără roşcată
Ce'şi revărsa de sus un şir
De raze toars în şubred fir
Către grădina 'ntunecată.

* * *

— „ *Răsare soarele !.. Spre soare,*
Să-i soarbem razele de zori "!...
Şi încordate 'n dulci fiori
Se 'ntind aripele de floare.

— „*Opriţi!.. le strigă şi se-arată*
Un fluture bătrîn, — opriţi,—
De vreţi aevea să trăiţi
In ziua cea adevărată !..

De vreţi-să ştiţi ce-i dimineaţa
Şi ce-i nămiezul unei vieţi,
Bieţi orbi, uimiţi de ce vedeţi,
Să nu-mi nesocotiţi povaţa!..

Destindeţi încordarea vană,
Copii neştiutori de rău,
Lăsaţi opaiţul de său
Să 'şi ardă flacăra duşmană

Căci vraciu tinde dinadins
Momeli de raze 'nșelătoare
Aripelor neștiutoare
Ce făr 'de vreme s'au întins !..

Și colo sus după fereasta
Din care vă momește acum.
Opaițul vă sapă drum
Spre nopți mai negre decât asta"

* * *

Dar își curmă pripit cuvîntul
Sburînd după nebunul stol
Ce 'și luase vînt și da ocol
Luminei soră cu mormîntul.

Și ne avînd cînd pierde clipe
Se aruncă nebun în foc,
Și-l stinse dar căzu pe loc
Un biet schilod făr 'de aripe.

—... „Veniți, copii!.. și nu-i nevoe
Să vă măhniți că nu mai sbor
Și nici să plîngeți dacă mor
Căci m'am jertfit de bună—voe

Și nimeni nu va ști'n grădină
Că hîdul vierme tîrîtor,
Ce voi mai fi pîn'am să mor,
S'a osîndit fără de vină...

Veniți!.." dar își curmă cuvîntul
Căci cei care păreau că vin,
Cu sufletu de-obidă plin,
Să-i capete bine-cuvîntul,—

Se repezirá crunt, strivind,
Cu fragedele-aripi de floare
Si bicuind făr de cruțare
Mereu, pîn'l'au văzut murind...

Iar cînd din ceru'ntunecat
Clipiră 'ntîii ochi de zori
Si ucigaşii sburători,
Uitîndu-şi crîncenul păcat,

Se avîntau nebuni spre soare,—
Un vînt, ce şoşotea plîngînd,
Le smulse aripile 'ngînînd
Blestemul fără deslegare

Ce prefăcu pe loc în hîde
Omizi ce semănau leit
Cu stîrvul sfîntului jertfit
Tot stolul ce-i fusese gîde...

Si pîn 'acuma pe pămînt
Omizile nu pot să sboare
Si nu se ating de nici o floare
De cît în drumul spre mormînt

Cînd prea tîrzia 'ntraripare
Le schimbă 'n fluturi ce'n grădini
Cerşesc sburînd din floare'n floare
Izbava strămoşeştii vini...

ELENA FARAGO

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

SELECT CLUB

— SCHIȚĂ —

— „(viu interesat) Ce ai făcut la poker, Nae ?“

— „(nepăsător) Am ciupit ceva“.

— „(vesel). Bravo !.. Mult ?“

— „(neglijent) Vre-o nouă sute.

— „(îngrijat) Te așezi la *șămen* ?“

— „(superior) Aș !“

— „(convins) Foarte cuminte !.. Dă-mi și mie trei poli. La joc nu ți-aș fi cerut... știi de ghinion“.

— „(scurt) N'am !

— „(repede) Dă-mi, că m'am curățat de o mie de lei și poate mă refac“.

— „(retras în găoace) M'am jurat că nu mai dau la nimeni“.

— „(scai) Dă-mi de cabulă, că tu ești norocos“.

— „Nu, monșer... la o nevoe... unui prieten... dar ca să joci.

— „(slăbind) Atunci dă-mi doi poli să mă duc acasă“.

— „(logic) Ce să te mai duci acasă după ce te-ai curățat“.

— „(confidențial) Dă-mi zău... m'așteaptă nevasta s'o duc la cinematograf. Pe onoarea mea... să fie al dracului cin'te minte“.

— „(sever) Nu. N'ai idee cât îmi pare de bine când vă curățați, tu și Mitică. Jucați ca niște mazete“.

— „(fatalist) Când nu e noroc...“

— „(disprețuitor) Ce noroc Ați îmbătrânit în club și tot proști ați rămas. Șămenul nu se joacă cum îl jucați voi. Eu nu risc un pol până nu calculez ce are să se întâmple cu el. Pun un pol, las paroli; dacă bat, merg cu inițiala și iar las paroli. Cum am făcut o sută, două de lei, adio și n'am cuvinte“.

— „(fript) Dă-mi barim un pol de trăsură“.

— „(capabil)... pe urmă la joc trebuie să fii și puțin *pisicolog*... Să nu-ți scape bancherul din ochi... să-i studiezi toate mișcările...“

— „(resemnat) Fugi, frate, e norocul !“

— „(doctoral) Nu e norocul, dom'le. Din momentul ce ai făcut bancul, o luptă de șarlatanie se angajază între d-ta și bancher. Trebue să-i observi toate mișcările : cum ridică cartea, cum o filează, cum se pronunță și să urmărești seria de pontă“.

— „(disperat) Ascultă, Nae, nu fii măgar... dă-mi zece

ei, că ţi-i dau imediat, pe onoarea mea... ce nu ţi-e ruşine?"

— „(apropiindu-se de joc) Eu pariez cu tine, că numai după cum pronunţă bancherul „dau, dau carte sau carte dau", că altfel n'are cum, eu ştiu la sigur ce puncte are".

— „Fugi, frate".

— „Nu mă 'nşel niciodată... absolut niciodată.

— „pierzând orice nădejde) Zi mai bine să ne aducă câte un şpriţ şi o bucăţică de brânză... Tu nu mănânci nimic? Mie mi s'a făcut foame al dracului".

— „(pasionat cu ochii la joc) Stai că mănânci la mine".

— „Cum o să merg tocmai la Făgădău... ce, îţi baţi joc de mine?!"

— „(transfigurat) Taci... serie de pontă, uite să vezi... cât e la banc?"

— „(crupierul impasibil) Două mii şase".

— „(hotărât de moarte) Banco!"

— „(crupierul impasibil) Nouă la banc!"

— „(injectat) Stai, domnule crupier... nu te pronunţa d-ta. Ori atunci băgaţi-ne şi mâna în buzunar, luaţi-ne tot, că aşa merge aici, pe jăcmăneală".

— „(crupierul impasibil) Ce s'aştept, domnule Nae... aţi cerut bancul".

— „(gata să plângă) S'aştepţi domnule, poate am de gând să iau pe cine-va".

— „(prietenul satisfăcut) să iei pe Davila din perete... fire-ai al dracului de tâmpit să fii!"

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

În urma-ne e lungul ţintirim

In urmă ne e lungul ţintirim
In care sunt mormintele amintirii;
Adesea-ori pe-a locuri ne oprim
Şi în taină plângem umbrele iubirii.

Dar un mormânt ce apasă mult mai greu
Se pierde în zare tot mai înnoptată
Sub lespedea-i de marmură sunt eu,
Copilul care te-am iubit odată.

Copilul care odată te-am iubit
Şi te-am crezut ca pe supremul bine
Chiar în mormânt mai sânger, pocăit
Că te-am iubit şi te-am crezut pe tine.

G. MURNU

BIBLIOTECA PROFESORILOR

SPIONUL

După ce m'a rănit a doua oară am fost internat în ziua de 20 Noembrie 1916 în Spitalul Brâncovenesc unde auzind de nereuşita trupelor române de a separa armata Kuehne de cea a generalului Kosch, m'am gândit de îndată la o retragere spre Siret, căci altfel de poziţie nu mai găseau pentru rezistenţă.

Eram rănit greu, cu piciorul sfărâmat de trei gloanţe şi mă frământam ceasuri întregi să găsesc mijlocul de a mă evacua spre Moldova.

In ziua de 20 Noembrie 1916, vine la soţia Comandantului Pieţei un elev de administraţie, care cu un aer misterios îi şopti: „Doamnă, nemţii sunt la marginea capitalei; Domnul Colonel a plecat cu automobilul spre Iaşi; D-v. vă strângeţi ce aveţi mai de preţ şi veniţi la Comănduire, unde vă aşteaptă o maşină cu care veţi pleca". Apoi, neţinând socoteală de spaima Doamnei, pune mâna pe telefon şi sunând, cere Ministerul de Războiu. Simulând că vorbeşte cu cineva, urmă la telefon următoarea conversaţie: „Alo! aci Popescu. Da! Casa Comandantului Piteşti. Domnul Secretar General acolo? I-am spus Doamnei Colonel! Da! Da! Sătrăiţi!".

Conversaţia era ascultată cu interes de o Doamnă Leontopol, a cărei bărbat îşi scrintise un picior şi era internat la spital, chiar într'o cameră cu mine.

— „Domnule, îi propuse Doamna, spuneai că ai o maşină care pleacă spre Moldova. Bărbatul meu, care e bolnav în Spitalul Brâncovenesc, ar vrea să se evacueze cu orice ocazie ar găsi. Dacă ai două locuri în maşina cu care pleci, plătim cât ceri şi mergem cu d-ta".

— „Cu plăcere Doamnă" răspunse militarul.

— „In cazul ăsta până se pregăteşte Doamna Colonel, mergem la Spital unde vom vorbi cu bărbatul meu".

— „Şi asta se poate".

Au plecat la Spital unde nu era voie să pătrundă nimeni; Doamna Leontopol, având însă protecţie, obţinu şi pentru cel care venise, permisiunea de a intra în Spital. O doamnă care-i întâlni pe sală îl întrebă cine este şi ce caută.

„Sunt fiul Preşedintelui Curţii de Apel din Craiova şi vreau să evacuez pe d-nul Leontopol cu automobilul meu, căci nemţii sunt la Jilava".

— „Salonul 3 la stânga" îl lămuri d-na. „Chestia cu nemţii n'o prea cred, căci aseară văzui 3000 de prizonieri trecând pe aci", mai adăugă plecând pe

Individul intră în salonul nostru începând să vorbească pe şoptite cu d-l Leontopol. Ascultam cu atenţie de ce este vorba şi auzii fraze întretăiate ca: Nemţii la Jilava,.. Evacuare,.. Automobil... 2 locuri etc.

Pe mine mă preocupă în cel mai mare grad ideia evacuării şi sperând să profit ceva dela omul care tot pomenea de evacuare şi automobil, după ce termină conversaţia cu d-l Leontopol îl chemai la patul meu: Mă rog cine eşti d-ta?

— „Ambrozie Jorj, se recomandă.

— „Ambrozie? Nu cumva eşti rudă cu Sublocotenentul Ambrozie dela Bârlad, îl întrebai.

— „Ba-i sunt frate chiar".

— „Bravo Domnule„ strig, „ce noroc pe mine! Eu am copilărit cu dânsul şi-mi spunea că mai are fraţi la Bucureşti. Atunci noi suntem ca şi prieteni".

Ii cerui un loc în automobilul lui, dânsul însemnă ceva pe hârtie şi-mi spuse că la ora 1 să fiu gata că vine cu maşina să mă ia.

După vre-o cinci minute dela plecarea „salvatorului" nostru, veni un agent al comenduirii, care cercetă deaproape acţiunea individului în spital. Ne lămuri că e un ovrei care face spionaj pentru nemţi, că a lansat svonuri tendenţioase şi comunica cu germanii prin telegrafia fără fir etc...

— Dumnealui a spus că îl cunoaşte şi că îi e prieten din copilărie, interveni un căpitan Popescu, care zăcea rănit într'un pat alăturea de mine.

— „Cum se poate?" se miră agentul.

— „Am cunoscut pe un frate al lui, unul Ambrozie cu care am fost coleg de şcoală", zic. „Era din oraşul Bârlad de unde sunt şi eu".

— „Păi, ăsta e fiul Preşedintelui Curţii de Apel din Craiova" interveni d-na Răceanu.

— „Atunci nu e frate cu Ambrozie", zic eu, pentru că nici nu-l cunoşteam personal pe omul ăsta.

— „Ce tot îmi îndrugi, Domnule", se supără căpitanul Popescu zis Lumină;" ai curajul faptelor. Eşti prieten cu el, aveţi afaceri împreună, a vrut să te evacueze şi acum te dai în lături. Să se isprăvească odată cu trădătorii de ţară, mormăi înciudat căpitanul, cu vocea lui aspră şi groasă.

Agentul ne luă la fiecare declaraţii; D-na Leontopol scrise în declaraţie că individul în chestie m'a căutat pe mine la spital şi că eu am rugat-o pe d-sa să intervină a i se da drumul înăuntru, ceiace a şi făcut imediat.

Apoi reprezentantul Pieţei plecă să raporteze cazul superiorilor.

* * *

Pe la ceasurile două după prânz, intră în camera noastră Directorul Spitalului însoţit de vre-o opt soldaţi din jandar-

meria pedestră, cu baionetele la armă, cu cartuşierele pline de gloanţe, îmi înconjurară patul şi nu mai lăsară să se apropie nimeni de mine. Apoi directorul îmi ceti următoarea adresă a Comănduiri Pieţei către Spital.

„Luaţi măsuri a izola pe sublocotenentul Cornea Gheorghe, care a fost dovedit făcând spionagiu cu individul Zelţer Avram în favoarea germanilor. Vă trimit şi o secţie de 32 oameni înarmaţi spre a împiedeca evadarea numitului Sublocotenent". Com. Pieţei Colonel...

Ascultai în tăcere ordinul de arestare.

— „Domnule Director, vă rog să-l mutaţi într'o cameră izolată" strigă indignat căpitanul Popescu.

— „Azi nu pot, d-le Căpitan, dar mâine cu siguranţă că-l mut", îi promise directorul plecând şi lăsându-mă cu garda. In adevăr a doua zi, m'am pomenit ridicat şi dus într'o cameră sub scară, fără ferestre, fără calorifer sau vre-o sobă, pe un pat de scânduri. Salteaua şi pernile mi le luase îngrijitoarea spitalului, d-ra Gherghel, o femee măruntă, negricioasă şi cu o gură mai rea ca o mitralieră nemţească. Am cerut să-mi lase uşa deschisă pentru a avea lumină în mormântul în care eram vârât. Două sentinele înarmate mai bine ca un soldat de pe front, erau postate la uşe, iar lângă pat o a treia fuma şi scuipa drept în peretele de lângă patul meu. Toate hârtiile mele fură scotocite, rubedeniile şi fraţii care mă vizitaseră, erau obligaţi să-mi vorbească de afară. Orice scrisori primite, trebuiau trimise Comănduirii şi apoi veneau la mine sau mai bine zis n'au mai venit de loc.

Numai bietul doctor Bardescu care mă opera se interesa de mine de aproape şi lua în bătaie de joc pe cei cari se purtau atât de hain.

„Ei nu văd că trebue să te întoarcă cu ciarşafurile şi că ai răni excepţional de grave? Ce dracu mai iau măsuri contra unui om pe jumătate mort?"

Am aşteptat vre-o două zile să văd dacă vine cineva să mă ancheteze, când soldaţii cari mă păzeau, îmi spuseră că toate autorităţile au plecat la Iaşi, iar ei au ordin să mă predea Comenduirii spre a fi închis în fortul Domneşti.

De dimineaţă mă pomenesc cu sergentul Vodă (înaintat pe frontul dela Argeş) şi cu un caporal din compania mea.

— „Să trăiţi Domn Sublocotenent! Am văzut în noaptea ceea când v'a rănit. Suntem cu compania în retragere şi toţi soldaţii sunt la poarta spitalului şi întreabă de d-v.!"

Le istorisii păţania mea şi bufniră de râs.

— „Haideţi la poliţie sau comenduire", mă povăţui Vodă; „avem o căruţă cu noi; de acolo cred că o să vă dea drumul".

— „Nu se poate d-le sergent", interveni sentenţios un căprar de jandarmi care asculta conversaţia noastră. Avem ordin să-l ducem la închisoarea Domneşti".

„Ia dute dracului, mă colivarule, că te altoiesc cu câte-va

scotoalce de vezi stele verzi!" îl amenință Vodă; apoi amândoi camarazii mei de luptă și de suferință îmi ajutară să mă îmbrac și ridicându mă pe sus, mă duseră la căruța ce aștepta la poartă, cu compania mea.

Când am văzut o m'a podidit lacrămile; din 285 de oameni, mai rămaseră 75!

La eșirea mea pe poarta Spitalului își scoaseră capelele din cap, „Ce faceți moșulică? le strigai". Să trăiți, bine! (Auziți! Retragerea din 1916 și bine! Dar așa e românul. Pentru el totdeauna e bine, chiar când e rău).

Escortat de jandarmi de jur împrejur și cu compania coloană de marș după mine, am pornit în zdruncinările căruței la Comenduirea Pieței. Pe drum mulțime de curioși întrebau cine sunt! „Un spion al nemților!", răspundeau jandarmii.

„Ăla care a vândut planul luptei dela București?"

„Da!

„Mă, da mari porci sunteți" se 'nfurie Vodă „Marș cu garda de aci că vă ia mama dracului!" Jandarmii despresurară căruța, dar veneau în urma ei.

La Comenduire ne eși înainte un caporal ovrei, beat mort, care îngână:

— A hă! ați venit dija cu spionul? Merjiți la Dumnești". Deodată auzii vre-o doua plesnete și ovreiul se sbătea sub roatele căruței.

„Na iuda, mai vorbește dacă'ți dă mâna!" isbucni Vodă care'l pălmuise strașnic. „La poliție!" porunci sergentul înfuriat.

Iar pornirăm la drum. Compania nu vroia să mai plece înainte spre Pantelimon cum avea ordinul, ci mă urmă, până când trebuia să fiu eliberat și apoi să mă ia cu dânșii în retragere.

Am trecut pe calea Victoriei. Bătea un vânt rece, Tunurile din jurul Bucureștiului încetaseră zgomotul lor groaznic, iar lumea aștepta înfrigurată sosirea inamicului. Pe străzi lipite afișe, prin care Prefectura Poliției anunța că: *„Germanii să fie primiți cu luminile aprinse la toate casele"*.

Ajuns la Prefectura Poliției, câți-va soldați mă ridicară să mă ducă la Prefect care era un General de rezervă.

Acesta tocmai se dădea jos pe scări și nici nu voi să stea de vorbă cu mine.

— „Domnule Prefect! sări cu gura Vodă", dacă nu-i dați drumul îl luăm noi cu deasila.

— „Mă mojicule, pun să te închidă acum", îl amenință manieratul f st general român

— „Și eu pun compania să tragă în poliția D-v. zece salve!" îi strigă Vodă furios.

— „Domnule, îmi zise generalul. Din momentul ce te tratează așa țara, deși ți-ai rupt oasele pentru dânsa, ce tot

mai cauţi să te evacuezi în Moldova? Stai aci că nu te mănâncă nemţi!"

— „Nu pot Domnule General; mă duc după autorităţi să lămuresc chestia cu spionaju[l]". In momentul acela apăru la cancelaria jandarmilor pedeştri căpitanul M. care îmi zise: „Cunosc chestia d-tale şi cred că e eroare la miljoc; Poţi pleca cu compania, dacă nu vrei să rămâi în spital".

Soldaţii îmi pregătiră un culcuşi de paie mă înveliră cu două pături şi o luarăm pe calea Victoriei spre şosea, ca de acolo să luăm drumul Moldovei, unde noi fapte de războiu şi noi suferinţi ne aşteptau.

Pe calea Victoriei, ofiţerii „bolnavi", cuconiţe nostime, şi alte simandicoase mutre, aşteptau cu flori *„civilizaţia şi organizaţia germană"*.

1917 Ianuarie 10, Spitalul Sf. Spiridon, Iaşi

GHEORGHE CORNEA

INTERIOARĂ

Când am strigat cu voci pasionate
Din orga mea haotică să vii —
Ţipau dorinţele ca fiare torturate,
Urlau viorile de fontă, discordate —

Şi inima, din drumuri depărtată,
O roată'n şuer, se rostogolia, aci.

Dar ai venit —
Întârziată —
Din recunoştinţă parcă...
Şi iată :
Găsit-ai orga amuţită, ca o arc
Pe care animale moarte o încarcă —

Şi într'o parte roata răsturnată
Cu, din adânc, obada care a plesnit.

F. ADERCA

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Regina Maria: „COCOȘUL NEGRU"

„Cocoșul negru" este, în realitate, o tragedie. E tragedia unui suflet. A sufletului. Și de aceea trebuie considerată ca o lucrare de seamă.

„Cocoșul negru" însemnează presimțirea rea, cântecul soartei blestemate. Credința în soarta rea este temelia poemului. Cocoșul negru cântă la nașterea eroului Nenoroc, ceiace înseamnă că toată viața lui Nenoroc, orice ar face dânsul, va fi nenorocită. Intâia nenorocire este că născându-l pe el, mama moare. Un semn mai mult deci că cocoșul negru a cântat la nașterea lui, că s'a născut în zodie blestemată. Cocoșul negru cântă iar și tatăl lui Nenoroc moare ucis, iar Nenoroc, împreună cu fratele său, născut în ceas bun, e aruncat în închisoare și osândit la spânzurătoare.

Nenoroc e în închisoare și-și așteaptă moartea. In locul călăului însă se pomenește cu vistierul, sub chipul căruia e ascuns Diavolul, care îl scoate din temniță, îi dă aur, îi va da plăceri, îl va îndemna la fel de fel de păcate, pentru a-i lua sufletul. In clipa când pleacă Nenoroc cu Diavolul, apare Arhanghelul care îi făgăduește fericirea veșnică dacă îl va urma pe dânsul.

Aici e greșala grea a tragediei. Nenoroc este ursit diavolului, fiindcă i-a cântat cocoșul negru când s'a născut. Deci orice ar face al diavolului va fi, Atunci ce nevoe mai e să-l ademenească diavolul? Nu e nevoe. Nenoroc va merge singur pe calea răului, fiindcă așa i-e scris. Tocmai Arhanghelul ar trebui să-l ademenească sau să caute cu orice preț să-l smulgă din ghiarele soartei rele. Arhanghelul ar trebui să iea rolul Diavolului îndemnându-l mereu să facă bine și Nenoroc, prin ursita sa, să facă totuși mereu rău.

D. Eftimiu însă pare că urmărește altceva. Diavolul și Arhanghelul nu sânt personificarea Răului și a Binelui. Sunt numai exteriorizarea pornirilor, spre rău sau spre bine, ce se luptă în sufletul lui Nenoroc. Tentațiunile Diavolului nu vor trebui deci privite ca venite din partea reprezentantului Răului; trebue privite ca personificarea gândurilor ce răsar în sufletul lui Nenoroc îndată ce se află într'o situație nouă. Deasemenea și chemările Arhanghelului nu sânt decât Binele ce se ascunde în adâncul sufletului acestui om ursit Răului.

Astfel privit „Cocoșul negru", firește, numai suferă de inconsecvența de concepție amintită. Suferă însă totuș de greșeli de expresie sau sensibilizare nu mai puțin grave.

Căci, dacă Diavolul și Arhanghelul nu sunt decât personificarea sau exteriorizarea frământărilor lui Nenoroc, atât unul cât și celalt ar trebui să apară sau veșnic subt același chip, sau să nu apară niciodată subt chipul convențional de Diavol și de Arhanghel. Altfel e inevitabilă o confuzie dăunătoare clarității ideei, confuzie care este cusurul mare al tragediei d-lui Eftimiu. De aceea îți face impresia, uneori, că

subiectul covârșește puterile și cugetarea autorului. Și de aceea, în „Cocoșul negru". Diavolul și Arhanghelul, cu cât înaintează poemul cu atât par mai mult personagii de melodramă, fără un înțeles adânc, simbolic.

O valoare excepțională capătă „Cocoșul negru" prin eroul său Nenoroc, un personagiu adânc omenesc și tragic, în concepție ca și în realizare.

Nenoroc, predestinat răului, trebue să aibă o viață de păcate îngrozitoare. Ca să poată avea femeea ce o dorește, e împins de soarta lui rea să omoare pe iubitul acelei femei ; și totuși nu se poate bucura de dânsa. Ca să-și astâmpere foamea soarta îl silește să omoare pe un nenorocit. Sădind răzvrătire în sufletele celor obijduiți de nevoi, își pierde avutul câștigat prin muncă amară. Zugrumat de decepțiile vieței e mânat să-și curme singur zilele. Degeaba se sbate veșnic degeaba încearcă să scape din ghiarele soartei. Blestemul cocoșului negru îl urmărește pretutindeni.

Și totuși într'însul trăește mereu dorința „zărilor albastre", Și totuși nădăjduește neîncetat. După fiecare păcat pornește înainte, spre necunoscutul tainic, spre viitorul dela care așteaptă veșnic ceva.

Teama cu care privește Nenoroc în vâltoarea vieții, tremurările, îndoelile și remușcările lui sunt adânc omenești. Printr'însul vorbește sufletul nostru, al tuturora, sufletul îngrozit în fața vieței imense, în fața lumei străine, Nenoroc, ca și noi, își dă seama de zădărnicia sforțărilor lui și totuși luptă mereu, se svârcolește se chinuește.

Prin Nenoroc «Cocoșul negru» tintește să dea o formă mai deslușită unor taine puțin deslușite ale sufletului omenesc, să statornicească clipele de îndoială chinuitoare ce simțim în fața viitorului misterios, să întrupeze pornirea și dragostea de «zările albastre» spre care toți ravnim necontenit.

D. Eftimiu, în „Cocoșul negru", a atacat un subiect mare. Nu l'a cristalizat încă pe deplin. Ne-a dat o operă frumoasă, dar încă nedefinită. O operă de cugetare până să ia forma definitivă, trece prin multe ipostase. „Cocoșul negru" e o astfel de lucrare. D. Eftimiu o va cizela, o va frământa încă. negreșit, de multe ori. Ii va da forma desăvârșită ce trebue s'o aibă pentru a fi pusă printre operile mari literare.

L. REBREANU

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

SFINXUL...

Prețul Lei 10.—

Editura ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

VA APARE DE

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY

A APĂRUT DE

L. REBREANU

CALVARUL

O povestire de actualitate extrem de interesantă, cu peripeții palpitante, într'un volum elegant de peste 250 pagini.

6 LEI

Editura ALCALAY

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

Viitorul

REVISTA LITERARA ȘI ARTISTICĂ

SUMARUL:

Tudor Vianu . . . . . Hortensia Papadat-Bengescu
G. Rotică . . . . . Zadarnic
Constanța Marino Moscu . . . . Alecu Brădeanu
Virgiliu Moscovici . . . . Păsărarul
Maiorul Gheorghe Brăescu . . . . Declin

CRONICI:

Mihail Iorgulescu: Teatrul Regina Maria;
DEMI MONDE, de A. Dumas fiul.

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4781

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

UN LEU

APARE SĂPTĂMÂNAL

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Măndru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 23 16 OCTOMBRIE 1920

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA
Director: E. LOVINESCU

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU [1]

Privită în sensul şi devenirea sa opera d-nei Hortensia Papadat-Bengescu n-a apărut când-va ca semnul unei feminităţi care începe. [2]) Întovărăşind conştiinţa instinctului, şi în curentul unei inspiraţii femenine generale, scriitoarea noastră schiţa un tip de nobleţea unui regn superior. E în talentul său dărul ascuţit de a scruta principiile ce asvârla în sus comanda determinărilor celor mai capricioase. Despre d-na Hortensia Papadat-Bengescu s'a spus că este o *analistă*. Linia frântă şi neaşteptată a unui suflet ce vecinic începe şi mereu se contrazice, d-sa ştie să o lege de temelia principiilor pentru a le întregi în blocuri 'şi paralelipipede solide. Când, pornită din larguri necercetate, o tremurare se produce pe ţărmul cuprins încă în aburi al conştiinţei, scriitoarea trage mai departe limita undei şi—rece, pozitivă, cu o mână de hirurg şi un ochi de entomolog—apreciază, judecă şi clasează. E o calitate care devine numai decât un defect. Căci în permanenta sforţare cerebrală de a aprecia, judeca şi clasa, observaţiuni cu totul de detaliu se pun sub pavăza legilor eterne, expresiuni obişnuite se întorc în paradox, cuvinte proprii se disolvă în perifraze: dovezi felurite ale unei singure slăbiciuni ce primeşte numele de *preţiozitate*.

E interesant poate de a caracteriza felul analitic al operei d-nei Hortensia Papadat-Bengescu. El nu se aseamănă, firește, cu felul lui Bourget. Rece, din nevoia unei ţinute sufleteşti, el e în realitate animat de căldura unui temperament pasionat. Ştiinţific, ştiinţa sa e metafizică. D-na Hortensia Papadat-Bengescu nu *explică* prin ideile psihologiei, dar în virtutea unor principii ce domină experienţa, fără a se fi înălţat dintr'însa.

Şi felul analizei sale nu se apropie nici de acel, clasic, al lui Stendhal. Netăgăduit că, asemănător maestrului francez, din unica aplicare a inteligenţei ce despică şi vrea să înţeleagă, rezultă pentru scriitoarea noastră, un farmec ce trăeşte din sine şi pentru sine. Astfel, analiza alunecă repede

1) Sfinxul ed. Alcalay
2) Sburătorul, I, 3

LICEUL TEORETIC LITERAR SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

într'o deviație și înmoaie pe actor în lenea inteligentă a spectatorului. Eroii lui Stendhal însă sunt admirabili de forță, invenție și agilitate. Dacă alături de blocurile pe care activitatea lor le prăvălește, ei trag și schema liniilor de putere și gravitate dintre granițele cărora nici o mână omenească nu poate împinge niciun bloc de piatră,—aceasta o fac în temeiul adevărului că plăcerea crește cu conștiința. Eroii lui Stendhal sunt voluptuoși. Satisfacția trezită cu încordarea unui mușchiu și reușita unei inițiative, ei vor s'o prelungească și s'o păstreze. De aceia o sorb îndelung, o contemplă și o raționează. Analiza lor prelucrează un material de fapte și împrejurări active.

Unde sunt însă, în opera d-nei Hortensia Papadat-Bengescu, eroii și faptele lor? Scriitoarea noastră nu înfățișază niciodată voințe și niciodată nu redă fapte. Ea nu e nuvelistă și nici romancieră. Analiza sa nu însoțește viața. Ea se oprește tocmai acolo unde viața începe cu activitatea. E o analiză de motive subconștiente. Mai înainte însă ca aceste motive să devină eficace, pentru ca unindu-se cu forța evenimentelor, să străfulgere inițiative și să orienteze destine, ele se pierd în propriul lor nelămurit și lâncezeală.

Și acum, marea problemă care se oferă acestei analize ce pare fără obiect—într'atât obiectul asupra căreia se aplică e imaterial, sustras voinței și conștiinței—e *dorința*. E o problemă de fiziologie pe care scriitoarea o ia și o reia, o ține îndelung sub lentila atenției, o întoarce pe toate fețele. E o obsesiune ce scutură ființa cu un fior prelungit. Și când numai e fiorul și trepidația aceea, e fierberea înăbușită din toate interstițiile trupului. Pieptul golit își lasă atunci greutatea în viscere; brațele se dau în lături și coastele se ridică pentru a readuce greutatea în golul ce se sapă tot mai adânc. Din toate părțile se înfiripează o jale, o tristețe amară pe care clocotul când și când mai năvălitor al sângelui o hrănește cu desnădejde și crudă dorință. Și când numai e nici clocotul acesta, când scăpat de imperativul unei fiziologii rebele, sufletul dobândește o relativă libertate, e toată dispoziția aceea de șăgalnică melancolie. Ca într'un *scherzo* cugetul se ridică ușor, asemeni unui bolnav cu pondera organelor subtilizată de cloroform, privește neștiutor în juru-i; iar în urmă câte fantezii vesele și butone, triste și glumețe nu înfiripează, pe când fără sfârșit se urmează șueratul ca de bolnav cu frigurile prizoniere'n carne.

Dispoziții de felul acestora se înșirue în proza d-nei Hortensia Papadat-Bengescu. Prin felul lor foarte subiectiv, prin lipsa unui contur mai precis, dispozițiunile acestea au un caracter muzical. Chiar datorită faptului că d-na H. P.-B. nu organizează niciodată caractere sau acțiuni, ci prezintă numai *dispoziții*, opera sa se caracterizează muzical. Dispo-

ziţiunea e o stare vagă, difuză, aparţinând exclusiv timpului şi ca urmare apropiată de inspiraţia şi emoţiunea muzicală. Un suflu muzical străbate întreagă opera d nei H. P.-B.

Dispoziţiunea aceasta, muzicală prin însăşi esenţa ei, solicită imagini, situaţiuni şi idei. Ideile solicitate dau înfăţişarea analitică. Am văzut însă că ele nu prezintă nici sistema lui Bourget şi nu se înşiră nici cu paralelismul unui Stendhal. Însoţite de o căldură pasională şi excesivă în raporturile pe cari le stabilesc, ideile scriitoarei îmi apar mai de grabă ca unul din felurile în care simţirea sa exclamă şi se încearcă... Ea caută şi se refugiază în Cereber, după cum caută şi se încearcă în sensaţiunile văzului, ale organelor şi ale auzului. Puterea sa cea mai mare e poate în bogăţia asociaţiilor ce se oferă neliniştei sale permanente şi inepuisabile. Aduse de fluxul acestei forte dispoziţiuni amănuntele plastice şi raporturile teoretice se adună, se aglomerează ; derivă din linia simplă a judecăţii principale, încrângături şi ramificaţii ce se îmbină şi se întretae în arabescuri complicate, după legea unei simetrii savante. E o frază amplă, bogată şi capricioasă.

Compoziţia păcătueşte însă mai totdeauna. In *Scrisorile Bianei Porporata* se poate încă urmări linia unei evoluţii şi gradaţiuni. Nesigură şi aici. Cu toate acestea e în mişcarea sentimentului, în digresiunile şi situaţiunile pe cari le aduce, ceva din trecerea *dorinţei* dela propria ei intuiţiune obscură, prin nu ştiu ce neliniste care îşi asociază tot misterul naturei, se extenuează în reverii erotice, pentru a ajunge la faza în care dorinţa s'a pozitivat. De-acum Bianca Porporata ştie conţinutul şi puterea dorinţei sale. E în ultimele rânduri ale scrisorilor pe cari le trimite lui Don Juan, în Eternitate o tragică şi amară certitudine. „Cavaler diabolic, îţi promit „că îmi voi lua un mire al păcatului cu numele tău predes„tinat. Sânt eu, Juan, aceea care-ţi vorbeşte, sânt eu, cu ro„chia albă ca gâtul mândru al lebedei, stropită cu lalelele „sângerate ale dorinţelor.

„Ce frumoasă e viaţa, Juan! Adesea, seara, când sufletul „meu rămâne desbrăcat ca şi mine când scot ultima pânză, „îmi zic,—fiindcă fără de preţul ce punem pe ele şi timpul „şi sufletul nostru goale numai sunt nimic,—îmi zic: „De nu „m'aş mai deştepta mâine!.."

Aruncând ultima pânză, Bianca Porporata a devenit Menada pregătită pentru cerebrarea tragică şi conştientă a instinctelor.

O intenţie de organizare romanescă putem găsi şi în *Romanul Adrianei*. E un adevăr de observaţie epică în psihologia femeii opresată de condiţia socială, evadată către libertatea individualităţei ei. Motivarea finalului e însă insuficientă şi scriitoarea n'a folosit toate posibilităţile unui subiect paternic care, într'un mediu social bine caracterizat şi cu

redarea unei psihologii mai active printre oameni și imprejurări, ar fi putut da și un bun roman.

Deadreptul rău compus e însă *Pe cine a iubit Alisia?* O impresiune obsesivă se degajă și de aici, dar evoluția nu există, sensul e absent. Nici expresia particulară nu mai rezistă. Totul se îneacă în confuzie și nedumerire.

* * *

Defectele ca și calitățile scrisului d nei H. P.-B. sunt semnul aceluiași lirism esențial. Lui i se datorește lipsa de obiectivitate și de rezervă asupra sentimentului care împiedică motivarea strânsă și o organizare epică. Dar tot lui i se datorește remarcabila putere de suggestie ce se desprinde din toată producția scriitoarei noastre.

Prin felul inspirației sale, d-na H. P.-B. destăinuește mai ales un tip muzical. Dotată însă cu gustul ideilor abstracte, d-sa a creat, neapărat, mai mult decât o proză de *analiză* o *ideologie pasionată*. Dacă totuși cineva ar ține la primul termen, ca fiind mai limpede sau mai general, el trebue înțeles după cum s'a arătat aci.

TUDOR VIANU

ZADARNIC

Cu vorbe închegate din urâ suspinată
Am început scrisoarea, în gându-mi hotărît
Să-ți spun de astă dată amărăciunea toată
Ce zi cu zi în suflet pe rând mi-ai coborît.

Și cum scriam la masă și-ți acuzam iubirea,
Cu fiecare slovă ce se 'nșira gemând
Simțiam cum scade'n mine, cum piere răsvrătirea
Și sufletu mi se face din ce în ce mai blând.

Iar când să'ncheiu scrisoarea, din lunga suferință
Eu m'am trezit deodată scrindu-ți gingășii
Și'n rândul cel din urmă cu atâ a stăruință
În fiecare slovă, eu te-am rugat să vii.

G. ROTICĂ

ALECU BRĂDEANU

I

Părea că *Norocul*, după mult umblet şi fugă şi înconjur, se oprise din întâmplare şi nu mai părăseà de un timp casa lui Alecu Brădeanu.

Noroc îi ziceau unii, concretizând astfel rezultatul priceperei şi al energiei desfăşurate de acel om în care Lucia, nevastă-sa, cunoscuţii şi prietenii descopereau pe fie-ce zi însuşiri ce păreau a se întrece în manifestarea lor.

Ca să-şi poată «asigura bătrâneţea» Brădeanu părăsise într'o zi Prefectura şi cu micu-i capital îndoit de un împrumut, pentru care girase doi prieteni, se aruncă în întreprinderi ca înotătorul într'o apă tulbure şi adâncă. Pădurea cumpărată îi aduse, dela început, un venit neaşteptat ce fără multă codire îl întrebuinţă într'o fabrică unde materialul şi braţele eftine dădură un atât de mare avânt întreprinderei, încât el puse în scurt timp cea mai mare parte din capital în acţiunile unei mari societăţi pentru construcţie de case, al cărei fondator şi prim acţionar era.

Harnic, neadormit, stârnea mirarea şi admiraţia celor cari, văzându-i activitatea şi curajul cu care se arunca şi în întreprinderi îndoelnice, îl invidiau, pe când alţii, socotindu-i priceperea şi energia ca o bază sigură, se înălţau alături de acest om şi se socoteau favorizaţi încredinţându i capitalul.

«Mare îndrăzneală are omul acela» zicea într'o zi un cunoscut al fostului prefect către un prieten. «Cine ar fi zis, până eri alaltăeri, că Brădeanu de atunci va fi omul de astăzi, cine?»

— Aşa-i; eu care-l cunosc de atâta timp aşi fi jurat că într'însul nu era nimic din ce se vede astăzi; dar ce să mai zic de mine? Nevastă sa chiar se minunează; el, altădată atât de cumpănit în cheltueli s'a schimbat deodată şi-i azi ceia ce se zice: *mână spartă*».

— Are omul mult şi nu mai calculează.

— Curios e omul zău; pe lângă calculele ce trebue să-şi facă învârtind atâtea afaceri, Brădeanu îmi pare câte odată incapabil să facă pe cel mai simplu; calculul traiului zilnic, mon cher...

— Capacităţile au cusururi de acestea, sunt pete în soare...

— Se poate. Eram alaltăeri la ei la masă—Brădeanu trebuia să se întoarcă dela Bucureşti—vine şi ce crezi că aduce?

— Tot Capşa şi jumătatea magazinului Bon goût.

— Aşi... A adus, domnule, aproape un vagon de mobilă dela Portois et Fix.

— Poate că-i ceruse nevasta ori i-o fi ghicit Brădeanu dorinţa.

— Da de unde... Lucia e cea mai cumpănită şi cea mai mo-

deștă femee din câte am întâlnit; a crescut sub ochii mei și știu că nu-i în stare de o asemenea pretenție.

— Ce-a zis doamna Brădeanu?

— Ce să mai zică, era lucru făcut..

— O simplă vanitate de îmbogățit.

— Știu eu... Capitalul lui rulează, e împărțit și cheltuelile i nesocotite mă îngrijesc.

— Brădeanu te îngrijește?! Acest cap atât de bine organizat te poate uimi ca pe toată lumea dar de îngrijit—nici vorbă. Cheltuelile lui vor fi poate ispășirea vre-unui păcat; așa fac unii dintre noi; au câte-odată remușcări și-și închipue că se plătesc cu voiajuri, tualete și alte nimicuri necesare atât cât noi bărbații vom fi cum suntem.

— Și crezi că Alecu, atât de serios și preocupat... Se pretinde doar că spiritul poate fi adesea un acaparator...

— Excepții la care slujesc în primul rând vârsta și poate chiar principiile...

— Poate.

. . . . . .

In odaia turcească Lucia stă rezimată într'un cot pe sofa; ochii ei verzi, umbriți de cearcăne negre, se apleacă ades și par a urmări întortocherea desenurilor de pe covorul persian;—alături, pe un puf, Brădeanu fumează—și cu gândul aiurea mișcă încet și parcă fără de voie vârful unui picior.

— Nu ne trebuia mobila, aveam destul și apoi nu vezi tu că nu-i la locul ei în casa asta?

— Crezi că am să mai stau mult aici? Cumpăr imediat casa lui Isvoranu și pe urmă, până într'un an, îmi construesc una într'un stil ce-l am de mult în gând.

— Casa lui Isvoranu nu-i de vânzare.

— O vinde cu prețul care i-l dau eu.

— Nu-s de părere, Alecule; ar trebui mai întâi să-ți asiguri un capital și pe urmă... Nu se știe ce întorsătură iau lucrurile, fii mai prevăzător, nu te bizui prea mult pe noroc și nu mai cheltui fără rost; mobila nu ni-i necesară dragul meu...

— Iaca ce-i să vrei să faci plăcere.

— Aruncarea banilor nu-mi poate plăcea, avem copii și suntem tineri...

— Parcă te-aș întreba; fac cu ei ce-mi place, eu câștig...

— Atunci nu-ți scuza fanteziile cu plăcerea ce pretinzi că ai vrut să-mi faci...

— Nu mă înțelegi și niciodată nu m'ai înțeles; vreau să arăt lumei cine sunt; azi mare capitalist, mâine desigur ministrul finanțelor și în cel mai scurt timp voi avea în mână aproape toată noua industrie a țărei românești, mă înțelegi?

Zice Brădeanu cu ton ridicat, primblându-se prin odaie.

— Nu-mi spuseseși ambițiile tale, dar ori cum..

— Nu m'ai înțeles, nu, nu, nu repetă el trecând brusc în camera de alături.

Ca un copil ce a greşit, Lucia îi merge în urmă şi apropiindu-se încet îl desmierdă, sărutându l.

— Nu te supăra, Alecule, cred în ascensiunea ta, dar nu-mi pot imagina că lucrurile acelea...

— Lasă-mă în pace!

Strigă Brădeanu, scuturându-şi braţul de pe care cade mâna moale a Luciei.

— Te-ai supărat că vreau să economisesc?

— Taci ori plec.

Lucia se desbracă, îşi înghesue capul în perină şi adoarme, plângând încet să n'o audă Brădeanu ce, negăsindu-şi astâmpăr, se scoală, deschide uşile celorlalte odăi şi se primblă uitându-se în pământ şi vorbind singur.

— Ce ai, ţi-i rău, Alecule?

Il întreabă Lucia trezindu-se într'un târziu.

— Da, mi-i rău, mă doare capul.

— Să-ţi pun un compres?

— Nu, lasă-mă în pace.

— Ce să-ţi fac?

— Să mă laşi în pace.

— Hai, Alecule, culcă-te şi te linişteşte.

— După ce m'ai îmbolnăvit; Nu ştiu ce ai de un timp cu mine, se vede că-ţi prea stau în cale...

— Vai, ce spui?!

— Ce gândesc, ce este poate.

— Hai taci şi culcă-te, pleci mâine la Bucureşti şi ai să fii obosit

— Cine ţi-a spus că plec la Bucureşti...

— Tu

— Când?

— Astă seară, la masă.

— Eu ţi-am spus că plec la Iaşi.

— Fie, fie şi aşa, eşti preocupat, vei fi greşit, n'are nici o importanţă.

Printre cele trei trenuri ce se întâlnesc la aceiaşi oră în gara din Ploeşti, Brădeanu se îndreaptă, grăbit şi uitându-se lung în urmă, spre cel de Bucureşti; se sue şi privind nemulţumit la locurile ocupate, se aşează şi încearcă să cetească primul ziar din teancul ce l-a adus sub braţ; citeşte câte-va rânduri, se întinde şi rezemându-şi un picior peste cel'lalt îl mişcă necontenit uitându-se afară o clipă, apoi, nerăbdător, se scoală şi călcând, la întâmplare, peste picioarele celorlalţi călători iese pe coridor bombănind... Ca felinarele automobilelor, ochii femeilor pierdute strălucesc din depărtare urmărind pe cei ce se opresc cu trăsurile în faţa hotelului Central; servitorul sue geamantanul, pe când Brădeanu stă ca înfipt în poartă, măsura şi urmăreşte cu priviri pătimaşe pe cele ce şi încetinesc pasul, se uită cu coada ochiului şi ar vrea parcă să se apropie de vitrina magazinului alăturat; un semn şi o mişcare îndrăzneaţă aleg şi hotărăsc pe aceea ce, într'o noapte, îşi va asigura pe un timp existenţa şi luxul necesar.

. . . . . .

Cu capul greu şi pustiu de gânduri, cu picioarele slabe ce parcă tremura sub greutatea trupului obosit, Brădeanu scoboară, a doua zi, scara hotelului îndreptându-se încet spre cafeneaua din faţă; aiurit se aşează la o masă de lângă fereastră şi, uitându-se la mulţimea ce se încrucişază, ochii îi lunecă şi se opresc asupra femeilor ce-i par a se fandosi, privindu-l şi un gând nebun îi trece prin minte dându-i o simţire fără de seamăn; ar vrea să le vadă, să le cunoască odată pe toate şi trăeşte o clipă, în închipuire, o noapte de orgie romană. Două picături de spumă albă i se arată pe la colţurile gurei din care mestecă încet ţintindu şi ochii, măriţi şi roşii, într'un punct din peretele lustruit al cafenelei; faţa-i galbenă se învineţeşte, buzele se mişcă fără a se putea aduna, iar mâna ce-a ridicat'o să cheme chelnerul, cade moale, pe masă, cu un sgomot surd.

„pp... lata, p...lata!"

repetă el, şi-şi simte în gură limba grea.

„Neodihna de astă noapte", se gândeşte Brădeanu şi, îndreptându-se spre hotel, străbate prin furnicarul de lume în care multe femei, ca muştele în aer, umblă la întâmplare căutându-şi hrana... Vederea lor îi trezeşte iar închipuirea şi amintindu-şi de câte-va zile petrecute cu o veche cunoştinţă în toată patima ce-o mărise misterul, se opreşte şi chiamă comisionarul ce-l urmărea cu privirea din colţul străzei.

. . . . . .

„Eşti obosit, Alecule"

Ii zise Lucia întâmpinându-l pe terasă.

— Eh, obosit... adică de ce să fiu obosit?

— Eşti palid, nu-i fi putut dormi în tren.

— Cine doarme bine în tren?

— Hai du-te de te spală, dejunează şi odihneşte-te, te aşteaptă o duzină de scrisori; a venit şi un domn care te caută foarte grăbit pentru un contract... Nu ştiu ce spunea de o fabrică... Cumperi o fabrică şi eu nu ştiu nimic? ai vrut să-mi faci o surpriză, te am înţeles, pentru asta te-ai dus la Bucureşti...

— La Bu...cureşti? Cine a fost la Bucureşti?

— Tu.

— Visezi.

— Ei, visez, visez; tu vrei cu orice chip să aflu după ce va fi lucrul făcut.

— Ai iluzii. Eu mă duc la Iaşi să-mi caut de treburile mele şi ea...

— Nu, nu, n'ai fost, Alecule, n'ai fost... ha! ha! ha! te-am prins...

— M'ai prins, pe mine m'ai... prins, cu... ce mă rog?

— Da, da, da, te-am prins, ia uite-te colo pe geamantan la reclama cea albastră scrisă cu alb „Marele hotel Central Bucureşti". Voi, bărbaţii, nu puteţi minţi nici când o faceţi într'un scop bun.

— Eu n'am fost la Bucureşti, femee, reclama o fi de altă dată... Şi, lasă-mă în pace cu chestia asta, îs obosit.

— Te-ai supărat că ţi-am descoperit şiretlicul?

— Ce şiretlic?

— Surpriza ta.

— N'am să-ţi fac nici o surpriză.

— Ba da, ba da, ha! ha! ha! Nu vezi că reclama pecetluește gura geamantanului, nu vezi? Ai fost la Bucureşti.

— Ai isprăvit?

— Da. Altă dată, când îi vrea să faci surprize, să fii mai prevăzător...

— Nu-s prevăzător şi tu, pentru că scormoneşti atât, eşti ordinară, or-di-na-ră, m'ai înţeles?..

— Alecule!

— Pleacă de aici ori plec eu, strigă răguşit Brădeanu, repezindu-se la pălărie şi, observând că Lucia se îndreaptă grăbită spre uşă, se trânteşte cu faţa în sus pe canapea. Ochii îi sunt împăinjeniţi şi'n cap simte greutatea ce-i pare că i se lasă astăzi pe creer mai mult ca oricând... Ca şi când n'ar fi fost, tot ce se petrecuse între el şi Lucia lunecă, fuge şi dispare în învălmăşagul de gânduri din care se desprinde, mai bine conturată, amintirea petrecerei din Bucureşti: buzele-i vinete şi groase, ce de un timp par a nu mai avea puterea să se apropie, se mişcă numai într'o parte în murmuru-i încontinuu. Un ochiu ce se uita mai drept înainte pare a se fi mărit, străluceşte mai tare şi lunecă în orbită ca bula de aer în lichid.

„Nu, nu poate şti, cine să-i spue?

Se gândeşte într'un târziu Brădeanu clătinând, fără voie, vârful piciorului.

„Şi de-ar şti... atâta pagubă" îngână el privind lung într'un loc din tavan.

„Tata! tata! a venit tata dela Bucureşti".

Se aude strigând pe sală o voce de copil şi din odaia vecină doi băeţei mici, în haine de şcoală, se năpustesc spre Brădeanu ce pare adormit...

— Ce ne-ai adus, tată, dela Bucureşti?

Intreabă copii sărutându-l şi cercetând cu ochii în juru-le.

— N'am adus nimic, n'am avut timp, am fost ocupat.

Răspunde el într'un căscat înlăturându-i, şi, cu capul plecat, adus de spate, trece în biurou, unde se aude zbârnâind telefonul.

— Da, da, în dimineaţa asta, acum chiar... desigur, te aştept, la revedere...

Brădeanu lăsă silnic receptorul şi cu mişcări obosite rupe plicurile ce aşteaptă alături şi ceteşte, la rând, câte-va scrisori; pe faţa-i palidă şi asimetrică nu se mişcă nici un muşchiu doar buzele, mai învineţite, se închid strâmb într'o parte.

— Cuconaşule, a venit domnul Preda să-l poftesc?

— Da, da.

Zise Brădeanu şi într'o mişcare de animal sălbatic, ce se apropie tiptil de pradă, face numai un pas până 'n faţa servitoarei şi, cuprinzând'o în braţe, o sărută cu patimă.

„Să l poftești" spuse el femeei uluite întinzându-i, ca pe furişi,

SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

o bancnotă şi aşezându-se la biurou, pe faţa bilioasă şi pătată şi în ochii ce cată mai mult în lături, trece un surâs pervers.

Prin oglinda din sală ce stă în faţa uşei larg deschisă a biroului, Lucia, încremenită, a văzut tot ce se petrecuse şi fără a putea gândi se târăşte până în camera vecină. . . . . .

. . . . . .

— Bine ai venit, Alecule

— Beene...

Răspunde, leneş, Brădeanu, nemişcându-se din fotoliu, uitându-se în altă parte şi, întinzând tovarăşului mâna, cu degetele moi şi desfăcute, tace şi priveşte înainte ca preocupat de un alt gând...

— Am venit prea de dimineaţă, mi se pare că ţi-i somn...

— Nuuu...

— Ai tranşat cu Grünstein? Când trimete vagoanele de scânduri?

— Care Grünstein?

— Ţi-i somn, bre omule, mă duc acum şi viu după dejun, pe la patru, să mă aştepţi; avem de pus la cale lucruri importante, te văd eu că acum nu poţi asculta, dar încă să rezolvi...

— Nu dorm, spune că te ascult.

— N'ai fost la laşi pentru scânduri?

— Da.

— Ce-ai făcut? Ai fost la depozit, le-ai ales?

— Am chemat pe Grünstein la hotel ba nu, i-am dat întâlnire la Azuga şi... n'a venit.

— Şi n'ai trimes să-l cheme?

— Nu.

— Va să zică a-i pierdut două zile degeaba... Mai bine erai aici ca să hotărîm ce-i de făcut cu Iacob.

— Care Iacob?

Întreabă Brădeanu cu un interes ca şi când numele i-ar fi fost cu totul necunoscut.

— Care Grünberg, care Iacob?! parcă eşti aiurea, Brădene, ţi-i somn.

— Aaa, Iacob, da Iacob, administratorul nostru dela fabrică, ce-i cu el?

— Cum, ai uitat? Nu ştii?

— Erau oare care încurcături, ei şi...

— Nu-i numai atât; l'am controlat şi am găsit în casă o lipsă de 15.000 de lei şi de lâna pe care am cumpărat'o în urmă—cele trei sute de kilo—nu-mi poate da nici o socoteală până astăzi.

— Cum se poate?

— Aşa-i, dar ce-i de făcut?

— Sesizăm parchetul, mă mai întrebi? O facem chiar azi, chiar acum.

— E o cale, dar vezi, mon cher, Iacob nu-i tâlhar şi nu poţi lua cu el măsurile care s'ar cuveni unui hoţ ordinar; că-i responsabil nu-i nici o îndoială, însă vezi, el poate fi responsabil numai până la un punct; stăpânit de viciul său a făcut fapta şi în stare normală n'ar fi făcut'o poate.

— Iacob nu-i un nebun alcoolic, pe care să-l ştii şi de care să te poţi feri şi, aşa cum e, Iacob e responsabil, archi-responsabil.

— Măsura justă a responsabilităţii n'o putem avea, asta-i sigur, dar aceasta există în conştiinţa umană, departe de ştiinţa pozitivă, convin.

— Ascultă Preda: Atât cât un om trăeşte între noi fără ca prin felul lui de viaţă, prin faptele lui să fie socotit anormal, acel om e responsabil şi-i susceptibil prin urmare să fie condamnat.

— Ce putem şti? Un Iacob sau un altul ne interesează atât cât profităm pe urma lor: şi nu ne putem gândi ce li se poate petrece în minte într'un anumit moment şi de aceia ar trebui să compensăm indiferenţa noastră cu mai multe şi mai adânci cercetări.

— Dacă vrei să te pui din punctul de vedere al culpabilităţei, filozofezi, mon cher... Ceia ce atrage condamnarea nu-i atât faptul în sine ci sentimentul ce-l au oamenii, care judecă, de ceia ce-i cu totul deosebit de ei şi de viaţa lor.

— Este totuşi o măsură a responsabilităţii.

— Pentru mine nu există nici o limită în acest domeniu, o susţin; îmi pare rău de Iacob, dar trebuie să luăm imediate măsuri...

— Şi când te gândeşti prin ce lume de condamnabili şi anormali ne învârtim, Brădene... unii se ascund de minune şi pe alţii nu-i observăm.

— Cu atât mai bine pentru ei.

— Şi mai rău poate...

— Azi filozofezi; grăbeşte-te mai bine, ştii ce ai de făcut...

— Dar cu plăţile?

— Lucrătorii?

— Vedeţi şi voi, sfătueşte-te cu ceilalţi...

— Mâine e scadenţa la Economia, ce faci?

— Sunt cam încurcat, n'ai idee ce-i să ai gândul şi capitalul atât de împărţit... Casa, mon cher, îmi absoarbe enorm. Am cheltueli mari, nevasta, copii câte şi câte...

Apropos, ce ştii de casa lui Isvoranu aşi vrea s'o cumpăr; de-l întâlneşti chiar azi spune-i şi până'n seară hotărâm... Asta pentru un an şi pe urmă îmi fac eu un petit palais splendid, îi am în gând toată arhitectura.

— Mai întârzie, dragă Brădene, cu casa până aranjăm celelalte; dacă poţi, plăteşte banca.

— Nu, nu, nu vezi că nu mai încap aici şi înţelegi că 'n situaţia mea...

— Înţeleg bine, ştiu ce vrei să faci dar... vezi banca nu ne mai amână.

— Mă îngrijesc, tu ştii că eu nu pot mâna un cal şi duc uşor un atelaj de patru în şir...

— Ştiu, ştiu bine de ce eşti capabil Brădene, rişti orice cu o nepăsare...

— De inconştient?

— Ba nu, din contră, cu acea a perfecţilor conştienţi din ziua de azi mai mult ca oricând:

„Cine nu riscă, nu câștigă".
Te las, mă duc la fabrică, ce-i de făcut cu Iacob?
— Mai întrebi? Pușcăria, ocna...
— Aranjează cu banca.
— Pe după prânz, n'ai grijă.

CONSTANȚA MARINO MOSCU

(Sfârșitul în No. viitor)

PĂSĂRARUL

„Era un păsărar care prinsese
„In crângul verde o privighetoare,
„Cu viers mai cald ca razele de soare
„Și născător de doruri ne 'nțelese.

„Precum durerea mreje dulci ne țese.
„Simțea cum cântu-l farmecă și-l doare.
„Și-l asculta vrăjit.... Intâia oară
„Din sufletu i un vis duios purcese.

„Dar pasărea sbură 'ntr'o zi departe...
„Și—ca nebun—de-atuncea păsărarul
„Pe ori și ce cărare-și plânge-amarul".

Când ți-am citit acestea într'o carte,
Tu ai șoptit: „Ce jalnică poveste!"
Și uite: azi, povestea noastră este!..

VIRGILIU MOSCOVICI

DECLIN

Pe un sfârșit de toamnă încălzită de ultimele raze, parfumată de ultimele flori, domnul General comandant al corpului de armată, face ultima inspecție, atingând înfine limita de vârstă după ce guvernul trecuse cu păsuirile peste orice limită.

E ceva din melancolia unei roze care moare, în sfârșitul unei cariere de ostaș care a găsit în gibernă faimosul baston de mareșal. Un drac de mugurel îmbobocit îmbrăcat în verde ca un paj, cu egreta roșie, cuceritoare se trezește trandafir într'o bună dimineață, alintat de soare, parfumând zefirul ispitind amanții, stidând natura prin culmea strălucitoarei sale frumuseți.

Apoi, brusc, istovit de sărutatul fluturilor înebuniți de dragoste, se resfiră pentru o ultimă desmierdare și se risipește cuprins de fiorii morții după ce a stăpânit o clipă lumea.

Tot așa, dintr'un copil cu vocea în formație, cu puterile în creștere, aprins în uniforma școalei militare, ca dintr'o crisalidă, iese într'o bună zi la ivială un sublocotenent rușinat ca o fecioară, pârguit ca o cireașă, svelt ca un prinț din povești, îndrăzneț, dornic de aventuri ca dânsul și ca și dânsul, arde pripit la focul tinereții, strălucește o clipă pe scena lumii, se'nclină sub povara anilor și a decorațiilor și moare scuturându-se de iluzii, ca roza de petale.

Gârbovit, clătinând din cap la fiecare pas, cu genunchii nesiguri, cu pantalonii fluturând, cănit fără meșteșug, generalul înaintează netemut, cu privirea stinsă, obosit, indulgent peste măsură, însoțit de comandantul regimentului care-l urmează neglijent, cu aer de protector, consimțind să-i dea relații, permițându-și păreri personale, sfârșind prin a aproba totul cu compătimire vădită, cu graba cu care se cedează maniacilor inofensivi.

Colonelul îl poartă la întâmplare, fără cruțare, dela cantină pela furaje și pe la grădina de zarzavat, iar generalul îl însoțește docil ca un copil, voind a arăta că a rămas verde, oprindu-se și minunându-se pentru a-și potoli bătăile inimei în fața unei șire de paie sau pentru a admira un răzor de ceapă pipernicită, însetată.

Și pe măsura ce inspecția înaintează suita crește în urma generalului, se transformă într'o adevărată procesiune care

gravitează mai mult în jurul comandantului de regiment, căruia maiori și căpitani zeloși, se grăbesc să-i dea relații, să propună serviciile lor pentru nivelarea unei șosele, pentru un gard ce se clătina în timp ce ofițerii tineri se distrează pela spatele generalului, înfundând până în urechi „trocanul“ unui camarad care se bucură de popularitatea celui mai prost din corp. Generalul simția tot ce nu voia să vadă, tot ce se feria s'audă.

Au trecut pe rând prin toate camerile spălate cu gaz, înveselite de cearșafurile albe, descoperite, care se vor ridica în urma lui ; au ajuns în fine la infirmerie. Aci, doborît de oboseală se extaziază căzând pe scaun în fața unui dulăpior cu câteva *pense și bisturiuri* virgine, întinse pe vată, sub comanda unui forceps înfiorător la vedere. Entusiasmul generalului crește cu descoperirea unui dulap cu medicamente, intitulat cu litere mari gotice « farmacie » și culminează înaintea unui spălător cu pedale.

— „Bravo doctore, văd că ai de toate! Dar radium ai?„ glumește generalul, mulțumit că stă pe scaun.

— „O, D-le general, când am avea radium...“

— „Cum, n'ai d'ăla?“, se'ntoarce căzând ca din nori colonelul. „Cumpără, domnule, câteva kilograme, să se găsească..“

O lumină trecu prin ochii generalului. Era răzbunat.

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

In curând va apare de E. LOVINESCU:

LULÙ

ROMAN

Editura ALCALAY

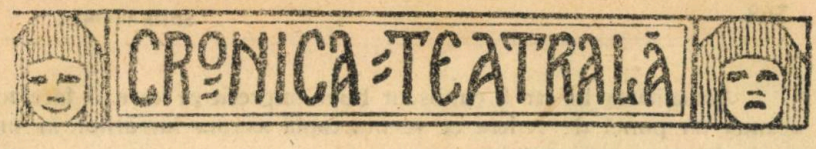

Teatrul Regina Maria: DEMI MONDE de A. Dumas fiul

Dumas fiul e un maestru în mânuirea acţiunii dramatice. Piesele sale reuşesc — şi atunci când o anume teză se urmăreşte — să se menţină prin acel rar simţ al compoziţiei:

Cu *Demi monde* A. Dumas a isbutit să fie vecinic — cu rezervele pe cari în relativul existenţei le facem în jurul acestui cuvânt — de actualitate.

Lumea pe care ne-o înfăţişează, încă trăeşte şi atât timp cât societăţile omeneşti vor evolua prin *imitaţie*, scoţând din noroiul primelor începuturi clase care fără să se confunde cu cele de sus, năzuesc spre ele, *Demi monde* încă va fi o realitate.

Vremile noastre au conrupt înţelesul acestui cuvânt. In el au introdus lucruri care la început nu erau.

Demi monde e cu totul altceva de decât ceia ce înţeleg cei mai mulţi.

E vorba de oameni care în viaţă ocupă o situaţie trecătoare, de acei desrădăcinaţi, în drum spre alte fixări.

Această lume e mai mult a femeilor, singurele care se adaptează mai uşor formelor ce depăşesc prin miragiul superiorităţii lor începuturile de cari totdeauna se ruşinează.

In piesa lui Dumas trăeşte acel *dinamism* social al transformărilor claselor pin imitaţie.

Unghiul de privire e cel feminin. Problema e privită unilateral, dar e reală.

Din acest punct de vedere Dumas e un observator admirabil.

Teza! Există una şi aceea a autorului: în sine piesa e a tuturor timpurilor.

Scriitorul adoptă însă o atitudine proprie. In ea stă şi calitatea şi defectul dramei sale. Poeţii văd altfel lumea. Ei îi impun un *teleologism* ce nu-şi are realitatea decât în ideologia lor.

Dumas se ridică în potriva confuziunii claselor sociale după ce constată efectele şi se convinge că e un fenomen inevitabil.

Femeile cu situaţii trecute nelimpezite şi dubioase nu trebuesc lăsate să treacă în altele ce nu li se cuvine.

E pur si muove.

De aci începe factice-le piesei

Iată un censor morum: Olivier Jalin; iată o *demi mondaină*. —în sensul în care Dumas ia acest cuvânt—pseudo baroană D'Ange

Ea reprezintă clasa care se urcă şi năpădeşte.

Primul reprezintă formele vechi cari se opun şi reacţionează.

E în structura sufletească a acestor personagii ceva artificial, tocmai pentru că în lupta dintre ele sunt mai mult simboluri, *teze*, care se ciocnesc, decât oameni care se duşmănesc şi se distrug.

Dumas ar fi scris o piesă admirabilă de moravuri.

Actualitatea lor ar fi cunoscut buna impresie pe care o face totdeauna un punct de vedere ce se îndreaptă asupra lucrurilor în sine și pe deasupra momentului.

Dumas compromite piesa nu pentrucă are o teză—toți au strigat iată o piesă tezistă, o piesă deci slabă și neviabilă — ci pentrucă, în văluită cum e într'o tehnică admirabilă, duce la situații ce se resimt de artificial.

Dacă s'ar fi mărginit la constatarea și fidela redare a procesului social pe care îl cuprinde *Demi monde*, piesa rămânea o piesă cu teză, dar o *piesă*.

Trecând dincolo de el, autorul a căzut în defectul amintit.

Consecințele acestei intervenții a unei ideologii teleologice pur personale se resimt nu numai în conceperea personagiilor ci și în conducerea acțiunii.

Ele intră și ies după comanda autorului. Abia se vorbește de ele și au și apărut. *Lupus in fabula.*

Uneori sunt adevărați *avocați* ai scriitorului, iar Olivier riscă să se *desumanizeze* aproape complect.

Olvier e aproape pretutindeni un *concept*.

D-l P. Sturza a izbutit să facă din el și *un om*, complectând pe autor.

Olivier avea nevoie de un actor bun. Și baroana d' Ange și-a găsit întrepeta în D-na Bulandra-Sturza.

In ansamblul acestei piese a fost, de altfel, singura care alături de d-l T. Bulandra (Nanjac) în roluri principale nu greșea replica.

D-l Sturza o greșea, dar o dregea cu îndemnare. La nevoe îndrepta și pe alții.

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

SFINXUL...

Prețul Lei 10.—

Editura ALCALAY

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

VA APARE DE

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY

A APĂRUT DE

L. REBREANU

CALVARUL

O povestire de actualitate extrem de interesantă, cu peripeții palpitante, într'un volum elegant de peste 250 pagini.

6 LEI

Editura ALCALAY

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

ANUL II. No. 25. 30 OCTOMBRIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTĂ-LITERARĂ-ȘI-ARTISTICĂ

LICEUL „GHEORGHE [illegible]" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORIOR

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIB. Biblioteca Profesor[i] No. 4781

IN ACEST NUMĂR:

Tudor Vianu . . . . . **Un scriitor nou**
Camil Petrescu . . . . . **Drumul morții**
Constanța Marino-Moscu . . . . . **Alecu Brădeanu**
F. Aderca . . . . . **Eleganțe**

CRONICI: *L. Rebreanu:* **Teatrul Național; Noaptea Regilor sau Ce-ați voi.**—*Mihail Iorgulescu:* **Teatrul Regina Maria; Parisiana, de H. Becyue. Răposat-a mama coniții de Feydeau,**

=APARE=SÂMBĂTA=

[illegible]tura ALCALAY & Co. UN LEU

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, t. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 25 30 OCTOMBRIE 1920

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA
Director: E. LOVINESCU

SIBIIU BIBLIOTECA PROFES

UN SCRIITOR NOU

Mulţumită unei favori speciale am avut în mână, înainte de publicarea lor, versurile de război ale d-lui Camil Petrescu. Sunt notaţiunile unui intelectual înzestrat cu o sensibilitate atentă şi înfrigurată. In procesul de realizare a marei literaturi, ce trebue să traducă într'o viziune obiectivă pasiunile colosale ale timpului, prin însuşirile lor, versurile d-lui Camil Petrescu oferă autorului un loc în galeria inauguratorilor. Li se cuvine deci o luare-aminte deosebită.

Rezultată însă din spectacolul nemijlocit al războiului, noua producţiune aduce o mărturie călduroasă care solicită simpatia. E o împrejurare de care scriitorul nu abuzează niciodată. Insuşirile literare decurg de aci. Valoarea umană are acelaşi isvor. In adevăr, din unicul consult al sensaţiei individuale—aceea pe care o vom deosebi—simplă, precisă şi sinceră—se desprinde toată simpatia umană ce încă prisoseşte individului înrăit de lupte.

Incăerarea confiscă acestuia nu numai personalitatea, dar şi atenţia şi acel simţ liminar al existenţei fizice care mână înainte pe erou chiar când bucata de plumb i-a zdrobit suprafeţele şi'i deşartă sângele. Nu subsistă în această pierdere decât impulsul care se poate numi şi ură. Indată însă ce omul se recapătă, propria lui sensaţie îi vorbeşte de mizeria la care a participat şi pe care nu trebue s'o mai repete. E filosofia cânelui ce-şi linge rănile. Toată ideologia ultimei literaturi umanitariste tinde să afirme adevărul că durerile războiului umplu şi netezesc prăpastiile tuturor vrăjmăşiilor iniţiale. Ele nu numai că nu le sapă mai adânc, dar le umplu şi le netezesc.

Acum, pentru răgazul acestei atenţii la durerile tale se cere sau intermitenţa luptelor sau darul superior al inteligenţei care ştie să distingă în învălmăşală. Barbusse însufleţeşte generos personagiile căprăriei sale tocmai în acest răstimp de linişte. Indată ce pornesc la luptă ele devin, după cum trebue şi se cuvine, animale.

Asemănător scriitorului francez în multe privinţe, prin genul unei aceleeaşi revelaţiuni personale, d. Camil Petrescu ocupă spaţiile acestea de tăcere cu jocurile unei reflecţii care

nu e o filosofare. E — aşi spune—contemplarea unui gând, a unei idei curioase sau neliniştitoare.

Iată, de pildă, tranşeea aceasta în care mă găsesc ; o urmăresc în minte cum se întinde la dreapta şi la stânga şi mă trezesc surprins, aproape alarmat când pentru întâia oară formulez constatarea naturală că şanţul acesta se prelungeşte fără întrerupere dela Galaţi până la Riga... In faţă se găseşte însă un şanţ la fel, cu aceleaşi simozităţi, pe aceleaşi dimensiuni, la o mică distanţă unul de altul. Milioanele de ochi de aici supraveghiază pe ceilalţi care cu milioane de ochi ne supraveghiază pe noi. Nu e nevoie să insistăm. Scriitorul a vrut poate să scoată mai mult decât trebuia din înfăţişarea acestui schematism. Cu toţii vom simţi însă absurditatea acestei încordări paralele şi opuse.

Sau, iată, dorinţa omului, aspra lui nostalgie care se îndreaptă dincolo, înapoia fronturilor duşmane, unde a rămas femeea. Nici o chemare nu poate trimite într'acolo; nici mâna nu o poate întinde fără a nu o retrage sdrobită. Sau, iată soldaţii cari se reîntorc spre tranşee, după repaosul săptămânal, în văzul şi îngăduinţa neexplicabilă a inamicilor. In drum întâlnesc un cadavru şi pentru întâia oară îşi dau seama că Măgura inamică îi domină. Sunt idei bizare pe care intelectualul acesta le cultivă cu o insistenţă nervoasă. El evadează însă din reveria sa de îndată ce situaţia devine directă, acută, arzătoare. Puterile întinse ale percepţiunii sale prind atunci imagini de o preciziune neîntrecută. Intervenţia scriitorului se reduce la limită şi totul se rezolvă într'o nonotaţiune scurtă şi par'că grăbită. E ceva din galoparea morţei. E o suggestiune teribilă ce se exprimă fără nici o pozâ şi fără nici un romantism, cu decenţa sumară a clipelor supreme.

După asemenea încercări fasciculul energiilor se desprinde şi se risipeşte. Sunt zilele primăverei care încep. E o „albă şi fragilă sărbătoare". Dealurile sunt îmbrăcate într'un verde „crud, minor". E o lumină aurie, difuză şi convalescentă. Soldaţii ies la soare. Unul din ei s'a urcat pe marginea tranşeei, stă grecește, îşi coase o haină, zâmbeşte în lumină... In şanţ se râde nervos, alarmat. Cititorii vor găsi la finele bucăţei *Primăvara* trăsătura plină de delicateţe a capului care ca pe o tavă iese din tranşeea protivnică, pentru a-şi saluta camaradul împărtăşit la gloria universală şi milostivă a soarelui. E singurul accent mai explicit de misticism uman într'o producţie valoroasă prin rezerva ei.

Dar Camil Petrescu ne-a mai dat o consolare pentru durerile Infernului în care ne-a călăuzit totuşi cu o grije delicată. Aşi vrea să vorbesc mai îndelung de bucata *Senin*. Ea va putea fi în curând cetită. Se va vedea atunci că e vorba acolo de «norii alb, asvârliţi ca punţi peste păduri», de soldaţii cari privesc apusul soarelui prin creneluri «ca

niște păsări mari, captive», de sunetul detunăturilor «ce fac înserarea mai limpede». De data aceasta e misticismul senzației. E vestea mare, marea armonie, ce vine din adâncimea zărilor curate și reci. — In adevăr, focul a fost aprins în bordei și omul e singur. Nimeni cu el. Reflexe roșii pe pereți; iar afară împăcarea lucrurilor în lumina egală, potolită și albăstrie. Și atunci ghicim că omul e fericit. De ce? Cine știe! Așa, din prisosul unei naturi bogate și frumoase, chemate eri la jerfă, dospind astăzi sub puterea visului și a acelei splendide părăsiri a tinereței. E un prea — plin de viață, o armonie de funcțiuni, o bucurie spirituală a cărnei; O vagă presimțire a unei fericiri inherente:

Eu nu gândesc și nu visez nimic
Mi-e teamă numai să nu vină cineva
Căci ape limpezite tremură adânc în mine.

Și apoi (transcris în șir): „Un crâmpei adânc din seninul „nul înmuiat și limpede, din seninul cristalin, printre gene „umede de frunze reci, înnegurate, mă învăluie ca o privire adorată".

E o bucată în același timp gingașă, sălbatecă și adâncă. Ea se ridică de-asupra oricărei teorii umanitariste, căci atinge însăși stratul de obârșie al iubirei de oameni. Din încântarea de propria ta viață generoasă, uimit de propria ta fericire, se lățește fluidul simpatiei umane.

* * *

Sunt totuși poezii, bucățile acestea de o tratare cele mai adese analitică, de o sinceritate a expresiei care cultivă prozaismul, lipsite cele mai adese de gradație? Desigur, marea criză a genurilor literare nu s'a rezolvat. Există însă un anumit impresionism poetic în care inteligență și sensibilitate se pot desvolta alături. E tocmai terenul în care se putea manifesta Camil Petrescu. Natura inspirației sale ni se pare a fi făcută din luciditate și febră. Atâtă înfrigurare câtă trebuia pentru ca fiorul participării să ni se comunice. Atâta luciditate, pentru ca notațiunea scriitorului să fie adevărată, cinstită și înaltă.—Prin darul unei asemenea rezerve obiective ea inaugurează și felul acelei viziuni în care marea literatură va trebui să îmbrace pasiunile colosale ale timpului.

TUDOR VIANU

DRUMUL MORȚII

Căci dela Riga pînă la Galați,
Hotarele de țară căpătară ochi...
Crispate ca 'ntr'un spasm de dramă,
Hotarele de țară se privesc
Prin mii și milioane de ochi galvanizați
De ură, de neliniște și teamă,

De-aici, de unde sunt la post, eu urmăresc
Cum urcă 'ncet spre cota 'nzăpezită,
Șanțul
In care ne aflăm de veghe
Si pe urmă,
Cum ocolește rîpa
—Ca o cărăruie—
Cum sus pe deal cînd pare că se urcă,
Se frînge brusc,
Coboară spre pădure, suie
Din nou
Si-așa peste tot lanțul
De dealuri înghețate sub zăpadă,
Adînc înspre Oituz,
Il duc cu ochii 'nchiși, cu gîndul,
Nesigur călăuz.
De-acolo peste văi și munți dearîndul
Departe... mai departe
In țări pe care le cunoaștem doar din carte
Spre miază-noapte...

La stînga, coborînd spre rîu
Pieziș,
Inaintează spre căsuța dărîmată,
Pătrunde ocolind într'un stufiș
(Acolo e un post de ascultare)
Dispare fără urme deodată,

Intortochiat prin marginea de sat,
Şi tocmai sus pe deal răsare,
Bătînd întreaga-a Putnei vale,
Pierzîndu-se apoi în zare,
Se duce spre Siret,
Spre Dunăre,
Spre Mare.

O, dela Nord la Sud un şanţ,
Un lanţ
De oameni care-ascultă şi pîndesc stăruitor
De oameni osîndiţi la moarte şi omor.

Sub clime diferite-acelaş şir
C'un gest pe malul Balticei de s'ar porni
Ca pe un fir
Pe Dunăre în sălcii s'ar opri.

Şi 'n faţa noastră,
Pe undeva pe aproape,
Pe unde noaptea se aud intermitent
Loviri de sape
(De zile întregi îi căutăm atent
Dar nu-i găsim)
Temuţi şi invizibili,
Sunt ei.

Din puncte bănuim tranşeia lor:
Pe lângă podul sfărîmat,
Pe rîul cu luciri de cositor,
Pe după colţul năruit al morii
Pe la răscrucea ambelor şosele,
Pe coasta lină
Cu zăpadă
Zebrată de explozii de obuze şi şrapnele
Şi poate chiar şi prin livada
Aceasta care ajunge pân-la noi
Cu pomi aşa de rari şi goi,
Trasăm o linie,
O limită:

LICEUL SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Desparte două lumi
Ce nu se pot pricepe categoric
Căci pentru acelaș Sfânt
Au alt cuvânt,
Desparte
Trecuturi cu cuprinsul alegoric,
Descrise fiecare 'n câte-o carte,
Sunt două manuale de istorie
Dușmane
Și două geografii tirane;
Sunt două imnuri, două uniforme
Și două visuri de școlari-altoi
Crescuți de alte statui de eroi.

Iar între ei și noi
O, dela Riga până la Galați
Se 'ntinde drumul morții
Păzit de două rânduri de soldați.

O, drumul morții...
Prin păduri și peste culmi de munți
Cu coastele tăioase,
Goi,
Cărunți,
Prin margine de sate părăsite,
Sate după sate,
Peste ruine, peste gări și peste ape
Mai larg sau, cîte odată mai aproape,
Printre tranșee,
In nopțile senine sub calea lactee
Se 'ntinde întortochiat, enorm,
Neîntrerupt ca un meridian diform,
Sub cerul larg
Ca sub o boltă de brațe uriașe
Drumul morții.

E atîta neclintire, pe drumu-acesta gol
Ca un simbol
Ca 'n țara adormită pe-un mileniu
De suflul blestemat al unui geniu...
Nici oameni,

Nici păsări,
Nici-o vietate nu străbate
Drumul gol al morţii.

Dar milioane de priviri îl traversează
Precis şi imaterial.

Din nefiinţă cineva veghează...

Iar gloanţe invizibile-l străbat
Neregulat
Plesnind, tăind tăcerea dură de metal.

Căci peste drumul morţii,
La colţul năruit al morii
Pe lîngă rîul cu luciri de cositor,
Pe coasta albă de zăpadă,
Pe care-acuma norii
Proectează fin
Un val uşor şi călător,
Pe dungile adînci de fum,
Pe lîngă podul sfărîmat,
S'a adunat, s'a concentrat
Incătuşată de pămînt, crispată
Tăioasa ura lor
Nădejdea lor
Voinţa lor pătrunzătoare adînc ca un fluid...

Din nemişcarea clară ca de vîd,
Un colţ din veşnicie rupt,
Imensă ura lor,
Nădejdea lor,
Voinţa lor ascunsă, ne privesc
Cu adîncimi de supra-omenesc
Stăruitor, hipnotizant, neîntrerupt.

CAMIL PETRESCU

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

ALECU BRĂDEANU

III

Cu pasu-i uşor Lucia se îndreptă spre biurou, în urmă-i aude soneria tare şi întrerupt şi pe uşa sălei, cu putere isbită de părete intră Preda.

— A venit Alecu?

Cercetează el, fără a mai saluta pe Lucia ce-i iese speriată înainte.

— Da, îi aici.

— Nu ştiţi, o fi aranjat?

— Nu ştiu, e în birou.

Brădeanu, cu ochii roşii, cu părul sburlit şi asudat pe la tâmple stă într'un cot pe canapea şi în toată ţinuta şi fiinţa lui e atâta nepăsare încât Preda văzând-o pare a se linişti un moment.

— Ai găsit bani?

— Ce bani?

— Pentru bancă.

— Care bancă?

— Economia, nu ştii?

— Ii mâne scadenţa?

— Ai uitat?

Brădeanu tace, scoate cu nepăsare tabacherea din buzunar şi aprinzând o ţigară întreabă:

— Ce-ai făcut la fabrică?

— Am stabilit faptul, însă susţin, Iacob nu-i *cel* mai vinovat...

— Iar, iar începi să pledezi pentru pungaşul acela? Ai reclamat?

— Nu încă.

— Şi ce mai aştepţi?

— Să văd ce faci cu plata de mâine, e mai grabnic.

— N'am, n'am bani, mai îngrijiţi-vă şi voi...

— Bine, omule, mi-ai spus? Eri ziceai că vrei să cumperi casa lui Isvoranu, voiai chiar s'o plăteşti, puteam eu bănui că, la nevoie mare, nu vei aranja? Puteam eu bănui că n'ai bani în casă şi apoi...

— Ce?

— Bani au fost, se vede...

— Şi cine i-a luat?

— Ii vei fi luat tot tu, cine ştie ce nouă afacere vei fi contractat...

— Eu? eu am luat bani din casă?

— Dar cine altul?

— Eu? Eu sunt pungaş, tâlhar... ieşi, ieşi afară măgarule, ieşi că-ţi sparg capul...

— Poţi ţipa cât vrei, nu plec până nu-mi vei da o soluţie cu plata de mâine, mi-i şi numele meu în joc şi nu ni se mai acordă încă o zi..

— Eşi afară! Afarăăă să ieşi că te omor.

Rage Brădeanu repezindu-se cu pumnii strânşi la Preda ce se strecoară pe uşe auzind în urmă-i ţipete sălbatice şi sgomot de lucruri sparte.

— Ce-i? Ce s'a întâmplat?

Intreabă Lucia tremurând toată şi târând spre biurou pe Stroescu.

— Nu intraţi, lăsaţi-l să se calmeze, are o criză de nervi.

— Vai! n'auziţi ce face? o fi înebunit...

Brădeanu râde în hohote sfâşiind hârtii.

— Distruge actele!

Spune Preda sugrumat de spaimă.

— Eu intru.

Suflă Stroescu.

Cu ochi în sânge, cu faţa strâmbă, cu părul vâlvoi şi cu haina descheiată, Brădeanu rupe, în mijlocul odăei, un vraf de hârtii ce-i cad din mâini şi se moaie în cerneala vărsată pe covor pe care cristalul călimărei, sparte în multe bucăţi, străluceşte ici şi colo ca nişte fire de diamant alături de rame rupte ce de abia se mai ţin prinse în fâşiile unui tablou.

— Ce faci, Alecule? Pentru Dumnezeu, ce faci?

Intrebă răstit bătrânul, apropiindu-se.

Brădeanu, ce păruse a nu-l vedea când intrase, îşi roteşte asupra-i ochii fără privire şi amintindu-şi parcă de cel ce-i stă în faţă îi strigă distrugând înainte biuroul:

— A, a, tu, tu, tu eşti amantul Luciei... Eşi afară! ieşi!..

— Alecule, ce faci, măi băete, linişteşte-te, pentru Dumnezeu... îngână bătrânul cercând să-i ia din mână un act timbrat. Brădeanu cedează şi fără voie dus până la canapea, cade ca un plumb într'un nesfârşit hohot de râs.

«Pe Florica n'o întrece nici una, ce-a mai inventat! Marieta e proastă, crede că numai ea... ha! ha! ha!.. Ion m'a văzut în trăsură. Marietei i-am dat pantofi şi pălărie, îi proastă Marieta.. Pe Rodica o compătimesc, ei nu-i trebue nimic dar Olimpia?.. înaltă şcoală, i-am adus un safir... Nu ştie nimine, ssst! să nu spui. Ce cald mi-i!..

Ca ceaţa ce se aşterne toamna pe brazdele prinse de îngheţ timpuriu, o paloare vânătă se întinde pe cutele feţei bătrânului.

— Taci, Alecule, numai vorbi prostii, linişteşte-te, ai să sperii pe Lucia şi pe copii, taci!

— Ha, pe Ioana am văzut-o eri, îi trebue rochii.. am să-i dau mult, iaca am aici o grămadă de bani, o dau toată,.. ssst! să nu spui...

Şi zicând, Brădeanu scoase din buzunar o cutioară din care ia şi înghite mai multe pastile la rând.

— Ce-i asta, Alecule? Ce mănânci?

— Lucru bun, foarte bun şi pentru tine moşnege ha! ha! ha!..

— Să-ţi aduc un pahar de apă?

— Nu, ştiu eu că tu şi cu Lucia mă pândiţi de mult.. eu 's mai şiret ca toţi oamenii; m'am strecurat.. Mi-i cald, toarnă-mi în spate apă...

— Nu vrei o înghețată?

— S'o aducă Emma și tu să te duci de aici.

— Culcă-te puțin.

— Nu pot, îmi umblă furnici prin trup.

Uf! mi-i cald... Hai du-te, du te să nu te mai văd.

Cu fața în casă, pășind pe nesimțite înapoi, Stroescu a ajuns la ușa pe care, cu un fior de groază, iese grăbit și se lovește în întuneric, de Preda ce-a ascultat, la ușă, cuvânt cu cuvânt.

— A înebunit!

Șoptește acesta strângând cu putere brațul bătrânului.

— Nu cred, e o criză mare de nervi, unde-i Lucia?

— Ca să numai audă i'am făcut drum, s'a dus să telegrafieze unui doctor specialist.

Biata femee!

— Ce-i de făcut?

— Să telefonăm, va veni doctorul mai curând, poate sosi până în două ore de la trenul de unsprezece și un sfert...

— Du-te dumneata, domnule Preda, și telefonează dela poștă, telefonul din biurou l'a stricat.

Lucia înspăimântată și grăbită intră în odae și fără a vedea bătrânul aleargă și-și lipește urechia de ușă. In lumina slabă a beculuĭ pe jumătate stins, fața-i delicată palidă și tristă, lipită de lemnul închis, pare a fi cel mai perfect relief al durerei.

— Lucio!

— Aici erai? Ce face Alecu?

— S'a mai liniștit dar... e rău.

— Vai! Alecu-i nebun!.. De ce mi o ascunzi? Spune, spune drept ce-i cu el, e nebun?

— Nu cred, nervii îi sunt însă rău atinși.

— Vai! vai! ce nenorocire... țipă Lucia căzând pe scaunul de alături apoi, ca ridicată de un resort, se repede spre ușă.

— «Stai».

Ii strigă Stroescu, prinzând'o de braț.

— Vrei să-i faci rău?

— N'auzi? cântă. Vai! e nebun și-mi ascunzi.

— Lucio, ai curaj, nu-i timp de pierdut, ce aveți în casă de valoare?

— Casa de fier nu-i aici, aici nu-s bani.

— Te întreb de lucruri, bijuterii, argintăria ta, obiecte de artă...

— Ce vrei să fac?

— Trebue să car tot la mine chiar în noaptea asta, mâine va fi poate prea târziu.

— Sechestru?

— Nu se știe. Strânge ce-i de valoare și cât timp va sta doctorul, voi transporta tot la mine acasă.

In odaia de alături se aude sgomot, Stroescu intră și uitându-se în urmă, la Lucia ar vrea parcă să-i trimeată, în minte, tot gândul lui.

Casa lui Brădeanu a căpătat aspectul deosebit ce-l dă, în câte-va clipe, nenorocirea, prin ușile larg deschise suflă vântul măturând de

pe terasă frunzele veștede ce se răspândesc, în sală, pe covorul prăfuit; ici și colo câte un bec stins pe jumătate își reflectă lumina slabă pe mesele goale și pe florile veștejite dintr'un vas.

O trăsură s'a oprit la scară și'n curte se aude un câine lătrând; Lucia aleargă să întâmpine doctorul și neputându-i spune nimic, isbucnește 'n plâns.

— Cine-i bolnav, doamnă?

— Bărbatu-meu, oh! el, el e rău bolnav.

— Ce face acum?

— Doarme. Așteptându-vă, un prieten i-a dat calmante. Să-l trezesc?

— Nu. E conștient?

— N'a fost, poate că acum, după odihnă...

— Cum și când i-a venit rău? S'a întâmplat în urma vre-unei supărări s'au vre-unei alte sguduiri morale?

— Astăzi i'a venit rău.

— Inainte n'ați observat nimic, nici o schimbare în firea iui?

— Ba da, am atribuit'o însă enervărei ce-i da ocupația și grijile lui de tot felul.

— Ocupația de astăzi o are de mult? Ați observat, lucra ca ori și când ori mai mult însă fără continuitate.

— In unele zile lucra mult, altă dată însă părea a-și neglija tot.

— Nu l'ați surprins făcând proecte și planuri irealizabile de multe ori.

— Da făcea proecte însă situația lui îl îndruma până la un punct și nu m'au impresionat în chip deosebit.

— E un om econom sau, vreau să vă întreb, a fost mai înainte econom?

— Da, era atât de cumpătat încât în primi ani ai căsătoriei îmi părea chiar avar. De câți-va ani însă arunca banii; îi câștiga ușor și așa mi-am explicat risipa.

— A fost întotdeauna un om cinstit, loial, de cuvânt?

— Da, însă...

— Acum, în urmă, l'ați surprins mințind.

— Neîncetat, mai cu seamă în ultimul timp.

— E irascibil, violent? Iubește pe cei din jurul lui, aveți copii? e bun cu dumneavoastră și cu ei ori vă neglijează și-i indiferent.

— O! destul, pare câteodată că n'ar fi același om; copii îi sunt indiferenți și pe mine mă urăște.

— Vreau să vă mai întreb ceva ca să-mi dau bine seama, trebue s'o știu, e în interesul diagnozei...

— E erotic?

— N'a fost altă dată, acum însă după tot ce-am văzut, m'am îngrozit. Am observat perversiuni... o servitoare bolnăvicioasă și destrăbălată... adese ori spunea lucruri cari nu le-am știut până acum; oh! nu le pot repeta, mi-i groază...

— Știu destul, doamnă și ar fi o minune ca starea domnului Brădeanu să nu fie determinată de ceva specific.

— De ce?

— Vă voi spune pe urmă, trebue să văd bolnavul. Ca siguranță sunați să fie pe aproape doi oameni; sunt cazuri când... Lucia deschise ușa încet și doctorul văzând în odaie tot ce se petrecuse, se uită cu interes la bolnavul ce stă cu ochii deschiși și rămâne o clipă nemișcat în loc.

— Ești trimis de Economia?

Intrebă Brădeanu sărind drept în sus.

«Lăsați-mă, oameni buni, nu-mi scoateți sufletul; am să fac un «împrumut mare în străinătate și vă dau, vă dau, ce mai vreți? Și «acu să ieși de aici că-ți crap capul.

— Dacă nu stai liniștit te duc la parchet iaca, sunt dincolo zece polițiști, mai bine să ne înțelegem; să-mi spui ce știi de afacerile dumitale și eu iau asupra mea să aranjez tot până mâine seară. Ai ceva plăți de făcut pe la alte bănci, ai datorii? la cât se ridică tot?

— Nu știu. Am promis Aglaei, amanta mea de mult să-i dau... numai știu cât și n'am, n'am de unde, am cheltueli... de Lucia am să scap, am să scap în curând.

Zice bolnavul umblând gânditor prin odae și înghițind din când în când câte o pastilă.

— Dă-mi și mie ce mănânci.

Cere doctorul întinzându-i mâna.

— Mănâncă, e bun, foarte bun, Olimpia mi le-a dat, mai am trei cutii...

— Dar ce ai în ochi, domnule Brădeanu?

Intreabă brusc specialistul.

— N'am nimic, numai câte odată, când nu dorm, parcă aș vedea greu și altă dată—nu știu de ce văd dublu...

— Acum ți-i ochiul bolnav, e roș, ai un pai, lasă-mă să-l scot.

Și așezându-l jos, Stroescu apropie lampa iar doctorul examinează cu atenție ochii.

— Vădit.

Șoptește el bătrânului, atât încât examenul sângelui e aproape inutil.

Doctorul trece liniștit în odaia de alături unde-l așteaptă înfrigurată Lucia.

— Ce are? E grav?

— Da. Răul e de natură specifică absolut și până la radioscopie, n'așî ști să vă spun sigur care-i gravitatea; leziunea poate fi mai profundă sau mai superficială dar o leziune a creerului este, v'o spun cert.

— Cum se poate, domnule doctor, până eri alaltăeri și-a căutat ca ori când de afaceri, a fost perfect conștient.

— Asta pentru dumneavoastră, o profană, dar pentru mine, omul de știință, domnul Brădeanu e bolnav de când s'a aruncat în întreprinderi nesigure părăsind o situație frumoasă și, tot ce am aflat aadineori de la Dumneavoastră, sunt clasicele simptome; nimic n'a lipsit.

— V'am spus că'n primul timp și-a căutat minunat de afaceri, n'a neglijat nimic, din contra, a manifestat o pricepere și'o energie care m'au uimit cași pe toți cei ce-l cunoșteau.

— Exact, exact; între primele simptome facultățile sunt exage-

rate, așa-i, Vine apoi pervesiunea, erotismul și din nenorocire, starea de astăzi.

— Oh! Doamne...

Exclamă — Lucia, acoperindu-și fața și după o clipă reia:

— „In această stare a trăit dar acești patru ani, între noi, a angajat capital străin, a împrumutat...

— Nu mă mir, doamnă; în fie ce clipă din viața noastră venim în contact cu oameni anormali și numai lipsei noastre de interes și de observație mai adâncă sunt datorite atâtea dureri și nenorociri cumplite.

. . . . . .

Ușile lui Brădeanu stau de o zi deschise în laturi și printre crengile plantelor din sală se vede portărelul ce umblă de colo până colo aplicând zorit sigilii.

Trecătorii se opresc, se uită lung printre spițele gardului și cei ce se cunosc se apropie unii de alții și, în timp ce pe fața unora se arăta o nespusă compătimire, pe acea a multora, e numai ură și dispreț.

„Un nebun, Domnule, un nebun a zăpăcit atâți oameni cuminți curat ca un pietroi ce se desprinde din vârful muntelui, se rostogolește pornind nămeții ce omoară jos un sat...

— Nu i'o fi înțeles nimene starea?

— Nu. Oameni cercetează de obiceiu viața altora numai atunci când aceasta poartă firma ori a unui fapt infamant ori când pot trage din aceasta vre-un beneficiu. Spune Oncescu că știe orori din viața privată a lui Brădeanu.

— De ce nu le-a spus? Ar fi fost poate mai din vreme observat și se putea împiedica nenorocirea...

— Ai mai văzut?.. Noi, bărbați, suntem corbii ce nu-și scot ochii...

. . . . . .

La miezul nopței, o trăsură cu coșul ridicat, trece în goana cailor pe drumul gării, întrâ'nsa doi oameni vânjoși țin legat pe Brădeanu, ale cărui vorbe se asurzesc de huruitul roatelor și numai răcnetele se pierd ca într'un ecou, pe drumul întunecat și pustiu.

CONSTANȚA MARINO-MOSCU

In curând va apare de E. LOVINESCU:

LULÙ

ROMAN

Editura ALCALAY

ELEGANŢE

Trecutul tot,—o zdreanţă
pe care ai dormit ades
îl lapezi ca ceva fără 'nţeles
şi la oglindă-ţi potriveşti altă speranţă.

O, mica mea, în braţele-i de fer
te duse trenu 'ntr'un oraş
de unde omul uriaş
nu te-o mai trage în adâncul lui mister.

In ochii tăi de un vânăt şters
nu vei mai aduna minciuna;
vei râde şi-ţi va fi tot una
dac o inimă a stat din mers.

Barbar—intrase cu o mână grea .
în fina ta arhitectură,
şi-au răsunat cămările de ură:
ura omului care iubea.

Dar ai fugit pe ţărmul cald de fluviu
unde au dansat prinţese, veac de veac,
şi azi te apleci: o ramură de liliac
violet, pe melancolicul Danubiu !..

Omoruri, jefuiri şi foc—
înlături mârşava poveste...
Tânără, micuţa mea, fii tânără cum este
crudul tău noroc !..

Râzi—sfâşie cu dinţii mici aceşti
nevrednici ani; şi dacă vei voi
un om în noaptea ta, fii dulce, zi-i:
—Tot, dragul meu, dar nu, să nu iubeşti...

F. ADERCA

CRONICA TEATRALĂ

TEATRUL NAȚIONAL: Noaptea Regilor sau Ce-ați voi.

TEATRUL REGINA MARIA: *Parisiana* de H. Becque
Răposat-a mama contții de Feydeau

Un Shakespeare nou pe scena românească este, în orice caz, un eveniment îmbucurător. Iar când se prezintă în condiții atât de bune ca *Noaptea Regilor sau Ce-ați voi*, ni se întărește încrederea în viitorul teatrului românesc.

Dar... Deși în repertoriul Teatrului Național figurează *Hamlet*, *Romeo și Julieta* și *Regele Lear*, ar fi temerar să se spună că Shakespeare e acasă în România. Că nu-i acasă o dovedește faptul, care nu ne prea face onoare, că nici până azi n'avem o traducere completă din marele Will. Chiar puținele piese ce s'ar găsi în românește, învederează toată superficialitatea noastră națională. De pildă: *Regele Lear* e tradus, frumușel, dar în proză; *Hamlet* e în versuri dar oribil; *Othello* e romanizat, foarte frumos, în alexandrini (vorbim de traducerea poetului Nanu, căci de cea dela Teatrul Național de odinioară nu se poate vorbi); *Romeo și Julieta* e în metrul original, dar e atât de greoae că nu se împacă cu scena... Cu sistemul acesta Shakespeare nu va deveni niciodată cetățean român.

Apoi chiar alegerea pieselor shakespeareane se face la întâmplare, după capricii momentane. Dela Pompiliu Eliade încoace nici un director n'a încercat măcar să stabilească un plan oarecare pentru a introduce opera celui mai mare dramaturg. Adevărat că directorii se schimbă foarte des și că fiecare director nou își începe activitatea dărâmând tot ce a făcut precedesorul său. Dar, pe lângă director, se află la Teatrul Național, un comitet de lectură, care e mai stabil. Dacă un director împreună cu comitetul ar fixa odată un plan înțelept, prevăzând pentru fiece stagiune câte o singură piesă nouă de-a lui Shakespeare, în câțiva ani am avea în repertoriu măcar operele principale. Odată planul lucrat cu îngrijire, ar fi datoria comitetului să vegheze ca, la venirea altui director, să nu fie modificat sau dat uitării...

Numai cu lipsa de sistem ce caracterizează activitatea generală a Teatrului Național se poate întâmpla că ne pomenim cu *Ce-ați voi* (groaznic titlu!), când nu știm nimic de *Macbeth*, *Iulius Cezar*, *Coriolan*, *Antoniu și Cleopatra*, *Richard III*, *Visul unei nopți de vară*, etc. etc. Firește că, neavând ceva mai bun, ne mulțumim și cu *Ce-ați voi*.

Comediile lui Shakespeare sunt valoroase, negreșit. Chiar o *Ce-ați voi* își are farmecul ei, deși parcă e cea mai puțin valoroasă. Cu o factură de *commedia dell'arte*, adaptată pentru gustul englezesc, interesează mai mult prin text, decât prin subiect. Niște păpuși drăgălașe, care se joacă de-a ascunsele două-trei ore, vorbind limbajul colorat, cald al lui Shakespeare, desfășurând o vervă vijelioasă în mijlocul căreia firul roșu al unei iubiri romantice tremură sfios ca o pâlpâire de zefir... Trebue geniul colosului britanic ca să te facă să asculți, și încă cu plăcere, și chiar să crezi uneori că ai de-aface cu

oameni. Gluma aspră, viguroasă înveseleşte deopotrivă pe cel dela galerie ca şi pe snobul din loje: *humour*. Un lirism bogat, copleşit de un spirit năvalnic, crează o atmosferă specială, ceva de basm şi fantezie, în care personagiile închipuite se simt atât de bine că, foarte curând, cuceresc inimile spectatorilor, dându-le impresia unei realităţi.

Comediile lui Shakespeare sunt interesante, fără îndoială, şi fac cinste oricărui repertoriu. Dar... alături de marile tragedii în care se zugrăveşte aevea omenirea prin marile ei pasiuni. Când comediile o iau înaintea tragediilor, e semn dubios. Iar când comediile au succes ca *Ce-aţi voi*, semnul dubios se transformă în semn de întrebare. Dacă *Ce-aţi voi* are succes, ce triumf ar fi *Macbeth?*

D. Victor Eftimiu e îndrăgostit de teatrul mare şi în deosebi de Shakespeare. Pentru o dragoste mare, omul face şi sacrificii mari. Ce-ar fi oare dacă d-sa ar însărcina pe doi, trei, cinci scriitori cunoscători să traducă toată opera lui Shakespeare? Să închee cu dânşii contracte în regulă pe care să nu le mai poată desface nimeni? Teatrul Naţional cheltueşte zeci de mii de lei cu traduceri fără preţ. O sforţare mai viguroasă ar merita Shakespeare. Şi în doi-trei ani Teatrul Naţional ar avea o comoară, iar literatura românească o mândrie...

L. REBREANU

Simplitatea liniei şi lumina ce se revarsă din ea, au făcut din *Parisiana* o *dată* a treatrului francez. Timpul însă a schimbat criteriile de judecată.

Parisiana ne pare astăzi o comedioară ca multe altele, brodată în jurul unui caz banal: o femee măritată care îşi joacă în acelaş timp şi bărbatul şi amanţii.

Azi se menţine sau cade după cum este bine sau rău jucată. Compania Bulandra a ales o pentru reintrarea d lui Al. Mihalescu.

A fost o surpriză... dureroasă. D-l Mihalescu a şarjat rolul amantului până la imposibil, până la mimica de clown. Cazul amantului care suferă de gelozie, nu din cauza bărbatului ci din aceea a altui amant preferit o clipă, e tragi comic prin el însuşi. Ori cât însă e omenesc. Tocmai acest lucru nu l'am văzut în interpretarea d-lui Al. Mihalescu care a jucat pe Lafont cu un burlesc eftin şi tot timpul iritant.

In *Răposat-a mama coniţii* a lui Feydeau, ajutat de piesă, d-l Mihalescu a căzut până la ultimele trepte ale boufoneriei.

Ceea ce în prima piesă era nepotrivit cu situaţia, aci este scuzabil. Cel puţin era în subiect. S'a aplaudat mult, firește, fiind vorba de o piesă în care tot timpul se pipăe sânii, se bat *fesele*, se greşesc etajele, iar ca final *eroii* se bat între ei cu pernele.

Dacă singurul efect urmărit e râsul, de orice calitate ar fi el, atunci şi *Răposat-a mama coniţii* a fost un spectacol bun.

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

VA APARE DE

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASULĂ PMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY

A APRUT DE

L. REBREANU

CALVARUL

O povestire de actualitate extrem de interesantă, cu peripeţii palpitante, într'un volum elegant de peste 250 pagini.

6 LEI

Editura ALCALAY

«Viaţa Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

L II 6 Noembrie 1920 No. 26

Şlvurătorul

REVISTA LITERARA ŞI ARTISTICA

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . . Ştii d-ta cine sunt eu?

Camil Petrescu . . . { Primăvară / Senin

Hortensia Papadat-Bengescu . Voluptate

A. Dominic . . . . Piramida

CRONICI:

Mihail Iorgulescu: Teatrul Naţional;

INSTITUTORII, de O. Ernst

TABLA DE MATERIA Anul II. No. 1—26

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesori
No. 4781

Editura VIAŢA ROMÂNEASCĂ

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORI

UN LEU

APARE SĂPTĂMÂNAL

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 26 6 NOEMBRIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

ŞTII D-TA CINE SUNT EU?

Inchinaţi producţiei literare, nu putem totuşi trece fără un cuvânt pe lângă un fenomen social, care pune în joc nu numai comoditatea existenţei ci însuşi principiul ei. Lovindu-ne în pâine, în apă, în lumină şi în scris, greva generală ne loveşte în nevoile ideale şi materiale. E un obiect deci de serioasă reflexiune.

Intervenţia d-lui N. Iorga în favoarea grevei generale este surprinzătoare. «Eu cred scrie d-sa prin *Adevărul*, că statul n'ar fi fost înjosit printr'o cedare a Ministerului, căci nu cedezi unui om ci dreptăţii umane. Şi un părinte poate ceda celui mai mic dintre copiii săi, ba poate chiar să-i ceară şi iertare».

Fiind pentru politica unei concesiuni principiale, d. Iorga pare a nu-şi da seama de primejdia momentului istoric sau vrea să fie un complice al ei. In dosul unei greve economice, poate fi o chestie de revendicare profesională şi de dreptate umană; în dosul unei greve generale de caracter politic, e numai o formidabilă armă de luptă de clasă. Până la războiul civil, greva generală e instrumentul decisiv al revoluţiei sociale. Prin tendenţele lui afirmate în scris şi fapt, proletariatul nu urmăreşte idealul unei justiţii sociale ci dictatura unei clase, neînsemnate ca număr, şi nule ca valoare politică. O minoritate, interesantă în unele privinţi, vrea să exercite o tiranie neîndreptăţită. Muşchiul vrea să domine nervul.

Fiind arma unei revoluţii de clasă, trebuie să ne gândim la situaţia noastră în societatea viitoare. Admiţând că am exercita o tiranie burgheză, tirania noastră e mult mai inteligentă şi mai liberală, ne lipsind pe nimeni de nici un drept indispensabil. Chiar de n'am fi convinşi că reprezentăm justiţia socială, trebue să apărăm civilizaţia de ameninţarea unei minorităţi violente. Apărând-o, ne apărăm şi pe noi. Prin caracterul lor dezinteresat, intelectualii, în deosebi, ar trebui să lupte împotriva revoluţiei proletare: în societatea viitoare şi ar pierde nu numai dreptul legitim de conducere, ci şi libertatea cugetării, după cum ne-a dovedit-o experienţa din răsărit. Ca factor economic greva e un instrument necesar în mâna muncitorilor; ca factor politic este un punct din programul *Internaţionalei a treia* care voeşte dictatura proletară, prin suprimarea sufragiului universal şi a regimului parlamentar, prin abolirea libertăţilor şi prin introducerea teroarei.

In numele libertăţii omeneşti ca şi în numele propriei lor conservaţii, clasele dirigente nu pot deci întrebuinţa faţă de greva generală decât o represiune ce-şi va modera sau accentua violenţa după natura grevei. O politică de concesiune e o politică de abdicare, pe care nu ne-o recomandă nici adevărata democraţie a egalităţii tuturor, nici instinctul de clasă,—de ar fi să admitem că suntem o clasă stăpânitoare, pe care o altă clasă se pregăteşte s'o desposedeze, nu în vederea unei armonizări sociale ci în vederea înlocuirii ei brutale cu o dictatură anarhică.

* * *

Demonul literar ne face însă ca în svârcolirile sociale cele mai tragice să căutăm aspecte literare. Intr'o revistă ca *Sburătorul* ne oprim mai bucuros asupra atitudinei d-lui N. Iorga ca asupra grevei înseşi. Deşi pe cale de a interesa mai mult politica decât cultura ţării, d. Iorga e o figură impunătoare a vremei. La încercarea de a-i preciza fizionomia în momentul iniţial al activităţii lui, voi mai adăuga o trăsătură. In mutabilitatea tuturor convingerilor, şi în jocul atâtor atitudini, regăsesc în articolul din *Adevărul* o notă cu un caracter de constanţă şi durabilitate. Zugrăvind pe alţii, d. Iorga pare a'şi fi găsit o formulă şi o oglindă.

«Cunosc, scrie d-sa, mentalitatea ciocoimei noastre a cărei suprem argument constă în vorbele: *Ştii d-ta cine sunt eu?*»

Formula mă duce îndărăt cu mai bine de douăzeci de ani, în sala în care d. Iorga îşi călea fulgerele unei elocinţe ce se încerca «graseind» simpatic. Il auzeam pentru prima oară. Mă impresiona, firește, şi pânza nesfârşită de vorbe şi candoarea râsului şi a spiritului juvenil, Auditorul îmi părea câştigat; nu i se părea însă şi d-lui Iorga. In ochii lui vioi treceau îngrijorări nervoase; suspecta fiecare mişcare sau şoaptă ca opera ocultă a marelui lui rival. De afară, de pe scară, veneau sgomote. Ieşind dela vreun curs, studenţimea dela drept evolua turbulentă pe la uşa sălei noastre. Lucru firesc pentru oricine; enorm însă pentru d. Iorga, care bănuia mâna lui Tocilescu în simpla întoarcere a unei foi. Tulburându-se deodată, svâcni furtunos afară. Deşi nu avea încă barba neptunică şi nici vreun ascendent deosebit asupra studenţimii streine, în larma voioasă a unei tinerimi scăpate la libertate, se distinse totuşi glasul ascuţit al tânărului apostol într'o apostrofă ce mi s'a gravat în minte:

— Mă aştept dela d-voastră, domnilor, care sunteţi nişte simpli ingurgitativi de bere, să respectaţi pe Niculai Iorga!

In chipul acesta am luat contact cu personalitatea d-lui Iorga prin una din faţetele ei cele mai caracteristice.

Câţi-va ani după aceia, în zgomotul asurzitor al unui bâlciu de oraş provincial, între o panoramă şi o roată a norocului, în înghesuiala lumei de gură cască, ca răspuns la un surâs uşor-sceptic şi uşor-ironic al meu, d. Iorga isbucnia:

— Te rog să mă crezi, domnule, pentru că eu sunt Neculai Iorga, şi Neculai Iorga nu minte niciodată

Sunt cele din urmă cuvinte ce l'am auzit rostind. Nu ne-am mai vorbit de atunci. Dar de douăzeci de ani nu-mi răsună în urechi decât vorbele:

— Eu sunt Neculai Iorga...

Omul n'a încetat încă de a se mira de a fi Neculai Iorga. Mulți ani, nu putea scrie un articol fără să nu adauge «eu care sunt un om cinstit». Se mira de cinstea lui ca de o virtute singulară și pozitivă.

De când face politică, în fiecare discurs revine cu refrenul: «Eu ca istoric»... D. Iorga nu s'a convins nici până acum că e un mare istoric. Repetirea nu poate fi decât efectul mirării iar ciocoismul nu este, de fapt, de cât afirmarea stăruitoare prin vorbă, prin gest și prin atitudine a unei situații de care te miri singur. D. Iorga l'a fixat minunat în formula:

— *Știi d-ta cine sunt eu?*

Și cu acea admirabilă inconsecvență care e principiul formației lui intelectuale, el adaugă câteva rânduri mai jos din același articol:

— *Eu ca cercetător istoric...*

Adică:

— *Știi d-ta cine sunt eu?*

Ar fi timpul să se convingă că știm—și nu de acum ci de mult.

E. LOVINESCU

PRIMAVARĂ

Fusese o mocirlă de zăpadă
Pe cale de topire
Și noroi,
Care curgeau la vale în șuvoi.

Dar într'o săptămână vântul
A însănătoșit pământul.

In tranșee
Cămăși spălate s'au întins la soare.
Prin colțuri de traverse,
Pe banchete,
Svârlite la 'ntâmplare,
Lucesc metalic tuburi de cartușe,
Baionete,
Și 'n dezordine
Pe jos, îți stau în cale
Saci de merinde, sape și mantale.

Căci noroiul lacom s'a sbicit
Şi-a devenit,
Cu urmele 'ntărite de bocanci,
O panglică de galbene tipare.

E soare.

In gropile adânci,
In care nu intram decât pe brânci,
In gropile întunecoase, greu mirositoare
Şi încă pline de noroi,
In care am bolit întreaga iarnă,
N'a mai rămas nici unul dintre noi.

Ca nişte bolnavi pe o terasă de spital,
Atâta cât permite şanţul,
Soldaţii palizi au ieşit la soare
Şi fericiţi ei se salută cu surâsuri:
E soare,
E peste tot o albă şi fragilă sărbătoare
Timpurie,
Căci până şi talüzul galben râde
Cu aere de aur bolnav de anemie.

Pe umerii 'mbrăcaţi de dealuri
In verde crud, minor,
Pe văi care se-aleargă şi se-alintă
Cu rotunjimi de valuri,
Peste pădurea totuşi înoită,
Ori cât de înegrită,
E o ploaie delicată de lumină.

In umbră pete 'ntârziate de ghiaţă
Par ţipete.
Iar printre pietre umede,
Selipeşte proaspăt apa râului în vale,
Pe când pe povârnişurile goale
Au apărut poteci nebănuite
Şi-atâtea lucruri noi de sub zăpadă,
Căci sub imponderabila grămadă
De raze înmuiate,
Intregul peisaj,
Ca un convalescent lungit pe spate,
Zâmbeşte către soare mulţumit.

Prizonier,
Eu mă întreb zâmbind cum aşi putea să fac
Să mă lungesc puţin
Pe coasta dulce şi concavă
De pare o pânză verde de hamac.

Un camarad stăruitor mă chiamă
Grăbit, nervos,
De teamă
Să nu 'nceteze până vin prin şanţ
Miraculoasa scenă:

La doi paşi de tranşee,
Pe coasta lină,
Un soldat îşi coase haina ruptă
Şi infinit nepăsător,
Aşa cum stă grecește,

Din când în când şi 'ntoarce faţa suptă
Spre cer, spre soare
Şi zâmbeşte
In ploaia ireală de lumină.

Ascunşi în şanţ, soldaţii îl contemplă
Inspăimântaţi de alba nebunie,
Râzând cu prea multe mişcări nervoase.
Şi 'n timp ce omul coase,
Preocupat deacum de amănunte,
Ei îl văd în fiecare clipă
Cum cade, dur plesnit în frunte.

Dar ca pe tavă,
In iarbă
La două zeci de paşi apare
Un cap bălai de neamţ sfios, cu barbă
Şi cu mustăţi de fire de otavă.

Se uită cu ochi vii, la cel pe care cad
Atâtea raze calde
Şi râde luminos,
Cu faţa înflorită
Stupid de fericire:
„Die Sonne, Kammerad!“

LICEUL GHEORGHE LAZĂR SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

SENIN

S'au risipit de-acum norii printre munți
Ce-au mai rămas în locul joasei bolți
Peste care a trecut Sfântul Ilie.
Albi și greoi,
Ca'n proaspete icoane ortodoxe
Par niște punți
Mobile
Peste văile împădurite
Cu goruni și pari de sârmă răsucită'n colți.

Sub valuri reci după amiaza toată
Am stat vârâți prin gropi și prin tranșee
Ca șoarecii.
Acum soldații toți,
Cu sila de băltoacele de prin bordee,
S'au cățărat pe joasele banchete și traverse,
Și-alăturea de armele cu grijă șterse
Prvesc apusul soarelui printre ogive negre
De trunchiuri de copaci
Ca niște pasări mari, captive.

Acum respirăm aerul tare și umed al munților
Căci ploaia a spălat cu grijă
Din gropile de mine și obuze
Cu totul urmele de sânge
Și-a luat cu ea bucățile de intestin
Din copacul gătejit de schije.

Se înserează lin,
Pe nesimțite se transformă zarea,
De-alungul șanțului
Sub bolțile de frunze ude
Abia se mai aude
Arar
Câte un foc sonor, plesnit
Ce face și mai limpede înserarea.

In umedul şi scundul meu bordei
Soldatul a aprins
O vatră uriaşă de jeratic.
Lungit pe un pat de crăci şi frunze proaspete
Eu cercetez, uşor surprins,
Cu ochi de pictor,
Reflexul roşiatec
Orgia de cristale arzătoare.
. . . . . .

Se înserează lin
Şi tot mai mult.
Din pământul noroios
Spre cerul proaspăt
Doi mesteacăni albi se'nalţă feciorelnic ;
Frunze tinere de carpen
Caută spre ei sfielnic.

Toate se lămuresc în umbra albăstrie

Ca'ntr'un decor suav de feerie.
Lungit pe patul meu de crăci şi frunze proaspete,
Eu nu gândesc şi nu visez nimic.
Mi-e teamă numai să nu vină cineva
Căci ape limpezite tremură adânc în mine.

Un crâmpei adânc
Din seninul înmuiat şi limpede
Din seninul cristalin
Printre gene umede de frunze reci,
Innegurate,
Mă'nvăluie ca o privire adorată.

CAMIL PETRESCU

VOLUPTATE

Incerca în oglindă o rochie nouă. Unul din acele nimicuri încântătoare ale artei vestmântului, care ia o fâşie de ştofă şi-i dărueşte, din forme şi mişcări ce nu se pot defini, un farmec ce nu se poate explica.

...Ca şi al iubirei!.. Manuela închise pleoapele în oglindă peste o privire caldă. Nu putea despărţi nimic de ideea amorului. Nici un gest. Nici o mişcare. Intre fiinţa ei şi rochia învoltată îl simţea învăluind-o şi plutindu-i împrejur.

In faldurile cu sinuozităţi capricioase corpul ei îi părea mai bun mai preţios, cum e orice fiinţă sau lucru în cadrul ce i se cuvine.

Hainele ei obicinuite nu erau nici sărace, nici urâte, fiindcă îşi cheltuia gustul ca să le înfrumuseţeze, făcea din ele tot ce putea mai bun, ca şi din oamenii, locurile, împrejurările ce-i stau la îndemână. Dar nu erau locurile, oamenii, împrejurările care-i trebuiau.

Rochia asta cu ceva sburdalnic în cutele ei care jucau sus pe picior descoperind gheata întreagă, risipea cu mişcarea ei acel aer parizian care nu e o legendă; reamintea privirei graţia acelei minunate metropole.

In oraşul banal rochiţa asta dăruia o bucurie ochilor care lunecau pe trecerea ei. Era o bucurie estetică nelămurită, care venea din acea apucătură pentru care au trebuit milenii, prefaceri, contopiri, stratificarea lentă a civilizaţiilor, mişcările violente ale formulelor sociale,—toată geologia şi toată algebra omenească,—altoiul sângelui ca şi evoluţia graiului, pentru ca dela Gallus-Clovis-Genoveva prin Jeanna d'Orleans până la Napoleon, dela Ronsard şi Rabelais la Musset şi Verlaine, dela ştreangul sumar bun pentru golani, la eşafodul care a despădurit nobilimea, să se nască alături de atâtea alte caracteristice ale supraculturei care încă stăpânea lumea, în secunda supremă a apogeului, înainte de a se rostogoli pe panta decadenţei, să se nască acel nimic «Moda» formă neclasabilă de artă, apucătură de vestmânt ca şi de spirit, ca şi de suflet.

...Gândurile astea îşi parcurseseră emfaza în oglindă dintr'o răsuflare. Işi punctuase pedantul pomelnic cu fiecare apăsare pe năsturei deşi şi cele câte-va presiuni invizibile care o închideau ermetic şi uşor în conchilia ei modernă.

Manuela schiţa cu umerii o uşoară mişcare de dispreţ pentru aste considerente grave, o uşoară mişcare care lunecă abia pe şolduri învăluite în lâna moale, dar roti cu o ironie svăpăiată evantaliul fustei în jocul lui bogat de pâlnii. Se uită în oglindă până când freamătul ăsta se domoli încet, întârziat după mişcarea iniţială ca un ecou, care trilează în zigzaguri sonoritatea unei coarde abia atinse.

Îi plăcu din nou rochia pariziană care la lovitura unui gest, aproape la semnul unui gând sbura în jurul ei ca lovită de vânt. Îi plăcu cu voluptate că viaţa din trupul ei era undă şi mişcare şi carnea ei întocmai ca trupul naturei avea adieri care învoltau inerţia lucrurilor din jur.

Sfârşise proba. Trecu alături în hall şi se aşeză pe acelaş scaun pe care sta de obicei, legat de visarea ei, de impresii, printr'unul din acele fire subţiri de mreajă cu care caracterele pasionate prind viaţa şi se prind de ea. Se aşeză fără de nici un gând.

O melodie la pian începu în odaia din fund. Sunetele trecură deadreptul în ea, ca şi cum ea era instrumentul cu clape vii pe care se cânta.

Nu era inexplicabil: degetele ciocneau în resonanţa artificială a tastelor pornind vibraţiuni, dar undele vii, instrumentau în obstacolul substanţei, întâlneau resonanţa vie a trupului ei.

Muzica făcea în ea azi o mişcare la fel cu aceea pe care o fac undele eterice când întâlnesc apele conclave ale mărei. Încreţesc apa, se preling în ea, se întind în lunecare lină, se urcă în val închegat, tremură subţire şi argintiu, sau apăsate greu pe curba tare a unei unde de apă cu carne netedă dar des ţesută, cad la fund...

Unde la fund?. Fundul apelor... bine! Dar ce adânc e în om şi pe care axă a proporţiilor lui?

In desenul limitat al trupurilor, presărate printre alte mii de tipare în atelierul meseriaşului omnicreator, ornamente mobile distribuite în comedia enigmatică, pe acel decor fondal în care atmosfera e o pânză perpendiculară căzută pe platforma mobilă a pământului, — unde stă în fiinţă adâncul absurd şi prin ce se leagă cu infinitul absurd?

Dar azi melodia care o traversa nu cădea în abise. Îi cădea drept pe ochi, pe faţă, pe piept, pe mâini, o lovea ca să treacă prin ele şi apoi rămânea înăuntrul ei.

Era un fel particular de a primi muzica, cel de azi! De obicei armonia inunda auzul şi se armoniza cu ecourile lui muzicale. Era o funcţie specială de absorbţiune sonoră. In momentul audiţiei celelalte funcţii se asurzeau în favoarea percepţiei melodice şi efectele erau de ordin abstract. Culminau într'un deliciu spiritual. Şi acum era altfel.

De când o stăpânea iubirea, sau avea o pânză subţire pe toată simţirea care îi amortiza contactul cu exteriorul învăluindu-i chiar şi bucuria muzicală, sau,—ea era o pânză subţiată prin care lumină, sunet, mişcare aveau toate o imersiune prea tare străbătând-o.

Dar azi se opreau în ea şi umblau printr'însa fără scurgere. O răscoleau.

Frumoasă melodie! Ce va fi vrut să spue anume prin ea acei care o concepuse. Expresivitatea sentimentului fără lămurirea unul text, devenea sensorială, te turbura.

Era o frază de iubire! Ce iubire?

Melodia asta o scula azi din repaos ca pe o dănţuitoare care se odihnea în pauza a două dansuri. O scula fără de voia ei ca un semnal poruncitor.

SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Manuela se afundă mai tare în paiul împletit al fotoliului şi închise ochii. Atunci simţirea ei întreagă desprinzându-se, se ridică alene pentru o pantomină voluptoasă. Nu vrea... refuza... dar sunetele îi comandau mişcările, sunetele legate de corpul ei ca baerele de o fantoşă, şi care o mlădiau după voia lor.

Porunca asta întâlnea îndărătnicia ei şi din amândouă împreunate porneau mişcări cu inflecsiuni neisprăvite care îi întindeau braţele înainte, apoi retrase; schemau o ondulare nedesluşită, mimau un amor neînţeles.

Muzica era o chemare imperioasă care îi cerea ceva necunoscut, dar ceva cari exista în putinţa latentă a făpturei. O chemare cu voinţa hotărâtă dar care nu spunea ce voeşte, ca dorinţa unui amant orb, mut, şi fără braţe, şi ochii, gura, braţele ei erau acolo întregi pentru acea dorinţă, dar neştiutoare dibueau în vid şi nu se puteau prinde pe nimic.

Lâncedă cântare! Se apucă cu mâinile amândouă de speteaza scaunului pentru ca nu cumva să se scoale ea însăşi. Simţea că s'ar fi clătinat pe picioare ostenită. Rezista sugestiei ameţitoare cu un amestec de mirare şi necaz.

Dansul mergea înainte pe tema tot mai languroasă a muzicei. Ea însăşi era, chiar trupul ei, care înălţat pe vârful picioarelor înfiorate, părea legat de covor printr'un fir elastic şi vibrant de fibre care o străbăteau dealungul, sfârşindu-se în vârful subţire al mâinilor întinse şi plutitoare în căutarea lor nesigură. Treptat, juca, mai strâns, legată mai încordat de acorduri. Acum muzica arpegia pasionat. Presimţind sfârşitul vrea să se oprească... punea paşii încet, îndărătnic, cu teamă pentru ceea ce avea să vie, păşind sperios ca spre o prăpastie, spre ultima mişcare care din lenta ezitare a chemărei sensuale, trebuia s'o ducă la deslusirea unui sfârşit.

Manuela căuta să nu mai asculte pianul. Să cugete rece la muzică şi la sugestia ei, dar mişcările isgonite se înodau ca într'un chiag... se auzi ţipând mut, se simţi înlănţuită violent, ţuţipărită brusc pe ultimul acord. — Un andante de Schumann.

Pentru simţirea asta care îi era străină se miră de ea ca de cineva străin. Ce-o fi fost atâta voluptate!

Incepuse iar dincolo o pastorală de Grieg. Sdrobită de sunete, ele nu mai aveau acum puterea să o scoale. Se uita spre divanul din faţă. Drumul până la el îi părea lung.

S'ar fi întins pe el dealungul, nemişcată cu mâinile întinse drept, pe lângă corpul imobil, lăsând melodia să treacă peste ea ca o apă peste o lespedă.

Curgerea asta permanentă stârnea cu încetul viaţa în nemişcarea asta. Acum s'ar fi răsucit pe pernile moi în răsturnări încremenite adânc şi prelung stupefiate.

Sta cuminte pe scaun şi nu era cuminte.

Se întrebă iar dece nu ascultă şi acum muzica cu farmecul ideal de altă dată. Se mustră, îşi predică.

Voluptatea o invadase fără voia ei, de ce nu i se lăsă în voie? Voluptatea asta avea tot atâta farmec câtă durere. Nu o chemase cu

nici un gând, nu era legată de nici un gând. I-o strecura în trup muzica.

Avea origini nobile. Dece nu o îngăduia.? Era singură şi se sfia de ea singură. Se îndărătnicea.

Totuşi nu era voluptatea care rupe vre-o lege, nici cea care sfidează prin nepăsarea plăcerei, nici cea care denaturează sufletul sau mânjeşte spiritul. Nu era cea care îţi dă drumul pe un povârniş primejdios. Era o undă trecătoare care adia în apele simţirei ei, un freamăt neobicinuit dar omenesc.

Dece îi rezista, de oarece se născuse şi murea din ea însăşi în afară de orice faptă.

Avea în ea pasiunea mortificărei.

Işi aminti de unele zile din copilărie. Pe toată vremea cireşitului mânca numai câteva din fructele astea frumoase, puţine, pe cele desperecheate. Pe celelalte le purta ca cercei, ca şi cum ele ar fi fost o podoabă a gustului nu o lăcomie a lui. Când mărgeaua lor nu mai era destul de strălucitoare le asvârlea şi punea cercei proaspeţi. Dar uneori simţindu-le cum îşi dau grăuntele pe lângă urechi şi zărindu-le sticlirea rubinie pe lângă obraz, i se deschideau buzele şi se umezeau de o zeamă care avea gustul şi culoarea lor. Atunci strângea dinţii tare şi i se usca gâtul, dar nu le mânca. De oare-ce în alte zile se putea lipsi de ele, dece să nu poată întotdeauna ?

Tot aşa făcea azi cu muzica şi voluptatea. Se mustra, îşi predica, se mortifica. Sunetele fuseseră ca nişte boabe de cireşi proaspete şi cărnoase care cu trupul lor rotund loveau pe al ei, legate de ea ca cercei, brăţări şi cingătoare şi licărindu-şi rubinul ; iar dansul ei îndărătnic mima acelaş refuz cu dinţii strânşi pe care-l dicta cugetarea uscată, pe când simţirea era o cupă cu buze deschise pe care muzica se muia ca un gluten.

Caşi în copilărie vroia să asculte muzica ca totdeauna, să nu îngăduiască făpturei capriciul ei.

In acelaşi timp sta troenită lânced acolo în perne. Se simţea deodată singură şi chema pe Vâlsan cu închipuirea. Nu se gândise la el până atunci.

Nu-i vorbea vesel şi senin ca atunci când se vedeau.

Ii vorbea ca şi cum el ar fi fost o incarnare a capriciuiui ei de azi. Se gândi la obstacolele cari îi despărţeau şi în loc de mâhnirea gravă ce aveau obicinuit îşi făcu din gândurile astea un joc capricios.

Il gonea : „Du-te ! Nu se poate să ne iubim... Pleacă !„ Apoi îl urmă cu gândul molcom, ajungea la închipuirea că izgonit de departe va găsi altă logodnică. Atunci îl chema brusc şi tiranic :„ Vei pleacă mai târziu... după ce ne vom iubi.. Aşteaptă !...„

Făgăduinţa asta era nesigură caşi mlădierea dansului de odinioară... „Ca să ne iubim„... nu era promisiunea deplin conştientă. Acel... „Aşteaptă„... nu avea termen limitat. Era ca un timp care fuge dinainte-ţi şi te trage după el, în loc să vie spre tine. Nu ştia nici cum, nici când l'ar iubi. Chemarea ei era un arpegiu sinuos care nu da plenitudinea sonoră a unui acord. Caşi timpul care în loc să vie te

trage după el, amorul ei se duce spre el retrăgându-se şi urmări de el singur.

Joc al instinctului femenin care ascultă de o chemare de care se teme şi de care se apără înainte de a i se spune.

Joc pe care oamenii atât l'au răzbit casă învingă încât l'au denaturat şi azi îl caută zadarnic, sau nu-l mai recunosc acolo unde a rămas; dar Manuela îl avea în firea ei, cum îl va fi avut Eva primitivă.

„Nu pleca încă!.., apoi îl izgonea iarăşi şi alergând după el uşor, i se asvârlea înainte, şi aşa mereu către orice se întindea, ori ce ar fi vrut să apuce, o întâlnea pe ea. Toate obiectele pe care ar fi putut pune ochii şi mâinile luau chipul şi forma ei şi toate femeile ce i-ar fi venit dinainte, printr'o miraculoasă substituire erau ea. Jocul ăsta obsendant, o despleti:

In ezitarea asta însă mai erau şi multe lucruri pe care ea nu le putea şti, fiindcă era tainele viitorului.

Veghea în ea presimţirea neantului care pândea povestea asta exaltată.

Manuela nu putea reduce ideea iubirei ei la nici o realitate. Avea mintea acoperită într'o plasă ameţitoare şi înconjurată de fumnl des al unei beţii. Prin beţia asta nu vedea limpede pe Vâlsan. El era o replică neclară a unei imperiale desfăşurări vitale a iubirei în ea.

Viaţă ei banală din trecut, viaţa tutulor oamenilor, nu putea sluji de comparaţie acelei exaltări.

Iubirea îi apărea ca un mister fascinant ale cărei sensuri noi, nu se puteau supune la nici o asemuire.

„Aşteaptă întâi să ne iubim şi să nu ne mai iubim!„ Vorbele acestea aveau o melodie neliniştitoare şi nesigură. Nu ştia bine ce vrea, nici dela cine. Pe el îl chema dar era mai mult ceva care pornae din ea spre viaţă!

Era ajun de Paşte! La dejunul familial se postea. Se gândi că în ea erau pofta şi postul.

Pe la mijlocul mesei se simţi nervoasă. Nn vroea acolo pe Alina, pe nimeni. Dece stau în jurul ei cei ce nu-i trebuiau. Mânca agitat, apoi numai gusta nimic. Acum, nu se simţea bine. Avea un fior scurt şi o durere închegată ca un nod, în coapsă. O durere purfizică. Venea totuşi din turburarea ei.

Avea pentru echilibrul, pentru curăţenia pentru sănătatea trupului, o doetrină precisă.

„Amor! „amor! se gândi fără bucurie.

Apoi se nemulţumi iar de impuritatea asta care stă ascunsă în puritatea ei, de unde nici o altădată nu-şi adunase apele, nici le găsise vad.

Voluptatea ei se resorbea totdeauna în pasiunea sufletească, în sensualitatea spirituală, în desfătarea cugetului şi a ochilor în modularea caldă a vocei şi a inimei.

Se mira cum astăzi scăpătase deacolo revărsată în toată făptura. Azi trupul îi instrumenta toate bucuriile. Din amalgamul atâtor simţăminte amorul voluptuos se alesese deoparte, suveran. Era Imperator.

Dar ce era Vâlsan în jocul de azi? Era stăpânit pentru partea

lui de stăpânul tiranic al iubirei. Fiecare separat sta în puterea unui miracol, dar era şi o parte cu care erau ceva unul pentru altul.

Amorul Imperator cerea un popor pe care să-l asupreasca şi să-l desfete, şi acel popor erau ei, unul către altul.

Popor care nu-şi cunoştea stăpânul—Stăpân care nu şi cunoştea poporul!

Cunoştea puţin pe Vâlsan. In acel joc lăuntric care luase az formele voluptăţei, ce parte avea el?

Lucrau în ea fermenţi naturali şi îşi limpezeau elixirele, dar era poate şi o otravă care i se inoculase din acţiunea oarbă, surdă, latentă a simţirei lui pentru ea.

Cele două filtre ale făptuirilor, aveau funcţiile lor deosebite, dar aveau poate încă de pe acum şi fără de amestec, înfiltraţiuni reciproce.

Nu putea şti ce perturbări face în el, dar se întreba ce era, din el, în veninul ăsta al ei.

Parfumul simţirei ei de azi părea că emană dintr'un mănunchi de buruieni, aromate strivite în mâini,—şi culoarea simţirei de azi părea verde ca a buruienilor strivite, acel verde care nu se poate spăla, şi de subt purificare lasă încă o umbră transparentă ca absintul!

Cine era oare Vâlsan şi ce era? Acolo în fund unde nimeni de cât noi nu ştim ce suntem?

In afară de cel ce i se înfăţişa şi de idolatria lui ferventă, de idealul iubirei lui, care îi erau gusturile?

De oamenii ori şi cari ea ghicea adesea dintr'o privire întâmplătoare şi indiferentă,—prin care cugetul exercită mai mult un simţ olfactiv care-şi dilată nările pentru a prinde din treacăt exalarea acelui adânc,—ghicea omul până-n tină. Dar despre el ce ştia? Nici nu se întrebase până astăzi! De ce îşi închipuia azi că are un alt «eu» ascuns?

Il ştia spiritualizat şi proclamând cu pasiune idealul, închizând în el tot şi excluzând tot dela el. Ce vrea să răscumpere cu acel ideal?

Ea, care era pură, ştia că cei curaţi nu proclamă idealul cu atâta patimă, îl poartă ca pe o podoabă simplă; nici nu resping realitatea cu atâta ură. Ea credea că realitatea poate fi şi ideală pe când el le desprindea una de alta ca pe două proprietăţi duşmane ale vieţei.

Şi deodată ele se întrupaseră lui Vâlsan în ea inseparabil. Să fi avut el pentru realităţile vieţei, saţiul celor nevoiţi să trăiască înglodaţi în noroiul realităţilor şi aspiraţia permanentă de a se purifica?

După noimele obicinuite trecea drept un tânăr fără defecte. Era un băiat cuminte, retras, studios.

Avea în el vre-un filon viţial adânc, ascuns şi bine zăvorit.

Păstra şi acum convingerea că e bun, dar se întreba dacă nu sunt în el două crezuri, dacă vre-un morb corosiv nu stăpânea o parte din el, pe care o combătea cu pătimaşă oroare, şi căreia poate uneori îi sucomba!

Işi amintea că-i povestea într'o zi despre o copilărie tristă, despre o adoleşcenţă curată ca a unei Veniamin.

Ce palid era? O paloare ascetică din care sângele părea tot isgonit. Lipsea din vinele lui sucul vivifiant al sângelui sau licoarea lui era acum alterată şi tare ca un alcol?

Lui Vâlsan nu îi plăcea decât ce e frumos şi bun dar îi plăcea binele cu o enervare arbitrară, cu un absolutism aprig care nu avea generozitatea, care parcă ura şi avea spaimă de tot ceeace din gânduri sau din existenţă nu avea culoarea albastră în care optica lumei a închipuit cerul şi idealul. Din ce venea fanatismul ăsta?

Gândul acelei adolescenţe cu sufletul curat şi trist se asociă cu al otrăvurilor latente. Poate că atunci demult, orfan şi rătăcitor, însetat de ideal, dar neocrotit, prin hazardul pelerinagiilor, intrase în locuri unde se injectează răul şi îl străbătuse pe negândite, profanând altarul sufletului limpede.

Desrobit, lupta să izgonească din memorie privirea unei vieţi care îl înfăţişase aspectele ei cele mai josnice.

Lupta cu toată firea lui bună şi cu dorinţele de bine, pentru a asvârli din trup, suflet şi gând, răul; şi nu putea fără a-şi deschide vinele şi a-şi extirpa creerul.

Făptura lui de instincte şi hotărâri cinstite, purta indelebil un ser blestemat căruia îi suprapusese cultul idealului. Cum va fi fost desgustul lui de înseşi gusturilor lui, refuzul lui de el singur?

De unde gândurile astea? Vâlsan era copilul nimănui.

Dar ce chema ea „răul„? Poate că nici nu ştia bine ce e răul! Omenescul o sperie.

Era poate numai lupta între idolatrie şi amor.

O slăvea mut ca şi cum cuvintele aveau în uzul lor ceva care era prea brutal, se apropia de ea cu o evlavie care avea şi dorinţa şi spaima unor gesturi pe cari oameni le necistesc. Iubirea lui astfel ferecată şi fiecare înbold strâvilit de prezenţa sarcastică a răului, aducea dimpotrivă prezenţa acelor gânduri ocolite. Degetele uşoare ce-i atingeau mâna uşor, puneau pe ale ei un polen pernicios.

Amorul lui în loc de un elan spontan în care să se purifice prin uitare, se chinuia să înlăture parcă din existenţa omenirei întregi, ceeace defaimă amorul; se străduia să o ocrotească de ceeace e asemenea pe lume între bun şi rău şi mâinile uşoare o înconjurau cu un freamăt de instincte înfrânate. Atunci simţirea ei, fără să înţeleagă dece, nu mai era ca o răsură pe măcieş şi albul ei lua încarnate de lotuşi care pluteau pe lacuri ecuatoriale mucezite; lacuri pe care alge încâlcite inextricabil vopseau lamele apei perfide cu reflexele unui colorit bizar.

Poate că în turburarea ei mortificată de azi erau turburările lu necunoscute şi mortificate.

Şi exaltarea asta stânjenită nu era iubirea simplă care netezeşte tot drumul iubirei!

Dar unde sta infinitul în făptură? In trupul armonios, modelat în proporţii limitate, unde?

Acolo unde şi apăsă mâna, subt coasta sacră, la locul inimei, unde erau acele adâncuri cu resonanţe şi ecouri a căror muzică mută şi divină şi naşte şi ucide subt plăcerea creatoare a nimicirei?

Unde, adâncurile, în fusul degetelor subțiri, în lineamentul mlădios al brațelor, al glesnelor întinse spre dansul misterios? Unde, în coapsa fragilă în care melodia aduna chiagul ei sensual, unde erau abisurile infinite în care armonia se desfășura ca o imensă Simfonie languroasă, turburând cu sunete, acorduri și arpegii neasemuite, apele conclave și fără fund.

Apoi căzând își opreau voluptatea în albia lor fabuloasă, pentru a o uni prin fire invizibile cu vasta nostalgie a Firei?

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

PIRAMIDA

Ne 'nvins,—ca un stilet enorm, pătruns
Prin inima pământului, s'ajuns
Prin spatele planetei biruite,—
Stă vârful Piramidei neclintite,
Insângerat și mut, sclipind în soare,—
Și, visător, e 'n veșnică-așteptare.

De mii de ani—universal și greu—
Atras de Infinitul și Misterul
Ce-l ocrotește sus pe Dumnezeu,—
Stă gata să străpungă Cerul.

Dar visul Faraonilor ce dorm
In fund, adânc, sub mistica povară,
E-atât de greu, de tainic și enorm,
Că Piramida,—neputând urni
Imensa lor tăcere milenară,—
E țintuită 'n loc.
...Așteaptă-o zi
Când,—ostenită de a nu putea
Sbura la cer,—din desnădăjduire
Va 'mbrățișa pe cei ce dorm sub ea,
Și 'ntr'un gigantic salt de răzvrătire—
Cu vârful ei extatic, dominant—
Pe veci se va înfige—în Neant!..

A. DOMINIC

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Național: INSTITUTORII de O. Ernst

O piesă cu tendință, jucată de atâtea ori și comentată în atâtea feluri. *Institutorii* lui Otto Ernst au avut epoca lor. Era o vreme când se bucurau de actualitate. Astăzi explicația succesului trebue căutată în problema pusă și în pregnanta caracterizare a personagiilor mult mai mult decât în interesul momentan deșteptat prin noutatea tezei.

Sunt în *Institutorii* două lumi, două curente. Oamenii cari le susțin sunt văzuți și prinși în viața care îi înglobează și în tiparele ei care le paralizează mișcările. Deoparte școala veche, fără suflet, rutinară, iar ca metode *expositivă*, de alta noile, idealuri activiste ale profesorilor tineri. Epoca de transiție nu a încetat încă pentru că cele două direcții încă se mai ciocnesc. Trebue făcut un efort asupra noastră înși-ne. Recunoașterea în mijlocul nostru a câtorva din *Institutorli* lui Ernst ar fi o piedică la judecarea valorii în sine a dramei.

Spuneam că meritul piesei e caracterizarea personagiilor. In cadrul unei probleme momentane se înfăptuesc oameni de totdeauna. In dosul șarjei—care pe timpul ei era o necesitate—piesa înfățișază și unele conflicte omenești durabile.

Independent de discuțiile retorice și în afară de necesitățile dramei, începute între Fleming, institutorul cel nou și de școală nouă, cu colegii săi învechiți în practicile trecutului, piesa se menține prin observarea justă și minuțioasă a *amorului propriu* ca mobil vecinic al tuturor mișcărilor.

Institutorii lui Otto Ernst întineresc imediat ce adoptăm față de ei acest punct de privire.

Conflictele se reduc la măgulirea sau exasperarea amorului propriu. Atitudinile față de cele mai ideale curente atârnă de acest fond egoist al sufletului nostru.

Fleming cel îndrăzneț și aprobat de colegii săi cu vederi înaintate e părăsit când intriga lui Dierst—calomniatorul vulgar—convinge pe ceilalți că orgoliul colegului lor nu suferă colaborarea altora.

Flachsman e și el tot prin intrigă făcut sensibil la *lupta de principii*. Flachsman, directorul de școală veche va urî pe Fleming pentru că amorul său propriu este înjosit și pentru că *Dierst* este un intrigant.

Amorul propriu și intriga, iată mobilele acțiunilor omenești. Odată dispărute din mijlocul lor, oamenii se conciliază.

Flachsman care înțelege că amorul propriu este o primejdie la un moment dat, că intriga a fost o greșală, renunță la *principii* și întinde mâna lui Fleming.

Colegii lui Fleming vin din nou în jurul lui când se încredințează că numai intriga fusese cauza iritării amorului lor propriu.

Din moment ce fără jigniri vor putea fi de ideile lui Fleming, se vor resemna în recunoașterea superiorității lui morale.

Acesta e singurul punct vecinic viu din *Institutorii*. El luminează toate sufletele din piesă, Restul e menit să treacă la muzeul

documentelor unei vremi apuse; îndată ce procesul pedagogic va fi câştigat definitiv şi pretutindeni de cei noi, ele nu vor mai interesa decât pe căutătorii de antichităţi.

De aceia şi în interpretarea *Institutorilor* ne-au isbit acele roluri cari evidenţiau mai puternic jocul acestor mobile sufleteşti vecinice.

Flachsman al d-lui Morţun a ţinut cu adevărat scena iar d-nii Manu (Brösecke) şi V. Antonescu (Weidembaum) au creiat în roluri episodice tipuri ce se impun.

Decât un singur lucru am avea de obiectat d-lui Manu: afectează prea mult *fonfăneala* căutând peste limită să scoată din ea efecte. Ele sunt de altfel rezultatul altor calităţi pe cari jocul d-sale le posedă în chip suficient. Aceiaşi căutare a efectului am observat-o şi în scena cu pregătirea gustărei în cancelarie în timpul recreaţiei, scenă de o încetineală voită şi prelungită până la exasperarea răbdării.

D-l Săvulescu (Regendank) a interpretat inteligent—autorul l'a şarjat—rolul intendantului şcolii, fost sergent major în armată pe timpul lui Moltke.

Celelalte personagii nu au o substanţă permanent omenească. Ele sunt idei ambulante, personificate la nevoie sub diferite nume. Chiar Fleming nu e decât o idee.

Aci stă de altfel slăbiciunea piesei care nu poate avea un erou principal—deşi Otto Ernst a crezut că l'a descoperit în Fleming—şi nici o acţiune care să se învârtească strâns în jurul lui.

Pentru actorii cari deţin astfel de roluri e un supliciu. Ei nu pot pune în ele mai multă *umanitate* decât n'a pus autorul. *Institutorii* deplasează interesul cel adevărat, strângându-l în jurul faptelor şi personagiilor epizodice şi lăsând în umbră cea ce în intenţia scriitorului a fost fapt principal.

De aceia actorii din astfel de roluri trec neobservaţi şi se confundă în anonimat. Chiar când printre ei se găseşte un Soreanu (Inspectorul, care a fost *summum* de ce se poate obţine, dar care totuş trece imediat ce cortina se lasă).

Institutorii au o viaţă fragmentară şi plac tocmai prin acele crâmpee de umanitate mai mult decât prin întregul compoziţiei.

MIHAIL IORGULESCU

In curând va apare de E. LOVINESCU:

L U L Ù

ROMAN

Editura ALCALAY

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMÂNALĂ

TABLA DE MATERIE

Anul II, No. 1—26

POEZII

Aderca, F.—Interioară 350
Eleganțe 398
Ana din Coștilă.—Apus de soare 45
Răsărit de soare 382
Barbu, Ion.—Râul 35
Umanizare 70
Infrângere 84
Buzdugan, Ion.—Căsuța veche . 130
Vinerea Patimilor 131
Munții în amurg 132
Cu soarele 185
Făuritorii 195
Ispita stelelor 234
Seceriș de aur 372
Caragiale, Luca Ion.—Stanțe . 11
Cunțan, Maria.—Spre voi . . 7
Daus, Ludovic.—Toamnă . . . 59
Zidul 297
Dominic, A. — Piramida . . . 413
Eftimiu, Victor. — Clopotele din Suceava 120
Farago, Elena. — O dezamăgită plânge 20
O, nu-ți închide ochii . . . 51
Să mutăm altarul 115
Cântă astăzi viața 211
Poveste pentru Mihnea . . 339
Ghibu, Otilia.—Intâiul crin . . 228
Blândețe 314
Hulea, Ovidiu.—Faust 285
Ignotus.—Vasul myrhin . . . 147
Rugăciune 267
Iosif, St. O.—Cântec bachic . . 277
Marghita, E. — Celui ce îmbătrânește 269
Moscovici, Virgiliu — Chemări de seară 74
Excelsior 173
Castanul și-a plecat un ram . 254
Păsărarul 364
Murnu, G.—Vrăjitoare 212
Trandafir 227
Plăsmuire 292
In urmă-ne e lungul țintirim . 345
Nanu, D.—Veșnica Evă . . . 2
In fața Pietrei Craiului . . 69
Fluviul 163
Umbra 244
Dragostea 371
Narli, C.—Orgoliu 25
Așteptare 138
Nigrim, M. N.—Orele 299
Petrescu Camil — Drumul morții 387
Primăvara 403
Senin 406
Rally, Alexandru. — Prostul . . 28
Relgis, Eugen. — In gară . . . 182
Linxul 261
Romanescu, Marcel N.—Intre vis și viață 73
In tăcere 98
Litanii 142
Mărul 178
Nocturnă 260
Gallus către Cynthia 309
Rotică, G.—Pe stradă 93
Vorbește liliacul 104
Greșelile tale 155
Taina 200
Anume pentru tine 237
Lydia 324
Zadarnic 356
Sângiorgiu, Ion.—Știință și poezie 42
Elegii 124,139,218
Singurătăți 330
Scurtu, Alexandrina.—Nocturnă . 105
Intâlnire 132
Pulsație 171
Cu aripi desfăcute 213
Aș vrea 253
In seri pustii 268
In seară 379
Silviu, G.—Frăție 156
Cântecul muncitorilor . . . 219
Stamatiad, Al. Th.—In primăvară . 10
Doină 93
Ertare 170
Desmoșteniții 284
Stratulat, G. I.—Fecioara doarme 57
Surâsul tău 201
Sonet 276
Umbră, Ada.—Grădină pustie . 298

NUVELE, SCHIȚE, POVESTIRI ETC.

Aderca, F.—Alina 167
In ulița cavalerilor 228
Brăescu, Maior Gheorghe—Sfârșit de manevră 66
Balul prefecturii 98,116
Cum sunt ei 313
Un om mai spălat 325
Select-Club 344
Declin 365
Bolocan 380
Buzdugan, Ion.—O agapă literară 266
Cair, George—Ce-a zis Saadi . 85
Legături de cauzalitate . . . 214
Cornea, Gheorghe.—Spionul . . 346
Dauș, Ludovic.—Pe drumul Văraticului 246
Dragoslav, Ion.—Dihorul . . . 278
Iov, D.—Tăcerea unei chilii . . 26
Marino-Moscu, Constanța—Mirto 3
Alecu Brădeanu . . 357,373,392
Minulescu, Ion,—O agapă literară 263
Murnu, G.—Naționalism real . . 105
Nanu, D.—O agapă literară . . 265
Ortiz, Ramiro.—Primăvara 21,42,57,71
Papadat-Bengescu, Hortensia.—Fetița 36,51
Tovarășii 133,150
Vecinătate 293,310
Voluptate 408
Peltz, I.—Floarea iubirii . . . 108
Plecarea 190
Infloriri de primăvară . . . 234
Rebreanu, L.—Ghionionul . . . 196
Relgis, Eugen.—Duminici . . 8
Vissarion, I. C.—Sub călcâi . . 179

EPILOGURI

Lovinescu, E.—Anul al doilea . 1
Troglodițul 17
Simulare-Stimulare 33
Copacul 49
Ingratitudine 65
„Umanitatea 81
Comicul dureros 97
Ceea ce nu se mai poate . . 113
Un poet basarabean . . . 125
Octavian Goga, ministru . . 149
Speranțe literare 177
Elena Farago 193
T. V. Ștefanelli 209
Un nou cetățean român: Victor Eftimiu 225
I. Al. Brătescu-Voinești . 241,257
N. Iorga 273,289,305321
Chendi 337
Știi d-ta cine sunt eu? . . 401
Murnu, G.—Nemesis 161
Petrovici, Ion.—Mihai-Viteazul . 369
Vianu, Tudor.—Hortensia Papadat-Bengescu 353
Un scriitor nou . . . . . .

CRONICI

CRONICI LITERARE

Gerota, C.—H. Sanielevici . . 75
Vlahuță ca nuvelist 201
Iorgulescu, Mihail.—Darurile pământului 127
Măști de bronz și lampioane de porțelan 141
Cartea Munților 142
Amintiri universitare . . . 143
Orașul bucuriei 157
Sfinxul 173
Popa Man 192
Tudor Arghezi 220
D. Nanu 270
Popescu-Telega, I.—Eminescu tradus în italienește . . 11
Cuibul strein 186
Romanescu, Marcel N.—Mărgăritare negre 237
Sângiorgiu, Ion—O prietenie literară 299
Vianu, Tudor—O altă culegere Alexandri 317

CRONICI TEATRALE

Iorgulescu, Mihail — Puntea . . 46
Fecioara rătăcită 61
Lumea în care ţi se urăşte . 77
Poama crudă 76
Raţa sălbatecă 109
La Glu 335
Demi-Monde 367
Pariziana 400
Institutorii 416
Lovinescu, E.—Papa Lebonard . 14
Strigoii 29
Rebreanu, L.—Autori şi actori . 206
Noul director general al teatrelor 223
Deschiderea stagiunei . . . 287
Odinioară 329
Cocoşul negru 351
Nepoţiţul 383
Noaptea regilor 399

CRONICA IDEILOR

Moscovici, Virgiliu. — Teoria istorică a lui A. D. Xenopol. 139
Nanu, D. — Răvaşe: Evoluţie, Schimbare 331
Relgis Eugen — Revizuiri de expresii: Onoare 55
Opinia publică 94

INSEMNĂRI

RECENZII

I. C.—Revolte şi răstigniri . . 32
Pe gânduri 112
Ma. — Iu ciuda submarinelor . 16
V. M. — Intre reţele 16
Lebedele sacre 48
Umbre pe drumuri 64
Sonete 160
X. Y. — In cetatea idealului . 208
Aderca F. şi *Lovinescu E.* — Comentarii la o mică temă critică 79
Iorgulescu, Mihail — Meditaţiile lui Lamartine 63
L. R. — Leon Alcalay 48
Văduva lui Alexandri . 288
Em. Gârleanu 288
S. Cântec bachic 288
Văduva lui Alexandri . . . 304
Z. V. — Bibliografia 256

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

LA 15 NOEMBRIE SE VA PUNE IN VANZARE LA TOATE LIBRARIILE

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI
Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura VIAȚA ROMÂNEASCĂ

IN CURÂND VA APARE

CATASTROFA

TREI NUVELE

DE

L. REBREANU

Editura VIAȚA ROMÂNEASCĂ

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

ANUL II. No. 27

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . Rotică

Camil Petrescu . { Marș greu / Versuri pentru ziua de atac

Caton Theodorian . Un nuntaș

C. Narli . . . . . Ispita

CRONICI:

E. Lovinescu: Teatrul Regina Maria; SAMSON, de Henry Bernstein.

L. Rebreanu: Compania Excelsior; TATĂL, de Strindberg. — INSEMNĂRI.

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4981

Apare Sâmbăta

UN LEU

A apărut:

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

COPRINZAND:

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poezia Populară.

Lei 12

Editura ALCALAY & Co.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți
UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14
— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 27 13 NOEMBRIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

LICEUL ... SIBIU BIBLIOTECA PROFESO...

ROTICĂ

In tendenţa firească de a suprapune pe autor operii, identificându-i într'o singură imagine, Rotică ne contrariază. In faţa imposibilului, nu ne rămâne decât să procedăm la o disociare violentă, privindu-i scrisul ca o protestare împotriva omului...

Lutul e mai totdeauna indiferent. O critică serioasă nu-i caută corespondenţe tainice cu spiritul ce-l însufleţeşte. Sunt totuş cazuri în care se semnalează printr'un contrast atât de energic în cât sustrăgând pentru un moment critica din domeniul ei pur spiritual, nu-i putem omite prezenţa...

Sosind din munţii Câmpulungului Bucovinei, suntem pregătiţi la apariţia unui rural, frust şi înţepenit în gesturi sfioase... Rotică nu e totuşi numai rusticul speriat de civilizaţia noastră. Ascendenţa lui nu se opreşte la liziera pădurelor natale, ci se adânceşte în fundul munţilor, spre capătul izvoarelor populate de nimfe şi fauni. Rotică e un fragment viu de mitologie. Simpla lui înfăţişare ne apropie de antichitate, prin masca turmentată şi hilară, prin ochii mici şi sfredelitori, prin plăcile mobile de roşeaţă, prin relieful obrazului, prin iluzia a două corniţe ce par a i creşte din frunte prin aerul de salacitate ce-i dă urmărirea fictivă a unei nimfe invizibile. Ii mai lipsesc mţele bărbii şi piciorul bifurcat pentru a realiza imagina faunului legendelor antice, în care se întrupa elementul naturii subumane încă, silvestre şi hirsute, lascive şi fecunde.

Fără rudimentul codiţii sau relieful corniţelor, sunt mulţi fauni; un faun însă atât de bine modelat într'o pastă maleabilă e un exemplar rar. Fagii Bucovinei ni l'au conservat şi după milenii ni l'au dat ochilor uimiţi de a găsi perpetuarea naturii în tipare invariabile.. In loc să cânte din naiul străbunului Pan, Rotică armonizează totuşi pe liră.

De aici începe contrastul violent.

Ne-am fi aşteptat ca din variaţia câtor-va simple note să ţâşnească aprigul sensualism al chemării; ne-am fi aşteptat

la ţipetele stridente ale syrinxului ancestral; ne-am fi aşteptat la o rustică melodie, potrivită primitivităţii cântăreţului şi sălbăticiei decorului. In locul acestei muzici a naturii animale, de pe lira lui Rotică, se desprinde o suavă melodie, plină de delicateţă şi gingăşie, în care dorinţa e spiritualizată în imposibile nuanţe sufleteşti. Nu e nevoe ca nimfele să fugă speriate, în foşnet de frunze: versul faunului modern e pudic, discret şi fin...

Urechile rafinate găsesc poezia lui Rotică încă primitivă şi n'o disting de gama melodică a syrinxului străbun. Se înşeală. Inventţia lui verbală e, în adevăr, nulă; nici un poet modern nu se foloseşte de un vocabular mai limitat la noţiuni esenţiale, de un număr de imagini mai simple... In epoca rimei rare şi a cuvântului preţios, uzualitatea formală a lui Rotică poate preveni în rău. Poezia este însă în primul rând emoţie. Plecând dela această propoziţiune elementară şi aplicând-o cu stricteţe, o bună parte a producţiei contemporane iese din cadrul poeziei adevărate, fără a ieşi şi din cadrul unei arte formale, în care plastica şi sonoritatea pot fi puse în valoare de retorică. Poezia nu stă nici în cuvânt, nici în imagine; haina verbală are numai o importanţă secundară. Dispreţuirea ei e regretabilă; nu anulează însă elementul sufletesc. Materialul poetic al lui Rotică e luat din fondul verbal al lumei întregi, din care iese totuşi o frăgezime şi o sinceritate de simţire ce însufleţesc fraza poetică, dându-i o originalitate, neegalată de multe din atitudinile simbolismului român. Rotică e un exemplu tipic al noutăţii isvorîte din mijlocul banalităţii expresiei prin singurul agent al sinceritătii poetice şi al unei elocinţi sentimentale fără artificii. Simplă sau ştearsă ca formă, poezia lui este totuşi plină de nuanţe sufleteşti, cu eleganţe sentimentale instinctive, cu o fină cazuistică amoroasă, cu delicateţi de simţire care presupun mai multe găuri la naiul străbunului silvestru. In locul chemării brutale, avem modulaţii abia şoptite, tragedii mute ce se petrec în schimbul unei singure priviri, dorinţe înăbuşite în scrupule, tot jocul etern al atracţiei şi respingerii iubirii. I a fost dat acestui Faun, scoborât din munţii Câmpulungului, să exprime amorul discret, fin, delicat cu sfiiciuni de fecioară şi ezitări de moralist. Rotică e nu numai un paradox poetic ci şi unul biologic.

E. LOVINESCU

Marş greu

De nopţi întregi luptăm din greu
Cu prafu' sec şi setea,
Cu depărtarea neagră şi perfidă.
Ni-e trupul în sudoare fert,
Şi-adânc prin ţărâna lichidă,
Ca printr'un vad de helesteu,
Târîm picioarele
Inert.

Şi ca o caravană prin deşert
Care se pierde sufocată
Prin norii de nisip rătăcitor,
De-abia mai răsuflăm
Prin negura de pulbere uscată.
Căci din greoaie valuri sure,
Care ne-apasă tot mai greu pe cască,
Pe nări ni s'au format depozite impure.

Ca rămăşiţe'n filtrurile vechi.
Treptat
Pe pleoape, pe obraji şi pe urechi
Ni s'a cernut o mască
De catifea de praf,
Ce se coboară-adese-ori
Pe ochii mei de lacrimi, de urdori.

Cu toate că beşicile ne înfig în carne ţinte,
Extenuaţi noi ducem înainte
Picior după picior,
Impleticit,
Stăruitor.

Nu ştim
Nici unde mergem
Nici unde ne găsim.
Alăturea de fiecare dintre noi
La dreapta sau la stânga,
In faţă sau în spate,
Sunt alţii,
De care ne lovim mergând,
Când raniţa alăturea ne-abate.

LICEUL GHEORGHE LAZĂR
SIBIIU
BIBLIOTECA PROFESORILOR

De nopți-întregi prin pulberea uscată
Și mai înecăcioasă decât fumul
Mărșăluim spre Miază-Zi
Și
Cu cât mai mult înaintăm
Cu atât mai lung e drumul.

Sleiți de sevă, sclerozați
Și, sufocați de-atâta mers în turmă,
Noi ne mișcăm împinși din urmă
Cum valurile unui râu se'mping
La vale, unul pe-altul;
Și pe șoseaua grea de praf
Ne scurgem în coloană fără șoapte,
Ca apa unui fluviu'n noapte.

Înaintăm necontenit fără să'ajungem,
Deși lăsăm în urma noastră
Păduri și sate
Culcate'n întuneric.
Trudiți de o sete arzătoare de holeric,
În noaptea fără de hotar
Mișcăm într'una
Aproape în-zadar.

Din când în când
Când traversăm vre-un pod,
Simțim pe rând
Picioarele scăpate din năvod.
Și iarăși ne reluăm târâtul,
Întindem pentr'o clipă gâtul
Comun, de uriaș miriapod.

Târziu spre-a doua zi,
Când a'nceput să se stingă-al nopții candelabru
Un martor ar înmărmuri:
Mulțimea adormită în coloane
Se mișcă totuși ritmic și macabru
Ca o fantastică mașină de organe.

Sunt zorile sau prafu-a devenit mai alb?
Eșim cumva din haos?
Un șuerat
A descărcat mangnetul
Care lega tiranic caravana.
Pentru repaus,
Coloana
S'a prăbușit în marginea șoselei,
Ca o fantoșe căreia i-ai scos scheletul.

Ca'n ţintirim
Ne îngropăm,
Ne odihnim
Şi fără nici'o vorbă ne privim
Cu feţe discompuse de cadavre,
Schimbând surâsuri palide de javre
Domesticite, pocăite, resemnate.

Cum praful a început să cadă
Şi cum zăceam aşa grămadă,
Mulţime
De braţe şi picioare anonime,
In frăgezimea zorilor de rouă
Sub razele prelungi de răsărit
Din depărtare de-ai privi
Ţi s'ar părea că'n şanţul lung a năvălit
O specie gigantică şi nouă
De viermi masivi şi cenuşii.

Un alt semnal,
Noi tresărim
Şi iar pornim.
Câţiva nu pot să se mai scoale.
Zadarnic ofiţeri le dau târcoale,
Strigând la ei.
Li-s ochii albi ca scrumul
Şi trebuie să-i creadă

Ca o cireadă
Coloana uriaşă'nseamnă drumul
In loc de excremente
Cu cadavre de soldaţi.

In curând va apare de E. LOVINESCU:

L U L Ú

ROMAN

Editura ALCALAY

VERSURI PENTRU ZIUA DE ATAC

Fii gata, prietene soldat, fii gata,
Curăță-ți cu grije arma și lopata
Și pune ți cruciulița la gât,
Mâine va fi un atac mare,
Fii gata și atât.

De undeva, de departe, ne vor trimite ordine;
Cu raniță și arma în spinare,
Pe drumurile ude de'ntuneric,
Ne vor purta întreaga noapte
In șoapte.
Târziu ne vor opri în fața porții,
In fața porții nevăzute a morții.

La trei din noapte vom scula din somn
Pe cei care căzură istoviți în noroi.
Vom aștepta din nou
Noi ordine,
Vom aștepta chinuitor
Și-apoi, pătrunși de ploaie până la vertebre,
Murdari, încătușați, greoi,
In zorii albicioși și umezi de Septembre
In șiruri rare vom urca,
Cu pași definitivi
Colina după care stăm,
Și deodată...
De nepătruns, și gol
Va sta'nnaintea noastră câmpul de bătaie.
Unic, imens și nou
Va sta înaintea noastră câmpul de bătaie.
Surprinși privim o clipă acest decor funest,
Un semn, un gest
Și'ncet pornim pe povârnișiul gol al morții;
Intrăm, alunecăm, pe povârnișul gol și noroios
(al morții.)

Prietene soldat, fii gata,
Cu toate că afară plouă
Se vor petrece mâine lucruri care întrec
Şi mintea şi puterile noastre.
La un pas de sufletele noastre,
Mâine
Se va petrece poate ceva nou.
Nu ţi mai trudi zadarnic mintea,
Prietene soldat,
Mai bine să fii gata
Şi atât.
Curăţă-ţi cu grije arma şi lopata
Şi pune-ţi cruciuliţa la gât.
Fii gata,
Pregăteşte-ti frumos sufletul,
Omoară în el tot trecutul.
Fă din el un trup de mort
Cu piele de ceară şi vine albastre.
Ghemuit în cort,
"Ti-aprinde iar ţigarea,
Cadavre's deacum nădejdile noastre,
Nu ştie nimeni...
Nu bănue nimeni...
O, nimeni nu ştie ce va fi.
Dar mâine pe 'nserate
Câţi va. acei ce vor răzbate,
In jurul lor cu sete şi groază vor privi.

Prietene soldat, până diseară.
Până la noapte,
Pune flori de sticlă rece
Pe tot ce a fost...
Liniştit, liniştit, liniştit.
Numai gândi la ce se va petrece
(Nu are, camarade, nici un rost)
Fii liniştit...
Omoară-ţi sufletul cu grije şi calm,
Ai timp destul.
Aşa a fost să fie.
In zi de toamnă udă, cenuşie.
O, încă odată, ai tot timpul

Nu te teme.
Diseară ne vor da ceai şi pesmeţi
Omoară-ţi sufletul mai bine de cu vreme
Ca să poţi mânca liniştit.
(Ceaiul e bun ca să nu îngheţi)
Prietene soldat,
Omoară-ţi sufletul cu grije
Restul n'are nici'o însemnătate
De va fi glonţ sau colţi de schijă
Până la *tine* nimic nu va străbate.

CAMIL PETRESCU

UN NUNTAŞ

Nunta verişoarei mele Agata trebuia să se facă în cercul restrâns al familiei şi al prietenilor ei apropiaţi. Aceasta era dorinţa miresei: o fată, de altmintrelea, cu o fire destul de veselă şi care nu dispreţuia petrecerile; dar fugea de adunările numeroase, în care se întâlnesc mai mult străini şi cunoscuţi de-o clipă. N'o să petrecem bine, zisese Agata, de cât dacă om fi noi între ai noştri şi adevăraţii prieteni.

Se făcu, dar, lista celor ce nu puteau să lipsească şi eşi că n'aveau să fie mai mult de treizeci şi opt de persoane. Dar până la trimeterea invitaţiilor, părinţii ginerelui îşi mai aduseră aminte de câteva rude şi prieteni ce trebuiau poftiţi negreşit; numele lor fu adăugat pe lista întocmită şi invitaţiile fură trimise.

In preziua cununiei, făcând o nouă numărătoare, constatarăm că numărul persoanelor ce aveau să ia parte la săvârşirea solemnului act, crescuse simţitor. Iar când ne întoarserăm dela biserică, băgaiu de seamă că toate cele şase odăi ale caselor fericitele gazde, erau ticsite de lume. Trebuia să fi fost la vreo sută de persoane.

Serbarea, însă, pornia cu atâta însufleţire şi mireasa, care făcea o căsătorie de înclinare, era atât de veselă, că nimeni nu se mai gândi să zică ceva.

Şampania curgea, se ţineau discursuri, se dansa, florile plouau şi o orchestră bună întona la tango-uri, fox-trott-uri şi alte jocuri americane, vrednice să pună picioare unui paralitic.

Atât numai că nunta avea o fizionomie pestriţă. Mai mult de jumătate o populia o lume necunoscută. O butonieră gătită cu comandoria legiunei de onoare, trese de general polonez, nişte respectabile barbete de diplomat, tunici englezeşti, un fes chiar, erau însemne, grade şi gâteli cari nu aminteau vreo înrudire cu porturile membrilor fami-

liei, ori ale prietenilor ei. In treacăt aflai că lista celor poftiți suferise o nouă modificare prin invitații cerute și trimise de ultimul moment de către nașa, soție de fost ministru, care avea relațiile ei cu o societate pe care nu putea s'o nesocotească.

Nunta mergea înainte c'o frenezie crescândă. Ba așa de bine mergea în cât recepția, care ar fi trebuit să se sfârșească înaintea mesei de seară, se prelungi mult peste această oră, iar gustarea, pregătită la bufet, se prefăcu într'o masă în toată regula.

In răstimp orchestra tăcuse. Muzicanții se ospătau și ei într'o odaie mai dosnică, iar dansului îi luase locul cadrilul dezordonat al îndestulării. Intr'un salonaș, un cârd de fete asculta flecările câtorva tineri buni de gură, cari le scutise de a mai merge la sufragerie aducându-le o tavă cu sandviciuri, dulciuri și șampanie. Mai de o parte, privitor rece și nepăsător de ceeace se petrecea în juru-i, zării pe un bun cunoscut al meu, avocatul Răducan. Alături, cuminte, cu gura ne bine ștearsă de urmele unui pateu copios, rodea dintr'o prăjitură un copil de vreo doisprezece ani—un cap tuns-perie, c'o frunte inteligentă și doi ochi mari, albaștri — îmbrăcat într'un costumaș simplu, cu guler mare, răsfrânt peste haină. Cândva, la el acasă, avocatul Răducan îmi înfățișase pe copilul lui, iubit până la adorație, în care crezui că recunosc pe micul nuntaș. Era un băiat așezat, și prin ținuta lui nevinovată contrasta bine în cârdul de fete gureșe și de tineri îndrăzneți, în care se găsia.

— Băiatul tău, Mircea, zisei apropiindu-mă de avocat și mângâind obrajii trandafirii ai copilului. Dar pe Răducan vorba mea par'că l'ar fi picat cu ceară topită. Zâmbetul cu care mă întâmpina îi muri pe buze, întoarse repede capul, măsură pe vecinul lui cu dispreț, și trăgându-se de lângă el, zise jignit:

— Mircea!... Ce idee! Mircea e acasă.

Cunoșteam iubirea exagerată a lui Răducan pentru odorul lui absent, ca să nu mă mir de tonul cu care protestase când i'l sămuisem cu altul, chiar când acesta era un copil atât de drăguț. Ingăimai o scuză slabă, care să nu rănească pe acela de care cunoscutul meu se lepădase cu așa grabă, și mă dădui după altele.

Mai târziu, trecând pe lângă un grup de doamne ostenite de joc, ce-și făceau vânt cu evantaliul ținând companie unei doamne gravide ce, dată fiind starea ei, nu juca — observai pe aproape de dânsa pe copilul întâlnit mai de vreme Aceasta mă făcu să mă opresc puțin în acel grup și, atingând prietenește fruntea oaspelui nostru, zisei doamnei pe care o crezui mama lui:

— Drăguț. Și tare cuminte băiat.

Altă doamnă, mai în vârstă, și cam nebăgată în seamă pân'aci, se agăță de cuvântul meu ca să intre în vorbă și acoperind într'o privire rotită talia îngroșată a presupusei mame, adause cât putu de politicos:

— I ar trebui o surioară tot așa de drăguță! Doi ochi mânioși fulgerară, atunci, pe doamna care-și permisese o asemenea urare și, printre buzele-i albite, doamna cea gravidă răspunse înțepat:

— N'am încă copii, doamnă.

SIBIU BIBLIOTECA PROF

Iar eu o ştersei de acolo, bucuros că nu spusesem mai mult şi că, în locul meu, altcineva primise dojana ce mi s'ar fi cuvenit.

Pe urmă muzicanţii, sătui, îşi reluară instrumentele şi deteră semnalul unui *jazz*. Dispărui din picioarele dansatorilor, nemulţumit de întâmplările cari mă făcuse să îndispun pe doi din invitaţii unchiului meu şi să stric plăcerea unui copil ce se purta frumos între oameni, şi-mi promisei să pândesc ocazia care să'mi permită să'mi repar greşelile. Şi mi se păru că prilejul mi se iveşte mai curând de cât m'aş fi aşteptat.

O invitată care se simţise cam rău, grăbindu-se să-şi ia bărbatul şi să plece când nunta era încă în toi, ne punea îndatorirea s'o conducem la eşire. In învălmăşala ce se produse, iată că apare, cu aerul, mi se părea, grăbit, al cuiva care se pregăteşte să plece, şi băiatul de care se lepădase cei doi invitaţi. Era aşa dar, odrasla doamnei căreia i se făcuse rău şi graba lui nu putea fi mai legitimă. Pe când mai multe mâini se întinseră să ţină mantila doamnei, soţie de înalt demnitar, braţe îndatoritoare ofereau pălăria şi paltonul domnului. Cum puteam eu, înainte de a ne despărţi, să mă împac cu oaspele pe care'l supărasem, de cât ocupându-mă puţin de el? Ochii în cuier o beretă băieţească. O luai şi o pusei pe capul cel blond, cu prevederile şi mângâierile cuvenite copilului unor persoane de aşa de mare distincţie. Şi pe când doamna şi domnul se urcau în automobil, ca unei mingi, lângă ei, făcui vânt şi copilului ce nu putea să fie decât al lor.

Dar doamna, pe care aerul rece al nopţei o înviorase, începu să râdă:

— Ce e asta? Ne dărueşti un copil?.. Avem noi acasă...

Necunoscutul meu ţâşnise din limuzină ca o pisică şi, până să prind de veste, bereta sări la locul ei în cuier, iar musafirul intră în casă şi se pierdu prin mulţime

Nu ştiu ce mă făcea să mă agăţ, aşa, de biet copilul acesta ori de câte ori îmi ieşea înainte. Poate pentru că stătea smerit şi tăcut, deoparte. Poate pentru că nu se amesteca între alţi copii gureşi şi supărători. Ori ce-ar fi fost, hotărâi să-i dau pace şi să'l las în grija părinţilor lui cari, mai la urmă, aveau să se ocupe de el. Şi mă îndreptai spre biuroul unchiului meu, unde erau adunaţi la vorbă cei ce nu dansau, limbuţii şi timizii. Dar n'apucai bine să ies din cercul dansatorilor, când mă lovii, iarăş, de micul nuntaş. Foarte liniştit, se răcoria cu o îngheţată şi nu se sinchisea de nimic. Lângă el, cu preocupări părinteşti, o frumoasă şi elegantă invitată îl privea cu drag şi-i întindea o batis'ă brodată, să se şteargă pe buze. In sfârşit, îmi spusei, iată-i: mama şi copilul; nu mai încape nici o îndoială.

— Doamna mea, mă adresai ei atunci, înaintând curajos, să mă iertaţi, nişte împrejurări nespus de plicticoase m'au făcut, de trei ori astăseară, să necăjesc pe băiatul dumneavoastră...

— Băiatul meu! luă doamna, cu sinceră veselie şi fără supărare. Dar de când m'ai măritat, domnule? Şi cetind probabil, în privirile-mi aplecate spre batista pe care copilul o ducea la gură, mai zise: A! batista! Văzusem că şi-o caută pe a lui şi că nu şi-o găseşte...

Asta începea să fie neplăcut de tot. Şi pentru băiat, şi pentru

lumea pe care o supăram cu el, şi, mai ales, pentru mine. Mai înainte, însă, ca să pot formula vreo scuză, un domn care fusese de faţă la două din pomenitele scene, interveni cam nervos:

— In sfârşit, băieţele, ai putea să deschizi gura şi să spui: al cui eşti?

— Al cui eşti, micule? mijloci blând, domnişoara care-i trecuse batista ei

Copilul se şterse încet la gură cu batista ce era încă în mâinile lui, o înapoie frumuşel domnişoarei şi spuse cam cu noduri:

— Sunt al domnului Cănuţă, registratorul de la judecătoria ocolului...

— Şi cu cine eşti tu aici? îl întrebai eu.

— Cu nimeni...

— Atunci... ţi-o fi ajungând, mijloci un dom mai nerăbdător. Copiii dorm la ora asta.

Roşu Cănuţă-fiul înghiţi, ceru un pahar de apă de la un fecior ce trecea, bău şi dete să se retragă. Domnişoara, primindu-şi batista, se scotoci repede în săculeţul ei de argint, scoase o hârtie de douăzeci de lei şi i-o puse, discret, în mână. Copilul avu o mişcare de protestare, un gest de supunere, mulţumi stingherit, îşi puse bancnota în buzunar şi plecă. Il privirăm cum străbate saloanele, cum îşi ia cascheta — adevărata lui cască tă — ascunsă cu grijă în dosul unei plante din seră, şi cum ese.

Vreo câteva minute el fu subiectul de vorbă al persoanelor ce luaseră parte la această întâmplare.

— Un viitor detectiv, spunea un domn cu autoritate.

— Un observator, îndrepta altcineva.

— Ba o haimana, pecetluia un magistrat. La cincisprezece ani ăsta e clientul poliţiei. Apoi îl deterăm uitării.

Nunta nu se isprăvi de cât la ziuă. De dimineaţă — rude, naşi, prieteni — însoţiram la gară pe tinerii căsătoriţi ce plecau în călătorie. Ei se şi urcaseră în vagon, trenul sta să pornească şi noi, de pe peron, le trimeteam ultimele saluturi. Când, între noi se ivi, făcându-şi loc de zor ca să răzbească până la tren, o mână înălţată peste umerii noştri ce ţinea un buchet de flori proaspete şi-l întindea, pe fereastra vagonului, miresei. Recunoscurăm pe copilul de la nuntă şi un ropot de aplauze izbucni pentru el. Manifestaţia ar fi sporit dacă în clipa aceea maşina n'ar fi fluerat şi n'ar fi pornit trenul. Când îl mai căutarăm printre noi, micul nuntaş dispăruse.

El ne-a lăsat, la toţi, o hazlie şi plăcută amintire de la nunta verişoarei mele.

CATON THEODORIAN

ISPITA

Toc toc, îmi bate 'n poartă,
Apoi în geam, toc-toc:
„Cu mine duc eternul foc
„Și fericirea sînii mei o poartă„
Toc toc, îmi bate'n poartă.

Din vraful prăfuit de cărți,
M'am ridicat în noapte, ca prin vis,
Și ușa larg în lături i am deschis.
Iar vântul, năvălind pe uşe,
Mi-a stins cu sgomot lumânarea
Dar jarul a sclipit de supt cenuşe.

Fermecătoare ca o zână,
In casa mea intră,
Și se făcu stăpână,
Luîndu-mi cărțile pe rând.

Le aruncă în sobă,
Și surîdea cînd le vedea arzînd.
Iar bucuria îi creştea mai mare,
Cînd la lumina tlacării vioae,
Vedea un antic pergament,
Cum geme, și se'ndoae.

Dar eu, uitîndu mă la ea,
Mi se părea asemenea,
Cu fiica mării, Venera.
Și, cufundată în gînduri pămîntești,
Abia simțeam un glas, cu greu:
De-acum ai s'o iubești
Mereu...

Cînd m'am trezit, în vraful de hîrtie,
Odaia mea era ca mai'nainte.
Dar rostul scriptelor nu-mi mai intra în minte,
Și tresăream în umezeala rece,
Părîndu-mi că aud un ciocănit în poartă
Și-o caldă respirare, care trece.

C. NARLI

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Regina Maria: SAMSON, de Henry Bernstein

Compania Excelsior: TATAL, de Strindberg

Samson nu e piesa cea mai bună a lui Bernstein. E însă cea mai tipică pentru Bernstein: o idee dramatică puternică închisă într'o arhitectură solidă, rapidă, violentă...

Ideea porneşte dela legenda biblică a lui Samson. Captiv şi cu ochii scoşi, Samson ducea o tristă viaţă printre Filisteni, silit să învârtească piatra unei mori. Pentru a-i umplea paharul, Filistenii îl siliră chiar să ia parte la o serbare dată în amintirea prinderii lui. Aprins de rusine, Samson îşi aduse, în sfârşit, aminte că e Samson. Bâjbâind cu mâinile, apucă cei doi stâlpi, pe care se sprijinea templul şi, sguduindu-i, nărui întreaga clădire. Astfel muri şi el împreună cu asupritorii lui.

In tiparul legendei lui Samson, Bernstein a construit pe Jacques Brachart eroul *tipic* al teatrului lui croit, de altfel, pe măsura talentului şi fizicului lui Lucien Guitry: un erou masiv şi voluntar... Un om născut într'o mahala a Marsiliei, fost hamal în port, un om de voinţă, care după ce a trecut prin toate meseriile cu putinţă, ajunge un fel de „rege al cuprului", în fruntea unei averi de treizeci de milioane, însurat cu o marchiză autentică, Anna Marie d'Andeline, care nu l iubeşte, dar pe care el o iubeşte cu toate puterile lui de plebeu îndrăgostit de eleganţe şi de aristocraţie. „Incă de când eram o haimana din răspântiile Marsiliei, mărturiseşte el, am fost turburat de o pasiune... O tânără nobilă... de pe atunci încă! In fiecare zi o pândeam la eşire, în fiecare zi ea trecea plăpândă, despreţuitoare şi suverană pe dinaintea unui biet băiat sărac care lăsa ochii în jos... Merita ea atâta cinste? Nu ştiu... Chipul ei înfrumuseţat a hotărât însă de soarta mea... Când am început să mă gândesc cu tot dinadinsul la femei, spre această viziune a copilăriei mi se îndreptau dorinţele. In seara în care te-am întâlnit (îi spune el nevestei lui), în care am văzut pentru întâia dată ochii tăi sinceri şi mândri, gusturile tale hotărâte, în care am auzit vorba ta simplă, limpede, trufaşă, mi s'a părut că amintirea de acum 30 de ani mi se arată de odată dinaintea ochilor în carne şi oase"...

Anne-Marie nu-l poate suferi. Măritându-se cu dânsul, ea se vânduse de mila, părinţilor ei scăpătaţi. Fireşte, îl şi înşeală cu un om din lumea ei, cu Jérôme Le Govain, ce-şi făcuse o oarecare avere, mergând în brazda speculaţiilor financiare ale lui Jacques.

In Jacques se deşteaptă o mânie feroce, plebee şi animalică... O mânie de fost hamal de pe cheiurile Marsiliei; mânia lui Samson care sguduie coloanele templului, murind sub ruine împreună cu duşmanii lui. Jacques Brachart face o lovitură de bursă în urma căreia îşi pierde imensa lui avere pentru a săraci şi pe Le Govain ce'şi pusese micul lui capital în acţiunele aceleiaşi mine de cupru.

Iată «gestul» lui Samson! Mai mult chiar decât Samson: Brachart pierde treizeci de milioane pentru ca Le Govain să piardă câteva sute de mii. pe când Samson își dăduse numai o viață pentru a ucide pe toți dușmanii lui...

Nu cred să fi făcut cineva «gestul»—lui Brachart—cu atât mai mult cu cât parea și nefolositor: Anne-Marie părăsise pe Le Govain. Nu cred că ar putea cineva să-l facă.. Și totuși e plin de-o frumusețe ce trece peste realitate, devenind simbolică. In amănuntele materiale pe care le dă Bernstein, o astfel de răzbunare nu se poate întâmpla. E însă un puternic simbol, o adevărată potență a unui amestec de mânie și de uitare de sine. E o idee «bernsteiniană».

Tecnica e, de asemeni, «bernsteiniană» mai ales în actul al treilea. Intr'o cameră a hotelului Ritz sunt cei doi dușmani: Jacques Brachart și Jérôme Le Govain. La început, o scenă de falșă prietenie; apoi, de adevărată captivitate. Le Govain e ostatecul lui Jacques, până ce Flach, omul lui de afaceri, va da lovitura de bursă, ce-i va ruina pe amândoi. Lovitura aceasta de bursă, care poate despuia pe un om de treizeci de milioane într'o clipă, e zugrăvită într'un «raccourci» destul de neverosimil, deși nu e lipsit de vigoare și de efect teatral. Actul e de o violență «bernsteiniană», ca toate faimoasele lui acte în două persoane. O gradație savantă și apoi o isbucnire fioroasă de bestialitate. Gorila se deșteaptă în om:

Le Govain Ah! canaille! Sale canaille! Sale crapule! Sale voleur!

Jacques Le bandit! Bonne affaire! Tu es bouffé.

Le Govain. Le bandit! Le bandit! Cocu! Vieux cocu! Oui, je l'ai eue ta femme!

Jacques. Ah! Jessie, tu as eu ma femme! eh bien, moi, j'avais couché avec la tienne d'avance! Et tout le monde a couché. Tout le monde lui a passé dessus. Tu baladeras la femme à tout le monde.

Le Govain. Misérable filou, je te forcerai bien à te battre.

Jacques. Tais-toi, donc! Tiens, tu es libre. Revediens le tapeur, le gigolo, l'invité. Oui bois ta honte, suis ton coeur et épouse ta putain! Vous ferez un beau couple.

Le Govain. A bientôt, gibier de bagne!

Jacques. Allez, ouste!...

O astfel de violență, și de situație și de cuvinte, trezește, firește, emoția spectatorilor; îndepărtează însă pe literați și pe iubitorii de nuanțe.

E. LOVINESCU

In sfârșit și Strindberg! Mâniosul, revoltatul, misoginul, ascetul Strindberg... Cu una, din multele sale opere dramatice, care dacă nu e cea mai de seamă, e totuș printre cele mai reprezentative: *Tatăl.* Faima tumultuosului scriitor suedez a fost dușmănia lui neîmpăcată contra femeei. In realitate o asemenea atitudine, oricât de vehement s'ar fi manifestat, n'ar fi făcut din Strindberg niciodată un laureat al premiului Nobel. Inainte de-a fi misogin, Strindberg e un mare scriitor în opera căruia se răsfrânge o lume întreagă, în mintea căruia s'a

frământat furtunos problema individualismului. Ura lui împotriva naturii care, prin instinctul sexual, rătează aripile spiritului omului, coborându-l mereu în animilitate și deci ținându-l pe pământ. Oamenii lui care vrăjmășesc femeea sânt ființe extrem de ambițioase, intelecte rafinate, cu porniri impentuoase spre libertate și independență, sbuciumați în contra forțelor tulburătoare și nivelatoare ale firii. Desvoltarea, înălțarea individualității se izbește însă dela primii pași de pornirea simțurilor care zădărnicesc toate avânturile. Omul ideal al lui Strindberg, înrudit deaproape cu supraomul lui Nietzsche, nu poate lua ființă până ce nu se va fi desbrăcat de toate piedecile pământești. De-aci izvorăște ascetismul său, unde se întâlnește dealtfel și cu Tolstoi din ultima perioadă...

Privit prin ochelarii concepției generale a autorului, *Tatăl* nu mai pare atât de straniu cum s'a părut acum treizeci de ani în străinătate și cum a părut deunăzi spectatorilor români amatori de adultere în toalete moderne. Cruzimea situațiilor, desperarea conflictului, logica sugrumătoare a dialogului... toate sunt în serviciul unei filozofii a vieții. Strindberg n'a scris teatru pentru a ușura digestia oamenilor, ci spre a-i sili să stea de vorbă cu ei înșiși, spre a le deschide orizonturi sau prăpastii care trăesc nebănuite și chinuitoare în mințile tuturor. Nu râvnește să placă, ci să pună pe gânduri, să zguduie pe om din toropeala în care-l ține încătușat viața materială cotidiană.

Fiind mare artist, fiind observator și viguros desenator de oameni, firește că izbutește puternic să tulbure liniștea spectatorilor. Dintre cele câteva sute care au văzut *Tatăl*, desigur că nici unul n'a rămas nepăsător. Problema lui Strindberg ți se înfige în suflet ca un pumnal, te urmărește, te doare, te face s'o cântărești... Un autor dramatic nici nu poate râvni mai mult...

L. REBREANU

A APĂRUT DE

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

SFINXUL...

Prețul Lei 10.—

Editura ALCALAY

ÎNSEMNĂRI

Păcatul rabinului, de *V. Demetrius*.— Propriu zis nu-i un roman. E o nuvelă mai mare. D. Demetrius a vrut să fie sobru; n'a mai reuşit însă, să scrie un roman. Tema romanului, — un rabin care violează o servitoare, care rămâne însărcinată, pleacă din serviciul său şi naşte un copil degenerat nu e nouă.

O găsim în *Maupassant: Un fiu natural*. Un academician violează o virgină pârguită, într'un hotel din Bretagne El pleacă, n'o mai vede. Ea naşte un copil degenerat-idiot..

Romanul e uman. D. Demetrius e un obiectiv: are ochiu pentru sinteză. Contrar celorlalte romane, cu preocupări sociale schiţează vag cu penija psihologia personagiilor; nu trage o concluzie.

Viaţa evreiască însă în general şi mai ales cea de rabin în particular, d. Demetrius n'o cunoaşte. D-sa a vrut să fie însă original. N'a reuşit. Micile amănunte ale vieţii de rabin, cari fac întreaga atmosferă de misticism, solitudine, suveran dispreţ pentru tot ce nu intră în cercul lui de traiu nu le-a prins.

Viaţa evreiască, are mu te note prea puţin comune în viaţa românească. Sunt note stridente D. Demetrius nu le-a prins De aceea romanul ca schiţă e bun; ca roman însă e fals.

Soţia rabinului *Berta* (ce nume!) e o soţie de funcţionar. O femee senzuală, pe care n'o poate mulţumi îmbrăţişarea nervoasă, dar uşoară a bărbatului atât de puţin exuberant. Ea s'ar putea foarte bine da cumnatului ei David D. Demetrius nu motivează psihologiceşte nici nu adânceşte Scene, de un dramatism rar, ca cele din cap. I.: o femeie în care se dă lupta sufletească de a se da sau nu unui bărbat străin, d. Demetrius nu le interiorizează. Păcat, romanul câştiga.

Fira, fetiţa degenerată a rabinului, e mai bine studiată. D. Demetrius a lunecat la literatura de psihiatrie.

Ca şi celelalte personagii *Fira* e numai schiţată interior. Tragedia, acestei copile „*denaturată de raritatea împrejurărilor în care creştea, ca şi poate de însăşi genialitatea ei*" e înduioşetoare; autorul n'a reuşit s'o facă sfâşietoare.

Sintetic *romanul*, desigur nu-i de maestru. Are pasagii frumoase, asupra cărora se putea insista.

Autorul n'are intuiţia limbei: introduce noui forme barbare în limbă.

Contrar romanelor anterioare deslânate ca stil, *romanul* e scris cu fraza *en vogne*: scurtă. Un progres. Cartea: *Păcatul rabinului* e promiţătoare. I. C.

Societatea criticilor, care şi-a anunţat cu atâta emfază constituirea, înainte de a realiza vre-o muncă pozitivă, aducând proba în tiluirei unei critici sobre, cinstite şi competente, atât de aşteptate la noi, s'a apucat de organizat festivaluri pentru strâns fonduri băneşti, în concursul aceloraşi artişti cari supuşi criticei lor, vor trebui cântăriţi şi judecaţi fără patimă nici părtinire. E uşor de înţeles ce'l aşteaptă pe artistul care nu va da concursul acestor festivaluri, şi de câtă indulgenţă se va bucura acel ce va răspunde chemării

Ne-ar fi plăcut ca această asociaţie a cri icei, să stea cât mai departe şi mai adăpostită deorice meschine preocupări materiale, decretând aprecieri şi hotărând atitudini în judecata publică, de pe o înălţime olimpiană. Secolul viitor, va realiza poate acest ideal. Până atunci, personalităţile de valoare rătăcite în această asociaţie, vor fi fatalmente înghiţite în mulţimea oamenilor crescuţi în mentalităţi şi prejudecăţi mediocre ca şi vremurile ce străbatem. M. C.

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY & Co.

IN CURÂND VA APARE

CATASTROFA

TREI NUVELE

DE

L. REBREANU

Editura ALCALAY & Co.

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

ANUL II, No. 23. 20 NOEMBRIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTĂ-LITERARĂ-ȘI-ARTISTICĂ

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesor Ios
No. 1111

IN ACEST NUMĂR:

E. Lovinescu . . . . . Amurgul Eroilor
Al. T. Stamatiad . . . . . Intuneric
Camil Petrescu . . . . . Patrula
Ramiro Ortiz . . . . . Carducci
E. Lovinescu . . . . . Lulù

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

CRONICI: *Const. Gerota:* Un călător englez despre românii de P. V. Haneș. — *S.*: Expoziția d-rei Maricica Vrabie.

=APARE SÂMBĂTA=

Editura ALCALAY & Co. UN LEU

A apărut:

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

COPRINZÂND:

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poezia Populară.

Lei 12

Editura ALCALAY & Co.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 28 20 NOEMBRIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

AMURGUL EROILOR

Coloarea istorică este o condiţie esenţială de viabilitate în artă, după cum atmosfera e în ordinea biologică. In privinţa adevărului istoric artistul are însă mai multă independenţă. Materialul omenesc e prelucrat sau respectat după cum vine din penumbra sau din lumina timpului; nu i se cere, de fapt, de cât împlinirea posibilităţilor psihologice. Limitat în zona obscură a trecutului, amănuntul poate fi deformat sau inventat; fantezia artistului are libertăţi aproape indefinite; nu se mărgineşte la o simplă reconstituire a unei vieţi dispărute ci o poate crea pe deantregul în cadrele adevărului sufletesc şi al unei colori istorice de caracter general.

Trecutul are însă şi luminişuri. Din putregaiul vieţilor anonime se înalţă şi eroi în sens Carlylian, plini nu numai de seva realităţii istorice ci şi de un înţeles simbolic ce o depăşeşte.

In scoica lor singuratică freamătă rumoarea vremilor. In vasta perspectivă a timpului, se ridică crescuţi nu numai de viaţa lor bogată ci şi de imaginaţia noastră acumulată. Istoria îi poate încă scruta. Având şi o funcţie socială, arta trebue însă să-i respecte. Peste realitatea strictă, se înalţă realitatea ideală, fecundă şi creatoare. Arta n'o poate micşora; omenirea are nevoe de fermentul idealului şi al legendei.

In trecutul nostru sunt câţi-va eroi mari prin sine, şi măriţi şi mai mult prin optica sentimentală a timpului: Mircea, Ştefan cel mare şi Mihai Viteazul... Pe Mihai Viteazul s'a încercat d. N. Iorga în tinereţe să-l reducă la proporţiile unui condottiere: istoricul îşi căuta o originalitate, pe care a părăsit-o repede pentru a abunda în sensul opus. Cu Mircea s'a însărcinat d. Al. Davila.

* * *

Luîndu-le din penumbra istoriei, dramaturgul putea zugrăvi după voe figurele lui Vlaicu şi a Doamnei Clara. Nu tot aşa şi cu Mircea, nepotul lui Vlaicu. Deşi tânăr încă, el avea să ajungă Mircea cel mare, adică un simbol.

Ca să pună mâna pe tron, Mircea şi-a ucis fratele. Cu putinţă. Pentru noi Mircea nu e însă ucigaşul lui Dan, ci eroul de la Rovine, de la Cossova şi Nicopole şi *„de amândouă părţile şi peste*

Dunăre până la marea cea mare a cetăței Durostorului stăpânitor".

E eroul lui Eminescu:

Un bătrân atât de simplu după vorbă, după port...

Fiind un simbol național d. Davila, nu trebuia să ni-l arate ca pe un tânăr ușuratic, pornit spre trădare și crimă. Dragostea lui pentru Anca n'are nici o elevație:

Fie. Dar la ce mi-s bune sânge, neam, străbuni și nume.
Nu. Iubirea ta mi-e totul, Anca mea, p'această lume
Uite, astăzi chiar, boerii cu moș Costea 'n capul lor
Casă facă, nu știu care, vitejie boerească,
Meargă ei. La ce mi-e slava? Anca mea să mă iubească!
Și de mi s'a da domnia — dac' aceasta s'ar putea! —
Eu m'aș lepăda de dânsa ca să fiu cu Anca mea.

Un Mircea care nu ține la „sânge", „neam", „nume", „străbuni", „slavă", și ar fi renunțat la tron pentru doi ochi albaștri de femee e un Mircea străin de noi.

Când boerii vor să-l aleagă domn al Moldovei, el nu primește pentru a nu părăsi pe Anca.

Cu drept îi spune boerul Costea:

...Nevrednic ești de slavă; slava nu se prețuește.

ori falnicul Groza:

...Ne-am pus nădejdea 'n tine
Dar ne-am înșelat: oricine nu-i făcut pentru a domni.

E efeminat nu numai prin sentimentalism romantic ci și prin întreaga lui complexiune sufletească. Pe drept, îl zugrăvește deci Doamna Clara:

Mi-ai părut ușor la suflet și d'o fire cam ciudată,
Prea nepăsător la rat prea pornit la desfătări...

Ce depărtare între acest tânăr „ușor la suflet" și „bătrânul atât de simplu după vorbă, dr pă port" al lui Eminescu!

Până aici, Mircea era numai un voluptuos.

Zădărnicit în dragoste de planurile lui Vodă, devine însă repede sângeros, atâțând pe boeri împotriva lui Vlaicn:

Ascultând acea poruncă, eu mă pun în răsvrătire
Cu voevodul cel nemernic ce ne mână la peire,
Ce smerit, viclean, fățarnic închinându-se or'cui
E'o primejdie d'apururi pentru noi și țara lui.

Nu mai e „nepăsător" ci fioros. Doamna Clara îi strigă:

Vom fi doi...

Sunt, în adevăr, doi: o femee isteață, aprigă și virilă și un tânăr

zănatic, învăpăiat și uşuratic. Când se potoleşte totuşi, Clara îi pune pumnalul în mână. E un răsvrătit numai; nu *încă* şi un ucigaş:

Doamnă, gata sunt să mor.
Dar nu vreau nici fericirea nici domnia p'un amor.

Se întoarce mai bucuros la trădare, pe care o avea în sânge Trădase pe Vlaicu, trădează acum şi pe Clara, dându-i pe faţă complotul ca şi cum s'ar fi căit:

Oh! m'am înşelat amarnic! Dar îmi voi plăti greşeală
Fără preget. Doamna Clara, unchiule, i-a dat lui Pala
Sarcina să făptuească ce'ntâi mie mi-a propus:
Este-o uşă, doar de dânsa cunoscută, cum a spus
Şi pe unde poate 'n taină să răzbească pân'la tine.

Ne izbutind nici prin această trădare ca să înduplece pe Vlaicu să-i dea pe Anca, face ultimul pas al nemerniciei. Se năpusteşte asupra Domnului cu pumnalul în mână.

La urmă „tânărul" se cumineşte, iar Vlaicu îl iartă. Meritul e însă al lui Vlaicu. Avem, dealtfel, tot dreptul să ne îndoim de cinstea şi cuvântul lui Mircea.

Prea le călcase de multe ori. Cum Vodă rămâne nestrămutat în voinţa lui de a mărita pe Anca cu altul, Mircea d-lui Davila e în stare şi de alte fără de legi...

In concepţia romantică a unui Mircea amoros, capabil pentru sentimentul lui de orice, d. Davila n'a lunecat numai la un arbitrar psihologic şi istoric, ci şi la un asasinat naţional, întinzând o mână temerară ca să stingă făcliile cerului.

E. LOVINESCU

INTUNERIC

Mă simt atât de obosit
De-această viaţă 'ntunecoasă,
Ca pe o mare furtunoasă,
Adâncă, fără de sfârşit.

Am tot visat, am tot sperat
Cu amăgiri şi amânări,
M'am îmbătat de mii de zări
Dar astăzi totu-i spulberat.

Tăceri de doliu mă'nfăşoară
Şi corbi într'una năvălesc,
E întuneric, mucezesc,
Şi'n suflet — iată-i! — se coboară!

AL. T. STAMATIAD

PATRULA

O vale'ngustă,
Stearpă,
Desparte şanţul nostru de al lor
E valea morţii, zona blestemată.
Căci dacă nici odată
Noi n'am văzut urcuşul din spre partea noastră,
Prin ochiul de crenel
Se vede'ntreaga coastă dinspre ei
Cu urme de măcel:
Pe ici, pe colo
Cadavre învechite şi răscoapte.

Pe această vale
O patrulă va porni la noapte.

In voce cu nuanţe de alarmă,
Glumind cu accente stranii,
Cei patru oameni
Fixează baionetele la armă.
Şi după-aceea,
Punând piciorul cu genunchiul îndoit
Pentru sărit,
Unul după altul părăsesc tranşeia.

Vorbim de ei în şoapte
Căci pentru noi şi pentru vii, au dispărut în (noapte).

Neliniştiţi, cu-auzul străbătem tăcerea,
Insemnând încet căderea
Secundelor.

Şi iată
De dincolo se'nalţă scânteind,
Uşoară, o săgeată;

In arc frumos declină
Şi cade drept ca o aripă
De lebădă.
Iar valuri de lumină lin se cern...
Când pentr'o clipă
In fundul văii
Sub conul de lumină
Patrula'n siluete negre
Schiţează-o viziune de Infern.

Şi brusc mitraliere s'au pornit.

Un clănţănit uscat de oase seci,
Strident şi alarmant,
Sfâşie noaptea către stele,
Işi joacă moartea lacom şi histeric
Din măsele,
Pe când din şanţul lor
Doi ochi scântee'n întuneric.

Şi groaznic
In marginea tranşeei s'a înfipt
Turbat o ghiară,
Ce scormone, svârlind pământul
Şi aprig căutând
Spre fund din nou coboară.

Prelung străbate noaptea sinistra tocătură.
Răspunde valea cu'n ecou sfâşietor
Şi'n lung şi'n lat, ca vântul,
Cu ură'
Scormonind pământul,
Căutând, aleargă înfrigurata gheară.

Intr'una toacă...

Şi dacă tace-o clipă
Şi pare că ascultă
Din nou, neobosit,
Cu furie mai multă
Porneşte iar macabrul clănţănit.

LICEUL GHEORGHE LAZĂR SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Târziu se-aude un fâşăit
Şi toţi
Cu ochi aţintiţi prin noaptea sumbră,
Deslușim
Urcând spre noi o umbră.
Din cei plecaţi
Doar unul mai vine înapoi..

E la trei paşi,
La doi.

Dar brusc se'nfige ghiara în marginea tranşeii
Turbată scormorind pământul.
Noi capetele le retragem îngroziţi.
Cuvântul
De nădejde
Ne-a îngheţat pe buze.
Uscatul clănţănit de oase seci
Sfâşiie iarăşi noaptea,
Ţipând pe ale văzduhului poteci...

Din şanţ noi ascultăm extenuaţi;
Uşor din piept ne sug ventuze
Iar cel de afară
E una cu pământul
Şi nu e mort,
Nu vrea
Să fie mort.

Iar moartea disperată c'ar scăpa
Il caută cu sete, înverşunat.
Iar el...
Cu mâinile crispate
Şi dinţi'nfipţi în humă
Pierdut cu nervi tetanizaţi
Aşteaptă ghiara care scormone pământul.
E la un pas şi caută febril,
Din nou se depărtează la doi paşi...
Se aude-un scâncet de copil,
Pe care-l ascultăm
Cu'nfiorări de laşi.

In noaptea asta pentru cel de afară,
Supravegheată de turbata gheară
Tranşeia, la doi paşi,
E poate mai departe
Decît albastrul înfinit, care desparte
Lumile.

Noi ne'ntrebăm paralizaţi,
E oare jocu-acesta tragic
In noaptea neagră, oarbă
Un fel de fioroasă babă oarbă,

In care se asvîrle o viaţă,
Sau moartea se distrează
Savurînd, cu ochi aprinşi,
O pradă sigură
Şi'n jurul ei, plimbînd
Cu voluptate ghearele·

Noi aşteptăm
Si timpul
Şi-a inundat de acum tiparele.

Un salt şi camaradul nostru
S'a prăbuşit în şanţ,
Urmat de fioroasa gheară.

E un cadavru mai puţin pe vale
Un mort fugit din larga urnă funerară

CAMIL PETRESCU

LICEUL ... BIBLIOTECA PROFESORILOR SIBIU

CARDUCCI[1]

I

In viața unui om sănătos sufletește și trupește sunt din acele momente rare și divine, de o atât de perfectă armonie fizică și spirituală, în cât o lumină nouă se face în spiritul lui descoperind raporturi nebănuite până atunci între lumea ideilor și acea a fenomenelor; realitatea îi apare în linii bine definite, foarte limpede și armonioasă; ideia se prezintă cu evidența adevărului și limba vorbește ca «mișcată prin ea însăși». Evidența spuselor noastre, căldura cu care exprimăm gândirile noastre, accentul de sinceritate care se simte din însuși tonul vorbirii se transmite și publicului și simțim că ne vine acea undă caldă de aprobare omenească, de simpatie, care constitue una din bucuriile cele mai curate și pe care fiecare orator o simte, de oarece reprezintă o comoară foarte rară și neprețuită: *unirea inimelor într'o contemplare ideală a frumuseței și adevărului.* Intr'unul din aceste momente rari și dumnezeești, aș dori să mă găsesc astăzi, vorbind despre cel mai mare, cel mai clasic dintre poeții italieni contemporani. După ce m'am ocupat în timp de mai mulți ani, m'am decis în urmă a mă depărta pentru câtă-va vreme de studiul literaturii contemporane pentru a mă reîntoarce la satisfacțiile simple și puternice ale artei clasice: greacă și latină, italiană și străină. Dar n'am voit să mortific spiritul d-voastră și sfintele d-voastră drepturi asupra vieței, făcându-vă să trăiți un an întreg printre morți, în cel mai îndepărtat trecut al literaturii italiene, fără a vă oferi drept răsplată o mică incursiune în câmpiile înflorite ale poeziei contemporane sau, cel puțin, de oarece cursul nostru era pe sfârșite, să vă îngădui câte-va ore de oprire rodnică, în acea grădină înfloritâ care e poezia lui Carducci, grădină minunată, preserată cu trandafiri clasici unde la umbra laurilor surâd încă și par că fetrăesc nudurile albe de marmură ale artei grecești și italiene.

Intru-cât mă privește, mărturisesc că literatura contemporană îmi produce o sensație ciudată. Nu știu dacă vi s'a întâmplat vre-odată după ce ați petrecut câte-va ore într'o expoziție de artă modernă, să vă adăpostiți din cauza unei furtuni neașteptate sub portalul sau în interiorul unei vechi bisericuțe bizantine sau române. Palate minunate, strălucitoare de decoruri aurite, albe și ornamentate astfel în cât produce efectul unor lucruri miraculoase, sunt ce-i drept palatele Expozițiilor moderne și cu toate acestea după ce le-am privit cât-va timp, iluzia cade. Ele sunt de pânză, de stuc, de scânduri.

---

1) Publicăm acest frumos studiu asupra lui Carducci păstrând-ui forma de lecția Universitară.

Nu ascund decât pentru ochii puțin experimentați fragilitatea lor. Aurul e falș; marmora e imitată, basreliefurile sunt de stuc, statuete de gips: cu totul deosebită e impresia ce o avem când intrăm în una din bisericuțele dela țară chiar printre cele mai modeste dar care sunt zidite; să ne închipuim apoi ce contrast am simți dacă în locul unei bisericuțe de țară, am avea norocul să găsim în apropiere un mic templu elen sau roman.

Se spune că materia e indiferentă în artă. Nimic mai greșit.

Materia determină forma, după cum funcțiunea crează organul.

Când futuriștii pretind că pot face statui de carton cu ochi de sticlă, cu perucă de păr etc... ignorează acest adevăr. Cu un astfel de raționament un manechin îmbrăcat după ultima modă parisiană ar fi o operă de artă mai mare de cât Venus din Milo. Materia crează forma și toată *Arta* nu constă decât în formă. Ideia poate fi frumoasă din punct de vedere moral, patriotic, filozofic dar nu și estetic. O statue de marmură va avea alte linii decât una de bronz, una de bronz alte linii decât una de fildeș.

Pentru a ne asigura de acest adevăr, e destul să privim o copie în marmoră a unei statui originale în bronz. Diana din Pompei reprezintă un non sens. Tocmai greutățile de a învinge materia crează pe artist și fiecare materie are greutățile ei speciale.

Există o frumusețe a materiei, de asemenea și una a sforțării omenești de a învinge materia. Aceste două frumuseți se oglindesc în opera de artă. Mai cu seamă strălucește frumusețea pe care aș numi-o morală a greutăților doborâtă de voință, de artă, de geniul omului divin care-i comunică viața. Carducci aseamănă pe artist unui mare lucrător care cu mușchi puternici bate fierul pe nicovală, făcând să iasă scântei și-i dă forma dorită de el. Acum, eșind dintr'o expoziție modernă, dacă vi se întâmplă după cum am spus să intrați într'o bisericuță veche (sau chiar modernă dar cu zidurile bune și solide) prevăd că veți avea un sentiment de înviorare, de pace, de siguranță, care vă va face bine. Pe acele ziduri s'au adunat gândirile strămoșilor, băncile sunt îmbibate de parfumul atâtor generații, bolțile răsună de cântecile de durere și de speranță ale atâtor mii de ființe care au trăit înaintea noastră pe aceste pământuri și care au fost îngropate în ele; mâna blândă a timpului a întunecat insolența aurului, fumul lămpilor și al lumineior, a contopit într'o armonie mai secretă și mai severă splendoarea strigătoare a unor anumite culori sau prea vii, sau prea clare, dat fiind demnitatea necesară pentru alte culori prea delicate sau vaporoase. De aceia (aplicând aceste idei într'un alt domeniu) chiar astăzi în fața unui sonet modest al oricărui rimator mediocru din sec. XVIII chiar arcadic și afectat, dar bun cunoscător al secreteior versificării și ale rimei, ne simțim cuprinși de un respect pe care arta contemporană e prea departe de a ni-l inspira sau ni-l inspiră prea rar. Acum în fața palatului artei moderne răsar trei statui de marmură adevărată cărora li se vor putea găsi alte defecte dar nu desigur acela al unei soliditați insuficiente. Și aceste statui sunt ale lui Carducci, D'Annunzio și Pascoli.

Sunt cele «tre corone» ale epocii noastre. De aceia îngăduiți-mi

ca înainte de a intra în palatul interesant fără 'ndoială, dar clădit din pânză şi din lemne, înainte de a vă vorbi de arta prin forţa lucrurilor provizorie a zilelor noastre, să mă opresc o clipă a examina aceste trei figuri poate nu demne de un Michelangelo dar sculptate într'o marmură albă şi solidă de nişte artişti cărora nici un secret al tecnicei nu le era necunoscut. Unul din marele merite ale lui Carducci e că în faţa operii sale, noi ne simţim cuprinşi de acel respect aspru de care am vorbit cu puţin mai înainte. Adevărat discipol şi continuator al marilor artişti din timpul renaşterii şi al tuturor artiştilor adevăraţi şi mari care nu despreţuesc nici tradiţii, nici tecnica şi care ştiu să fie imitatori şi şcolari înainte de a fi originali şi maeştri ; el a redat artei italiene decăzută în stângăciile sentimentale ale romanticilor, sau în imitarea servilă a modelelor străine, demnitatea sa, corectitudinea liniilor şi aspectul său clasic italian. Printre precursorii săi, singurii mari sunt Prati şi Zanella, dar în epoca când Carducci intră în lupta poetică amândoi erau în declin.

La Milan un grup de poeţi, printre care Praga, Tarchetti şi autorul lui Mefistofele, Arrigo Boito, adunaţi într'un cenaclu care se chema «degli scapigliati» *(bohèmes)* încercau să facă versuri, depărtându-se mai ales de orice tradiţie clasică şi tratând motive din viaţa de toate zilele.

Alţii imitau *Imnurile sacre* ale lui Manzoni şi făceau poezii în care pretindeau că se inspiră din Leopardi şi care de bună seamă nu puteau să aibă melancolia bărbătească şi totuşi dulce a *cânturilor*. Ceia ce ei imitau mai cu seamă, era partea trecătoare ; metrul sgomotos al lui Manzoni şi notele romanţioase din Consalvo. Afectau o religie ce nu aveau şi un pesimism de împrumut. Erau cu totul falşi în inspiraţie şi prosaici în formă. Impotriva acestui gen de poesă, se revolta Carducci în *prologul* primului său volum de versuri pe care-l intitulă : *Juvenilia* şi mai târziu în acea capodoperă de poesie atât de gingaş de heiniană care e *Intermezzo*.

Flăcăii sunt vânjoşi şi căutând o privire maternă plină de satisfacţie sar pe caii încă neîmblânziţi şi fetele deşi cu ochii fulgerători de un foc sălbatec, sunt frumoase, blonde, drăgălaşe, compătimitoare cu bieţii poeţi în perspectivă, pedepsiţi pentru că s'au întors acasă cu hainele rupte, întorşi dela o bătălie cu lovituri de pietre sau de beţe făcută pentru a reprezenta pe aceia dela Canne sau dela Trasimen. Poezia lui Carducci e deci sănătoasă, neînfrigurată ca şi locuitorii din părţile joase ale Maremei. E sănătoasă deşi adese ori melancolică şi sălbatecă, plină de lumină şi de soare, totuşi câte-odată frumosul senin se 'ntunecă şi o vijelie de pasiune şi de ură îl tulbură prevestind furtuna. In această Versilie dulce şi tristă poetul se născu la Valdicastello în 24 Iulie 1835 din Michele Carducci şi Ildegonda Celli.

(Va urma) RAMIRO ORTIZ

LULÙ

— FRAGMENT DE ROMAN —

Nu se mai puteà amăgi. Problema i se punea acum neted Dela prima întâlnire cu Lulù făcuse paşi mulţi. In fiinţa lui înţelenită simţise străpungerea bruscă a ferului plugului. Nu voise s'o recunoască la început, ori nici n'o percepuse. I se păruse numai că e învăluit într'o atmosferă mai pură ; o nevoe neînţeleasă de a se înălţà îi dase o mişcare ascensională.

Crescându-i aripi la picioare, reeditâ imagina graţioasă a unui Hermes antic. Il stăpâneà o sensaţie nelămurită de fericire, de dragoste de viaţă şi de oameni : primele semne ale unui rău ce devorează apoi vinele şi îngreuează trupul prin jocul perfid al naturii în vederea scopurilor ei misterioase Işi dădeà poate seama de cauza primenirii. Nu voia totuşi să şi-o mărturisească, sperând să şi-o înăbuşe înainte de a fi depăşit regiunile înconştientului. Cuvântul stimulează şi precipită stări sufleteşti ce pot muri, altfel, în penumbra conştiinţei... Credeà că se va resolvà într'o simplă întâmplare. Nu doreà mai mult. Ieşise dintr'o dragoste cu un zdruncin atât de mare, cu îndoeli şi remuşcări atât de dureroase în cât devenise retractar oricărei reveniri a răului etern. Moartea lui Mab îl zguduise, fără să-l fi luminat deplin asupra problemei ei sufleteşti. Renunţase la descifrarea misterului feminin. Se sinucisese pentru dânsul, ori din deziluzia de a nu mai fi necesară existenţei cuiva ? Nu ştia ; moartea îi luase elementele oricărei rezolvări. Ajunsese la o neîncredere total Forţele iluziei îi rămăseseră totuşi intacte ; nu aşteptau decât prilejul de a izbucni. Inconştientul puteà lucrà surd ; conştientul i se îndârjise în voinţa de a rezistà amorului. Luà sentimentul în absolutul lui ; nu îngăduià nici o transacţie. Işi recunoşteà infirmitatea de a nu se puteà adaptà mobilităţii universale, împrumutând coloarea vremei şi a împrejurărilor. Făceà din amor un demon cu cereri imperioase. Nu concepeà legătura capricioasă ce se desleagă fără zguduiri, de la prima îndestulare.

Natura nu-i dase satisfacţiunile violente ce-şi găsesc finalitatea în însăşi producerea lor. Punea în durată şi în lentă fuziune ceia ce-i lipseşte în intensitate. Ne fiind stăpânit de instincul posesiunii tiranice, atribuià iubirii un caracter mistic de eternitate. Sublinia cu o solemnitate ridicolă gestul amorului atât de simplu la alţii... Legându-se faţă de veşnicie, se supunea unor obligaţiuni definitive. O fire onestă îl împin-

gea spre această concepție frustă și fără nuanțe. Se privea deci ca o victimă anticipată a eternului feminin, în fața căruia stăteà cu arme puține și contradictorii; pe deoparte o neîncredere fundamentală împinsă până la un scepticism principial; iar pe de alta, o putere de iluziune creatoare; ce rodeà una, clădeà cealaltă. Forțele se luptau între ele, cu biruințe parțiale.

Acum biruise neîncrederea. In ruina ei, tragedia lui Mab îi tîrîse și puterea iluziei. Andrei luase deci hotărîrea abținerii; își cîștigase dreptul la liniște prin destul sbucium. Aspirà la pace. Nu-și făceà o vină din sinucidere. Moarta îi sta deacurmezișul în conștiință; nu cereà răzbunare; se plângeà totuși că n'o înțelesese. Andrei n'o înțelegeà nici acum; prăpastia se deschideà tot mai adâncă. Dacă nici moartea nu poate deslegà misterul inimii ce-i mai rămâne atunci omului pentru a se face înțeles? Cuvintele n'au valoare; ele acopăr sensul real al gândului. Suntem niște pelerini într'o ceață eternă în care nu ni se disting de cât gesturile. Sufletele sunt învăluite în umbră. Ne atragem, ne pipăim; — nu ne înțelegem însă.

Andrei rămăsese nu numai cu neîncredere, ci și cu o spaimă în fața amorului. Își măsurase capacitățile sufletului: talerul bucuriei trăgeà ușor în cumpăna lui sentimentală; durerea atârnà ca plumbul. Căile plăcerii erau înguste; porțile durerei erau deschise largi. Aveà posibilități indefinite pentru suferință. Ne trăind numai prin simțuri și prin îndestulări, imediate, ci mai ales prin ecouri cerebrale și sentimentale, sufletul fixează diferit formele primare ale vieții: plăcerea e rapidă, violenta, se satisface prin sine și dispare fără urmă; durerea se spiritualizează. Nu e numai un fenomen material; devine repede o obsesiune spirituală. Andrei o simțià în proporții exagerate; cu ascuțișul ei tenace îi răscoleà în nopți de insomnii șiragul obositor al regretelor, al umilinților, al gândurilor negre.

Se credeà un nepăstuit al vieții. Ne gustându-i cu egalitate izvoarele, se socotià nedreptățit, și frustat. Erà un fin instrument de rezonată ce vibrà numai la atingerea durerii. Trebuià deci să ne apere contra unei porniri ce se accentuà și mai mult cu vârsta, până la deformare. Aspirând la o liniște definitivă și voluntară, fugià de emoțiuni violente. Erà, de sigur, o lașitate și o îngustare a vieții. Se resemnase însă la principul economiei forțelor. Fiind o durere sterilă, la ce-i folosià sbuciumul amorului? Nu erà o forță creatoare de bine și de frumos. In mutabilitatea lucrurilor, nu se transformà într'un element activ. Rămânînd negativă și corozivă, trebuià ocolită. Își impuneà totuși o jertfă: lăsà să-i cadă din mână cupa vieții adevărate, de oarece amărăciunea copleșià plăcerea. Forțele ascunse ale sufletului i se polarizau acum instinctiv

în jurul unei axe; ajunsese la concluzia refuzului durerii. Dintr'o necesitate organică îşi construise deci o ideologie şi un sistem de viaţă, cu un caracter de libertate aparentă. Voià să-şi limiteze existenţa sentimentală în domenii din care sentimentul erà aproape exclus. Lipsit de frivolitate, şi văzînd în orice iubire o legătură mistică, usque ad mortem, lunecase totuşi într'o direcţie contrară. Simţindu-se destinat unor mari dezastre sufleteşti prin greutatea pe care o da celor mai neînsemnate gesturi ale amorului, se aruncase cu desperare în negaţia lui totală. Nepăsător, treceà pe lângă Sfinx, ne încercând să-i deslege întrebarea.

Retras într'o renunţare, pe care o credeà definitivă, Andrei întâlnise pe Lulù. Intâlnirea îl impresionase fără a-l zgudui. Ne turburându-i normele, nu-şi închipuise că o iubeşte. Se bucurà numai de prezenţa ei şi din plăcerea lacomă a priviri şi dintr'o dulce şi nelămurită participare a sufletului. Ne desvelind femeia de sub aparenţe, îi plăceà copilul naiv şi curat. Lipsa dorinţii îl făcuse tocmai să se înşele asupra naturii sentimentului lui. In profilul ei pur citise numai castitatea. Se simţià bine lângă dânsa. Mulţumindu-se cu atât, nu-i cercetase nici trecutul nici prezentul. Ii citeà viaţa numai în chipul feciorelnic şi în jocul naiv al pleoapelor; cu ajutorul unor elemente atât de înşelătoare îi alcătuise o biografie sentimentală. Idealul striveà realul. Lângă Lulù, Andrei se înviorà de un optimism necunoscut. Calomniase poate prea mult femeia şi căzuse într'un pesimism ursuz. Işi refăceà acum sufletul din contactul unei fiinţe ideale.

Ne având nimic dominator şi fatal, Lulù nu-l alarmă. Prin candoare, ridica femeia până la copil. Ne bănuindu-i nici o primejdie, Andrei se lăsă în voia instinctului.

Venise în orăşelul de munte pentru linişte, şi liniştea îi sosià, nu prin uitare şi izolare cum îşi închipuise, ci prin operaţia delicată a unei prefaceri. Suferià o terapeutică sufletească; i se despotmoleau din nou isvoarele idealizării, atât timp secate. Ii răsărise iarăşi nevoia absurdă de a'şi idealizà obiectul amorului. Proces firesc la oricine, cu totul anormal, prin proporţiile lui, la Andrei. Imaginaţia îi sculptà din femee un fetiş ireal; printr'un demon interior, acest om neîncrezător deveneà de o credulitate naivă. Işi cunoşteà, de altfel, neconsecvenţele. In hotărârea abţinerii, intrase şi conştiinţa acestei infirmităţi. Erà o victimă uşoară. Faţă de Lulù, simţise însă dintr'odată inutilitatea principiilor. Işi părăsise deci platoşa. Printr'un proces absurd şi inconştient încrederea i se infiltrà pe încetul. Ceia ce tulburase atâtea mâini de femei, veneà acum să liniştească o altă mână. Molohul amorului îşi cereà tributul; natura îşi îndeplineà opera; reparà pentru a puteà apoi distruge şi mai complet; insinuîndu-şi balsamul, dezarmà pentru a'şi turnà apoi mai sigur veninul.

Amorul nu venea pe calea unui sentiment violent; se furişă prin infiltraţii blânde, prin amorţirea sufletului. Cu cât acţiunea lui e mai înceată, cu atât reacţiunea devine mai imposibilă. Când se trezeşte conştientul, e prea târziu; nu mai poate înfrână opera îndelungă a inconştientului.

Andrei îşi păstrase, de altfel, aparenţa libertăţii: putea plecă ori când fără părere de rău. Gustă numai plăcerea prezenţei lui Lulù; nu-l obsedă încă icoana ei absentă. Nu avea o dorinţă precisă, nici măcar o curiozitate. Fusese măritată; atât ştia. Ignoră însă în ce condiţii anume, după cum ignoră şi situaţia ei actuală. Avea sau nu un amant? Nu se gândise până acum. Credea că din nepăsare; de fapt, din convingerea anticipată că nu putea să aibă. Nu-şi pusese întrebarea; o rezolvase însă instinctiv, fără nici o deliberare, prin travaliul obscur al sentimentului. Respirând atâta puritate morală, nu putea avea de cât o viaţă pură. Se credea indiferent; era numai credul.

Şi deodată, Diomò rostise câte-va cuvinte imprudente: amintise de cele două căsătorii ale lui Lulù, tăcând aluzie şi la legătura ei cu Puiu Cercel. Andrei avea abia acum intuiţia realităţii. O întrebare îi sfredelea creerul: să fie adevărat?

Priveà acum peste valea Hurmuzului şi pe coastele înverzite ale Gugeştilor, ascultând talangele vitelor ce păşteau domol. Pacea amiezii se întăpânea peste oraşul dispărut în frunzare; numai din suflet îi şburase. Indoiala îşi începuse opera duşmană, Nu-l dureà încă; îl neliniştea totuşi. Înţelesese, în sfârşit, că iubeà. N'o înţelesese cât timp amorul i se arătase sub forma bucuriei, ci numai când simţi muşcătura durerii. Nimic nu se schimbase într'însul. Se cutremură, Porni apoi spre oraş, încovoiat ca un om ce e gata să-şi suporte fatalitatea.

E. LOVINESCU

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

LULÙ

ROMAN

Preţul Lei 12.—

Editura ALCALAY

CRONICA LITERARĂ

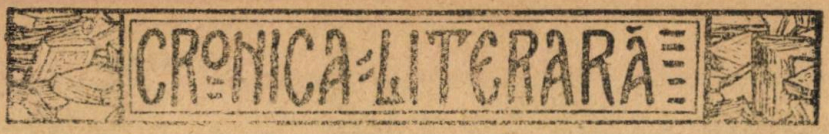

UN CĂLĂTOR ENGLEZ DESPRE ROMÂNI

de P. V. HANEŞ

Hotărât lucru, sunt şi cu litertura *detectivi literari*. Au spirit de observaţie, au o temeritate rară, o doză de muncă metodică ce nu o au toţi, o inteligenţă vioae şi un temperament hrănit de oare care ogoliu. Dacă n'au meritui de a crea lucruri, au darul de a le găsi şi tot e ceva. Un lucru mărturisit pe jumătate, o idee abia începută, o problemă literară pusă dar nedesăvârşită, ţi-o apucă detectivul literar şi cu o răbdare de benedictin duce problema până la capăt, fiind convins că munca-i nu va fi zadarnică. Soluţia fiind dată de alţii cu aproximaţie, detectivul literar stărue asupra amănuntelor cu o fastidioasă hotărâre, până ce epuizează în anume fel soluţia problemei. Intre aceşti detectivi literari îndrăznesc să aşez pe d-l P. V. Haneş.

A câştigat procesul lui Alecu Russo în junie; azi a câştigat şi pe al lui Golescu. Are ochiul sigur D-l Haneş. Are darul observaţiei acute şi zelul muncei metodice, dar îi lipseşte puterea sintezei, harui oamenilor rari. Deacea domnia sa stărue în lucruri de analize migăloase, cu sutimi de fişe, cu citate obositoare, cu subtilisime observaţii de fond şi formă. Nu avântul generos al unui suflet ce încălzeşte subiectul şi-ţi dă imagina vie a vremei prin închegarea sintetică a amănuntelor, ci predilecţia *tăerii firului în patru*, a migaiei şi predantismului. N'avem studii literare despre Eminescu, Alexandri, Cerna, Goga, Hasdeu etc etc, n'avem studii critice asupra poesiei populare, în mod mai academic, n'avem studii istorico-culturale ce ar arunca raze revelatoare în besna trecutului şi cu o îndărătnicie demnă de laudă, cu o conştinţiozitate ştinţifică, cu o metodă de abil chirurg, ni se prezintă lucrarea de doctorat a D-lui P. V. Haneş: *Un călător englez despre Români.*

Căci ce este, în definitiv, lucrarea D-sale? Ce lumină aruncă asupra trecutului nostru, ca să merite atâta muncă şi în ce constă originalitatea lucrării?

Un englez Thornton prin 1807 a scris o carte despre Români. Foarte interesantă carte. In 1812 a fost tradusă în franţuzeşte cu titlul.

État actuel de la Turquie ou description de la constitution politique, civile et religieuse du gouvernement et des lois de l'empire othomane, des finances, des établissements militaires et mécaniques, des moeurs, des Turcs et autres sujets du Grand Seigneur; auquel on a

ajouté l'état géographique, civil et politique des Principautés de la Moldavie et de la Valachie, d'après les observations faites pendant une résidence de quinze ans, tantà Constantinople que dans l'empire turque par Th. Thornton, traduit de l'Anglais par M. de S. tome premier Paris 1812 T. Deuxième, Paris 1812.

In 1826 din tipografia din Budapesta a apărut traducerea acestei cărți.

S'a pus însă întrebarea cine e traducătorul? Pompiliu Eliade și Nerva Hodoș sunt pentru Golescu; d. Iorga și Bogdan-Duică pentru Poteca. D-l P. V. Haneș în 1915 pentru Golescu și acum dovedește.

Și în adevăr, în 118 pagini cu confruntări între prefața traducerii și lucrările lui Golescu și Poteca, cu deduceri judicioase, cu argumentație prodigioasă, cu cercetarea frazelor și topografia lor autorul dovedește paternitatea lui Golescu. Dar iar întreb? Oare merita atâta muncă o traducere scrisă pe vremea lui Golescu de el sau de altul din preajma lui, atâta trudă, când atâtea probleme culturale și literare își așteaptă deslegarea la oameni de competința D-lui Haneș? Când n'avem o monografie, când avem atâta de lămurit și studiat în domeniul sărac al istoriei literare să ne istovim căutarea paternității unei traduceri? Intrebarea aceasta și-a pus-o pe vremuri și D-l Bogdan-Duică și pe bună dreptate.

Cartea D-lui Haneș e o alcătuire pedantă de citate, o desfășurare serioasă de argumente, o metodă de muncă ce se obișnuește la adevărații oameni de știință, o sistemă de dovezi cuceritoare, o mare muncă, dar puțină originalitate.

CONST. GEROTA

EXPOZIȚIA D-REI MARICICA VRABIE

Tinerețea generoasă, fecundă și îndrăzneață își reclamă drepturile ei în expoziția Domnișoarei Maricica Vrabie. Pânze de toate dimensiunile și cu subecte varii îți solicită și încântă ochii: peisagii luminoase sau siluete grațioase, bisericuțe poetice sau țărăncuțe grigoresciane, toamne de ale lui Verona, impresionism, „pointilliste" alături de tecnica solidă și stratificată a lui Băncilă, prin care circulă totuși un talent ce se caută în alții, înainte de a se regăsi în sine. D-ra Maricica Vrabie e în pragul artei; bate ușor în ușă, și canaturile ce rezistă atâtor lovituri puternice, i se deschid lesne. Și cum nimic n'o sperie, iar îndrâzneala i se temperează în surîs, viitorul e al ei.

S.

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI
Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY & Co.

IN CURÂND VA APARE

CATASTROFA

TREI NUVELE

DE

L. REBREANU

Editura ALCALAY & Co.

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

ANUL II 27 Noembrie 1920 No. 29

Sburătorul

REVISTA LITERARA ȘI ARTISTICA

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . . Literatura d-lui Camil Petrescu
Elena Farago . . . . Porni o barcă verde
Maiorul Gheorghe Brăescu . . O comedie tragică
E. Dinu . . . . . Omphala
F. Aderca . . . . . Murmur
Ramiro Ortiz . . . . Carducci

CRONICI:

Mihail Iorgulescu: Teatrul Național;
BANII, de O. Mirbeau;
(Les affaires sont les affaires)

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4781

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" * SIBIU * BIBLIOTECA PROFESORILOR

UN LEU

APARE SĂPTĂMÂNAL

„VIAȚA ROMANEASCĂ“

INSTITUT DE EDITURĂ, ARTE GRAFICE, LIBRĂRIE ȘI PAPETĂRIE
SOCIETATE ANONIMĂ
CAPITAL LEI 6.000.000

PROSPECT DE EMISIUNE

PENTRU MĂRIREA CAPITALULUI LA LEI 20.000.000

Conform deciziunii Adunării Generale extraordinare
DIN 3 OCTOMBRIE 1920

Societatea «**Viața Romînească**», după aproape un an de existență, poate privi cu încredere viitorul. Născută dintr'o imperioasă nevoie culturală, în urma lărgirii granițelor țării, ea a fost întâmpinată pretutindeni cu căldură, lucru ce constitue un îndemn sufletesc pentru conducătorii săi ca să facă din ea o puternică instituție, menită să contribue la risipirea întunericului ce plutește încă în largă măsură deasupra țarinelor noastre.

Primirea entuziastă ce s'a făcut revistei «**Viața Romînească**», centrul de închegare al societății — a întrecut orice așteptare. Mărginit deocamdată la un număr de 10.000 exemplare — din pricina greutăților de producție și a lipsei de hârtie — tirajul revistei în curând va fi considerabil mărit, ca urmare a numeroaselor cereri, venite zilnic până și din cele mai îndepărtate colțuri ale Românismului.

In jurul acestei mari publicații, s'a format «Asociația literară și științifică «**Viața Romînească**», având până acum peste 120 membri — nume dintre cele mai cunoscute în câmpul literelor, artelor și științelor românești — asigurându-se astfel Revistei o constantă și variată colaborare.

Pe terenul editorial, Societatea «**Viața Romînească**» pe lângă lucrările unor scriitori cu reputație bine stabilită ca: **G. Ibrăileanu, M. Sadoveanu, D. D. Pătrășcanu, M. Codreanu, Radu Rosetti, G. Galaction, G. Topârceanu** a mai achiziționat multe din lucrări literare și didactice de mare valoare ca: Operele complecte ale lui **Gherea**, Dicționarul Latin-Român al D-lui **Ion Nădejde**, Cărțile de Cetire pentru învățământul primar ale D-lui **I. Al. Brătescu-Voinești**, diferite biblioteci pentru copii etc. Unele din acestea au și apărut, altele vor vedeà în curând lumina tiparului. De asemenea editura «**Viața Romînească**» a creiat o bibliotecă intitulată «Foi Volante», menită să aibă un neîndoelnic succes, — principiul ei călăuzitor fiind «**Selecție și Eftinătate**». Iar pentru a răspândi gustul de lectură și în masele mari, în curând va apăreà, tot în editură, un ziar literar «**Viața Românească, Curier Săptămânal**» pus sub priceputa conducere a D-lor **Mihail Sadoveanu** și **Mihai Carp.**

* * *

Pentru ca întregul edificiu să fie așezat pe baze solide, comerțul de librărie și papetărie a fost fntensificat, luându-se măsurile necesare pentru ca librăria «**Viața Romînească**» din Iași, să devie centrul cel mai indicat de aprovizionare pentru **Basarabia, Bucovina** și întreaga **Moldovă.**

— Vezi urmarea în pag. 49, 50 —

ANUL II. No. 29 27 NOEMBRIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALĂ

Director: E. LOVINESCU

SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Literatura d-lui Camil Petrescu

Versurile d-lui Camil Petrescu au întâmpinat şi recunoaşterea cuvenită talentului incontestabil şi rezerva datorită noutăţii. Pentru un debut rezerva e mai suggestivă de cât recunoaşterea. Fără pretenţia de a fi definitivă, formula poetică a d-lui Camil Petrescu îşi consacră noutatea prin rezistenţa cititorului tradiţional. Va răzbi totuşi, nu pentru a inaugura o nouă artă poetică ci pentru a'şi legitima numai existenţa...

* * *

Exaltând sentimentul patriotic, războiul a creat, de sigur, o psihoză literară. Paralel cu uriaşa încăerare a tuturor forţelor materiale şi morale ale omenirii întregi, era firesc să se producă şi o ideologie corespunzătoare Am avut deci o literatură de război subordonată necesităţilor superioare de existenţă a rassei; ne-căutându-şi principiul în emoţia estetică, arta a devenit încă o armă de luptă a conflictului mondial. Legitimă prin forţa împrejurărilor, s'a deformat repede prin tendenţa violentă ce o însufleţia. Gravitând în jurul urei sau a entusiasmului, a căzut pradă declamaţiei şi pateticului. Cultivând excesivul n'a mai cunoscut nuanţa; exaltând eroismul, a ignorat tragedia mizeriei cotidiane; propagînd ura, a înăbuşit umanitarismul. Această literatură războinică îşi mai supraveţueşte şi acum prin tardiva complicitate a atâtor poeţi ce se înverşunează să ne înăbuşe prin insistenţa lor sentimente respectabile.

Războiul n'a încetat totuşi de a fi un creator de valori poetice. Mai mult: abia acum începe să ofere perspectiva necesară creaţiunii artistice. Scăpată de finalitatea patriotică, era fatal ca noua literatură de război să procedeze printr'o reacţiune. In locul patriotismului feroce, simţim nevoia unei solidarităţi umane: suntem oameni şi fraţi; în locul eroismului factice al asaltului la baionetă, al retoricei patriotice, ne reculegem într'o atitudine ostilă acestei contagiuni mintale distrugătoare de ideal şi de energie; în locul poeziei convenţionale a gestului ucigaş

și a sacrificiului voluntar consimțit, avem tragedia tranșeei și a degradării fizice și morale. In Franța, literatura lui Barbusse, iar la noi versurile d-lui Camil Petrescu, după lucrările în proză ale d-lor L. Rebreanu și F. Aderca, deschid calea acestei reacțiuni literare.

* * *

Plecând din atmosfera aceleiași ideologii generale, poezia scriitorului nostru nu pune totuși antitetic formula umanitară. Liberată de tirania declamației patriotice, nu cade sub tirania declamației umanitare, deopotrivă de neartistică. Umanitarismul e numai intuz; se simte impalpabil, fără violentare și fără să recurgă la negația postulatului național. Lipsită de vre-o tendență vizibilă, poezia lui nu are numai valoarea unei reacțiuni facile ci și acea elevație, pe care o dă numai obiectivitatea în artă.

Cu mult mai caracteristică este însă nota realistă.

Nu mai găsim acea idealizare a tuturor gesturilor războiului eroic, privit ca o paradă în fața eternității, cu disprețul de moarte, și cu noblețea luptelor singulare, în conștiința unei jertfe sublime aduse patriei,—ci realitatea tragică a războiului cu mizeria marșurilor istovitoare și a mocirlei tranșeelor. Tabloul e evocat în trăsături de un realism impresionant. Fiind un vizual, d. Camil Petrescu a fixat momentele războiului în imagini de o plasticitate ce merge până la obsesiune.

Prin introducerea consecventă a elementului material, prin suprapunerea amănuntelor aparent nearticulate, versurile d-lui Camil Petrescu au mai mult caracterul analitic al prozei. Sunt totuș poezie și prin sentimentul interior ce le susține într'o structură încă destul de solidă, și printr'o putere de generalizare și de sinteză ce se ridică, de pildă, dela elementul material și redus al celor două tranșee la uriașa luptă a două lumi și două concepții ce se dă dela «Riga la Galați», și de la scena soldatului ce'și coase haina ruptă în lumina ireală a soarelui la o puternică apoteoză a primăverei, care, peste dușmănia și încordarea războiului, înfrățește pe oameni în acelaș extaz în fața marelui miracol al soarelui tânăr...

Pulverizată prin amănunt, neestetică uneori prin preciziunea cuvântului, lipsită de armonia versului riguros construit, literatura d-lui Camil Petrescu nu aduce, desigur, o formulă definitivă a poeziei. Este totuși o producție literară de valoare prin noutatea situării, prin vigoarea realismului și prin suflul ei umanitar.

E. LOVINESCU

PORNEA O BARCĂ VERDE...*)

Pe rîul strîmt, din malul de brumă şi noroi,
Pornea o barcă verde spre calde ţărmuri noi...

Pornea o barcă verde spre-albastrul unei mări...
Cînta voios luntraşul privind departe'n zări...

Plîngeau pe mal trei sălcii, cernîndu-şi moarte foi,..
Cînta voios luntraşul căci nu privea 'napoi...

Pluteau pe vînt trei frunze, trei tainice mustrări...
Cînta voios luntraşul privind în depărtări...

Dar cînd ajunse 'n largul înşelătoarei mări
(O volbură 'nvrăjbită ce spumega 'n ocări)

Chemînd speriat în gîndu-i vechi ţărmuri din'napoi,
Oftă adînc luntraşul pornit spre ţărmuri noi...

Loveau din val stropi tulburi de'nspumegat noroi
El s'apăra cu groază uitîndu-se'napoi...

El s'apăra cu groază şoptind mîloasei mări:
O, cît păreai de albastră acolo 'n depărtări!..

Dar cînd să 'ntoarcă pînza şi vîslele 'napoi
Zări în fundul bărcii trei putrezite foi.

Le-a strîns la piept sălbatec, le-a frînt în sărutări...
...Si l'a'nghiţit vîltoarea înşelătoarei mări...

. . . . . .

Pe rîul strîmt, spre ţărmii de brumă şi noroi,
Se 'ntoarse barca verde pustie înapoi...

Se va opri stărîmată acolo 'n depărtări...
O vor primi trei sălcii în bocet şi mustrări

Se va 'ngropa în malul de brumă şi noroi
O vor jeli trei sălcii cernîndu-şi moarte foi...

ELENA FARAGO

*) Din volumul *Şoaptele Amurgului*, supt tipar în editura „Ramuri"

O COMEDIE TRAGICĂ

Asupra educaţiunii copiilor, căpitanul Melidon avea idei pe cari le credea superioare. După o serie de şase fete adunate dela două neveste şi scuturate ca rozele de Mai, îi căzu în colectură dela a treia, Jenică, un băiat slăbuţ, din care căpitanul îşi puse în gând să facă un bărbat de oţel turnat, bătut şi călit ca ţeava puştii. Lozinca căpitanului era aşa cum o cereau regulamentele: direct la ţintă. In acest scop, copilul asculta înlemnit şi verde la faţă, vaetele răniţilor dela *şap-şapte*, perfect imitate de căpitan şi hărşăitul ferăstrăului ascuţit ca briciul, care reteza membrele lor sdrobite. Ca să-l deprindă de timpuriu cu mizeriile, îi lua din mână prăjitura abia începută şi o da la câini; îl trimetea în toiul nopţii să recunoască fundul grădinii şi ca să-l călească definitiv îl stropea în somn cu apă rece. Incolo trăiau ca fraţii: îşi ziceau pe nume, se înjurau din simpatie şi dormeau în aceeaşi cameră, căci mama băiatului—orfană amărâtă—murise, lăsându-l la şase ani în mila lui Dumnezeu. Şi lui Dumnezeu i-a fost într'adevăr milă: băiatul s'a încăpăţânat să trăiască, sfârşind chiar prin a ajunge ofiţer, cu toate că era de o nervozitate extremă şi gângăvea binişor. Jenică era fiul oraşului: da mâna cu oricine, bea cu toată lumea, zicea «cucoane» şi bărbierului Christea, care purta favorite şi vorbea pe nas.

Crescuse lung şi deşirat; părul său înflăcărat ca gura unui cuptor aprins, contrasta grozav cu expresiunea privirii sale care cu un ochiu, ce lăcrăma mereu, plângea par'că copilăria lui pierdută. N'avea nici-o voinţă. Ca o plantă înaltă, subţire, ce se apleacă sub greutatea rodului, se înclina şi el spre dreapta sub povara unei suferinţe ascunse, în căutarea unui razim părând a cere sprijinul tutulor. Râdea foarte rar şi când râdea arăta o dantură superbă cu gingii de copil nevinovat. Cu timpul devenise obiectul glumelor repetate, absurde şi răutăcioase ale păcălicilor de provincie iar femeile făceau ce voiau din el. Spre marea dezolare a căpitanului, era veşnic în fustele lor, veşnic *colat*, căutând, fără să-şi dea seama, dragostea şi atenţiunile lor gingaşe, de cari copilăria lui fusese prea de timpuriu înţărcată.

Pentru a'l dezbăra de aceste slăbiciuni, căpitanul Melidon nu se mai despărţia acum de el: îi inspecta ţinuta, îl însoţea la cazarmă, iar seara pentru a-l desgheţa şi a-i desăvârşi educaţia — cui pe cui scoate — mergeau împreună la şantanul de lângă prefectură.

Intre altele, căpitanul îşi propusese să-i demonstreze că femeia e un animal care n'are nici inimă, nici minte; ea nu se dă nimănui dar o poate cumpăra oricine la licitaţie: „Areci odată.., areci de două... areci de trei!.. Nu dă nimeni mai mult?.. Pac!.. striga el la cafenea, trântind cu pumnul în masă, împrăştiind linguriţele, deşteptând chelnerii, pe când în mijlocul panicei generale, câţiva pensionari din jurul

său — pe cari-i ţinea la curent cu educaţia băiatului — îl aprobau râzând zgomotos şi clătinând din cap:

—„Aşa e, bine zice el!..“

Căpitanul Melidon apărea pe străzile orăşelului odată cu lumina zilei şi se îndrepta direct spre grădiniţa pătrată dela centru, plantată numai cu felinare verzi, cari se aprindeau din trei în trei, joia şi dumineca.

După dejun dormea mult, desbrăcându-se ca pentru noapte. Obiceiul îl contractase în vremuri mai grele, când după serviciul de dimineaţă se culca în cancelaria companiei, stropită din belşug şi curat măturată de plantonul dela uşă, care dădea muştele afară, punea pături groase la fereastră şi ieşea apoi în vârful degetelor, închizând uşor uşa după el, ducând cismele lui don plotonier Melidon, pe cari le ţinea cu evlavie.

Astăzi însă, pela orele două, toţi obişnuiţii cari trândăveau la soare pe dinaintea cafenelei înregistrând trecătorii şi flecărind pe socoteala lor zăriră—şi nu le venea a crede—ivindu-se de departe, un domn spilcuit, în haine gris, jilecta albă, pălărie de paie, cu mănuşi şi umbrelă asortate, care avea par'că înfăţişarea căpitanului.

— „Ala nu e Melidon?

— „Par'că n'ar fi el.

— „Ba e el!“

— „Nu e el dom'le!“

— „El e dom'le, mie-mi spui!.. Nu'l cunosc eu. Uite cum aduce piciorul.“

El era, în adevăr, dar nu se opri: Schiţă doar nişte bezele repezite, aruncă un „salutare“ grăbit şi se depărtă, mâncându-şi mustaţa, semn la el de preocupare foarte gravă.

Ajuns în dreptul hotelului Regal, o casă nouă, majestuoasă, cu trei etaje, cu balcoane la stradă, cu o curte noroioasă plină de butoaie şi trăsuri vechi în cari se jucau o spuză de copii voioşi, căpitanul, după o recunoaştere circulară, se strecură prin gangul murdar şi urcându-se pe scări nesupărat de nimeni. bătu cu autoritate la No. 9.

— „Antre!“

— „S'a culcat fata?“

— „Da, da poftim... aaa d-ta erai?.. eu tocmai mă miram, zic, doamne, cine să fie, că n'aşteptam pe nimeni:“

— „He, he, he!“

— „Hexina!.. Nu mă crezi?“

— „Nici pe Jenică?“

— „Fiu-tău?... n'a fost la mine de ieri. Şi mai întâi nu-mi place.“

— „Ascultă fă...“

—„Făxina!“

— „Ba nu, zău, lasă gluma... ştii la ce am venit eu?“

— „Nu ştiu, dragă, eu ştiu să fac dragoste, nu's ghicitoare.“

— „Ascultă-mă, fetiţo... îţi dau trei sute de lei să mi-l toci diseară ca pe un mititel.“

— „Pe cine?“

— „Pe Jenică!“

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR“ SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

— „Ce nu ţi-e bine, dragă?“

Jenică, ştie tot oraşul, n'avea ochi decât pentru Leonora, care era considerată ca cea mai teribilă fată din şantan. Venia direct dela Bucureşti, unde făcuse toate varieteurile, dansa banul Mărăcine şi ţinea la băutură. Fără ea localul era mort. Ea singură ştia să lichideze curăţel un client fără să-şi ia vreun angajament: „ asta nu contează, dragă!“ Ea întreţinea veselia generală, provocând râsul sgomotos şi bestial al chefliilor aprinşi de băutură, cu care se înjura pe întrecute sau, apostrofând cu spiritul brutal al Bucureştencelor de barieră, pe cel care se lega de fete. „ Dă-l dracului de golan! De-l punea mă-sa în naftalină nu-l mânca moliile!“ Aceastră apostrofă aruncată unui suprefect ciuruit de vărsat ca o strecurătoare a consacrat definitiv celebritatea Leonorii. S'a băut până la ziuă. Suprefectul a plătit toată socoteala.

S'ar fi părut că oboseala şi destrăbălarea n'ating sănătatea acestui drac de fată mică, oacheşă şi ca argintul viu. Astăzi însă, ochii ei verzi, provocători păreau stinşi, nasul obraznic i se subţiase, corpul ei mărunt cu forme adorabile, tari, nebănuite părea istovit.

Era abătută şi vădit contrariată că nu poate să beneficieze de norocul, pe care, închipue-ţi dragă, i-l prezise în cărţi madama dela hotel: „ un crai de tobă, cu vorbe rele, pe cari le pui la spate“... Sezonul era mort. Banul se câştiga greu. Leonora era datoare.

După propunerea căpitanului urmă o clipă de linişte. El pufuind, din ţigara groasă de mână pusă într'un ţigaret de trestie, tăciunit la capăt, ea nemişcată, gânditoare, cu nervi sdruncinaţi de o boală crudă, neiertătoare, de curând capătată, drojdia nebuniilor lumeşti. Un sentiment de generozitate, care nu dispare niciodată din sufletul femeii, fie ea cât de decăzută, îi mustra conştiinţa, îndemnând-o să nu primească, deşi deacum înainte n'avea pentru bărbaţi — cari îi otrăviseră sângele — decât ură, dispreţ şi scârbă. Vădit, Leonora era încurcată şi nu ştia ce să hotărască.

Moşulică, cum îi zicea ea, era foarte popular în şantan. Fetele îi ziceau tata socru. El le asculta cu gândul aiurea istoricul vieţii lor triste, le compătimea mizeriile, le lua apărarea şi, dând peste cap paharul, le mângâia părul asigurându-le că: „ o să fie bine, dacă nu azi, mâine; dacă nu aici, dincolo, sasachi burdahan iurda iuşcarim hoisa!“

Fetele îl iubeau pentru că nu le da vin ci le oferia flori, iar în intimitate, pretindeau ele, se purta galant şi delicat.

Ridicând capul, Leonora zise dezolată:

— „Ascultă, moşulică, nu pot să viu.“

— „Ce face?“

— „Nu zău... crede-mă că nu pot.“

— „Şi de ce nu poţi?“

— „Sunt... am... fiindcă nu pot, scurtă socoteală.“

— „De ce nu poţi, dă-ţi rezonul,“ o întrebă el imperatiu, ca şi cum ar fi cerut secretul unui rond superior.

— „Am... sunt... sunt supărată. Când ai şti, zău nu m'ai mai necăji.“

Căpitanul avea convingerea că pe el nu-l vinde femeia să fie ea cât de a dracului... *sasachi burdahan.*

— „Să vii, că să fiu afurisit de nu ți-o fac!“
— „Ei știi că ai haz!“
— „Mie să nu-mi umbli cu mofturi!“
— „Nu-ți mai răci gura degeaba că sunt bolnavă, dragă!“
— „Ți-au venit de hac pompierii,“ o întărâtă batjocoritor căpitanul.

Ochi fetii scânteiară. Rămase o clipă împietrită, rea, cu gura, încleștată, cu buzele livide uitându-se într'aiurea, deși, firește, nu pentru întâia oară era batjocorită. Dar în acest moment era atât de nenorocită, că toate suferințele, toată oboseala unei vieți sbucimate și rușinoase, porni ca un nod din deșertul stomacului, năvălind într'un sughiț de scârbă. Apoi, brusc, cu inconsecvența acestor femei, nervii i se destinseră, figura i se înseninâ: ochii deveniră râzători ca altă dată și cu aerul unui pungaș de Capitală, însângerându-și buzele pentru a-și potoli râsul, îl întreabă prefăcută :

— „Ții așa de mult să viu?“
— „Vreau cu orce preț!“
— „Bine, dragă. Ce ți-e scris în frunte ți-e pus. Să-mi trimeți o trăsură că pe jos nu viu.“
— „Stai să ne înțelegem. Totul este aranjat; la zece îți trimet trăsura. De mâncat mâncăm acolo. Tu să te prefaci moartă după el, să-i dai și cheia dela odaie iar la ziuă pleci cu mine. Când o veni el sasachi... lecția terminată.“
— „Ce lecție dragă?“
— Nu te mai căzni, că n'ai să pricepi. La revedere!“
— „La revedere, porumbelule! Dă-mi o sută de lei înainte să-mi scot rochia și trimete-mi o înghețată.“

Căpitanul se execută și plecă radios, în pas de atac, învârtind umbrela „ Lasă, coane Jenică. că-ți arăt eu cine-i femeia...„ monologa el dând peste oameni.

. . . . . .

Localul lui Max „Chateau aux fleurs“ era cunoscut în toată Moldova. Aici își tocau averile conașii, cari isprăveau sau nu liceul. Aici veniau între două treburi arendașii și răzășii să și petreacă noaptea în timp ce trăsura înhămată îi aștepta la poartă cele mai adeseori de prisos.

„Ce mai faci, coane Mihalache? Di mult n'ai mai fost pela noi? Dar când ai îmbrăcat ochelari? ai cunoscut dija pe Leonora?“

Afară de vasele mari cu flori bizare depe tavan, născocite de Bercu, „zugrav bucureștean,“ mirosul pestilențial ce năvălia de pretutindeni îți cârmea nasul din loc îndepărtându-ți gândul dela orice floare. O sală lungă, îngustă, cu două rânduri de mese înșirate dealungul pereților și despărțite printr'un preș de iută trențăros și înflorit de pete înfățișa localul. La fiecare masă, un număr și o sonerie stricată. Luxul îl reprezenta portretul în picioare al defuncților suverani. Un afiș prins pe marginea de jos a ramei augustului tablou vestea pe Onor. clienți că, „garderoba și consumația este obligator“. Ici, colo, tipărită cu litere groase, pe o bucățică de carton, cunoscuta poezie :

Cui îi dai pe datorie
Nu-ți mai calcă'n prăvălie...

pe care obişnuiţii localului o mutilau oribil sau o împestriţeau cu desemnuri obscene.

Astă seară e lume ca niciodată: câţiva ofiţeri de cavalerie cari-şi antrenau caii sunt oaspeţii garnizoanei. Comandantul regimentului de infanterie e pentru înfrăţirea armelor surori: infanteriştii sunt în păr. Fetele s'au zăpăcit. Antreprenorul Max, un bătrân cu pleoapele însângerate, ameţeşte rătăcind printre mese, şovăitor ca o stafie controlând sticlele cu vin, încurcând socoteala şi chelnerii cu cari se ceartă în jargon.

„Papa, da di şi nu şezi? Ci nevoe ai?" îl chema supărat dela tejghea, domnişoara Ida Max, care conducea afacerea.

Din fund de tot, delângă scena şubredă zugrăvită în culori de sânge, căpitanul Melidon, membru în consiliul comunal, înălţat pe un scaun toastează din partea primăriei, urând călăreţilor bun venit şi sfârşeşte strigând încurcat în aplauze generale:„ Domnilor să nu uităm că dacă noi infanteriştii suntem *regina* bătăliei, cavaleria domnilor *sunt ochii* comandanţilor. Trăiască cavaleria!" la care cel mai înalt dintre călăreţi răspunse ceva la fel întorcând fraza. In sală era delir. Lăutarii turbaseră. Comenzile se încrucişau, vinul curgea, domnişoara Ida Max trecuse în cavalerie.

Puţin câte puţin, ca o mare furtunoasă, sala se linişti; înfrăţirea se terminase, Clienţii se grupaseră pe simpatii proaspăt inspirate, pierduţi în norii de fum ce se înălţau îngroşându-se, voalând lumina roşiatică a lămpilor de petrol. Dintr'un colţ, cu pretenţiuni mari, cu variaţiuni absurde *un conaş*, cu lăutarul la ureche, cânta cu cel mai curat accent moldovenesc: Dormez, dormez, ma belle, urcând la disperare, în timp ce ţiganul lungea şi el pelteaua înălţând vioara, filând mieros celebra romanţă, pe struna subţire, cu înfloriturі barosane şi cu ochii holbaţi.

Dar oaspeţii cu greutate se strânseră la masa lui Melidon. Leonora albă ca o mască, cu părul revoltat, cu ochii creionaţi, cu buzele roşite râdea, vorbea, fuma, opria fetele la masa ei, comanda mâncări scumpe, răsturna paharele de şampanie, aşezate anume pentru a fi răsturnate, cerea alte sticle. Melidon propusese o salată de căpşuni cu castraveţi acri, pe care toţi o găsiră delicioasă afară de Leonora, care turna ce mai rămăsese în capul lui Jenică şi-l pieptăna acum cu furculiţa, după ce-l presărase din belşug cu sare şi piper. El stătea nemişcat, îndurerat şi blând ca un miel, surd la apostrofele tutulor. Două lacrimi străluciră, prinse între gene şi se sfărâmară pierzându-se în mustăcioară lui roşcată. Apoi, aruncând pe masă cheia dela odaia Leonorii, plecă grăbit, fără a se întoarce, cu capul gol, înnecând suspinele ce se grămădiau năvalnic din sufletul său nevinovat. Melidon se ridică în picioare, întinse mâna ca şi cum ar fi voit să protesteze, apoi căzu pe scaun cu greutate.

Se făcuse ziuă. Leonora plângea cu hohote. La poartă birjari se certau zoriţi să-i încarce. Melidon desfigurat, cu barba crescută, bău cu gardistul un pahar la botu calului, apoi cuprins de o milă subită pentru cai, luă biciul din mâna birjarului. In fine porniră, se mai opriră, porniră din nou depărtându-se în sgomotul asurzitor al

trăsurii fără cauciucuri, care sărea pe caldarâmul bolovănos, cu roţile oable de par'că se îmbătase şi ele.

Oraşul nu se liniştise bine de moartea lui Jenică, care într'un moment de supremă revoltă găsise energia necesară să oprească cu un foc de revolver hotărâtor o inimă ce se trudea zadarnic să bată pentru cineva.

Câteva zile după această moarte dramatică pe o superbă după amiază de toamnă, un convoiu funebru, de o jale neînchipuită, înainta tăcut pe stradele întortochiate ale orăşelului. Nu se auzia nici o rugă de preot, nici dangăt de clopot, nici marşul nemuritorului Chopin. Dricul „de pomană" rezervat săracilor de generozitatea comunală înainta greu la pas, târât de două gloabe hăţuite de un pompier desculţ şi în cămaşă, ţigan cu capelul pe ceafă, cu busuioc la ureche, arămiu şi lucitor în bătaea soarelui ca un gologan nou. Trei fete sulemenite, cu dantele negre la cap, în bluze şi fuste în culori aprinse, nepotrivite, urmau carul, ruşinate că se arată ziua, sincer îndurerate de moartea tragică a Leonorii, care se otrăvise cu câteva cutii de chibrituri. Bărbaţii brutali, lipsiţi de pudoare, năvăliau să le vadă, le interpelau cu glume libertine, cu gesturi obscene, sfârşind într'un hohot de râs general stârnit de o coincidenţă bizară: s'a încrucişat cu dricul, tocmai în faţa cafenelii, trăsura încărcată cu cufere şi geamantane, în care trecea spre gară, căpitanul Melidon îmbrăcat de iarnă, cu gulerul ridicat, cu şal la gât, ţăpos ca un ariciu şi mai îmbătrânit ca niciodată.

— „Da un'se duce Melidon?"

— „Ce nu ştii? Se duce la Iaşi la spital... A păţit-o la bătrâneţe... sasachi, burdahan.

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

OMPHALA

Din zori torcea eroul căci ea cu voe bună
I-a spus zâmbind: „ Adună doar firul alb din caer
„Ş'aşa pe firul moale s'alunece prin aer
„Cântarea ta... Atuncia, de vom simţi împreună

„Voi face semn!" E seară... şi firele se'ncaer
În roşe scânteere, dar Hercul cum le'nstrună
Intreg amurgul cântă în goana lor nebună...
Intreg amurgul cântă şi minunatul vaer

In inima reginii înfige ritmul vrajii.
Omphala pleacă ochii, îi rumenesc obrajii
Dar tace... Vechiul sânge al fiarei din Nemeea

Se tulbură... Spre jeţu-i un salt... A prins femeea!..
Şi sânii goi s'alătur şi ţipătul consimte:
„O! cântă, cântă Hercul. O! cântă-mi înainte!"

E. DINU

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

MURMUR

Mai ții în mână evantalii moi
Și verzi din frunze de salcâm?
Singur bat acelaș caldarâm
Pe unde-ades trecurăm amândoi.

„Se lasă ceață peste vii“ —
Precum zicea poetul.
Și iată,
Mi-e inima o foaie de viță'nsângerată,
Pe care se târăște'ncet regretul.

Dar nu-ți plac versuri eminesciane.
Sentimentală'n nici un fel —
Viața ta e-o curte de hotel
In care, ca la nuntă, vin căruțe și rădvane.

De solitudinea-mi de brumă
Imagini vechi atârnă'n turțuri reci..
Hazard cu ochi albaștri, treci
Surâzătoare, ca un vis te'ndrumă!

Nu, n'am uitat, din scurta-ne risipă,
Că mângâeri ai pus cu mâna ta
Pe fruntea omului ce revenea,
In ochi, din veacurile revolute, cu o clipă.

Micuța mea,
Eu te simțeam zbătută
Și cu răsufletul perdut în părul meu,
Căci tu țineai la sânul etereu
Veacul tot, geloasă și tăcută!

Iubitu-ne-am? Noi amândoi?
Ha! ha! — Dar nu, căci se deschide
Iar stupu-acelor ascaride
Mânjite cu noroi..

. . . . . .

Mai ții în mână evantalii noi?

F. ADERCA

CARDUCCI

II

Violent, solitar în fundul sufletului său, chiar dacă puternica lui personalitate îi adună în curând împrejurul său admiratori şi prieteni, melancolic, plin de izbucniri sălbatece de vitalitate, sufletul lui Carducci reflecta regiunea sălbatecă, pustie şi totuşi dulce de melancolică a *Maremmei* toscane, unde se născuse. *Versilia* e poate cea mai puţin nesănătoasă din regiunile Maremmei. Nu e acoperită pretutindeni de păduri triste, unde bivolul saltă printre tufişuri şi pândeşte oprindu-se. Are nişte dealuri pe înălţimele cărora se vede o biserică şi-n faţa bisericii sunt bănci rustice de unde se poate privi câmpia arată şi printre şirurile de plopi mlădioşi, vântul adie dela bisericuţă la şes. Trec câte odată printre norii roşiateci, stoluri negre de păsări de apă, ca gânduri pribege pe care poetul le vede trecând în amurg; dar dacă vrem să vânăm mistreţul, trebue să mergem ceva mai departe în desişul tristelor păduri. Accentul, dialectul este dulce şi melancolic; acolo flăcăii sunt vânjoşi şi căutând o privire maternă plină de satisfacţie sar pe caii încă neîmblânziţi şi fetele, deşi au ochi fulgerători de un foc sălbatec, sunt frumoase, blonde, drăgălaşe, compătimitoare cu bieţii poeţi în perspectivă, pedepsiţi pentru că s'au întors acasă cu hainele rupte, întorşi de la o bătălie cu lovituri de pietre sau de bete, făcută pentru a reprezenta pe aceea de la Canne sau de la Trasimen. Poesia lui Carducci e deci sănătoasă, neînfrigurată ca şi locuitorii din părţile de sus ale Maremmei. E sănătoasă deşi adese ori melancolică şi sălbatecă, plină de lumină şi de soare; totuşi câte-odată frumosul senin se'ntunecă şi o vijelie de pasiune şi de ură o tulbură prevestind furtuna. In aceasta Versilie dulce şi tristă poetul s'a născut la Valdicastello în 24 Iulie 1835 din Michele Carducci şi Ildegonda Celli.

Către această Versilie unde a înflorit primăvara sa tristă Carducci se reîntoarce adesea cu gândul mai ales în *Nuove poesie* care reprezintă perioada sa de criză. Perioadă necunoscută şi cu toate astea peste măsură de interesantă, pe care criticii filosofici se complac să o ignoreze pentru a putea acuza în urmă mai uşor pe Carducci de indiferenţa faţă de misterele sufletului. Şi totuşi şi Carducci ca şi Petrarca a avut criza sa; mai ales după moartea fiului său, cariul gândirii de din colo de mormânt îl tulbură şi-l întristează şi pe dânsul. Atunci îl vom auzi întrebând înfricoşat noaptea şi iarna „che fanno giù ne

le lor tombe i morti", ce fac în mormintele lor morții. Il vom surprinde când în înșiși ochii iubitei i se pare că găsește „il disio d'un ignoto estraneo lito", dorul de un țărm necunoscut, străin, și în noaptea florentină plină de mirezme, privind de pe înălțimea unei coline vecine luna care plutește solemnă deasupra caselor și grădinilor din Florența adormită, i se va părea că astrul melancolic povestește „a la città marmorea, tacente", orașului alb ca marmura și tăcut, sub raza sa de argint, nimic mai puțin de cât „le malinconie dell'infinito" melancolia nemărginirei. Perioadă scurtă de neliniște scurtă din care poetul iese imediat „cu un cântec de ciocârlie ce se urcă" dar care nu trebuie nebăgată în seamă, de oarece ei îi datorim cele mai universale dintre poesiile lui Carducci; *l' Idillio Maremmano, il Canto dell' amore* și acea poesie care e poate capodopera sa: *Davanti San Guido.* Tristă într'adevăr (și totuși dulce mai târziu în depărtarea amintirii) a fost copilăria și prima tinerețe a poetului printre „pădurile triste" ale Maremmei toscane. Tristă, săracă și neliniștită. Tatăl său era un bătrân „carbonaro" cumințit, care citeă pentru el, retras într'un colț ascuns al cabinetului său: *Il Veggente in Solitudine* al lui Rossetti, însă dădea fiului său să citească *„Morala catolică"* a lui Manzoni, și „Viața sfântului Iosif Calasanzio" scrisă de un oarecare părinte Tosetti. Nu ne pare ciudat că asemnea lecturi nu puteau interesa pe copil, care făcea totuși progrese repezi în limba latină și citea cu entusiasm și patimă Istoria romană a lui Rollin și acea a revoluției franceze de Thiers. Orele sale de studiu nu erau numeroase și profesorul său era tatăl său, foarte puțin pretențios. Restul vremii și-l petrecea rătăcind prin câmpii urmat de un mic lup îmblânzit și întovărășit de un șoim și de o bufniță. Cele mai de multe ori se bătea cu pietre cu camarazii lui cu scuza că redă episoade glorioase din bătăliile romane sau din revoluția franceză. Se întorcea acasă cu hainile rupte, cu părul vâlvoiu, adesea cu capul însângerat din cauza unei lovituri de piatră din partea unui „frondeur balear" sau a unui „sans-culottes" fanatic și atunci toată mânia tatălui, om dupe cât se pare destul de violent, se deslănțuia asupra lui. Era închis într'o cameră cu „Morala catolică" a lui Manzoni, cu „Viața lui Iosif Calasanzio" a lui Tosetti, „Citește asta, îl dojenea tatăl, și te vei convinge că tarantantara clasic nu se mai potrivește cu timpurile de față".

Triste vorbe în gura unui revoluționar și a unui fost „carbonaro" devenit om de ordine nu pentru el, ci pentru copii lui în urma unor persecuții destul de numeroase, urmate de zile foarte triste de mizerie, provocate de ideile lui liberale. Giosuè Carducci trebui mai târziu să cumpănească toate adâncile amărăciuni ale acelei aparente cumințiri părintești și o răzbună cu mândria, rămâ-

nând tot timpul vieții auticlerical, revoluționar și clasic până la intoleranță și exclusivism. Să nu mi se pomenească de «*Oda la Regina Italiei*» și de discursurile ținute în fața regelui. Carducci era prea cavaler pentru a nu se închina cu respect în fața unui caracter de femee atât de dulce și nobil ca acela al Margaretei de Savoia, căreia nu-i strica întru nimic că era regină, și avea prea mult bun simț și prea pronunțat sentiment istoric pentru a nu prefera republicei faimoaselor „patru nuci într'un sac“ [1]) o dinastie nobilă și patriotică ca dinastia de Savoia! Dar în ziua când dinastia s'ar fi făcut vinovată de o faptă rea față de Patrie și de Libertate, în ziua când Republica ar fi însemnat o libertate reală mai mare și nu o formă deșartă ca acea franceză, Carducci ar fi fost pentru Republică. Bine înțeles pentru Republica lui Garibaldi și Mazzini, cu alte cuvinte republica esențialmente „italiană“ de tradiții, de doctrină, de formă, nu o Republică de „mici pungași bastarzi“ al căror credo politic s'ar rezuma în celebrul vers al lui Giusti: *„pleacă de-aci căci vreau să stau eu“* ! Pentru Carducci Patria era totul; forma de guvernământ venia pe al doilea plan. „Italia înainte de toate! Italia mai presus decât toate!“ Și aceasta într'un sens mult mai nobil și mai omenesc decât „Deutschland über alles“. Dar să ne întoarcem la subiect. Clasic și revoluționar a fost Carducci din copilărie. Cu ce mirare îl văzură colegii lui într'o zi (familia sa era refugiată de acum la Florența și aproape suferea de foame!) eșind din bancă, traversând serios și țanțoș școala cu modesta dar curata sa haină de stofă albastră cu nasturi auriți apropiindu-se de catedra profesorului, își scoase o cărticică legată în pergament, un vechiu elzevir, și începu a ceti... un Persius fără note! Mirare printre școlari și oarecare încurcătură la bunul și destoinicul său profesor Padre Eremia Barsottini. Citi, făcu construcția, traduse, comentă cu sinceritate, preciziune și siguranță, și se duse la loc în mijlocul unei tăceri de admirație. Din acea zi deveni dictatorul școlii. Chiar de pe băncile școlii secundare se îndrăgostește de studiile puternice și severe de erudiție și cercetări. Temperament poetic prin excelență care plângea de emoție și de patimă nobilă citind versurile nemuritoare ale lui Foscolo, Alfieri, Leopardi, el iubea cu o dragoste nu mai puțin sinceră vechile manuscripte din prea bogatele biblioteci florentine; vechile volume legate în piele culoarea frunzei veștede decorate cu aurul palid din secolul XVII sau XVIII, desprețuite pe nedrept de marii eruditi din acea vreme; avea o adevărată adorație pentru istoria națională în special, dar și pentru cea universală în genere, și nu lăsa niciodată la o

1) Astfel poreclise Carducci pe vechii săi tovarăși de idei, cari erau puțini la număr și făceau mare sgomot.

parte citirea autorilor clasici, mai cu seamă a autorilor latini. La școala normală superioară din Pisa, unde obținu o bursă care-i permise să continue studiile, descopere izvoarele celor mai frumoase (dar și mai puțin originale) lecții ale profesorilor săi, citește pe Omer și Orațiu și răspunde colegilor care vin să-l trezească cântând, cu versurile din „Imnurile sacre" ale lui Manzoni: „Trăiască Jupiter, jos succesorul!" In lecția sa dela Magister, scrie o pagină admirabilă pentru acele timpuri, atât pentru doctrina și pentru spiritul său critic, cât și pentru forța de sintetizare istorică și poetică, despre *Influența provensală asupra poeziei lirice italiene din secolul XIII*, în care, făcând o polemică cu Botta și depășind timpurile și cercetările ulterioare, reabilitează evul mediu de acuzația ce i se făcea că e ignorant și obscur. Numit profesor la Gimnaziul din San Miniato ia o parte activă la banchetele vesele și la abundentele libațiuni ale colegilor și tovarășilor săi de catedră, de idealuri și de petrecere, dar și scrie lui Chiarini: „Să trăesc căci pun pe elevii mei să traducă pe Lucrețiu și arunc pe fereastră *„Imnurile sacre"*. Pentru a-și plăti datoriile, publică la San Miniato primul său volum de poezii care dacă-i produce o recoltă destul de bogată de „mere putrede" și învinuirea de idolatrie pentru antichitate, îi aduce și stima și admirația unor oameni ca Guerrazzi și Mamiani. Intors la Florența pentru vacanță ia parte împreună cu Chiarini, Gargano, Nencioni, Targioni-Tozzetti, (amici pedanți) la o polemică violentă împotriva romantismului cleios, a imitării servile a poesiei străine și insuficienței limbistice și stilistice a „poeților prea banali". De pe atunci el avu ca maximă (de asemenea și prietenii săi): «In politică Italia e totul, în estetică poesiile clasice sunt totul; în practică simplicitatea și forța sunt totul". Cu alte cuvinte italianitatea în totul.

RAMIRO ORTIZ

(Va urma)

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

LULÙ

ROMAN

Prețul Lei 10.—

Editura ALCALAY

Teatrul Național: BANII, de O. Mirbeau

(Les affaires sont les affaires).

Isidor Lechat al lui Mirbeau din *Les affaires sont les affaires*, e un tip ce a rămas. Trăește prin el însuș pentrucă a devenit reprezentativ. Piesa, autorul ei, s'ar putea uita.

Isidor Lechat e omul pe care nu-l uiți niciodată. Viața de afaceri, care nu are vreme de pierdut cu scrupulele de conștiință, ni-l înfățișează în mii de exemplare.

Mirbeau a întrecut pe Bernstein în cruzime. Isidor Lechat este dintr'o bucată. Nimic nu-l mlădie, nimic nu-l mișcă. E „osul care se pune deacurmezișul în gâtul celor ce vor să-l înghită". Nici viața nu-l poate înghiți.

Loviturele soartei potrivnice îl lasă în picioare. Copila îl părăsește desgustată, înspăimântată chiar; Lechat nu-i simte lipsa. Soția se topește lângă el de desnădejde; Isidor o disprețuește pentru slăbiciunea ei. In fine, copilul favorit îi moare într'un accident de automobil. Era singurul care putea să-l sgudue. Vestea îl doboară o clipă. Afacerile însă îl recheamă la viață.

Nota e forțată până la imposibilul situațiilor. Isidor Lechat încheie o nouă afacere chiar în momentul morții fiului său. Lechat iese din normalitate, pare-se și din umanitate. E un monstru, dar un monstru cu o cherestea solidă și turnat dintr'un metal omogen. Recunoaștem tehnica unitară, dar ne resimțim de lipsa vieții adevărate și omenești.

Lechat e o ficțiune. El își are totuș explicația: șarjează admirabil într'o piesă ca *Les affaires*.

E în mâinile autorului un avocat prețios. Teza e câștigată cu prețul scăderii efectului artistic.

Bruta aceasta nu se frământă, nu are nici o micșorare sau creștere în energia lui sufletească. E prea imposibil pentru ca, și atunci chiar când pare că suferă, să emoționeze prea mult, iar nenorocirile din jurul său, sunt prea familiare pentru a fi mișcătoare ca ceva etern omenesc. Tipuri ca Lechat vor fi existând, dar nu așa. Perfecțiunea structurii lui desăvârșit unitară e în acelaș timp cauza tuturor scăderilor sale ca personagiu dramatic.

De aceia spuneam că nici Bernstein nu îl egalează pe Mirbeau în această privință. Nici Balzac nu a creiat un tip de așa speță. Lechat nu mai e un tip de dramă realistă. E a fi orice, afară de realist, să creezi eroi ca el.

Ca orice arivist feroce îi trebue însă și lui ceea ce nu se poate dobândi prin speculațiunea financiară: nobleța. El o caută cu bani, vrea să o cumpere. E singura lui slăbiciune. Nu doar că e totdeauna această noblețe un lucru valoros pentru sufletul parvenitului. E însă cu siguranță o platformă pentru exhibiție sau la nevoie o culisă în dosul căreia se poate reface—de altfel, fără prea multe deosebiri—o viață prea compromisă.

Lui Lechat îi trebue noblețea marchizului vecin cu moșia. Ar cumpăra-o chiar oneros. Onoarea legată de adevărata noblețe e un sentiment pe care parvenitul nu-l respectă, pentru că nu-l cunoaște.

Isidor Lechat nu a întâlnit niciodată pe piață această marfă. Deaceea cu o imperturbabilă seninătate propune unui om de onoare, marchizului, un târg în afară de această prea subtilă noțiune.

Clasele inferioare imită pe cele suprapuse în tot ce are mai exterior viața lor. Această fațadă îi trebue lui Lechat și nu conținutul sufletesc ce se ascunde îndărătul ei și pe care nici nu-l poate bănui cum este.

Goana după titlu și noblețe e caracteristică tuturor ariviștilor. In această privință putem pune alături de Lechat pe Samson al lui Bernstein și pe Poirier al lui Augier. La nici unul însă nu întâlnim aceaș sălbătecie desbrăcată de orice umanitate ca la Mirbeau.

Și din acest punct de vedere Isidor Lechat e de o consecvență feroce cu sine însuș.

D. Bulfinschi a dovedit numeroase resurse de interpretare într'un rol ingrat ca al lui Lechat. La noi Petre Liciu e încă în memoria generației de acum pentruca orice Isidor Lechat al orcărui actor contemporan, să nu sufere comparație cu cel creiat atunci.

Sunt umbre mari—ca cele ale dispăruților—care încă învălue pe cei de azi. Când reușești să fii văzut și tu, cel de acum, e semn neîndoelnic că exiști.

D-l Bulfinschi rămâne pentru zilele noastre cel mai bun actor al Teatrului Național în stare să joace pe Lechat.

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

In sfârşit, în timpul din urmă, Societatea a cumpărat la Iaşi, str. Vasile Alexandri, un teren de 2.800 m. p. pe care a şi început construcţia Palatului Societăţii. In curând el va adăposti Institutul nostru de arte grafice, cu cele trei tipografii—proprietatea Societăţii,—cu maşinile rotative, cumpărate în ultimul timp, cu birourile comerciale, redacţionale, administrative, etc.

Dar planul nostru pentru creşterea culturii naţionale erà prea vast pentru ca să ne mulţămim numai cu întreprinderea comercială şi industrială din Iaşi. Când am început realizarea lui, am văzut că terenul de activitate este atât de întins, iar forţele colaboratoare atât de mari, în cât afacerii noastre a trebuit să i se dea cu totul alte proporţii decât cele iniţiale. Se simţeà nevoie ca să ne statornicim şi în **Capitala României mari** şi de aceea **am cumpărat în Bucureşti Librăria Alcalay & Comp. cu toate anexele ei.**

Intreprinderea **Alcalay** este cunoscută mai ales ca o puternică Casă editorială. Fondul ei comercial, devenit proprietatea Societăţii, se compune din : **Magazinele de desfacere din Calea Victoriei 37 şi str. Lipscani 88; Institutul de arte grafice «Universala» din str. Covaci 14; Depozitul de Mărfuri din str. Matei Milo 6; Depozitul din str. Cobâlcescu No. 9;** apoi întreaga **Editură literară, didactică ştiinţifică şi juridică (Codul General al României de C. Hamangiu, Codul de Comerţ Comentat şi Biblioteca juridică de M. A. Dumitrescu),** cu răspândita **«Biblioteca pentru toţi»**, această enciclopedie cuprinzând peste 1000 de lucrări diferite, care se găsesc astăzi în mânile tuturora, cu bibliotecile **«Lumen»**, **«Luceafărul»**, **«Colecţia Alcalay»**, **«Biblioteca Agricultorului»**, etc. etc.

* * *

Intreprinderea **Alcalay,** contopindu-se cu creaţiunile noastre din Iaşi, Societatea **„Viaţa Românească"** a câştigat pe lângă elementele directive de până acum şi conducerea D-lui **A. Micu Alcalay,** fostul proprietar al firmei **Alcalay & Comp.** precum şi a D-lui **Simon Benvenisti,** Directorul şi procuratorul vechei firme. Societatea noastră devine astfel o forţă de mâna întâia, care poate să purceadă acuma la realizarea planurilor sale de activitate, cu mai multă râvnă şi cu o încredere în izbândă. Pentru a valorifica însă toate aceste achiziţiuni şi întreprinderi comerciale, punându-le în conformitate cu nouele cerinţi culturale ale ţării. **Consiliul de Administraţie în şedinţa sa din 3 Septemvrie şi Adunarea Generală extra-ordinară din 3 Octomvrie crt. au decis mărirea capitalului său social la 20.000.000 lei.**

* * *

Pentru acest scop se emit 28.000 acţiuni, a 500 lei valoarea nominaiă, pe cursul de Lei 520 fiecare acţiune, din care Lei 500 pentru capital şi Lei 20 cheltuelile emisiunii.

Jumătate din acţiuni sunt nominative şi jumătate la purtător.

Din aceste 28.000 acţiuni, 15.200 sunt rezervate D-lui A. Micu Alcalay, iar restul de 12.800 se dau în subscripţie puplică. Vechii acţionari au dreptul de a obţine o acţiune nouă pentru fiecare acţiune ce posedă. Acţiunile pentru care uu se va exercità dreptul de obţiune, rămân la dispoziţiunea Consiliului, care va decide de repartiţie, cum va crede de cuviinţă.

Subscrierile se fac în zilele de 22—30 Noemvrie 1920, la Sediul Central «Viaţa Romînească», Iaşi, strada Lăpuşneanu 33; la

Sucursala Societății din București, Librăria Alcalay, Calea Victoriei 37 și strada Lipscani 88; la Cercul Didactic din Iași, strada Lăpușneanu.

Fiecare subscriitor va depune la subscriere o sumă de 220, din care Lei 200, ca prim vărsământ asupra capitalului și Lei 20 cheltuelile de emisiune.

La această sumă de Lei 200, se bonifică imediat o dobândă de 9% pe an, calculată dela data de 15 Noembrie și până la 31 Decembrie 1920. Restul de Lei 300, penfru fiecare acțiune, urmează să fie vărsat la 1—15 Ianuarie 1921.

Se pot primi la subscriere și vărsăminte integrale. In acest caz se bonifică imediat, la suma de lei 500, o dobândă de 9% pe termenul dela data de 30 Noembrie și până la 31 Decembrie 1920. Acțiunile beneficiază de întreg dividendul anului 1921.

Subscrierile se fac pe anume imprimate, puse la dispoziția subscriitorilor de casele unde se fac subscrierea și care vor eliberà fiecărui subscriitor o chitanță provizorie. Acțiunile definitive se vor eliberà odată cu vărsământul dela 15 Ianuarie 1921.

CONSILIUL DE ADMINISTRAȚIUNE:

PREȘEDINTE:

PETRU PONI

Președintele Academiei Române, Președintele de onoare al Asociației Corpului Didactic din România, fost Ministru

VICE-PREȘEDINȚI:

C. ALESSIU — Advocat, mare proprietar, fost Senator

MIHAIL SADOVEANU — Literat

MEMBRI:

C. Stere, Profesor Universitar, fost Președinte al «Sfatului Țării» din Basarabia; **M. Seulescu**, Profesor Universitar, Consilier la Banca Marmorosch Blank & Co., fost Ministru; **W. Dinerman**, Director al Băncei Marmorosch Blank & Co.; **A. Micu Alcalay**, mare proprietar, mare industriaș, fost proprietarul și conducătorul Librăriei Alcalay & Co. din București; **Petru Iliescu**, fost proprietar al Tipografiei «Dacia» și al Librăriei «Nouă» din Iași; **Gr. T. Coandă**, Directorul «Băncii Populare» din Pitești, Consilier la Banca de Scont a României, Senator; **G. Ibrăileanu** Profesor Universitar; **Dr. P. Cazacu**, Medic, fost Președinte al Consiliului de Directori din Basarabia; **I. Simionescu-Rîmniceanu**, Președintele Consiliului de Administrație al Băncii de Industrie și Credit din Praga, mare proprietar, fost Deputat; **Ștefan Gheorghiu (Huși)**, mare proprietar, mare industriaș, fost Senator; **I. R. Neguț**, Director al Băncii «Economia» din Focșani; **D. D. Patrașcanu**, literat, fost Deputat.

CENSORI;

Gh. Gr. Gheorghiu, Profesor Iași; **C. Botez**, Profesor Iași; **Dr. Aurel Crăciunescu**, Profesor Sibiu.

COMITETUL DE DIRECȚIUNE:

D. D. Patrașcanu, Administrator-delegat literar și reprezentantul General al Societății la București; **A. Micu Alcalay**, Administrator-delegat și Director-General de Comerț; **Petru Iliescu**, Administrator-delegat technic și comercial; **Sache Petreanu**, Director-General Adminittrativ; **Simon Benvenisti**, Director Comercial.

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

ANUL II. No. 30

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4781

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . . L. Rebreanu
G. Rotică . . . . Doi ochi tineri
Hortensia Papadat-Bengescu Strada
Alice Soare . . . In amintirea mea
Copilul
Apostrofa
Orașe mici

CRONICI:

Ramiro Ortiz: Carducci (III).

Editura ALCALAY & Co.

UN LEU

pare Sâmbăta

A apărut:

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

COPRINZÂND:

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu=Gherea, I. Al. Brătescu=Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poezia Populară.

Lei 12

Editura ALCALAY & Co.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

ȘBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 30 4 DECEMBRIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

L. REBREANU

I

In aceste pagini am înregistrat fâşiitul primului zbor al mai multor talente literare, cu acea emoţie, pe care o trezesc întotdeauna posibilităţile indefinite. Deşi de altă natură, romanul d-lui Rebreanu [1]) ne trezeşte o emoţie tot atât de puternică. Ajuns la o relativă situare literară, prins în celula unei formule de artă şi de viaţă, virtual istovit prin blestemul unei legi psihologice şi al unei atmosferi morale ce înăbuşe timpuriu efortul literar al scriitorilor noştri,—d. Rebreanu s'a recules într'o muncă de mulţi ani, adunând în tăcere enormul material al amănuntelor imponderabile, pentru a ne prezenta o operă masivă ce fixează o personalitate şi un gen literar. Intr'o epocă grăbită şi frivolă, gestul impune. In locul suavei privelişti a ecloziunii talentului avem spectacolul impresionant al maturităţii încordate într'o sforţare supremă.

* * *

Redusă la inocuitate, sinceritatea retrospectivă devine nu numai posibilă ci şi obligatorie: momentul solemn al recunoaşterii lui *Ion*, ne dă putinţa afirmării impreviziunii lui. Din germenii modeşti ai unei literaturi caracterizate, dar sterile şi inestetice, nu se putea bănui revărsarea unei vieţi atât de bogate într'o compoziţie vastă şi armonică. In colectarea amănuntului inexpresiv şi trivial din *Golanii*, nu se putea bănui multiplicarea lui în aşa proporţii în cât să ne dea realitatea în toate dimensiunile ei prin prestigiul unei forţe creatoare ilimitate. Realismul scriitorului ţinteşte spre viaţă, fără s'o poată ajunge; calcă însă, cu siguranţă, alături de artă; i se recunoaşte intenţia odată cu insuficienţa ei. Legitim în sine, dar nevalorificat în complexul creaţiei, amănuntul rămâne un element mort şi indiferent; ne transfigurat prin artă, mediul zugrăvit nu-şi pierde caracterul lui repulsiv. Cultivând infinitesimalul, distingem o tendenţă estetică fără nici o indicaţie asupra amploarei şi realizării ei. Renunţând uneori şi la realism, d. Rebreanu renunţă şi la

1) *Ion* 2 volume

avantagiul unei concepţii legitime totuşi. Din *Cadrilul* se desprinde o lume caricaturală, neobservată şi convenţională, ca o sfidare adusă nu numai unui trecut laborios ci chiar şi seriozităţii profesionale ; mărginindu-se la mediocritatea unei povestiri cursive, emoţia reală a *Calvarului* nu se urcă nici ea până la artă..

Din această operă contradictorie, legată în linie generală de amănuntul umil, netransformat prin artă în viaţă circulantă, iar uneori evadând ca o protestare într'un convenţional fără fantezie—se desfac două nuvele de războiu, semnificative prin atitudine, şi viguroase prin desen şi conţinut. In *Catastrofa* avem psihologia renegatului ardelean aruncat în vâltoarea războiului mondial. De altfel, nu e un renegat principial şi feroce, ci un om împins pe clina dulce a vieţii comode de spiritul de obedienţă şi din lipsa de combativitate. Pus în faţa problemei războiului, îi găseşte o rapidă soluţie în împlinirea datoriei. Se luptă deci conştiincios în Serbia, în Galiţia, în Polonia, acumulând stele şi grade. Adus pe frontul Italian, are o vagă licărire a conştiinţei de solidaritate a rasei, pe care o înăbuşe însă în sentimentul absolut al datoriei. Adevărata sguduire vine abia în momentul intrării Românilor în Ardeal... E ameţit. Problema trece peste simplicitatea lui naturală. Ce va face în clipa supremă? Imaginea datoriei îi păleşte în sufletul leal şi obtuz. In jur, unii camarazi se predau; deşi Români buni, alţii mor de glontele fratern. Hazardul le dictează atitudinea, iar moartea îi seceră fără alegere. In timpul încăerării, mitraliera lui David Pop latră nefncetat, fără să-i deslege problema conştiinţei chinuite. Cinci ore dearândul, maşina lui varsă moartea printre ai noştri. Înşfăcat, în sfârşit, de un ofiţer român, David Pop abia poate murmura :

— *Datoria... Frate... român...*

Era bucuros că i se sfârşise sbuciumul sufletului chinuit.

— Ne omorâşi cinci ceasuri cu mitraliera şi acum ne zici că eşti frate... se răsti ofiţerul român, în timp ce cu patul puştii îi sbură creerii pe ţeava mitralierii.

Lipsit de energie, cu un suflet obscur şi vegetativ, David Pop nu e interesant prin desbaterea conştientă a unei imense probleme sufleteşti; este însă cu atât mai reprezentativ prin simplicitatea lui amorfă. E unul din cei mulţi, anonimi, fără iniţiativă în faţa evenimentelor.

Prin sfârşit, *Catastrofa* participă la emoţia tragediei forţelor oarbe, în care se amestecă ferocitatea ironiei transcendente.

Cu mult mai strânsă, mai sobră şi de un realism ce deschide totuşi perspective în tenebrele sufletului, este nuvela *Iţic Ştrul, dezertor*. Marşul prin zăpadă a căprarului Ghioagă şi al soldatului Iţic Ştrul, cu gânduri şi turmente diferite,

mila progresivă a Românului, iruperea lentă a adevărului tragic în mintea ovreiului, fac din ei două fantome ce se măsoară şi se cercetează într'o încordată luptă de sentimente... E, în adevăr, în această zugrăvire, fără insistenţa analizei de altfel, o adâncire a mobilelor sufleteşti ce trec peste conştient în inconştientul generator.

Două nuvele sunt însă numai două pietre. Pe o substrucţie atât de minusculă se ridică totuşi realizarea vastă şi solidă a lui *Ion*.

E. LOVINESCU

Doi ochi tineri

Ziuă palidă de toamnă...
Cu privirea obosită
Mă uitam pe drum la frunza
Ce cădea îngălbenită.
Doi ochi plini de neastâmpăr
Mă priveau dintr'o fereastră;
Doi ochi tineri răvărsându-şi
Primăvara lor albastră.

Din fereastra dela stradă,
Însetaţi de-o strengărie
Îi simţeam cum îşi revarsă
Vraja toată şi mă'mbie,
Să-mi ridic în sus privirea
Pân la ei măcar odată...
Şi-am trecut pe lângă dânşii
Cu privirea în jos plecată.

Şi nu ştiu de ce anume
Ochii-atunci mi se plecară
Sub privirea din fereastră
Apăsaţi ca de-o povară;
Sau şi'n ei deacum e toamnă
Şi li-a fost ruşine poate
Sărăcia să-şi arate
Tinerei priviri bogate.

G. ROTICĂ

STRADA

Uneori, serile de toamnă în Bucureşti, la ora când se închid magazinele, în ajun de sărbători, prin ceaţă, prin vârtejul automobilelor elegante, trăsurilor care toate la ceasul acela, iau un mers grăbit caşi-cum ar avea un ţel mai zornic şi important. Manuela se oprea în faţa unei vitrine unde nici nu avea ce privi. Se oprea fără să ştie de ce şi atunci toată aceea mişcarea a târgului, toată vijelia muncei care da o ultimă suflare uriaşă înainte de a merge să se odihnească, se împiedica de ea.

Uşa prăvăliei de arme în faţa căreia sta azi se isbi peste dânsa şi un băiat ieşi ca un vifor ducând un pachet pecând patronul ţipa după el ultimele recomandaţii. Prin forma împachetajului se deosebea un revolver.

...Şi cu el ce se va întâmpla? In mintea ei se apăsă un resort şi porni o cercetare în necunoscutul absolut al soartei acelui obiect închipuit. Ii păru sigur că obiectele au un destin. Băiatul acela era unul din agenţii lui.

Se atribuiesc oamenilor de obiceiu poveşti; ei sunt rolurile principale şi obiectele inanimate auxiliarele. Manuela credea acum contrariul. Acel revolver era eroul şi oamenii incidente lăturalnice. Imprejurul lui aveau să se ţesă firele dese ale unui roman poliţienesc. Nu căuta să şi-l închipuie — Vroia *să-l ştie*. In urmărirea acelei arme, mintea ei avea suferinţa cuiva care calcă în întuneric.

...Pe unde va trece? Cui va sugera un gând criminal cu fascinarea sclipitoare a oţelului? Ce simţire de triumf, de săvârşire va avea atunci inerţia lui sensibilizată? Drumurile lui abia începeau! In ce sertar se va aşeza ironic; ce mâini îl va lua, inspecta şi cu ce scopuri pe care totuşi el le va nimici sau îndeplini?..

In ce banalitate de uitare şi rugină va vegeta cât-va şi apoi ce bruscă deviare îl va scoate din obscuritate. Mâna pe care o caută, care îl aşteaptă, îl va apuca, strânge, mânui... Ce trecut de lăcomie, de ticăloşie sau durere până la crimă, va reprezinta acel spasm al degetelor criminale, care vor scurge în el fluidul voluptuos al urei făcându-l în sfârşit asasin?

Mâna creştea. Manuela credea că o vede, că-i priveşte deaproape falangele noduroase, vinele dure.

Dar capul? capul omului cum va fi? O durù fruntea în căutarea,— nu a unei închipuiri pe care putea lesne să o plăsmuiască — a chipului adevărat. Acolo în besna necunoscutului, unde ne pătrund luminile mititele ale vederii omeneşti obişnuite, acolo în supraputerea vizionară, ca un detectiv prea temerar, cerceta în laboratorul misterios unde se pregătesc crimele viitoare. Simţi în creer o tăetură ascuţită. Obosise.

...Arma mică avu alte peregrinări: trecu prin cabinetul Judecă-

torului de Instrucție, pe rafturi umede de subsoluri oficiale, într'o hală de vechituri, ajunse în mâinile unui necunoscut, dela el la un armurier din mahala, în alte mâini care slabe, nesigure îl apucau cu degete prelungi și albe încheiate desnodat, cu pipăit tremurător și nervos, revoltându-l cu mânuirea stângace care îl înjosea. Vor trage cu neîndemânare și lașitate și din turburarea lor glonțele se va descărca șovăielnic între inimă și coastă pe margina sfâșiată a unui plămân. Lovitură dibuită, netrebnică.

Il vor apuca atunci mâini de femee bocitoare, mâini de mamă, și va vibra sticlindu-și oțelul, din vibrațiele urei și ale durerei de mamă. Mama unui fiu cu mâini prea slabe și palide. Mama care-și plângea prea tare fiul!..

...Chipul? Chipul sarbăd, fața delicată, prea albă, prea suptă a tânărului, nevrednic să trăiască și neîndemnatic să moară, Manuela vroia să-l vadă... Il văzu bine, o clipă.

...Dar numele? numele lui dintre miile de silabe care poreclesc oamenii, al lui și al celeilalte, al femeei pentru care se omoară oameni.

O undă de plăcere crudă trecu prin ea și o durù. Se aplecă peste el. Murise oare? Avea să moară pentru o femee? Numele? Nu se putea ca, încordându-și puterile soirituale tare, să nu-l găsească, să nu-l audă venindu-i dedeparte din lumea ocultă de care ne desparte numai peretele greoaiei materialități. Fără milă de ea însăși își întinse puterile nervoase până la marginea elasticității lor. Trebuia... Trebuia să găsească...

O distrase un fluerat robust, o melodie populară urcată în ureche din adâncurile auzului. Musculatura vânjoasă a două brațe înegrite de uvrier, aerul încărcat de praful subțire, negrui, al Uzinei, haosul clocotitor de muncă, unde cădeau nepăsătoare, unele după altele alicela, inconștiente de soarta fiecăreia din ele, de carnea în care vor intra, cași mărgelele de gâtul pu care vor străluci, dar continându și menirea, laboratorul fatal și sfingic care distribue hazardului uneltele acelor fapte disturbante, pe care le credem covârșitoare, îi apăru agomontos dar calm în mecanica lui neînduplecată. I se păru că zeul suprem e în adevăr un Moloch monstruos și nesimțitor, o Forță uriașe în perpentuă mișcare inconștientă, din mâinile căreia fără sens și fără leac cad durerile și bucuriile noastre necârmuite.

Și gândurile, impresiile, viziunele își suprapuneau adevărurile lor nestatornice.

Un țipăt strident de sirenă o năuci. Simți pe ceafă aerul mișcat de sunetul ascuțit. Semnalul unui automobil frânat brusc înaintea ei. Era un mare vehicul, lustruit, cu geamuri care reflectau prin mii de muchi strălucirea cristalelor groase. Avea puterea greoaie a Banului, și îi păru Manuelei că o strivește subt pântecul lui puternic, subt armătura invincibilă. De subt el imaginația ei încordată ieși tot strivită, pierzând șirul aventurilor micului revolver.

In automobil erau două femei mature și o fată tânără de tot, învelite în blănuri după ultima formă a modei, cu egrete somptuoase, care tăiau ceața cu firele lor subțiri, la orice mișcare a capului. Pe picioare le acoperau blănuri, pe când îmblănit ca un urs polar cu o-

SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

chelari, chauffeurul sta nemişcat cu mâna lui de dihanie înmănuşată cu blană, încleştată pe cercul frânei. Seara de Noembrie era totuş dulce.

Fata sări jos sprinten cu mantaua de o simplicitate costisitoare, cu picioarele subţiri ca două fluere, încălţată până la genuchi cu cismuliţe care puneau pe trotuarul umed urme mici şi scumpe. Schimbară vorbe, vorbe din viaţa lor de toate zilele necunoscută Manuelei şi din care i se înfăţişau fâşii.

Ştia acum de unde vin: dela un simfonic care a ţinut prea târziu... numai era timp să treacă la modistă... trebuiau să se schimbe pentru „diseară„... Pateul era probabil gata.

Fata apucă clanţa magazinului de arme şi râse ascuţit fiindcă se înşelase. Avea treabă la o cofetărie mică, care arăta la geam lucruri savuroase, arhitectura fină şi complexă a dulceţurilor. Timbrul uşei sună cristalin.

Cele două îşi urmară vorba. Manuela auzea fără să asculte. Află că: „Alexandre„ nu fusese la simfonic — că lui Marie îi era mai bine dar doctorii puseseră diagnoza greşită şi era să moară... Că era un scandal cu fata lui... numele se pierdu în blănuri.

Urmă o tăcere. Simţi că se uitau spre ea. Sta în faţa geamului cu arme, nemişcată. — O trecătoare — Se bucură că o confundă cu mulţimea. — Sau o femee care aşteaptă pe vre-unul. — Din dispreţul care o înfiora nu i se urca nimic în expresia feţei. — Poate plănueşte o sinucidere. — Mila proastă a celor indiferenţi şi egoişti. Tăcerea lor era vorbitoare.

Ostenise privind geamul. Se aburea subt privirea ei ameţind-o. Se uită în sus. Strălucea departe o stea între două hoarne înalte. O stea!.. Da!... Era puţin cer, foarte puţin... prins între uliţele oraşului. Cum erau să-şi aducă aminte oamenii că mai e ceva sus deasupra felinarelor între stâlpii cărora îşi perindau existenţa! Şi încă nici nu era săpat pământul. Nu era încă în Bucureşti aceea viaţă subterană de metropolitane, unde drept boltă ai un tavan de pământ şlefuit, unde existenţa omului ca a râmei îşi sapă palatele de-o unghie subt ţărână.

Fata ieşi arogantă, îndemânatecă, cu aplombul, pe care trebue să-l fi adus tutulor gesturilor, remarcând un băeţel care purta triumfal pe palme sus, un carton imens pe care îl luă cu delicateţă feciorul ţeapăn ca o păpuşă de panoptic alături de mecanic.

Domnişoara se urcă grăbit la locul ei. Nu avea nici una din acele ezitări ale fecioarei care arată în fiinţă, în mers, în glas, atâtea lucruri nedesăvârşite din cuget, suflet şi viaţă.

Urmă o mică discuţie asupra străzei pe care trebuiau să apuce. Vocea fetei se ascuţi până la un «Si» tăios ca un ferăstrău, şi cele două cedară voinţei ei. Egretele se agitară răsfirate.

In faţa acelui belşug insolent, Manuela care îşi îngrijea eleganţa vestmintelor, se simţi strimtorată ca şi cum ar fi ghemuit pe ea o hăinuţă veche; aşa cum sunt unele femei care trec pe străzile mari ca pe un calvar în hainele lor uzate, ruşinoase ca nişte vinovate, culpabile către o estetică nemiloasă care nu admite abatere dela formele absurde pe care le a decretat regalitatea arbitrară a modei.

Un uruit mare o asurzi; fumul benzinei îi umplu figura. Păru o sforțare colosală de mușchi încordați. O scârțâitură tăiă asfaltul, fără să poată urni monstrul, apoi porni ușor, ca și cum ar fi fost imponderabil, abia atingând strada, elegant, înaripat, și de sub roatele lui acum subțiate de radiația vitezei, sufletul Manuelei se ridică ușurat și el, păstrând însă din această vechiculare trainică, bogată, din acel trai îmbelșugat ieri, azi, mâine, solid ca și fierăria armăturei, strălucitor ca smaltul vopselei noi, păstrând pe suflet două dâre mari, asemeni urmelor greoaie pe care le lăsaseră pe asfalt roatele în nemișcare.

Apoi o țesătură încâlcită, o păienjenire de trăsuri încurcă privirea Manuelei. In toate direcțiile, de toate formele, strecurându-se ca prin minune roată pe lângă roată și la fiecare atingere dându-i spaimă, pe când cei dinăuntru rezemați leneș, sau aplecați tare unul spre altul, vorbeau fără să bage de seamă pericolul, cu acea inconștiență fericită care face traiul cu putință.

Manuela își închipui un om care ar fi permanent conștient de miile de primejdii ale fiecărei secunde. Tensiunea perpetuă, crispația continuă a bietului mecanism, fața urâțită de ele, trupul disgrațiat și existența întreruptă de amenințarea permanentă, o viață desorientată în care nu ar mai încăpea nici o muncă, nici o hotărâre!..

Acel nefericit specimen era poate tocmai bătrânul care trecea atunci prin mijlocul străzei cu ochelarii lui verzi bombați, ca o bufniță zăpăcită de lumină, dând în dreapta și stânga în loc să prindă drumul liber, vârându-se în osia unuia, în potcoavele altuia, înjurat de birjari, neputând parveni să se strecoare și pe care nu era de loc mirare să-l calce. Ce petică cenușie amestecată în mocirlă ar părea bătrânelul în mijlocul mișcării suspendate în jurul micului obstacol al trupului lui turtit acolo, năpădit de mulțimea pătimașă a curioșilor.

Micul bătrân cu ochelari verzi! Cine era el în mulțime?

Poate că nu conștiința primejdiei, poate un simț de conservare exasperat al vieței îl zăpăcea așa! Prețioasa viață a bătrânului! Și ce iubea în viață micul bătrân? Pe el pentru ce se iubea? Era vre-un rozător neobosit, migălos, al avutului altora, depozitar de dureri și amaneturi, cămătar sugaciu? Avea poate o fiică, Veneră majestuoasă, ca și el captatoare de aur! De două ori, prin mâinile lui uscate și hrăpărețe, prin mâinile ei catifelate, aurul iubit, sacru, idolul se scurgea. Ea nu-l păstra. Râul desfrâului curgea nesecat, rodnic. I-l dăruia lui. Și noaptea veghind cu buha, bătrâna cucuvaie pătimași îl topea în creusete poleite de rezidurile fabuloase... Pentru el, pentru aur, vrea să trăiască. Micul bătrân era din romane Balzaciene!

Intre roatele încâlcite, în mijlocul străzei păienjenite, bătrânul nu se mai vedea... Strivit poate! Nimicul făpturei lui pipernicite amestecat în mocirla cenușie! O peticuță din care nu curgea sânge!.. Pe locul acela strălucea ceva. Manuela crezu că zărește puțina lumină a mâinilor mici, sbârcite, ciudate, cu manucura lor extravagantă: unghii lungi întoarse ca un cârlig și îndopate cu aur închegat, și podul palmelor tăbăcit cu o spuză de aur! Râsul strident al Manuelei nu sună în afară.

Micul bătrân! Se strecurase oare? Vre-un șoricel de birou umed

şi întunecos. El n'avea mamă, speră Manuela. Oameni aşa ridicoli nu pot avea mamă... nici fiică!.. mai ales asta nu! Consimţi că a trebuit să fie cineva înaintea lui,... dar după el.

Singur! Manuela se destinse ca o coardă strânsă care se mlădie subt sunete moi. Un căţeluş părăsindu-şi stăpânul, merse pe urma ei ca pe o dâră blândă, apoi supus se îutoarse.

Şi ea, Manuela, cum ar fi trecut drumul? Cu spaima vieţei? Iubea viaţa?... şi pentru ce... Pe ea se iubea?... pentru cine?... n'ar fi putut răspunde atunci.

Un individ grăbit care ducea un pachet, o lovi aşa de tare încât crezu că i-a rupt umărul.

Fetiţe dela prăvălii în şir de câte trei, încărcate de cutii îi loveau rochia. Simţi muchiile cartoanelor înfipte în picior.

Servitori cu şorţuri albe şi albastre o atingeau sau numai îi dau impresia că o ating purtând toţi pachete felurite. Ghiceai după ambalaj conţinutul: vase fragile; statui purtate cu grije ţrădându-şi formele goale subt feşele hârtiei subţiri; cutii cu bomboane; jucării gheboase subt hârtia groasă plesnită; rochii abia ieşite din brodăria ultimului fir de mătase; haine calde încă de fierul de călcat; atâtea pricini de bucurii, de certuri, cuvinte drăgălaşe, ocări, linguşiri, reprosuri, necazuri acoperite de frac sau de rochia elegantă. Preţul iubirei, ipocriziei, datoriei, vânzărei!

Privi acele lucruri mărunte care cotropeau existenta. O roabă împinsă de un ungurean mustăcios avea o clădire maiastră de cutii dreptunghiulare. Autocarele caselor mari duceau cumpărăturile O greoaie căruţă poştală părea o piramidă de colete.

...Nu se putea să nu fie ceva şi pentru ea, din aşa de multe?... gustul posesiunei fu subit ca o muşcătură pe neaşteptate... Ar fi vrut să oprească pe câte unul!... pe care oare?... Să nu o caute... să nu se osteneaască... Ea era acolo...

Treceau mereu încărcaţi. Nimic pentru ea?

Viaţa, locul ei, numai existară. Atunci, acolo, în oraşul străin, vroi un loc, un prag, o poveste.

Era sărbătoare. Vroi şi pentru ea sărbătoare... Adinioarea sunaseră clopote. Clopotele sună pentru toată lumea. In ea cântase veeernie. Oamenii aceia greşeau, păcătueau. Fu cuprinsă de o mare agitaţie; ca şi cum nu era vorba de o păcătoasă cutie pe care o mişcare a ei mai bruscă o putea sfărâma; ca şi cum ceeace trecea pedealăturea ei, erau darurile vieţii, duse, purtate împărţite de mâini nenumărate altora, tuturora!... Vroi să le strige că se înşală. La uzină Providenţei nu se putea să se fi lucrat şi pentru ea ceva!

Acei purtători de bunuri, o lipseau. o prădau. Ducea la altă uşă, altor finţe bucuriile, necazurile care-i erau destinate!... Sgomotul pe care-l făceau simţirile ei turburate o deşteptară. Auzi iar vuetul asurzitor al străzei

Se hotăra să plece. Prin geamul prăvăliei de arme, complect aburit se mai destingea abia un cuţit care părea vechiu, pistoale... Toate semănau cu nişte inofensive jucării părăginite.

Cu un sgomot de trăznet oblonul de fier îi căzu în faţă aşa

de aproape încât păru că i-a retezat capul. Se revoltă de brutalitatea gestului, dar storul de fier crestat, sta cu culoarea lui arămie, mut, neclintit, sarcastic ca o stavilă dinapoia căreia ar fi rânjit demonul care închide subt nasul nostru obloanele vieţei!..

...Plecă, dar în mers nu-şi regăsea mersul; nu putea apuca pasul ei obicinuit, mişcarea de totdeauna a ritmului trupesc şi iar se păru că e îmbrăcată cu o jacheţică strâmtă, scurtă, subţire; îşi simţi pe cap o pălăriuţă învechită, pe când femeile treceau învoltate în zece metri de cute, pierdute în bogăţia blănurilor largi, aureolate barbar de pene fabuloase.

Deodată vru să ţipe. Crezu că a intrat într'un incendiu. Un Cinematograf aprindea patru etaje de faţadă ale unui Palace nou, scânteetor ca întreaga luminaţie a unei Capitale într'o zi de serbări populare.

Crezu că orbeşte. Numele unei divinităţi vulcanice scăpăra din litere de foc.

Subt portal un tip galonat cu roşu şi fir, într'o combinaţie costumată fantastic, cu paşi marţiali şi voce gravă striga ceva, fără să pară a avea simţul propriului lui ridicol.

Viaţa cu trăsurile, cu femeile, vitrinele cu darurile, oamenii şi treburile lor, i se păru un cinematograf, în fruntea căruia parada grav şi caraghios un om galonat: Maiestatea sa Banul.

O oglindă mare aplecată îi svârli imaginea ei clară. Îşi regăsi, în sfârşit, adevărata înfăţişare şi cu ea odată pasul şi cu ea sufletul. Infoiată şi ea în ştofe mlădioase, se legăna uşor în jocul faldurilor. Catifeaua închisă a tocei mici, tăia fruntea cu o bandeletă, albind-o. Un surâs dispreţuitor strivea gura fără a-i strica arcul, subt voaleta scurtă care abia apuca buzele. Porni mai repede spre casă ca şi cum ar fi întârziat mult, şi cum acolo unde se ducea o aşteptau nerăbdătore, trebuia să le găsească darurile scumpe, uitând că nu se duce spre nimic.

Piciorul suna clar pe asfalt; mersul luneca pe rotiţe sigur împins de noua energie a resorturilor împrospătate.

Acum străzile umbreau. Înapoi luminele mari păreau abia cât nişte briliante. Razele lor focoase o cuprindeau din urmă; le avea pe gât şi pe lobul urechilor. Din astă tremurare de focuri depărtate năşteau formele a nenumărate giuvaeruri: cercei din pietre alese cu ape minunate scurgându-şi lumina uneia în alta într'o singură lacrimă orbitoare de străluciri, scăpărau două scântei uriaşe în urechile ei. Capul se aşează mai mândru pe gât şi ochii luciră mai viu ca să nu fie stinşi de diamante.

O „pendativă„ prelungă, migdălată, atârnată de un lanţ invizibil de argint, îşi juca focurile filigranate din pulbere diamantină, în jurul unei topaze pale, al cărui galben clar era tot aşa de luminos ca ele. Părea o stalactită scursă dintr'o grotă fabuloasă dar neînchegată încă bine atât era de fluidă.

Prin umezeala friguroasă i se păru că e într'un salon cald cu plante tropicale, cu umerii foarte goi, pe care se scurgeau mereu pi-

căturile strălucitoare, stropii prestigioşi de gemă lichefiată, care i se jucau pe piele umezind-o din lumină.

Manuelei nu-i plăceau bijuteriile, dar azi orgoliul ei le tolera ironic şi jocul luminilor o fermeca.

Un trecător o privi păşind aşa împărăteşte. Se opri o secundă nedumerit, cașicum trebuia s'o cunoască. Ii aduse cu gestul lui aiurit un omagiu. Părea un trecător din alte vremuri de idolatrie, care ar fi întâlnit umit la o răspântie o regină scoborâtă din landaurile ei superbe. Faţa lui exprima cuvintele cu care va povesti grabnic acasă că a întâlnit... nu va şti pe cine: — Regalitatea solitară a femeei în faţa oglinzei.

Mergea aşa împodobită, cu mersul măreţ, purtând pe ea darurile tainice ale isvoarelor de viaţă lăuntrică. La o răspântie largă razele se topiră în umbră. In umbra sufletului diamantele orgolioase se stingeau şi ele unul câte unul. Furnicarul rămăsese departe în urmă. N'o mai durea umărul şi nici asprimea insolentă a traiului. Muchiile cutiilor se netezeau şi atingerea lor era acum moale caşi gândul ei pentru acela dintre daruri pe care îl aştepta. Era o cutie uşoară, imponderabilă şi în ea nu erau nici stătui, nici p o d o a b e somptuoase. Gâtul ei pal, umed de bruma serei, nu mai era plin de vanitoase giuvaeruri. In cutia minunată sta închis impalpabil darul, fără forme hotărâte supt fina învăluire a necunoscutului. Automobilele şi camioanele şi furnicarul omenesc îl căutau şi ele în amăgirea ponderabilă a satisfacţiilor materiale. Il căuta poate şi bătrânul cu ochelari verzi strivit între roatele păienjenite. Dar Manuela vroia altă amăgire, amăgirea cealaltă, cea imponderabilă.

Ochii umezi de melancolie se ridicară iar în sus în spaţiul mai larg al răspântiei liniştite. Sus, la eterna promisiune a nălucirei înstelate cu aur. Totuşi vehicularea fremetătoare, mersul acela înfrigurat mânat de aurul pământesc, deschidea drumurile, lărgea orizonturile, vâslea spre acea nălucă. Totul, totul, căuta, amăgea, fericirea pe care ea o aştepta în umbră. Ajunse. Umbra sorbise toate razele. Uşa se închise brusc. Inapoi rămase strada cu huetul depărtat al vieţei mărunte şi cotropitoare.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

LULÙ

ROMAN

Preţul Lei 10.—

Editura ALCALAY

In amintirea mea

In amintirea mea ca într'o carte
Păstrez icoana ta întipărită,
Din scurtul timp cât m'am crezut iubită
Şi care-acum atât e de departe!

Eram de tine aşa de strâns lipită
In cât spuneai că fac din tine parte.
Şi azi când parcă totul ne desparte
Mă simt de tine încă stăpânită.

Nu-i numai voluptatea ce mă leagă
Cu toate sclălucitele-i inele.
Da, eşti acel ce m'a avut întreagă,

Dar eşti şi-acel ce'n cumpenele grele
Mereu putut-a'n noaptea lui pribeagă
Să-şi culce fruntea în braţele-mi fidele!

COPILUL

A obosit jucându-se şi vine
Să-şi culce blând în poala-mi căpuşorul,
Atunci pe frunte-mi se destramă norul
Şi-o linişte se răspândeşte 'n mine.

Rămân în urmă Ura şi Amorul..
In lanţul ne'nduratelor destine
El e veriga care mă reţine,
Legându-mă faţiş cu viitorul.

Eu n'am ajuns să-mi întrupez visarea
Şi am căzut învinsă de furtună
Dar poate-am descurcat puţin cărarea.

Ce sue către ţinta cea mai bună,
Şi el, va stăpâni odată zarea,
Furându-i fulgerele ce răzbună.

APOSTROFĂ

Tu Doamne, ai semănat la fel în mine
Sămânța grânelor folositoare
Și-a burienilor otrăvitoare,
Și le-ai lăsat să prindă rădăcine.

Și s'a 'mbrăcat țărâna roditoare
Cu spice mândre, fragede și pline,
Dar în misterioasele-ți destine
Trimis-ai grindină să le doboare.

Și goală'n urmă a rămas câmpia
Părăginită, un lăcaș de jale,
In care spinii și-au întins domnia

Și cucuta 'nceput să iasă 'n cale.
Iar când o fi să-i seceri sărăcia,
Tot Tu să ții cântarele fatale?

ORAȘE MICI

Cu case 'n care 'n semn de pietate
Ard candele mereu pe la icoane,
Iar seara dorm ferestrele 'n obloane,
Pe străzi tăcute, veșnic neumblate,

O! vechile orașe ne 'nsemnate,
Cu flori ce se agață pe balcoane
Și amurgiri aprinse, din romane,
Pe orizonturi largi, catifelate!

Orașe mici, în care viața pare
Un vin turnat în cupă ruginită
Cu vag miros de mucegai. In care

Nu vezi decât pe fața 'nbătrânită
De ani și ani pierduți în așteptare,
Că vremea nu-i și ea încremenită!

ALICE SOARE

CARDUCCI

III

Numit profesor de gimnaziu la Arezzo, acuzaţiile cari i se făceau de ateism şi de sentimente revoluţionare fac ca numirea sa să rămâe pe hârtie şi Carducci mai petrece câţiva ani aproape în mizerie. Dar nu se lasă abătut de atât de puţin şi nu renunţă la idealurile sale. Scrie pentru colecţia *Diamante* a lui Barbèra, pentru remuneraţia derizorie de 100 lire, acele capodopere care constitue prefeţele la ediţiile (îngrijite de el însuşi cu sârguinţă şi dragoste nemărginită) lui Tassoni, Giusti, Rossetti, Lorenzo dei Medici, Salvator Rosa, Vittorio Alfieri, pe care le reuni mai pe urmă în *Libro delle Prefazioni* (şi cu titlul de *Primi Saggi* formează astăzi volumul II-lea din cele douăzeci ale operei sale) şi scrie lui Chiarini cu privire la un volum pe care acesta îl prepara împreună cu alţi *amici pedanţi* ca răspuns la critica provocată de polemica despre care am vorbit mai sus: „O fiare „cu sute de mii de capete, Giosuè Carducci nu vă va pre„zenta cărticica lui pentru ca să-i spuneţi că e un tânăr „care va promite mult dacă se va converti la buna filoso„fie. Nu, animalelor, eu voiu scuipa în faţa filosofiei voastre „şi vreau să cred vecinic în Muse şi Apollo, şi când voiu fi „aproape de moarte voiu pune să mi se citească Omer, şi „nu va fi cu putinţă ca să fie preoţi în jurul meu. Voiu „fi ars deasupra unui rug de lemn de brad, pe cari vor fi „cărţile mele. Da, da, trăiască Apollo Febus de-departe să„getătorul, Patareus, Delius, Cintius, şi moară cine o zice „contrarul. Să spui tuturor că eu cred în mod absolut în „religia lui Omer, şi că nu scriu mitologie din imitaţie sau „pentru că sunt un discipol, dar pentru că adevărata poesie „—înţelegi? „adevărate poezii"—nu se găseşte decât în ea". In acest timp publică acel studiu admirabil asupra lui Poliziano, fruct al unui lung număr de ani de studiu în bibliotecile florentine şi a unor comparaţii amănunţite între sute de manuscripte şi ediţii vechi acel studiu al său atât de profund, de precis şi în acelaş timp atât de elegant şi poetic asupra lui Poliziano, pentru care în modestia sa el spera o catedră de liceu la Florenţa şi în schimb e numit de Mamiani la catedra de italiană de la Universitatea din Bologna.

La început nu are mulţi elevi, dar în curând doctrina sa, geniul său, renumele său de critic şi de poet devenind din ce în ce mai mare şi mai mult încă seriozitatea şi scru-

pulul cu care își îndeplinește datoriile de educator și profesor, îi câștigă admirația tuturora: colegi și studenți. Dar ideile sale republicane și scandalul provocat de acele violente și totuși frumoase poezii politice intitulate de dânsul: *Giambi ed Epodi* îi aduseră o transferare la Catedra de latină dela Universitatea din Neapole, apoi, după ce refuzase cu demnitate să accepte a preda o materie pentru care el nu se socotea îndeajuns de bine pregătit, fu chiar suspendat din învățământ pentru un an. Noi zile de mizerie activă și plină de demnitate. Carducci se întoarce a scrie din nou pentru 100 lire fiecare articol prefețile la ediția Barbera; dă lecții particulare la ofițeri. O duce cum poate. Dar în curând nedreptatea e reparată. Cu toate ideile sale republicane (pe care, de alttel, el nu le predică niciodată de pe catedră, unde era numai un maestru incomparabil), Carducci e rechemat la Bologna, se reîntoarce la studiile sale de predilecție, luând parte totuși și la luptele politice. Cine ar vrea să știe care a fost viața lui în acea epocă, ar putea să-și facă o idee, cetind un pasagiu din Chiarini care-i scrise viața cu o mare dragoste, dar pasajul e cam lung și eu mă voi mărgini să spun că el își petrecea o viață cinstită și activă între școală și casă, cu câte o mică escapadă la librăria Zanichelli, o reunire de prieteni din când în când cu câte-va sticle de vin bun, și câte o vizită pe care în fiecare seară obicinuia s'o facă pe la anticvarii din Bologna în căutarea unor ediții frumoase a clasicilor săi mult iubiți. Văzându-l ocupat să descopere acele ediții, nimeni n'ar fi zis că e el autorul *Iambilor și Epodeilor*, violentul poet republican și revoluționar. In librăria Zanichelli unde se adunau seara mai mulți moderați, care ridicau în slava cerului politica conservatoare, toți priveau cam cu frică și cu mirare pe acel om mic cu barba creață atât de pacinic în aparență care nu lua niciodată parte la discuțiile politice, ci privea cărțile, alegea pe acelea care le aducea acasă, se tocmea mult pentru preț și pleca apoi liniștit să facă o vizită librăriilor anticvare. Dar pasiunile republicane durară puțin. In curând Carducci își dădu seama că tovarășii săi de credință nu valorau mai mult de cât moderații care erau atunci la putere. Și puțin după moderați, veniră liberalii; iar moderații numai reveniră niciodată, Marea, impunătoarea figură a lui Crispi îl captivă. Înțelese că o mare parte din idealul mazzinian și garibaldian rămăsese încă în picioare chiar sub monarhie, își dădu seama, că de fapt forma de guvernământ nu era de mare importanță.

Dragostea pentru Italia învinse în el dragostea pentru republică. El rămase republican, însă numai în teorie. Studenților care într'o comemorare publică a lui Garibaldi, crezând că-i fac plăcere au desfășurat în așa fel drapelul național în cât să nu se vadă decât roșul, el strigă: Destășurați-l întreg cu cele trei culori ale sale: alb, roș și verde

pentru ca soarele italian să-l sărute! Nu numai roşul a fâlfâit la bătăliile Italiei. Poeţii patriei l'au iubit cu cele trei culori ale sale şi cu cele trei culori l'au cantat! Desfăşuraţi-l tot la soare! Soarele Italiei să-l vadă fâlfâind întreg. Din acea vreme începe influenţa lui Carducci ca educator naţional al unei întregi generaţii nu numai de studenţi dar a tuturor oamenilor din Italia care au astăzi între 40—50 de ani. Educaţie naţională, al cărei fruct mai glorios s'a culeş în ziua memorabilă, când după un războiu crâncen şi mii de morţi ale căror rămăşiţe pământeşti sfinţesc tranşeele de pe Carso şi dela Piave, drapelul italian a fâlfâit pentru prima oară pe castelul din Trento, unde atâţea martiri ai ideilor lor căzuseră sfâşiaţi de ghiarele sălbatece ale vulturului habsburgic, care sfâşiase şi atâţea nobili viteji români, găsindu-le însfârşit moartea pe câmpiile glorioase din Vittorio Veneto. Din acea zi, tinerii italieni avură privirile aţintite asupra figurei severe şi frumoase a maestrului temut şi venerat. Primeau cu recunoştinţă biciuelile teribile, se bucurau pentru o vorbă care i îndemna la muncă cinstită şi seninâ, la o viaţă modestă şi cinstită, la cultul datoriei, la adorarea Patriei!

De aci încolo Carducci nu mai era un om, era un simbol, o idee, un drapel în acelaş timp şi un simulacru al Patriei. Volumele studiilor sale minunate se înmulţiră, cărţile sale de poezii se succedară. După *Rime Nuove* primele care fură mai gustate şi mai apreciate, urmară *Odi Barbare*, *Nuove odi Barbare*, *Terze Odi Barbare*, *Rime şi Ritmi*; volumului asupra lui Poliziano care-i aduse catedra din Universitatea din Bologna şi-l arătă pentru prima oară un critic desăvârşit, urmară *Discorsi letterari e storici* (discursuri literare şi istorice) *Bozzetti e Scherme* (schiţe şi apărări) *Confessioni e Battaglie* (Mărturisiri şi lupte). *Ceneri e faville* (cenuşă şi scântei), *Studi su Giuseppe Parini* (studii asupra lui G. Parini) acelea asupra lui *Ariosto* şi *Torquato Tasso* volumele intitulate: *Poesie şi istorie*, *Archeologie poetică*, *Muzica şi lirica în sec. XVII*, *Cavalerism şi Umanism*: într'un cuvânt trei mari volume de poezii şi şaptesprezece de critică literară, fără a socoti preţioasa colecţie de *Cantilene şi balade din sec. XIII, XIV şi XV*, a *Cântecelor de carnaval* a *Poeziilor barbare în Italia în sec. XV şi XVI* a colecţiei *Primăvara şi floarea liricei italiene* şi a monumentalei ediţii critice a poeziilor lui Petrarca în colaborare cu Severino Ferrari.

Este epoca onorurilor pe cari, deşi refractar, Carducci nu le putu refuza. Membru al *Consiliului Superior al Învăţământului public*, Inspector central, Senator, membru al *Comisiunei de istorie naţională pentru provinciile din Romagna*, Carducci profită de ocazia oferită de aceste funcţii pentru a călători în toată Italia şi a face dări de seamă asupra atâtor publicări (în Italia şi catedrele de liceu se dau prin concurs şi concursurile se fac pe baza publicărilor) pentru a îmbogăţii

cultura sa, a cerceta bibliotecile, a consulta manuscrisele, a se informa despre istoria municipală a celui mai mic oraș în care sarcina sa de inspector îl aducea. Acestor călătorii se datorește o mare parte din cultura sa istorică, cunoștințele sale de loc superficiale de istorie a artei; viziunea sa atât de clară, puternică și sugestivă a peisajului italian, care se poate admira în toată opera sa în proză și în versuri.

Dar Carducci luptase prea mult, suferise prea mult din cauza lipsurilor de tot felul care amărâseră tinerețea sa, lucrase prea mult și ca poet și ca critic și ca profesor, cam abuzase în mod clasic de libațiile zeului Bachus și astfel o bătrânețe prematură îl aștepta. N'avea încă 60 de ani și activitatea sa poetică încetează, poetul începe să sufere de o nevralgie pectorală. Puțin după aceia fu atins de apoplexie. Se întremă, dar nu mai fu cel de odinioară. Ultimii ani ai poetului fură destul de triști. Când primi premiul Nobel, trimisul extraordinar din Suedia trebui să-i ducă acasă diploma și ceremonia fu destul de tristă. La sfârșitul cuvântării Carducci încercă să răspundă, dar nu putu să răspundă de cât „Mulțumesc!, mulțumesc!" în timp ce strângea lung mâna baronului de Bild. Era sfârșitul. In acel timp eși reunită într'un singur volum de peste 1000 de pagini toată opera sa de poet atât de vastă și totuși atât de rafinată. Ea termină cu acest trist dar nobil adio:

Floare tricoloră,
Apun stelele în mijlocul mării
Și se sting cântecele în inima mea.

Sunt ultimele versuri ale lui Carducci; la 16 Februarie 1907 poetul se stingea și el la Bologna și întreaga Italie la această veste părea că se 'nvăluie într'un zăbranic de jale.

(Va urma) RAMIRO ORTIZ

In curând va apare de

F. Aderca

„Domnișoara din strada Neptuni"

NUVELE

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI
Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY & Co.

IN CURÂND VA APARE

CATASTROFA

TREI NUVELE

DE

L. REBREANU

Editura ALCALAY & Co.

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

ANUL II, No. 31. 11 DECEMBRIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR:

E. Lovinescu . . . . . L. Rebreanu
Alice Soare . . . . . Robia trecutului
Al. T. Stamatiad . . . . . Singur
Elena Farago . . . . . Eternul abis
C. Narli . . . . . Sonet florentin
Ramiro Ortiz . . . . . Carducci

CRONICI: *L. Rebreanu,* Teatrul Național, UN FALIMENT.

LICEUL GHEORGHE LAZĂR SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR
LICEUL GHEORGHE LAZĂR Biblioteca Profesori
No. 4121

APARE SÂMBĂTA

Editura ALCALAY & Co. UN LEU

A apărut:

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

COPRINZÂND:

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poezia Populară.

Lei 12

Editura ALCALAY & Co.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

ȘEZĂTORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 31 11 DECEMBRIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

BIBLIOTECA PROFESORILOR

L. REBREANU

II

Satirico-social în *Ciocoii* lui Filimon, sentimental în încercările lui Bolintineanu, idilic şi armonios stilizat printr'o concepţie de viaţă şi de artă, în ciclul d-lui Duiliu Zamfirescu, eroic în povestirile d-lui Sadoveanu, subiectiv şi psihologic în *Dan* şi în mai toate încercările din ultimul timp (afară de cele ale d-lui Demetrius), — adevăratul roman realist prin metodă, şi epic prin amploarea planului, se fixează, în sfârşit, în *Ion* al d-lui Rebreanu. Nu e unic, de sigur, nici în această privinţă. In lentul proces al literaturii noastre spre creaţiunea obiectivă este însă nu numai un popas ci şi o realizare definitivă.

* * *

In evoluţia genurilor literare după necesităţile sufleteşti ale timpului, epopea antică n'a supravieţuit întreagă în romanul modern. E o venerabilă oglindă, al cărei cristal nu s'a conservat sub forma lui intactă ci în nenumărate cioburi, perpetuând în mic imagina oglinzii iniţiale. Amplă şi îmbrăţişând destinele unui popor prin eroi reprezentativi, prin icoana crescută şi exaltată a virtuţilor colective, epopea antică ne-a dat vaste tablouri nu numai sociale ci şi naţionale. In poemele homerice s'a cristalizat o întreagă civilizaţie. Celelalte urme ale timpului au putut dispărea; în dactilele aedului anonim se recunosc şi acum o rassă şi un mileniu...

Vremea a spart tiparul acestei literaturi eroice şi coprinzătoare. Din massa ei elementară a iradiat materia în fuziune a noilor sisteme. Epopea s'a pulverizat astfel în subspeciile romanului modern, tinzând spre amănunt şi particular. Sfera s'a restrâns, intensificându-se; cazul special a luat locul generalului. Rar numai câte un mare scriitor s'a încercat să adune într'un efort uriaş ţăndările oglinzii fermecate pentru a reflecta în ea un neam în stratificaţia lui complexă şi o epocă: Balzac în ciclul *Comediei umane* sau Tolstoi în *Războiu şi Pace*. Lucrarea d-lui Rebreanu participă şi el la această sforţare de a lărgi cadrele romanului modern până la epopee.

Ceia ce impresionează în primul rând în romanul scriitorului nostru e tocmai evadarea din captivitatea unei formule înguste și particulare; e intenția de a îmbrățișa larg nu numai o clasă socială ci toate stratele vieții Românilor din Ardeal. Prin importanța punctului de plecare, prin metoda și prin realizarea unui plan atât de vast, romanul d-lui Rebreanu e tolstoian. Pentru modesta noastră literatură el este echivalentul nemuritorului *Război și Pace*, procedând prin aceiaș colectare indefinită a amănuntului, prin aceiaș difuziune a observației ce merge până la dispersiunea atenției, prin aceiaș vigoare de creațiune obiectivă, prin acelaș haos de epizoade ordonate totuș în tainice corespondențe, prin impresia de nelimitat: romanul începe și se sfârșește arbitrar; e o modestă porțiune dintr'un șuvoi ce vine și se duce spre destine îndepărtate; simți palpitul vieții nemărginite; limitarea e determinată numai de necesitățile noastre sufletești; dincolo de pagina ultimă a cărții viața continuă tumultuos prin propriile ei virtualități... Rupându-se cordoanele ce leagă creația de creator, ai impresia unei lumi reale, mobile, care trăește prin sine după principii interioare și fatale și fără o finalitate demonstrativă. *Ion* e cea mai puternică creațiune obiectivă a literaturii române și cum procesul firesc al epicei e spre obiectivare, poate fi pus pe treapta ultimă a scării evolutive. Toate genurile sunt legitime; în limitele lor sunt susceptibile de perfecție. Se pot totuși determina între ele raporturi și relațiuni. Peste toate dominâ criteriul suprem al creațiunii vieții. Viața e un fenomen valorificat prin sine și fără alt scop; știința nu i-a descoperit până acum nici o finalitate. Storțarea ultimă a artistului este deci de a o crea în aceleaș condițiuni de obiectivitate, ignorând orice punct de plecare preconceput...

Sub pretextul unei reproduceri mai exacte a vieții în tot ce are mai uniform și șters, naturalismul francez a lunecat uneori la reproducerea principială a banalității, dintr'o intenție satirică împinsă până la un nihilism total; naturalismul rus a introdus „intenția" milei dintr'un sentiment de purificare morală. Au derogat însă de la principiul obectivității absolute, din considerațiuni respectabile poate dar prejudiciabile creațiunii.

Pe lângă complexitatea planului larg—îmbrățișător, romanul d-lui Rebreanu e impresionant prin lipsa de intenție a autorului și printr'o obiectivitate ce-i dă putința de a reproduce aspectele variate ale vieții, cu aparențe contradictorii, ușor reductibile totuși la o relativă unitate.

E. LOVINESCU

Robia trecutului

Un ne 'mpăcat trecut de suferință,
Ce în zadar aș vrea să pot uita,
Mă leagă veșnic roabă 'n voia ta,
Și-alungă ori ce altă năzuință.

Pe fruntea mea plecată voi purta
Cât voi trăi fatala lui sentință,
In cât să-mi fii strein nu-i cu putință,
Oricât de mine te-ai îndepărta.

Căci însetat de-a vieții grea arsură
Și negăsind în jur isvoare reci
Tu, pân și cea din urmă picătură

Din suflet mi-ai sorbit cu buze seci
Și ca pe un fruct stors fără de măsură.
Uitării l'ai sortit apoi pe veci.

ALICE SOARE.

SINGUR

Cântă-ți cântecul și plângi,
Plângi cu el odată :
Visul îngropat pe veci,
Viața sfărâmată,

Că norocul ți-a sburat
Peste mări, departe,
Și din tot ți-au mai rămas
Zilele deșarte.

Amintirile când vin
De mă 'nneacă plânsul,
Mi-aș vrea sufletul de lut
Să le 'ngrop într'însul !

AL. T. STAMATIAD

ETERNUL ABIS

— FRAGMENT DE ROMAN —

Liana citi câte-va strofe şi cum da să întoarcă pagina se uită la Radu. El părea nemulţumit, preocupat. De trei ori îşi schimbase locul de când intraseră în odae.

— Nu-ţi plac versurile astea, Radule ?

— Ba da, Liano, dar mă gândesc că tu citeşti acum ca să nu-mi vorbeşti, ca să'mi eviţi durerea unei noi confesiuni. Barbu avea la masă o atitudine din care am înţeles că iar ţi-a făcut vre-o scenă. Tu ai ochii plânşi şi pe buze o ai par'că şi mai pronunţată expresia de resemnare în care ştiu bine că'mi am şi eu partea de vină. Dacă ai şti cât mă simt de ticălos uneori!

— Tu, Radule ?

— Da, eu, pentru că am fost prea egoist. Eu, pentru că datoria mea de om cinstit era să te sfătuesc, să te silesc chiar, să fugi din casa asta blăstămată, în care stau şi te privesc cum te îngropi de vie.

Eu însă te-am povăţuit mereu să taci şi să ai răbdare şi tu, bună cum eşti, m'ai ascultat şi ai răbdat mereu pentru că erai sigură că o fac din dragostea şi mila pe care le aveam pentru el. Nu, Liana mea, trebue să vorbim, trebue să-ţi spun odată cât am fost de slab, de păcătos. Nu pentru el te-am rugat să suferi şi să stai. Pe el l'am iubit mult, e drept, şi din recunoştinţa pentru părinţii lui, care m'au adoptat şi mi-au făcut un rost în viaţă şi, mai ales, pentru nenorocirea lui, pentru infirmitatea lui vrednică de milă. De cum ai venit tu însă, dela întâele lui isbucniri absurde, din noaptea ceia nenorocită a nunţii voastre chiar, nu l'am mai putut iubi.

Şi dacă te-am rugat să suferi, şi dacă te am rugat să stai, n'am făcut-o pentru el, cum părea, ci pentru mine, Liano, înţelegi? pentru mine ! Mă ierţi ? Spune că mă ierţi !

— Ce să-ţi iert, Radule? Nu mai înţeleg nimic. Ce rău mi-ai făcut tu ?

— Nenorocirea ta. Toată nenorocirea ta. Fără sfaturile, fără îndemnurile, fără mângâerile mele, tu n'ai mai fi putut răbda şi ai fi plecat. Sunt sigur. Mi-ai fost atât de dragă însă, dela început, că nu m'aş mai fi putut despărţi de tine. Asta e cauza pentru care de câte ori mi te-ai plâns, de câte ori ai venit să-mi spui că nu mai poţi suferi, eu te-am rugat să-ţi fie milă de el. Te am rugat să-ţi fie milă de el pentru că-mi era şi teamă şi ruşine să te rog să-ţi fie milă de mine. Te iubesc atât de mult, atât de altfel mă simţeam de când ai venit tu în casa asta nenorocită, încât nici eu n'aş mai fi putut sta aici fără de tine.

— Nici eu n'aş fi putut sta fără tine. Asta o ştii, cred, Radule.

— Dacă o ştiu! Vezi bine că o ştiu şi de aceia te rugam adineauri să mă ierţi.

— Dar nu văd ce ai avea să-ţi iert!

— Nu vezi pentru că eşti bună şi curată, nu vezi pentru că nu-mi poţi pricepe egoizmul şi nu-ţi poţi preţui sacrificiul. Astea toate trebue să aibă un sfârşit, altfel nu se mai poate.

— Ce nu se mai poate, Radule?

Radu tresări ca înţepat de un junghiu şi se repezi la volumul, în care citise Liana cu un gest de om beat. Il deschise la întâmplare şi începu să citească. Vocea îi era pripită, nesimpatică, silită, ca nici odată.

— De ce nu mă laşi să citesc eu? Să isprăvim poezia de adineauri. Are un sfârşit aşa de frumos. Vrei, Radule?

— Nu, dute de te culcă. Ai să-mi citeşti mâine. Sunt cam obosit. Am avut prea mulţi bolnavi azi.

— De ce nu vrei să mai stăm puţin? Barbu s'a culcat. Mie nu mi-i somn de loc.

Liana tăcu brusc. O îneca lacrămile şi nu vroia să plângă. Starea lui Radu o neliniştea şi o durea. Nici odată nu-l văzuse aşa.

— Ce ai, Liano, plângi?

— Nu, dar îmi pare rău că nu vrei să mai stai puţin. Am atâta nevoie de sprijinul tău. Scena de azi a fost atât de absurdă iar. Vroiam să te rog să-i spui tu lui Barbu că...

— Bine, să stăm dar nu-mi mai vorbi de Barbu, te rog. In astă seară sânt şi eu cam nervos şi nici nu vreau să ştiu de ce v'aţi certat. Aş fi în stare, dacă te-aş vedea plângând acum, să mă duc sus la el şi să-i fac şi eu o scenă. Trebue să i-o fac odată. A ajuns de nesuferit. Că e orb de ochi nu i-o putem reproşa. E un nenorocit vrednic de milă. Dar când a avut parte de o femeie ca tine nu-i mai pot da voe să fie orb şi de suflet. Ce ţi-a făcut? De la ce v'aţi luat iar? Ce ticălos!

— Nimic, Radule. Am să-ţi spun mâine. Să nu mai vorbim de asta. Hai să citim. Vrei?

Liana se sculă şi-l luă de mână.

— Vino să stăm colea lângă sobă. Să sun să ne aducă ceaiul? Ce ai, Radule?

Radu îşi trăsese mâna nervos, nemulţumit, cu o privire care nu era a lui. Incepu să se plimbe prin odae uitându-se în toate părţile par'că ar fi căutat ceva care-i lipsea şi de care avea absolută nevoe.

— Nu, nu pot să stau. Trebue să mă scol de vreme mâine. Vezi asta o uitasem. Vine să mă ia la un bolnav, la ţară. Du-te de te culcă, Liano.

Şi, fără să-i mai sărute mâna, ieşi din odaie repede par'că l'ar fi chemat cineva.

Liana, nedumerită şi nenorocită, începu să plângă. Se simţea singură, rătăcită, bolnavă.

A doua zi când se deşteptă Liana, Radu plecase la ţară de mult.

Se îmbrăcă şi ieşi în oraş fără să întrebe de Barbu. Totdeauna după o scenă mare orbul rămânea sus în odaia lui până la vremea mesei. Evita să se întâlnească cu Liana. Şi nu venea jos de cât după ce ştia că Radu şi Liana sunt în sufragerie. Atunci cobora scara şi intra la ei încet încovoiat, cu faţa încruntată ca de o suferinţă fizică.

— N'am dormit toată noaptea!.. Asta ţinea loc şi de «bună ziua» şi de scuza, pe care purtarea din ajun ar fi dictat-o. Radu începea să-l întrebe ce-l doare şi apoi toate îşi reluau cursul obişnuit până ce după câte-va zile orbul isbucnea iar din cine ştie ce pretext ridicol. Cum Radu nu se întorsese încă la prânz Barbu trimesese vorbă că vrea să fie servit sus pentru că nu se simte bine. Seara, Liana trimise să-l întrebe dacă vroia să mănânce tot sus. Radu nu se întorsese încă. Orbul răspunse totuşi că va veni jos. Liana aştepta la masă, singură. Era palidă şi neliniştită. Toată ziua se gândise la Radu. Nu-şi putea da seama de ce fusese atât de indispus, atât de schimbat, în ajun. Pe Barbu îl lăsase la o parte. Nu se mai gândise nici la ceartă. Acum însă îşi adusese aminte iar de toată scena şi era neliniştită. Nu ştia ce atitudine să ia. Lipsa lui Radu îi păru şi mai grea decât la prânz.

— La cine s'a dus Radu la ţară?

Orbul intrase fără să-l simtă. Liana răspunse că nu ştie unde s'a dus Radu şi atât. Nu mai schimbară un cuvânt în timpul mesei. Barbu se ridică cel dintâi.

— Vii sus, Liano?

Ea se cutremură ca în faţa unui cataclism şi toată fiinţa ei revoltată îşi concentră desgustul în scurtul „Nu" care-i ieşi dintre buze scurt, şuerător, aspru ca nici-odată. Pentru întâia oară îndrăznea să se refuze fără cauză motivată. Lipsa lui Radu o făcuse nervoasă şi curagioasă.

Orbul avu o clipă grea şi fruntea i se încruntă şi gura i se încercui într'o dungă verde-galbenă: preludiul furiei în isbucnirile mari. Acum se stăpâni însă. Stătu puţin în loc şi apoi spuse un „noapte bună" sec şi scurt şi ieşi din odae trântind uşa tare ca de obicei.

Liana se duse drept în odaia ei de culcare. Era de vreme dar în salonaş lipsa lui Radu i-ar fi părut şi mai grea. Se desbrăcă şi se culcă. După vre-o două ceasuri de gânduri în care se întreba mereu ce o fi avut Radu aţipi puţin dar un sgomot de paşi care păreau că se furişază prin sală o făcu să deschidă ochii speriată. Nu cumva Barbu? Gândul o înţepă în inimă şi începu să tremure ca în groază. Orbul nu venea niciodată la ea. Totdeauna o chema sus. Dacă refuzul ei îl îndârjise şi venea acum să-i reproşeze? Tremura aşa de tare că nu-şi mai putea stăpâni fălcile. Se linişti însă brusc şi gândurile îşi schimbară groaza într'o mulţumire din care însă nu lipsea neliniştea. Paşii care se furişau erau ai lui Radu. Îi cunoştea bine. Venea probabil încet ca să n'o deştepte din somn dacă ar fi fost adormită. Venea să-i spuie bună seara de după uşă şi să râdă de ea că s'a culcat atât de devreme. Liana se înveseli ca prin farmec.

Ca nici odată, fără să întrebe de dincolo de uşă, fără să bată

măcar, intră Radu. Liana surprinsă își trase instinctiv plapoma acoperindu-se până la gât. El se apropiă tăcut fără să zâmbească măcar.

— Ți s'a întâmplat ceva pe drum, Radule? De ce ai întâziat așa?

El nu răspunse nimic. Cu atitudinea unui om preocupat care'și aduce aminte de ceva important se întoarse brusc până la ușă îi puse zăvorul și începu să se plimbe privind cercetător, bănuitor, amenințător par'că toate lucrurile din odae. Respira scurt și des ca după o sforțare mare. După câte-va minute care Lianei îi părură nesfârșite se apropie de pat, trase încet-încet de plapomă până i-o coborâ mai jos de sâni, îi luă o mână și lăsându-se să cadă în genunchi începu să vorbească încet, întretăiat de o respirație febrilă, continuându-și par'că gândurile sub imboldul cărora intrase atât de neobișnuit la ea.

— Trebue, Liana mea, trebue! Iartă-mă dacă te contrariez dar trebuie să înțelegi că prietenia ta nu-mi mai ajunge. Am vrut să ți-o spun de aseară dar n'am putut și am fugit pentru că mă simțeam și ticălos și ridicol. Tu trebue să înțelegi că dacă am îndrăznit acum să vin să-ți spun ce-ți spun asta însemnează că altfel nu mai pot. Dacă ai fi fost fericită cu Barbu, dacă ai fi fost mai puțin afectuoasă cu mine poate m'aș fi putut stăpâni, m'aș fi putut resemna. Nenorocirea ta cu el și drăgălășia cu care mi-ai răsfățat sufletul m'au învins însă. Am vrut să-ți fiu frate bun și ți-am fost dar nu mai pot, nu se mai poate, Liana mea. Atât de mult îmi trebuești că dorința asta a devenit o obsesie. Mi-i teamă uneori că am să'mi pierd mințile sau am să devin epileptic ca Barbu. Iartă-mă, te rog, iartă-mă și spune-mi că vrei. Tu atât de bună, tu care te lași pângărită de o brută ca Barbu, n'ai să poți să mă alungi pe mine care te iubesc atât. Spune că vrei, Liana mea, sunt așa de nenorocit! Să nu mă gonești, te rog, gândește-te că nu mint. Sunt un nenorocit și numai tu mă poți scăpa!

Liana îl ascultase cu o dureroasă surprindere. Voise să-l întrerupă de câteva ori dar n'avusese puterea să deschidă gura. Vocea lui mai ales o impresionase mult. Atât de tristă, atât de umilită și rugătoare. Ai fi spus, un bolnav desnădăjduit care'și implora doctorul. Gândul că Radu suferă din cauza ei o făcea să se simtă vinovată și nenorocită și fără să răspundă un cuvânt, fără să-l privească măcar își trase binișor mâna, pe care el i-o cuprinsese dela început și într'un gest larg, pornit din plinătatea sufletului ei nenorocit, deschise brațele.

Din tot sufletul dar numai din suflet. Dorința de a-i veni în ajutor lui Radu era așa de adâncă, așa de covârșitoare că n'avea cum să se mai întrebe nici dacă nu era prea mare păcatul, nici dacă sensibilitatea ei de femeie avea să'și aibă partea de mulțumire din apropierea asta la care nu se gândise niciodată. Era gata pentru o fraudă acum așa cum ar fi fost gata să'și golească vinele dacă Radu bolnav ar fi avut nevoe de o transfuzie. Închisese ochii, deschisese brațele și aștepta. Și asupra minunatelor ei gene și asupra tâmplelor și buzelor spiritualizate de suprema i escitare sufletească, plutea ceva din sacra nebunie a crucificaților convinși că mureau pentru o cauză sfântă.

Radu, îmbucurat și încurajat de gest, stinse lumina și o cuprinse în brațe. Dar înainte ca buzele lui s'o fi atins, Liana țipă și se smuci într'un nevrut dar vădit gest de apărare. Tremurul brațelor care-i în-

SIBIU BIBLIOTECA PRO

cleştase corpul îi aduse aminte brusc de groasnica ei noapte de nuntă.

Radu, nebănuind ce se petrecea în ea, se temu că pudoarea sau conştiinţa că-l înşela pe Barbu o vor face să-i ceară o amânare dacă nu chiar renunţarea. Contrariat, dar stăpânit şi prudent, se gândi că trebue s'o distreze dela necunoscuta preocupare, care-i provocase gestul atât de neaşteptat, aprinse lumina făcu câţi-va paşi prin odae şi apoi, aşezându-se pe marginea patului, îi trecu o mână pe supt umeri şi începu să-i vorbească iar, legănând-o încet ca pe un copil mic.

— Trebue, Liana mea, trebue. Dacă ai şti cât m'am torturat ca să-mi înfrâng! Dar nu pot. Te iubesc prea mult.

Simţi singur însă că de data asta vocea lui nu mai avea accentul necesar convingerei.

Din sincera frenezie atâtată de întâiul gest al Lianei nu mai vibra acum decât josnica viclenie a bestiei care vroia cu orice preţ o împerechere. Şi căutând să'şi stăpânească surescitarea nervilor contrariaţi şi discordaţi, se forţa să'şi întoneze şi să'şi aleagă cuvintele cu lucititatea pescarului care'şi alege momeala neapărată undiţei. Se forţa să vorbească frumos tot aşa cum s'ar fi sforţat să vorbească urât, tot aşa cum ar fi fost în stare s'o insulte, s'o lovească chiar, dacă ar fi fost încredinţat că aşa o putea convinge mai sigur şi mai repede. Şi legănând-o neîncetat vorbi iar, vorbi mereu.

— Trebue, Liana mea, trebue! Nevoia de a te şti a mea e atât de neapărată, atât de imperioasă că aş fi venit să-ţi cad în genunchi şi dacă Barbu mi-ar fi fost frate bun şi chiar dacă tu mi-ai fi fost soră. Căci tu ai fi înţeles că păcatul refuzului tău ar fi fost înmiit de mare faţa de al cedării pentru că ai fi văzut că alt-cum eu nu mai puteam trăi. Vom fi atât de fericiţi, Liana mea. Nu te gândi la păcat. Păcat e că te laşi iubită de el care te chinueşte atât. Eu te iubesc şi mă iubeşti şi tu, o ştiu. Mă iubeşti mai curat de cât mine dar acum ai să mă iubeşti şi altfel şi ai să fii fericită dacă nu pentru tine cel puţin pentru că m'ai făcut fericit pe mine care sufer atât. Căci sufer mult. Sunt zile şi mai ales sunt nopţi în care te simt intrată în mine atât de stăpânitor, atât de distrugător, în cât văd că de nu mă vei ajuta să te scot puţin din creerul, din sufletul, din sângele meu, mă vei înăbuşi. Toată ştiinţa mea de mai nainte, tot idelismul care'mi crescuse în suflet de când te-am cunoscut numai pot nimic, nu mai însemnează nimic. Şi nu te vreau şi nu te cer ca pe o femeie iubită dela care aştepţi clipe de beţie supraomenească ci ca pe unica condiţie a puterii de a mai vieţui... Eu până acum n'am ştiut ce poate dragostea, Liana mea...

Prinsă, diluată şi distilată oare cum, în mreaja propriilor lui cuvinte, dorinţa lui Radu îşi recăpătase elanul adevăratei frenezii. De şi încă pur senzuală, era atât de unică în felul ei faţă de tot ce simţise până atunci în dragoste că sufletul lui înduioşat şi surprins ca în faţa supremelor revelaţii o sanctifică printr'o lacrimă—unica stoarsă din ochii lui de farmecul unei femei.

Cu ochii închişi mereu, Liana asculta şi aştepta. Continua legănare în care Radu—perfid simulator la început şi adânc impresionat

mai pe urmă—îi ţinuse corpul, avusese asupra ei efectul atât de bine cunoscut femeilor care au crescut copii. Brusca neliniște din care isbucnise nevrutul dar atât de văditul gest, care-l deconcentrase pe Radu, se potolise şi se risipise încet, încet, cum se potoleşte şi se risipeşte în leagăn neliniştea copiilor mici.

Iar când Radu tăcu, ca să'şi şteargă lacrima, braţele ei întinse ademenitor repetară şi desăvârşiră gestul abrupt de spaima dela început şi pentru întâia oară în viaţă buzele i se întinseră şi se lipiră nesilit de gura unui bărbat.

. . . . . .

— De ce nu mi-ai spus, de ce nu mi-ai spus, Liana mea? De ce m'ai lăsat să fiu brutal şi nesocotit ca o bestie? Iartă-mă, iartă-mă!..

Cuvintele tărăgănate, suspinate, întretăiate de sărutări recunoscătoare îi păreau cam neînţelese Lianei. Nu pricepea ce ar fi trebuit să-i spuie. Şi durerea ceia atât de necunoscută pân'atunci, de şi era măritată de aproape doi ani. Şi Radu care o săruta şi o ruga aşa frumos să-l ierte tocmai în clipele în care Barbu devenea totdeauna mai morocănos. Era atât de fericită că-l vedea mulţumit pe Radu în cât sentimentul ei pentru el care până atunci oscilase între dragostea fiască şi frăţească avea acum tendinţa să devie matern. Ar fi vrut să-l culce pe genunchii ei, şi să-l legene şi să-i cânte ca unui copil mic. Şi cum Radu, care trebuia să plece ca să nu-l simtă servitorii, îi sărută cu patimă mâinile, ea se aplecă încet şi-l sărută pe frunte cast şi duios ca o mamă fericită că descoperise leacul neapărat vindecărei unui copil iubit. Cum păcatul nu-i tulburase întru nimic castitatea sensibilităţii se simţea senină şi împăcată că-l fericise pe Radu. De faptul că şi-a înşelat bărbatul nu simţi nici o remuşcare. Ea n'avusese de loc conştiinţa că săvârşeşte o faptă rea.

Abia a doua zi când putură să rămâie singuri, Radu văzând că nu-i înţelege o întrebare şi aducându-şi aminte şi de nedumeririle şi stângăciile ei de peste noapte îşi dădu seama că Liana era încă atât de naivă în cât n'avusese până atunci nici măcar conştiinţa virginităţii ei fiziologice. Şi începu s'o întrebe.

Liana nu ştia nimic. Cu firea ei închisă şi cum nu era destul de legată cu nici o femeie n'avusese cine s'o iniţieze în tainele dragostei. Era convinsă că Barbu o făcuse femeie dela început. Se întrebase de multe ori de ce n'o făcuse şi mamă dar nu îndrăznise să-l întrebe. De multe ori se gândise că poate ei îi lipseşte ceva şi de aceia Barbu se arată aşa de nemulţumit şi ursuz după apropierile lor intime. Radu o rugase să nu-l contrarieze pe Barbu atunci după nenorocita noapte de nuntă, în care orbul avusese acel îngrozitor acceş de epilepsie.

Ca să-i facă pe plac lui Radu nu se mai refuzase niciodată bărbatului. Şi cu cât i se părea că Radu o simpatizează mai mult, cu cât o povăţuia şi o mângâia mai frumos după absurdele şi violentele scene ale orbului, cu atât se simţea mai obligată să fie îngăduitoare şi supusă cu el. De intimităţile ei conjugale nu vorbiseră niciodată. Ea îşi închipuia că Radu ştie şi că aşa trebuie. Orbul era şi în dragoste violent şi brutal ca o fiară. O învineţea în muşcături, o lovea

chiar uneori. Nopțile petrecute la el erau adevărate nopți de chin. Mâinile orbului erau cele mai groaznice unelte de tortură. Degetele lui îi pătrundeau în carne de i se părea câte-odată că au să-i străbată și oasele. Ea răbda și tăcea căci Radu o rugase să nu-l contrarieze pe Barbu și credea că așa trebue. Răbda și-l lăsa să facă tot ce vroia cu corpul ei. Și totuși orbul nu fusese mulțumit de ea niciodată. Și cu cât în apropierile lor era mai pătimaș și mai nebun la început cu atât o brusca și o certa pe urmă. O acuza de ceva care ea nu știa ce înseamnă. Se încercase să-l întrebe odată și răspunsul orbului fu o vorbă trivială din care iar nu înțelesese nimic. Une-ori se făcea atât de ursuz pe urmă că o gonea de lângă el. Se scula din patul lui noaptea și pleca plângând umilită și nenorocită în odaia ei. De multe ori îi venea să se furișeze și să fugă în câte o noapte de asta dar gândul că Radu n-o va mai iubi pe urmă o ținea pe loc... Și cele mai groaznice certuri cu orbul aveau loc de obiceiu în zilele următoare nopților în care o chema la el. Atunci era gata să isbucnească din cel mai stupid pretext. O mobilă care i se părea puțin mutată din loc era destul.

Și Liana vorbea, vorbea mereu. Dădea detalii din straniile și fioroasele expansiuni de dragoste ale orbului cu o volubilitate, pe care nu i-ar fi putut-o bănui cineva și nici chiar ea. Ea care nu și-ar fi putut închipui că lucrurile astea se pot spune, le spunea acum pe toate, le spunea surprinsă și mulțumită de ușurarea pe care o simțea în ea. Prea naivă pentru a-și putea da seama că din sinceritatea ei de acum, gelozia lui Radu avea să făurească mai târziu tăioasele arme cu care îi va sfâșia de tot sufletul, Liana vorbea, vorbea mereu. Iar sufletul ei, liberat din cătușele tăcerei, se simțea senin și ușor ca nici odată.

Spovedania Lianei avu o ciudată înrâurire asupra sentimentului lui Radu. Surprins, sincer înduioșat și plin de milă la început; îndurerat și indignat mai pe urmă de o revoltă nobilă și adâncă pe care însă patima lui crescândă o degradă încet, încet în gelozia vulgară, simți iar imperiozitatea instinctului arzător și brutal. Nu mai era iar decât un mascul pe care gândul că Liana mai era și a altuia îl atâta spre porniri groasnice, fioroase.

Ar fi vrut acum să se arunce pe ea, să-i sfâșie hainele și să-i caute pe corp urmele vânătăilor datorite bestialităților orbului. Să le sfâșie să le șteargă de pe carnea ei cu gura, cu unghiile, cu dinții. Să le sfâșie și să le sdrobească locul cu degetele lui atât de surescitate atât de împătimite, de gândul că mâinile orbului o avuseseră de atâtea ori toată, în cât în fiecare deget părea că se sbuciumă o ființă aparte, pe care dorința lui o atâta și o asmuțea până la disperare. Și mâinile orbului îi apărură în gând, albe și fine, cu degetele lungi, subțiri, nervoase, spiritualizate de contactul cu coardele violoncelului și clapele pianului, sexualizate de patima cu care sfâșiau carnea Lianei. Și se gândea aiurit, înebunit aproape, ce înfiorări de voluptăți necunoscute or fi primind și or fi dând degetele acelea fine lungi și senzuale care și în dragoste ca și în viață îi suplineau nenorocitului ochii. Și iată că o neliniște nouă, aspră, chinuitoare, desnădăjduitoare,

veni să-i degradeze și să-i întineze și mai rău cugetul: Dacă Liana, de și castă cum părea sufletește, de și virgină cum o avusese fiziologiceşte, nu era decât o senzuală banală pe care însă perversitățile orbului o rafinaseră și o învățaseră să ceară dragostei mai mult de cât putea el da? Dacă naivitatea și rezerva ei nu erau decât o mască iscusită? Dacă ceia ce el luase drept stângăcie și pudoare nu era de cât meschina și falșa pudoare a viciului obișnuit să nu fie privit în clipele expansiunilor? Cu Barbu putea să'și îngădue ori-ce, sigură că n'o poate privi. Ochii lui poate o intimidaseră și o paralizasesă într'atât că putuse să'și joace nesilit rolul de naivă.

Femeia tăcuse și-l luase de gât acum privindu-l cu ochii ei mari, iubitori, melancolici și atât de caști, atât de străini par'că de grozăviile pe care gura ei le povestise cu câte-va clipe înainte. Radu avu o clipă de nobilă luciditate. Rușinat și indignat pe el însuși plecă ochii și conștiința lui redeșteptată îi impuse printr'o bruscă schimbare de gânduri penitența abținerei.

Luă femeia în brațe și începu s'o mângâie pe păr încet și cast cu gesturi de frate sentimental. Și se pomeni vorbindu-i frumos și duios, cu accente pe care nu și le-ar fi putut bănui. Iar după îmbrățișarea delicată, de logodnic respectuos, cu care'și încheiară intervederea, Liana, mulțumită și transportată, cunoscu pentru întâia oară în viață și în dragoste sacra voluptate a lacrămilor izvorâte din prinosul fericirei.

ELENA FARAGO

Sonet florentin

Iubirea e un cântec pentru tine,
De-alese voci armonios cântat,
Pe țărmurile Sudului bogat,
Sub înstelarea nopții florentine.

Țesut din zâmbete și din suspine,
Cu ritmul cald ades te-a legănat,
Și frunții tale aripe i-a dat,
Iar trupului inmlădieri feline,

Mândria ta de-aceia nu mă miră,
Ci când te văd în calea mea trecând,
Ca tremurarea unei corzi de liră.

Iubirea 'n piept mai aprigă mă doare
Și mă opresc uimit în mers, pe când
Prin fața mea tu treci nepăsătoare.

C. NARLI

CARDUCCI

— SFÂRȘIT —

IV

In *Intermezzo*—care e poate una din poeziile lui Carducci mai puțin cunoscute și care după mine este expresia cea mai sintetică a artei lui de oare ce în ea elementul pur italic, aluziile literare, dumnezeasca viziune păgână, regretul pentru peisajul melancolic al Versiliei lui, violența satirică din *Giambi ed Epodi* se contopesc în amara duioșie a formei heiniene;—se găsește un pasagiu în care pare că e simbolizată toată arta lui Carducci: acela în care, după o invocare mișcătoare și melancolică a peisajului trist al Versiliei sale, poetul exprimă dorința de a avea atâta marmoră de Paros pentru a putea săpa un mormânt inimei lui, sau mai bine o urnă funerară, care, depusă pe o piatră din Latiu, să fie sărutată de soarele Versiliei lui, la a cărei chemare drăgăstoasă el n'a avut niciodată nici chipul, nici răgazul să răspuudă și pe care o visa numai în visele înlăcrămate ale copilăriei lui. In acea urnă de marmoră de Paros, în acea piatră romană, în acel peisaj de Maremă se găsește toată arta lui Carducci. Acea artă care șovăe între un regret melancolic al pământurilor triste și dulci unde a văzut lumina zilei, viața sănătoasă de burghez, pe care ar fi putut-o petrece acolo în idile câmpenești și vânători primejdioase în adâncul tristelor păduri—și dorința frumuseței antice greco-romane care tremură în versul lui lucrat, de bun meșteșugar cu mușchi vânjoși și cu sufletul întreg și senin. Aceste două înfățișări ale poesiei Carducciene sunt întrupate în cele două capodopere: *Davanti San Guido* și *Alle sorgenti del Clitumno.*

Caracterul cel mai pronunțat, acela comun amănduror poeziilor citate instrumentul desăvârșit, printe ale cărui cavități armonice răsună atât de minunat cele două coarde de aur ale lui Carducci și ale nici unui alt poet, este opera sa coștincioasă de bun făuritor al poeziei, de cunoscător perfect al bunului material pe care-l modelează ca maestru în focul ispirației în acelaș chip ca Michelangelo care se avânta asupra marmorei cu violența cu care s'ar fi năpustit asupra vrăjmașului și nu se oprea din luptă până când formele curate întrevăzute de el în blocul alb de marmoră nu ieșeau din temnița lor ca să consoleze ochii artistului și pe acei ai generațiilor următoare, cu armonia divină a liniilor lor, imitând pe cele mai dulci și mai senine viziuni ale Eladei!

Leu deci de marmoră adevărată acela care tronează pe pragul expoziției de pânză și de stuc a literaturii italiene

contimporane, leu scruptat de o mână maestră, cu multe trăsături comune leilor stilizați din arta greacă și latină, leu poate prea grec și roman, dar nobil de armonios în liniile lui, statue a lui Canova, dar cu mai multă vigoare și mai puțină eleganță. Și chiar însăși figura lui era leonină după cum sufletul său era dantesc. Un cap mare, cu o frunte largă, un păr lung, o gură pronunțată, cu e expresie de amărăciune, ascunsă într'o barbă aspră și creață; mișcări repezi; ochii mici dar fulgerători, care te fixau drept ca două săbii, violent în urile ca și-n dragostele lui, rebel impotriva oricărei măsuri sau legi care nu i se părea dreaptă sau logică, supus numai față de tradiție și de fràul artei, gata a uita pentru un vers frumos, antipatia însuflată de purtarea morală sau politică al vreunui poet, dușman înverșunat al romanticilor și mare disprețuitor al literaturilor streine, în tinerețe, la maturitate respectuos chiar dacă un convins admirator al lui Manzoni, pe ale cărui *Imnuri Sacre* le asvârlise pe fereastră când era la San Miniato traducător și studios al lui Victor Hugo, Goethe, Schiller, Lenau, Heine mai cu seamă, al cărui surâs amar se simte adesea în versurile lui, revoluționar și republican mai întâiu dar nu până la punctul de a fi grosolan cu o regină cum ar fi pretins tovarășii săi de convingeri politice; împăcat cu monarchia la maturitate, din cauza sentimentului lui istoric, ca și a virtuților cavalerești și cetățenești ale Prinților din casa de Sovoia figura lui Carducci chiar în asprimea ei, nu era lipsită de umanitate;—leul avea chiar momentele sale de tristețe și singurătate. A fost descris ca un om brutal, violent, autifeminist pentru că era un caracter puternic și n'a behăit nici odată în versuri arcadice amorurile lui pentru vre-o marchiză lascivă, transformată în mod poetic în Fillis sau Licoris sau pentru că nu a avut amoruri sensaționale, nici n'a scris nici odată poezii dedicate scumpei inimi sau acelei *secrețiuni mucoase care se chiamă dragoste*. Dar și Carducci iubea și onora în felul lui eternul femenin. Poesia *Ad Annie* ne dă dovadă de aceasta. A avut prietenie cu femei foarte nobile ca de pildă pentru Contesa Ersilia Caetani-Lovatelli sau pentru Contesa Pasolini și chiar câteva dragoste adevărate, melancolice și triste, ca acea pentru Annie Vivanti, despre care nu s-a avut nici odată curajul să se vorbească, dar pe care toți o cunosc până în unele amănunte puțin înălțătoare, pline de violență cu adevărat leonină, care nu întunecă, ci din potrivă umanizează memoria poetului. Nu trebue făcut prea mult caz de *butadele* lui Carducci. Toți știm că nu era prea amabil cu elevele lui. Poate că nu avea o idee bună despre spiritul femeesc. Poate că era antifeminist în adâncul gândirii lui și într'o zi l-am auzit eu însu-mi spunând unei studente, care interpretase greșit o strofă din Cavalcanti, să învețe să împletească ciorapi mai curând și că în genere fetele ar face mai bine să se prepare a fi mame bune de cât să umple salile universi-

tare. Dar când era vorba de o femee cu o cultură într'adevăr profundă ca de pildă Contesa Caetani-Lovatelli ale cărei lucrări archeologice sunt poate mai apreciate în Germania de cât în Italia, sau Regina Margherita inteligentă cu adevărat superioară și suflet desăvârșit de artistă, său când vre-una din elevele lui îi făcea o lucrare bună și arăta că înțelege pe deplin arta devăvârșită a lui Virgiliu sau Horațiu său îi prezenta (ca Annie Vivanti) versuri bine cizelate și pornite într'adevăr din inimă; scena se schimba și lauda bine meritată nu întârzia să iasă caldă, afectuoasă, colorată de entusiasmul cel mai sincer, de pe acele buze temute și venerate ale marelui Poet. Și elevele lui îl adorau. Când, după ce a scis *Ode al'a Regina d'Italia*, toată canalia revoluționară îi imputa trădarea ideilor republicane și studenții Universității din Bologna într'o zi de violență și tumult groaznic, de care-și amintiră în urmă cu rușine, îl atacară cu tot felul de injurii și aruncară asupra lui tot felul de proectile; elevele i se strânseră împrejur, formând un gingaș și puternic zid viu de apărare, și, pe când bătrânul poet la strigătele de: „Jos Carducci!“ răspundea cu o demnitate amară: „Strigați: moarte lui Carducci, nu jos; natura m'a pus sus!“ ele primeau în plin piept și în cap toate pietrele și bucățile de scaun rupte, aruncate asupra maestrului lor, și multe din ele leșinară, multe fură rănite și sânge de femee fu vărsat pentru apărarea acestui om, pe care o legendă falșă vrea să ni-l reprezinte ca pe un mistreț țăpos, indiferent la ori ce farmec femeesc! Cu timpul chiar și figura încordată și severă a lui Carducci devine mai blândă. Leul rămâne leu dar nu mugește întotdeauna înspăimântător. Și oare care revelații încep. In unul din ultimele lui volume, *Alfredo Panzini* care astăzi e poate singurul demn moștenitor al preceptelor literare și naționale ale marelui poet dispărut, pune în gura unei fete, unei simple croitorese aceste cuvinte:“

„ Nu vă amintiți? Erați și D-tră la Sabatino când „i-am fost prezintată. Toți vă temeați strașnic să nu comit „vre-o *gafă* respectabilă. Dar eu am ieșit foarte bine din „încurcătură. Nu vă amintiți ce frumos compliment i-am „făcut?„

— „Care?“ îi zisei eu —„ Domnule Profesor, aveți „niște mâini de ducesă. Și dânsul scoase un mormăit de plăce„re. Știți? ori de câte ori m-am dus mai pe urmă la mena„gerie — această e una din pasiunile mele — și priveam leii „cu acele capețe triste ale lor, îmi venea tot mereu în minte „Carducci!»

Și cu timpul chipul său de om, de maestru, de poet ia proporții uriașe. Liniile nemuritoare, indestructibile, definitive, apar din ce în ce mai limpezi, mai clasice, mai armonioase. Colțurile se tocesc, piatra chiar acolo unde pare tăiată mai grosolan, se netezește, se șlefuește, se colorează cu un lustru neted de capodoperă antică pe care nimeni nu o pune în discuție

ci pe care toți o onorează și o iubesc. Nu mai e, desigur, o operă de artă a timpurilor noastre, nu ne mai dă fiorii puternici ai unei plăceri impure și trecătoare. Din potrivă, contemplând-o, ne simțim cuprinși de o dulce și senină admirație respectuoasă, și rămânem s'o contemplăm gânditori în ceia ce are neperitor și vecinic ca și cum ne-am găsi în fața unei opere a lui Fidias, Praxitele sau Donatello, cu gândul la vremurile care au existat odată și în suflet cu o nesfârșită recunoștință pentru nobila satisfacție estetică. ce ne procură încă, cu tot mersul nestrămutat al vremei acea artă care va procura aceiași, satisfacție și copiilor noștri și copiilor copiilor noștri Carducci a intrat în mod definitiv în Panteonul Nemuritorilor.

RAMIRO-ORTIZ

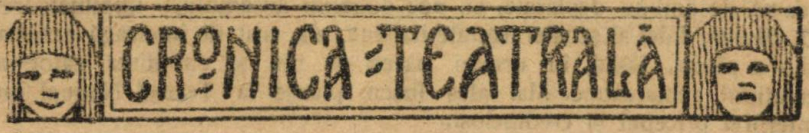

Teatrul Național : UN FALIMENT

D. Peretz are tristul merit de-a fi reînviat obiceiul nenorocit al „reprezentațiilor de retragere" care degradase atât de mult odinioară pe artiștii noștrii și pe care numai energia lui Pompiliu Eliade îl putuse stârpi. Astfel ne-am pomenit anul trecut cu un bal mascat, „reprezentația de adio" a unui artist care dealtminteri continuă și azi a fi stâlpul teatrului, sub o formă nouă. Astfel s'au trezit o sumedenie de pensionari uitați, reclamându-și „reprezentația de retragere" de care i-a frustrat vitregia celui mai de seamă director al Teatrului Național. Astfel a dat d. Petre Sturza anul trecut o „reprezentație extraordinară" ceeace nu l'a împiedecat de a mai da și acuma o nouă „reprezentație de retragere" cu „*Un faliment*". Și astfel mai sunt în perspectivă încă o serie de asemenea spectacole surprinzătoare...

D. Peretz nu ne-a uimit. D-sa era în stare să îngădue orice artiștilor, cu condiția să-l susție unde se afla. Ne miră însă că d. Eftimiu îi continuă sistemul. D. Eftimiu e un apărător hotărât al prestigiului artistului. Or, ce prestigiu mai rămâne celui ce umblă cu talerul să vândă bilete în favoarea sa ?.. La urma urmelor s'ar înțelege omenește o reprezentație de gală, dată în onoarea unui artist care își închee aevea cariera teatrală, Dar e balcanic să vezi o reprezentație de adio a unui actor pe care mâine îl vei vedea jucând cu aceeași seninătate la un teatru de alături sau chiar pe aceiași scenă...

Nu mai stăruim. D. Eftimiu înțelege, desigur, ca și noi, orien-

talismul acestor apucături „artistice“ şi credem că va avea energia necesară să pună iar capăt nedemnelor „reprezentaţii de retragere“.

Deci a doua reprezentaţie de adio a d-lui Sturza a fost *„Un faliment“*, în care joacă cu aceeaşi vigoare ca şi în *„Samson“*, la Teatrul Comedia, unde e un element preţios. Retragerea d-lui Sturza dela Teatrul Naţional e regretabilă. D. Sturza e un artist de o inteligenţă şi cultură puţin obişnuite prin teatrele noastre. Reprezentant al verismului temperat, ştie să compună un rol, să i dea amploare şi viaţă intensă, să trădeze şi în acelaş timp să umanizeze efectele teatrale. Creaţiile sale sînt totdeauna interesante, dovedind o inteligenţă organizatoare. Cu asemenea însuşiri trebuia să-şi găsească o intrebuinţare mai bună la Teatrul Naţional ca aiurea. Că n'a fost utilizat îndeajuns e adevărat. Dar o parte de vină îi revine d-sale. D. P. Sturza este tipul artistului care nu vrea să „secondeze“ aşteptând mereu să fie „secondat“ de alţii, care sînt tot atât de ambiţioşi de-a fi „secondaţi; a trebuit să aştepte mult şi să apară rar pe scenă. Teatrul Naţional nu-i teatru de stele, ci de ansamblu. Meritul deosebit al artistului dela Teatrul Naţional trebue să fie de-a juca azi *„Un duşman al poporului“*; iar mâine un om din mulţime. Numai utilizând talentele, fără a ţine seamă de ambiţii deplasate, se pot dobândi ansambluri impunătoare. D. Sturza, fidel al şcoalei teatrale italiene, n'a vrut să înţeleagă aceasta şi... a plecat, lăsând în urmă-i păreri de rău şi amintirea câtor-va creaţiuni remarcabile. Mai ales Ibsen pierde la Teatrul Naţinal un interpret priceput şi credincios...

In 1874, când s'a jucat întâia oară *„Un faliment“* al lui Bjoernson, a făcut senzaţie şi a stârnit protestări. Avocatul Berent era pricina, reprezentatul moralei necruţătoare şi al autorului. Azi, deşi sau poate tocmai pentrucă un Berent ar putea prăbuşi mai toate „afacerile; *„Un faliment“* pare destul de învechită. Pe când *„Stâlpii societăţii“* rămâne neclintită şi veşnic nouă (cu toată că e numai cu trei ani mai tânără ca piesa lui Bjoernson). *Un faliment* nu mai rezistă. Cauza este temperamentul autorului care, dorind mai presus de toate să moralizeze, subordana arta tendinţei sale sociale. Deaici deslânarea, greşelile de construcţie, melodramatismul, lungimile—pe care nu le compensează îndeajuns calităţile de observaţie justă, de desen sigur, de caracterizare iscusită, de naturalism modern... Dacă rafinaţii nu mai gustă *Un faliment*, în schimb marele pubilc, naiv şi entuziast, va primi încă multă vreme cu plăcerea optimismul constructiv al lui Bjoernson.

L. REBREANU

In curând va apare de

F. Aderca

„Domnişoara din strada Neptun“

NUVELE

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

ULTIMELE NOUTAȚI

I. PETROVICI

Amintiri universitare

Prețul 8 LEI

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY & Co.

IN CURÂND VA APARE

CATASTROFA

TREI NUVELE

DE

L. REBREANU

Editura ALCALAY & Co.

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

JL II 18 Decembrie 1920 No. 32

Sburătorul

REVISTA LITERARA ȘI ARTISTICA

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . . . L. Rebreanu (III)
Camil Petrescu . . . . . Cadavrul
Ludovic Dauș . . . . . Spre boerire
Ion Sân-Giorgiu . . . . Fantazie erotică

CRONICI:

Mihail Iorgulescu: Poetul Mihail Săulescu.
L. Rebreanu: Teatrul Național,
DOMNUL NOTAR.

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

UN LEU

APARE SĂPTĂMANAL

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4181

A apărut:

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

COPRINZÂND:

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poezia Populară.

Lei 12

Editura ALCALAY & Co.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 — ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 32 · 18 DECEMBRIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

BIBLIOTECA PROFESORILOR

L. REBREANU

III

In confuziunea aparentă a unei materii haotice se surprinde totuşi destul de repede o mişcare giratorie.

Din pulberea figurilor secundare, se desface o figură centrală, ce le grupează şi le armonizează. Ion e axa solidă în jurul căreia massa amorfă se organizează; în natura lui simplă şi frustă, este o fiinţă voluntară, viguros construită din amănunte convergente.

Din linia ţăranilor lui Balzac dar mai ales ai lui Zola, Ion e expresia instinctului de posesiune a pământului. Impingându-l până la potenţe grandioase, îi pune în serviciu o inteligenţă suplă, o cazuistică inepuizabilă, o viclenie procedurală şi, cu deosebire, o voinţă imensă. Ştie voi tenace, adunând energiile difluente într'un singur fascicul. Nimic nu-i rezistă. In faţa ogorului aurit de spice, e cuprins de beţia unei înalte emoţii. Vrea să-l aibă cu orice preţ; dragostea devine şi ea o armă călită în vâlvătaia focului ce-l încinge. Prinsă la mijloc, în epica luptă pentru pământ dintre Ion şi socru-său, Vasile Baciu, biata Ana e o tragică epavă. Omul nobil şi milos dispare, pentru a nu lăsa decât fiara. Cele două voinţe se încordează în sforţări uriaşe ce ar fi meritat un obiect mai vrednic; în locul unei Troie ireale, rezervoriile forţelor se consumă pentru câţi-va bulgări de pământ: simbol al supremei zădărnicii omeneşti.

* * *

Ion este deci expresia violentă a unei energii. Subordonându-şi mecanismul complicat al sufletului unui singur impuls, este un tip unitar. In limitele ideaţiei lui obscure şi reduse, e un erou stendhalian; numai obiectul dorinţii e schimbat; încordarea, tenacitatea şi lipsa oricărui scrupul moral sunt aceleaşi. Julien râvneşte la o bruscă ascensiune socială, cu toate resursele energiei lui plebee; feciorul Glanetaşului râvneşte la delniţele lui Vasile cu foamea de pământ a unei vechi sărăcii. Pentru amândoi femeia e numai treapta necesară unui scop suprem; un obiect cu valoarea unei simple vehiculări a energiilor spre posesiunea bunurilor pământeşti.

Intr'un veac saturat de literatura voliţională a lui Stendhal conjugată cu ideologia Nietzscheiană a forţei, un astfel de erou intră în cadrul lui firesc. Şi cum suprema manifestare a vieţii pare a fi acţiunea, privim o astfel de literatură ca cea mai apropiată de viaţă. Aplicăm artei criterii străine. Arta nu e cu necesitate exaltarea vieţii, nu e un imn al voinţii de a ajunge la cucerirea unui petec de pământ sau a lumei întregi. Interesant prin sine ca un element esenţial în fecundarea vieţii, principiul voinţii nu poate fi ridicat ca o normă a valorilor artistice. Arta reproduce viaţa, dar nu-şi propune s'o propage. A voi e o necesitate pentru continuarea speţei umane; dintr'un punct de vedere şi mai înalt, *a nu voi* este expresia unei supremaţii intelectuale. In numele acestei supremaţii, se poate protesta împotriva consacrării tipului voliţional ca o formulă definitivă a adevăratei creaţiuni artistice.

Un om energic e folositor sie-şi şi societăţii. La rigoare îl putem admite ca pe un factor indispensabil progresului, deşi tot ce depăşeşte măsura comună e un act mai mult de contemplaţie decât de voinţă. Acţiunea e numai punerea în valoare a cugetării. Chiar şi sub acest raport, s'ar putea deci susţine superioritatea ideală a fenomenului intelectual asupra acţiunii.

A voi este de obiceiu a limita; cu cât voinţa e mai energică, cu atât limitarea e mai violentă; monomania este ultima expresie a voinţii, izolând din fasciculul complicat al apetenţelor elementul unic al dorinţii. Marii oameni de acţiune sunt nişte mari izolaţi de restul vieţii pentru a se închide în obsesia unui singur gând. Numai printr'o astfel de concentrare se pot descoperi continente noi sau spinteca istmuri. La bază, ca şi la eroism, e un dezechilibru—adică distrugerea jocului armonic al funcţiunilor sufleteşti prin creşterea anormală a unui singur factor. Acţiunea energică şi tiranică este semnul logic al unei paupertăţi intelectuale.

Arta ia viaţa aşa cum e; toate tipurile au dreptul la reprezentare; tipul voliţional ca şi cel reflexiv...

Măsura importanţei lui nu trebue însă pusă în faptă ci în cugetare. In sufletul speculativului nemişcat din scaunul lui e mai mult sbucium şi viaţă decât în sufletul unui erou al acţiunii.

Redus la un instinct puternic, Ion e un om de voinţă şi de acţiune; agitându-se în dedalul complicaţiilor pentru a pune mâna pe pământ, este totuşi mai inexistent sufleteşte decât contemplativul care, cu un braţ de fân sub cap, s'ar întreba despre enigma armoniilor cereşti.

E. LOVINESCU

CADAVRUL

Repaosul săptămânal s'a terminat
Şi pe cărarea îngheţată de polee,
Prin zăpadă,
Alunecând,
Căzând ades grămadă,
In şiruri neegale
Pe fondul alb, curat,
Soldat după soldat
Urcăm din nou, cu greu înspre tranşee.

Ajunşi pe coama goală,
Joasă,
Pe-aci obişnuiţi ca într'un trist „acasă",
In timp ce comandanţii gravi închee
Formalităţi banale de predare,
Pe tăcute,
Ne resfirăm spre locurile ştiute.

Tranşeele
Şi adăposturile sunt abia'ncepute,
Incât sub săpături
Tot dealul pare,
Aşa mărunt,
Turtit,
Golaş,
Un mare muşuroi de cârtiţe sub nea...
Pe când,
Masiv,
Deasupra noastră Măgura se 'nalţă uriaş...
Cercetător se'nalţă
Şi ne apasă.
Pe creastă sus,
Pe colţi de stei
Sunt ei.

Şi curioşi desigur ne privesc,
Când într'un singur ceas de-ar vrea
Ei ar putea schimba

Cu uriașa mână,
Cu mâna grea de fer și dinamită
Tranșee și-adăposturi în țărână.

De ce n'o fac ?
Nu știm. . . . . .
Se vede că,
Prudenți,
Ei ne păstrează rezervă pentru ziua de atac,

Sau poate s'au deprins și ei cu noi
Cum ne-am deprins și noi cu ei,
Cu gloanțele,
Cu pâinea proastă
Și cu moartea.

In înserarea limpede și rece,
Nepăsători, soldații merg pe creastă
Și pe zăpada albă mișcă siluete sure
Dar clare, conturate, dure.

Un grup s'abate-'n marginea cărării,
Câte-un soldat s'apleacă mult să vadă
Mai bine,
Mai de aproape. . . . . .
Intreabă turburat ceva și-așteaptă
Dar nu răspunde nimeni întrebării.

Mai vin și alții în marginea cărării.

E un cadavru țapăn, înghețat
Și aruncat pe giulgiul de zăpadă.
L-a scos dintre rețele vre-o patrulă.
Soldații vin cu toții pe rând să vadă
Această ne'nsemnată, minusculă,
Epavă-a 'ncăerării universale.
Privesc atent și brusc se depărtează
Cu ochii întunecați
Și buze pale.

Stă rezemat în cot, cam într'o rână.
Se vede că-a 'ncercat să se ridice.
Cealaltă mână
Cu degetele osoase și crispate,

Ai zice
Mai curând o ghiară,
Ar vrea să pipăe o tâmplă vânătă de ceară,
In care patru puncte 'n rând
Se prelungesc prin firişoare mici de sânge,
Iar dintre pleoapele-înroşite
Lucesc doi ochi de sticlă gălbejită. . .
Sub nasul prea semit
O gură cu mustaţă roşe plânge
Cu dinţii strânşi,
Scârbos schimonosită.

O altă rană 'n piept,
Pe care i-a pansat-o neaua,
I-a murdărit de sânge şi mantaua.
Iar două gloanţe 'ntîrziate
De prisos
Isbind bocanca scorojită,
Sgîrciră aproape caraghios
Piciorul drept.
Un soldat întreabă de pomană
Care să fi fost întîia rană.

Ori cum,
Acum
Organe, haine, la un loc
Nu sunt decît un bloc
De ceară vînătă, de sînge
Şi postav,
Inţepenit de ger
Intr'o hidoasă statuă sgîrcită
Pe linţoliul de zăpadă întărită.

In treacăt,
Soldaţii se opresc,
Se-apleacă şi 'ndelung privesc,
Tresar uşor
Şi palizi
Cu umbriri de laşi
Se depărtează brusc îngînduraţi.

De-asupra noastră Măgura planează uriaş.

CAMIL PETRESCU.

SPRE BOERIRE...[1]

Intors la hotel, Vangheli avu plăcuta surpriză de a găsi două plicuri: unul cu o cartă de vizită a lui Neculai Negură invitându-l la balul de-a doua zi, şi altul „mauve“ cu dungi aurii pe margini. Pe un carton de aceiaşi culoare şi cu mărgini de-asemeni aurii, Natalița Dragnea, trimițându-i invitația, i-amintea că-i făgăduise să vină la bal, şi'l îmbia,—dacă n'are o altă ocupație şi nu se teme că se va plictisi,—să treacă pe la ea, după cinci, să ia ceaiul împreună.

Vangheli stătu o clipă la îndoială,—apoi îşi chemă vizitiul şi, dându-i lămuririle necesare, îl trimise la Vorooa să-i aducă fracul.

Când pătrunse în sala de mâncare a hotelului, zări întâi chipul lui Gheorghe Fătu, în mijlocul unui cerc de prieteni, cu Scipione Bădescu, directorul „Curierului“ şi alții. Apoi deslușì între ei, în capul mesei, figura marțială, frumoasă, albă, încercuită de-o barbă strălucitoare neagră, a nababului, mare boer, jumătate grec, jumătate român, Alexandru Cantacazi.

Era un personaj bine cunoscut, fălos şi risipitor, despre care circulau tot felul de legende. Venirea lui în oraş era întotdeauna salutată de un concert de aclamații şi apetituri ce se canalizau în petreceri neîntrerupte, cu nopți albe, partizi monstre de bacara, lăutari şi femei.

Vangheli ştia despre el că avusese întinse domenii, vândute pe rând în râs şi fără control şi că sta cuibărit într'un castel, stăpân încă al unei frumoase moşii, puțin mai sus de Ştefăneştii de pe malul Prutului. Se grăiau minuni de parcul imens din jurul castelului său, de sera-i formând o splendidă grădină de plante şi flori exotice, continuând feeria saloanelor şi-a unei monumentale sofragerii. Se şopteau numele amantelor lui acoperite cu briliante şi daruri princiare; de haremurile-i primenite în câte-va rânduri cu fetişcane de toate naţiile, din care se înfruptau şi prietenii în luxuriantele orgii dela țară; de expoziții de nuduri şi curse de satiri prin seră, ca şi de obiceiul lui de-a arunca cu pumnii piese de argint prin sate, ori unde vedea o horă sau o îngrămădire mai mare de oameni.

Sub strălucirea aceasta de lux frenetic şi risipă apăruseră de mult, tot mai vizibile, spărturile cuirasei: Domeniile Podrigei şi Stăncenilor vândute, datoriile acumulate cu duiumul, amenințând castelul şi toată strălucitoarea feerie. Dar Alexandru Cantacazi nu auzea, nu se uita,—în expansiunea-i nebună de viață îşi ardea banii şi zilele.

Zărindu-l, Vangheli simți fiorul unei senzații măreţe.

Prin barba neagră a acestuia, îi apărea barba roşie a celeilalte

---

[1]) Din partea II-a a romanului *Dihorii*.

beizedele, din curţile albe, lungi, din faţa podului Moldovei şi'n straja parcului de stejari sângerându-şi frunzele în toamnă. Se văzu o clipă venind cu căruţa din Paşcani, prin Moţca şi cotind pe sub satul Cristeştilor... Imbietoarele vise de-atunci se'nnălţau, veneau, 'l-îmbrăţişau cu toate poftele neastâmpărate şi vii.., cântau în bătăile inimii...

Vru să se aşeze la o masă, de-oparte, schiţând un salut amical spre masa prinţului.

Auzii:

— Domnule Zionea,—o să ne faci plăcerea, nu este aşa ?

— N'aş vrea să deranjez...

— Te rog, ia loc.

Şi i se oferi un scaun.

Dejunul se prelungi schimbându-se într'un ospăţ în toată regula, cu icre moi, tot felul de mâncăruri, trufandale, şi'o variată selecţiune de vinuri. Apoi o întoarseră pe lichioruri şi şampanie, încălziţi de o bandă de vestiţi lăutari, ce-şi frângeau degetele pe strune.

Zgomotul, muzica aţâţaseră vecinătăţile hotelului. Pe la ferestre se iţeau capete curioase, lipindu-şi obrajii de geamuri şi privind înnăuntru. Prinţul râdea, glumea, povestea ca în zilele bune şi sticlele se 'ndesau în ciubăraşele cu ghiaţă, ca un îndemn de nesecată beţie.

Se auzi:

— Nu-mi uraţi ani mulţi, prieteni... Trăiţi ca mine ceasul de-acum, şi-atât. Anii sânt secătuirea, uscarea, bolile, anii înseamnă sluţenie, descompunere pe picioare, un fel de boală şi moarte umblând.

Era glasul lui Cantacazi, răspunzând urărilor ce i se aduceau.

Vangheli tresări, şi privi lung în direcţia prinţului.

Acesta, foarte liniştit, în mişcări nobile şi armonioase îşi duse cupa la buze, sorbi câte-va picături din vinul spumos, şi zise:

— Ascultaţi-mă pe mine, nu întrebaţi, nu aşteptaţi. Iei femeia în braţe şi-o strângi şi ce-are a face de e mincinoasă, ori rea; ce au a face sbârciturile-i de mâine, dacă în clipa când te sărută te 'ncântă şi carnea ei e fior şi tinereţe. Uite eu... Voiu mai fi mâine ?.. nu mă 'ntreb. Mă aveţi acum vesel cu voi, asta-i toată realitatea... Dincolo de pragul uşei, poate să fie şi moartea, ce ne pasă !

Luă una din cupele pline cu şampanie de pe masă, aruncă fără să înnumere galbeni în ea, şi-o întinse lăutarilor.

— Iată !.. Şi să-i ziceţi frumos şi duios... ceva care să meargă la inimă.

— Am înţeles... să trăiţi !.. se închină şeful tarafului, un ţigan vestit pentru cântecele sale.

Incepuse să însereze.

Vangheli se sculă, scuzându-se. Amintirea bileţelului „mauve", cu mărginile aurii, colorase aurul şampaniei.

Privi ceasornicul.

— Patru şi jumătate. Am toată vremea.

Intră în cameră la el să se împrospăteze. Işi potrivi gulerul şi cravata în oglindă, îşi netezi mustăţile şi barba, c'o periuţă trecută prin briliantină şi fu gata.

Când sună la Natalița Dragnea se aștepta s'o găsească în sindrofie. Ca din întâmplare, soțul ei veni să-i deschidă, în papuci, scuzându-se că e neîmbrăcat.

Era un om înalt, spătos, dar adus din spate, undelemnos și moale, ca o gelatină tremurând sub hainele prea largi. Barba îi era neîngrijită și sură, iar privirile-i fugeau ca ale unui câine bătut.

— Soția mea are să vie îndată. Poftiți.

Și avu aerul unui fecior de casă proastă așa cum îi arăta ușa salonului, lipindu-se de perete și dispărând pe-o ușă lăturalnică. Vangheli fu surprins de a se vedea singur.

Salonul era mare, aproape pătrat, cu parchetul înstelat din lemn de diferite culori, și cu tavanul destul de jos, ca mai toate saloanele din casele boerești din vremuri.

Intr'un colț, niște ficuși făceau un buchet de verdeață, cu foile lor ovale și groase, amestecați cu niște olendri. Un pian, ocupa pieziș un alt colț cu câte-va scaune și o mesuță pentru note; apoi. la întâmplare, dealungul pereților, o brumă de mobilă, canapele și scaune învălite în mătase galbenă, mesuțe, oglinzi, candelabre cu o groază de cristaluri pe sfeșnice, și mai în mijloc o masă ovală cu înfloriturі de bronz în tovărășia acelorași scaune învălite în mătase galbenă. O lampă cu uleiu ardea discret lângă una din canapele și Vangheli zări pe perete o litografie cu geam și cadru auriu, reprezintând o groaznică femeie concepută în stilul romantic de-atunci, și cu explicația: „Barbara Ubric".

— A! ce plăcere, domnule Zionea!

Cuvintele veneau cântate prelung având, după fiecare silabă, câte un punct de exclamație. Era un glas subțire, îndulcit, mângâios și răsfățat, sunând altfel parcă în tăcerea salonului, de cum îl auzise Vangheli pe stradă.

Durduliul mărunt și blond al Nataliței plutea acum într'o spumă de dantele și volanuri dintr'o rochie nedefinită,—nici roche, nici robe de chambre,—mai mult un pretext de 'nvăliș peste rotunzimile-i tremurătoare.

Părea un balonaș roz de mătase, lunecând pe luciul parchetului.

Vangheli o privi uimit, și-i sărută mâna.

Obrajii pudrații, coloraţi, cu poetizarea unor umbre voluptoase ca niște cearcăne în jurul ochilor; părul pudrat și blond căzând în zulufi pe albul umerilor; decolteul strengărește pronunțat și scoțând în lumină prăpăstioasa vale și colinele celor două sânuri; abureala dulce, caldă, pătrunzătoare a unui parfum de curând răspândit pe piele, ca și pantofii de lac, mici și subțiri, ieșind ca niște briliante negre din foșnetul volanelor, îi dădeau un farmec de tinerețe de care puteau fi mândri anii ei de pe umeri.

Ea repetă:

— Ce plăcere!

Și păru că lasă, sau mai bine că ține, mai mult timp mâna ei în mâna lui Vangheli.

Zise:

— De când ne cunoaștem?

— De... vr'o câte-va luni... V'am fost prezintat la cofetărie.

— Aşa... da... da !.. cântă ea, şi silabele trecură şi printr'o gamă de râs, ca un bâzâit vesel de femee încântată că trăeşte. „Şi de-atâta timp nu mi-ai făcut vizită. A trebuit să te invit... Mărturiseşte că vrând-nevrând te-ai simţit dator să vii.

— O din contră ! exclamă Vangheli şi se gândi că Nataliţa îl tutuia.

Işi aduse aminte de reflexiile preşedintelui şi-i fu necaz că'ntârzia să se dea pe brazdă.

De-alături, venea zgomot de linguriţe, de cesti, tot zgomotul ceaiului ce se pregătea,—şi se deslusea şi un glas de bărbat pe care Vangheli îl recunoştea.

— Aud, mi se pare, glasul domnului Dragnea.

— Da... gospodăreşte... zise Nataliţa râzând.

— Am avut fericirea să-i fac cunoştinţa.

— Oh... fericirea... râse ea, lungind buzele şi punând într'o ciudată nedumerire pe vizitator.

Dar o uşă se deschise şi o fetiţă, cu picioarele goale şi ţărăneşte îmbrăcată, apăru aducând o tavă plină cu tot felul de dulciuri, două cesti, rum, şi un greu serviciu de ceaiu, în argint. In acelaş timp Vangheli zări mâna soţului care închidea uşa.

Fetiţa venea încet, cu bustul cam dat pe spate şi îndoit sub greutatea tăblălei pe care o ţinea strâns cu amândouă mâinile, speriată să n'o răstoarne.

Insfârşit o aşeză pe-o măsuţă şi Nataliţa şi Vangheli se treziră faţă în faţă, alături pe o aceiaşi canapea.

Ea zise fetiţei :

— Nu sunt acasă pentru nimeni... înţelegi ?

Glasu-i devenise poruncitor, întru nimic asemănător dulcegăriei ce-o întrebuinţa faţă de Vangheli.

Ii servi ceaiul c'o agilitate expertă, în mişcări scurte şi sacadate, vorbind veselă şi trecând dela o idee la alta, indicând fapte şi păreri dar fără să le adâncească. Vorbind, avea aerul că stă ca pe ghimpi negăsindu-şi locul şi oferea când o linguriţă de rum, când o prăjitură, se 'nvârtea se sucea, apropiindu-se.

Vangheli simţi pulpa ei, lipindu-se de-a lui.

Căldura piciorului îi făcu plăcere. O privi, şi o văzu scânteetoare, înfrumuseţată de-un val ce-i îmbujora obrajii. Atunci el îi prinse mâna, şi se mira singur de îndrăzneala-i. Dar ea îşi lăsă mâna, o strânse pe-a lui, zâmbi şi, sculându-se de-odată, începu să-l sărute. Rochia-i păru că se deschide singură, sânurile-i, încă tari, pline, fierbinţi se iviră înnebunindu-l. Sări din loc pe genunchii lui, şi-i cuprinse gâtul cu unul din braţe.

Vangheli o atrase, o lipi de pieptu-i ; apoi, deodată se desprinse, privind spre uşa pe care dispăruse slujnica, şi'n dosul căreia bănuia încă prezenţa soţului.

Nataliţa avu un zâmbet, pătrunzându-i grija.

— Dragul meu,—zise ea şi-l atrase şi mai aprins spre dânsa,— de ce te temi ? N'o să ne supere nimeni, fii sigur, am spus doar fetei că nu sunt acasă.

— Dar domnul Dragnea ? şopti Vangheli.

— Oh ! bărbatu meu !.. exclamă ea şi începu să râză cu hohot... El... el nu există.

Şi-i şopti în urechi, sărutându-l şi lipindu-l de sânurile ei, povestea lor, a ei şi a lui, ea boeroaică şi el om de rând, intrat în casă la ea din voia părinţilor ce puseseră nădejdi prea mari în ginerele ales. Era de mult şi părinţii au murit. Ea s'a emancipat, cum şi trebuia, căci soţu-i se arăta prost şi în loc să restabilească averea, mai mult o încurcase. Aşa şi-au stabilit rolurile : ea liberă şi el în umbră, mai mult un îngăduit, răbdat la ocazii şi'n funcţie mai mult pe-afară, ori pe scara de serviciu.

— Dar dacă totuşi intră ! şopti din nou Vangheli.

— Nu, nu intră nimeni până ce nu chem ! zise Natalita sărutându'l pătimaş... Vino... ci vino odată.

Şi'l atrase în una din odăile de-alături,—iatacul ei !..

Se înoptase de tot când ieşi Vangheli. In poartă, la lumina unui felinar chior, recunoscu pe Dragnea care'l salută, urându-i noapte bună.

— Dobitocul ! Pare că-mi mulţumeşte pentru coarne. Să le poarte sănătos.

Şi grăbi pasul, gândindu-se :

— Ei da ! cine-ar fi crezut ?.. O boeroaică să se dea mai repede ca ţărancele ! Bună bucăţică, şi-a dracului muiere.

Începu să fluere mulţumit, înnălţat parcă în propria-i stimă.

— Măi !.. care va să zică aşa merge !

Şi se simţi stăpân pe tot şi pe toate, frumos şi ca nici odată mai puternic.

Se gândi la balul de-a doua zi dela Negură, şi iar începu să fluere.

Când intră în hotel, Alexandru Cantacazi chefuia încă şi la masa-i veniseră şi câte-va femei. Incet, Vangheli se stecură prin culuoare ca să nu-l prindă vr'un cunoscut şi se retrase în cameră la el.

Adormi greu însă. Gânduri de mărire îl purtau în leagăn înflorit, şi până în ziuă îl urmări prin somn cântecul lăutelor şi strigătele vesele din sala ospăţului.

LUDOVIC DAUŞ

In curând va apare de

F. Aderca

Domnişoara din strada Neptun

Fantazie erotică

Când vine amintirea în orele târzii
Odată cu amurgul ce arde în ferești,
In visu-mi care doare deodată reînvii
Și mai frumoasă parcă din doruri calde creşti.

Te 'ntruchipezi alene din jocuri de imagini,
Din simțurile mele, în care te-am închis
Precum poetu-și strânge în neatinse pagini
Tot aurul și focul unui himeric vis.

Deși îmi ești departe, ca un artist viclean
Eu te refac în minte și'n doru-mi care plânge,
Femeie neuitată, cu buze de mărgean,
Cu fruntea ca de ceară și fața flori de sânge.

Și ești a mea întreagă în visul meu de-o oră
Și te 'ntrupezi mai vie în dulcea mea minciună,
Cu pletele-ți în care-s luciri de aurora,
Cu ochii mari și vineți ca cerul de furtună.

Ești tu îmbălsămată ca un mănunchi de flori,
Cu brațe moi și albe și vine albăstrii,
Cu pieptul ce se mișcă ca porumbei ușori
Cu mlădieri ritmate de ape pururi vii.

Și parcă nici o clipă acum nu ne desparte,
Răsufletu-ți mă arde mereu tot mai aproape,
Și că 'ntr'o 'nfiorare sălbatecă de moarte
Iți simt pe neștiute sărutul pe pleoape.

Dar ca un joc de umbre se sfarmă amăgirea,
Tu iar te pierzi în zarea din care te-am culeș,
Mai singură și tristă se simte-acum iubirea
Și toată suferința mai plină de 'nțeles.

Sunt singur pe terasa umbrită de amurg,
Pe cerul vânăt trece risipa unui stol
Și cum albastre umbre din cupa serii curg
Alene-mi cade brațul ce l'am întins în gol.

ION SÂN-GIORGIU.

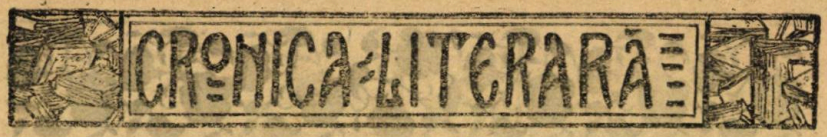

POETUL MIHAIL SĂULESCU *)

Mihail Săulescu a avut cea mai necesară stare de spirit pentru a filosofa: mirarea.

Poetul e un curios nepotolit. Mi-l reamintesc de la cenaclurile de Luni ale „Convorbirilor critice" ascultând şi cerând lămuriri despre toate. Era un om care pentru a învăţa ceva nou, nu se da în lături să-şi mărturisească neştiinţa. Ţinea bine minte orice lucru; iar ideile din cărţile de filosofie se înfigeau adânc în suflet.

Săulescu nu a făcut studii înalte. Cu mult puţinul ce l'a agonisit de prin şcolile pe cari le-a frequentat avea tocmai atât cât se cere cui-va ca să nu fie analfabet.

Şi totuş câtă bogăţie sufletească nu se desprinde din versurile ce ni-lea lăsat în cele două volume!

Cărţile pe cari se căsnea să le înţeleagă îi dădeau cadrele largi, scheletul lucrurilor. Săulescu le umplea printr'o minunată intuiţie; spontană şi limpede ea îi lumina sufletul. Îţi făcea impresia în unele poezii că stai de vorbă cu un filosof.

Nu e taină mare să nu-l preocupe pe Săulescu.

Vedea lucrurile uneori cu ochii copilului—foarte explicabil pentru unul care numai prin intuiţie ajungea la ele — se întreba aproape cu naivitatea copilului, răscolea pe alţii şi chinuia, chinuindu-se şi el în acelaş timp cu întrebări nerezolvate.

De aceea spuneam că Săulescu avea nnmai cheea înţelepciunii care e mirarea.

Dar câtă pasiune, câtă poezie şi mai ales câtă sinceritate nu scapără din poemele sale lungi, diluate, uneori chiar monstruoase ca technică!

Săulescu avea o limbă armonioasă în sonoritatea versurilor sale. Alteori acelaş vers discret plutea ca un vag regret deasupra tuturor lucrurilor mărunte şi de interior sufletesc.

Mihail Săulescu era un nelămurit. Se apleca răbdător asupra lui însuş şi în migălelele cu vârful acului înfipt în sufletul său, se căuta pe sine şi adeseori în sine descoperea pe alţii în vecinicele înrudiri dintre suflete:

Şi vin! Nu-i numai unul şi nu eşti numai tu
Acel care-mi bătu...
În fiecare picur de ploae de afară
E-un pas pornit să-mi strice tăcerea solitară
E-un pas al unor oameni ce-mi sunt necunoscuţi
Dar care mă deşteaptă din somn şi cari mă cer
Cu-atât mai jalnic par'că, cu cât sunt mai tăcuţi,
Ca să-i urmez în noaptea adâncă 'n care pier,
Călăuziţi de-o rază ce nu mai e în cer...
(Când plouă)

*) Cu ocazia celei de a patra aniversare a morţii sale.

In poezia filozofică Săulescu ar fi ajuns un poet de valoare. Inclina de-oparte spre miniatura psihologică, de alta spre aspectele mari de dincolo de ea. Avea o viziune clară de solidaritatea vieţii noastre cu a întregului univers, ar fi păşit repede spre panteism, chinuit cum era vecinic de ideea înfrăţirii sufletului nostru cu forţele divine care trebue să fie undeva. Săulescu nu se cântă niciodată pe sine, preferând cea ce e mai general în viaţa noastră, Iubirea chiar e pentru el un aspect cosmic. Gândirea lui se învestmântă simbolic. Avea toată mlădierea graţioasă, proprie deci să încapă într'un vers, iar neprecisia ei deştepta resonanţele puternice ale infinitului care ne înconjoară. [1]) Cu aceste predispoziţii Săulescu a reuşit să închege două poezii definitive în contururile lor: *„Ultimul credincios“* şi *„Iuda“*.

Săulescu simţea nevoia credinţii. Il durea lipsa ei:

Un credincios barbar s'a sinucis în mine!
Desesperat de golul credinţii 'ntârziate,
In nu ştiu care templu de piatră în ruine
Un credincios barbar s'a sinucis în mine
Si mi-a murit un frate
(Un credincios barbar)

Poetului îi trebuia un suport moral de care să-şi razeme desnădejdea. Ateismului său îi va da forma unei atitudini etice definitive. Se va deprinde cu ideea că adevărata Dumnezeire e mută şi că cei ce au făcut-o să vorbească şi să promită fericiri sunt tot oamenii.

Divinitatea devine umană. Panteismul său de modern mulţumit de înfrăţirea sufletului cu forţele naturii — singura divinitate — trebuia ridicat la valoarea unei convingeri pentru a fi mângâetor.

Pentru zeii antropomorfici, fie ei păgâni, fie ei creştini, poetul manifestă, atât în *Iuda* cât şi în *„Ultimul credincios“*, indiferenţa vecină în unele lucruri cu imprecaţia desnădăjduită:

O, cine ştie poate e totul o părere
Şi 'n van întregu-mi suflet îndurerat te cere:
Când la 'ntrebarea-mi tristă răspunde totul nu
Părere poate este că eşti acela tu;
Părere că eşti tată al vieţilor eterne,
Că singur peste noapte eşti tu stăpânitor,
Căci altfel peste slavă-ţi acuma nu s'ar cerne
Pustiul care cade pe cele care mor

Iar de-ai vorbit vreodată poate că eu ţi-am spus
Cuvântul sfânt, puternic, cuvântul tău de zeu
Şi eu ţi-am dat domnia tăriilor de sus,
Deşi trăiam în mine şi singur numai eu,
Robindu-mi libertatea părerii ne'nţelese,
Că peste tot şi toate doar tu ai fost mereu,
Că peste tot şi toate voinţa-ţi stăpânea
Pe câtă vreme, Zeus, erai făptura mea!
(Ultimul credincios)

1) „In parc“ aminteşte de „Le lac“ al lui Lamartine, nu numai prin atmosfera vaporoasă a poeziei, dar şi prin amănuntele ei.

Opera lui Săulescu este o dovadă spre ce înălțimi de poezie duce simpla atitudine intuiționistă în fața marilor probleme. In cazul de față ea încetează de a fi pur interogativă, pentru a deveni definitiv constructivă. In poezia socială [2]) spre care poetul se îndrepta în ultimul timp aceiaș intuiție poetică îi. înlesnise forme primitive de material brut.

In sufletul lui de autodidact lucrurile mari luau zi de zi forme uriașe.

I-a lipsit numai timpul pentru a le înfățișa așa cum le simțea.

In graba de a lucra, era parcă o presimțire a morții ce îl pândea. Ultimul său volum publicat „Viața" cuprinde atâta material nelucrat, cât să umpli două volume de versuri cizelate.

Opera lui Săulescu îți face impresia unui atelier de pictură cu pânze multe începute în feluririte culori, svârlite în mii de tonuri, toate însă în așteptarea ultimei linii de maestru.

MIHAIL IORGULESCU

Teatrul Național: DOMNUL NOTAR

In „Domnul Notar" degeaba vom căuta o acțiune teatrală obișnuită ,cu trucuri și sfori, cu vorbe de duh și amorezi spilcuiți. Conflictul nu este între doi oameni, ci între două lumi. Deacea se pare că actele sânt puțin legate între ele, că în al doilea nu găsim o continuare directă a ciocnirei din actul întâi, iar în al treilea căpătăm un desnodământ provocat de al doilea ca o urmare la cele petrecute în actul întâi. Acțiunea „Domnului Notar" este evoluția sufletească a celor două lumi puse față în față, care trebue să se ciocnească și ciocnirea cărora conține elementele unui puternic dramatism.

Deoparte poporul cu credințele lui strămoșești, cu năzuințele lui curate, cu nevoile lui rezultate din apăasrea atâtor veacuri, cu deștepterea lui spre o viață mai bună, mai liberă: de altă parte cei eșiți din sânul poporului dar care au pierdut orice legatură sufletească cu dânsul, care în străinându-se au devenit asupritori mai înverșunați decât cei firești, care își bat joc de cei le-au dat viață, a căror putere este brutalitatea admistrativă. Deoparte Nicolae Borza, Solomon Nicoară, Toderaș, Lina, împreună cu toți țărani, cu învățătorul, cantorul și ceilalți; de cealaltă parte notarul Vălean, Ieronim Blezu, jandarmul Gal Șandor, Otilia; iar la mijloc câțiva slabi de înger, câțiva nehotărâți, Mitruț, Hopârtean, Ana, pe care numai clipele mari pot să-i arunce

2) „Capitala" e inspirată direct de *„Nocturne parisien"* al lui Paul Verlaine.

într'o parte sau într'alta. Deoparte cei cu rădăcini adânci, legaţi de pământul şi legea strămoşească, de altă parte cei desrădăcinaţi, cărora vijelia vieţei şi a împrejurărilor le-a rupt rădăcinile, iar la mijloc câţiva ofiliţi, gata să se prăpădească...

Antagonismul dintre cele două lumi, fireşte, creşte şi se accentuează clipă cu clipă, până când ajunge o scântee cât de neînsemnată ca să isbucnească şi să nu se poată potoli decât cu distrugerea uneia. Legătura dintre ele o fac tocmai cei slabi, tocmai aceia, care fiind slabi, pot şi trebue să provoace, fără să ştie şi fără să vrea ciocnirea decisivă.

Gruparea aceasta a personagiilor dovedeşte din capul locului simţul teatral al autorului. Căci odată gruparea stabilită nu mai rămâne decât cadrul exterior pentru ca conflictul să se închege, ciocnirea hotărâtoare să se întâmple şi toată drama să se desfăşoare drept, fără întorsături care în împrejurările date, ar fi fost inutile şi protivnice concepţiei.

Şi findcă gruparea era făcută pe sentimentele şi pasiunele — ca să zicem aşa — politice, era fatal ca şi cadrui în care se va deslănţui acţiunea să fie politic.

Asfel a trebuit ca ciocnirea dintre cele două grupuri să sa petreacă într'o împrejurare unde vederile şi sentimentele personagilor să iasă pe deplin în evidenţă. Şi nu se putea ceva mai bun decât o alegere de deputat.

Notarul Vălean e certat de doi ani cu socrul său, Nicolae Borza. Sânt două firi care niciodată nu se vor putea înţelege. Notarul, ademenit cu tot sufletul de spoiala culturei ungureşti, are ordin să aleagă pe dr. Ieronim Blezu, funcţionar din minister dela Budapesta, unul tot atât de înstrăinat ca şi el, cu care se potriveşte şi la suflet, şi la vorbă, şi la fapte. Evident că ţine să-l aleagă cu ori-ce preţ. Intâi deci dă instrucţi jandarmilor. Aceştia sânt sprijinul cel mai eficace. Coruperea prin bani nu prea promite rezultate fericite. Mitruţ, pristavul a colindat degeaba tot satul, n'a putut strânge mai mult delât 13 voturi. Fireşte că nici Mitruţ nu şi-a dat prea multă osteneală. Este el slujbaş, nici vorbă, dar are şi el sufletul lui care-l trage de partea satului, de partea românilor... Findcă înainte, sub notarul Busuioc, a slujit el zece ani şi au mers mână în mână cu satul. Ce-i el de vină dacă Văleanu se îndepărtează cu totul de popor?

Notarul însă mai are o nădejdie: socrul-său. Cu toate că nu-şi mai vorbesc de atâta vreme, totuşi se gândeşte să facă o încercare. Avâdu-l pe Borza, jumătate sucesul ar fi asigurat.

Intrevederea dintre notar şi Borza însă înăspreşte şi mai rău lucrurile, căci bătrânul nici nu vrea să audă de propunerile ginerelui. Dinpotrivă, când notarul, după rugăminţi ajunge la ameninţări, Borza se îndârjeşte şi mai mult şi se desparte cu totul de Văleanu.

Aci se isprăvrşte actul întâi care este o expunere bună şi în care conflictul porneşte cu o claritate şi o vigoare surprinzătoare. D. Goga se serveşte de mijloacele cele mai simple si mai naturale. Caracterele se reliefiază din vorbele şi faptele lor cu o preciziune rară.

Atmosfera întregei drame se creiază dela cele dintâi replice şi se încarcă clipă su clipă.

Aşa ajungem la cele ce se petrec în actul al doilea. Văleanu s'a însurat cu fata lui Borza numai că să-şi asigure alegerea de notar şi pentru zestrea ce i o dăduse bătrânul ţăran. Indată după ce s'a aşezat mai cu temei în sat, şi-a găsit o ibovnică, pe d-na Otilia Sfetescu.

Minunată este d-na Otilia aceasta care reprezintă un deosebit soiu de desrădăcinaţi, pe acei ce vin în ţară ca să înveţe a despreţui ţăranul şi a pierde legătura firească cu poporul. Doamna Otilia a fost la Bucureşti, întâi ca servitoare, pe urmă avansând mereu până a ajuns... cocotă, cu chefuri la Flora, cu plimbări la şosea, cu baluri mascate. etc. Şi când se întorcea în Ardeal e... „madamă". Ţăranii sânt mojici, vorbeşte... radical, s'a boerit. Un singur lucru i-a rămas din naştere: ura împotriva ungurilor.

La doamna Otilia îşi petrece notarul clipele lui de fericire. Aci îl găseşte Borza călăuzit de Toderaş care a iubit pe actuala „notăreasă". Borza, descoperind şi această nelegiuire a ginerelui său, aduce satul...

Scena de mulţime e clădită admirabil. D. Goga a prins aci psihologia mulţimii cu o intuiţie artistică deplină. Fiecare amănunt e la locul său. Intră toată lumea bătându-şi joc de notar şi de Otilia care s'a închis în casă. Un copil strigă: trăiască Niţă Florian, candidatul român! Cârciumarul evreu e naţionalist fricos. O glumă pe socoteala notarului. Invăţătorul conduce corul. Vine Toderaş beat, aruncă o sticlă în geamul madamei, care începe să plângă înăuntru. Glumele mulţimi. Popa intervine. Popa ţine un discurs şi cheamă pe notar afară să-l vază lumea. Mulţimea aprobă până şi proverbul latinesc din care nu pricepe o boabă. Notarul ese. O clipă mulţimea simte respectul în faţa autorităţei. Copilul strigă iar să trăiască Niţă Florian. Apare în uşe Otilia. Huidueli. Vine Borza cu fata. Scena culminează. Sosesc jandarmii, chemaţi dinainte de Văleanu, şi risipesc lumea...

Actul al treilea ne aduce în faţa faptului împlinit. Revolta e generală şi unanimă împotriva notarului, autorul tuturor neleguirilor. Răfuiala se apropie. Mitruţ s'a hotărât: se lasă de pristăvie, se dă făţiş cu satul. Preotul Nicoară îi arată notarului singurul lucru ce-i rămîne de făcut: să şi dea demisia. Notarul însă s'a îndârjit şi el din ce în ce mai mult cu cît şi-a sporit fără-de-legile. Ridică arma chiar asupra preotului, dar în faţa seninităţi acestuia nu poate trage. Ana fata lui Borza, nevasta notarului, s'a hotărît şi ea: se întoarce acasă, leapădă trenţele nemţeşti care nu i-au adus decît umilinţe şi suferinţe. Răfuiala cea mai mare însă e între Borza şi fostul lui ginere care trebuie să-i dea zestre înapoi. Văleanu s'a schimbat par'că într'o fiară. Toată scîrba lui pentru Borza şi-o varsă în fraze veninoase pînăce, însfîrşit, se repede la icoana din perete cu cravaşa. Asta pune vîrf la toate. Borza îl gîtue...

D. Goga întrebuinţează aceleaşi mijloace şi aici ca şi în actul întîi: simplicitatea, naturaleţea, sobrietatea. Desnodămîntul se precipită impetuos şi fatal, încheind drama ca o pecete.

L. REBREANU

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

Au apărut de colaboratorii Șburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

Editura ALCALAY & Co.

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI

Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY & Co.

IN CURÂND VA APARE

CATASTROFA

TREI NUVELE

DE

L. REBREANU

Editura ALCALAY & Co.

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

ANUL II. No. 33

LICEUL „GH. LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . . L. Rebreanu (IV)
Alice Soare . . . . Căminului meu
Hortensia Papadat-Bengescu . . Dascălul Gore dela Sf. Vineri (I)
Alexandrina Scurtu . Joc
B. Luca . . . . . Unei file albe

CRONICI:

Virgiliu Moscovici: Alexandru Macedonski
Mihail Iorgulescu: Teatrul Național,
VLAICU VODĂ, de A. Davila.

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU Biblioteca Profesorilor 4171

Apare Sâmbăta

UN LEU

A apărut:

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

COPRINZÂND:

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poezia Populară.

Lei 12

Editura ALCALAY & Co.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 33 25 DECEMBRIE 1920

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA
Director: E. LOVINESCU

L. REBREANU

— SFÂRŞIT —

Romanul d-lui Rebreanu reprezintă realizarea integrală a idealului semănătorist. Ceia ce n'a reuşit să ne dea tendenţa agresivă şi lirismul romantic al acestei şcoli literare, ne-a dat realismul viguros al d-lui Rebreanu: epopeia ţărănimii noastre, prinsă în celula vieţii unui sat ardelean. Rurală, prin situare, nu e încătuşată totuşi în atitudinea unei formule exclusive; îşi lărgeşte deci cadrele înglobând şi pe conducătorii imediaţi ai poporului: învăţătorul, „domnul părinte", avocatul candidat la deputăţie, tânărul poet luptător naţionalist. Ascensiunea nu merge mai departe; dar şi în aceste limite modeste e destul loc pentru jocul slobod al factorilor esenţiali ai românimii de dincolo; nu dă impresia decapitării voluntare pe care ne-o dădea literatura semănătoristă. Lipsită, de altfel, ca şi semănătorismul de orice ideologie, de orice preocupare pur artistică, de latura speculativă şi analitică, epopea scriitorului nostru o domină şi prin lărgimea concepţiei şi prin vigoarea constructivă de adunător de materialuri pentru piramide faraonice, dar mai ales prin acea obiectivitate fundamentală care o scoate din inferioritatea literaturii de luptă, înălţând-o pe treapta unei creaţiuni fără cauze eficiente şi finale vizibile.

* * *

In psihologia eroului principal scriitorul a întrebuinţat simplificarea artei clasice... Ion e redus la un singur instinct tot aşa după cum eroii lui Molière se cristalizează în jurul unei singure pasiuni. In cele mai însemnate creaţiuni ale lui, Balzac a accentuat şi mai mult procedeul, la adăpostul unei viziuni unice; bogăţia neegalată a amănuntului susţine enormitatea caracterelor. Concepţia nu este însă în spiritul adevărului; nu este deci nici în linia naturalismului. O pasiune absorbantă e un caz rar; arta trebue turnată în tiparele multiple ale vieţii. Nefiind numai o abatere dela generalitate, singularizarea prejudiciază şi interesului dramatic...

Intr'un suflet dominat de o singură pasiune nu mai sunt cu putinţă ciocnirile. In Harpagonul lui Molière conflic-

tul dintre avariție și dragoste era încă posibil; în monomanii lui Balzac, pasiunile sunt exclusive. Ca și baronul Hulot sau Goriot, Ion e lipsit deci de interesul unei lupte interne. „Glasul pământului" îl stăpânește; în fața lui totul tace. Numai din spirit de simetrie, i s'a adăugat și „glasul iubirii". Cele două impulsiuni se succed însă. Ajungând în stăpânirea pământului dorit, Ion se umanizează; devine un om ca oricare altul: poate deci iubi pe Florica, fără ca dragostea să-i contrarieze marea și unica pasiune a vieții. Prin succesiune, s'a eludat însă nu numai conflictul ci și adevăratul interes dramatic. Lipsit de el, Ion este tratat totuși cu amploare epică. Unitatea lui sufletească îi dă proporții impunătoare. Simplu, frust și masiv, el pare crescut din pământul iubit cu ferocitate. Prin gesturi voluntare și tenace, condiția lui umilă se topește în imensitatea simbolică a unei creațiuni chtoniene.

* * *

Impasibilitatea neclintită a scriitorului îi subliniază și mai mult realitatea. Nici o atitudine: eroul merge până la odiu și crimă pentru a se umaniza apoi, în liberul joc al unor acțiuni, pe care nu le comandă nici o intenție sau rezervă; e o forță ce se destinde prin virtutea legilor ei interioare Scriitorul n'o înfrânează nici n'o accelerează; nicăeri nu simțim opera unei mâini febrile.

Cu aceiaș supremă indiferență sunt tratate și celelalte figuri secundare. Învățătorul Herdelea, popa Belciug, Ana, Florica, Titu, Vasile Baciu, Pintea, Zăgreanu, Grofșoru și toți ceilalți, atât de numeroși și de individualizați, suflete simple și unitare, se desfășoară din imboldul resortului lor intern, în acțiuni bune sau rele, morale sau imorale, fără preferință și fără nici un accent de simpatie sau de antipatie. Impasibilitatea scriitorului în fața vieții devine și mai impresionantă în fața marelui act al morții. Sinuciderea lui Avrum și a Anei, moartea lui Dumitru sau a lui Ion, sunt povestite cu o indiferență atât de totală în cât egalează indiferența augustă a naturii înseși în fața fenomenelor biologice. In această epopee, interesantă mai mult prin amploarea totului, sunt pagini ce vor cunoaște, desigur, solemnitatea antologiei.

* * *

Unei literaturi, care abia acum începe să se înfiripe în elaborațiuni mai subtile, chinuită și fecundată totodată de o ideologie, de o vibrație nervoasă, de probleme de conștiință, vehiculată prin complicate procedee de analiză și de stil, unei astfel de literaturi nerealizate încă definitiv, dar care se poate presimți prin atâtea eforturi remarcabile, e o fericire că i s'a pus substrucția solidă a acestei epopei țărănești. Pentru a justifica trepidația nervoasă, dezordonata bogăție

de sensații, incomparabila putere de analiză, exuberanța lirică, febrilitatea intelectuală a literaturii d-nei Hortensia Papadat-Bengescu—de pildă—trebuia să arătăm alături blocul granitic, rud dar solid, al lui *Ion*.

E. LOVINESCU

P. S. In articolul meu asupra *„Literaturii d-lui Camil Petrescu"* am amintit și de alți scriitori cu aceiași atitudine față de războiu. Am omis însă pe d. B. Luca adevăratul precursor al d-lui Camil Petrescu. Intregul volum de versuri publicate sub titlul de *Golgota* (1916-918) respiră aceiaș atitudine sufletească și atmosferă literară. Umanitarismul este însă mai pronunțat și deci mai tendențios. Ii lipsesc d-lui B. Luca doar suflul și vigoarea realistică pentru a nu fi rămas în umbra discretă a inițiatorilor.

E. L.

Căminului meu

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORALĂ

Cuib, de furtună jalnic sfărâmat,
Căminul meu, îți zic rămâi cu bine,
Eu plec, și 'n urmă nimeni după mine
Nu plânge pasul meu îndepărtat.

La vatra ta, în locu-mi, alta vine
In haină de minciună și păcat,
Să și încălzească visul ei furat,
Nepăsător, pe proaspete ruine!

Dar lucrurile care-au fost a mele,
Pe care le-am ales cu drag chiar eu,
Care au trăit cu mine vremuri grele

Și clipe 'n care-am plâns pe Dumnezeu,
O vor primi, străină, printre ele,
Păstrând pecetea sufletului meu!

ALICE SOARE

DASCALUL GORE DELA SF. VINERI

I

— Ca potârnichile!.. Fugeau... se făceau nevăzuţi.. nu ştiai de unde să-i iei!... Nu erau buni de nimic. Numai de jocuri, de defilare, de încurcat lumea cu pretenţiile lor de corporaţie !.

Laura era necăjită. Găsise înfirmeria pustie. Intârziase întâmplător o jumătate de ceas şi niciunul nu era la post. Alt-fel, făceau bătae care să fie numiţi cu diferite servicii la gară, Domnii Cercetaşi !

La gară era desigur un loc privigiliat. Treceau zilnic trenurile. Tot războiul defila acolo încărcat deocamdată pe transporturile aglomerate şi sgomotoase. Treceau convoiurile lungi ale refugiaţilor cu pitoreasca lor durere umilitoare; misterioase trenuri oficiale cu storuri lăsate peste echivocul trist al împrejurărilor; lungi, nesfârşite trenuri militare, ducându-se spre nu ştiu ce şi nu ştiu unde, dar spre ceva care te exalta îndurerându-te şi care pe ei, pe soldaţi, îi exalta fără conştiinţa durerilor ce se pregăteau, cașicum priveau peste ele, peste ei înşisi, peste suferinţa şi sacrificiul vieţei, la fericirile dobândite.

Se exalta atunci şi zelul micilor cercetaşi care cu o grabă şi îndemânarea neasemuită împărţeau fructele, tutunul, darurile iubirei colective către aceşti drumeţi ai unor probleme uriaşe şi sângeroase, care porneau veseli, înfloraţi, nepăsători şi hotărâţi.

Circulau cu repeziciune cofele cu apă; apa blagoslovită ca o aiasmă, pentru care cucoanele elegante, boerii îndestulaţi aveau mulţumiri pe buzele, însfârşit, umezite din pomana gobelet-ului comun, muiat neobosit în găleata mereu împrospătată.

Acolo, erau minunaţi. In zarva aceia nevoia lor de agitaţie găsea prielnicie. Erau râsete, ghionturi, întrecere; era mai ales atmosfera de încurcătură, de haz, de mişcare aiurită şi huet, care umplea tot văzul, tot auzul, tot locul, în timpul cât trenul se oprea, şi care înviora cu pulsaţia asta febrilă şi nomadă pulsul înţelenit al răstimpurilor sarbede şi consternate. In bâlciul ăsta ambulant, vârsta lor neastâmpărată şi nepăsătoare, găsea avânturi scurte pentru o muncă nestrunită nici de fire nici de vre-o pregătire.

Dar pe urmă!.. In infirmeria umbroasă şi tăcută, la lucrul regulat şi atent, se îndărătniceau.

Rar unul, doi, mai blajini, mai devotaţi, o ajutau,

Cel mai bun plecase din ajun. Un băiat mai mare ca ceilanţi, cam greoi la vorbă, la mişcări, încetinel dar trainic la judecată şi şi cu un suflet unde va înăuntru, mocnind ascuns focul sacru al unui patriotism fanatic.

Era priceput, harnic ca o femee, ordonat şi tihnit. Până în ultima zi lucrase cu ea, pregătind soluţii, aşezând rafturi, sterilizând pansamente.

Se înrolase voluntar, turmentat de nevoia sacrificiului, zidit în pasiunea eroismului. Nu era în el frenezie, nici avânt. Era o fire masivă şi domoală în care pornirile se încleşteau într'o voinţă încăpăţânată.

Dintr'o familie de oameni mijlocii care vor fi trăit cu nevoile lor în viaţa mică a mahalalei de provincie, epoca asta venise să le deştepte o latură din fire, până atunci nefolositoare, şi de la tatăl ţintuit de paralizie pe nn scaun de mizerie, pânăla ultimul băeţaş de şase ani se reliefase în ei, înălţându-i deasupra vieţei lor de mărunţişuri, acel sentiment cu care te naşti cşsi cu un talent şi care la popoarele unde se educă devine patrimoniul raţiunei naţionale.

Intr'o zi făcând scamă pe genunchi, spusese Laurei că pleacă voluntar. Se uitase la el mirată.

„Sunt prea mare ca să fac un serviciu aşa de uşor, Doamnă!" spusese roşindu-se tare. Apoi sfios dar îmboldit de sentimente ce-i deslegau vorba stângace, îi povestise cum fratele cel mic de şase ani ceruse plângând să fie şi el soldat, şi nici cu binele nici cu răul nu-l potolise nimeni, şi într'o zi dispăruse mai multe ceasuri şi se întorsese cu ochii cât pumnul de plâns, dar resemnat.

Fusese la căzărmi, la biroul înrolărilor, şi acolo Maiorul îi mulţumise pentru gestul lui de bun Român, dar îi arătase serios şi cu argumente, cum regulamentele se opuneau, şi cum trei fraţi plecând, el avea datoria să fie şeful familiei.

Un sentiment dublu de spaimă şi uşurare înfioră pe Laura. Ce noroc ca acel gest copilăresc să fi întâlnit din întâmplare un om de treabă, un om cuminte! Dacă cumva aceea iluzie fragedă ar fi întâmpinat la vârsta impregnelor indelebile uşurinţă, glumă, batjocoră sau indiferenţă? I se păru că vede o inimă mică trecând pe lângă un cuptor de uscăciune, şi salvată, păstrându-şi sacra ei umezeală.

Aşa dar secondantul ei plecase! Băiatul harnic şi supus, cu sufletul ascuns şi fanatic, cu gând îndărătnic de sacrificiu, cu patima roşie care cere să svârli trupul, hoit stângaciu, ca pe un morman stâlcit şi nefolositor, după ce ai dat sângelui cep, pentru taina aceea a ţarinei şi redempţiunei, pe care unii o poartă în vine cum poartă alţii beţia şi păcatul. O au în ei şi o săvârşesc şi nu poţi decât să vezi şi să crezi şi dacă chiar nu înţelegi să te închini. Căci e mai anevoie să probezi existenţa lucrurilor pe care le pricepi, decât să primeşti raţiunea lucrurilor care au existenţă.

După cum dorise, tânărul voluntar avea să moară într'un atac de infanterie. Mult mai târziu, adus în oraşul lui natal, Laura asistase la parada înmormântărei, privise cu emoţie şi melancolie coşciugul care închidea ermetic trupul cu capul—se spunea—tumefiat de lovituri; morman nefolositor din care mustul se scursese pentru„ taina aceea."

Cercetaşul M... Sublocotenent de infanterie, înrolat voluntar, şi care lucrase la blazonul modestei lui familii provinciale, şi la al patriei.....

Acum rămăsese cu prigorii ăştia micuţi şi svăpăiaţi... Nu era niciunul peacolo... Ii va trimete ea pe toţi la plimbare! Ii va scoate din slujba care le servea numai drept jucărie!

Nu ştia să se supere tare Laurenţia — decât pe viaţă şi pe ea însăşi — Către alţii o prindea mai bine îngăduinţa.

...Era aşa de soare azi, în adevăr!.. O mirişte poleită acolo departe; lumină minunată peste raiurile goale; tot locul îmblânzit, purificat de orice neguri; o claritate care pătrundea şi în suflet cu înseninarea ei odihnitoare...

Era frumos ce e drept!.. Din uşă privi în sus, în lături... Pe cer, la orizont... eternele limite ale dorinţei! Erau albastre, blânde, ca o faşă curată şi moale, pe rana îmblânzită...

..Nimeni!.. O gară fermecată... Nimeni absolut!

Strigă pe unul din ei şi vocea nu aduse nici un ecou. Nu se ivi nici un cap curios... nici un câine turbat din odihna lui la soare nu-şi schimba locul... Nu era nici un om... nici un câine... Frumos!..

I se păruse spre magazie, unde erau înşirate câte-va vagoane, un foşnet ca de iepuri. Peacolo or fi fost!

Nu mai chemă. Îi plăcu să fie singură. Ca într'o cetate înmărmurită la soare.

Dar nu era deloc apă! Găleata era mare, şi umplută atârnă prea greu. Aduse cu cana şi se aşeză cu uşa deschisă în dreptul spaţiului liber umplut de opalul vîu.

Ar fi muiat mâinele în el, în ceace era frumos caşi apa, mai subţire, mai uşor, mai suav ca ea... şi nu te îneca... şi te scălda... şi pluteai fără să înoţi... şi nu avea nume la fel cu divina substanţă... „Aer“.. nu era destul de frumos!.. nici „ether“ numai... „Cer“... Nu sus, ca o boltă de aquarelă pală.. Cer peste tot.. care umplea ochii şi răsuflarea.. în care mâinile vâsleau uşor ca aripi... Cer în pumni.. în pervazul uşei infirmeriei umbroase şi triste!..

Erau copii şi soarele îi adêmenise.

De alt fel, dacă nu se strica vraja, nici nu era nimic de lucru! nici un muşteriu!

Luase în mâini lâna albă şi iglţele argintii, dar stau pe genunchi. Parcă ţi-era somn de bine ce ţi era! de puţinul bine după atâta rău! De puţina odihnă!

Aţipea ceva în tine. Aţipeau neliniştea, grija vremurilor grele. Aţipeau sufletul şi gândul, strejile nenorocului. Aţipeau şi ochii. Erau senini şi plutitori ca şi lumina din uşă, dar deşi deschişi marî în lumină, aromea în ei privirea. Erau fericiţi fără să vadă, fericiţi fiindcă nu vedeau.

...O umbră pe ei şi pe pătratul curat al luminei...

O umbră neagră şi urâtă... nici pasăre, nici altă dihanie... O pată cu un desemn stâlcit ca vâsgăniile din basme...

Un om!

Se scutură; îşi despăienjeni ochii; trecu brusc la realitate. Abia opri o mişcare de nemulţumire... Şi nu era acolo niciunul! I-ar fi lăsat să o înlocuiască.

...Ce-o mai fi vrut? Alt pansament?.. Se deprinsese omul cu curăţenia higienică! Din fericire era vindecat. Îi spusese că nu mai are ce căuta.

Cel mai nesuferit dintr clienţii ei! Cel mai netrebnic!..

Unul din garda milițiană, care păzea acolo mai departe niște depozite.

Acum vre-o două săptămâni intrase în infirmerie, mărunt, uscățiv, cu figura contractă răutăcios de boală, cu ochii mici întunecați, îmbrăcat cu o manta lungă, ieșită, care-i atârna pe trupul slăbănog, cu o capelă prea mare înfundată peste fruntea îngustă și dungată cum era și fața. în cutele aceleași mișcări uricioase a mușchilor, cu gulerul ridicat tare peste o legătură groasă, murdară, care acoperea gâtul țeapăn.

Pela zece în dimineața acea, infirmeria era plină.

Cucoana Moașa nici nu putuse încă pleca în oraș. Erau și injecții de făcut. Dintre toate meșteșugurile micei medicine, era acel cu care Laura nu se putea deprinde.

Se uitase la brațul gol întins și la acul care se steriliza în vata aprinsă: Acul... flăcăra... pielea... Secunda când vârful subțire va rezista în epidermă!.. Era absurd dar era așa. Se uitase și la musafirul uricios cu gâtul sucit.

Acul păruse a-i scrâșui prin creer, prin față, prin toate fibrele. Nu se da înapoi când era o nevoie mare. Nopțile rele când gemetele chinuiau umbra dureroasă a sălilor de spital învingeau ori-ce șovăire. Dibuia atunci cu lampa mică și dosită, pentru ca o rază cât de slabă să nu se proecteze pe întunericul înspăimântat al orașului o fascie pală de lumină îndrumând stafetele rău făcătoare ale dușmanului care pluteau deasupra tutulor edificiilor mari. In ast fel de nopți, înfipsese seringa liniștitoare în brațul unui țigan pe care-l necăjeau dureri mai mari ca răbdarea lui hârjită.

Ea, care nu putea suferi efortul prin care vârful pătrundea în rezistența subțire a pielei apăsase cu două mâini în tovalul impermeabil și arămiu, gândindu-se că între rase și neamuri sunt atâtea diferențe fiziologice care le diferențiază sufletul și că e o comunitate așa de absolută în durere și moarte.

Dar când putea, ocolea perfidia crudă a seringei.

...Va pansa gâtul acela puțin invitător subt peticile soioase, subt gulerul ros și murdar; gâtul acelui cap mic și cu trăsăturile nimicite în covulsiunea brazdelor adânci, cu ochi mici înfipți în fața boțită și răutăcioasă.

Se mustrase. Făcea deosebire. Nu aducea același zel clienților: Ii îngrijea corect și nu aveau a se plânge. E drept că rănile proaspete, fețele încă afumate de proiectile, ale bieților, sosiți deadreptul deacolo dela măcelul mut și orb, spre care făptura ei năzuia într'o singură tensiune mută și oarbă, îi părea toate, ori cât de uricioase, mai duioase.

Cu vârful degetelor nemulțumite, desfăcuse gulerul omului care se ferea ursuz scrâșnind din dinți. Il durea tare. Dar ce antipatică suferință!

Când aruncase ultima cârpă, avusese un cutremur și o exclamație de scârbă violentă. Era un dezastru.

Un furuncul, desigur, dar fără echivalent în mizeria cu care tumefiase tot locul. O tumefacție de o culoare de vânăt abjectă. O bubă hidoasă cu țâțâni nenumărate care supurau o execrabilă putrefacție.

Cu o nervozitate neobicinuită zisese unuia din cercetași: „Dă-mi, te rog, repede pansamente și ține cuveta până când făc o soluție mai tare!„

Nu lucrà cu creolin decât rar, la cazuri urâte. Atunci lăsase să se îngroaşe apa cu desinfectantul. I se păruse că nimic nu ar putea purifica cloacul acela de murdărie.

Cu o dungă strânsă între sprincene şi un fior pe nări, începuse să lucreze. Era încarcerată toată ceafa, învrăjbite toate venele. Microbul desvoltat acolo era o cauză secundară şi accidentală. Ceace era demn de ramarcat era terenul pe care fericit, bogat, putregaiul înflorise, alimentat cu sânge stricat.

Omul acela mic şi uscat drena în el o licoare pernicioasă, ce-şi găsise cu bucurie debuşeul în aceia arborescenţă ramificată acolo prosper ca pe un gunoer prielnic.

Un desgust neasemuit o scuturase: Ticăloasă picătură de viaţă dăduse vieţei pe acel ticălos! şi păcătos curgea în toată făptura aceea, viaţa ei mizerabilă!

Mâinile îi albeau pe acel gât ca nişte instrumente strălucitoare şi curate. Apăsase uşor sus, aproape pe creştet, apoi spre umeri, pentru a goni dedeparte puroiul. Un urlet sălbatic răgise din suferinţa acelui nemernic.

— Aşa dar ticăloşia doare tare! — se gândise Laurenţia — ridicând presiunea. Omul încârligat tremura încă.

Mai uşor decât atinsese nu se putea—şi trebuia să lucreze cu o asanare provizorie în focarul acela. Avusese un sentiment de milă, de mila cea ma dspreţuitoare.

Cu tot desgustul ei rebel, adăogase arma cuvântului; glasul, cu care se îmblânzesc şi fiarele; şi unind atingerea îndămânatecă şi catifelată, cu îndemnul vorbelor îşi îndeplinise oficiul ei scârbos.

Omul păruse a se ruşina de cuvânt şi strângând dinţii într'o scrâşnire mică care însoţea operaţia ca un ferăstrău, gemuse mai slab, domesticit dar cutremurat de un fior asemene unei spirale electrice.

Laurenţia era palidă, cu fruntea prinsă într'o lespede, cu gâtlejul astupat, pecând feşele culegeau coptura verde ca mucegaiul şi zeama galbenă a unei fiinţe parcă anume făcută din murdăria lutului omenesc.

Simţea revulsia până şi cu ochii — şi mecanic spunea, cu o voce aspriţă fără voe de mizeria îndeletnicirei, cuvinte de încurajare: „Acum a trecut tot greul,. Nu e aşa că te-ai uşurat!.. Să mai rabzi niţel şi peurmă ai să te odihneşti bine... Mâine la pansament n'are să te mai doară!..

Apărările pe care corpul şi sufletul le iau instinctiv către lucrurile protivnice o izolau în plina lor realitate. Era abstrasă cu toate forţele sensibile dela lucrul ei abject. Practica abnegaţiunea; slujba asta nivela prin mizerie suferinţele, denaturând calităţile şi netezind cusururile, dar clientul de azi era repulsiv cu deosibire.

Subt înfluenţa vorbelor pacificatoare dar imperative, omul se domolise:„ Ăsta e puhav de tot„ — gândise Laurenţia —„ şi nu moare... Nu s'a dus cel puţin acolo la bătălie să-i pună capăt... Stă printre oameni ca o uimă pernicioasă, clocind viaţa asta bolnăvicioasă şi cu atât mai trainică!„

Il lăsase din mâini cu un răsuflet adânc şi se spălase neisprăvit şi cu furie.

Omul uşurat dar încă împuns de ultimile dureri, eşise brusc fără să mulţumească, nici să salute, ridicând gulerul murdar al mantalei lungi.

Urmase un tratament progresiv de câte-va zile până când se drenase treptat tot, şi aproape se cicatrizase. Ca rezultat medical era un adevărat succes. De vre-o trei zile aplicase ultimul pansament uscat, şi mulţumită că a scăpat de el, îl concediase.

Ce vroia în ziua asta pustie şi albă?.. Nu se vedea nimeni jur în jur... Tot era gol de viaţă subt soare rece...

...De unde răsărise?.. Deacolo de prin vre-un fund de magazii, unde păzea, Dumnezeu ştie ce!

Smulsă din aromirea plăcută, mişcă cu lene capul spre uşă. Omul înegrea pragul. Mai curat parcă niţel, mic, uscat, galben, cu ochii neliniştiţi de aceeaşi iuţeală care-i accidula caracterul respingător caşi înfăţişarea.

Era gătit de sărbătoare sau poate părea numai, în atmosfera de repaos şi sărbătoare a zilei limpezi, a locului curat subt soare şi în desuetudine.

Avea ochii împăienjeniţi de o lucire cenuşie, ca un oţel brumat. Poate tot din lumină.

Laura îl vedea foarte bine fiindcă sosirea lui era aşa surprinzătoare în liniştea singuratică.

După ce scoase brusc capela turtită şi largă, tăcea lângă uşă. Părea pironit de o idee.

„Nu mai ai nevoie de nimic"—zise Laura distrat—„Am terminat cu d-ta. Poţi scoate faşa, o poţi păstra... Cum vrei". Şi sfârşi.

Omul atunci dimpotrivă intră cu o mişcare hotărâtă.

. . . . . .

...Vă mulţumesc, doamnă, prea mult şi vă sunt cu mare recunoştinţă... Eu chiar vreau şi doresc şi nici n'am cuvinte să spui dar veţi dovedi... şi chiar felul meu nobil... Şi am a zice că dacă vreodată... fiind-că şi noi ştim... şi cea mai înaltă datorie de îndeplinit în conformitate cu tot ceeace... şi care vreau să vă spui şi să vă cer ceva care ţin şi doresc...

„Bine, băete,—întrerupse Laura nedumerită şi plictisită de îngâmfarea asta stupidă.—„Spune ce ai de spus şi dacă se poate voi căuta să te servesc".

Intreruperea îi convulsă obrazul de nemulţumire. Işi reluă suflarea.

— Dar dacă, fiindcă şi noi avem o educaţiune şi cunoaştem cele ce se cuvin, care răspund şi corespund... şi pentru îndeplinirea devotamentului...

„Bine băete!" zise silnic Laura. „Spune mai repede ce nevoie ai! La domnul Prefect? Sau cu armata? Ca să ştiu despre ce e vorba".

Acum părea enervat şi reîncepu cu glasul mai pornit:

— Să vedeţi că şi noi ăştia, ştim şi suntem în stare.—Apoi într'un avânt liric:—Cucoană Moaşă, vă spui! După cum că viaţa întreagă, Cucoană Moaşă!.. Căci nu e după cum s'ar crede! Eu dascălul Gore dela Sf. Vineri... Un Dumnezeu din cer... şi nici diavolul.., şi toţi cei şapte copii. Eu dascălul Gore... Ca o Icoană a sfintei, Cu-

coană Moaşă... Şi nici cerul atâta... Pe cinste şi pe cuvânt... Pe muiere o omor cu toţi plozii ei... Urma ei să nu se vadă... şi nu se încape... Puterea mea... Când vreau ceva se face roşie dinainte... Ca pe icoana dela Altar. O să piară, Cucoană Moaşă, o să piară... Să se rupă toate băierile din mine, dacă nu o fi cum vreau eu şi vă rog şi am venit să vă spui.

Laura se iritase de discursul acela, de prezenţa omului, de tot ce era stupid, impetuos şi zăpăcit în incursiunea, în solicitarea asta fără înţeles. Era un ridicol culminant în sforţarea glasului, a cuvintelor de a se depăşi pe ele, de a se înălţa până la un nivel peste putere, dintr'o idee care lucra acolo dedesupt în creerul acela svâcnit şi da asalt orb spre lumină ca o destindere tăioasă a unor energii care vor plesni firul vibrant şi exasperat.

Se uită la el cu un dispreţ uimit. O lua drept Cucoana Moaşă. Nu avea nici o importanţă. Timp pierdut să-i mai explice.

„Nu înţeleg. Spune ce ai de spus. Orice ar fi, dar desluşit. Dacă s'o putea, rog pe bărbatul meu".

Vorbăria asta extravagantă punea o notă de umor josnic pe liniştea sublimă a zilei, o turburare macabră acelei fericite amorţiri.

Vorbele întrebuinţate în non sens, expresiile luate din articole de ziare, alergau acum iar fără răsuflare, lovindu-se unele de altele şi fără să le poţi aduna şi lămuri, iar printe ele ideia fugea ca un cal scăpat şi gonit.

Intreruperile Laurei ataşaseră dezordinea în loc s'o potolească. Cuvintele ei de bună-voinţă silită în loc să lumineze ceva erau parcă un aliment focului. Căci omul părea că aleargă zănatec în mijlocul unui incendiu care isbucneşte de prin toate ungherele şi cuprinde tot mai mult locul.

Repetă îngrijorată: voi spune bărbatului meu„...

Omul perduse acum chiar măsura vocei. Asvârlea glasul din ce în ce mai precipitat şi cu violenţă. Vijelia creştea. O apă în clocot al cărei abur saltă gata să isbucnească. Vedeai momentul când ţevile vor exploda şi creerul siluit de o presiune extremă va trece peste digurile raţiunei într'o explozie tumultuoasă şi desperată.

Laura îşi simţi curgerea nesimţită a vieţei absorbită.

Îi stase sângele. Păli încremenită.

Toate aspectele acelei scene neaşteptate şi neînţelese se şterseră. Rămase un singur lucru: Frica!

Pronunţă câte va cuvinte pacificătoare cu o voce mată, casă nu sdruncine nimic, nici prin bine nici prin rău.

Le rostea cu precauţiune cum aşezi nişte explosibile. Erau un acompaniament de temporizare. Printr'o lunecare nesimţită a privirei îşi mută ochii pe uşa închisă, cu geamul ei orbit de soare înapoia peronului alb şi pustiu, Incercă o mişcare care aproape să nu aibă mobilitate spre aceeaşi uşa care era ţinta ei pasionată.

Glasul omului se ridică, se lăsa, stacadat, violent, ostenit, fără legătură cu vorbele care nu mai erau unite nici două câte două.

...Omor... fericirea... Dascălul Gore... Jurământul... şapte copii...

Icoana... Iadul... rupeau, sfâşiau mintea şi vocea, prin şuvoiul deslănţuit din orice zăgaz.

Laura nu mai avea nici un fel de abundenţă. Ideile îi pierisesă reduse la noţiune puţine:.. E nebun... Sunt singură... Să ajung la uşă.

Paşi amestecaţi cu voci depărtate foşniră undeva ca o undă de vânt: Cercetaşii!

Simţurile ei ascuţite ştiau acum bine în ce direcţie sunt.

Dar la ce distanţă? Cât îi era auzul de fin?.. Poate erau departe!

Avalanşa creştea. Ruptă ca din munte se prăvălea peste prăpăstii în salturi.

Unde oare încăpea viforniţa în omul mic care acum îşi şuera vorbele printre dinţi, scuturat ca o sârmă subt descărcări de fluide uriaşe?

Răutatea feţei uscate, o crispă lividă. Trei cute săpate ca şanţuri, împărţeau fruntea îngustă, ca tăiate fără sânge cu un topor lat. Avea o culoare de carne pământie, un fel de pământel, de lut cafeniu. Dihanie urâtă şi ciudată fără de nume hotărât în scara animalică, dar cu toate poreclele şi privilegiile omului.

Imbrăcat cu mantaua ceea lungă şi veche, azi periată ca de sărbătoare, atârnându-i pe trupul mic şi slab, încordat în muşchii striaţi tare la suprafaţă, aşa cum apăreau pe mâinile învrăjbite, semăna cu o sperietoare în porumbişte.

Deşi primejdia creştea, Laura era acum mai calmă. Cugeta rece şi fără milă: Asist la acest lucru grozav!.. Se apropie... Văd minutul când raţiunea care singură lămureşte exitenţă, va trece din clocotul dezordinei supreme, dincolo în întuneric şi rătăcire... Am în faţa mea un om care înebuneşte... Dacă mişc sau vorbesc, pot grăbi clipa şi nu pot şti ce va face maşina deslănţuită fără paznic.

(Sfârşitul în No. viitor) HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

J O C

Jucând în casa mea, voioase clipe
Se 'nmlădie, se 'nalţă şi plutesc;
In juru-mi toate când se 'nlănţuesc
Incep să bată straniu din aripe.

Cu ochii mari la hora lor privesc,
Simţirea-mi, grea, ar vrea de drag să ţipe
Şi bucuria-mi să se înfiripe
Din jocul lor cel mândru şi regesc;

Căci ele vin din taina depărtării
Cu raze 'n haine şi cu sori în piept
Purtând pe feţe zâmbetul mişcării...

... Acù, din viaţă par'că mă deştept:
Trecut-am de hotarele visării
Şi peste morţi cu clipele mă 'ndrept...

ALEXANDRINA SCURTU.

Unei file albe.

Pe albul stăveziu de sîn plăpând
Aştepţi, cu resemnare de caliciu,
Violul asprului polen de gînd.

Fecioară gata pentru sacrificiu,
Ce-ai fost? şi cîte vieţi ai mai trăit?

Ai şters icoanele bătrîne 'n schit?
Ai fost rochiţă'n lupanare?
Ori treanţa pe copilă cerşetoare?

Ori poate-ai fost o pînză diafană
Pe trupul maculat de curtezană?

Ai coperit cîndva o sacristie?
Subtil şi pudic văl de cununie
Şi stavilă 'n iatacul nupţial,
Te-a sfîşiat o mînă de brutal?

Ori, poate că'n bordeiul strîmt şi scund
Sub pîlpîiri ce parcă stau să moară
In ftizicile lumînări de ceară,
Ai şters sudoarea unui muribund?

Sau, într'o peşteră de-anacoret
Ai fost umil coperămînt Madonei?
Ori, singura cămaşe de poet?
Ori, poate că batista Desdemonei?

In cîte chipuri metamorfozată
Şi'n cîte rînduri vei fi fost
In fiecare viaţă cu alt rost?..

Dar, foaie albă eşti întîia dată
Şi n'am să scriu!
Vreau să te las sterilă

Şi pură ca'ntîiul paraclis
Căci, nu poţi fi decît odată filă,
Pe care încă nu s'a sris.

B. LUCA.

CRONICA LITERARĂ

ALEXANDRU MACEDONSKI

Din totalitatea aprecierilor asupra lui Macedonski, se desprinde un fapt ciudat deşi explicabil: Macedonski a fost în genere negat de critici şi recunoscut de poeţi. Prin excesul judecăţii lor cumpănite, criticii nu puteau admite unele aspecte ale omului şi ale artistului. Mai largi şi mai lipsiţi de control în unele privinţi, poeţii au recunoscut într'însul un precursor şi un şef. Prin acţiunea lui directă de peste 40 de ani, Macedonski a influenţat succesiv toate generaţiile poetice. Nu i se poate deci tăgădui un rol activ deşi nu decisiv.

Prin moarte multe consideraţiuni se prăbuşesc, iar altele se ridică. Revizuirea procesului literar al lui Macedonski va începe curând.

* * *

Cadrul strimt al acestei cronici nu'mi permite decât o ochire generală asupra operei poetului.

Caracterul ei dominant este atenţiunea dată materialului formal. A îmbogăţit limba, şi a făcut-o mai maleabilă prin multiplicarea verbelor. Prin acest procedeu, descrierile lui capătă o mare forţă dinamică şi de suggestiune. Iată, de pildă, descripţia unei furtuni.

„...Grozăvia orbitoarei lumini a trăznetelor nu era nimic pe lângă cea care se desprindea dintre valuri. Ele se luau la luptă, se urcau unul în cârca altuia, se călăreau nebuneşte şi urletele printre cari se petreceau aceste sbuciumări întreceau tot ce se poate spune... Prăpastii după prăpastii se săpau. Munţi se înălţau şi se prăbuşau cu sgomot. Hohote de râs scrâşnitoare, sughiţuri de plânsete—urlete ce nu conteneau, miorlăiri de pisici, lătrări de câini şi hiene se îndârjau tocmai atunci când credeai că se domolesc... Sub un cer de urgie, bătut de aripi de catran, iasme negre—iadul tot—se pocea în fel de chipuri, plesnea din palme, sărea în sus, îşi despletea coame de cal, sălta cu spate de cămile—era sdruncinătoare cireadă de elefanţi şi tauri, mugia ca rinocerul şi urla ca lupii... *„(Thalassa-Erebos)*—Tot atenţiunei cuvântului se datoresc încercările lui Macedonski de a schimba ortografia după provenienţa cuvintelor.

Epopeia *Thalasse*, din care am citat mai sus, prezintă, desigur, lungimi supărătoare şi însăşi ideia ei fundamentală poate fi discutată. Macedonski a răuşit însă s'o salveze prin stilul ei cald, prin abilitatea cu care atinge un subiect delicat, prin puterea magistrală de redare şi inobilare a pasiunii. E un frumos imn înălţat beţiei simţurilor.

Nuvelele lui Macedonski accentuiază unele defecte, abia schiţate în *Thalassa*. In acest gen a fost de mult şi de mulţi întrecut.

O altă caracteristică a operei acestui scriitor este înspăimântătoarea inegalitate, care a prezidat, de altfel şi în viaţa lui de toate zilele.

Inegalitatea lui Macedonski se vădeşte însă mai bine ca oriunde în poezii. Alături de culmile de artă la cari s'a ridicat în unele, se

menţine la platitudine în altele. Din acest punct de vedere Macedonski este unic în literatura noastră—bine înţeles cu scuzele ce i le aduc întinderea şi varietatea operei lui.

In satiră nu are destulă originalitate; în schimb excelează în poezia descriptivă (Vezi *Stepa, Noaptea de Decembrie* etc.). In această din urmă poezie Macedonski a ajuns, fără 'ndoială la apogeul artei sale; o idee poetică se armonizează cu realizarea artistică.

Un exemplu de putere suggestivă:

„Şi el ce e'n frunte pe-o albă cămilă,
Jar viu de lumină sub roşu-oranisc,
Se-opreşte o clipă pe verdele pisc,
Privindu-şi oraşul în roza idilă...

Se-opreşte o clipă pe verdele pisc...
Din ochiul lui mare o lacrimă pică,
Pe când, de sub dealuri, al soarelui disc
In gloria-i de aur, încet se ridică".

O altă pildă de forţă a descrierii:

„Pierduţi sunt toţi robii, cu cai, cu cămile...
Sub aeru'n flacări zac roşii movile...
Nainte—în lături—'napoi—peste tot
Oribil palpită aceiaş culoare...
E-aprins chiar pământul hrănit cu dogoare,
Iar ochii se uită zadarnic cât pot
Tot roşu de sânge zăresc peste tot
Sub aeru 'n flacări al lungilor zile"...

Cu toate mizeriile vieţii, în opera lui Macedonski respiră un optimism cald şi fecund. E mai evident în *Noaptea de Mai*, în care poetul cântă splendoarea eternă a naturii şi biruinţa artei, în ciuda nemerniciei umane—şi culmineză prin acel strigăt isbucnit din inimă:

„Veniţi! privighetoarea cântă şi liliacul e 'nflorit!"

Versul macedonskian a adus, în literatura noastră, o vigoare şi o amploare remarcabilă.

Prin căldura *Rondelelor* lui, prin îndrăzneala de concepţie a *Thalassei*, a unora din sonetele din *Bronzes* şi a *Imnului lui Satan*, Macedonski aparţine literaturii româneşti moderne. Iar prin *Epoda de aur*, scrisă la o vârstă atât de înaintată (1913) el a dovedit o inspiraţie veşnic tânără, care nu a putut fi înăbuşită decât de povara atot-copleşitoare a Morţii.

Opera lui Alexandru Macedonski îşi va ocupa locul ce i se cuvine în literatura noastră, aşa precum a proorocit-o el însuşi în *Stepa* sa:

„Ce-a înflorit reînfloreşte, ce 'a cântat va mai cânta!"

VIRGILIU MOSCOVICI

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Național: VLAICU VODĂ, de A. Davila

Piesele istorice nu mai sunt pentru timpurile noastre. Ele aparțin în general epocii romantice a unei literaturi. Inchiderea în trecutul strămoșesc și evocarea lui măreață e în astfel de epoci un stimulent sufletesc. Azi piesele istorice sună falș. Oamenii din ele, colbăiți de vreme își păstrează aerul lor vechi, viața lor farmecă prin vechimea ei, dar teatrul nu o mai poate cuprinde E curios că publicului de azi i-ar place o piesă istorică mai mult citită decât reprezentată. Imaginația contribue la completarea amănuntului, iar neprecizia ei dă unei piese istorice mai multă savoare arhaică la citire decât la reprezentare. Actorii în carne și oase de acum, decorurile cari trebuesc unor astfel de drame, cartonul lor, totul strică iluzia. Oamenii și lucrurile de atunci au nevoe de fantezia noastră. Ei și ele trăesc prin imaterialul lor de umbre ce încă ne bântue sufletele. Este să ceri fanteziei prea mult impunându-i să se mulțumească, cu ceia ce-i poate da actorul cutare și cu ceia ce-i poate înfățișa un anumit decor de scenă.

Și apoi piesele istorice—cel puțin ale noastre—au în ele ceva prea puțin general omenesc pentru a vorbi tuturor timpurilor.

Ele emoționează ca orice lucru vechi. Și un document, cât de arid, isbutește prin amintirile ce se leagă de el și pe cari le redeșteaptă și le rechiamă, să farmece pe urmași. In cea mai mare parte din piesele noastre—chiar în cele mai bune—nu se găsesc decât astfe de documente istorice.

Nu e în ele acel suflet vecinic omenesc din tragedia greacă bunăoară, în stare să câștige și pe cititorul sau spectatorul de după mii de ani.

Și totuși repertoriul nostru românesc, se alcătuește în majoritate din piese istorice. Ele nu pot fi nesocotite, nejucate. Teatrul Național își face o datorie din a le monta, iar publicul românesc din a le asculta.

Și totuș cât de largi cadre nu ar oferi istoria pentru un dramaturg mare. Din imprecizia amănuntului ei s'ar putea înfiripa o viață etern omenească.

Vlaicu Vodă e o miniatură de o tehnică elegantă, virtuoasă, dar nimic altceva decât o miniatură. Se limitează la un singur fapt: viclenia lui Vlaicu și cuprinde o problemă special istorică; politica acestui domn, întemeiată pe șiretenie Conflictul nu interesează masele mari de spectatori.

Teza politică a piesei e centrul în jurul căreia se grupează cele 5 acte. E un fel de joc de șah, cu inevitabilul *mat* obținut după o lungă ședință.

Vlaicu Vodă cere un anume public: format și răbdător să urmărească o problemă sau o partidă de șah.

In aranjarea pionilor, în vecinicile ocoluri ale politicei domnului până la netezirea definitivă a drumului e însă atâta artă, atâta amănunt tehnic preţios că unui public pregătit nu se poate să-i scape desăvârşirea facturii lui Vlaicu Vodă ca piesă în sine.

Păcat că-i lipseşte suflu cel mare, sintetic. In locul lui apare acel spirit analitic migălos, şlefuitor, care aşează bucată cu bucată pietrele construcţiei.

Fiecare act, fiecare scenă, fiecare vorbă aproape nu e fără rost în piesă. Simţi că lipsa şi celei mai mici pietre, ar ameninţa clădirea întreagă. Din acest punct de vedere Vlaicu Vodă e un caracter.

Nu-i prins într'o intuiţie repede şi sigură. El e clădit însă cu răbdare migăloasă şi grija de tehnician experimentat. Omul de teatru care a fost Davila păşeşte pas de pas în urma poetului care scrie pe Vlaicu. Greu să găseşti un mai vigilent spirit critic călăuzind pe artistul la lucru.

Şi totuş... Vlaicu Vodă nu e perfect în creaţia tot analitică a celui de al doilea personagiu: Mircea. Explicaţia ar fi în faptul că un suflet conceput aşa cum este Mircea nu poate fi creiat prin analiză. Vlaicu e o idee politică, sinuoasă, păşind încet, dibuind cu frică potecele pe unde şerpueşte.

Mircea e văzut,—nu ne interesăm dacă bine sau rău—ca un spirit uşuratic, fără înălţime sufletească. E slab la dragoste şi lesne încrezător în amăgirile ei. Nu are nimic bărbătesc, nimic măreţ. Renunţă la tron pentru iubire. Ar merge până la crimă pentru ea. Nu studiem, o repetăm, dacă a făcut bine sau nu Davila, prezentându-ne un astfel de Mircea. D-l Lovinescu în „Amurgul eroilor“ a criticat această concepţie.

Pe noi ne interesează procedeul tehnic. Pe acesta îl găsim defectuos. Un sensitiv impulsiv ca Mircea nu se concepe analitic. Trebue să-l vezi deodată, să-i prinzi linia fundamentală. Numai astfel ar fi fost ferit de contradicţie şi de lucrul neisprăvit care se cuprinde ca impresie dominantă în finalul piesei.

De ce Vlaicu se încrede atât de mult în Mircea tocmai în momentul când vrea să cunune pe Anca cu prinţul sârbesc?

Cum primeşte Mircea această veste am văzut: încearcă să omoare pe domnul care-i refuză iubita.

De unde această putinţă nebănuită de a se schimba dintr'odată şi a urma o singură cale, pentru un om care până acum s'a înfăţişat în fel şi chipuri?

Mărinimia lui Vlaicu nu poate fi o explicaţie. Am mai văzut-o, dar în acelaş timp cu ea am văzut şi mişelia lui Mircea.

Piesa se sfârşeşte printr'o îndoială, printr'un semn de întrebare: Ce va face Mircea?

Răspunsul trebuia să-l dea piesa, iar nu istoria la care suntem trimişi să aflăm că Mircea nu a omorât pe Vlaicu.

MIHAIL IORGULESCU

Biblioteca „ASTRA“ — SIBIU —

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

Au apărut de colaboratorii Sburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

Editura ALCALAY & Co.

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI
Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY & Co.

IN CURÂND VA APARE

CATASTROFA

TREI NUVELE

DE

L. REBREANU

Editura ALCALAY & Co.

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

ANUL II. No. 34 1 IANUARIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTĂ-LITERARĂ-ȘI-ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR

E. Lovinescu . . . . . „Vissarion"
G. Rotică . . . . . In urma razei
Alice Soare . . . . . Fatum
Hortensia Papadat-Bengescu . . . . . Dascălul Gore dela Sf. Vineri

CRONICI: *C. Gerota*; Elena Farago, ȘOAPTELE AMURGULUI. *Mihail Iorgulescu:* Teatrul Regina Maria, TRECUTUL, (Le passé de Porto-Riche). — INSEMNĂRI.

LICEUL „GH. LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

36826

LICEUL „GH. LAZĂR" Biblioteca Profes. No. 4111

APARE SÂMBĂTA

Editura ALCALAY & Co. UN LEU

A apărut:

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

COPRINZÂND:

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poezia Populară.

Lei 12

Editura ALCALAY & Co.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

BURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 34 1 IANUARIE 1920

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA
Director: E. LOVINESCU

„VISSARION"

I

Prin singura forţă a talentului lui, Vissarion nu şi-ar fi fixat locul în galeria acestor figurine. Având darul de a povesti colorat şi natural, el îl împinge totuşi până la o prolixitate primitivă. Nu-şi trădează origina; dimpotrivă, o proclamă prin cel mai mic gest... Vissarion este un exponent etnic. Spontaneitatea lui Creangă e filtrată printr'un temperament de artist; naturalul iese dintr'o elaboraţie succesivă; cuvântul e produsul ultim al unor încercări suprapuse: floare hrănită din seva pământului negru.

Topit în massa anonimă a rassei, Vissarion îşi pierde individualitatea; se descărnează. Fără nici un efort, îl proectăm peste modesta lui literatură, în depărtări tutelare. Omul profită din această proectare; susträgându-l din sfera convenienţelor, îl tratăm ca pe o vastă sinteză. Gesturile lui cresc; inutilă şi meschină cu alţii, simpla anecdotă îi creiază o atmosferă. Pe fondul mulţimii amorfe, umilul ţăran din Costeşti se desprinde în linii precise şi în mişcări viguroase; fiinţa lui e multiplicată de tot ce reprezintă confuz şi tumultuos. Scriitorul nu mai e judecat prin realizare ci prin semnificare, iar omul intră în cercul luminos al interesului nostru prin amănunte topice.

* * *

Era în primele luni ale războiului, în sumbrele zile ale lui Octombrie. Mulţi dintre intelectuali şi artişti aduceau patriei mediocrul tribut al timpului lor sub forma censurii. Indărătul fortăreţelor de cărţi poştale, gângave şi sublime, torceam astfel gânduri dureroase; veştile se adunau ameninţătoare de pe fronturi; din orizonul întunecat se presimţea furtuna ce avea să isbucnească.

Intr'o dimineaţă, în monotonia unei munci inutile şi în enervarea disproporţiei ei faţă de posibilităţile noastre, furăm treziţi din piroteală de irupţia bruscă a unui plutonier ovreiu, copilandru de douăzeci de ani:

— Domnule locotenent,.. domnule locotenent... s'a întâmplat o mare nenorocire,.. soldatul Vissarion a... turbat !..

Emoţionat peste măsură, gâfâind ca pe urma unei panici, plutonierul ne povesti apoi în crâmpee brusce cum era să fie victima turbării lui Vissarion. Pe când ascultam încă nedumeriţi, intră însă pe uşă şi eroul. Il vedeam pentru prima dată: scund, încotoşmat într'un palton cafeniu din vremuri vechi, cu părul într'o dezordine definitivă, cu capul întors într'o parte cătând îndărăt cu o inegalată expresie de şiretenie. Ceva din vulpe în toată fiinţa lui uşor încovoiată, cu o privire ce vrea să te mintă şi cu o gură ce ar vrea să muşte. Nu muşca, dar vorbia. Omul avea o vervă guturală şi un umor rustic.

Cu o mimică pitorească ne explică deci povestea „turbării" lui...

...După inenarabile aventuri în serviciul grajdurilor Şcoalei veterinare, fusese trecut la censură. Din nefericire însă i se umflase tocmai acum obrazul din cauza unei măsele rebele. Locotenentul, un vechiu prieten, îl sfătui să şi-o scoată. Şi pe când Vissarion ezita, plutonierul ovreiu, rătăcit nu se ştie cum pe la censură, interveni spre a se face util:

— Domnule locotenent,.. lăsaţi să-l duc eu la d. maior dentist Popovici, care mi-e prieten. I-o scoate numai decât...

Propunerea nu suferea nici o obiecţie. Soldatul Vissarion, plecă deci cu plutonierul Kaufmann în căutarea domnului maior dentist Popovici.

Maiorul era însă prea ocupat cu propria lui clientelă: Văzându-i, se încruntă şi-i trimise la medicul regimentului. Fără să-şi piardă cumpătul, plutonierul se gândi o clipă; îşi aduse apoi aminte că printre cunoştinţe avea şi pe d. căpitan dentist Irimia. Străbătură deci Bucureştii în lapoviţa dimineţii de toamnă în direcţia Oborului. Primindu-i, d. căpitan Irimia dădu şi el din umeri:

— Adu-l într'o zi de consultaţie gratuită...

In stradă, în timp ce Vissarion se ţinea de falcă, d. plutonier medită iarăş adânc şi fructuos. Avea, desigur, mulţi prieteni în lumea medicală. Protector, mormăi la urmă:

— Fii fără grije, domnule Vissarion, te duc eu la d, locotenent dentist Goldştein, care ţi-o va scoate imediat.

O porniră din nou în direcţia Labirintului, în lapoviţa nesfârşită a dimineţei de toamnă. Dar nici d. locotenent-doctor n'avea răgazul să scoată măselele „soldaţilor" în cabinetul lui. Situaţia devenise tragică; plutonierul era totuşi plin de resurse. In timp ce Vissarion uitase cu totul de măsea, renunţând la orice demers, plutonierul se încăpăţina dârz:

— Am ordin să te prezint cu măseaua scoasă, trebue să fac un raport în privinţa d-tale...

Hotărât, omul era plin de un zel sublim; nu se putea hrăni de cât din pâinea datoriei împlinite. Pe dată îşi aminti de

d. sublocotenent-dentist Georgescu din şoseaua Jianului... Şi ca două umbre călătoare începură să străbată pentru a patra oară Bucureştii în căutare unui dentist militar. Vissarion nu mai putea răbda; picioarele îi refuzau ori ce efort. Ar fi voit să se întoarcă; i se opunea însă rezistenţa plutonierului, care făcuse dintr'nsul o chestie de încredere şi obiectul unui viitor raport circumstanţiat.

Scriitorul rămase deci pe gânduri; dintr'o strălulgerare o idee îl luminâ însă catapeteasma minţii. Îşi puse mâna brusc pe falcă, scrâşnind:

— Vai!

— Ce ai, domnule Vissarion? întrebă plutonierul.

Omul nu răspunse. Îşi strâmbă încă odată gura, dând ochii peste cap.

— Ce ai, domnule Vissarion? te doare? insistă plutonierul alarmat.

Vissarion murmură aiurit:

— Nu ştiu ce am... nu ştiu ce am...

Îşi strâmbă din nou gura în convulsiuni violente, arătându-şi albul ochilor; o uşoară spumă îi tivi colţul buzelor...

—Domnule Vissarion, domnule Vissarion... ce ai?.. spune-mi ce ai?..

Scrâşnind, cu ochii injectaţi, Vissarion se uşură într'un spasm suprem:

— Nu ştiu ce am.. Imi vine să muşc... uite aşa... îmi vine să latru... ham! ham!.. săptămâna trecută m'a muşcat un câne.. ham!.. ham!..

Intr'o clipă plutonierul se făcu nevăzut. Iar Vissarion adaose cu acea lumină de neegalată şiretenie:

— Apoi cum era să mă scap de ovreiul ăsta, care voia să mă prezinte cu raport precum că mi s'a scos măseaua!

Şi astfel autorul *Nevestelor lui Moş Dorogan* şi al *Privighetorii negre* mi-a intrat brusc în conştiinţă prin calitatea lui esenţială...

E. LOVINESCU

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

LULU

ROMAN

Preţul Lei 10.—

Editura ALCALAY

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

In urma razelor

Oprite'n creştete de clăi
Şi'n părul tău şi'n ochi tăi,
Muriau cele din urmă raze.
Spre soare-apune printre lanuri
Cu grele spice aurii
Mergeam pe câmp şi dintre mii
De farmece-adunate'n inimi,
Din toate'n taină unul singur
Mai limpede se alegea
Şi tot mai dulce ne'ndemna:
Tot mai departe să ne ducem
In urma razelor spre-apus;
Tot mai departe printre holde
Şi printre clăi de fân ne-am dus.

In ceaţa serii cufundate,
Fântâni şi clăi şi lanuri, toate,
Piereau în samă nebăgate.
Dojenitor din înălţime,
Luceafărul la noi căta,
Dar nu avea 'nţeleapta stea
Pe cine dojeni de sus...
Vrăjiţi de ultimele raze
A' soarelui din lume dus,
Mergeam fără să ştim de mergem
Spre casă-acum sau tot spre-apus.

Ne-a fost răpit din lume-un vis
De-un zeu al câmpului trimis
Şi-abia acasă ne-am trezit
Din visul ce ne-a fost răpit.
Când din fereastra luminată
Ne-a 'ntâmpinat întâia rază,
Atunci noi am simţit deodată
O tulburare ne 'nţeleasă,

O teamă de-a intra în casă.
Și'n dreptul razei de lumină
Văzui atunci cum tremura
Sfioasă 'n ochii tăi o vină;
Și toată vina ta era,
Că prea departe spre apus
In urma razelor ne am dus
Uitând de sat, uitând de noi,
Uitând în câmp de toată lumea
Ce rămăsese înapoi.

Cel mai frumos apus de soare
In ochii tăi s'a risipit
Și din cea mai curată rază,
O clipă, cea mai dulce vină
Sub gene-atunci ți-a răsărit.
Și nu știu înapoi ce-aș vrea,
Nu știu ce aș mai vrea odată
Să întâlnesc în viața mea:
Apusul cel frumos de-atuncia
Sau ochii tăi sau numai vina
Ce-o clipă 'n ei a tremurat,
Când mustrător ne-a 'ntimpinat
Acasă geamul luminat.

G. ROTICĂ.

FATUM

Asemeni urgisitei din poveste
Tot ce ating se schimbă în cărbune.
O stea, de o privesc mai mult, apune,
Ursită's împlinirilor funeste.

Ce vină grea din vremile străbune
Cu soarta mea plătesc fără de veste?
Ce glorie cum astăzi numai este?
Ce voluptăți oprite și nebune?

Pe umăru-mi a atârnat destinul
Povara strămoșeștilor păcate,
Și merg înăbușind în piept suspinul

Pe margini de genuni înfricoșate,
Purtând în mâni ca și un simbol Crinul
Durerilor în veci nevinovate.

ALICE SOARE

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

DASCALUL GORE DELA SF. VINERI

II

Tiptil, pe brânci ca apaşii, după cele mai recente modele ale educaţiei de cinematograf şi ultima noutate de farsă şi de joc, unul din băeţi se strecurase până la uşă târându-se pe asfaltul cald.

Adinioarea când îl strigase Laura se ascunsese îmbătat de lumină şi de joc isnav. Acum venea târziu după chemare.

Se ridică dintr'odată agil în dreptul uşei şi cu aere serioase şi pocăit îşi pregăti scuza şi minciunile.

Dete uşa laoparte într'o tăcere mai neliniştitoare ca orice apostrofă—şi păru că libertatea întreagă a lumei dinafară, tot orizontul către care poţi alerga nesfârşit până dincolo de toate primejdiile, tot aerul,—tot—.. pe care îl poţi aspira ca să răsufli dintr'o asfixie ucigătoare, toată apărarea unei escadrile de salvare, tot—sosise cu gestul încet şi mirat al copilului care, rezemat de peretele uşei desfăcute lin în toată lărgimea ei, sta timid şi nedumerit.

Laurei i se urcă sângele în obraz.

Omul amuţisedintr'o dată, ca şi cum i s'ar fi pus căţuşe peste tot.

Băiatul deschise buzele să spuie ceva.

„Bine!„—îi zise Laura cu un glas în care toate strunele încleştate sunau dintr'odată: şi spaima desnodată, şi bucuria mântuirei, şi reproşul amar şi blajin pentru primejdia acum isbăvită.

Băiatul auzi acea vibrare, nu înţelese nimic decât ce spunea sunetul, decât accentul dramatic al vocei. Se roşi cu faţă, cu gât, peste urechi, peste frunte, se roşi ca de un blam aspru, de o pedeapsă ruşinoasă. Nu mai spuse cuvintele uşoare cu care venise pe buze.

Ea se întoarse către omul mic, către dascălul Gore dela Sf. Vineri, către dihania cu muşchi striaţi ca un ferestrău, cu sânge de absint rânced cu floare de mucegaiu—către micul om de pământel galben hrănit cu puroiuri.

Cu glasul unei uri fără seamăn, cu glasul cu care dai drumul asasinului tău, atunci, chiar asupra crimei, înainte de reacţiuni şi de generozităţi finale, îi spuse: „Bine!"

Printre ea şi cercetaş, prin ulicioara piezişă a spaţiului liber, mica fiară, bietul cumătru al nebuniei, trecu.

Avea buzele albe, nu aşa cum pălesc buzele—albe caşicum un strat văros s'ar fi depus pe ele—şi ochii erau şterşi, parcă fără de pupile, ca o apă unificată şi turbure.

Dispăru deodată din lumina pragului—probabil strecurându-se pe lângă zid cu paşii şovăielnci ca de beţiv,—şi uşa lăsă iar deschis liber, clar şi imens, peronul, câmpul, orizontul.

Erau acum doi. Nu-i mai era frică; dar nu trebuia cumva să mai plece băiatul:„ Să dizolvi pastile de iod! Nu mai avem soluţie!„

El se repezi stăruitor să-i îndeplinească ordinul.

Laura simţi că picioarele o dor tare. Se aşeză pe scaun.

Năvălea în ea ceva viu care o slăbea, îi lua energiile, readucându-i viaţă.

„Mi-a fost frică Vintilă!„ spuse cu un glas de copil.

— Era aşa de frumos afară!—răspunse băiatul mâhnit.

Laura nu-i vorbise niciodată aşa apropiat. Copiii ca şi căţeluşii, ca şi femeile sunt mici animale domestice, care se conduc după glas şi adulmecare.

Vintilă se apropie cu o mişcare alintată şi puse mâinile pe speteaza scaunului: Un beţiv!—zise, dintr'odată comunicativ şi familiar. Apoi îngroşind glasul:—Nu mai pune el picioru peaici! Il omor eu!

Copiii şi nebunii omoară uşor.

Laura se reculese. Se gândi că în meseria doctoricească şi în practicarea milosteniei sunt riscuri.

Un nebun!.. Dar ce va fi vrut? Dece sosise la ea cu criza lui?.. Din obiceiul mecanic care îl aducea până deunăzi la infirmerie?

Nu înţelese nimic din ce spunea. Din amalgamul absurd de dei pompoase şi vorbe ridicole, se reliefau puţine indicii.

...Intră Cucoana Moaşa iluminată şi încălzită ca o zi de Mai. Laura nu avea poftă de expansiunea ei clevetitoare. Venea din oraş; târgul pentru ea era mort şi moarte toate mărunţişurile. Trăia subt flamura neagră a războiului azi înălbită de soare. Trăia din hrana lui consomptivă, din trude şi sbuciume ascunse. Se pregăti să plece.

Avea încă o tensiune mare din tragedia deadineaură.

Nu se întâmplase nimic. Ei, nu i se întâmpla nimic nici odată. Faptele în viaţa ei erau o foaie albă. Nu aceea pe care nu au ce scrie oamenii fericiţi şi fără Istorie. Aceea care lasă pustie viaţa celor fără întâmplări, caşi morţi pentru a fi vegetat pedelăturea a tot ce unduie şi făptuieşte.

Totuşi i se întâmplau lucruri neobicinuite. Tragedia asvârlea adesea până la ea fluturarea mantiei ei regale şi sumbre şi pe locul ei neînsemnat şi nemişcat, o ţinea învăluită într'un fald de viaţă intensă.

Un om adineaurea înebunea subt ochii ei. Văzuse la spital turbarea durerilor şi misterul rigid al morţei, şi totuşi saltul ăsta mortal din lumină în beznă, îi părea mai cumplit.

Pentru ea singură se desfăşurase comedia macabră. Intrat acolo încă în firea lui, simţise cum roatele deodată derapează, cum motorul fierbe gata să sbucnească.

Micul viezure al gândului—straja ciudată pe care nu o vezi, nu o prinzi, dar în care ai căpătat credinţa că stă de vigilă viezurile care saltă şi scapără şi şerpuie dar nu pierde pasul şi drumul depe orice piezişuri ar vagabonda—fugea, pornise, nu se mai oglindea în ochi, era gata să iasă din cetăţuia ferecată, pornind pe peronul alb, dispărând în câmpul deschis; iar în casa minţei fără de zăvere, vânturile aveau să sufle răsturnate.

Ei, Laurei, omul mic cu ultimele frâne slobozite şi galopând dârz peste câmpi pe cursierul spumat al unei grandomanii pătimaşe,

SIBIIU BIBLIOTECA PROF

avea să-i ceară ceva—Nu micile favoruri cerşite de oamenii de soiul lui—Ceva—probail mare, aşa de însemnat, încât crescuse în el până numai încăpuse.

Laura simţea că treatrul funambulic al vieţei îi oferise o grandioasă producţie. Măreţ teatru în care spectatorii ca nişte copii nevolnici înmărmuresc de frică! Din tot curajul, din toată cuminţia, atât se deslusise:„ E nebun!.. Mi-e frică!

Impresiile astea, pe când se întorcea spre casă, se proectau pe aceeaşi permanentă preocupare din care trăia cu taina ei aprigă şi mută în girul obsedant al războiului; apoi ele scădeau şi apuneau în negurile grijilor şi sbuciumului van.

A doua zi Laura, pătrunsă de umezeala burhaiului şi de tristeţea gândurilor călătoare, uitase episodul.

Cucoana Moaşa sta în infirmerie rebegită într'o scurteică verde, şi foarte domoală prin excepţie. Nu pleca în oraş şi tocmai nu era nici acolo nimic de lucru.

Laura scoase tricotajul care putea deci spori şi o consultă asupra unui punct care trebuia să dea rotunzimea bonetului de lâpă.

Serviabilă i-l arătă, apoi:—V'am lăsat ieri singură Doamnă, şi aţi avut o neplăcere! Am dat eu un faer strengarilor ăia! D-ta eşti prea bună. Eu îi mai trag de chică, de urechi, pe ici pe colo!

Laura se uita la ea mirată.—A da!.. Ii povestise băiatul Vintilă!.. Oamenii vorbesc... uitase.. Ea nu vorbea... Asta nu însemna nimic. Dealtfel era simplu şi firesc...

Tăcu. Era aşa de înfiorată de tristeţea zilei şi atâtor socoteli rele ale rosturilor ei.

Moaşa spunea înainte:—A înebunit, se vede, săracu, de tot! Uitasem să vă spui că a întrebat pe toţi impiegaţii din gară, cine e cucoana care l'a îngrijit. Ei, neştiind că D-voastră vă osteniţi cu toţi bolnavii de rând, au crezut că eu am curarist pe nespălatul ăla.—„Ei! Cucoană Moaşă! mi-a spus Şeful, are să te ceară de nevastă un domn frumos fiindcă i-ai scăpat viaţa. Aşa e când eşti văduvă şi nostimă".

Cucoana Moaşa nu scăpa nici o ocazie care-i putea aduce aminte că e nostimă... şi că e văduvă.

Laura ridică ochii la ea după împletitură: „Da"! zise.

Intra un tren militar în gară. Strânse lucrul nervos şi cu paltonul aruncat peste şorţ ieşi pe peron în burniţeală. Acolo în mişcarea aceea de soldaţi, de călători, avea iluzia că poate afla ceva dedeparte—că se poate într'o zi să-i apară ceva neaşteptat şi nefericit—sau cineva.

Când îşi reluă locul şi lucrul îi clănţăneau dinţii de frig. O umezeală pătrunzătoare. Moaşa plecase. Prin gloata soldăţească era în elementul ei. Totdeauna găsea ceva de lucru.

Caritatea ei spornică se întindea asupra orice şi oricui cu aceea supraabundenţă a temperamentului ei neliniştit.

Cel mai puţin, atârnată de braţul vreunui militar valid, îl sprijinea galeş, exprimându-i astfel patriotismul ei cald şi îndulcindu-i rănile viitoare. Aşa erau de turburate timpurile, încât „punctul de vedere" abia părea mai deosebit de comun.

Cuvintele ei deadineaură coordonau pentru Laura intermitenţele absurde şi non sensul năvalnic al discursurilor micului om galben.

Cu solemnitatea mantalei periate şi cu pompa vorbelor distinse venise să-i ceară mâna. Ei, Laurei!

Nu erau atunci vremuri când comicul cel mai burlesc te putea înveseli. Paiaţele erau funebre şi râsul silnicit.

Pe când se clătinau hotarele şi se roşeau orizonturile, în marea încăierare a oamenilor care se schingiuiau să scrie epopee în mizeria tuturor şi a fiecăruia, toate culorile vieţei, culorile ei de curcubeu cu derivate luminoase de nuanţe, cu artificii şi proecţiuni, se cerneau într'un inform cenuşiu.

In mijlocul acestor probleme întunecoase care înăspreau egoismele, Dascălul Gore dela Sf. Vineri îi dedica pe al lui.

Îi oferea numele, avutul, situaţia, toate energiile nobleţei lui de om. Îi imola cu un gest de pasiune antică cei şapte copii şi pe femeea, mama lor!

Şapte copii? Bieţii de ei! insule purulente. Născuţi din omul galben şi din femeea trudită, otreapă de bordeiu sărac.

Mai bine morţi decât purtând în viaţă apele verzi şi mâlul cafeniu, în trupurile nemernicite, cu muşchii atrofiaţi; cu dungile stupefacţiei pe fruntea lor îngustă de moştenitori săraciţi ai netrebniciei!

Mascarada asta nu avea nimic glumeţ. Decorul, ca şi gesturile ca şi armele tragediei, erau impunătoare.

Cum se născuseră la Dascălul Gore aste simţiri nobile şi sguduitoare?

Din revulsia interioară a Laurenţiei emana în cuvinte, în gesturi o aversiune abia cumpătată de cuviinţă. Cu glasul, cu fiinţa, se da înapoi de el.

Părtinitoare, păcătuise cu ăst păcătos către bunătatea umilă şi deopotrivă pe care o închinase durerei tutulor, drept redevenţă unor dureri ale ei.

Mâinile ei curate, pe care şi-le pedepsea, îl îngrijiseră. Mâinile ei încătuşate şi zadarnice pe care nimic nu le pătă, lipsite chiar de clarobscurul modelat al contururilor pe care micile atingeri ale uzului comun îl dau mâinilor care au încercat viaţa. Flori palide pe doliul sufletului; asemenea mâinilor acelea care, ca nişte cupe prelungi, crenelate de degete rigide, dospite dintr'o pastă cerulee cu sidefări cristaline, stau atârnate fără legătură anatomică, în marginea manşetelor dantelate, pe potretele primitive, de femei medievale îmbrăcate în matitatea catifelei negre.

Portrete fără de mlădierea vieţei, dintr'o artă care nu învase încă fiindcă modelele ei claustrate în cetăţui de piatră şi în somnul conştiinţei, treceau pe platforme de donjoane, dela o poartă a vieţei la alta, ca nişte umbre mobile şi nu putuseră învia în geniul artiştilor, forme modelate de o pasiune vie.

Pe mâinile Lady-ei Macbeth stau petele indelebile ale crimei. Frumoasele ei mâini regale flabelate cu sânge, din ambiţie şi patimă!

Mâinile mici uscate, cu muschii striaţi violent, mâinile învrăjbite ale Dascălului Gore ofereau Laurei crime capitale, din ambiţie şi patimă,

în numele unei legi încuiate acolo în apele verzi şi galbene ale sângelui, care înfloria insule purulente şi hrănea mălul din care era frământat micul om nelegiuit.

Işi aminti de mâinile ei albe şi reci pe gâtul acela încins de bubă. Ştia ce abjecţie a drenat de acolo, lucrând profesional cu decizie rece şi crudă, ca pe un manechin. Cum, apăsând de sus de pe occiput, de jos din omoplate gonise cangrena.

Ştia ce greutate tâmpă trebue să fi încarcerat simţurile şi trupul bolnavului. Işi amintea dârza brutalitate a omului înveninat de acel rău şi uşurarea aspră a nenorocitului trup care sbârnâia sub ultimile radieri ale unei suferinţe care se curma subt mâinile ei.

Mâinile ei congelate în sacrul purităţei, umblaseră ca nişte instrumente agile în buba necurăţiei. Înţelese că era un traumatism direct al curăţiei pe stârv, care obscur degenerase în acea aberaţiune. Mâinile ei erau de vină!

Omul luminat din acel cloac, printr'o necesitate egoistă de bine, năzuia acum către salvatoare.

Deodată cu acel putregai printr'un instinct inconştient de purificare, vrea să asvârle tot ce se amalgama şi deriva din viaţa lui dinainte: o femee şi nişte copii!

Vroia pe cea care îi îndulcise mizeria.

Recunoştinţa lui mojică şi care nu se exprimase nici măcar prin vre-o mulţumire de bună cuviinţă, prelucra înăuntru binele. Şi binele acolo în lutul pernicios înflorea flori de stupru.

Laura nu ştia că ceare semeni, grăuntele divin, albul şi lumina nu au fiinţă pură de cât sterile, singure. Asvârlite în brazdă mocnesc din ea, încolţesc în alte simţuri, se prihănesc şi fermentează blestemul din care nasc monştri.

Procesul discalificării nu-l ştia. Nici că dascălul Gore purtător de monştri, era o avant-gardă trimisă de pătimirile nebănuite ce sunt în mers spre noi.

Rece, aspru, sarbăd, Laura gândea: Am pus mâini curate pe bubă şi bestia isbăvită de rău vrea să-şi asigure leacul.

... Ca o Icoană!... Cu toate că purta livreaua comună a caritătei, înţelesese că e o cucoană. Nu era din cei care nesocotesc distanţele sociale. Il sfia boerimea.

Recunoştinţa i se desvolta inform.

In nopţile de gardă, dealungul magaziilor goale, cu gâtul sucit ca un strigoi, ca o pasăre de noapte cu aripi de pulpane veştede, pe când orizontul gol, limpede, mut, aşternea o pânză de oţel, dincolo, de care erau cei care mureau de bună voe, Dascălul Gore aprig cu scumpa lui sănătate, se înalţa cât mai sus, urca gândul spre icoane din biserici, puţina lumină a minţei i se silea spre lumina care iradiază din bolte, şi acel gând sta suspendat ceasuri după ceasuri, ameţit în echilibristica lui cutezătoare pe o sârmă subţire.

Atunci se pregătiseră cuvintele zăpăcite, rupturile de fraze pompoase, tot luxul îngâmfat şi caraghios al ofrandelor.

Ziua, Dascălul Gore vroise să afle cine era infirmiera binefăcătoare. I se spusese că e moaşă.

Barierile se micşoraseră şi gândul maniac luase o formă hotărâtă, care scobora icoanele din perete. I se păruse că această unire între doi oameni cu profesiuni libere se poate face. Urcat pe treptele lui până la cea mai mare înălţime, Dascălul Gore oferise cucoanei moaşe viaţa lui.

Totuşi o intuiţie a distanţelor urca iarăşi logodnica în rame şi formulele se sminteau din nou în creerul despresurat din coptură, care îşi rătăcea puţina lumină în piezişurile grandomaniei şi ale patimei.

Când se simţise pregătit pentru ceremonialul cel mai mare, venise tot sus în echilibru nestabil pe sârma subţire.

Intreruperile Laurei îl descumpăniseră. Agăţat printr'o sforţare supremă, se legăna sbuciumat, înainte de a se desprinde de suportul slab şi a se prăvăli în besnă.

Subt ochii Laurenţiei Dascălul Gore într'o ofrandă supremă, abătut între aspiraţiune, neînţelegere şi realitate, înnebunea.

In faţa nebunului Laura cea încordată şi resemnată relelor îşi recăpătase frăgezimea şi slăbiciunea. Ii fusese frică numai un minut. Apoi iar rămăsese cu simţirea strepezită, cu gândurile nimicite.

Vocea copilărească a băeţelului îi reveni în minte: „... Am să-l omor!"

Aşa vine vorba! Bărbatul, omul, e născut asasin. Puterea distrugerii se afirmă în el caşi a creaţiei. Născut, el naşte.

Muritor, el poate ucide. Din aste două forţe elementare, una îi e înterzisă de legea morală atât cât nu se răsvrăteşte.

Nu omoară. Dar ameninţarea lui putincioasă se risipeşte în cuvinte de clacă: — Am să-l omor!. — Şi uneori omoară!...

Acum se sculaseră oamenii de pretutindeni în vrajbă şi fierbinţeală ca să omoare. Era război.

Ca să omoare pentru.. mai bine„. — Mai binele care înflorea ciuperci otrăvite în raţiunea popoarelor depe malurile tutulor apelor, din aluatul tuturilor mălurilor.

Rupând echilibrul şi spânzuraţi deasupra lor înşişi îşi făceau drum prin moarte spre mai bine — mai sus, — prăbuşind ceace le încurca drumul spre refacere şi înobilare.

Pentru Icoane în biserici — pentru o lumină iradiată pe fruntea Idolilor — pentru ca bubele sparte scurgând puroiul să descongestioneze cerebrul şi umerii naţiunilor — pentru ambiţie şi patimă — pentru triumful egoizmelor—Aşa... pentru că mâinile curate ale unui Ideal ostenit de a fi zadarnic, atinseră răul şi turburaseră în el puterile creatoare şi ucigaşe. — Era război!

Dar Laura nu se gândea la nimic. Avea în ea ceva aprig. Ţinea igliţile înfipte în lâna albă.

Nu se gândea nici chiar la logodnele de pe lume, tristele logodne de război, pentru ca ironia vulgară a acelei ofrande s'o umple cu un desgust întristat.

In mijlocul tumultului morţei spre Inviere, nu se gândea la tot ce moare şi renaşte. La tot ce se duce şi la ce are să vie. La ceeace purtăm încă în noi şi totuşi e pornit spre marea deşărtăciune ; la

tot ce nu avem puterea de a presimți decât prin puterea de a trăi și nădăjdui ; la ceeace are să fie, s'a și îndrumat poate de pe locuri necunoscute și călătorește spre noi, nu se gândea !

Laura nu știa—că odată își va aduce aminte de solemna cerere a Dascălului Gore și o va povesti sglobiu ca pe un tril de allegro, cu acea vivacitate spumoasă a spiritului rezemat pe minunatul tempo de brio al inimei ei fericite. O va povesti ca pe o schiță de contraste ironice, unui temeiu tainic, strălucitor și nobil.

Nu știa — că într'o zi problema împerecherii îi va părea asemenea unui oaspe, noroc întârziat și înstrăinat, care a sosit și nu se poate opri, pe care femeea îl privește de pe prag, trecător mut dar nu orb, în ai cărui ochi ca în apele dulci și adânci, se nasc și se scufundă catarturi de corăbii încărcate cu roade scumpe.

Nu știa — că Dascălul Gore, orbit de dorințele lui păcătoase, îi va părea când-va, cuminte, fiindcă a dat existență năzuinței lui imposibile, prin curajul peste puterile lui de a vorbi ; fiindcă și-a sfărâmat închipuirea dar a trăit-o în clipa când se năruia cu ea.

Nu știa — că alteori Dascălul Gore cu Don Quichotismul lui ridicol îi va părea un frate al viselor absurde lovite de disgrație.

Nici nu știa că va fi un timp când puroiul se va răsbuna. Se va răzbuna că l'a purificat, că i-a impiedicat apele subterane să crească. Se va răsbuna pe mâinile ei, care atunci vor fi cupe cu modelarea desmierdătoare a clar-obscurului care învie contururile fericite.

Intors depe drumurile lui, puroiul o va murdări pentru că își purtase bincle prin rău și atinsese necurăția cu puritatea.

Nu știa că falanga sângelui verde, și mâlul fărturilor galbene mișiună pretutindeni, ambițioase și răsbunătoare pe disprețul inocent.

Nu știa că orice suflet care se coboară și surâde blând idolatrilor, e smuls din rame, dus în vizuine și profanat, întunecându-și din ură și din crimă icoana clară în ochii credințelor scumpe.

Nu știa că vreodată amintindu-și de Dascălul Gore care, învestmântat în suprema lui demnitate, venise cu dania gravă a numelui și vieței lui—Nu știa fiindcă ea știa cine este—nu și ce poți deveni în tiparele blestemățite ale Destinelor ce se târăsc pe brânci rânjind șoldii—nu știa că vreodată rubinul îndurerat al sângelui curat îi va hrăni toată ființa cu un gust amar, și, într'un sarcasm suprem cu o melancolie tragică, va crede într'o'zi, că Dascălul Gore aprinzând toate candelabrele în biserica săracă a minței lui până când incendiase bolta, îi făcuse cinste.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

CRONICA LITERARĂ

Elena Farago: ŞOAPTELE AMURGULUI

D-na Farago e o poetă cu o amplă vibraţie spirituală. Citind-o, ai impresia purificării.

Nimeni n'a arătat un dispreţ atât de biblic pentru trup şi o dragoste atât de infinită pentru biruinţa sufletului ca această poetă:

Şi nu ca să dăm clipei
Vremelnicul fior
Al tinei
Incălzite de un strop din soare.
Ţi-am răsădit în suflet
Lumina ce răsare
De dincolo de tină
Şi dincolo de soare,
De dincolo de lumea
Cu ochi şi mâini ce mor

(O nu mă lua de mână)

Amorul — acest sentiment pentru care s'a făcut atâtea războaie şi s'a răsturnat pământul,—e redat cu atâta simplitate de linii, cu atâta cumpătare, pudiciţie, încât îţi aminteşte obiectivitatea poeziei populare:

Iubeşte-mi mâinile
Şi ochii
Şi iartă-te dacă au fost clipe,
In care n'au ştiut să-ţi spună,
In care n'au putut să-ţi dea
Atât cât ar fi vrut
Atâta—cât poate doru-ţi le cerea
In dragostea,
In îndoiala,
In desnădejdea unei clipe

(Iubeşte-mi mânille)

D-na Farago e poeta *discreţiunei.* Nu sufletul tumultuos, impulsiv, ce rupe zăgazul timidităţii şi se risipeşte darnic în vorbe repezi. Sentimentele ei sunt subtilizate şi învăluite în discreţie:

Le mistue 'n lacrămi zadarnicul dor.

(O fecioară bătrână plânge).

Sau:

Ne pomenim adesea
Gândind,
Plângând,
Iubind,
C'o dragoste smerită
Şi adâncă

(Reminiscenţa)

Nimeni n'a exprimat mai subtil sfiala mărturisirii. Iubirea la Vlahuță e năvalnică, implacabilă. A lui Eminescu e romantică și pasivă. La d-na F. e de abia mărturisită. E schițată în gesturi simple, necalculate, spontane, într'o privire sau o atingere a mânei. Poeta e o fire introspectivă:

Și apoi privesc în mine adânc și mult—și învăț.

(Srisoare)

In *„Șoaptele Amurgului"* se intrevede mai mult ca ori când filosofia poetei. Un văl de tristeță duioasă, resemnată, pasivă acoperă toată opera; o melancolie discretă, un decepționism învăluit, un regret stăpânit o umbresc. Viața e un miraj. Ne amăgește prin ispitele-i înșelătoare. Urmărim idealuri după idealuri, hrănim iluzii. Realitatea ne dovedește minciuna lor. Să luăm, de pildă, poezia *„Pornea o barcă verde"*.

Ce voios cânta luntrașul în barca lui cea verde, părăsind țărmul lui strâmt, ispitit de albăstrimea cerului, de infinitul mării pe care dorea s'o vadă. Bolta azurie a cerului, valurile mării alintătoare, infinitul orizontului sunt atâtea motive de ademenire:

Dar când ajunse 'n largul înșelătoarei mări
(O volbură 'nvrăjbită ce spumega 'n ocări)

Chemând speriat în gându-i vechi țărmuri dinapoi
Oftă adânc luntrașul pornit spre țărmuri noi.

El s'apără cu groază, uitându-se înapoi
El s'apăra cu groază șoptind avanei mări,
O cât păreai de albastră acolo 'ndepărtări.
. . . . . .

Și barca se întoarce la țărmul strâmt fără luntraș. E simbolul vieții. Suntem luntrașul poetei, mânat de dorul țărmurilor noi cu cerurile albastre. Avem avânt, nu însă și înțelepciune. Murim de o moarte e nobilă. Aceiaș filozofie o găsim și în «*Povestea pentru Mihnea*». Zic fluturii:

Eu nu pentru grădini și flori
Mi-ași risipi în lume harul
Vreau să mă înalț să sorb nectarul
Luminei dincolo de nori.

Puține poezii în literatura noastră de azi întrec «*Povestea pentru Mihnea*» și «*Siminoc floare de pai*» Un lirism aparent duios, dar tragic în realitate pe un fond epic, iată esența poetică a d-nei Elena Farago.

C. GEROTA

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Regina Maria: TRECUTUL, (Le passé) de Porto-Riche

Le Vieil homme, prima piesă de Porto-Riche jucată la noi aducea în drama modernă un suflu de fatalitate antică: era dragostea care se abate asupra vieţilor pacinice, biciuindu-le cu furia zânelor răsbunătoare. Din adâncimi sufleteşti se ridicau patimile în aparenţă adormite şi pe ruinele omului din prezent, sclav nenorocit al instinctelor atavice, se înalţa renăscut din propria-i cenuşe în care s'a mistuit, *omul* de altă dată.

Trecutul (Le passé) piesa de acum reia aceiaş temă. De astă dată sunt două suflete în cari cazul dublei personalităţi se deslănţue neîndurător...

G. de Porto-Riche e poetul patimii. Dragostea e oarbă şi tiranică; sălbatecă şi ucigătoare, ea nu are nimic din duioşia iubirilor lui Henri Bataille. *Fecioara rătăcită* ori *Marşul nupţial* vorbesc de o concepţie a dragostei.

Le *Vieil homme* şi în parte *Le passé* ne-înfăţişază fatalitatea ei. Dragostea are la Porto-Riche ceva din forţele cosmice sub a căror dominaţie trăim sau pierim.

De aceea, indiferent de greşelile de compoziţie, o piesă de Porto-Riche e totdeauna mişcătoare, până la nimicire.

In *Le Passé* problemele dragostei, abia schiţate, sunt părăsite apoi în voia unei acţiuni nesupraveghiată de aproape. Personagiile principale n'au o linie sufletească desăvârşită. Multe din ele nu au nici una.

Dominique e femeia care suferă de infidelitatea înăscută a amantului ei.

Prieur este omul slab, care se lasă dus de furtuna patimilor deslănţuite. In general o piesă de Porto-Riche covârşeşte prin emoţia dureroasă a privelişţilor din sufletele omeneşti: umbre ce nu reacţionează, pentru că nu pot rezista furtunilor.

Acelaş caz şi în *Le Passé*. Trecutul renăscut va duce spre vecinicile repetări ale suferinţei. *Dominique* şi *Prieur* vor merge spre ele împinşi de forţa externă, fatală, neînţeleasă nici chiar de ei. Porto-Riche e poetul duios al suferinţei feminine în dragoste. In piesele lui e un rechizitoriu sever al iubirii nestatornice şi fatale ale bărbatului. Acesta e conflictul dramatic. Injghebat după maniera generală, nu are totuş un punct culminant.

Ce s'a clădit timp de trei acte se nimiceşte într'o singură scenă. Situaţii noi la care nu te puteai aştepta, nebănuite din cauza nepreparării lor, se suprapun peste cele laborios clădite. In acelaş timp probleme pas de pas urmărite—rămân atârnate în aer. Iar figuri asupra căror atenţia ne fusese un minut atrasă, trec repede şi neconsistente, lăsând în urma lor semnul de întrebare. *Trecutul* cuprinde un bogat material adunat în vederea unei drame care era să se scrie.

Pentru d-nele Sturza-Bulandra şi Tanţi Cutava a fost un prilej fericit: s'a dovedit încă odată cum se poate salva cu o bună interpretare o piesă neisprăvită.

MIHAIL IORGULESCU

ÎNSEMNĂRI

Frontul roşu—sonete postume *de A. Steuerman Rodion.*

Sub îngrijirea d-lui E. Relgis apare primul volum din opera postumă a poetului ieşean 139 sonete constituesc pentru un poet o sarcină prea grea. Nu ştiu ce l-a îndemnat pe Steuerman—Rodion să aleagă forma aceasta dificilă; fapt este că bogăţia sa de simţire a pierdut mult prin exprimarea îngrămădită şi inflexibilă a sonetului. Pentru analizarea acestor versuri, e bine deci să facem abstracţie de cerinţele inexorabile ale acestui gen.

Trebue să considerăm mai întâi poezia de război a lui Steuerman—Rodion. Prin intelectualizarea senzaţiilor multiple ale vieţei de pe front, el răuşeşte să imprime acestei poezii o uşoară notă personală—deşi această notă a fost schiţată şi de d. B. Luca în *„Golgota."* Dar tocmai această intelectualitate, împreună cu imaginele brutale şi prozaice—ce înăbuşe orice poezie de război, accentuiază şi mai bine necesitatea unei forme cât mai libere—poate apropiată de poemul în proză; acest lucru a fost, de altfel, înţeles în ultimul timp d. Camil Petrescu.

Citez unul din aceste sonete:

N'a fost nici astăzi... poate c'o să vie
Când va fi aşteptată mai puţin;
Când sufletul, plutind în calm senin,
O să s'alinte în vis şi poezie.

Cum o să vie clipa? Oare prin
Vre un obuz cu faţa aurie?
Ghiulea de-oţel ce fluerând sfâşie
In aer sânul său de gloanţe plin?

Va fi domoală cea din urmă clipă?
Ori, cu în dramele lui Euripide,
Ne va veni cu scrâşnete ce ţipă?

Aş vrea-o ca o vrajă ce surâde;
Aş vrea-o fâlfâire de aripă
Ce ne încântă ochii şi-i închide. (*Clipe.* pag. 24)

O altă notă personală o aduce Steuerman în literatura noastră prin poezia sa casnică: gen care aiurea a fost cu totul părăsit, dela Hugo, şi care, la noi, nu şi-a avut nici un reprezentant. Sonetele sale: *Subtilităţi, lui Jean* şi *Taciturna Domus* cuprind o putere cu atât mai emotivă cu cât se slujesc de elemente mai simple.

V. M.

***L'Italo-Romena,** rivista mensile illustrată—vasseina di vita Italo-romena.* Milano.

Am mai subliniat, cu alt prilej, importanţa revistelor româneşti din streinătate. Cea de faţă, care apare jumătate în italieneşte, jumătate în româneşte, şi-a propus să familiarizeze pe italieni cu chestiunile mai de seamă ce privesc literatura, artele, politica, industria şi comerţul românesc; tot odată, în textul românese caută să facă cunoscut Românilor aceleaşi ramuri de activitate din Italia. Din lista colaboratorilor citez: *Roberto-Bracco, Pasquale de Luca, Vico Mantegazza, Ada Negri, Elena Văcărescu. P. Altanqui, N. Constantinescu* etc. Apărând în amirabile condiţiuni redacţionale şi technice, e de prisos să stăruim asupra realului serviciu pe care fondatorii acestei reviste îl aduc ţării noastre.

V, M.

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

Au apărut de colaboratorii Sburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

„Urmările Economice ale Păcii"

S'a pus în vânzare, în traducere românească, după originalul englez, volumul:

„Urmările Economice ale Păcii"

de JOHN MAYNARD KEYNES

Apărută în Anglia, acum un an, lucrarea a fost tradusă în toate limbile europene. Intreaga diplomaţie a lumei şi guvernele tuturor statelor stau astăzi sub înrâurirea acestei opere.

Pentru ediţia Românească, autorul a scris anume o prefaţă, în care analizând situaţia noastră, în noile condiţii de viaţă, arată ce fel de guverne trebuiesc în acest moment României, şi care sunt primejdiile politice şi economice de care trebuie să ne ferim.

Apariţia acestei cărţi a fost caracterizată de Asquith, fostul prim Ministru al Angliei, ca cel mai mare eveniment al secolului, după Războiu.

«Viaţa Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

ANUL II. No. 3

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4131

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . . „Vissarion" (II)
Camil Petrescu . . . Trecutul
Ramiro Ortiz . . . . Plecarea dela „Banchet"
I. Peltz . . . . . Șirag
E. Buzdugan . . . . Pumnalul
Al. Popescu-Telega . Călătorul

CRONICI:

D. Nanu: DOINELE MELE, I. U. Soricu. Orăștie 1919.—FLORI DE LUT, de G. Talaz.

Editura ALCALAY & Co.

Apare Sâmbăta

UN LEU

A apărut:

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

COPRNZÂND:

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poezia Populară.

Lei 12

Editura ALCALAY & Co.

ABONAMENTE:

. . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

BURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 35 8 IANUARIE 1921

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA
Director: E. LOVINESCU

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

„VISSARION"

II

Fixându-mi-se în atenţie şi prin masca luminată de doi ochi mobili şi şireţi, şi prin spontaneitatea gestului, omul merită să fie cunoscut mai deaproape...

Din zidul de cărţi poştale, în care se înscria izvodul războiului în slove fruste, Vissarion îşi făcu o cetăţue inexpugnabilă. Cătând şiret în lături dar mai ales printre crenelurile zidului spre a nu fi surprins de inamic, omul începu apoi să se reverse într'o binefăcătoare ploaie verbală. Avea rezerve de tăcere. Câteva săptămâni curăţise ca simplu soldat grajdul Şcoalei Veterinare, sub ochiul sever al d-lui căprar Papiţică. Sărind de mai multe ori gardurile şcoalei, evadase dela postul de cinste pe care i-l dase patria în războiul întregirii, se plânsese miniştrilor, obţinuse intervenţia directă a unui general. In zadar. Caporalul Papiţică era inflexibil la datorie; stăruinţele îl îndârjau în atitudinea lui fermă.

Il punea deci la servicii şi mai umile, apostrofându-l cu un sarcasm superior: „Ha... ha... şi zici că eşti unul din ăia care scriu... un Alexandri... un Eminescu... ia curăţă mai bine grajdul!.."

Prin puterea de comunicativitate a darului povestirii, aventurile lui Vissarion deveniră repede de interes obştesc. Îşi creă astfel o atmosferă personală; involuntar, suferirăm o mişcare de rotaţie în jurul axei lui. Amintiri de copilărie, amănuntele unei vieţi agitate, iniţiarea în învăţătură şi în scris,—lucruri umile sau surprinzătoare, mizeriile de acasă, dela ţară, sau tribulaţiile printre oamenii oraşului, în redacţii şi pe la editori, formau alimentul incoruptibil al unei istorisiri nelimitate. Epizoadele se succedau: contactul cu prima formulă algebrică întrezărită în cartea unui anticar de pe cheiu şi apoi irupţiunea devorantă în studiul matematicilor, pasiunea pentru chimie şi instalarea unui mic laborator în unica odaie a bordeiului dela Costeşti, în care locueşte cu cei nouă copii (Voltaire, Benedict, Edison Vissarion etc.!), laborioasele lui începuturi literare şi atâtea alte momente se materializau în forme vii. Din acumularea vorbelor şi a gestu-

rilor, din participarea fizicului la mișcările sufletului, omul se desprindea pe încetul ca o sinteză a însușirilor etnice.

* *

Mai întâiu, o istețime incontestabilă, cu o curiozitate speculativă ce-l făcea să treacă peste nivelul culturii lui reale, ducându-l până la invenția teoretică a unui tun, ce-ar nimeri, prin calcule matematice sigure, aeroplanul inamic din sbor.

La bază un strat imens de șiretenie evidentă în cele mai mici gesturi. Prin această formă inferioară de inteligență, omul își tradează sutele de ani de robie, frica de lovituri ; în fața forței nu-i mai rămâne decât arma vicleniei. De aici clipirea laterală ce caută o evaziune de sub o opresiune imaginară ; de aici nesiguranța de raporturi, neîncrederea ascunsă sub forme naive a țăranului ajuns chiar la o înaltă intelectualitate. In atitudinea lui de fiară încolțită, trăește încă străbunul bătut la scara boerului... Supus la munci grele, el găsește în șiretenie singura posibilitate a economiei vitale. După ce a curățit grajdurile Școalei Veterinare, Vissarion se pitia acum după zidul de cărți poștale în beatitudinea unei liniște definitive. Se refăcea de tot ce risipise înainte. Zelului procedural al d-lui plutonier Kaufmann, nu-i putuse, de asemenea, opune de cât arma pasivă a șireteniei pentru a restabili echilibrul forțelor...

Această inteligență cu dublu aspect avea și avantajul unei rari puteri de expresiune. Omul avea nu numai darul vorbei, ci și defectul ei. Povestea cu naturalul și umorul țărănesc, dar și cu lipsă de supraveghere. Lucra în el o forță misterioasă ce-i da posibilitatea creațiunei instantanee. Invitat să improvizeze câteva cuvinte copiilor adunați la Eforie la un festival, Vissarion începu să invente un basm. După un ceas jumătate, nici nu intrase încă în inima subiectului. La șezătorile dela Costești, putea povesti șapte ceasuri în rând ; ascultatorii ațineau cu toți, în timp ce povestitorul își urma încă firul imaginației lui fecunde, cu singura satisfacție pe care ți-o dă invențiunea...

Vissarion fiind o expresie tipică a poporului, îi lipsește literaturii lui numai anonimatul pentru a fi o adevărată literatură populară. Incolo, o identitate completă : fantastic, umor, sensualism sănătos, șiretenie, facilitate verbală, natural— și o totală lipsă de compoziție. Prin această identitate literatura lui Vissarion e reprezentativă, iar omul mi se pare că o depășește prin virtualități neîmplinite încă. *)

E. LOVINESCU

*) Cu prilejul romanului *Petre Pârcălabul*, edit. Pavel Suru.

TRECUTUL

O, dincolo de zona blestemată-a morții,
Peste cătunele-mpietrite de pe vale,
Departe peste culmi, în fund departe,
O, mai departe de cât chiar depărtarea
Ești tu,
E lumea existenței tale
De care nu, ori cât de adâncă, zarea
Ci infinitul simt că mă desparte;
Căci de acest metal,
Tăios și imaterial,

În fiecare clipă sufletu-mi sfărâm.
Ș'adeseori,
Privind sfios prin tainicul crenel de lut,
Ca printr'un ochi de geam,
Imi pare
Că printr'un magic dioram
Privesc spre alt tărîm.

Ești tu acolo,
O, numai dacă mai trăiești,
Căci nici un semn de-acolo nu ne-ajunge,
Nici vești,
Nici păsări,
Nici-un călător
Nu vine dela voi rătăcitor
Ci numai nevăzute priviri,
Explozii de obuze și de mine
Și gloanțe.

Ești tu acolo.

Mă las încet pe patul meu de crăci
Mucigăite și de sdrențe adunate,
Aicea părăsit de atâta vreme,

LICEUL GEORGHE LAZĂR
SIBIIU
BIBLIOTECA PROFESORALĂ

Inconjurat de oameni părăsiți
Păduri pustii și zone blestemate,
Surîd descurajat și palid, căci
Nădejdea mea se teme
Să bată
La poarta groaznicului ce va fi.
Trăim aci o iarnă de speranțe moarte:
Nu știu nici dacă voi trăi,
Nici cine va trăi din cei ce mă'nconjoară
Și tu
Atât ești de departe
Că mă'nfioară
Tăioasa lamă-a clipei care vine.
Dar setea mea de tine
Intoarsă brusc de stratul transparent al zonei
Se'ntoarce, spre trecut, atrasă
Ca de privirile Gorgonei.
Și pătimaș, înfuriat,
Cu ochi halucinați și buzele uscate,
Inghemuit în umeda mea groapă,
Desgrop trecutul
Cu mâinile crispate.

O noaptea-omorâtoare-a despărțirii,
O noaptea cea din urmă,
Pe care mâna nevăzută a iubirii,
Simțind că pentru veci se curmă
Mistuitorul vis,
Ne-a dăruit'o
Cu o voință uriașă și fatală
Și cu puteri de zeu, iubito.

. . . . . .

Goniți din munți,
Trudiți, înfrânți
Și cu picioarele rănite de noroi,
Grăbim pe malul Oltului umflat de ploi.
Ni-s ochii arși de crude viziuni
Și-auzul plin de focuri de baraj,
Căci am luptat pe margini de genuni,

Şi-acum,
Cu simţurile grele de dezastre,
Ca o turmă
Decimată, risipită pe şosea,
Către limanul rătăcirii noastre
Grăbim, prin negurile care'ncet se cern,
Privind neîncetat în urmă...
Pe malul Oltului murdar,
Greoi,
Nepăsător, inconştient, etern
Gonim storşi de puteri.
Prin marginea pădurii
De-acuma duşmănoase
Spre care aruncăm priviri fricoase,
Adeseori sunându-ne'n auz
Foşnitul frunzelor
Cu vâjăitul aspru de obuz.

Ce fericită grije a forţelor obscure
Te-aduse atunci în calea mea
In târgul cu căsuţe sure,
In vila cea albă pe şosea!
Alăturaţi, îmbrăţişaţi,
Privim de la fereastră
Sfâşietoarea agonie de afară
Şi'n dezolarea care ne'nconjoară
Iubirea noastră
Citeşte condamnată ca'ntr'o carte.
Paralizaţi privim dela fereastră.

In sufletele noastre toarce-aceiaşi moarte.
. . . . . .
Soldaţii tot mai trec,
Soldaţii goi,
Infrînţi, extenuaţi, murdari
De sînge şi noroi,
Soldaţii grăbiţi, urmîndu se'n tăcere,
Căruţe de fugari
Pe drumul desfundat de ploi,
Gospodării mizere,
Atîta cît încape

Sub coviltir de rogojini,
Se scurg la vale pe pîrîul de noroi
Ca arborii desrădăcinați pe ape.

In sus, pe deal, treptat s'aprind lumini...
Mă 'ntreb neliniștit de sunt la inamic,
Spre tine palid ochii mi-i ridic
Fără să zic o vorbă —
Căci lîngă noi
Depozitele ard incendiar,
Tăind al morții sur lințoliu
Cu țipete, cu svărcoliri de flăcări
Și-amurgul înnegrindu l funerar
Cu flamuri grele și prelungi de doliu.

Alăturați, îmbrățișați, privim de la fereastră.
Reflexe aurii cădeau pe geam.
Gonit de moarte,
Tot mai aproape de tine mă strîngeam.

Tărziu spre miezul-nopții,
Tot așteptînd s'aud bătăi în poartă,
Cumplitele bătăi în poartă
Menite pentru veci să ne despartă,
Incerc
Să mă desfac de fermecatul cerc,
In care mă tîrăște-amețitor iubirea.

Am priceput ne'nduplecatul adevăr
Că drumurile noastre se despart,
Dar
Ești goală pe sofaua de brocart,
Pe jumătate îngropată
In faldurile largi de păr.
Reflexul flăcărilor uriașe
Prin noaptea grea de sgură
Ilumineză triumfal
Și dă o molcomă căldură
Interiorului de vis,
Pe care,
Cu toată dezolarea din natură,
Contrariată, moartea l-a permis.

Inmărmurit de-atâta frumuseţe,
Ingenuchiat alăturea de tine
De obraji-ţi albi
Şi cu miros de fragi şi de fîneţe,
Mi-alătur, îmi lipesc obrajii
De obraji-ţi albi ca de petale
De nufăr alb plăpînd,
Nevinovat mi-alătur, îmi lipesc obrajii
Dar iată că din nou ca 'ntîia oară
Garoafa 'nsîngerată a gurii tale,
Ispititoare ca un fruct în miez de vară,
Trezeşte forţe oarbe'n mine...

Efluvii calde mi se'nalţă'n vine
Şi, tresărind,
In braţe pătimaş te prind
Şi buzele mi-alerg înfrigurat
Pe umeri sculpturali,
Pe sîni cu palpitaţii de suspin,
Infiorat, ieşit din minţi.
Pe macii înfloriţi pe sîn,
Pe pîntecele nou divin
Cu frăgezimi şi unduiri de crin,
Pe coapsele fierbinţi,
Şi-ameţitoare ca o cupă de pelin
Pe carnea această albă, caldă
Şi mirositoare,
Pe carnea-această de atîtea lacrimi sfinţită,
De atîtea nopţi în lacrime,
De atîta umilită adorare
Şi de o atît de-adîncă depărtare,
Pe toată
Plimb gura mea avidă, desperată.

Acum cînd plec,
Inebunit de frumuseţea ta,
In simţuri să te iau cu mine aş vrea,
Lăsîndu-ţi buzele să ardă
Pe gura,
Pe care poate pîn'la ziuă
Sărutul morţii va pecetlui o.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Cu marii ochi întredeschiși,
Vibrînd cu îndoiri de coardă,
Te dai ca o supremă recompensă,
Te sbuciumi într'un lung adio...
Tîrziu și cînd
Am stors din clipa dăruită totul
M'arunc în noaptea nesigură,
Imensă

. . . . . .

Ești tu acolo ?

O, dincolo de-această blestemată vale
E lumea exitenței tale.

Dar numai în trecut de te mai pot ajunge
Căci nici un vis nu prinde-a trece
Prin lîncezeala-mi sumbră,
Fără ca dur și rece
Metaloida umbră
Cu desgust de gardian să nu-l alunge.
O, nici'un pas spre tine,
Nici mîna
N'o pot întinde fără s'o retrag sdrobită !
Și setea mea de tine
Intoarsă brusc de stratul transparent al zonei
Mistuitoare-adînc, ca patima Didonei,
Cu furie se smulge din trecut
Și cere simțurilor amintirea ta,
Dorința mea
Din amintiri, din resturi,
Să te reconstruiască-ar vrea
Căci nu-i un colț din trupul tău de nea,
Nici unul dintre darnicile gesturi
Să nu mi apară-acuma chinuitor de clar...

Sfîșietor ca pe un alt habotnic Sfînt Antoniu
Mă'mbie și mă răscolește iar
Surîsul tău de sînge și ivoriu,
Comoara ta de rotunzimi gingașe
Mireazma-ți de femee pătimașe.

Aci în umeda mea groapă,
In care soarta mă închide ca o pleoapă,
Infrigurat,
Frenetic te doresc din nou
Te vreau..
Dorința-mi galopează delirant
Spre magicul iluziei potou.

Si toată frumusețea ta tresaltă
Sub iscusita amintirii daltă.

CAMIL PETRESCU

PLECAREA DELA „BANCHET"

Petrograd, 12 Aprilie 1917

A sosit „ceasul"? Se pare că da. Poate mă voi așeza din nou la Banchetul Vieții, dar nu voi întârzia acolo ca musafirul neexperimentat din poezia lui Pascoli. E prea frumos să pleci la timp, cu cununa ta de trandafiri încă proaspătă împrejurul tâmplelor, cu ochii scânteietori de băutură dulce, cu pasul nesigur dar nu șovăitor. E frumos să pleci dela Banchet împreună cu tovarășii scumpi, precedat de *auletride*, împrăștind întunerecul nopții cu flacăra torțelor de pin. Fecioarele ce dorm în paturile moi și albe visând efebii înfloritori, ale căror forme întrezărite în *palestră* încep să le turbure liniștea somnului, își zic, foindu-se: „sunt niște bărbați ce se'ntorc dela un Banchet" și își ațintesc urechile către cântecul *auletridelor*, își deșteaptă „doica" și își pun sclava de încredere să le povestească despre *Banchetele* luminoase ale bărbaților, despre întrunirile vesele ale înțelepților. Și „doicele" le sfătuesc de a jertfi a doua zi pe altarul Venerei, două porumbițe albe ca zăpada, două porumbițe cu ciocul moale ca de ciară și trandafiriu, pentru a goni din inima tinerei lor stăpâne grijile turburătoare și pentru a putea dormi în liniște, iar sclavele le povestesc că au auzit dela cineva care a servit la Banchetul lui Agaton, cum Socrates, Aristofan și Alkibiades au discutat o noapte întreagă despre iubire și Socrates a destăinuit chiar învățământul preotesei Diotima. Trec făcliile și cântecul flautelor se'ndepărtează. Comeseanul intră în casă, își depune cununa de trandafiri, și se culcă gândindu-se la adevărul filozofic: *„trebue să te bucuri de plăcerile trupești cu puterile sufletului"!*

RAMIRO ORTIZ

Șirag

Primăvara morții

Toamna înfloreşte regretele şi adună, cu iscusinţa avarului beat de aur, foile peste care pelerinii jocului şi-au vărsat durerile. Potecile răsună jalnic şi zările s'au cernit: înmormântarea ultimului cântec, pregătită cu fast şi sgomot, chiamă amintirile.

Astăzi renasc dorurile şi toate iubirile pierdute: o adevărată primăvară de veşted, de ramuri profanate, de searbăd văzduh şi de chin.

Şi trebue să fie, unde-va, într'o căsuţă cu păreţii plini de imagini şi cu miros de gutui, o bătrână cu vorba limpede şi alintătoare. Alături de ea, poate, un cap împodobit cu plete, ca un buchet proaspăt, care ascultă.

...Ce o fi povestind bătrâna peste care au trecut atâtea toamne şi au înviat atâtea primăveri?

Afară, în agonie, ziua, bătută de ploaie, pare o orfană fără adăpost.

Curând perdeaua de neguri se va întinde peste oraşul, bolnav de toamnă,—şi bătrâna va osteni.

Ce primăvară a morţii!

Rugăciune

Ai svârlit, cu mâna bogată, vânturi crunte şi câmpiile s'au înfiorat, doamne, de mânia ta izbăvitoare.

Iată,—au cântat, cu glas piţigăiat, cocoşii, şi au eşit, să are şi să care, boii... Boii pe şesuri grase, în străduinţi cumplite îţi închină, Doamne, prinos de dragoste, credinţă şi nădejde. Prin adâncuri de cer, se sbat sburătoarele; în colibe mor visurile şi toate garoafele au pălit prin geamuri vechi.

Doamne, împrăştie toamna şi umple de rod grădinele iar, ca în dimineţile bune de eri.

Parcuri înroşite de sângele florilor şi lovite de petalele bolnave, sunt privelişti de groază. Au nu simţi, doamne,—rana tuturor?

Iartă, copile, iartă durerile şi iartă—O! prea iertătorule!—moartea Firii nevinovate.

Ci împrăştie, doamne, prin alte maleaguri,—toamna.

I. PELTZ

Pumnalul

din M. Lermontov

Te-ador, o, scumpul meu pumnal-scut de apărare
Săgetător și rece, la vreme grea-prieten ;
Te-a făurit Cerchezul-spre crunta răzbunare
Și strajă libertății — sălbaticul Osètin, (1)

In ceasul despărțirii-o inimă de înger
Drept amintire sfântă — pe veci mi te-a jurat :
Și prima dat'atunci nu te ai pătat în sânge,
Ci-o lacrimă ferbinte duios te-a sărutat.

Doi ochi adânci și galeși lucind ca două astre,
Imi luminau în suflet, mă mângâiau cu jale :
Și'n licăriri de flăcări jucau văpăi albastre,
Sclipind ca două negri tăiușuri de pumnale.

Tovarăș bun de cale, și al dragostei tovarăș,
Pribeagului fii pildă în năzuinți spre țel ;
Și eu voi fi statornic, mă jur pe tine iarăș,
Și credincios ca tine, amice de oțel.

---

1) Osètin—popor din Caucazia.

I. BUZDUGAN

CĂLĂTORUL

Noaptea era rece și înghețată. Vântul, când șuera furios, când se tânguia prelung pe sub streașini; ploaia cădea neîncetat în pânze dese de apă și luată de vânt, lovea în geamuri zgâlțâindu-le cu atâta putere de par'că sta să le deschidă: și de câte ori Maria îndrăsnise să se apropie de fereastră ca să vază dacă se mai potolise urgia, o brăzda scăpărarea crudă a unui fulger și o îngrozea bubuitul tunetului atât de deasupra capului că par'că ar fi vrut să dărâme casa.

In clipa în care cu mai multă furie se deslănțuia furtuna Maria auzi lămurit că cineva chema de afară și deslușì o voce plângătoare care se ruga să i se deschiză. Fără îndoială că judecata trebuia s'o sfătuiască pe Maria să nu-i dea ascultare, căci, pe o noapte atât de amarnică, când nici un om cu frica lui Dumnezeu nu îndrăznea să umble pe drumuri, numai răufăcătorii și desfrânații sunt în stare să înfrunte vântul si ploaia în căutarea aventurilor și fără-de-legilor. Maria trebuia să se fi gândit că cine are un cămin, foc în el și o mamă, o soră, o soție, care să-l mângâie, nu bate ulițele pe asemenea vreme ca să turbure liniștea fecioarelor.

Dar judecata, persoană foarte stimabilă, are blestematul vițiu de a sosi totdeauna târziu, din care pricină nu este bună de cât să amărască plăcerile și să împodobească remușcările. Judecata Mariei întârziase ca de obiceiu și pornirea milei, prima ce se deșteaptă în inima femeiască, făcu pe fecioară să întrebe cu bunătate de pe fereastră: «Cine e?» O voce dulce și pătrunzătoare răspunse în ton liniștitor: „Un călător". Și nevinovata de Maria, fără să mai cerceteze, cine și ce fel de călător, scoase drugul dela ușă, trase zăvorul și învârti cheia în broască, furată de vraja glasului aceluia așa de dulce și mângâios.

Călătorul intră, urând curtenitor bun găsit gazdei; își scoase cu multă stăpânire de sine pălăria cu pene din care începuse să se prelingă ploaia; își desbracă mantaua udă leoarcă și, mulțumind de găzduire, se așeză pe un scăunaș, în fața focului în care Maria avusese grije să arunce un braț zdravăn de lemne. Ea deabia îndrăznea să-l privească din când în când, pe furiși, căci, în clipa aceia, suspomenita întârziată judecată, începea să-i joace renghiul și Maria înțe-

legea că a da adăpost primului venit era ușurință notorie. Cu toate acestea, nehotărându-se încă să ridice ochii din podeaua unde-i pironise, putu să-și dea seama că oaspele ei era flăcău chipeș și falnic la stat; bălan, chip frumos și trist, aer de stăpân obișnuit să dea porunci și să ocupe primul loc.

Mariei începuse să-i fie teamă și se simți turburată deși călătorul se arăta recunoscător și-i spunea lucruri ademenitoare, care prin farmecul graiului păreau mai mult de cât erau și, ca să-și ascunză turburarea, se grăbi să-i dea să cineze și să-i pregătească pentru dormit cea mai bună odae din casă.

Speriată de propria-i purtare, Maria nu putu să dea ochii 'n gene toată noaptea, așteptând cu nerăbdare să se lumineze de ziuă ca să plece oaspele. Dar se întâmplă că acesta, când apăru în ușa sufrageriei, a doua zi dimineața, odihnit și zâmbitor, ca să mănânce ceva, nu pomeni nimic de plecare, precum nici la ceasul prânzului și mai puțin seara: iar Maria, fermecată și furată de vorba lui mângâioasă și dulce și de poveștile lui, nu avu curajul să-i spuie că ea nu era hangiță de meserie.

Zburară săptămâni, trecură luni și în casa Mariei nu mai era alt stăpân și domn de cât acel călător căruia într'o noapte furtunoasă, făcuse imprudența să-i dea adăpost. El poruncea și Maria asculta supusă, tăcută, iute ca gândul.

Să nu credeți însă că Maria era fericită. Din potrivă, trăia veșnic cu inima sărită și îndurerată. Am numit stăpân pe călător și ar fi trebuit să-i zicem tiran, pentru că toate capriciile lui despotice și firea-i nestatornică aproape o înebunise pe Maria. La început călătorul părea ascultător, drăgăstos, desmierdător: cu vremea însă devenea îndrăzneț și-și lua drepturi ce nu i se cuveneau, până când ajunse să nu-i mai intre nimeni în voie. Răul era că Maria nu-i putea nici odată să-i ghicească dorințele și să-i întâmpine necazurile: fără nici o pricină, așa, din senin, când nici nu ar fi visat cine-va, nu-și mai încăpea în piele de veselie și mulțumire și cât ai clipi din ochi, trecea dela tristețe la bucurie și de la râs la plâns. Se 'nfuria, să sfarme tot ce-i ieșea în cale, și, pe negândite, în câte-va clipe, se topea tot de dragoste și în mângâieri îngerești: se încăpățâna ca un copil și se desnădăjduia ca un om mare: când o acoperea pe Maria de ocări, când o chema cu vorbele cele mai dulci și o înconjura de duioșie nemărginită. Ciudățeniile lui erau une-ori atâtde nesuferite că Maria, cu nervii zdrobiți și cu sufletul răvășit, blestema ceasul rău în care primise la ea în casă pe amarnicul călător. Dar tocmai când Maria, cu răbdarea pe isprăvite, era gata să scuture jugul, parcă i șoptea cineva la ureche că el ghicea pe dată ce i se pregătea și cerea iertare cu atâta sinceritate și atâta grație copilărească în cât Maria, nu

numai că uita repede ocările, dar, pentru plăcerea de a ierta, ar mai fi îndurat de trei ori pe atâta necazurile trecute.

Şi cum le uitase pe toate când oaspele cu jumătăţi de vorbe, cu băgare de seamă şi înconjururi, îi vesti că acum sosise ceasul plecărei! Maria rămase înlemnită şi lăcrămile domoale pe care i-le stoarse desnădejdea, picurară din belşug pe mâinele călătorului, care zâmbea trist şi murmura încetişor cuvinte de mângâiere, făgăduinţi să scrie, să se întoarcă, să-şi aducă aminte. Şi cum Maria, în durerea ei, îngâna dojeni, oaspele, cu vocea lui dulce şi pătrunzătoare, strecură în chip de desvinovăţire: „Ştii bine, copilă, că sunt un călător. Mă opresc, dar nu rămân: mă aşez dar nu mă statornicesc". Şi să ştiţi că numai când auzi destăinuirea asta atât de lămurită, numai când simţi că i se sfâşie cele mai tainice fibre ale fiinţei ei, numai atunci află nevinovata Maria că acel predestinat călător era Amorul şi că deschisese uşa celui mai crud stăpânitor al pământului.

Fără să bage în seamă plânsul Mariei (par'că de câte-va lăcrămioare avea să se înduioşeze el!) fără să-i pese de dâra de durere nestinsă pe care o lăsa în urma lui, Amorul plecă, înfăşurat în manta, cu pălăria—ale cărei pene, uscate de astădată, fâlfâiau ciudat în vânt—pusă semeţ pe cap, în căutarea altor tărâmuri, să bată la alte uşi mai bine zăvorite şi păzite. Iar Maria rămase liniştită, stăpână în căminul ei, scăpată de grije şi spaime, în tovărăşia gravei şi bunei judecăţi care atât de bine sfătueşte deşi puţin cam târziu. Nu ştim ce vor fi stătuit împreună, avem însă veşti neîndoelnice că în nopţile de furtună, când vâjie vântul şi ploaia plesneşte în geamuri, Maria, apăsându-şi mâna pe inimă, ca să-i domolească bătăile, stă cu urechia la pândă să asculte dacă nu cum-va bate la uşă călătorul.

AL. POPESCU-TELEGA

In curând va APARE:

OEDIP LA COLONA

de SOFOCLE

Traducere din greceşte de

MIHAIL IORGULESCU

Editura CASEI ŞCOALELOR

CRONICA LITERARĂ

Doinele mele. — *I. U. Soricu, Orăştie 1919.*

Versul popular armonios, simplu şi sintetic, cu un pronunţat parfum de panteism, nu poate fi mânuit de un artist cult de cât printr'o fericită excepţie. Calităţile cari se cer acestuia spre a reuşi trebue să fie foarte rar de întâlnit, de vreme ce n'am avut până acum de cât pe Alexandri şi Eminescu, maeştri ai versului popular. Din generaţia post eminesciană două talente reiau firul de unde l'a lăsat aceşti înaintaşi şi se pare că vor avea cu vremea acelaş noroc: Victor Eftimiu şi Soricu. Victor Eftimiu, talent esenţialmente epic, s'a încercat firesce în balada populară, — gen intermediar între lirică şi epică. *Legenda Clopotelor de la Mânăstirea Argeşului*, o cunosc cititorii *Sburătorului* şi au apreciat de sigur fantezia bogată, versul curgător, mişcarea gradată a interesului dramatic, pictura vioae a mulţimei, fără de care nici nu se poate cineva încerca în epica populară.

D. I. U. Soricu, şi-a ales genul pur liric al Doinei. — Sunt totuşi în doinile sale scăpărari de grandioasă epopee ceia ce ne îndreptăţeşte să aşteptăm de la d-sa şi o baladă Uhland-iană; iată o strofă unde stilul sare afar de matca lui pur lirică, şi se serveşte de imaginile firesti legendei epice:

Arborel cu frunza verde
Cum n'oi plânge când în vale,
N'aud de cât plâns şi jale
Şi văd mame obidite
Şi altare pângărite
Iar pe şesuri moartea bate
Din aripi însângerate ?

(*Colindul ţării.*)

Accentul liric însă pretutindeni are o vigoare de masivă primitivitate: ast-fel în *Blestemul Munţilor:*

Munţi cu fruntea de zăpadă
Trăznetul pe voi să cadă
Şi cu flacăra cerească
Codrii să vi-i pustiască,
Să rămâe bolovanii
Ç'aţi dat mâna cu duşmanii.

Munţi cu ochi de piatră seacă
Vântul bate, oastea pleacă,
Se coboară tristă 'n vale
Spre Moldova-şi tae cale
Piepturile sângerate
Steagurile sfâşiate.

Munți, tovarășii furtunii,
Azi vă părăsesc păunii
Și cu zânele pădurii
Dar la vară o să vie
Ca o cruntă vijelie.
Munți cu creștete deșerte,
Dumnezeu să nu vă erte
Să vă surpe vânt și ploae
Să rămâneți mușuroae
Să vă scurme șobolanii
Că v'au fost mai dragi dușmanii.

Incercarea de a nu pierde contactul în artă, cu inima mare a poporului, e o idee înnaltă, fecundă care va avea totdeauna răsunet în sufletul adevăraților prețuitori de artă.—

FLORI DE LUT

de G. TALAZ

Un începător, și pentru un începător versurile sale sunt o adevărată virtuozitate... O calitate, mai ales *vizualitatea*, nu lipsește autorului. Nu-i lipsește nici o oare care originalitate de gândire... *Simțirea se vede că e, ce lipsește mai cu seamă autorului.* De acea cu toată grija ce-o dă vocabularului,—lipsește cuvintelor sale acel parfum subtil care creiază în noi asociații misterioase, acel ceva nedefinit, care face că un poet e mare *mai ales prin ceia ce nu spune ci evoacă,* de cât prin ceia ce spune. Tot misterul,—care stă numai în puterea talentului de elită—e în : *cum leagă cuvintele de care se servă,* spre a da viață concepției lui? Căci vocabularul poate fi sărac, imaginile pot să lipsească, și poetul cu toate astea să fie genial, în dauna altora cari pot fi risipitor de bogați și ca imagini și ca material verbal, — și totuși să nu fie de cât niște simpli virtuoși retori. — Din cauza aceasta cel dintâi reușește să creeze în noi o sinteză sufletească, care se traduce printr'o iluminație spontană,— pe când cei fără darul sintezei creații de artă, să ne obosească, sau să ne amețească într'o legănare muzicală de vorbe, — simplă gâdilitură a simțurilor care nu se ridică până la emoția mai adâncă a sufletului. Aceasta din urmă trebue s'o urmărească D-nul Talaz dacă vrea să-și ajungă ținta artei supreme,—căci mijloace hotărât că are... Ii mai trebue răbdarea să *se asculte* pe sine,—în clipele când glasul interior vorbește de la sine *ne solicitat de voință*... Paginile sale dau mai ales impresia că sunt isvorâte din *Solicitările voinții de a scrie;* în arta marilor scriitori, voința nu comandă, ci ascultă; e un simplu *grefier* al artistului. Nuanța asta scapă din vedere celor mai mulți scriitori cari cu o mai adâncă pricepere a momentului realizării artistice,—ar da lucruri mult mai de preț.

D. NANU

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

Au apărut de colaboratorii Sburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

„Urmările Economice ale Păcii"

S'a pus în vânzare, în traducere românească, după originalul englez, volumul:

„Urmările Economice ale Păcii"

de JOHN MAYNARD KEYNES

Apărută în Anglia, acum un an, lucrarea a fost tradusă în toate limbile europene. Intreaga diplomaţie a lumei şi guvernele tuturor statelor stau astăzi sub înrâurirea acestei opere.

Pentru ediţia Românească, autorul a scris anume o prefaţă, în care analizând situaţia noastră, în noile condiţii de viaţă, arată ce fel de guverne trebuiesc în acest moment României, şi care sunt primejdiile politice şi economice de care trebuie să ne ferim.

Apariţia acestei cărţi a fost caracterizată de Asquith, fostul prim Ministru al Angliei, ca cel mai mare eveniment al secolului, după Războiu.

«Viaţa Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

NUL II 15 Ianuarie 1921 No. 36

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4181

Sburătorul

REVISTA LIERARA ȘI ARTISTICA

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . . O pagină uitată
Virgiliu Moscovici . Volubilis
Ștefan I. Nenițescu . Iarnă
Ludovic Dauș . . . Crima
G. Rotică . . . . . Când Venus a vrut să biruiască
Ada Umbră . . . . Pastel

CRONICI:

Const. Gerota: G. Palante, La sensibilité individualiste. — *E. Lovinescu*: Teatrul Național, CAIN, de *A. Sabaru*.

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

UN LEU

APARE SĂPTĂMANAL

A apărut:

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

COPRNZÂND:

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poezia Populară.

Lei 12

Editura ALCALAY & Co.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Anunțurile se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 36 15 IANUARIE 1921

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

O PAGINĂ UITATĂ

Puerilitatea înăbuşită multă vreme în coşul redacţiei unei reviste devine agresivă în paginile alteia; lipsa de talent amărâtă de disgraţia ei se refugiază de obicei în solemnitatea anonimatului: singura cale ce-i rămâne ca să-şi impună severitatea. Fenomenul agresiunii gângave sau anonime e un fenomen endemic; ieşit din veninul solitarului obscur sau din vaste colectivităţi de infuzorii, îl constatăm sub forme mai blânde sau mai violente în diferitele epoci ale literaturii noastre. Nu merită să-i acordăm o atenţie nouă. Din articolele scrise acum zece ani republic deci o pagină uitată. Oportunitatea ei se regăseşte intactă după atâta timp. Viaţa literară e un cerc.

Răscoala robilor

Cultura română e supusă la atentatului periodic al robilor răsculaţi. Descendenţa lui Spartacus e încă viguroasă. Robi sunt toţi cei lipsiţi de principiul activ al unei culturi sufleteşti: copii tineri sau bătrâni, victime ale uşurinţii lor morale sau unelte în mâinele altora, temerari sau înăspriţi de durerea unei vieţi învinse, sclavii urei şi ai patimilor. Incovoiaţi asupra brazdei lor fără soare, scapă uneori din obezi. Văzându-se liberi, vor libertatea instinctului.

O flacără albăstrue se înalţă mai întâiu din coşul unei redacţii uitate; desfăcându-se, o scântee aprinde casa vecină. Purtat de vântul favorabil, focul se lăţeşte... Dintr'odată, nu rămâne publicaţie literară, în care să nu apară câte un sclav cu buzele groase, cu fruntea îngustă şi cu părul creţ, un Trac, un Libian sau un Negru cu belciugul în nas, care să nu lovească unde ajunge cu o custură furată din curtea stăpânului... Ii poartă pe umăr semnul ferului roş, şi vrea totuşi să-l ucidă cu o mână nelegiuită.

Prin resmeriţă, vor domnia robilor! Vor încetarea primatului talentului şi al culturii; vor răsturnarea valorilor morale şi sociale; sfărâmând ordinea firească, vor încătuşa-

rea stăpânilor şi tirania mediocraţiei. Pentru a'şi ajunge la scop, se slujesc de arma facilă a presei. Prin vehiculul cuvântului violent, vor să tulbure mai întâiu apa limpede a noţiunilor precise. Injuria impresionează şi nivelează; în larma ei o ureche atentă poate însă distinge sgomotul lanţului rămas pe fluerul piciorului plin de ranele sclaviei.

Nu sunt vinovaţi numai robii... Unii nu şi-au zdrobit singuri obezile. Au fost liberaţi şi împinşi la răsvrătire de stăpânii lor. In lupta fratricidă între curentele culturale şi literare, conducătorii s'au folosit şi de ajutorul robilor. D. N. Iorga a emancipat pe liceenii-naţionalişti, iar d. O. Densuşianu pe efebii lui simbolişti. Scăpaţi de butuc, au pus mâna pe furci, ducând torţa răsmeriţii... Nu mai învârt la râjniţă, ci sunt marii răzbunători ai nedreptăţilor sociale. Lipsa de talent şi de personalitate este însă cea mai mare nedreptate.

* * *

La baza acestei anarhii morale e ura. Ori cât ar fi de distructivă, în genere, ura poate fi totuşi şi rodnică. Din gestul ei iese şi viaţa. Sădind ambiţii uriaşe, trezeşte şi energii aţipite; dărâmând, e silită să construiască pe ruini. Ura lui Spartacus se preface numai rar în artă: poate însă deştepta reacţiunea salutară a stăpânilor.

Un lemn stă pe foc, părând stins; ajunge o lovitură de cleşte pentru ca să ţâşnească din el flacăra adormită. Fenomenul răscoalei robilor este deci şi complex şi natural. I se cuvine mai multă curiozitate ştiinţifică de cât indignare.

E. LOVINESCU

VOLUBILIS

Cu mâini tremurătoare, sub boarea înserării,
Te-am răsădit în brazda fecundelor dureri,
Te-am încălzit — fragilă — cu razele visării,
Din apele himerii ţi-am dat să bei puteri.

De-atunci te'nalţi într'una. Tentacule subţiri
Incolăceşti în juru-mi, strângându-mă mai tare.
Schiţezi — perfid — pe trupu-mi dorite 'nlănţuiri,
Când vrejul tău metalic mă sângeră, mă doare..,

— Iubire, strânge laţul! Cuprinde-mă de tot.
In plasa ta rigidă înăbuşă-mi făptura —
Şi lasă'mi doar putinţa, în nopţi târzii să pot
Pe floarea ta aprinsă să'mi plec, în taină, gura...

VIRGILIU MOSCOVICI

IARNĂ

Pe mine iarna mă 'ngrozește:
E frig și e omăt și sloată
Neîmpăcată.
Se sgribulește firea foată
Ca un copac,
Când ramurile pustiite îndoae.
Frumoasă este numai din odae.
Uitându-mă pe geam îmi amintește
Colindătorii',
Mergând cu steaua 'n noaptea de Crăciun,
Și aceia care'n seara de ajun,
Spre anul nou, urează anul bun —
Plecau cu buzunarele umplute
Cu roșcove, cofeturi și stafide,
Covrigi și mere, nuci — de toate cele...
Ce vremuri bune !.. Gerule umide
Le face amintirea, căci acuma
Sunt vremuri uricioase, tare-s grele !—

Ei da ! pe-atuncea era iarnă !

Vezi ?— Nourii începuseră să cearnă
Zăpadă deasă.
Pocnea în sobă focul duduind,
Și mă jucam precum copii să joacă,
Aci sărind și aicea hăulind.
Un lemn, un ciob chiar izbutea să-mi placă:
Era un armăsar când, fără vină,
Il împingeam și nechezam râzând...
Se alungă, rând pe rând,
In gândul meu, ca umbrele în lumină,
Vedeniile scumpe, tremurând...

Motanu 'n colțul patului se 'ndeasă
Torcând.
Rămân cu ochii ațintiți în gol:
Imi pare că e somn, dar nu e somnul,
Ci este basmul, înfloritul sol.
—„Povestea cea de ieri să ți o mai spun ?"
—„O da !" șoptesc, și cineva reîncepe,
Și dragile icoane mă sugrum.

SIBIIU
BIBLIOTECA PROFESORULUI

„A fost un împărat şi-o împărătească.
„Erau bogaţi, stăpâni peste moşii—
„Vechili aveau vreo două sau trei mii
„Şi robi aşa de mulţi că nu-i pot şti,
„Că nu pot spune câţi aveau—
„Dar neavând copii, copii doreau."

Clipesc mai repede. Se depărtează—
Povestitoarea voce. Se aşează
Noianul lumilor ce nu sunt, sapă
Prăpăstie 'ntre mine şi 'ntre lume,
Iar dornicul meu suflet
Cu ce n-a fost şi nu va fi se-adapă.

Ascult cum s-a născut coconul,
Cum om de om adusu-i-a ploconul,
Cum vraciul i-a cetit în zodii.
Cum a plecat
In lume, pe mireasa de-a cătat...
Şi pleoapele-mi sunt tot mai grele,
Ingân· aleasa!
Crăiasă!
Şi tac, şi mai încet apoi — mireasa!
Şi-adorm...
Şi mama mă desbracă şi mă culcă
In proaspătul pătuc.—

Ei da! pe-atuncea era iarnă!

ŞTEFAN I. NENIŢESCU

CRIMA [1]

(Vangheli Zioni, un grec pripăşit prin părţile Văraticului, a reuşit să ia pe ascuns un cuţit cu plăselele de fildeş al unui flăcău şi caută să se slujească de el..)

Luna dispăruse. Norii împînziseră din nou tot cerul şi întunericul îşi întindea vălurile deopotrivă de negre şi de adânci, cufundînd şi case, şi copaci, şi împrejurimi într'un imens cărbune stins.

Dar Vangheli cunoştea bine locurile, sau mai curând avea instinctul orientărei. Luneca, se strecură prin pîcla umbrelor, furişindu-se, oprindu-se din când în când, trăgând cu urechea. Percepea cel mai mic zgomot, se tupilă, ocoleă, uşor la picior, aşà că nu i se auzeau paşii, parcă ar fi avut vată pe tălpi.

In urmă-i îşi lăsase odaia cu ivărul pus pe dinăuntru. Eşise pe

[1] Din romanul *Dihorii*.

fereastră, tiptil şi o închisese la loc de dinafară. Până la ziuă, mai erau destule ceasuri ca să se întoarcă la timp. Il vor găsi astfel zorile în pat la el, şi la vreme îi va aduce gazda paharul cu lapte, ca de obiceiu.

Se simţea cu mintea rece ca o lamă de cuţit. Auzi pe-un străjer trecând pe-o uliţă a satului. Cât-va timp stătu lipit de-un gard de nuiele ţinându-şi suflarea. Totuşi era grăbit. Ştia că nu se poate, că nu trebue să întârzie, ori ce s'ar întâmpla, şi ochii lui mai obicinuiţi cu întunericul, începeau să-l pătrundă.

Curând fu pe linia pârâului.

Venea umflat, vâjiind printre pietre.

Filioara rămăsese de-oparte. Il pişca aerul mai rece şi mai jilav al văei în care pădurea apropiată îşi revărsă mirosul muced al frunzelor de fag căzute, al ierburilor, vreascurilor şi trunchiurilor putrezite, cum şi adierea vie a brazilor ce-şi revărsau rîşina până şi din ghimpii frunzelor.

Mergea hotărât, mai liber acum în pustietatea pârâului. Nici un om, nicio strajă, nici un câine. D ar singură pădurea îşi ţinea ţintiţi ochii asupra-i,—dar nu se temea de ochii pădurii. Era 'nvăţat cu întunericul şi singurătatea. Le cunoştea demult... Nu înzadar şi-a dus copilăria în neastâmpăr şi pribegie, pe valuri de mare, pe străzi clocotitoare de lăcomii şi viciu, în umbră şi noapte, ca toţi lopătarii din undele vâscoase şi negre... Mergând şi-amintea scene zărite sau trăite, acolo, în porturile Greciei: lupanare şi cârciumi, certuri şi orgii, furturi, urmăriri, lupte, înjunghieri şi morţi, tot complexul vieţii de rapt, de siluire şi crimă... Le ştia, le cunoşteà ţâţele acestea din care-şi suge mizeria laptele, indiferent din ce uger vine, indiferent de-şi înseamnă drumul c'o stropitură de sânge sau c'un cadavru.

Cu cât ceţurile nopţii erau mai umezoase, mai pătrunzătoare, mai reci, cu atât în gându-i se luminau ţermurile de soare pe care le părăsise. Uită că e în preajma Văraticului, uită pădurea şi noaptea. Realitatea piereà în clocotul închipuirei ce se înfiripà în viziunea clară a portului din care plecase ca să vie aci în Moldova. Pe mare jucau solzi albaştri şi argintii, îşi repezeau luminile ca o pâlpâire de flăcări; nave cu pânze îşi îndoiau catargurile printre cari ici colo, se desluşeau liniile de fum negru ale vapoarelor. Pe cheu, maică-sa, acum moartă, şi soră-sa Caliopi, cu roche scurtă încă, îl întovărăşeau, în ceasul plecărei. In faţa necunoscutului ce prăpădit şi fără de putere se simţea el atunci... Păreà că-i mai uşor să-ţi faci drum şi să cazi în adânc, în mormântul apei, decât să-ţi faci vise şi să iei viaţa în piept... Ma ma îl îmbărbătă, Caliopi plângea ştergându-şi când un ochiu, când cel'alt cu mâneca rochiţei, o rochiţă de stambă murdară. Dar sirena vaporului vestì plecarea... Oamenii se grăbeau, funiile se întindeau, lanţurile se desfăceau, şi încet încet namila de scânduri porni, îşi iuţi mersul spre larg. Curând dispăruse şi Caliopi, şi mama, şi casele de pe cheu, pi ţermul... Şi într'însul crescu cevà, îl înviorà... Câţi-va ani de-atunci; un „ieri" cufundându-se în „astăziul" de-acum; o mare năvălind codrul şi luminând noaptea. pe când el, Vangheli, s'apropia de zidurile mânăstirei, spre portiţa din dreapta, din fund, cum priveşti munţii.

Inima i se umfla ca de-o bucurie, ca de-un noroc.

— De m'ai vedea mamă!

Şi pipăi în haină cuţitul lui Ioan Ţiţoc. cuţitul cu plăselele de filde; şi cu două tăişuri.

Stăpân pe el şi plin de curaj, îşi simţea mâna sigură.

— O bătrână!

Iuţi pasul, coti, apoi se lipi de zid, cu urechea aţintită.

Nici un zgomot dinspre mânăstire.

Din jos pârâul îşi urla apele.

Intunericul sta nepătrus, ca o greutate de umbre ce nu mai puteau fi risipite. Apele prin şuetul lor, înăbuşiau paşii, într'o strînsă tovărăşie cu noaptea ce tăinuia totul.

— Acu-i acù! gândì Vangheli.

Dintr'o mişcare fu sus pe zid.

Cerdacul caselor maicei Epraxia i-aparù ca un brâu bine încins pe albul pereţilor văruiţi. Apropierea îi deslusia întrucât-va toate ca printr'o pânză sau printr'un ciur. Uşor, se lăsă de pe zid şi stătù o clipă pitit de-un copac ţinîndu-şi suflarea.

Acelaş urelet dinspre pârâu şi'ncolo nimic,

Doar zgomotul apelor îi iuţia bătăile inimei. O înfiorare îl cuprindea ca o spaimă de nehotărâri... Din adâncuri nedeslusite i se înfăţişau faptele îi lucrurile într'un complex de împrejurări ce puteau să-i fie şi potrivnice.

Dacă?.. dacă!

Il nelinişteau glasuri închipuite. Păreau că'l îndeamnă, că'l opresc. Il ameţeau, îl cutremurau... Cine-a păşit lângă el, la spatele lui?.. Roti ochii împrejur. Aiurit, cu dreapta pe mânerul cuţitului sta înfipt gata să lovească. O bufniţă sau o altă pasere îşi luase zborul din chiar pomul sub care sta el şi-o ramură, pe urma zburătoarei, foşnea uşor clătinându-se.

Ce? Atât de sperios a ajuns?

Şi-i fu necaz pe el, pe mânăstire, pe copac, pe noapte, pe aerul ce'l respira, pe gândul ce i se înfigea scormonitor în creer.. Un pas greşit, un ţipăt isbucnind de-odată şi iată ajungându-l din urmă nenorocirea şi înşfăcându-l. Ce nu se poate! Câţi alţii n'au crezut ca şi el, şi totuşi au înfundat ocna când tocmai le zimbea mai de aproape visul. Mai de aproape, da; ca acum lui, în preajma casei maicei Epraxia.

Un gând paznic îl îmbià să se 'ntoarcă. Acum se simţea mulţumit şi cu ce-i aducea negoţul.. Va ajunge şi aşa, încet încet, cu mici economii şi profituri. De ce să joace tot pe o carte?

Un alt gând îi poruncì.

— Haide!

Şi fără să-l mai adânciască, pornì, ca într'o beţie. Acum nu mai era stăpân pe el, nu cercetà, nu măsurà primejdiile; erà o unealtă, un fulg în mâinile unei porniri oarbe. Sui scara şi, fără să-şi dea seama de drumul făcut, se văzù în cerdacul maicei umblând îndoit şi pitit după stâlpii şi scândurile împrejmuirii. Cât a stat?.. Nu-şi da seama. S'a gândit sau nu?... Iar n'ar fi putut spune!.. Dar iată'l dăsbrăcându-se, dosindu-şi îmbrăcămintea într'un colţ, scoborându-se pe-o scară în curticică de dindos şi mânjindu-se cu noroi pe faţă.

Când fu înapoi în cerdac, cu toate că era gol şi vremea biciuia, lui Vangheli îi era cald.

Întâiu veni la ferestre. Erau vechi, slab prinse, şi-aproape putrede. Ce-ar fi fost să vâre cuţitul pe lângă pervaz? Dar se sfii văzându-le cu două rânduri. Cele dinăuntru erau desigur mai tari, şi-apoi, se temea de zgomot...

Atunci iarăşi ocoli cerdacul.

La o fereastră, lângă uşa de dindos, un stor vechiu, sucit picură o lumină palidă prin rupturi, atât de slabă şi de nesigură, că vădea lumina unei candeli.

— Aci stau ele, îşi zise.

Lipi urechea de geam, ascultând.

Nu auzi nimic.

— Dorm!

Şi bătu.

— Măicuţă... Măicuţă.

— Ce?.. Cine-e?.. bâlbâiră glasuri slabe din casă.

— Eu sunt... străjerul... Deschideţi, că arde.

— Arde... Maica lui Dumnezeu!.. da la cine arde?

— La Sfinţia ta, arde,

— Ira-can-de-mine! Sfinte Hristoase!

Şi se auziră vâicăreli, scâncete. Vestea căzuse atât de năpraznică, de neaşteptată, că Maica Epraxia Ruset şi tovarăşa-i, maica Maria, aiurite de somn şi spaimă, alergam de colo până colo, zăpăcite, aprinzând şi stingând lumânarea trecându-şi fustele în grabă, mai mult dibuind şi încurcându-se

— Sfântă făcătoare de minuni...

— E mare pârjol, Doamne păzeşte... Măicuţă... măicuţă...

Tremurând, bicisnice, aproape moarte, bătrânele deschiseră uşa. Dar se dădură înapoi, ca în faţa unei arătări.

O namilă de om, cu chip mânjit şi gol înainta spre ele. Maica Maria scăpă lumânarea pe care o ţinea, în vreme ce Epraxia, prinsă de tuse şi sufocând încremeneă, lipindu-se de perete şi băiguind:

— Maică prea curată, fecioară Marie,

Vangheli, intră si puse ivărul.

Jos lumânarea îşi curgea seul pe podele.

O lumină, tremurătoare şi gata să se stingă, lungeà umbrele celor din prejur până 'n tavan.

Vangheli avu o scrâşnire fioroasă.

— Ce stai! strigă el făcând un pas spre maica Maria şi-i împlântă cuţitul în mijlocul pieptului, cu toată puterea.

Nici nu se auzi bine gemătul bătrânei. Maica stătu o clipă în picioare, cu gura căscată, şi mâinile-i voiră parcă să acopere rana. Apoi trupul se clătină, ca ameţit, şi se prăvăli pe podele, stingând lumânarea.

— Doamne, Doamne! plângea Epraxia.

Vanghele stătu o clipă nehotărât, covârşit parcă de întuneric şi de greutatea faptului împlinit. O mână a maiciei Maria cătând îi atinse picioarele, şi o simţea ca o durere ce-i intră în sânge şi îl ardea.

Apoi o umbră lunecă, o uşă scârţii uşor şi maica Epraxia Ruset căută să fugă în odaia de alături şi să se încue acolo. Dar n'avu timp. Vangheli îi zmuci uşa din mâini şi o prinse.

— Ia hai mai în lumină!

Şi o trase, o târâi aproape spre candela ce ardea în dreptul icoanelor, lângă patu-i desfăcut, în pripita-i deşteptare.

— Dacă ţipi, te fac bucăţi... Auzi!

— Te-aud, omu lui Dumnezeu... Nu mă trage aşa că mă doare.

— Ai bani?

— Maică prea curată...

— Ai sau nu? — răspunde.

— Am, omu lui Dumnezeu, am...

— Unde-i ţii?

— Fie-ţi milă de bătrâneţele mele. Iţi dau tot ce am, tot, numai fie-ţi milă.

— Arată întâiu unde ţii banii, — şi-am să văd pe urmă.

— In scrinul, de colo îi ţiu... Hristoase şi fecioară Marie...

— Lasă dracului sfinţii şi dă cheile mai repede.

— Vezi că mă ţii, omule, şi nu pot să ţi-le dau.. Eu nu le am pe mine.

— Unde's?

— Sub perină.

— Dă-le

Şi o îmbrânci spre pat.

— In scrin zici că-s banii?

— In scrin.

— Hai, şi descue.

Maica trase un sertar şi, din fund, dintr'un teanc de rufe, scoase o geantă neagră.

— Iată, zise ea deschizând-o şi arătându-i o mulţime de hârtii strânse pachete. Ia-ţi bani da cruţă-mă omu lui Dumnezeu. Nu-ţi încărca sufletul cu zilele mele păcătoase. Am să mă rog pentru sufletul d tale şi-o să mă auză Dumnezeu. Nu-ţi face păcate cu mine

Işi tremură vorbele ca un scâncet de copil, ne îndrăznind să-l privească şi cu frica de a-şi pângări sufletul, încărcându-se cu un greu păcat, dacă şi ar luneca ochii pe spurcata lui goliciune. Vedea moartea apropiindu-se, i-auzea glasul, îi simţea ghiara înfiptă în carnea-i şi chinuind-o. Dar nu se împăcă să moară acum, nu dintr'o pământească dorinţă de a-şi prelungi zilele, căci le socotea pe toate ca pe-un drept al cerului care singur dă şi ia, ci din nevoia de a se vedea murind creştineşte, în pat la ea, înconjurată de maici, spovedită şi împărtăşită. Era cochetăria ei de mireasă a lui Hristos, cochetărie desmierdată în rugăciunile şi îngenuchierile ei din toată ziua, cu atât mai cucernic şi mai aprins făcute cu cât îşi pierdea vlaga şi-şi privea mai de aproape sfârşitul. Acum ştia bine că nu se mai poate. La patu-i nu vor mai veni maicele şi surorile în procesiune, nu vor mai face cruci mântuitoare asupra-i învăluind-o în rugăciuni, iar ea nu le va cere iertare şi nu se va sfinţi murind. Aşa dar aceasta-i era ursită: să ispăşească cine ştie ce păcat, un păcat mare desigur,.. Dar

ori cum, tot nutrea o nădejdie, şi gândul acesta, îi lumina desperarea, cântă în gândurile-i sfioase ca o înviere.

Vangheli, privind banii ce-i scotea ea din geantă, parte în hârtii parte în aur, întrebă:

— Cât?...

— Vr'o şapte mii, în hârtii, şi-o mie de galbeni.

— Atât?

— Ba mai este... mai este... răspunse ea, şi se făcea mieroasă, simţindu-se osândită şi căutând să mai amâe minutul cumplit... Mai este, cum nu, mai este. Mai am nişte bonuri: opt-zeci şi opt, ba şi nouă de mii de lei, strânse an cu an şi puse de-oparte.. pentru pomeni... după moartea mea.

— Mai ai ceva?

— Nişte sfeşnice de argint.

— Dă-le dracului.

— Mă rog, nu te supăra, omul lui Dumnezeu.

— Ci spune-o dată, ce mai ascunzi?...

— Poate ai nevoe de o haină, de ceva cald...

— Scoate bonurile, să văd..

— Indată... Sânt dincolo, într'o ladă.

Vangheli era grăbit. Ce ar fi dacă l'ar apuca ziua aşa? In gându-i vedea drumul ce-avea să facă înapoi, zidul, pârâul, cotloanele pădurii, Filioara.

Zise:

— Mai repede... înţelegi?

Maica voi să aprindă o lumânare. Trase unul după altul două trei chibrituri pe-o cutie; dar le frânse şi nu putu să le-aprindă într'atâta îi tremurau mâinile.

— Lasă, că aprind eu. Repede-ţi zic.

Şi-o sgâlţii, împingând-o.

Ea să lăsă dusă, fără să mai spuie vr'un cuvânt.

Trecură alături într'o altă odae.

Vangheli lăsă pe mescioară sfeşnicul cu lumânarea aprinsă, în vremea ce maica, resemnată, aşteptându-şi moartea, descuiă un lădoi mare şi căulă înnăutru.

Se scurseră astfel câte-va minute.

Insfârşit, într o răscoală de lucruri, ea dădù peste ce căutà.

— Pune-le còlo... zise Vangheli şi arătă un scaun.

Bătrâna trăgea bonurile, zgâlţiită de-un frig nestăpânit, şi mâna-i, căutând scaunul apropiat, săltà în zig-zaguri şi cercuri tremurate. Hârtiile jucau în lumina moartă a lumânării, par'car fi fost vii şi cuprinse de spaimă.

— Hai! ce te codeşti?

— Nu te supărà... Mă rog nu te supărà, omu lui Dumnezeu.

Dar în urechile lui răsunà glasul lu Ţâţoc: „Hâs hâs!.. aşa i-aşi tăià beregata!"

— Mai ai?...

— Nu! le-am pus pe toate.

Şi maica frântă de aplecată ce era pe ladă îşi păturea lucrurile.

Atunci el o apucă de păr. Cuțitul alunecă spre gâtul ei, repede, de la dreapta la stânga și de la stânga la dreapta, până ce trunchiul, cu capul aproape desprins, se prăvăli în ladă, scurgându-și sângele înăuntru.

Vangheli avù un rânjet aspru și chipu-i, mânjit cu noroi luă o înfățișare sinistră. O oglindă îi reflectă masca și el, zărindu-se, tresări, parc'ar fi văzut un alt om. Apoi se aplecă lăsă capul peste moartă și privi lung gura pe jumătate deschisă a lăzei, ce'nghițea leșul. Numai picioarele atârnau afară, ieșind goale din fustă, ca două fâșii de cârpă și cu papuci în vârful degetelor.

Cucurigul unui cocoș își trâmbiță deșteptarea, și sunetele trecură ascuțite prin sufletul grecului.

Repede, ca trezit dintr'un somn, el își dădu seama de primejdie. Azvârlì la picioarele moartei cuțitul pe care'l ținea încă în mână, apoi c'o față de masă își șterse degetele de sânge și luând sfeșnicul și bonurile, trecu în prima odae să caute hârtiile de bancă și galbenii.

Când vru să iasă, gol cum era și mânjit, zări o cofă cu apă, într'un colț în tindă, în fața cadavrului maicei Maria. Îi veni în gând să se cureță, și începu să se spele, vărsând apă peste cadavru, în furia lui de a isprăvi odată. Alte cucuriguri se ridicau și îl scoteau din minți. Clănțăneà căci îl răzbise frigul, cu toate că sudoarea îi broboniа fruntea.

Își trase hainele de pe cerdac și se îmbrăcă iute, cu furie. Își luă pachetul de bani și bonuri, stinse lumânarea și se strecură afară, închinzând ușa și aruncă cheia.

Ascultă o clipă ținându-și suflarea.

Întuneric, liniște, nici un om.

Singur pârâul își urlà apele; dar pârâul nu'l neliniștea, ci întărea parcă tăcerea, tăiată din când în când de trânbițarea lungă și ascuțită a cocoșilor. Mirosul jilav și putred al codrului îi prinse nările, apoi adierea vie a brazilor ce-și revărsau râșina. Se coborî, sări zidul și dispăru în întunericul plutind ca c greutate de umbre ce nu mai puteau fi risipite.

LUDOVIC DAUȘ

In curând va APARE:

OEDIP LA COLONA

de SOFOCLE

Traducere din grecește de

MIHAIL IORGULESCU

Editura CASEI ȘCOALELOR

Când Venus a vrut să biruiască

Cu zeițele certate
Judecată Pàris ține.
Două-așteaptă hotărârea,
Mărul cui i se cuvine.
La cuvânt ajunge acuma
Cea din spumă întrupată ;
Pàris ascultând o'și simte
Mintea tot mai tulburată.

Câte o vorbă desmierdată
Spune Venus cam alene
Și din când în când și arată
Ochii de sub fine gene
Și-alintată iar i ascunde,
Mai frumoși, mai mari s'apară,
Când în clipa următoare
Vor zimbi lui Pàris iară.

Mai grăește, mai zâmbește ;
Știe ea ce gură place.
Și cu sponca de la haină
Printre vorbe se preface
Că se joacă, iar din sponcă
Haina albă se descheie :
Rușinoasă'n grabă pieptul
Și-l ascunde o femeie.

Ce e inima'nțelese
Numai una dintre ele ;
Toate trei au fost zeițe
Dar nu și femei tustrele,
Numai una înțelese
Judecata omenească
Și a fost numai femeie
Când a vrut să biruiască.

G. ROTICĂ

PASTEL

Se coboară. Par'că creşte şi coboară
— Ocnă 'nchisă 'n fundul unei vagi căldări
Răsturnată peste seceta de vară —
Toată greutatea plumburiei zări.

Vâsle 'ntîrziate bat grăbite 'n aer:
Aripi ostenite—drum tăr'de noroc
Tors din nesfârşitul zborului lor caer...
Vâsle'ntârziate merg şi stau pe loc.

Adormit ca visul unui miez de noapte
Din încătuşarea cugetului smuls,
De abia mai urcă'n ierburile coapte
Din adâncul humei obositul puls.

Din topirea unei ameţeli de moarte
Imi aud timpanul vâjiind ciudat:
Par'că vin cu norii, par'că sunt departe,
Par'că niciodată n'aş fi cugetat....

Iar sub arcul frunţei trişti luceferi gemeni
Sorb din cătrănitul cerului reflex
Umbra care'mi cade peste gând asemeni
Unui circumflex.

ADA UMBRĂ

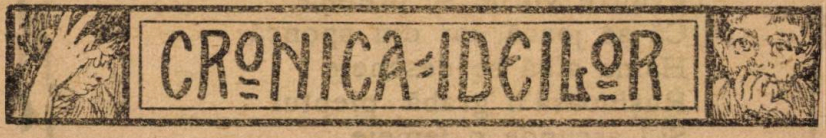

G. Palante: *La sensibilité individualiste*

Intr'o vreme de totală lipsă de disciplină în întreaga societate, când valorile sunt răsturnate şi amoralismul ne pândeşte, mi-am adus aminte de o carte care m'a impresionat odinioară prin subtilitatea discuţiei şi prin finetea argumentării, cu atât mai mult, cu cât după război, ceia ce predomină în viaţa socială nu este o psihologie a mulţimei, care a fost pe timpul războiului, ci o psihologie individualistă cu aplicări altele de cât o explică Palante. Psihologia individualistă actuală—preconizată mai ales de Sorel—cuprinde nu individul cu interesele lui, cât o anume clasă. E inferioară celei individuale.

Dar să răsfoim pe Palante.

Pe lângă o psihologie a mulţimii, a colectivităţii există şi o

psihologie individualistă, ce nu trebue să se confunde cu psihologia egoistului vulgar. Psihologia mulțimii, gregară, e uniformizare. E topirea individului într'un suflet nou colectiv. E pierderea ori cărei originalități, a ori cărei individualități și adoptarea unui alt suflet *exterior*, grandios din care și tu ești o fărămitură. Pasiunea clocotitoare, grămădită din atâtea generații în massă ia forme și proporții năprasnice. Un discernământ personal, riguros e absent în colectivitate. Totuși pe această psihologie gregară se întemeiază educația în biserică, în școală și armată. Sensibilitatea individualistă e atitudinea dârză în fața massei. E un fel de *„Odi vulgus"* al lui Horațiu. E o psihologie de aristocrat sufletesc. Egoistul banal se complace în lumea în care trăește. El tinde prin orice mijloc să fie în vârful piramidei sociale. E un primejdios arivist. Sensibilitatea individualistă, „aduce un fond înăscut de necesități sentimentale care sdrobite de mediu se preface într'o hotărâre de a se izola, într'o resemnare măreață, într'o renunțare disprețuitoare, în ironie, în dispreț, într'un pesimism social și misantrantopic" E disprețul suveran pentru grupuri, cenacluri, societăți, ce totdeauna sunt artificiale, falșe, anodine.

Massa uniformizează, egalează, șterge diferențele. Individialistul iubește această diferență nu numai la el dar și la alți. Vorba lui Pascal „Cu cât ai mai mult spirit, cu atât descoperi că sunt oameni originali. Oameni comuni nu găsesc diferențe între oameni" Marile curente sociale presupun o uniformizare sufletească.

Insăși societatea trăește prin acest suflet colectiv „Sensibilitatea individualistă intră inevitabil în conflict cu societatea în care evoluează.

Tendința societății e de a reduce pe cât posibil sentimentul individualității; unicitate prin conformism, spontaneetate prin disciplină, instantaneitatea eului prin spirit de urmare, sinceritatea sentimentului prin nesinceritatea inerentă ori cărei funcțiuni sociale naturale, încrederea în sine și orgoliu de sine prin umilirea strâns legată de orice dresaj social. De aceea individualistul are sentimentul unei lupte surde între sine și societate". In acest fel se exprimă, Sainte-Beuve, Stendhal, Stirner, Vigny etc. Stendhal zicea: *Je ne suis pas mouton et c'est pourquoi je ne suis rien.* E retragerea amară în armura sufletului tău. E negația continuă a filistinismului și pontificatului social. Individualistul e dușmanul ipocriziei sociale, convențiunilor vieții artificiale. E atitudinea sever ostilă în fața solidarității sociale, acest, „altruism camaradivor" în numele căreia se realizează interesele arivistului politician. In schimbul sulițelor ce le primește de la societate, individualistul risipește disprețul invincibil, ironic și incisiv, ca un zeu superior. Disprețul lui nu e vindicativ, ci ertător, compătimitor. Al societății, al grupei e plin de răzbunare. „Indivizii iartă câteodată, grupurile niciodată". In această atitudine e mânat de o antipatie intimă pentru josnicie și ipocrisie". Această psihologie nu o are fie cine. Ea e în stăpânirea *„tipurilor sensitive*: Benjamin Constant, Vigny, Amiel" și la cei *sensitivi activi* cum e *Stendhal.* Aplicându-i criteriul moral, ea e patologică. In această directivă autorul se ocupă apoi de prietenie, sociabilitate sau asociație. Amiciția e menținerea diferenței, societatea e dispariția diferențelor individuale. „In toată societatea e ceva impus și artificial. Fie

că e accidentală sau permanentă [societatea] ori care ar fi cauzele, ce-i-au dat naştere, interes, constrângere, obicei, tradiţie, educaţie, o societate e un mediu intelectual şi moral care impune individului şi care exercitează, mai mult sau mai puţin despotic, acţiunea sa asupra lui. Societatea, ori care ar fi, ţine prea puţin socoteală de spontaneitatea individului şi o tratează chiar ca pe o vrăjmaşă. Prietenia este din contra un sentiment esenţial spontan" Dar dacă prietenia e legătura dintre două fiinţe, care au personalităţi asemănătoare şi care şi le menţin fără a ştirbi din totalitatea lor nimic, prietenia e şi ea atunci individualistă, exclusivistă.

Şi, în adevăr, zice autorul: „spontaneitatea, libertatea, intimitatea profundă, fac din prietenie un sentiment esenţial individualist". Şi e individualistă, căci ea face apel la tot ce are mai individual în personalitatea sa, în ce ea e fundată pe calităţile cele mai intime. Altruismul obişnuit ţine în chip simpatic pe toţi oamenii în aceeaşi măsură fără să ia proporţiile unei puternice ataşări.

Amiciţia e un sentiment superior, de lux. E un sentiment aristocrat. Nu e adunare în vederea unui interes, cum e societatea, ci e „electivă şi aristocrată" Nu bunele maniere sociale întăresc prietenia, cât o compromit. Ea e spontană şi fără rezerve. In esenţa şi prietenia e ostilă umanismului. „Umanismul este cultul omului în general, de speţa omului. Dar umanismul urăşte individul." „Umanismul e spiritualizarea amorului". E rece, glacial, dur. Societatea îngădue dragostea umanitară, dar nu prietenii.„ Societatea pare ca o închisoare, în care prizonierii nu pot intra în relaţii unii cu alţii de cât ca prizonieri, adică atât cât le permite regulamentul închisoarei; dar ca ei să aibă legături între dânşii, închisoarea nu le permite. Din contra, ea trebue să vegheze ca nu cumva să se stabilească relaţiuni egoiste, pur personale.

Din această psihologie individualistă răsare ironia ca un fruct amar al resemnării. Paternitatea ironiei nu e a colectivităţii ci a individului.

Ironia implică râsul. Schopenhaner arătase geneza râsului; o incongruenţă între idea abstractă şi realitate. De cât râsul e vesel, ironia e melancolică. Ironia îşi are isvorul în „disociaţia care se stabileşte într'un suflet între inteligentă şi sensibilitate". Marii ironici aşa dar sunt mari sentimentali, care acopăr sentimentele cu ironia însăşi. „Ironia e fiica pasionată a durerii, dar şi fiica orgolioasă a inteligenţei reci." Afară de acest isvor al ironiei de vajnică dualitate între inteligenţă şi simţire este şi rezultatul ce iese din lupta diferitelor aspiraţii individuale cu aspiraţiile societăţii. Când sunteţi decepţionaţi de atâta prostie umană, de atâta vicleşug, de atâta afectare şi ipocrizie curată instinctul solitudinei vorbeşte în voi mai tare ca instinctul social" şi atunci cu urechile astupate treci prin viaţă înarmat cu un ireductibil „stoicism individual având totuşi din când în când ritmul unui val misterios de simpatie omenească" Din *stoicismul acesta şi din compătimirea umană iesă ironia filosofică.*

Ironia e adesea prea îndrăsneaţă, dar nu e cinică. „Cinismul e un egoism transcedent". Cinicul n'are consideraţie pentru nimic, *nici pentru el* ca şi *ironistul,* dar e convins de realitatea propriului *eu* ca *singura realitate.* Cinicului îi lipseşte sinceritatea. Ironia e plină de

neliniște, de ezitări, în ceace privește fondul lucrurilor; vorba lui Hamlet: *a fi ori a nu fi.*

Cinismul e senin și tranșant. „Cinismul e quintesența egoismului care presupune o lipsă de noblețe. Ironia presupune o inteligență fină și nuanțată, mare delicatețe sentimentală, un rafinament de simțire, care nu se înâlnește la ființele vulgare și plat egoiste"

Ca și cinismul, râsul are tot origină plebeiană. E lipsit de superioritatea intelectuală. Râsul e „o manifestație socială. Ironia e din contră o stare de suflet individuală. E floarea deziluziei, floarea funeraă care înflorește în răzorul solitar al eului."

Deaceea poporul și femeea, ființe prea pasionate nu înțeleg ironia. Ironia îngheață pasiunea, este surâsul mefistofelic care flutură împrejurul divinității, care rămâne adevăratul cult al femeei: amorul." Impresionați de minciuna socială, ironicii se retrag din scena lumii și privesc din înălțime la lupta pământească așa de măruntă și așa de potrivită ironiei. Individualistă și ea, iese din sfera societății, pe care o privește din înălțimea cugetării senine.

De aci orgoliul ironiei, substratul ei sufletesc. Psihologia individualistă e creatoare de ironie. Prudhon îi ridică un ditiramb în *Confession d'un revolutionnaire.* Ca și sensiblitatea individualistă, ironia e antisocială. Dar individualismul, ce își are rădăcinile în profundul orgoliu omenesc și care are o atitudine vrăjmașă socetății, cu tradiția ei, cu felul ei de existență, nu se poate confunda cu anarhismul?

Nu, zice autorul. Anarchismul e aplicarea în viață a unei doctrine a unui sistem de idei.

Individualismul e doar „o atitudine intelectuală și sentimentală a individului în fața societății" Individualismul e pesimist. Anarhismul e optimist. Individualismul e blazarea, decepțiunea iluziilor, anarhismul e credința puternică în zile mai bune. Individualismul e cultul diferențelor omenești. Anarhismul cuprinde două postulate care se contrazic: pe de oparte tendința spre libertatea cea mai mare, desființarea societății care uniformizează spiritele și le încătușează în forme fixe, pe dealta realizare unei lumi noi deplin armonică. Dar ce inseamnă armonizarea socială de cât a asimila neamul omenesc, a-l orândui în forma cea mai egală și uniformă?

Anarhismul e un idealism exagerat și nebun, individualismul e realitatea crudă?

„Anarhismul admite o antinomie între individ și stat, antinomie, pe care o rezolvă prin suprimarea statului, dar nu vede nicio antinomie ireductibilă între individ și societate." Pentru anarhist statul e organizația artificială, pe când societatea o „creștere spontană." Pentru individualist societatea e mai tiramică de cât statul. A dori libertatea și aproba societatea e o utopie. Anarhismul e o dogmă socială, cu fervenți prozeliți. Individualismul e doar o atitudine sufletească individuală, fără aplicații în afară și fără prozeliți.

Anarhistul e gladiatorul ce-și sumete mânecele pentru un ideal, individualistul e resemnatul și decepționatul de vre-un ideal. Unul gata de o acțiune socială, altul de una interioară. Anarhistul crede în știință. Individualistul în nimic. Anarhistul dorește sacrificiul

lui şi pe al altora. Individualistul pe al lui singur. Anarhistul e fructul necopt individualistul e fructul ce cade singur de copt ce este. Anarhistul are principii ce se contrazic şi devin utopice. Individualistul e o atitudine personală. Anarhismul e incendiar prin elevi fanatici, cei lalt e o simplă constatare sufletească. Unul e activ, altul pasiv. Şi atunci mă întreb : Oare conducătorii de azi de clase sociale, ce vorbesc de definitive reforme sociale, de o justiţie divină pe pământ, ce amort sufletele ignorante ale unor oameni simpli, cu fraze şi idealuri, au măcar fanatismul unui anarhic ori sinceritatea unui individualist?

Sunt oamenii aceştia profeţii unor timpuri mai bune ? Vorbeşte prin ei acea forţă ascunsă muritorilor, ce se va realiza cu o nestrămutată fatalitate? Nu văd niciunul. Profetul prezice dar nu incendiază. Profetul arată, dar nu dărâmă. Utopiile contribuesc la desfinţarea unei stări de fapt, dar nu se realizează. Şi utopii sunt anarhismul şi socialismul muncitoresc.

CONST. GEROTA

Teatrul Naţional: CAIN de Al. Sabaru.

Cain, piesa în trei acte a d-lui Sabaru, jucată la Teatrul Naţional, se poate mulţumi şi cu o scurtă menţiune.

E o încercare, firește, a unui debutant; i-s'ar cuveni deci toată indulgenţa pentru lipsurile de meşteşug, *Cain* este însă o piesă de meşteşug, lucrată din scene violente în vederea unui mare efect teatral. E o melodramă clasică. Nimic nu-i lipseşte: asasinarea unui cămătar odios pe scenă, o penibilă anchetă judiciară făcută chiar de fratele asasinului, ca judecător de instrucţie, intervenţia şi blestemul mamei celor doi fraţi, lupta între datorie şi dragoste şi, în fine, înnebunirea judecătorului în momentul în care trebuia să iscălească mandatul de arestare a fratelui său...

In faţa unei astfel de acumulări de efecte patetice, spectatorul modern resimte o legitimă stupefacţie. Melodrama, la care plângea Margot, trăeşte încă! Trăeşte chiar o viaţă tenace. Ajunge să vezi cămătarul din actul întâi, ghebos, tenebros, tuşind mereu, şi urzindu-şi răsbunarea prin unghere — pentru a înţelege că, teatral, suntem daţi cu o sută de ani îndărăt.. La urmă, melodrama e şi ea un gen popular. Trebue să şi atingă totuş scopul: să emoţioneze. Rolul nevestei judecătorului este însă atât de echivoc, lipsa de descernământ a judecătorului din actul al doilea atât de neverosimilă, blestemul mamei din actul al treilea atât de nejustificat (în piesa d-lui Sabaru, „Cain" e omul integru şi „Abel" asasinul!), dialogul atât de retoric, în cât nu resimţim nici o emoţie în faţa atâtor dezastre acumulate Situaţia autorului devine deci penibilă : i-a scăpat tocmai ce urmăria pe căi atât de violente. Şi cum pentru a'şi ajunge scopul suprem, a lăsat la o parte ori-ce literatură, dezastrul e definitiv. *Cain* nu e numai o melodramă — ci o melodramă neizbutită.

E. LOVINESCU

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

Au apărut de colaboratorii Sburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

„Urmările Economice ale Păcii"

S'a pus în vânzare, în traducere românească, după originalul englez, volumul:

„Urmările Economice ale Păcii"

de JOHN MAYNARD KEYNES

Apărută în Anglia, acum un an, lucrarea a fost tradusă în toate limbile europene. Intreaga diplomaţie a lumei şi guvernele tuturor statelor stau astăzi sub înrâurirea acestei opere.

Pentru ediţia Românească, autorul a scris anume o prefaţă, în care analizând situaţia noastră, în noile condiţii de viaţă, arată ce fel de guverne trebuiesc în acest moment României, şi care sunt primejdiile politice şi economice de care trebuie să ne ferim.

Apariţia acestei cărţi a fost caracterizată de Asquith, fostul prim Ministru al Angliei, ca cel mai mare eveniment al secolului, după Războiu.

«Viaţa Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

ANUL II. No. 37 22 IANUARIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ARTISTICĂ

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 2171

IN ACEST NUMĂR:

E. Lovinescu . . . . . Alexandru Macedonski (I)
F. Aderca . . . . . Medievală
Mihail Celarian . . . . . Şi Dumnezeu ceru iertare
Maiorul Gheorghe Brăescu . . . . . Pricopsitul
Alice Soare . . . . . Sonetul / Senzaţie
Ignotus . . . . . Tripticul zilei

CRONICI: *Şerban Bascovici*; REVOLTE ŞI RĂSTIGNIRI, de *A. Dominic*.
Al. Popescu-Telega: OSÂNDIREA ROMANTISMULUI.—*L. Rebreanu*:
Teatrul Naţional: PLEACĂ BERZELE, şi LULU POPESCU

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4188

APARE SÂMBĂTA

Editura ALCALAY & Co. UN LEU

A apărut:

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

COPRNZÂND:

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poezia Populară.

Lei 12

Editura ALCALAY & Co.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

onamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 37 22 IANUARIE 1921

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

ALEXANDRU MACEDONSKI

I

Omul a dăunat operii: iată cheia cu care unii s'au încercat să rezolve misterul tragediei literare a lui Macedonski. Şi, în adevăr, am fost martorii unei lungi vieţi contradictorii, dincolo de marginile bunului simţ, într'un dezacord cu opinia publică, neizvorât din realitatea unor încercări revoluţionare ci dintr'o atitudine căutată şi nejustificată. Dezarmonia omului în gesturile lui cotidiane trezia deci o revulsiune ce se răsfrângea asupra operii. In agresiunea vieţii, moartea putea părea o eliberare; din cătuşele contingenţelor porumbelul spiritului îşi va lua sborul. Miracolul trebue să vină. Miracolul n'a venit încă.

* * *

După cea dintâi estompă a timpului, critica ar putea totuş face şi alte previziuni fără riscul paradoxului. Gesturile se pierd odată cu mâna scuturată în pulbere, şi din tina amănuntelor impure ar putea răsări flacăra pură a omului lăuntric. Rupând brutal reţeaua deasă ce ne desparte de realitate, moartea ne-ar putea desveli o statuă pe care n'am bănuit-o. Pe lângă micimi ofensatoare, omul avea o mare forţă de iluzie, care, împinsă până la astfel de proporţii, devine un simbol. Destinele lui Macedonski nu stau deci atât în opera lui cât în împrejurări exterioare. De va găsi un istoriograf nu numai iniţiat şi pios ci şi un artist capabil să fixeze sub o formă definitivă viziunea unei halucinaţii atât de măreţe, Macedonski va ajunge la o potenţă ce va depăşi cu mult valoarea secundară a unei opere întrecute de pe acum de noile generaţii poetice.

* * *

Insuşirile devin defecte sau calităţi după domeniile în care se desvoltă. In viaţa cotidiană, inventiunea e minciună; în artă, ea devine un element fecund. Intreaga Odisee se sprijine pe inventivitatea rasei elenice. Intorşi din peregrinaţii îndepărtate, negustorii greci minţeau în povestirile lor despre oameni şi lucruri; coordonate de un mare poet, minciunile au devenit o operă de artă şi o oglindă definitivă a rassei. In anumite condiţii, minciuna poate fi deci creatoare de fru-

mos și de adevăr. Evadând din domeniul utilității, în regiunile senine ale creațiunii desinteresate, ea participă la jocul liber al fanteziei ce combină peste legile naturale.

Adaptându-se la împrejurări diferite, criteriile se modelează și ele; morala se închină în fața necesității de stat; crima devine eroism. Momentul și proporțiile deformează valoarea acțiunilor noastre. Redusă la măsuri modeste, nebunia tristului Cavaler e ridiculă; proectată de Cervantes pe scara unei halucinații continue, devine sublimă. Amănuntele se șterg, lăsând în toată strălucirea ei iluzia. Sub alte forme, Macedonski a fost și el un erou al iluziei.

A crezut în artă. Intr'o țară lipsită de orice tradiție culturală, în care creațiunea artistică nu este o funcție legitimă, a trăi numai pentru artă e un act de credință de o înaltă valoare. Poetul nu l'a urcat însă pe piedestalul vreunui sacrificiu sau al unei demne rezerve; dimpotrivă, l'a scoborât prin lamentații, prin proclamarea dreptului la caritate sau indignare. Timpul le va șterge însă cu estompa lui. Nu va rămâne viu decât gestul omului care în lungul unei vieți roase de nevoi, învăluite sub faldul unei persecuții reale și imaginare, a stat închis în visul lui interior, impropriu pentru orice realitate, consumat de o viziune pe care n'a tradus-o în opere definitive, dar pe care a trăit-o cu o putere de iluzie unică. Macedonski a fost cel mai mare vizionar pe care l'am avut până acum. Lipsit de simțul comun, insensibil la ridicol și la asprimea realității, a pășit în viață cu ochii fixați spre lumina orbitoare a unei fantasmagorii. A trăit într'o hipnoză. Nimic nu l'a putut opri din călătoria lui somnambulică. Putea viața să-și întindă cursele, poetul nu le vedea; putea realitatea să-l lovească sub biciul desmințirilor, tragica ei evidență rămânea ineficace. Nici mizeria, nici hula unanimă, nici exilul interior în care a trăit câte-va decenii, nu i-au putut sgudui credința în omnipotența verbului, nu l'au putut deștepta din visul lui poetic, din concepția unei arte sonore și inutile. Pe deasupra tuturor dezastrelor, forța imensă a iluziei își arunca apele multicolore în jocuri fantastice. Mizeria lua patina poeziei. Aurul închipuirii curgea din isvoare nesecate.

Era în Macedonski o forță creatoare în vid, o minciună generoasă a vieții ce-l făcea să trăiască într'o lume halucinată; la bătrânețe, o glorie pururi insesizabilă și un aur pururi inexistent aveau încă pentru dânsul o evidență pe deasupra oricărei realități. Se împărtășia cu o cuminicătură invizibilă în gesturi ce păreau ridicole deși—în perspectivă—nu sunt lipsite de oarecare măreție.

De se va ivi artistul care să creieze din Macedonski simbolul poetului însuși în mijlocul unei societăți antipoetice, viața lui atât de ofensatoare, de altfel, va deveni mult mai emoționantă decât opera.

E. LOVINESCU

MEDIEVALĂ

Pasiunea mea e un călugăr medieval
cu o sutană lungă
și neagră la călcâe să-i ajungă --
și la gât o cruce de opal.

Cu ochii arși de ideală spuză
el bate ulița cotită cam pe unde
la geam, după perdele se ascunde
sânul tău și umeda ta buză.

Ha! Prindeți pe călugărul mârșav
și duceți-l în piața sfintei Ane,
acum când toamna fulgură sutane
de lumină 'n cerul ei suav.

Intinde mi ți-l drept în pat de scânduri
și ardeți-l cu bice peste ochi —
mueri și popi și fete 'n albe rochi
să l scuipe, rânduri — rânduri.

Incrucișări de suliți, cânt pios
de orgă — hai, acuma să mi-l urce
carnea lui cu oasele s'o 'ncurce
roata de lemn noduros.

Iar tu din balconul ca o plasă
în fața supliciului, madonă mică,
să vezi, porumb alb, cum se ridică
iubirea 'n fâlfâire de mătasă.

F. ADERCA.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Şi Dumnezeu ceru iertare

A mai strigat odată către cer,
Dar cerul a tăcut, ca un pustiu. —

Iisus învineţise; era târziu,
Soldaţii stau cu ochii, 'nchişi, de teama
Vedeniei, pe care se 'nchegau
Fâşii de sânge negru.

Pe cerul strâns, ca o cortină 'nfăldurată,
Balauri de 'ntuneric lunecau
Şi şerpi se urmăreau, prin ape turburi;
Lumina ce mai răsăria era o pată.—

Şi când întreaga larmă-a amuţit
Sub muntele de groază 'nmărmurită
De pacea 'naltei frunţi, neturburate,
..Un sgomot se desprinse 'ntre copaci —

Soldaţii îşi strânseră pleoapele, toţi,
Lungile lănci, scăpărând, lunecară din pumni,
O ghiaţă uşoară le atinse suflarea din piept:
Venia *Cineva* 'n întuneric...

Şi umbra mergea încovoiată,
Părea întruchipată din vânătul cer,
Cu nori şi cu basme îmbrăcată.

Cu fiece pas, se rupea o bucată de noapte
Din hainele ei fumurii
Şi când se atinse de cruce,
Din falduri sburate pe umeri,
Ţâşniră, ca şerpii din cer, două braţe 'ncingând
Cu patimă lemnul.

Şi-apoi se uită spre Iisus, în tăcere...

Noapte... pustiu şi o singură vorbă în noapte.
Soldaţii zăceau,
Chiar inima nopţii pierise' ntr'o mută aşteptare,
Pustiu — şi o singură şoaptă 'năbuşată:
— Iertare!

Şi umbra se 'nfipse pe un nor
Deapururi în cerul de-oţel:
O, El, era El, era El! —

MIHAIL CELARIAN.

PRICOPSITUL

Ministerul toleranței, înființat într'o noapte, s'a instalat în pripă într'o casă de raport găsită la repezeală. Unsprezece fotoluiri virgine așteptau cu brațele deschise în fața birourilor, ce răspândeau încă miros de terebentină, pe directorii celor unsprezece direcțiuni înființate *deocamdată*, după cum arată oficioasele guvernului.

La mijlocul catului întâiu, cu un rând de ferestre largi ce dau în stradă, se afla apartamentul noului ministru: opt camere cu mobile abia cumpărate, ce așteptau resemnate ca simetria implacabilă să le hotorască un loc oficial în spațiu.

In cămașă națională, cu o chelie matură și o burtă silitoare, glumind cu servitoarea—moldoveancă veșnic îmbodolită adusă din locul natal—ministrul, flăcău tomnatic, muiat puțin pe genunchi se bărbieria într'o oglindă atârnată de mânerul ferestrei.

— „Ei, Catinco, ai mai văzut tu așa ministru.

— „N'am mai văzut, conașule!"

— „Da ce zici, mă prinde?"

— „Cum să nu te prindă, păcatele mele!"

— „Ține de curea... mai sus!.. Ai vrea tu să fii ministru?"

— „Doamne conașule, cum îți vine matale să glumești... Să fii mata sănătos, eu—oftă ea din adânc-m'oiu face ministru pe ceea lume."

In waterproof, cu caschetă și ochelari de turist, încercând să răscumpere printr'o ținută gravă banalitatea costumului, ministrul era gata să iasă, când o frișcă de femeie, în ciorapi de mătasă, cu buzele carminate și cu pălăria înfundată pe ochi, căzând ca un bolind se prinse de gâtul său, agitând în aer un drac de pantofior lucios și negru ca un pui de arab. La drept vorbind, ministrul, scurt pe picioare, nu se prea cutremurase de focul sărutării, prelungită cu artă, atâta cât să-i iasă ochii din cap.

— „Fă-mă de a'ntâia," îi șopti ea galeș, cu ochii perverși, după ce-l lăsă să-și tragă sufletul.

— „Dar bine, dragă, abia te-am numit... nu se poate... la noi este o ordine, nu merge așa... avem principii.." încercă el s'o convingă cu respirația întretăiată, desfăcându-i brațele.

— „Zât!"

Și, repezindu-se din nou, îl mușcă de obraz cu furie, apoi aruncându-i cascheta și ochelarii cât colo, desbrăcându-l ca pe un copil, îl împinse pe patul răvășit și prinse a-l săruta la întâmplare pe ochi, pe nas, pe bărbie, făcându-l să treacă prin toate culorile curcubeului.

Tilly era așa de grăbită să înainteze, încât biata Catincă, dosind cu rușine nu știu ce sub pestelcă, abia avu timp să părăsească odaia.

Coborându-se o oră mai târziu din apartamentele sale, fredonând o arie din Văduva veselă, ministrul se opri o clipă la ieșirea

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORULUI

din stradă, ca regii cari se știu pândiți de fotografi și, vesel, fericit, încălzit de soare, cu pantalonii o idee prea scurți, strânse mâna șefului de cabinet, un tânăr sclivisit care-i luă ghiozdanul dând mai multă importanță misiunii sale decât deferență stăpânului. Portarul, un bătrân umil și viclean, puse geamantanul la picioarele *șoferului* și automobilul porni cu o ușoară smucitură, răsturnând pe ministru pe pernele moi ale cupeului, care înainta tăcut, încet, lucitor sub soare, strecurându-se cu apeluri stridente de sirenă.

După o călătorie întreruptă la Focșani, vehiculul de dimensiunile unui vagon de lux, arse Tecuciul, Bârladul, trecu ca o trombă pe strada unică și pustie a Vasluiului, călcă un câine în dreptul băcăniei lui Silberman și înainte ca locuitorii eșiți la ferestre să vadă cine-i *mișălul*, dispăru pe barieră, ducând vertiginos pe noul ministru pentru întâia oară, spre Podul Iloaii — Moldovenii îi zic Podliloaii—locul său natal.

Locul natal!.. Leagănul scumpei noastre copilării! Numai apropiindu-se de el după o lungă despărțire, ministrul se simți o clipă scuturat de păcate, înțelegând abia acum taina paradisului pierdut. Scheletul unui smeu ce se sbuciuma prizonier în sârmele de telegraf, livada de unde fura mere sub nasul cucoanii preotese, care îl ocăra fugărindu-l bătrânește, biserica veche, șindrilită, cu crucea plecată de vânt și vreme, casa primarului pe lângă care trecea cu sfială, foișorul de foc ce i se părea neisprăvit, erau imagini duioase, fermecătoare, sfinte, povestite tainic de moară îmbătrânită și schiloadă ce se învârtea și astăzi pe dealul Babei, depănând firul copilăriei sale.

Dar amintirile copilăriei au târât se vede în sborul lor linuzina ministerială care, ca prin farmec de poveste, stopă brusc, punând pe delicvent în fața realității, reprezentată de o mulțime împestrițată în haine vechi. La un semnal de năframă fluturată ostentativ de un trepăduș în redingotă, isbucniră urale răgușite, întărite cu vrednicie de o bandă de țigani jerpeliți, ce suflau pe întrecute în câteva instrumente turtite, bizar încolăcite, de alamă.

Ministrul nepregătit se zăpăci, încercă să se ridice și ducând batista la ochi, căzu moale în brațele secretarului sughițând sgomotos ca Magdalena la picioarele lui Isus. Apoi deodată, într'o sforțare eroică, se ridică cu violență și aruncă cu un gest ce cuprindea lumea, apostrofa celebră: „Frrraților.!"

Mulțimea cu capetele plecate, cucernică ca la înviere, amuțise.

„Frraților," repetă mai energic ministrul, „am plecat de la voi, din mijlocul vostru, dela sânul vostru și mă întorc să vă spun: iată unde am ajuns prin muncă. Munciți și voi, frraților, dacă vreți să ajungeți ca mine. Cine vrea să fie ministru să munciască, cum am muncit eu. Democrația cere muncă. Toată lumea să muncească, să munciți, să muncim cu toții. Astăzi eu sunt puternic și voi slăbi, mâine pot să fiu eu slab și voi..."

— „Nu se poate, nu se poate, ești omul nostru, nu vrem noi."

— „Vă mulțumesc frraților, voiu fi puternic cât vieți vrea voi... eu sunt servitorul vostru, spuneți ce vă doare, ce vă lipsește, ce doriți..."

— „Sărut mâna, conașule... apoi iaca tare am avea nevoie de niște cuie!“

— „Cue ? n'aveți cue?.. înseamnă, prefectule, un vagon de cue!“

— „Și tablă, vă sărutăm mâna!“

— „Pune și tablă...“

— Jamăr, n'avem jamăr,“ repetă cu încăpățânare un sticlar evreu, bătrân, în caftan, cu ochii plini de ceață...“

— „N'aveți geamuri?.. înseamnă, prefectule, un vagon de geamuri. Ce mai vreți ? Cereți tot, vă dau orice!“

— „Domnule ministru,“ grăi subprefectul tușind pentru a-și drege glasul și deslipindu-se cu pălăria în mână de ușa automobilului, „locuitorii ar avea mare dorință să aibă un gimnaziu care să poarte numele D-voastră“

— „Aprob ! înseamnă, prefectule, un gimnaziu, la Podul Iloaii,“ hotărî înfrigurat ministrul, „casă aveți ?“

— Este casă !“

— „N'avem, de unde s'avem... ce vorbești, bre omule, dacă nu știi?“

— «Domnule ministru, de casă am face noi ce am face,“ reluă suprefectul, urmărit de mulțimea care îi sorbea vorba din gură. „De profesori e mai greu ! Nu-i vorbă pentru partea literară m'aș angaja eu, dar n'avem pentru partea științifică...“

— Bun, d-ta pentru partea literară ; cine vrea partea științifică ?

— „Poate farmacistul !..“

— „Pentru știință e cam greu“.

— „Înțelegeți-vă între voi... Căutați și pentru partea științifică și trimeteți o delegație la mine, la minister, să dau aprobarea“.

. . . . . .

A trecut vreme. Nefiind oameni de știință în Podul Iloaii, gimnaziul nu s'a înființat și chiar subprefectul care se propusese la început pentru partea literară, optase în cele din urmă pentru catedrele de gimnastică și cânt.

Din vagonul de cuie, Podliloienii s'au ales doar cu piroanele tăiate de ministru, la fața locului. Iar sticlarul fiind bătrân n'a putut s'aștepte și a murit cerând într'un ultim suspin :

— Jamăr !

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

LULÙ

ROMAN

Prețul Lei 10.—

Editura ALCALAY

SONETUL

In haine complicate de sonete
Am îmbrăcat simtirea mea sortită
Ca subt podoaba grea și măestrită
S'ascundă veșnic formele-i discrete.

Nu vreau lirismul care poartă 'n plete
Toată lumina soarelui oprită,
Dar goliciunea lui cea pângărită
Nerușinat o duce 'n dar la cete !

Ci vreau ca 'n hieratică gătează,
Subt valuri de brocaruri și dantele,
Simțirea mea s'apară ideală

Ca o domniță 'n vechile castele,
Departe de-a mulțimei bănuială,
De-abia întrezărită prin zăbrele.

SENZAȚIE

Pe cer crai nou, o frântă verighetă
Dintr'o stricată nuntă siderală.
O zare străvezie, fină, pală,
Cu-abia 'ncercări de umbră violetă.

Un zbor de clopote din catedrală
Ca un refren extatic se repetă,
Și'n vraja ei mă 'nvălue discretă
Măiastra armonie vesperală.

Și mă simțesc ne 'nchipuit de bine,
Mi-e vastă azi la nesfârșit gândirea !..
Și'n jurul meu și'n mine atât senin e,

Că nu știu cum mi-a 'nebunit simțirea;
Sau eu 's în tot, sau totul e în mine
De'mi pare că ating Dumnezeirea ?

ALICE SOARE.

Tripticul zilei

DIMINEAȚA

Splendorile stelare, pe bolta lor de taină,
Sub valuri polichrome pălesc și se îneacă,
Iar soarele s'avântă voios, biruitor.
Țesută 'n diamante i-a pajiștelor haină,
Iar muchile-apusene în raze se îmbracă
Și-apar ca munți de aur curat, strălucitor.
Când toate scipitoare
Se scaldă în splendoare
Și'n farmec de nespus,
Doar muchea de sub soare
In umbră ne apare.
Căci ochii dimineții
In primăvara vieții
Privesc doar spre apus.

AMIAZĂ

In slavă'i mândrul rege de viață și lumină
Torid ne dogorește cu razele-arzătoare
Și viața ne-o dospește din ură și amor.
...Dar cât de ofilită i-a viselor grădină
Când muchile de aur sunt stânci neroditoare,
Comorile de rouă doar pulbere de nor.
Dar marea de splendoare
Cu munții clari de aur
Din ceasul vesperal?
O, țări ale minunii,
Sub ochiu 'nțelepciunii
Se stinge și dispare
Al vostru scump tezaur
Și totul e real.

SEARA

Apune fala zilei pe muchile-acum subre,
Pe muchile promise în faptul dimineții,
Apune să răsară în zorii altor țări.
Pe vale se întinde un vânăt văl de umbre
Și doar pe răsăritul din primăvara vieții
Lucește radierea supremei salutări,

Duioasă *amintire*,
Iluzie senilă,
Reflex în orient,
Tu treci și noaptea vine
Pe bolțile senine
Măreață să'și resfire
O taina inutilă
Pe-un cer inexistent.

IGNOTUS.

CRONICA LITERARĂ

Revolte și Răstigniri, *de A. Dominic*

Iată niște umeri pentru cari concepția și compoziția, cele două pietre filozofale ale poeziei noastre contimporane, au devenit două pietre de încercare. Ele s'au rostogolit grele în sufletul meu de cititor din înălțimea gravă a titlului „Revolte și Răstigniri" și am deschis cu oarecare timiditate volumul spre a încerca să verific această impresie. Nu mă înșelam. D. Dominic e fără îndoială un poet de concepție. Dacă a realizat în parte sau în întregime ceeace a conceput e o problemă a cărei desbatere poate chinui oricând sufletul unui poet. Cred însă că d. Dominic e pe calea realizării, fiind un poet stăpân pe compoziție. Contopind aceste două elemente, concepția și compoziția, cu adorațiunea reciprocă a bronzului cu dalta, mâinile sale chiar dacă au tremurat uneori nesigure, au avut meritul de a fi fost stăpânite de fiorul adevăratei creațiuni. Aș greși totuși dacă aș privi în poetul Dominic, un cizelator, un făuritor de forme noui. Nu. D-sa e turnătorul unui fond clocotitor, debordant, care nu poate fi încătușat într'un ritm cizelat, precis, subiectiv. Nu e deci cântărețul cântecului său, căci:

„In mine suie cântecele toate
Ce le-am dospit în adâncimi curate
Din marile dureri necunoscute,
Dar toate mor învinse și tăcute,
Nebănuite, — tremurând
Pe rugul asprului cuvânt...

Dacă uneori și-a încătușat inspirația în forma sonetului sau a strofei de patru versuri, nu s'a simțit tocmai bine, și atunci și-a destăinuit fondul în versuri lungi și lapidare, de ex: „Oceanul"; în versuri abrupte și periodice, de ex: „Israel", "Pânsul lui Satan". „Iubirea", și în versuri subtilizate și grave, de ex: „Glasul tăcerilor".

Așa dar calitățile de bună compoziție nu reies la d. Domnic, cum ar fi de pildă la un poet senzitiv, din compoziția amănuntelor. Poetul Dominic îmbrățișează perspectivele largi, contrastele infinitului cu nimicnicia pământească. In fața lumii cadrul viziunii sale se confundă cu cadrul umanității, în fața naturei nu se oprește la o floare, ci se confundă cu cadrul nemărginit al firii, și tot astfel în fața iubirii, sentimentul său personal de iubire se identifică cu imensitățile naturii, ba chiar ceva mai mult, însăși iubita devine un simbol hotărâtor al frumuseților firii: De ex: prima parte a poemului. „Iubire". Nu e deci vorba de dorurile și frământările personale ale poeților subiectivi, ci de atitudinea poetului care-și proectează o concepție bine stabilită în contemplarea umanității și a nemărginitului. Ca atare versul său e adecuat acestei atitudini de contemplare. El nu poate fi decât expresiv, disertativ și chiar sentențios. Expresiv și spontan, atunci când trebue să urmărească firul unei idei, și sentențios atunci când trebue sprijinită concepția ce radiază din poemele sale.

Cu aceste însuşiri poezia d-lui Dominic are calităţile şi defectele tuturor poeţilor de concepţie. Are avânt şi emoţie adâncă atunci când e spontan şi expresiv, e ostenitor şi retoric atunci când e disertativ şi uneori chiar didactic atunci când e sentenţios. Cu toate acestea poezia sa rămâne o poezie adânc inspirată şi deşi în amănuntele ei se resimte o elaborare grea în compoziţia totuşi isvorăşte dintr'o concepţie bine determinată, care nici nu se clatină, nici nu se desminte în tot cuprinsul volumului.

Acestea s'ar putea spune despre realizarea compoziţiei d-lui Dominic. Dar care este concepţia acestui contemplativ acerb? Citindu-l, te interesează, pentrucă are o acumulare neobişnuită de gândire. Recitându-l, începi să-l preţueşti şi să-l priveşti cu totul aparte, pentrucă are o atitudine unică.

„Revolte şi răstigniri" e un titlu sintetic al acestei atitudini care se închide între ele ca între două paranteze sufleteşti. Totuşi răstignirile sunt o paranteză care a rămas deschisă. Ele sunt de fapt atitudinea sufletească din care izvorăşte concepţia poetului. Revoltele sunt surde şi neputincioase în faţa suferinţii umane şi a imensităţi nepăsătoare. Singura atitudine logică şi firească e resemnarea scepticului, e suferinţa tragică a răstignirii. In acest decor dezolant de jertfă se desfăşură întreaga sa concepţia poetică. Uneori sentimentul de revoltă e contopit în acel de răstignire, care de altfel rămâne singura atitudine.

Această resemnare a răstignirii o întâlnim în poemele „Ultimul învins" şi „Glasul tăcerilor", bucată remarcabilă ca ton şi adâncime, deşi puţin diluată. Aceiaş resemnare în faţa umanităţii: De ex: „Israel" şi „Plânsul lui Satan", două poeme de înaltă concepţie. In cea dintâi e resemnarea unui neam urgisit. Iar în „Plânsul lui Satan", care deşi are un cadru mai vast decât „Israel", e mult mai bine armonizat decât acesta — poetul ne aduce un Satan nou, un Satan care plânge, şi care se opune celui tradiţional Satan al d-lui Dominic e un simbol al umanităţi, prin care ea visează, iubeşte, urăşte distruge, crează şi totuşi plânge simţindu-şi sufletul răstignit. De ce? Pentrucă Satan al d-lui Dominic, deşi vrea numai Binele, înfăptueşte Răul. In ochii săi stau răstignite blestemele Stăpânului suprem pentru păcatul neispăşit al omului. Păcatul cel dintâi pândeşte pretutindeni ca o eternă fatalitate a umanităţii. Momentele de revoltă ale acestui Satan, ca de pildă în finalurile părţilor V şi VI sunt înecate totuşi de plânsul său, căci el îngenunchiază la sfârşitul poemului, implorând mila Stăpânului suprem. Prin urmare şi „Plânsul lui Satan" intră în acelaş cadru al concepţiei poetice de resemnare. Aceiaş atitudine păstrează poetul nostru în faţa naturii şi în cazul acesta, bine înţeles, e vorba de natură moartă. De ex: „Taina lucrurilor moarte", cu a căror suferinţă ascunsă par a se identifica printr'o falsă afinitate sufletele noastre, ca şi în „Balada Toamnei", o poemă din cele mai bine realizate din volum, în care patima şi suferinţa poetului se contopesc cu sufletul toamnei, căci:

Adevărul veşnic neclintit,
Stă'n clocotul durerilor ei sfinte
Şi în crucile uitate pe morminte!

In sfârşit, aceeaş atitudine în faţa iubirii. In poemul „Sărbătoarea inimei", remarcabil prin lirismul cald şi simţul de concentrare, pe care nu-l întâlnim în aceeaş măsură la celelate poeme, iubirea e un vast potop de soare ce cade pe drumurile depărtărilor reci de unde poetul vine:

„Intunecat şi mut şi răstignit"...

Privită dar, sub toate aspectele, concepţia poetică a d-lui Dominic e una şi aceiaş. Ea e o concepţie anarhică în faţa firii şi a umanităţii, subliniată de candoarea sublimă a resemnării.

Această atitudine pare iremediabilă fixată în sonetul care închee volumul şi în care idealismul ce tinde spre culmi nemuritoare, după ce ajunge sângerând pe vârful alb de zăpadă, se simte răstignit de dezolări nespuse:

„Căci tot noroi şi tot ţărână fase".

Totuşi, dacă omul trece învins şi sceptic prin această negură, dacă firea nu are decât un singur cadou pentru sufletul omenesc, acela al lucrurilor moarte şi al toamnei, numai iubirea e singurul izvor mistic din care se adăpă ispăşirea, suferinţa şi creaţiunile noastre. Pe această iubire se sprijină concepţia poetică a d-lui Dominic. Ea e înseninarea şi determinarea creaţiunii sale. Dealtfel ea e singurul flux al idealismului său încătuşat de neguri şi numai într'însa a găsit sinteza existenţei sale poetice: „Iubirea ca şi poezia e cel mai scurt drum dela mocirlă la calea lactee".

Trecând peste unele reminiscenţe de expresie, inerente oricărui poet la cel dintâi volum, peste maniera uneori obositoare a versului, putem socoti pe d. Dominic un poet personal după concepţia sa unică.

A isbutit să ne facă să vedem că cu aceiaş mână, pe care şi-a sprijinit fruntea de cugetător, şi-a smuls şi ne-a oferit inima.

ŞERBAN BASCOVICI

In curând va apare de

F. Aderca

Domnişoara din strada Neptun

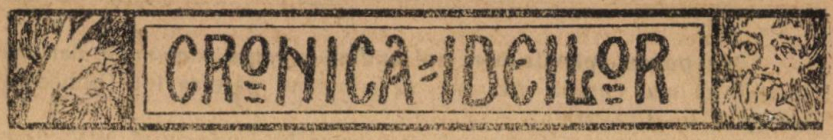

Osândirea romantismului

De câţi-va ani, parte din tinerimea franceză, s'a declarat antiromantică. Este cunoscută teza de doctorat a lui Pierre Lasserre, tipărită în 1907, care osândea romantismul cu atâta violenţă, în cât, însuşi Faguet, atât de puţin romantic, fu alarmat.

Teza lui Lasserre s'a retipărit anul acesta. Părerea susţinută de ea este împărtăşită şi de directorii dela *Action française*, Charles Maurras şi Léon Daudet.

Pentru acesta din urmă romantismul este negarea sau cel puţin îndepărtarea dela orice disciplină literară ori artistică şi anarhia în ceea ce priveşte geniile, călăuzitorii mulţimilor, super-oamenii etc, care, după teoria romantică, aşa cum o înţelege Daudet, au libertatea să scrie şi să lucreze, în pubic şi în particular, cum le-o plăcea, fără să fie ţinuţi să observe vre-o regulă de conduită.

Părerea lui Daudet nu isbuteşte să ne convingă pentru că o credem interesată. Fiul autorului lui *Sapho* este un duşman neîmpăcat al lui Victor Hugo. Nu pierde nici un prilej să-i scoată la iveală defectele şi socotim că numai faptul că a înemerit-o rău în căsnicia cu nepoata autorului poemelor *Les châtiments*, nu poate să-i dea dreptul să atace fără nici o rezervă pe unchiu şi şcoala poetică şi literară, pe care o reprezintă Victor Hugo. Prin aceasta nu înseamnă însă că negăm talentul lui Léon Daudet ca romancier şi mai ales ca critic, deşi sub acest de al doilea aspect ne apare pătimaş. Semnalăm numai o cauză de recusare legală de martori; duşmănia făţişă împotriva persoanei pe care e vorba să o judece.

Problema se poate prezinta în următorii termeni: constitue romantismul o primejdie socială, o piedică pentru refacerea unei ţări care are nevoe în mersul ei spre progres să se supue tuturor canoanelor? Sau osândirea şcoalei romantice este numai, în esenţa ei, un argument politic fără nici o legătură cu literatura şi cu arta?

Cel puţin aşa lasă să se înţeleagă R. Tailhède, apărând romantismul în două articole publicate în revista *Renaissance*.

Ce se osândeşte în şcoala romantică? Individualismul exaltat, lirismul, cultul *eului*, care duce la egoism şi la distrugerea temeliilor oricărei societăţi. De alt-fel, cedând bărbaţilor iluştri puteri nelimitate, ca să facă şi să desfacă, după pofta lor, sântem numai la câţi-va paşi de anarhie. Pentru antiromantici ori ce om trebue să respecte legile: atât cele constituţionale ale ţării în care trăeşte cât şi cele literare. Pentru aceasta însă este necesar să existe o unanimitate de păreri. A trecut epoca Renaşterii când Papii iertau până şi crimele lui Benvenuto Cellini.

Viaţa socială devine imposibilă întemeiată pe norme protivnice: căci se întâmplă des că toţi se cred genii şi, lucrând fie-care cum îi place, nu poate să existe linişte.

Nu putem aplauda nici noi anume extreme romantice dar mărturisim că mai curând ne vine să admitem părerea lui Tailhède de cât pe a lui Lasserre.

Individualism a existat şi în vremea lui Ludovic al XIV. O recunoaşte şi Jules Tellier, atât de admirat de Barrès şi dacă este să ne oprim nițel în împărăția patimei, justificată poate prea din cale afară de romantism, atunci sântem nevoiți să constatăm că patima nestăpânită, imposibil de stavilit, este un resort al teatrului lui Racine şi este şi firesc să fie aşa, dată fiind educația jansenistă a autorului.

Pentru Tailhède, sprijinit pe autoritatea lui Tellier, este mai egoist clasicismul de cât romantismul. Cel dintâiu disprețueşte natura: cel de al doilea dă naştere naturalismului, care, la urma urmelor, nu este alt-ceva de cât egalitatea absolută în tot ce este creat, din care pricină omul este socotit nu ca regele creației, ci ca un obiect natural, finit, asemănător unui arbore, pământului, unei raze de soare...

Dar atât clasicii cât şi romanticii şi naturaliştii exagerează doctrina lor.

Este nevoe să existe reguli literare însă nu aşa de strâmte şi riguroase ca cele formulate de Boileau pe urmele lui Marot, Malherbe şi chiar ale lui Ronsard. Imagiația şi sensibilitatea nu trebue să fie cu desăvârşire stăpânite de inteligență şi judecată după cum voesc antiromanticii actuali.

Bunul gust, care nu se defineşte, care este imposibil de determinat cu preciziune, de închis în limite hotărâte, trebue să fie prima regulă literară şi artistică. Intoarcerea la teoria celor trei unități, la versul alexandrin şi la temele pseudogreceşti şi pseudoromane, de care se folosiau clasicii francezi, nici nu se mai pot obține în epoca aceasta, nici nu credem să mai poată fi de vre-un folos social. Romantismul când are la temelie bunul gust, aduce la modă spiritul Evului Mediu, devine religios cu Chateaubriand, exaltă firea, preamăreşte iubirea şi sentimentele cavalereşti şi ajunge la viață, la umanitate prin mijloace mai directe şi mai sigure de cât cele întrebuințate de clasici, şi atunci nu vedem pentru ce ar fi osândit.

Dacă literatura trebue să fie viață; dacă opera scrisă trebue să producă sensația de ceva care trăeşte, cu răsuflarea ei caldă, cu mişcări care dovedesc un suflet, operele romantice se găsesc, mai aproape de perfecțiune de cât cele clasice.

Apariția romantismului în Franța a fost un fapt natural, care s'ar fi produs în ori ce fel, cu sau fără revoluție.

Romantismul vine în Franța din țări deosebite: din Spania, cu Romancerul Cidului, pe care-l publică în versuri Creuzé de Lesser între 1814 — 1823; din Anglia cu Walter Scott, Byron, Southey, Wordsworth şi Coleridge; din Germania cu Schiller şi Goethe, fără a mai socoti pe sentimentalii *à la manière* de Novalis şi Tieck; din Italia cu Manzoni şi traducerile *Divinei Comedii*.

Alt caracter al romantismului, frăția sau prietenia intimă între literați şi artişti (scuptori, pictori, compozitori,) o inițiază în Franța, nici mai mult nici mai puțin de cât Diderot. Acest aspect romantic nu credem să fi pricinuit sau va pricinui rele societății şi artei.

Dacă romantismul ar avea o concepție protivnică tradiției, uni-

tăţii naţionale, monarhiei şi datinelor conservatoare după cum au spus abatele Freyssinous înainte de 1825, Pichot în al său *Voyage historique el pittorresque en Angleterre* şi în vremea noastră Lanson de o parte şi de alta naţionaliştii contemporani, apoi nici Chateaubriand n'ar mai putea fi romantic, nici însuşi V. Hugo.

Francezii se tem de romantism pentru că cred că dela el se poate trece cu uşurinţă la idealismul germanic, prin ajutorul căruia se naşte îndoiala dacă lumea exterioară are sau nu realitate în afară de minte. Şi tocmai pentru a ne semăna cu Germanii şi pentru a întări graniţele între cultura germană şi cea franceză, intelectualii francezi caută şi răscolesc argumente care să caracterizeze spiritul lor ca ceva deosebit şi antagonic spiritului german.

Realismul creştin şi scolastic opus idealismului lui Kant şi al filosofilor ale căror sisteme au ceva din apologia forţei şi contribuesc la răspândirea ideilor pangermaniste; claritatea faţă de anume nebulosităţi de care todeauna a suferit ştiinţa germană... acestea sânt principiile pe care le iau Francezii de caracteristice pentru neamul lor. Dacă vre-o teorie filosofică, literară ori ştiinţifică poate să întunece aceste principii, atunci ea este numai de cât osândită, îndepărtată înainte ca să poată să facă să se creadă că există vre-o legătură între spiritul celor două popoare pe care le desparte Rinul.

Aşa dar osândirea romantismului credem că are la bază o cauză patriotică. In domeniul literaturii şi chiar al filosofiei, s'ar putea să nu aibă dreptate Lasserre şi adepţii lui; intenţiunea îi absolve totuşi de exagerarea lor.

„Pentru mamă şi pentru patrie, ori când, cu dreptate sau fără dreptate;" a zis un poet.

AL. POPESCU-TELEGA

Teatrul Naţional: *Pleacă berzele; Lulu Popescu*

Un Don Juan rătăcitor, reîntorcându-se în ţară după vre-o douăzeci de ani, întâlneşte pe o femee pe care a iubit-o odinioară şi pe care azi n'o mai recunoaşte; o îndrăgeşte din nou, dar când află că e vorba de o iubire veche, se desgustă brusc şi pleacă iar în lume; de astă dată însă femeea, exasperată, îl ucide: *Pleacă berzele.* Interesul subiectului este în nerecunoaşterea femeei şi în desgustul bărbatului în clipa când a recunoscut-o. Două puncte delicate pe care numai un talent viu poate să le facă admisibile. Meritul de căpetenie al poetului Minulescu a fost tocmai că a izbutit să ne silească să primim ceeace altfel anevoe am primi.

Aşa *Pleacă berzele* au descoperit un autor dramatic. Dintr'o

anecdotă subţire, d. Minulescu a ştiut să alcătuiască trei acte închegate, gradate, culminate. Acţiunea e de o simplitate strânsă. Nici personagii inutile, nici episoade zadarnice. Toate concură spre luminarea nodului dramatic. Actul întâi crează atmosfera, îmbibată de puţin exotism care trebue să învălue pe Don Juanul călător şi să-i pregătească sosirea. Finalul actului înnoadă brusc acţiunea: el n'a recunoscut pe iubita de odinioară, pe când în inima ei iubirea veche reînvie pasionată. Actul mijlociu este aproape în întregime consacrat scenei dintre cei doi eroi, o scenă clădită frumos, înaintând treptat, atingând culmea în mărturisirea femeei, urmată de decepţia bărbatului. O rotunjire potrivită aduce soţul înşelat care „examinează situaţia", încât cortina se lasă pe o destindere dramatică. Actul final însă e cel mai teatral. Aici acţiunea se precipită aproape vertiginos spre sfârşitul neaşteptat şi totuş logic... Documentarea e pretutindeni vioae, ascunsă între două vorbe de duh, în cât nu are vreme să distreze atenţia. Caracterizarea personagiilor se reliefează prin câteva linii sobre, repezi.

Toate acestea însă nu sunt lucruri particulare d-lui Minulescu. Ceace a adus poetul în *Pleacă berzele* din bagajul său literar este o poezie parfumată, vibrătoaee în care se învălue toată piesa şi care-i dă o pecete deosibită. Intr'un dialog curgător şi personal, berzele aleargă grăbit de ici-colo subliniind gândurile şi alcătuind cimentul ansamblului. Poezia dialogului acoperă chiar şi convenţionalismul teatral al scheletului în sine îmbrăcându-l în haina sclipitoare ce place tuturor.

Nu e de a discuta „filozofia" piesei d-lui Minulescu. O primeşti sau n'o primeşti: te priveşte. Intr'o dramă efectul total primează totdeauna...

Lulu Popescu e o comedioară spirituală şi amuzantă. O fixare a bohemei române, şarjată puţin, dar interesantă şi vie. Se petrece la un revelion, în mansarda unui poet simbolist la care sânt invitaţi un pictor, un filozof şi un gazetar, tovarăşi de bohemie. In toiul pregătirilor de petrecere pică. Lulu, o fată drăguţă, prietenă veche a boemilor. Lulu, care se măritase acum câteva luni cu un bogătaş, s'a plictisit de căsnicie şi revine în mijlocul tovarăşilor ei. E primită cu însufleţire. In clipa când soseşte anul nou, uşa se dechide şi apare Popescu însuş, soţul lui Lulu. De unde până acuma boemii aprobaseră hotărârea lui Lulu de-a se despărţi de Popescu, acuma lucrurile se întorc. Popescu e un om foarte de treabă şi iubeşte mult pe Lulu. Fiindcă femeia e îndărătnică, boemii înşişi, cuceriţi de bunătatea lui Popescu, o sfătuesc să se reîntoarcă acasă, făgăduind să meargă şi dânşii să-i ţină de urât. Incăpăţânarea lui Lulu e biruită de rezultatul unei trageri la sorţ care o hărăzeşte definitiv lui Popescu.

O violiciune simpatică stăbate tot actul d-lui Minulescu, dându-i o înfăţişare de tinereţe exuberantă care cucereşte îndată şi stârneşte veselia. Tipurile trăesc aevea. Umorul ţâşneşte din fiece replică. Insfârşit o comedie veritabilă şi încântătoare.

L. R.

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

Au apărut de colaboratorii Șburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

„Urmările Economice ale Păcii"

S'a pus în vânzare, în traducere românească, după originalul englez, volumul :

„Urmările Economice ale Păcii"

de JOHN MAYNARD KEYNES

Apărută în Anglia, acum un an, lucrarea a fost tradusă în toate limbile europene. Intreaga diplomaţie a lumei şi guvernele tuturor statelor stau astăzi sub înrâurirea acestei opere.

Pentru ediţia Românească, autorul a scris anume o prefaţă, în care analizând situaţia noastră, în noile condiţii de viaţă, arată ce fel de guverne trebuiesc în acest moment României, şi care sunt primejdiile politice şi economice de care trebuie să ne ferim.

Apariţia acestei cărţi a fost caracterizată de Asquith, fostul prim Ministru al Angliei, ca cel mai mare eveniment al secolului, după Războiu.

«Viaţa Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

LICEUL „GH. LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA

ANUL II. No. 38

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . . . Note în marginea Regelui Lear
Dragoș Protopopescu . Versuri pentru fiecari mici
Alice Soare . . . Inelele
Maiorul Gheorghe Brădescu . Răsvrătita
Ion Sân-Giorgiu . . . . Trupului tău
I. Valerian . . . . . Caravana
L. Dauș . . . . . Vilanela Pajului

CRONICI:

Mihail Iorgulescu: Teatrul Regina Maria, HOȚII, de *Schiller*.—*Al. Popescu-Telega*: Taina lui Greco și a lui Cervantes.

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca
No. 4481

Apare Sâmbăta

UN LEU

A apărut:

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

COPRINZÂND:

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poezia Populară.

Lei 12

Editura ALCALAY & Co.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 — ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți

UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

CUMPĂNA se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14

— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 38 29 IANUARIE 1921

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

Note în marginea Regelui Lear

Cu prilejul reluării *Regelui Lear* pe scena Teatrului Național, găsesc potrivit să adun la un loc observațiile, pe care critica le-a însemnat în marginea acestei puternice tragedii. E soarta operelor mari de o suporta critica fără a suferi de pe urma ei; destinele lor frâng regulile şi nu cunosc măsurile omeneşti. Pentru uriaşa viaţă ce clocoteşte în ele, trebuesc admirate; pentru ignorarea formelor logice ale artei, nu trebuesc imitate nici odată. Geniile se situează deasupra legilor comune.

* * *

Nu voi insista, dealtfel, asupra amănuntelor.

In *Regele Lear* se vorbeşte de Neron şi de Turci! Câţiva eroi, Bretoni de origine, se jură pe Apolo, Mercur şi Jupiter. Mărunţişuri obişnuite în întreaga operă a lui Shakespeare: Delfi e o insulă; Atenienii lui Pericles au pistoale; Antigona debarcă pe ţărmurile Boemiei...

Sunt însă defecte şi mai mari.

Mai întâiu, lipsa de unitate de acţiune.

Deoparte, e tragica poveste a lui Lear în prada nerecunoştinţii fetelor lui; de alta, povestea lui Glocester, lovit de aceiaşi nerecunoştinţă a fiului său vitreg Edmond. Două povestiri de nerecunoştinţă, deşi una ar fi fost de ajuns. Acţiunile se împletesc, firește, întru cât-va la un loc, dar interesul nostru e împărţit. Dispersiunea interesului este însă un postulat shakespearian. In *Iuliu Cesar* cele dintâi trei acte au ca subiect conspiraţia împotriva lui Cesar. După moartea d i c t a t o r u l u i, tragedia e sfârşită. Nu se poate concepe o piesă. Continuând şi după dispariţia eroului. Shakespeare îi mai adăugă totuşi două acte; în loc de *Iuliu Cesar*, avem deci un *Brutus*.

In *Negustorul din Veneţia* sunt două subiecte paralele. Peste povestea lui Antonio, care împrumută o sumă de bani dela Shylock cu obligaţia de a-i da o livră de carne dacă nu se va achita într'o zi fixată, se suprapune povestea dragostei dintre Bassanio şi Portia cu istorioara celor trei cutii de aur, de argint şi de plumb.

In *Cymbelina* găsim trei subiecte; în *Femeia îndărătnică* două. Tot astfel în *Poveste de iarnă* sau în *Mult sgomot pentru nimic*...

Fabula nerecunoştinţii lui Edmond ar fi trebuit deci în-

lăturată din cealaltă fabulă de nerecunoştinţă a fetelor Regelui Lear, după cum era şi în piesa înaintaşului, de care s'a folosit Shakespeare în elaboraţia tragediei lui.

In *Regele Lear* nu e numai o lipsă de unitate de acţiune. Sunt şi lipsuri de unitate psichologică. Aşa, de pildă, în creaţia lui Edmond. Ca şi Iago din *Othelo*, Edmond este tipul trădătorului de melodramă, a trădătorului dintr'o bucată: în amănunte şi în tot. Asupra chipului în care îşi făureşte uneltirile ar fi mai multe de obiectat. Felul cum convinge pe Glocester că fiul lui, Edgar, vrea să-l ucidă, e naiv. Plăsmuind o scrisoare, o dă drept a lui Edgar. Nimic din trecutul acestuia nu-l arătase însă ca pe un ucigaş. Glocester o crede totuşi cu o neverosimilă uşurinţă. Pe de altă parte, Edmond convinge şi pe Edgar să-şi ia lumea în cap pentru a fugi de mânia neîndreptăţită a tatălui său. Lesnicioasă credulitate! Are dreptate trădătorul să zică:

— „Un tată credul, un frate nobil care nu bănueşte pe nimeni. Învăluesc prostia lor cinstită în reţelele plasei mele".

Aşa a voit autorul. Ne înclinăm în faţa voinţei lui suverane. Edmond este un trădător norocos în cele mai infernale combinaţii străvezii însă pentru orice om de bun simţ. Pretutindeni urzeşte cu succes. Învingător, el porunceşte ca Lear şi Cordelia să fie ucişi. Fiind rănit de moarte în duelul lui cu Edgar, îl aude pe acesta povestind ducelui Albaniei nenorocirile lui Glocester. Dintr'odată se înduioşază şi se înbunează „Impotriva firei mele, zice el, voiu face şi o faptă bună". Şi, în adevăr, porunceşte ucigaşilor să lase în pace pe Lear şi pe Cordelia. Fapta bună a făcut-o. Sau mai bine numai pe jumătate, căci Cordelia fusese spânzurată.

Făptuind astfel, Edmond lucrează însă împotriva unităţii lui psihologice. Mărinimosul Edmond nu mai e fiara însetată de sânge din lungul celor cinci acte. E un alt om, cu un suflet schimbat. Natura nu face astfel de salturi psichologice. Discontinuitatea psichologică e un alt postulat shakespearian. Polonius este când un sfetnic venerabil, când un bătrân căzut într'o senilitate ridiculă. Lady Macbeth e în cele dintâi trei acte un monstru. Nimic n'o înfioară; nimic n'o abate dela crimă. In actul al cincilea ea e cuprinsă de remuşcări; o vedem tremurând; vrea să-şi şteargă pata de pe mâini. E o altă fiinţă.

Regele Lear are numeroase efecte melodramatice stoarse prin mijloace violente, senzaţionale,—isbind cu putere şi mai mult în chip exterior simţurile noastre. Cornouailles orbeşte pe Glocester, scoţându-i ochii cu propria lui mână; Cornouailles e ucis şi el de un servitor: Regana e otrăvită de Goneril; Goneril îşi răpune singură viaţa; Edgar ucide pe Edmond; Lear vine pe scenă cu trupul neînsufleţit al Cordeliei; Lear moare... Totul se petrece dinaintea noastră. Când nu ni se reprezintă moartea, vin scene de un patetic exterior. Alungat de fetele lui, Lear rătăceşte pe câmpia pustiei smulgându-şi părul şi ameninţând cerul cu imprecaţii; „Suflaţi, vânturi... Furtună, revarsă-ţi apele... Flăcări, ardeţi-mi părul..."

Scoţând ochii lui Glocester, Cornouailles îi aruncă pe pământ

strigând: „Gelatină nemernică, unde ți-i strălucirea?“ Un curtean arată pe scenă pumnalul plin încă de sângele inimei Gonerilei. Ne trebuia și această imagine, pentru ca intuiția să fie mai desăvârșită.

Și în *Regele Lear* avem abuzul de travestiri.

Schimbându-și hainele, Kent se reîntoarce la curtea lui Lear fără să fie bănuit de stăpânul său. Nimeni nu-l recunoaște. Nici Glocester chiar nu-și mai recunoaște fiul

Travestindu-se, eroii lui Shakespeare se explică publicului în lungi monoloage. Kent nu uită de a ne spune: „Dacă voiu putea lua un accent străin care să-mi facă necunoscut glasul, atunci buna mea intenție va reuși pe deplin“. Edgar monologhează și el, înainte de a deveni. „Sărmanul Tom“:

— „Am ascultat proclamația dată împotriva mea și am scăpat până acum teafăr... Voi întrebuința toate mijloacele pentru a mă apăra: îmi voiu lua forma cea mai josnică, pe care a întrebuințat-o vreodată nevoia pentru a apropia pe om de fiară. Imi voiu murdări fața cu noroiu, îmi voiu învârti pătura patului în jurul meu, îmi voiu încâlci părul în noduri...“

După această auto-descripție, ar fi cu neputință să nu recunoaștem pe Edgar, sub deghizarea „Sărmanului Tom“.

Comicul lui Shakespeare nu mai e gustat. Nebunii lui au dispărut de mult din teatrul modern.

Unde e, de pildă, comicul din următoarea ghicitoare pentru copii:

Nebunul: Poți să-mi spui de ce nasul e așezat în mijlocul obrazului?

Lear: *Nu.*

Nebunul: Drace! pentru a avea ochii deschiși din cele două părți ale nasului, astfel ca omul să poată vedea ceiace nu poate mirosi.

Sau:

Nebunul: Motivul pentru care cele șapte stele nu sunt mai mult decât șapte stele e un motiv serios.

Lear: E oare pentrucă nu sunt opt?

Nebunul: In adevăr, așa e. Ai fi un bun nebun.

SIBIU BIBLIOTECA PROFESORULUI

O problemă mult mai însemnată e limba lui Shakespeare. E o limbă plină de imagini noui, violente, neașteptate, încărcată de o formidabilă retorică, saturată de poezie și de o imaginație deslănțuită, o limbă sublimă și ridicolă, în care găsim la fiecare pas imprecații de felul acesta: „Iad și diavol! O nerecunoștință! demon cu inimă de marmoră, mai uricios decât monștrii mărilor! Nelegiuită femeiușcă de vultur! Ascultă, ascultă, ascultă! scumpă zeiță, ascultă! Schimbă-ți gândul dacă voiai să faci fecundă pe o astfel de creatură! Fă-i pântecele sterp! usucă-i organele genitale!.. etc.

Așa blestemă Lear pe Goneril. Un astfel de retorism iese din posibilitățile noastre actuale.

E. LOVINESCU

Versuri pentru lucruri mici

lui Const. Al Constantinescu

Sobița mea cu gaz aerian [1])
Ți-am dat un ban, și, entuziasmată,
Tu ai făcut un epicurean,
Din biet studentul ce 'nnota prin sloată.

Precum la sine 'n basme Făt Frumos
Chema o împărăție cu'n mărgean
Așa cu'n ban, găsit poate pe jos,
Sobița mea cu gaz aerian,
Te-am prefăcut deodată 'n fee
Cum nu prefaci... cu aur o femee
Și m'ai îmbrățișat cu așa căldură
Cum nu te 'mbrățișează o făptură...

Mă uit la tine. Șoapte de păduri
Imi torci pe țevi albastre de petrol,
Iar flacări dacă sar în rotocol,
E fiindcă, fee, calci pe uscături...

Te 'nalți, te 'mlădii, te cobori și joci,
Ca zânele din basmele lui Grieg ;
Cu-o mână de pe geam culegi boboci,
De floare, care degeră de frig,
Și 'n pași minori fugi apoi, în acord
Cu ropotul piticilor din Nord.

Odaia mea ce până-acum a fost,
Intr'un ungher, gheretă fără post,
In peșteră fantastică-o preschimbi
Prin care, fee, faci s'alerge limbi
De foc, înfiorate pe pereți,
Ca porumbițe ajunse de ereți.

---

[1]) „Gas-fire" sistemul sobelor obișnuite în Anglia, pe deschizătura cărora trebue să arunci un „penny" ca să funcționeze.

O mână de ridic, un liliac
Sgornesc de pe tapet, de sub un drot,
Oglinda de-o străbat, în ea un drac
Imi face-un chip mai mult decât grotesc;
Iar de m'aplec cumva să mă 'ncălzesc,
In colț, cu trupul hilar și netot
Profilul și l arată Barbă-Cot.

Și-așa împărăția-ți și-a ivit
Din patru părți dumbrăvile și taina
Si un Faust mic ai strecurat sub haina
Studentului de tine îndrăgit.

Tu te consumi ca să-l animi, și gemi
Ca el să râdă, și, apoi îl chemi,
Cu brațe ce-ar vroi să ți-l respingă
...Și cum afară 'ncepe iar să ningă,
Tu te așterni deodată pe covoare,
L'învălui, îl săruți, și la picioare
Ii cazi murind pe patul alb, molcum,
Ferice că te-ai dat întreagă, fee,
Ca o femee omului, sau cum
Știu doar Margareta să se dee!

DRAGOȘ PROTOPOPESCU

INELELE

In zile fără farmec, zile rele,
Când simt domnia vremei fără vrere,
Din aliaj de doruri și durere.
Mi-am făurit ciudatele inele.

Și-am cheltuit fantastică avere;
Nădejdile și visurile mele!
Și-am dat și minunatele castele
Clădite de dibacele Himere;

Dar fie ce verigă ca podoabă
Mărgăritarul unei lacrimi poartă!
Și albe, roz sau gri, boabă cu boabă

Sunt singurele daruri de la soartă,
Cu care-mi va plăti că i-am fost roabă,
De vor mai străluci când oi fi moartă!

ALICE SOARE.

RĂSVRĂTITA

Se vorbea între bărbaţi după masă. Cafeaua se servise în birou în timp ce doamnele în salon, discutau frivolităţi.

— „Nu, nu, eu nu admit," zise hotărât un domn masiv, protestând cu toată greutatea persoanei sale. „Jenny a avut tot timpul să se gândească. Putea să-l refuze de la început, dar nu să-l lase caraghios şi să dispară cu altul tocmai în noaptea nunţii."

— „Ce vrei, şi-a venit în fire când nu mai era nici-o nădejde. Câţi oameni cu revolverul la tâmplă nu se întorc de la groapă?

— „O clipă de şovăire..."

— „Sau de energie."

— „Dar bine, frate, nu i-a pus nimeni ştreangul de gât..."

— „Nici nu era nevoe. O ţesătură inextricabilă de convenienţe absurde ne prinde pe toţi ca într'o uriaşă pânză de păianjen. Numai o smucitură puternică, disperată ne scapă; altfel tremurăm multă vreme, istovindu-ne ca o musculiţă în frământări neputincioase."

— „Dar ce ai astăzi?"

— «Nimic... constat. De ce se mărită?.. de ce ne însurăm?.. Din curiozitate ele, din lipsă de originalitate noi. Ai zile când altul hotărăşte pentru tine. Eziţi între două culori: verde, îţi şopteşte un prieten şi te pomeneşti la cinzeci de ani! îmbrăcat ca un as de dancing."

— „Monşer, dar nu te mai cunosc!"

— „Ba cam are dreptate."

— Cum tocmai el, care a nimerit aşa de bine?"

— „Nu e vorba de mine. Câţi din cei care joacă la loterie au norocul lui Schröder?"

— „Ooo!.."

— „Desigur, căsătoria este o glumă prelungită. Trebue mult spirit ca să o poţi răscumpăra."

— „Eşti foarte deştept..."

— „Sunt logic şi mai ales sincer, spun tare ceea ce fiecare gândeşte în taină."

— „Drept e," interveni procurorul, „că unii se căsătoresc fără să se gândească."

— „Pentrucă dacă ar sta să se gândească, nu s'ar mai căsători nimeni."

— „Fugi, monşer, d'aici, se poate?.."

— „Ei da, de ce te miri? Îţi dai seama când te botezi? Câţi din noi ne-am supune mai târziu acestui ceremonial ridicol?"

— „Să tremuri şi să înghiţi apă coclită... brrr..."

— „Ei bine, lumea se căsătoreşte cu inconştienţa cu care se botează. După căsătorie, cei mai mulţi gem apoi de durere, înecaţi ca pruncii."

— „Adevărul e că noi bărbaţii..."

— „Pardon, nu noi bărbaţii, ci mai ales ele femeile... Ele de cele mai multe ori înghit apă coclită. In trecut se resemnau, astăzi se liberează..."

— „Exagerezi!"

— „Deloc, şi nu e vina lor, dacă pentru a intra în viaţa naturală trebue să jertfească un bărbat ca să nu rămână ele victime."

— „Vorbe, tiradă. Astăzi nu mai sunt copii, nici fete naive ca'n trecut. Toate ştiu ce le aşteaptă, la ce se anagajează..."

— „Ei bine, tocmai aici te'nşeli, prietene. Veşnica poveste: făgăduieşti copilului de toate să înghiţă doctoria ce părea inofensivă şi o bună bucată de vreme, cu toată dulceaţa luată în urmă, nu le trece amăreala. Şi apoi să-ţi mai spun un lucru: nu eşti sincer. Priveşti, judeci şi condamni aventura nepoatii tale, depe piedestalul unde te-a ridicat o viaţă ireproşabilă dar convenţională şi o avere solidă. Jenny putea să refuze, zici tu?... Ei bine, după cum într'o prăvălie le ameţesc vânzătoarele şi se pomenesc în stradă zăpăcite, ducând la subţioară ştofa care le-a plăcut mai puţin, tot aşa le bat capul în familie, babele, cari ţin să se răzbune, păcălind după ce au fost păcălite, însoţindu-le cu bărbaţi, cari ziua nu vorbesc iar noaptea sforăe... Ascultă, am avut şi eu în familie un caz asămănător..."

— „S'auzim... cum a fost?.." isbucniră cucoanele invadând biroul, aşezându-se la întâmplare în fundul divanului, pe un braţ de fotoliu, răzimate una de alta, prieteneşte, cu unghiile strânse, ca un cuib de pisici.

— „Asta'i trădare!"

— „Ba nu, conferinţă!"

— „Atunci plătiţi intrare."

— „Cât costă biletul?"

— „Ce poate să dea cea mai frumoasă femeie?"

— „Impertinentule!"

— „Dau eu? Sunt văduvă de războiu. Voiu s'achit imediat. Cui plătim? Cine-i casierul?"

— „Eu!"

— „Ba eu.."

— „Dar dacă nu face?"

— „Dăm bani înapoi..."

— „Păstraţi-vă banii, circulă atâtea piese falşe."

— „Mai bine plata la urmă, după merit."

— „Ia mai bine ascultăm... spune!"

— „Sunteţi gata?"

— „Ochi şi urechi."

— „Aveam şi eu la Iaşi o nepoată aurită şi răzătoare ca o rază de soare. Copil nevinovat şi sburdalnic. Umbla la vânat, călărea băeţeşte şi când i se abătea, fugia din pension cu toată diplomaţia zaharisită a maicilor. Şi nu arareori, în serile îmbălsămate de mirosul crinilor, lăsa guvernanta la cofetăria Tufli şi trecea singură spre Copou în sborul cailor mânaţi cu meşteşug de *Nicalai*, muscalul elitei ieşene. Tatăl ei—mamă-sa murise de mult—era om cu stare dar sgârcit şi ursuz. Nu primea pe nimeni, nu eşia nicăiri. Trimeasă la un pensionat

în Elveţia, s'a întors după o lună de zile însoţită de un fox admirabil."

— „De ce n'ai stat în Elveţia, Ginel?"

— „M'a chemat directoarea în cancelarie şi când m'am văzut în oglindă linsă pe cap, am fugit."

Eu o conduceam la teatru, o însoţiam la baluri, o luam cu mine la Slănic, lăsând-o să rătăcească prin pădure, de unde se întorcea parfumată de brad şi plină de sănătate. Peţitorii nu i-au lipsit; glumea cu toţi, dar nu deosibia pe nimeni. Unul singur, băiat bun, pentrucă nu bea vin şi nu juca cărţi o urmăria de aproape. Inalt, slab, afectat de o miopie cu care compătimea o chelie preococe, râdea mereu, mai ales de ce spunea el, cu un râs monoton ca glasul unei păsări de locuri pustii. Avea stare, alerga după câştig, nu cheltuia nimic..."

— „O iubea?"

— „Ştiu atât că zestrea era bunicică."

— „Nu l-o fi luat tocmai pe ăsta?"

— „Ba din nenorocire da!"

— „Oh, la pauvrette!.."

— „Ce vreţi, se deprinsese cu el. Şi l-a luat, sunt sigur, ca o sfidare aruncată necunoscutului aşteptat, care întârzia prea mult să vină. Zăpăcită încă de lovitura ce-şi dăduse, trăia o viaţă mediocră într'un orăşel de provincie, răbdând stoic osânda la care se condamnase singură.

El, îndoind capitalul, era veşnic pe drumuri, după afaceri. Ea nu făcea nimic. Se îmbrăca şi şedea pe scaun, de unde se muta la fereastră şi apoi pe canapea. Zilele se scurgeau goale, fără emoţie, fără nici cel mai mic incident. Se zice, că în trecut cea mai teribilă pedeapsă pentru ocnaşi era să învârtească o roată fără scop. Niciunul nu rezistă! Inebunea, dacă nu reuşia să evadeze.

Ginel slăbise şi ea, privia în vag şi când îi vorbeai, trăsăria, venind par'că din altă lume. O vizitam rar. Imi făcea rău s'o văd fără culori, surâzând pentru a-şi ascunde suferinţa.

Doi ani după căsătorie, bărbatul, poposind între două afaceri, îi propuse într'o zi să meargă împreună la ţară, pentru a cununa pe băiatul primarului vecin cu moşia lor. Ea a primit fără discuţie, obosită, rămasă fără voinţă, rugându-se ca un copil s'o însoţesc. Pe un sfârşit de toamnă treceam în trăsură, spre Merişani, pe drumul ce se desfăşura deacurmezişul unei câmpii arată până în marginea şoselei..."

— „E mult de atunci?"

— „Ar fi vreo doisprezece ani."

— „Şi, iartă-mă că te întreb, mai trăeşte?"

— „Aveţi să vedeţi. Cerul se coborâse să-l atingi cu mâna. Nori destrămaţi fumurii fugeau lăsând câmpia în urma lor. Mergeam fără spor, biciuiţi de o ploae rară, răscolită de vânt. Nu se vedea ţipenie de om. Din când în când, speriate de clopotele cailor, câte un cârd de ciori flămânde croncănind asurzitor, se roteau, fără să se depărteze şi cădeau ca un stol de lăcuste, câţi-va paşi mai încolo în ţarina pustie. Mergeam de câtăva vreme. Eu, îngheţat pe capră, ea, suferind impenetrabilă, bărbatu-său indiferent, sprijinind cu mâi-

nile învinețite, două lumânări înflorite, groase cât niște pari de gard.

„Ce frig," recunoscu el, după ce dela plecare nu schimbaseră o vorbă. Ginel tresărind se strânse fără a-i răspunde. După câteva învârtituri de roți intrarăm în pădurea tânără și deasă a Merișanilor. Trăsura înainta greu pe drumul desfundat de ploi. „Ce frig al dracului," repetă el răzimând lumânările de spatele vizitiului, pentru a-și freca mâinile. Ginel îl privi cu groază ca și cum l'ar fi cunoscut pentrù întâia oară și trecându-și mâinile pe ochi cu gestul cu care ar fi înlăturat niște perdele, regenerată de un fior de indignare, care îi străbătu toată ființa, aruncă pledul și șuba cât colo și sărind din trăsură dispăru în pădurea de vlăstare. Până să bag de seamă, ea se depărtase și mărturisesc acum, nici nu mă trăgea inima s'o reținu. El înțepenise cu lumânările în mână, așteptând să se întoarcă, fără să bănuiască măcar că e plecată pentru totdeauna și în adevăr nici că s'a mai întors.

— „Bine că și-a venit în fire..."

— „Mai trăește?"...

— „Da, fiți liniștite și trăește bine. Mi-a scris în urmă să-i trimet hainele, banii și bijuteriile. Trăește necununată cu un sculptor italian. Are doi băeți și o fată. I-am văzut astăvară la Florența. El, un colos aprins de dragoste ca un copil. Ea, împlinită, înfrumusețată de o toamnă ce s'anunța rodnică, cu părul puțin argintat, purtând în față o nuanță de oboseală, care trăda amorul satisfăcut."

— „Dar copiii?"

— „O frumusețe!"

— „Dar ai cui erau?

— I-a legitimat el. De câteori îi vorbește de căsătorie, nici nu vrea s'audă.

„Ce-ți răspunde?" întreb eu pe Rigo. Zice că s'a sinucis odată, nu e vina ei dacă n'a murit. Acum vrea să trăiască."

— „Bravo!" Și toate cucoanele aplaudară satisfăcute.

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

Trupului tău

O flacără tremurătoare
E trupul tău când mă cuprinde,
Înfiorat din când în când tresare
Și ca un șarpe 'ncolăcit mă prinde;
Apoi e-o undă calmă și 'n tăcere
N'o mai cutremură vre-o adiere...
O, trupul tău nervos de Salomeie
E tot ce poate patima-ți să deie
În vijelia ei fierbinte,

SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Cînd sufletul robit nu poate minte
Şi în beţia orei de iubire
E joc de raze 'n nouri de zăpadă,
E val de spume albe de cascadă,
E 'n noapte ca o albă amăgire...

* * *

Şi-acuma de departe ca un artist viclean
Eu te refac în minte şi 'n doru-mi care plânge,
Femeie minunată cu buze de mărgean
Cu fruntea ca de ceară şi-obrajii flori de sînge.

Eu te clădesc întreagă în visul meu de-o oră
Te fac frumoasă, albă, ca dorul de nebună,
Cu pletele-ţi de soare ce ard ca'n aurora,
Cu trupul de statuie ce tremură subt lună.

Din visuri pătimaşe şi amintiri ciudate
Te întrupez cu ochii tăi vineţi ca furtuna,
Cu trupul ce s'apleacă în mlădieri ritmate
Cu zîmbetu-ţi ce-ascunde în fulgeru-i minciuna.

....Eşti tu îmbălsămată ca un mănunchiu de flori
Cu braţe lungi şi albe şi vine albăstrii,
Cu pieptul ce se mişcă de-ai patimei fiori,
Cu degete nervoase, subţiri şi străvezii.

Şi 'n visul meu de o oră mă simt pierdut departe,
Dar totuşi sunt de tine deodată-atît de-aproape
Că inima-mi se zbate ca 'ntr'un fior de moarte
Şi-ţi simt pe neştiute răsuflul pe pleoape...

O, trupul tău frumos şi tînăr
Mai alb ca jocul razelor de lună,
Mai cald ca soarele de primăvară,
Mai sprinten ca un suflu de furtună;
Cînd farmecul lui sfînt mă împresoară,
Ca 'n faţa unui zeu puternic
Genunchii mi-i închin cucernic
Şi sufletu-mi deodată se deschide
Şi ca 'ntr'un templu
Transfigurat deodată prin minune
Uimit s'apleacă pentru rugăciune...

ION SÂN-GIORGIU

CARAVANA

A poposit odată 'ntr'un pustiu,
Imens ca sufletul lipsit de gânduri,
O caravană ce mergea greoae
Şi pe nisipul gros şi auriu
S'au aşezat cămilele 'n rânduri,
Ingenunchind sub munţii de poveri...

Veneà din ţara Indiei bogate
Şi aducea încărcături alese :
Comori de aur şi de nestimate,
Şi tomuri vechi cu 'nţelepciuni budiste,
Cu trudă multă din bătrâni culese...

Se 'nserase... când de-odată
Un vânt năpraznic mohorî văzduhul
Şi ca 'ntr'o mare 'nfuriată
In valuri uriaşe năvăli nisipul,
Şi-acoperi întreagă,.. caravana toată...

De-atunci e linişte 'n deşertul larg din mine,
Dar când mă prind iar vrăjile visării,
Şi astăzi simt cum sufletul meu poartă
Adânc în tainiţele cugetării
Aceeaşi caravană moartă...

I. VALERIAN

VILANELA PAJULUI

Un paj îndrăgostit de-o stea,
Urmându-i dâra de lumină,
Atins de farmecu-i murea.

Din plânşii ochi mereu plângea :
— „De raza-ţi sufletu-şi anină
Un paj îndrăgostit de-o stea !"

Iar când din umbră o privea
Tot mai departe, mai sirăină
Atins de farmecu-i murea.

Ea plânsul nu-i înţelegea,
Şi îşi râdea de el haină,
Biet paj îndrăgostit de-o stea !

Şi zi cu zi, privind la ea
Stingându-şi inima mai plină
Atins de farmecu-i murea

Un paj îndrăgostit de-o stea ! L. DAUŞ

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Regina Maria: HOȚII, *de Schiller*

E în *Hoții* lui Schiller un suflu puternic de poezie romantică, o viziune chiar a unor vremi mai bune. In slujba lor se sacrifică vieți ce ar fi putut fi fericite, iubiri ce ar fi rămas statornice. Omul ce vrea să se întreacă pe sine, eroul — fie el chiar al crimei — reprezentat prin nedreptățitul Karl Moor, fiul cel răsvrătit, dar bun în adâncimile sufletului său iubitor, e pentru piesa lui Schiller purtătorul cuvântului societății dintr'un secol nemulțumit. Echilibrul cel nou romanticii îl caută uneori în trecut, reînviind un model de viață dispărută și adaptându-i pe cea de acum, alteori în exuberanța vitală, revărsată din plin în acțiune. Criteriile morale se năruesc pentru a se amesteca în noi feluri. O nouă idee de bine și de dreptate, asocială, sau absolută, ajută pe omul de luptă, de răsturnare a ordinii sociale în fapta lui temerară. Karl Moor e din plămădeala acelor eroi cari în structura lor sufletească au germenii supraomului. Punctul de plecare e însă o suferință personală. Proiectată în lumina unui principiu de morală și conduită generală, suferința lui Karl Moor devine reprezentativă. Schiller a făcut din el, reazămul concepțiilor sale anarhic revoluționare. Piesa în întregime e o pledoarie antisocială. Tendința ce-i stă la bază o aruncă în categoria pieselor cu teză, iar cadrul în care se desfășoară e consecința firească a ideei conducătoare. Hoții lui Schiller nu sunt tâlhari de rând, ci răsbunătorii nedreptățiților. Simpatia autorului le scuză omorul pus în serviciul justiției. Karl Moor e șeful de bandă simpatizat întocmai ca realii, dar uneori legendarii noștri căpitani de haiduci.

Produs al unei epoci romantice, *Hoții* lui Schiller sunt piesa prin excelență melodramatică. In ea se închide însă un sâmbure etern omenesc.

In lupta din sufletul celui de al doilea erou, Frantz Moor, are atâta suferință și ambiție nemăsurată de a ajunge prin ori ce mijloc, încât drama întreagă respiră dintr'o admosferă profund umană.

Este, pare-se, un semn distinctiv al marilor creații.—*Hoții* rămân printre acestea—de a interesa și mai ales de a emoționa vecinic. Intriga poate după un moment să nu mai intereseze, artificiile pot să te surprindă neplăcut, timpul poate să te facă să zâmbești în fața loviturilor teatrale, din cari se găsesc destule în *Hoții*. Marile creații însă rezistă vecinic prin elementele de largă umanitate ce nu îmbătrânește.

Frantz Moor întrece în complexitate pe Karl. E de fapt eroul principal. Karl, ca viață sufletească e consecința lui Frantz, e umbra faptei rele inițiale. Insinuarea răutăcioasă, ura nepotolită, minciuna c r i m i n a l ă, plastografia, remușcarea cu vedeniile de groază ce prigonesc sufletul încărcat de fără de legi și, în fine, sinuciderea mântuitoare sunt resurse admirabile pentru o suferință complexă omenească. Frantz Moor e Cain care ucide pe Abel cel bun, dar rătăcit o clipă. Frantz omoară sufletește, pe Karl. In acelaș timp îl îngroapă și în sufletul tatălui său. Frantz e însă și fiul care grăbește ceas cu

ceas moartea părintelui său. In jurul fiului nelegiuit pluteşte spiritu răsbunării inerente alcătuirilor omeneşti, iar sfârşitul ,său tragic este o explicaţiune dureroasă.

Ca înălţime de concepţie impietatea lui Frantz aduce aminte marile capodopere tragice: Oedip la Colonos, Regele Lear, iar în timpurile mai noi Père Goriot. Bătrânul Moor e din familia părinţilor nenorociţi de a căror soartă tristă mărturisesc tragediile clasice.

Hoţii aduc în discuţie pe D-nii Ovid Brădescu şi Mihalescu. Ambii au avut prilejuri de manifestări noi. Primul în bătrânul Moor te face să te gândeşti serios la marile creaţii similare. Bogăţia resurselor de interpretare unite cu acel bun simţ rar întâlnit şi cu neobişnuită putere de variaţie, par'că vecinică, a rolurilor erau caracteristicele acestui actor. In *Hoţii* le regăsim pe toate puse la contribuţie. In realismul suferinţei resemnate D-l Ovid Brădescu avea căldura şi viaţa interpretului de elită.

Pe D-l Mihalescu l'am surprins încă odată în flagrant delict de falşificare a temperamentului său dramatic. Stagiunea de anul acesta ni l'a înfăţişat de mai multeori în genuri noi, toate atacate cu hotărâre. In *Parisiana* îi observam neînţelegerea pentru *comicul dureros* şi *şarja* personagiului interpretat. I se cereau alte însuşiri deci decât cele ce se pretind în comedia de intrigă

Răposata mama coniţii i-a deschis în schimb o supapă; prin ea a lunecat până la comicul boufon. Era o reacţiune explicabilă la un om stânjenit în roluri ce nu-i convin.

Samson l'a arătat tot atât de neadaptat. Scena cu telefonul cu adăogirile de la sine, cu vecinicul zâmbet de nereţinut în situaţii când comicul trebue să isvorască din împrejurări şi nu din grimasă ori vorbă, era un moment cu desăvârşire iritant pentru bunul simţ. De multe ori ne făcea impresia că d-l Mihalescu rămâne străin de personagiul pe care îl întrupează. In loc să se confunde cu el, să simpatizeze cu el, D-sa se solidarizează cu publicul, în loc de actor devine spectactor batjocorindu-şi ori ironizându-şi printr'un zâmbet nepotrivit personagiul. S'ar putea să fie în toate acestea apucătura artistului comic deprins cu comedia de intrigă sau bufă şi stânjenit în *comedia umană*.

Paianjenul în schimb a fost o ocazie fericită. Era în el vechiul Mihalescu, artistul încontestabil superior, pe care l'am cunoscut totdeauna, dar pe care de la o vreme îl căutam.

S'ar mai putea găsi o explicaţie a falşificării temperamentului său în necesitatea de a juca mereu şi aproape in toate piesele unei companii particulare care în bună parte contează numai pe acest artist.

In *Hoţii* se pare că nu se găsea într'o piesă impusă, ci înir'una voită. *Hoţii* prilejuiau D-lui Mihalescu o manifestare absolut nouă. Ei ne amintesc tentativa asemuitoare din rolul fiului degenerat din *Fraţii Karamazov*, altă creaţie bună. Artistul de carieră, de rasă, năzuia încă de atunci spre tragedie.

In Frantz din *Hoţii* am recunoscut pe actorul muncitor şi inteli-

gent pornit cu tot dinadinsul să creeze un rol. Rolul însă era greu şi munca depusă ingrată.

Firea artistului trebuia să intre într'un tipar nou. Obicinuit rolurile sunt metalul fluidic care se răceşte şi se închiagă într'un temperament anumit.

Se observa la D-l Mihalescu supravegherea strict critică a fiecărei scene, a fiecărei vorbe aproape. Bucată cu bucată rolul înainta din sforţarea uriaşă a artistului. Era ca sclavul pus la moară care cu muşchii încordaţi mişcă piatra grea, dar răsuflă greu la fie ce mişcare.

Scena finală dinpotrivă era ruptă din suflet, dintr'un suflet plin şi unitar. E o scenă prevestitoare de lucruri în stil mare. Ea se înfige adânc în inimă şi rămâne.

MIHAIL IORGULESCU

CRONICA LITERARĂ

Taina lui Greco şi a lui Cervantes.

Felix Urabayen a dat de curând la iveală, în Spania, o carte intitulată *Toledo-Piedad*, care începe să deştepte un deosebit interes şi să provoace contradicţii în toate cercurile literare.

Romanul, căci este un roman cartea lui Felix Urabayen, scriitor *novel*, aminteşte cunoscuta operă a lui Maurice Barrès: *Greco ou le secret de Tolède*. Schimbând ordinea factorilor acestui titlu, cu o alterare vădită a produsului, sau, mai bine zis, a înţelesului, s'ar putea forma un titlu mai potrivit cărţii lui Urabayen, adică: *Toledo sau taina lui Greco*. Acesta este, de altfel, adevăratul subiect al romanului. Subiectul *extern*, ca să zicem aşa, iubirea dintre un basc şi o toledană, personagiile de căpetenie ale acţiunii romanului nu reprezintă aci, după părerea mea, decât elementul dramatic indispensabil, urzeala faptelor materiale trebuincioasă ca o carte să poată pune pe frontispiciul filosofiei sau imaginaţiunilor ei vorba: roman.

Dar chiar şi această acţiune externă nu este lipsită de anume subînţeles simbolic şi până la un punct, transcendental. Protagonistul, un basc vagabond şi oare cum poet, se duce la Toledo atras de vraja oraşului, archivă a vechei civilizaţiuni hispanice, metropolă gotică, lăcaş de vraci, oraş evreese, oraş maur, oraş de legende cavalereşti creştine, unde se păstrează câte ceva din toate preschimbările istoriei.

Nu este oraş spaniol mai în stare să întrunească atâtea elemente ale istoriei ca Toledo şi aceasta este de ajuns ca să explice atracţiunea pe care o exercită asupra spiritelor iubitoare de trecut.

Bascul nostru se îndrăgosteşte de o frumoasă toledană, se căsătoreşte cu ea, şi, plecând dela cazu-i particular, ajunge la generalizarea ce nu credem să fie pe placul Castelanilor, că rolul poporului basc trebue să fie de acum încolo acela de bărbat al Castiliei. Instinctul de emigrare al Bascilor, în loc să se întindă asupra ţărilor îndepărtate, cată să se reverse înăuntru ca astfel prin spiritul lui de iniţiativă şi de muncă să fecundeze ţarinele sterpe şi obosite ale Castiliei. Fără îndoială că nu este nici Leones nici Castellan autorul acestei teorii de măritiş al neamurilor peninsulare, teorie unde se atribue Castiliei rolul pasiv de femee ce are nevoie să se sprijine de braţul vânjos al bărbatului.

Dar dacă teoria lui Urabayen, fiind redusă la limitele adevărate ale unei emigrări interioare, asupra căreia toată lumea cade de acord în Spania, nu ar avea nimic îndrăzneţ, prezintă interes din alt punct de vedere. Reflectează una din fazele ragionalismului. Prima fază este a izolării, a separatismului spiritual, aşa cum o cerea mai deunăzi *la Veu de Catalanya*, fără să meargă până la un separatism politic, cu neputinţă de cerut, de altfel, după însăşi părerea celor mai îndrăzneţi regionalişti. Andrenio într'unul din remarcabilele lui articole din *Epoca* explică această tendinţă de separatism prin aceea că: «personalitatea regională fiind peste măsură de sentimentală, şi prea slabă, se teme pentru ea şi împinsă de un instinct biologic, tinde să se izoleze de frică să nu fie înghiţită».

După clipa aceasta, clipa tuturor poftelor, cum zice Maura, a izbucnirilor sentimentale, a strigătelor de luptă şi a celei mai mari neînţelegeri şi dintr'o parte şi din alta, vine faza expansiunii şi a cuceririi. Spiritul regional se simte puternic şi consolidat: a câştigat încredere în el şi încearcă dorinţa de a se întinde, de a ieşi din hotarele lui. Şi atunci îşi închipuie că menirea lui este să *catalanizeze* sau să *euskarizeze* una din provinciile mai îmbătrânite, cum este Castilia, Aragonul, Leon, spre pildă.

E de aşteptat că, spiritul regionalist văzând îndârjita împotrivire ce întâmpină din partea acestor fete bătrâne, dar care ţin morţiş la personalitatea lor, să se mulţumească cu o cât mai largă cooperare în toate celelalte provincii spaniole. De altfel, după cum am avut prilejul să amintim în altă parte, de aceste tendinţe de *catalanizar* sau *euskarizar*, catalonii, în urma ameninţărilor energice ale andaluzilor, au şi început să scadă tonul. A fost de ajuns să fie loviţi în acea „avara poverta dei catalani" de care pomeneşte Dante, ca să devină mai blajini. Nu e exclus ca Banca Barcelonei să se găsească în situaţia tristă în care se găseşte astăzi, de a fi încetat plăţile, datorită boicotului ce se făcea pe tăcutele comerţului Catalan de către celelalte provincii.

* * *

Am insistat poate mai mult decât s'ar fi cuvenit asupra acestei teorii a lui Urabayen; am făcut-o însă pentru a da o idee de miş-

cările separatiste din Spania, despre care la noi se cunoaşte câte ceva foarte vag. Interesul romanului este totuşi altul. Romanul scriitorului spaniol este un roman mai mult de conversaţii decât de fapte şi partea cea mai originală şi mai atractivă o formează dialogurile protagonistului cu prietenii pe care i-a întâlnit în Toledo. In conversaţiile lor vorbesc de artă toledană şi în general de arta spaniolă. Taina lui Greco îi atrage. Pentru unul din convorbitori taina este însă descoperită; nu trebue căutată în astigmatism, nici în îndepărtate moşteniri bizantine. Lungimea şi expresia ciudată din chipurile pictate de Greco, au un simbol crud: pictorul a vrut să zugrăvească agonia Castiliei: el a fost un pictor de morţi, ca şi Valdés Leal, dar de popoare moarte şi aceasta din pricină că Greco era evreu! si spiritul lui vindicativ de semit se complăcea în a reflecta decadenţa neamului asupritor. „Los cadaveres se alargan, el dinamismo del Greco es un dinamismo de agonia"—zice susţinătorul acestei explicaţiuni a semitismului.

Mai mult chiar! Greco a dat profiluri de evrei multora din personagiile sale, cavalerilor cu vestmântul negru, pe piept cu floarea roşie a unui ordin cavaleresc. Şi în roman se intercalează un alt roman al lui Greco, un episod de epocă, întercalat în felul lui Eca de Queiroz în *A Reliquia* şi *A ilustre Casa de Ramirez*, mai puţin izbitor, mai puţin romantic, căci suntem într'un roman de conversaţii şi de cercetări.

Abia îşi reveni cititorul din mirarea descoperirii tainei lui Greco când iată că-l aşteaptă alta şi mai mare. Greco n'a fost singurul semit care a introdus în Artă spiritu-i răzbunător, atât de bine mascat sub neîntrecute forme artistice în cât a fost nevoe să treacă veacuri şi veacuri pentru a se putea ridica vălul tainei.

Cervantes, nici mai mult nici mai puţin, a fost alt evreu! Don Quijote este degenerscenţa caraghioasă şi tragico-comică a visurilor universale ale lui Filip II» Satira lui Cervantes «tiene una malicia de olor semita». Satira lui Cervantes are o şiretenie de miros evreesc» «Se burla donosamente de los autos de fe, rebaja y ridiculiza toda andanza ascetica» Îşi bate joc cu spirit de autos de fe, înjoseşte şi ridiculizează ori ce aspiraţie ascetică. Când altul din interlocutori îi obiectează că de la Cervantes a rămas chiar certificatul de botez, sprijinitorul tesei semitismului îi răspunde: «Cervantes es un incógnito».

Interpretaţiunile investigatorilor înţelesului esoteric din Quijote sânt poate şi ele exagerate, deşi nimeni nu tăgăduieşte lui Cervantes ceva care-l desparte adânc de scriitorii din timpul sau, însă interpretarea aceasta, atribuind satira lui Quijote unui atavism semitic, este, cel puţin, curioasă, dacă nu chiar tendenţioasă şi fără nici o altă valoare de cât aceea a unei ireverenţe mai mult.

Nu ştiu cine se va mai găsi care să subscrie această părere, aceasta teorie a semitismului, însă ştim că, după cât a putut să ne ajungă la cunoştinţă, că nimeni nu poate rămâne nepăsător în Spania la asemenea insinuări.

AL. POPESCU-TELEGA

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

Au apărut de colaboratorii Șburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

„Urmările Economice ale Păcii"

S'a pus în vânzare, în traducere românească, după originalul englez, volumul :

„Urmările Economice ale Păcii"

de JOHN MAYNARD KEYNES

Apărută în Anglia, acum un an, lucrarea a fost tradusă în toate limbile europene. Intreaga diplomaţie a lumei şi guvernele tuturor statelor stau astăzi sub înrâurirea acestei opere.

Pentru ediţia Românească, autorul a scris anume o prefaţă, în care analizând situaţia noastră, în noile condiţii de viaţă, arată ce fel de guverne trebuiesc în acest moment României, şi care sunt primejdiile politice şi economice de care trebuie să ne ferim.

Apariţia acestei cărţi a fost caracterizată de Asquith, fostul prim Ministru al Angliei, ca cel mai mare eveniment al secolului, după Războiu.

«Viaţa Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

ANUL II 5 Februarie 1921 No. 139

Sburătorul

REVISTA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4181

SUMARUL:

Tudor Vianu . . . . Alexandru Macedons
Camil Petrescu . . . Luna
Hortensia Papadat-Bengescu . Cucoana Ileana (I)
Alice Soare . . . . Cupe
Maiorul Gheorghe Brăescu . . Rugăciune

CRONICI:

I. Călugăru: FERICIREA CELORLALȚI, de
Mihail Cruceanu. — PLEUREUSES, de
Henri Barbusse.

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

UN LEU

APARE SĂPTĂMÂNAL

A apărut:

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

COPRINZÂND:

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poezia Populară.

Lei 12

Editura ALCALAY & Co.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți
UN AN . . . LEI 40
PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14
— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 39 5 FEBRUARIE 1921

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

ALEXANDRU MACEDONSKI

La festivalurile literare pe care le organiză uneori, Alexandru Macedonski apărea într'o redingotă de catifea neagră, pantaloni cenuşii ce se strâmtau către glesnă şi cari petreceau pantofilor de lac *sous-pied-uri* de mătase; o cravată albă tip *Le Bargy* îi acoperea în falduri tot pieptul. Cu acest costum, Macedonski voia să reînvie eleganţele defuncte ale saloanelor dela 1830.

Imi amintesc că după un asemenea festival am avut onoarea să fiu prezentat poetului care, cu o grije politicoasă, ştiu să acorde noului venit un plus de atenţie şi preocupare. Avea arta desăvârşită a unui om de lume. Asculta cu răbdare, combătea cu transigenţă — şi nu obosea nici o clipă. L-am admirat totdeauna această superioară disciplină în relaţii, această linişte şi indulgenţă a dispoziţiei care, până în anii săi ultimi, nu cedase nici decum durităţei mohorâte a bătrânilor. In acest fel de a se conduce intra într'o bună parte şi conştiinţa de noblete pe care Macedonski a nutrit-o de-alungul întregei sale vieţi. E probabil că tot destinul nostru se reduce la unica idee ce ne-o facem despre noi, la stima sau desgustul pe care le concepem cu privire la persoana noastră. Macedonski trebuie să fi fost adese sfâşiat de îndoeli şi desgust. In ultimul său volum, *Flori Sacre*, publicul a fost surprins să cetească alături de poeme savante, o *Doina Săracei*, şi versuri ca acestea:

Oh, de ce n'avui noroc
Să mă nasc un dobitoc,
Să mă ducă unde-or vrea... etc.

S'a zâmbit. S'a vorbit de inegalitatea acestui poet care amestecă lucruri de calităţi aşa de deosebite; de lipsa simţului auto-critic. Un recezent pe care, de altfel, volumul îl entuziasmase, observă că *Florile Oltului*, ciclul din care *Doina Săracei* face parte, este „un omagiu târziu adus pe altarul poeziei populare". Macedonski era foarte nemulţumit. Dacă îi vorbeai de *Levki* sau *Noaptea de Decembrie*, el te întreba de *Florile Oltului*. Intransigenţa lui aici era mai mare. Voia cu orice preţ să se facă înţeles. In adevăr, pentru acel care urmărise în totalitate opera lui Macedonski, doina citată avea farmecul ei particular. Era ceva din sarcasmul pe care poetul îl răspândea adese ori ca o a doua faţă a unei opere întregi. Macedonski concepea poezia, în asemenea cazuri, ca un istrument personal de

BIBLIOTECA CENTRALĂ SIBIIU

protestare față de amărăciunile vieței. Era pesimist atunci; dar de un pesimism aplicat, realist. Pesimismul acesta îl ducea apoi la satiră. Dar nici satira nu rămânea în general, ci se alimenta din nemulțumirea imediată, personală. Mi se pare că nici satiriștii latini nu făceau altfel. Ironia lui Horațiu se nutrește, adese ori, din „cancan" și amănunte proprii. E caracteristică pentru felul acesta bucata, *Castele în Spania*. Poetul își închipuie că ar câștiga la loterie și, pus în asemenea condiții, își construește viața. S'ar retrage în singurătate, și-ar organiza o existență confortabilă... Sunt aici câte-va strofe pline de umor sau delicatețe. Așa, de pildă, iată unul din felurile în care i s'ar arăta norocul: „Ca'n basme masa mi s'ar pune—și s'ar deșterne tot ca'n basme,—bucatele cele mai bune—ar apărea ca prin minune—pe tăvi aduse de fantasme.—Prin vase de aur și prin cupe—de cornalină și agată,—de silfi ușori, gentile trupe,—ar tot turna, sburând în grupe,—o ambrosie delicată.———Fântâni de ape săritoare,—Ar răcori în orice clipă—cu picături nălucitoare—ce'n urmă 'n limpede isvoare—s'ar scurge leneș sau în pripă".

E una din bucățile bune, prin discursivitatea ei ușoară, prin delicatețea amănuntului.—Cu toate acestea, continuă poetul, dacă și aș câștiga la loterie poate că și fi și eu ca ceilalți... Și găsește accente sarcastice. Poezia e totuși mai mult senină. Dar ea ne indică o atitudine, un fel și o cale mai generală... Macedonski a împletit totdeauna firul lirismului cu firul satirei. E o caracteristică a sa. Poemele sale de extensiune, *Noapte de Mai*, *Noaptea de Decembrie*, *Stepa*, *Mânăstire*, *Lewki*, care, toate, sunt construite din amănunte de idilă, se ridică totuși dela idilă la *concepție*, prin cadrul lor general de satiră. E un blestem aruncat societății și o evadare în natura reparatoare. Când însă cele două fire împletite se desfac, opera lui Macedonski se împarte în: epigrame și romanțe. Nu găsesc alte noțiuni mai potrivite, nu știu cum aș denumi altfel micile poeme personale, născute din accidentul, amărăciunea și desgustul său imediat și celelalte mici poeme, de cari, vom vorbi mai târziu, suave și muzicale; nu știu cu ce alte denumiri s'ar complecta opera poetului *Nopților* și a celorlalte câte-va poeme de extensiune. Și e bine de a face deosebirea și precizările acestea, căci o părere care tinde să se răspândească și pe care am văzut-o consemnată în notele mai multor cronicari, acordă cu generozitate lui Macedonski darul unei inspirații distinse dar rare, reclamând o selecțiune aprigă în materia operei sale. Se va vedea însă că atunci când va fi bine înțeleasă, opera lui Macedonski poate rămâne mult mai bogată.

Am ascultat multe în seara în care, pentru întâia oară, Macedonski îmi apăru în costumul eleganților romantici. El însuși găsea o plăcere deosebită în discuție. Natura lui era atunci favorabil solicitată. In preocuparea de a se conduce bine, în acel *savoir-vivre* pe care îl încuraja conștiința de noblețe pe care a nutrit-o toată viața, era un derivativ fericit la amărăciunea sau desgustul care a prilejuit operei sale o caracteristică așa de stabilă. Își reînălța dispoziția și,

pentru că numai în singurătate putea rodi desnădejdea aspră din câte-va din poemele sale epigramatice, avea acum, vorbind chiar despre nemulțumirile sale, tonul mai mult vioiu din *Castele în Spania*. Rostea rar și cu un glas care era numai al său; o voce de bariton coborând din cap... Își termina totdeauna fraza și îți asculta până la urmă răspunsul. Opiniunile sale erau însă ciudate și preocupările, diverse.

Macedonski nu discuta numai literatură. Prefera chiar să discute altele. Îi plăcea să vorbească despre oameni. Era, în sens grec, un moralist cinic. Scruta mobilele acțiunilor omenești și pentru învingătorii vieței cari, în concepția sa, erau numai niște șireți îndemânatici, el găsea epitetele pe cari de obicei le acordăm creatorilor de artă. Vorbea apoi știință; avea însă o știință a sa.

In 1913, revista *Mercure de France* publica rezultatul experiențelor făcute de poetul român Alexandru Macedonski, asistat fiind de d-l Eugen Speranția. Macedonski pretindea că lumina nu străbate vidul. Așezase, prin urmare, un aparat fotografic sub clopotul unei mașini pneumatice și, după ce scoase aerul, îl „declanșă" cu ajutorul unui dispozitiv special. Placa nu înregistră nimic sau numai urme slabe câte pot corespunde atmosferei relative care stărue, imposibilității de a provoca *vidul absolut*. Așa dar, lumina e în funcție de atmosferă; ea e materială; ea nu e un simplu proces în ochi, dar o existență spațială. Macedonski îmi expuse această teorie. Rămâneau însă dificultăți grave. Cum se face că experimentatorul continuă să vadă aparatul fotografic în recipientul mașinei pneumatice chiar după ce aerul a fost scos; cum putem privi dincolo prin acest recipient? Macedonski zâmbi cu un vast subînțeles și îmi răspunse:

— D-ta îmi obiectezi stăruind în punctul de vedere al teoriei pe care ai învățat-o prin școli... Privește te rog din punctul meu de vedere și vei vedea că, atâta timp cât atmosfera există în jurul recipientului și în jurul nostru, nu putem face nici o obiecțiune serioasă. Greutatea ar reveni însă dacă experimentatorul însuși așezându-se în vidul recipientului, ar continua să vadă obiectele din jur. Mărturisesc că această experiență e greu de făcut. Până atunci însă vom menține că toate obiectele răspândesc unde de energie cari la atingerea aerului devin unde luminoase... Și nici un argument de rațiune nu mai poate ataca încheerile, pe cari le aduce fenomenul plăcii fotografice care nu înregistrează în vid.

Experiența ducea chiar mai departe. Dacă lumina este materială, înseamnă că între noi și corpurile cerești dela care această lumină emană, există un strat solid și lucitor cari le împiedică să se ciocnească. Corpurile cerești cari se rostogolesc în spațiu n'ar putea înainta decât până la marginele sferei noastre; de aci înainte, spre noi, li se opun propriile lor unde energetice transformate în lumină materială. Aici este explicația întregei mecanice cerești. Cuprindeți toate urmările poetice? Corpurile cerești sprijinindu-se unele pe altele prin picioare fluidice și trepidante de lumină strălucitoare... E o fantezie demnă de Platon.

Macedonski făcea o mulțime de ipoteze de felul acesta. În colecția *Forței morale* se poate citi o conferință a sa, despre suflet, care se recomandă prin însușirea unei aceleași dialectice,—puțin liberă, dar îndrăzneață și pitorească. Acest spirit paradoxal nu se înspăimânta de nici o întrebare. În timpul discuției, subit, pentru orice chestiune, inteligența sa se adapta cu ușurință și, fără să-și destăinuiască surpriza sau entuziasmul pentru propriile idee, desvolta încet, liniștit, sub circonflexul unui zâmbet care trebuia să te țină în rezervă.

Când trecurăm la literatură opiniunile sale nu mi se părură mai puțin ciudate.

Macedonski credea că «buna tradiție» a literaturii române încetase odată cu generația de scriitori pe care o ilustrase I. Heliade-Rădulescu, Grigore Alexandrescu și D. Bolintineanu. Pentru toată literatura care urmase de atunci el avea cuvinte mai mult aspre. Tendințele acesteia el le rezuma în trei formule, întovărășite respectiv de sancțiunea lor: «auspicii germane» nepotrivite felului românesc, o «ignorare a formei» și, prin înclinarea arhaizantă, prin preferința arătată slavismelor, prin cenzurarea excesivă a neologismului, o piedică în desvoltarea limbei, o «stâlcire» a ei. Cu 20-30 de ani mai înainte poetul propusese o reformă a ortografiei în sens etimologic. Această idee el o susținea și în timpul din urmă, iar lipsa de respect a tipăriturii contemporane care nu reținea de pe manuscrisele sale, formele: *chyp, țĕrrână*, îl umplea de mâhnire. Este interesant mai ales, felul cum poetul susținea ideea ortografiei etimologice. Argumentului bine cunoscut al originii, el îi mai adăuga unul:

— De ce crezi, mă întrebă Macedonski, că literatura franceză a ajuns la prestigiul pe care îl are astăzi? Cum și-au dobândit toate literaturile Occidentului caracterul lor de supremă distincție? Vor fi multe motive. El se datorește însă mai ales felului hermetic al scrisului, acelui «esoterism» care ține pe profan la o distanță respectuoasă.

Explicația mi se păru așa de imposibilă încât încercai să mă opun. Macedonski avu însă un ușor gest de enervare: am înțeles mai târziu că aceasta era una din ideile de care era legat mai mult, unul din felurile rezistenței sale față de epocă. N'am putut cu toate acestea să mi înfrâng pe deplin opoziția. Am răspuns și am primit răspunsuri. Sub politețea statornică a formei străbătea o îndârjire. Filosoful acesta indulgent și ironic, scepticul care în convorbirea sa cultiva distincția expunerii și frumusețea fantezistă a ideilor, avea pentru unele chestiuni o evidentă lipsă de stăpânire. Erau acele chestiuni cari făcuse din el un bloc și o stâncă aruncată în furtuna timpului. Nu era oare în dreptul său apărându-și originalitatea care, împiedicată de împrejurări de a se desfășura în fericire și variație, stăruia să păstreze totuși, într'o izolare care trebuie să fi fost mai mult decât amară, ghemul său de principii și formule,—această sărăcie a bogaților? Convorbirea urmă.

Literatura care înlocuise „buna tradiție" nu respectase, așa dar, nici condițiunea de noblețe a scrisului etimologic. Simțul practic și realistic al șefilor ei paralizase încercările latiniștilor dela începutul secolului. Totul se vătămase în urmă:

— Am încercat să mențin în această cădere, adăugă el, steagul bunelor principii. Pentru aceasta am avut mult de luptat. Literatura română a fost cuprinsă la un moment dat de o mână de oameni care înțeleseră să impună prin violență punctul lor de vedere, îl introduseră în școli, convertiră generațiile, falșificară mentalitățile. Nu era de ajuns; au luptat pe toate căile împotriva celor ce le stau în cale. Crezi d-ta că eu, de pildă, n'aș fi pătruns mai adânc în conștiința publică dacă, în urma celor urzite împotriva mea, lucrările mele n'ar fi lipsit timp de decenii din librării și biblioteci?

Noi putem să nu credem în această personificare a cauzelor. Suntem convinși că Macedonski a fost nedreptățit; că meritele sale sunt mult de-asupra prețuirii ce li s'a acordat. Nu credem însă că insuccesul care i-a înveninat existența și l-a împins departe în ciudățenie și exces, se datorește unei voințe conștiente intrată în luptă cu alte voințe și alte conștiințe. Nu credem în puterea omului de a conduce fenomenele, după cum nu credem în Providență. Dar aceste idei simple, Macedonski nu voia să le admită. El credea în „urzeli", în gânduri ocult înapoia faptelor și credea în „Providență". Această idee primară, firească și naivă el o invoca adese ori în ajutor și drept garanție a destinului său literar. Providența trebuia să-l scoată odată la liman și la lumină. Dacă aceasta nu s'a întâmplat totuși în timpul vieții sale, poate că nu va lipsi să se producă în conștiința posterității. Apelul la Providență și posteritate e un accent adese ori prezent în opera lui Macedonski. E un motiv care revine în acele mici poeme pe cari dintr'o voință de improprietate le-am denumit «epigramatice» —și care amestecă un suspin apelant printre accentele personalismului său rănit. E o durere, ce e drept, fără o elevațiune deosebită dar cu realitate... Și când va fi înțeles și lucrul acesta alte câte-va poeme vor intra în opera definitivă a poetului, pe care, zilele trecute, un cronicar o cenzură cu atâta asprime.

Dar care e cauza acestui insucces? Care sunt cauzele obiective, reale, efective? Acum câteva luni o revistă, inspirată de altfel mai mult simpatic, căuta să-l explice, înfățișându-l pe Macedonski ca un autor pe care societatea românească nu-l „selectase" (ca unul ce exprimase tendințe străine de sufletul și nevoile ei.) Revista arăta, pe de altă parte, dorința cinstită de a reluă opera poetului și de a stabili valoarea ei. Lucrul acesta, în adevăr, trebue făcut. Până acum, de câte ori un glas autorizat se ridică, el era pentru condamnare. Știm că Maiorescu înfățișă „Direcția Nouă" triumfătoare peste rătăcirile lui Aricescu, Scrob și Macedonski; cunoaștem diatribele lui Vlahuță din „Universul" și „Din goana vleței;" nu ne scapă că în dicționarul lui Diaconovici, pentru prețuirea operei poetului se face o trimetere la vechiul articol polemic al d-lui Petre Missir (Convorbiri literare, 1882) și că Dobrogeanu—Gherea înfățișa tot ce poate fi acceptabil din opera lui Macedonski ca pornind din înfluența lui Eminescu... Astfel, generația în care cei mai legitim însemnați scriitori ai noștrii s'au valorificat și

din care Macedonski a făcut parte, n'a vrut să-l primească. S'a întâmplat atunci că știința s'a făcut fără el. S'a înfiripat o istorie a literaturii în care Macedonski n'avea nici un loc. Unde să găsești poetul care nu figura nicăieri? Și oamenii de mai târziu s'au dovedit timizi și încurcați. Nu se putea vorbi de acest poet fără a strică economia științei. Economia științei, înainte de toate.

Generația care l-a respins pe Macedonski avea totuși dreptatea ei obiectivă. Intre acești scriitori cari au asistat formarea Regatului Român, Macedonski nu și-a găsit locul său firesc. Printre acești scriitori luminoși cari trebuiau să creeze baza modernă și critică a culturei noastre alături de Maiorescu și Caragiale, ce se putea face cu acest romantic acritic, excesiv și bizar? Macedonski n'a fost selectat de societatea timpului său. Observația poate să fie dreaptă. Comparată însă cu „idealul", ea nu este mulțumitoare. E în spiritul ei un utilitarism și o îngustime. Rămâne într'o literatură numai ceeace răspunde nevoilor respective ale epocilor? Nu e mai degrabă,—semn al unei adevărate literaturi, vii, trăitoare,—interesul și bucuria variațiunei care înregistrează „calitățile" pe unde se găsesc și, preocupată mai puțin de sistema ezistenței ei, știe să exercite un gust sigur și o înțelegere lămurită? Când acest *spirit nou* își va face loc, ni se va pare ridiculă «controversa Macedonski» care a lăsat atâta vreme în discuție existența unui poet, când ar fi fost mai curagios și mai folositor o confruntare voioasă cu opera lui.

Dar, încă odată, omul acesta nu era al vremii lui, într'o epocă în care un asemenea conformism era poate necesar. In închipuire se retrăgea adese în perioada dinaintea Regatului și a Dinastiei actuale, când trăiseră și scriitorii al căror urmaș se socotea. Din aceste excursii pe tărâmurile trecutului ne-au rămas câte-va evocări în „Cartea de Aur" (1902) pe care Macedonski o scrise cu dalta ascuțită a miniaturistului—și care vestește de pe atunci, stilul artistic al lui D. Anghel.—Sensibilitatea sa, dimpotrivă, era excepțional modernă. Era sensibilitatea unui individualist care ține, mai presus de toate, legea sensației sale. De aceea el nu putu urma atitudinea pe care și-o fixase la 26 de ani când se crezu inițiatorul unei *poezii sociale* (vd. prefața volumului de *Poezii* de la 1882). Dacă totuși el menținu, dealungul operei sale, elementul satiric, inspirația sa porni totdeauna din accidentul său personal pe care îl transcrise de-a dreptul, în felul ironiștilor antici, după cum am arătat la începutul acestui articol. Când din nemulțumirea sa personală a desfăcut o linie mai generală, ne-a dat poemele de extensiune pe cari le-am amintit. Dar interesul nu cade atunci asupra satirei; aceasta servește numai să dea lărgimea de cadru a unei concepțiuni.

In sfârșit, în celelalte poeme, de care până acum n'am avut ocazia să vorbim, individualistul se afirmă. In *Imn la Satan* e declarația curagioasă a omului modern îndreptându-se cu siguranță către știință, dominațiune, voluptate și fericire. In jurul ei se grupează toate acele romanțe din *Excelsior* (1895) și *Flori Sacre* (1912) cari notează o sensație, un transport al sufletului sau o melancolie. Sunt mici poeme muzicale, delicate și suave; romanțe. E bucuria individualistă a simțirei. Macedonski a exprimat-o în strofe nenumărate din cari putem alege la întâmplare:

Șl'ori unde o natură tot tânără, tot blondă,
Șl'n cer, pe car de flăcări, Apollon crud și blând,
Lucind într'o părere de cursă vagabondă,
Jucându-și caii de-aur, și'n inimi săgetând.

In felul acestei simțiri unii din poeții cei mai noi s'au recunoscut, afirmând în Macedonski pe un înaintaș al lor. La rândul său, poetul nostru, prin relațiunile-i apropiate cu literaturile străine, prin caracteristica lui preocupare de a muta cuvintele și inspirațiile acestora pe tarâmurile noastre și de a trece cu cuvântul său pe tarâmurile lor, a fost un ferment de universalizare în cuprinsul producțiunei românești și a practicat în ea unele coridoare de ventilație.

Asfel, opera sa n'a rămas fără răsunet, deși viața acestei figuri romantice, trăite într'o epocă de criticism dar înzestrate cu o sensibilitate modernă, a fost mai mult lipsită de bucurii.

Mă gândeam la toate acestea încă dela prima mea întâlnire cu poetul Macedonski. Convorbirea căzuse asupra înfluenței pietrelor prețioase. Își privea inelele mari pe care le purta la degete și alăturând rubine de smaralde îmi explica înfluența combinată a focurilor lor. Apoi îndreptă o privire întrebătoare spre mine.

Mi se păru că trebue să aduc un omagiu de recunoaștere plecată acestui bărbat important și bizar. Am răspuns:

— Cred în puterea pietrelor prețioase.

TUDOR VIANU

LUNA

Cât ai svârli cu piatra din tranșee
Pe botu-naintat și gol de deal
Săpăm în întunericul inseilat,
Din luminișuri sure și pete de uleie,
Proptindu-se puternic,
Soldații adâncesc un început de șanț,
Trasat pe dâmbul izolat și moale.
Și-așa lucrând
Toți zece la un loc formăm un lanț
De umbre care-asvârle din lopată
Felii de noapte închegată.

Săpăm de zor,
Dar cu mișcări înăbușite...
In preajma noastră, de cu seară potrivite,
Mitraliere
Străjuesc ca scorpii ațipite.

Vârâți adânc, pătrunzător,
Aproape de tranșea lor
Vom face aici un post înaintat
Un post ascuns pentru flancat.

Probabil că la fel și ei
Pe dealurile acestea goale
Și cu pământul lipicios și moale
Lucrează, apropiindu-se de noi,
Și mâine,
Mirați ne vom trezi
Cu șanțuri și rețele vis-a vis.

Dar iată că noaptea,
D'asupra cotei negre de pădure,
A devenit mai palidă.
Și tot mai palidă.
Intunericul se destramă
Material ca țesăturile de scamă.
Treptat se pregătește o arătare de lumină.
Infricoșați, zmucind lopata,
Ca niște spirite active ale nopții
Fugim de grabă
In gropile care ne așteaptă gata,

Scăpând de după deal, apare
Blândă,
Bună,
Stă-n loc o clipă să privească,
Zâmbește trist
Și apoi,
Umplând tot peisagiul de lumină și polei
Se' nalță luna tremurând
Și peste noi
Și peste ei.

CAMIL PETRESCU

CUCOANA ILEANA

I

Nu erau acasă! Asta pentru un moment îmi tăia elanul; fiindcă atunci când veneam la ele,—foarte des— la prietenele bune, nu puteam merge încet, ci dintr'o pornire ca şi cum mă mâna ceva grabnic, vre-o afacere importantă de rezolvat, şi când nu le găseam eram desorientată, mă simţeam ca cineva care se clatină pe loc oprit din avânt, trebuia să mă gândesc la ce am să fac, cu ce să înlocuiesc vizita pierdută şi nu-o înlocuiam, porneam încet pe paşii mei înapoi.

Astăzi la poarta intrării din dos, sta cucoana Ileana, cu încă altă cucoană, pe care o petrecea. Se uitau ca şi mine la vre-o douăzeci de soldaţi Austriaci poposiţi pe stradela îngustă; unii intraseră în curtea bisericei vecine şi cereau să viziteze. Erau ortodoxi? Totuşi români nu erau. Cucoana Ileana le vorbise şi nu răspunseră. Tocmai ea mi-a spus că prietenele nu sunt acasă şi m'am oprit niţel de vorbă.

Cucoana Ileana e drăguţă. Stă într'o odăiţă din fundul curţei caselor mari unde locuesc prietenele mele.

E o cucoană bătrână fiindcă trebuie s'o chem aşa, dar nu se poate potrivi cuvântul ăsta mai rău cuiva. Are poate peste şasezeci de ani? Ştiu eu! Ca înfăţişare s'a oprit la o vârstă oarecare şi acolo a rămas. E de sigur o femee bătrâioară, dar nu „o bătrână" şi o babă nu va fi niciodată. Ruina aceea mare, răvăşirea aceea grozavă nu o vor atinge.

Obrazul are ceva creţi ca hârtia subţire de mătasă, dar e încă foarte neted. Părul a rămas castaniu printr'o favoare care—parcă—nu ar datora nimic vopselei. Pe cap înfăşoară o şuviţă mare de păr tot din al D-neei ceva mai deschis ca cel deacum. E măruntă, mijlocie, nu tare mică, se ţine dreaptă şi are încă ceva talie. Hainele, broboada sunt pe ea netede şi curate; simţi cum le-a ciugulit de orice fulg cu mâinile D-neei foarte mici. E tacticoasă şi cochetă ca o pisică şi cu hainele ei închise mai seamănă cu o rândunică bătrână. Aşa cum e, Cucoana Ileana e drăguţă.

Merge niţel tremurat, dar calcă uşor; nici n'o simţi. Nu pasul care te surprinde neplăcut, pas de spion care stânjeneşte; pasul cuiva care nu vrea să supere din loc colbul preşurilor.

In grija asta de a nu incomoda nu e umilinţă, e un fel de simţ al distanţei şi al momentului. Pricepi că cucoana Ileana ştie că pe lume sunt boeri mai mari ca ea, şi s'ar mâhni când ar băga de seamă că îi supără.

Sufletul cucoanei Ilenei e delicat ca şi persoana ei; nu-i place sgomot. Cred eu, că pe timp de furtună lasă jos storul şi stă în fundul patului. Gălăgia, certurile, cuvintele aspre, scenele violente care

fac să se cutremure pereții nu le-ar putea suferi. Viața a vrut ca clima existenței să-i fie temperată și a făcut o la fizic și la fire potrivit cu felul ăsta.

Dacă nemerește o zi mai noroasă la calendarul bunei dispoziții a vecinilor ei de sus care îi sunt și protectori, se întristează, dă din cap nedumerită, cu cuvinte mângâietoare. E din acele prezențe care nu irită răul, nu înăspresc situațiile și liniștea din ea lucrează împrejur. Seamănă la necazuri cu o compresă de in la durere, călduță nu fierbinte, sau cu un ciai ușor și calmant. Nu-mi aduc aminte să o fi auzit spuind, dar sunt sigură că dacă ești rătăcit, cucoana Ileana trebuie să-ți recomande „ceișor de tei"; Și D-neei când tușește puțin, desigur că-l bea în ceașcă frumoasă, blond, parfumat, bine îndulcit, din flori adunate de un băețaș al vecinei Sura, din teiul Popei Hristache de peste gard.

Când intră în casa prietenelor cucoana Ileana se așează pe scaunul cel mai retras și dacă gazdele lucrează, scoate de subt pelerină împletită ca o horbotă de ea singură, scoate un ghem de lână cafenie, nici mic-nici mare, rotund, frumos, potrivit, ca o mingie și atunci nu lipsește din tablou decât pisica.

Dar dacă sunt musafiri, cucoana Ileana salută din prag, spune câte-va cuvinte potrivite ca introducția celei mai diplomate Doamne de salon, pretextează că avea „numai o vorbă" de spus pentru care s'a urcat „un moment", așa de natural că pare adevărat, apoi își aduce aminte că are ceva urgent de făcut, mai schimbă câte-va vorbe plăcute, înveselite de surâsul ei dulce, și pleacă ușor cum a venit fără să fi turburat nimic, ba chiar lăsând regretul că nu a mai stat puțin, fiindcă e foarte simpatică cucoana Ileana, însă nu rămâne un minut mai mult peste o măsură oarecare nespus de greu de nemerit și care la D-neei e firească: aceea măsură a bunului simț, frumoasă ca un ton mezin și pe care lumea o cheamă arta de o apare și dispare la timp pentru tine și pentru alții.

Tot așa face adesea cucoana Ileana și când sunt eu la prietenele mele; cu toate astea de mine nu se sfiește. Am stat adesea împreună la masă lar, simte desigur că mi-e plăcută, totuși mai simte că prietenia e ceva prețios, că avem totdeauna de vorbit între noi, subiecte pe care ea nu le cunoaște și de la care nu vrea să fie de prisos. Poate că ființa mea cu toată simpatia raporturilor noastre îi pare—cu pasiunea reținută a ideilor și simțirilor, cu turburarea depe dinăuntru a climatelor ei excesive—îi pare străină, și îi dă impresia cuiva de alt neam, limbă și credință care ți-e drag, căruia îi surâzi, cu care te înțelegi despre sănătate și vreme și mai rămâne încă un mare spațiu necunoscut. Nu știu ce va fi gândind de mine cucoana Ileana dar eu o găsesc drăguță.

Are glasul încet ca și pasul, ca și mișcările. Vorbește șoptit nu cu aere suspecte de confidențe, numai așa, casă nu turbure odihna lucrurilor dimprejur. Din felul ăsta orice întâmplări mici spune, vorbirea ia apucături de taină și de importanță.

Mai are încă într'un fel și darul de a povesti, acel nu știu ce care face farmecul unei istorisiri simple. Darul povestirii la cucoana Ileana nu e vreun dar mare, e o întorsătură drăguță, o așezare a cu-

vintelor plăcută, politicoasă, binevoitoare caşi surâsul caşi persoana ei. Are un haz, haz delicat, fin, care unit cu acel fel de o atinge vorbele cu sunet uşor face ca modestele ei povestiri despre una şi alta să scape de soarta banalităţii.

E în toată fiinţa ei o grije de a place şi a nu displace, un fel de cochetărie inofensivă care pare a cere scuză unor oameni mai tineri de bătrâneţea ei ca de o vină inocentă, unor oameni mai învăţaţi mai puternici ca ea, de ignoranţa, de modestia condiţiei ei tot nevinovate. Toate lucrurile astea sunt ca nuanţele pentru ton, se contopesc perfect în totul armonios care reprezintă pe cucoana Ileana.

Uneori la mijlocul prânzului amicele mele gustând vreun fel mai deosebit de bucate, chiamă repede pe cucoana Ileana de jos, şi D-neei vine, se aşează binişor la un capăt al mesei fără a se codi, fără a da de lucru nimănui şi mănâncă frumos cu cuvinte de laudă pentru felul cel gustos. Nu se pune întrebare dacă a stat sau nu la masă; sunt fiinţe cărora norocul nu le-a întins mese mari la ceasuri hotărâte şi care pot fi totdeauna oaspeţi bineveniţi ai prisosului celorlalţi.

Dar din durerile astea scrise uneori cu aşa slove tari pe unii oameni, cucoana Ileana nu arată nimic, nu răspândeşte acel fior neplăcut pe care îl dă sătulului apropierea celui flămând. D-neei, mănâncă cu aşa gust şi delicateţă că ţi-e drag s'o vezi, dar ţi-o poţi închipui fără turburare, ciugulind te miri ce, ca o pasăre.

Nu e din acele cucoane de casă, speţă blagoslovită de gospodine harnice care învârtesc treburile şi fac pentru anume buni cunoscuţi şi copii de copii lor conserve, bulioane, şi dulceţuri vestite. E altfel. Caută şi ea cât poate să fie folositoare. Cât poate! Nu e mult. Nu doar că pregetă cumva. Toată ziua face trebşoară prin casă, nu însă lucru tare obositor. Puterea ei e tot mică şi ea tot delicată.

Pentru prieteni umblă de ici colo, după comisioane, fiindcă îi place să iasă. Ziua când nu s'a plimbat „o leacă", îi e urâtă. E încă sprintenă, se duce, se întoarce de nici nu bagi de seamă: a auzit că e un loc unde se găseşte brânzişoară. Un ovreu vinde pe ascuns untură. Pe timpurile astea de războiu sunt descoperiri minunate. D-neei: „tot iese", trece şi pe la „cela cu lemne" ori pe la „celalt cu vorba ceia despre o leacă de zahăr".

Dacă n'ai cumva mărunte, schimbă cucoana Ileana „că tot are drum pe uliţa mare". Mici servicii de folos dar mai ales făcute aşa fel că rămâi sigur că i-au fost foarte la îndemână şi îţi dau satisfacţia că ai scăpat de-o corvadă, fără povara recunoştinţei. E lucru mare, lucrul ăsta mic. Tot fără să ştie, cucoana Ileana din voia darnică cu ea a zânelor, are ceeace e aşa de rar: tuşeul.

„Ba chiar se potriveşte—zice—"aş fi vrut să ies din casă şi nu mă hotăram. Rămâi convins că i-ai făcut serviciu şi chiar aşa e, fiindcă cucoana Ileana îi place adevărat să se plimbe şi cu adevărat îi place să îndatoreze pe cineva şi mai frumos de cât atât, s'a resemnat să nu-i fie nimeni îndatorat cu nimica.

...Când privesc pe cucoana Ileana îmi închipui numaidecât cum era în tinereţe. Bătrânii ne sunt ades respingători fiindcă oglindesc nemilos distrugerea pe care o făptueşte asupra noastră natura. Nu

ne putem lămuri cum aste uscături au fost tulpine cum babele acelea au fost odată: fata, femeea, dragostea; şi îi urâm fără voe fiindcă ne pun înainte oglinda ironică şi neînduplecată a viitorului. Dar pe cucoana Ileana privirea lunecă şi oglindeşte fără amărăciune faţa trecutului, reconstituind chipul ei deodinioară. Niţel dacă strângi ochii, contururile se netezesc şi vezi dinainte-ţi apărând cu acelaş surâs de acum, faţa micuţă, ovalul regulat, gura potrivită, ochii vioi ai Duducăi Ilenuţa din tinereţe. Duduca Ilenuţa era desigur o femee tare frumuşică.

După vorbă îţi închipuieşti că a avut glas şi trebue să fi cântat dulce şi plăcut, dar fără multă pasiune, romanţe. Că avea mâini mititele şi delicate se vede şi acum, încâlcite mai mult prin horbote şi reziluri decât ostenite pe muncă din gros.

— Decând cu nemţii au mutat-o într'o odăiţă din fundul curţei, dar 30 de ani a locuit chiar căsuţele mici de lângă Bancă.

...Trebue să fi avut flori la fereastră; nu ştiu dece îmi închipui că pelargonii stropite. Poate că mă înşel şi avea numai muşcate şi mixandre... Cred că şi rosetă. Făptura cucoanei Ileana aminteşte roseta, floare fără culori, fără strălucire, fără parfum violent, dar delicată, fin lucrată, verde în verde, fragedă şi cu miros răcoritor.

...Nu uita niciodată să le ude Poate numai când o fi murit răposatul soţul D-neei.

...O văd parcă dealungul anilor ce s'au scurs stropindu-şi glastrele la oră fixă. Chipul ei tânăr şi plăcut apărea în cadrul ferestrei la care mă uit şi acum acolo unde mi-a arătat că îi era înainte odaia. Când a părăsit căsuţa trebue să fi suferit cucoana Iliana atât cât poate ea suferi, fără sgomot, fără ură, încet şi trecător.

— Mai am băgat de seamă că nu zice la ori ce vorbă „maică" ca bătrânele. Fiindcă e prea familiar? Sau pentrucă e prea tânără pentru cuvântul ăsta şi tânără va rămâne până la sfârşit. Ce să faci! oftează.

Sunetele revoltelor mari ies din octava armoniei sale mijlocii. Dacă ar suferi mai mult de lucruri, de oameni, de vremuri, faţa ei nu ar mai aminti aşa uşor ovalul ei de odinioară: Lasă... or să plece.. bată-i să-i bată„... şi tonul ei domol îmblânzeşte cuvintele prea aspre... „S'or duce"... „şi o să fie bine" — Cu toate că răspunde la propriile ei necazuri, pare a mângâia cu vorbele astea pacinice de îmbărbătare pe alţii din jurul ei, cucoana Ileana simte obscur, că toţi avem în totdeauna ceva de mângâiat şi de îmbărbătat.

Numai un lucru o doare amarnic pe cucoana Ileana, n'a fost de mult la Bucureşti: oftează cu parapon. Eu o aud cum suspina în tinereţe: „Tare mi-e dor" zice. Are acolo nepoţelul, băiatul băiatului, de care doreşte grozav. Dar grozavul ăla nu zbuciumă, nu viscoleşte, e mai mult în adânc de cât în putere. Un adânc care se sfârşeşte şi el la mică profunzime ca o albie de râu liniştit şi mic.

Dar de tramvai îi e dor! Cuvintele i se umezesc pe buze. E întâia oară că simt poezia tramvaiului.

Pricepi că cucoanei Ilene îi place să se urce în tramvai aşa pentru felul ăsta de locomoţiune în sine.

E dragoste din dragoste... „Şi de Şosea“ !.. Mai ales de Şosea. Dorul ăsta de lucruri mici e la ea : tot aşă de mare ca cel de nepot. De altfel sunt unite : cucoana Ileana îşi ea nepoţelul, se urcă cu el în tramvai şi merge la Şosea.

Legătura e indisolubilă. Cu un istinct minunat de prevedere sufletul ei simplist nu desparte în dragostea lui oamenii de cadrul în care i-a iubit : nepoţelul şi Şoseaua sunt Bucureştiul de al cărui dor oftează cucoana Ileana. Şi oare pentru fiecare, pentru orişeciine, oraşul, ţara, lumea, nu se reduc la o unică latură a lor legată de egoismul bucuriilor noastre ?

Regretul ei e aşa de sincer încât îţi pare şi ţie rău că nu poate merge la Bucureşti. Ce e până la urmă dacă e răsboi şi prăpăd. Nu e drept că importanţa faptelor are însemnătate, dacă în inima noastră, care singură ne-a fost dată ca să ne cântărim cu ea durerile, simţim încă subt povara dezastrelor, plânsul durabil al altor doruri. Căci nu se poate chema mic ceeace are puterea să ne doară, nici mare ceeace nu poate înăbuşi orice altă durere.

Ce sau cine drămuit prin comparaţie, cine sau ce adus la infinitul măsurei nu apare tot aşa de mic ca gustul cucoanei Ileana ? gustul nu are valoare decât în balanţa noastră singură. Incomensurabil, intangibil şi invincibil ca şi culoarea şi forma e reflexul miraculos al cauzelor în noi : un proces al Ce- ului cu tainele noastre inconştiente ; o preocupare în care nu se poate intercala nimic şi nu poate interveni nimeni.

(Sfârşitul în No. viitor) HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

C U P E

Pe masa nesfârşitului banchet
Mă aşteptau bogate cupe pline
Cu dărnicia blândelor destine
In vinuri cu ameţitor buchet.

Şi am gustat din Dorul violet
In cupă de-ametist, cu umbre fine,
Şi-apoi băui din cupa de rubine
Ce conţinea al patimei secret !

Dar cât dură beţia ? Căci în pripă
Trezită, am simţit cu 'nfiorare
Că nu băusem filtrul ce 'nfiripă

Ci un venin otrăvitor de tare !..
Sfioasă cat de atunci în ori ce clipă,
Vulgara cupă plină cu Uitare.

ALICE SOARE

RUGĂCIUNE

Se întunecase de mult. Capitala se înăbuşea cuprinsă de o ceaţă groasă. Lumina felinarelor stăbătea greu prin păturile de vată, ivindu-se par'că din adâncuri depărtate. Birjarii gata să se ciocnească se certau fără să se vadă înjurând de mirare, bucuroşi că au scăpat teferi. Tramvaiele nu mai circulă, trecătorii se răresc, sgomotul se depărtează. Linişte. Numai la răscruciul dinspre Malmaison, un pluton de recruţi n'are odihnă. Intorşi de la masă sunt opriţi în stradă cu gamelele la subţioară şi frecaţi înainte de culcare, în faţa cantonamentului, de un gradat, care se bucură de încrederea şefilor mai mărunţei.

— „Drepţi! La loc!

Trage scurt piciorul, mă cămărade, ca cum te-ar înţepa cineva de la spate. Uit'te, colea la mine!

Drepţi! Repaos! Drepţi! Repaos!

Ai văzut, cămărade? Aruncă potcoavele de la bocanci! Nu-ţi fie frică. Să-ţi sară piciorul din *închetură*! Să nu-ţi pese de loc... De loc să nu-ţi pese... ca cum n'ar fi al tău... tă cum ţi-am arătat! Nu's tot om ca şi voi? Deprinde-te sa lucrezi scurt. Nu sunteţi şi voi oameni ca mine?

Ia... drepţi!.. Nu e bine!.. Mai scurt, mă cămărade! Să-ţi sară zăpada în ochi!..

Drepţi!.. Mai scurt mă, n'auzi?.. Lucrează scurt, mă camarade!.. Trage scurt piciorul să s'aprindă zăpada, ca cum ai trage cu chibritul pe o cutie de *sudează*!..“

Recruţii pierduţi în ceaţă ce se îngroşase din ce în ce mai mult, păreau o dungă neagră ca marginea unei păduri ce o crezi departe, în întunericul ce abia se risipeşte.

— Popa!.. cheamă răstit caporalul hotărându-se să treacă la teorie.

— *Ordinaţi*!..
— La loc!.. Popa!
— Ordinaţi!..
— Mää!.. tâmpitule, aşa să răspunde? Popa!
— Zănt!..
— Păi? Vino la mine!..
— Trăiţi!
— La loc! Vino la mine!..
— Am înţeles!..

— La loc!.. Răspunde cum te-am învățat eu, că te țiu toată noaptea, dorm cu voi în stradă. Nu te încurca că te ia dracu! Vino la mine!..

— Indată.

— Păi?..

Imboldit de camarazi pe la spate, recrutul, bătând trei pași, trânti piciorul în mijlocul unei băltoace care ne umplu de apă pe câte-și trei și răcni cât îl luă gura:

— Trăiți, don *capural*, sunt soldatul Popa Vasile din comuna Afumați, Județul Dâmbovița. Ce-ați poruncit?

— „Zi tatăl nostru!..“ hotărî înduplecat micul șef cu mâinele în buzunarele mantalei...

Și am plecat urmărit de o voce aspră, neîncercată, dar smerită care se ruga cu credință.

„Și nu ne du pe noi în ispită“

Ascultă-l, Doamne... am murmurat cu sinceritate, grăbindu-mă înfrigurat spre casă.

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

CRONICA LITERARĂ

Fericirea celorlalți, *de Mihail Cruceanu*

O carte sosită cu o întârziere prea mare. Apărând acum câți-va ani, putea fi frumoasă. Vremea ne-a făcut-o însă de nerecunoscut.

Noi l-am căutat în tot volumul pe d. Cruceanu. Deși îi cunoaștem glasul, înfățișarea, nu l'am găsit. Poetul nu s'a conturat ci s'a topit. Am spune că e el, și totuși ghicim în glasul, în gestul lui pe alții.

In glasul lui e sonoritatea lui Minulescu, Bacovia câte odată, în alte dăți e ritmul săltăreț al predecesorilor lui Alexandri și Eminescu, chiar.

D. Cruceanu e un liric care-și înămolește lirica. Lirismul e expresia cea mai pură a sufletului omenesc: sângele cald și gâlgâitor ce curge din locul unde s'a înfipt sulița. Lirismul înomolit de concepție (care nu trebue să glăsue prin tirade) e sângele puroiet ce curge apoi din rană.

Să citâm. Primele două și ultimele versuri ne adeveresc afirmația:

Azi casele sunt toate albe, grilajurile, înzepezite.
De stâlpi de telegraf atârnă zeci de dantele putrezite.
Iar strada e ca și o coală pe care nici un rând nu-i scris,
Nici o simțire, nici o vorbă, nici un regret, și nici un vis.

D. Cruceanu are mult material pentru poezie: fântânele de piatră care curg clare, odăile goale care țipă ecouri, drumurile înzăpezite pufos, grădinele cu portițe mici care se deschid când vacile le împing cu boturile, ca să intre în straturile de ceapă, mărar și varză, casele de provincie cu ceardacuri, și scări care râd șăgalnic din tufișuri de iarbă, ori viță.

A scrie ceiace se cunoaște e a nu scie nimic: arta începe dincolo de literatură. D. Cruceanu nu trece nici dincolo de literatură și nici nu începe de dincoace. Imaginile lui nu sparg fraza. Preferăm metafora comparației. Versurile d-lui Cruceanu abundă însă în comparații.

Pe cartea d-lui Cruceanu—se pot pune ca inscripție rândurile lui Gourmont:

C'est singulier: en littérature, quand la forme n'est pas nouvelle, le fond ne l'est pas non plus.

Pleureuses, *de Henri Barbusse*

Marea popularitate a lui Henri Barbusse nu e în funcție de talent și de artă. Celebra lui carte *Le feu* e mai mult un document al mentalității unei bune părți din umanitate. Omul s'a ridicat deasupra scriitorului. Înălțându-se, el a scăpărat lumină și asupra scriitorului dintr'însul.

Pentru marele public Henri Barbusse e mare: pentrucă a avut îndrăzneala unei atitudini; cartea i-a fost persecutată și s'a făcut vâlvă în jurul ei; în sfârșit, pentrucă astăzi ia parte la toate luptele civice din Franța, scrie pretutindeni (*Humanité, Clarté, Revue Communiste* etc...) și opinia lui interesează. Toată activitatea lui e plină de un suflu cald, comunicativ fără nici un pic de scepticism.

Un editor avid i-a republicat primul lui volum de versuri. Sentimentale, molcome și nejignitoare. Publicul citește repede: deacea ignorează pe marii artiști și scoate în lumină pe ceilalți din care curg anecdotele — așa precum ar curge apa din rufa pe care o scoți din albie. Poetul Barbusse a fost scos din umbră pentru că are gusturi asemănătoare marelui public cititor. Să citâm câteva versuri:

Après la fête automnale
Rempli d'une horreur d'espoir
Je reviens, vision pâle
Dans mon soir!
On dirait que les champs meurent
Au soleil illimité,
Je m'arrête: mes yeux pleurent
De beauté.

Și strofa amintitoare de ceiace va fi Barbusse:

Nous tiendrons pour toujours nos mains mélancoliques
Sur la route infinie où s'en va la douleur
Je porte l'avenir dans mes yeux pacifiques
Calme et désespéré comme un consolateur.

I. CĂLUGĂRU

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 10

EDITURA ALCALAY

Au apărut de colaboratorii Sburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

„Urmările Economice ale Păcii“

S'a pus în vânzare, în traducere românească, după originalul englez, volumul :

„Urmările Economice ale Păcii”

de JOHN MAYNARD KEYNES

Apărută în Anglia, acum un an, lucrarea a fost tradusă în toate limbile europene. Intreaga diplomaţie a lumei şi guvernele tuturor statelor stau astăzi sub înrâurirea acestei opere.

Pentru ediţia Românească, autorul a scris anume o prefaţă, în care analizând situaţia noastră, în noile condiţii de viaţă, arată ce fel de guverne trebuiesc în acest moment României, şi care sunt primejdiile politice şi economice de care trebuie să ne ferim.

Apariţia acestei cărţi a fost caracterizată de Asquith, fostul prim Ministru al Angliei, ca cel mai mare eveniment al secolului, după Războiu.

«Viaţa Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

ANUL II. No. 40 12 FEBRUARIE 1920

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ARTISTICĂ

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
4481

IN ACEST NUMĂR:

E. Lovinescu . . . . . Asachi
Alexandrina Scurtu . . . . . Mi-e dor de casă
Hortensia Papadat-Bengescu . . . . . Cucoana Ileana (II)
C. Narli . . . . . Reînviere
E. Agerea . . . . . Cântec vesel de dimineaţă
Ramiro Ortiz . . . . . Din caetele mele ruseşti
Mihail Iorgulescu . . . . . Oedip la Colonos

CRONICI: *Const. Gerota:* Politica de vorbe şi omul politic, de *S. Mehedinţi.*

LICEUL „GH. LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

=APARE SÂMBĂTA=

Editura ALCALAY & Co. UN LEU

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI
Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY & Co.

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunţan, Ludovic Dauş, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moşoiu, Constanţa Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Paşcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoş Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Şirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ŞASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învăţători, preoţi şi studenţi
UN AN . . . LEI 40

PREŢUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găseşte de vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. şi la administraţia revistei.

Administraţia: Strada Sărindar No. 14
— BUCUREŞTI —

Manuscrisele, corespondenţa şi schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 40 12 FEBRUARIE 1921

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

ASACHI[1]

Iconografia lui Asachi ne-a păstrat chipul unui moşneag, nins de plete bucălate, cu bustul uşor înclinat înainte,—aşa cum ni l'a fixat şi statua lui. Nu-l putem vedea altfel. Peste imaginea materială se suprapune şi imaginea morală; din scrisul lui Asachi se răspândeşte un parfum de vetustate; întorsătura învechită a frazei, nesiguranţă sintactică şi lexicală, un aer bătrânesc sau numai bătrâncios i-au săpat în conştiinţa noastră un chip de patriarh mai adânc de cât marmora dela Iaşi. După cum pe Negruzzi îl vedem numai tânăr, tot aşa pe Asachi îl vedem numai bătrân printr'un impresionism invincibil. In această impresiune intră însă un număr impunător de elemente imponderabile ce determină atmosfera morală a oamenilor şi a lucrurilor. Şi totuşi Asachi a fost şi tânăr, nu numai în înţelesul biologic ci şi în înţelesul psihologic. A iubit. Spiritualizându-se însă repede, iubirea lui pentru Bianca Milesi ne dovedeşte o tinereţe temperată şi resemnată la convenţionalism poetic. A iubit prin poezia lui Petrarca o fiinţă ideală, ce l'a îndemnat la bine şi frumos, un fel de Laură transfigurată în Muză; la Roma i-a împletit cununa câtor-va sonete de nobilă pasiune conţinută în respect şi devoţiune; din depărtarea Iaşilor, i-a păstrat câte-va decenii o amintire recunoscătoare fixală în poezii ocazionale; după moartea ei, gândul i-a plutit până la urmă în jurul graţioasei năluci întrezărite odinioară printre pinii de pe Pincio. E, desigur, în această atitudine multă noblete şi oare care convenţie; nu este însă o tinereţe impetuoasă. Mărginită la o „stimă şi admiraţie reciprocă", dragostea lui a fost mai mult o motivare poetică, pe care Asachi a întreţinut-o ca pe un foc sacru, într'o vatră părăginită altfel, timp de treizeci şi cinci de ani. Ieşind din micul epizod pasional dela Roma, dintr'o iubire crescută în tiparele lui Petrarca, omul s'a îndreptat apoi la Iaşi spre o multilaterală activitate practică. In munca lui ostenitoare, se opria din când în când pentru a arunca o floare poetică spre „îndepărtata" Leuca,

[1]) Cele din urmă pagini ale volumului „*Gheorghe Asachi, viaţa şi opera lui*" ce va apare în curând.

Muza cuminte, severă, plină de îndemnuri artistice şi patriotice, a singurilor lui ani tineri. Scurtă viziune şi rari tresăriri de renaştere sufletească. Prematurul moşneag îşi încovoia apoi din nou umerii spre brazda anevoioasă.

* * *

Asachi a fost omul providenţial al epocii lui, adică omul ieşit din mijlocul necesităţilor vremii. N'a comandat timpului; s'a pus însă în serviciul lui cu o bogăţie remarcabilă de aptitudini. Trăind într'o epocă de nediferenţiare culturală, el a fost din rasa enciclopediştilor. Pe lângă o cultură ştiinţifică a avut şi o educaţie artistică; a mânuit lira, penelul şi echerul; umanităţilor le-a adăugat şi varii cunoştinţe poliglote; muzicii i-a adăugat ingineria. Epoca noastră de diferenţiare nu are nevoe de enciclopedişti; fiecare îşi sapă în adâncime galeria speculaţiei lui. In faza haotică a renaşterilor, enciclopedismul e o necesitate; acestei necesităţi urgente i-a răspuns apariţia lui Asachi în Moldova şi a lui Eliade în Muntenia. In înţelesul unei providenţe determinate de legi naturale, Asachi a fost deci providenţial.

Trebue să-l măsurăm cu măsura timpului şi să-l privim mai mult ca pe o figură culturală decât ca pe o figură literară. N'a avut un talent hotărât şi nici nu putea avea. Numai Dante a creat în acelaş timp o operă şi o limbă. Posibilităţile lui Asachi erau înfinit mai modeste. A fost numai un om de activitate multilaterală în domeniul spiritului. Nu trebue deci judecat după realizări ci după iniţiative. Artist, cu un real simţ al euritmiei, n'a posedat însă în deajuns limba şi nici n'a avut o inspiraţie originală pentru a crea ceva durabil în poezie. Versurile sunt totuşi partea cea mai pozitivă a operii lui literare; câte-va strofe vor figura cu cinste în orice antologie; le-a lipsit doar o mai mare emoţie. In alte direcţii, încercările lui au numai o valoare pur documentară; lipsa de talent e evidentă. In nuvele, rămâne în umbra compilatorilor, pe când Negruzzi se desface ca un adevărat creator; în teatru, ca şi Negruzzi, bâjbâie în domeniul melodramei, al vodevilului şi al unui fel de naive operete cu cuplete patriotice. Pe drept, totul poate fi trecut în muzeul cultural. Arta e streină de astfel de producţiuni. Li se ţine în seamă numai intenţia patriotică şi impulsul pentru desvoltarea gustului teatral.

Modest prin valoarea interioară a realizării artistice, rolul lui Asachi prinde amploare pe terenul iniţiativei culturale. A deschis, cu siguranţă, drumuri în toate direcţiile. Fără a fi fost un revoluţionar sau un temerar, el a tăiat căi noi, menţinându-se în stricta legalitate. O oare care timiditate l'a

destinat unei activități mai mult oficiale, — dar tot ce se putea face cu aprobarea Consulului rusesc și a lui Vodă a făcut-o cu un spirit întreprinzător.

Fiind om al timpului său, nu l'a depășit. Obiecțiile, îndreptățite de altfel, ce li se aduc celor două-zeci de ani din urmă, nu țin seamă de rolul lui limitat la o epocă. Asachi a văzut în Rusia o putere tutelară; toată activitatea lui culturală este dominată de Regulamentul organic, la întocmirea căruia contribuise. Rolul lui se încheie deci la 1848. Peste această dată el devine un anacronism, trecând tacla luminii lui Mihail Kogălniceanu. Fiind împotriva spiritului nou al vremii, acțiunea lui e profund regretabilă. Istoria culturală ar putea-o chiar ignora pentru a-i cercumscri figura în cadrele ei firești.

E. LOVINESCU

Mi-e dor de casa

Mi-e dor de casa unde m'am gândit
Că poate fericirea-mi să trăiască
In dimineți, când vrea să cucerească,
Și'n seri, când pică trupul ostenit.

Văd raza care vine să-mi zâmbească
Prin geamul strimt, de viață înflorit;
Acolo cerul prinde aiurit
O stea, un nor, pe haina lui regească.

Pereții albi îi simt înlănțuiți
In jurul meu și sunt ocrotitori;
De râsu-mi ei răsună mulțumiți.

Iar prispei, știu c'aș vrea adeseori,
Ingenunchind smerit, să-i mulțumesc
De visul ce cu dânsa făuresc...

ALEXANDRINA SCURTU

CUCOANA ILEANA

II

...Când uda Duduia Ileana glastrele la fereastră, trebue să fi trecut un tânăr copist la birou. El trecea din întâmplare tocmai atunci, sau ea tocmai atunci, din întâmplare, uda florile ? Nu ştiu. Dar cred că e acelaş lucru de oarece aşa trebuia să fie şi ceeace trebue să fie nu se poate strămuta.

Un tânăr cu faţa plăcută, curăţel îmbrăcat, chiar niţel dichisit, foarte cuvincios şi care saluta pe Duduia Ileana aşa de politicos.

A trecut azi.. a trecut mâine...

Când ajungea el la birou tocmai isprăvea şi ea de udat florile şi începea să cânte. Tânărul copist greşea toate aliniatele, dar i le îndrepta domnul Şef, care era foarte indulgent cu tineretul şi căruia îi plăcea să aibă mult de lucru fiindcă era holteiu bătrân şi i se ura.

Dar când ieşea dela birou, de un timp, tânărul bea cafea şi dulceaţă la Duduia Ileana, poftit chiar de Domnul Ghiţă, bărbatul D-neei. Dulceaţa o pune în linguriţe de argint chiar ea, din chiseaua cea bună, dar cafeaua era tabietul lui Domnu Ghiţă. Parcă îl văd ghemuit pe un scăunel cu spatele lui cam încovoiat şi cu tablaua alături, la gura plitei...

Domnul Ghiţă să nu se supere pe mine acolo în lumea celor odihniţi, că de la geamul meu postum privesc în ograda şi la geamul lui. Nici nu era de loc supărăcios Domnul Ghiţă!

Nu l'am cunoscut e drept, şi ca să-i ştiu numele a trebuit să întreb. Am aflat numai că 30 de ani a fost intendentul Băncei, că a slujit cu cinste şi credinţă. O singură dată vorbindu-se de furturi şi efracţiuni personalitatea Dumnealui pierdută în uitare a răsărit din umbră. Cineva a spus: Când trăia d-l Ghiţă, el era deştept la orice ceas din noapte, inspecta casa de mai multe ori; subt el nu s'a auzit de nici o neorânduială şi de la el încoace nimeni n'a mai fost cu atâta sârguinţă. In aceste vestminte de cinste, a ieşit d-l Ghiţă pentru prima oară în faţa mea din umbra tăcerei, şi a reintrat iarăşi în ea ca şi cum ar fi fost stingherit de lumina prea vie a acestor aprobaţiuni, el eroul devotamentelor modeste şi virtuţilor palide.

Un erou! Căci cu redingota îmbrăcată peste cămaşa de noapte cusută cu ibrişim, cu felinăraşul în mână, la ceasul liniştei suspecte, aşa cam molatec cum era, se expunea dezarmat unor primejdii posibile, şi cam caraghios cum arăta în costumul ăsta, fiindcă purta şi o tichie, nu se codia să înfrunte cea mai periculoasă din fiarele de pe lume: omul la lăcomia banului şi la făptuirea răului. In actul lui conştiincios de privighere nu era mai puţin eroism de cât în al orişi cărei sentinele la post.

D-l Ghiţă putea foarte lesne să capete o lovitură de cuţit între umerii lui încovoiaţi, în vre-o noapte de vară când pribegesc haimanalele ameţite şi înfierbântate de soarele violent de peste zi. Ar fi fost jandarmi, procuror, mulţime consternată, gazete cu fotografii şi nume cu slove mari. Puţin a lipsit ca d-l Ghiţă să piară în mijlocul pompei unui proces criminal, în loc să moară ne bănuit de nimeni în patul lui.

...Eu cred că d-l Ghiţă nu se va supăra pe mine pentru bănuiala asta cu tânărul copist.

Cel mult va crede că m'am înşelat fără rea voinţă, fiindcă în sufletul dumnealui înafară de fantasmele unor răufăcători care dau târcoale casei de fier, nu exista bănuială.

Aceea linişte odihnitoare care se desprinde azi din cucoana Ileana nu e a d-neei singură; în ea îşi supravieţuieşte d-l Ghiţă.

Parcă l'aş fi văzut! Era tacticos, domol, blajin, iubitor şi o alinta. Nu o făcea să plângă nici odată; nu venea acasă fără să-i aducă ceva bun de mâncare în hârtie. Când îl usturau cumva ochii îi închidea. De aceea au îmbătrânit amândoi fără sdruncin după ce au trăit fără sbuciumare.

Rog pe oamenii cei prea de spirit să nu surâdă. Aprecierea mea e lipsită de orice sarcasm. D-l Ghiţă avea în sufletul lui, care tăgăduia sie-şi şi altora răul, mai multă demnitate de cât mulţi puritani, şi în simpla lui îngăduinţă o concepţie a omenescului care îl înrudea cu înţelepciunea de pe urmă. Aş vrea să cred că orice calomnie a cruţat pe d-l Ghiţă, dar nu mi-e îngăduit, fiindcă ştiu că e o cumătră vulgară care nu respectă nimic şi pe nimeni. Cred că d-l Ghiţă, când l'au ajuns ocările ei grosolane, a încovoiat umerii, a plecat capul, a strâns pe el haina ca să nu vadă, să nu audă, să nu se tăvălească. Era un înţelept fără să ştie, cum era cucoana Ileana fără să ştie o sensitivă. Atât numai că deatunci înainte d-l Ghiţă a păstrat mereu mersul acela cam adus, cu capul între umerii cam grebănaţi. Poate fi omul cât de [illegible]minte, sunt vrăjbitoare pe care dacă le-ai întâlnit odată, ţii capul mereu în jos de teamă să nu-ţi mai iasă înainte.

D-l Ghiţă ştia că gherocul d-sale umil era mantaua de cinste înpoia căruia atât plăpând omenesc al făpturei de femee să-şi găsească adăpost.

Ştia că soţia lui e o floare firavă pusă în fereasra casei sale pentru bucuria ochilor dar încredinţată grijei lui de bun grădinar. Uimit de femee şi de floare ca de lucrări scumpe ale firei, nu le socotea făcute pentru dreptul şi buna lui plăcere, simţea că făptura lui stângace nu e sortită pentru stăpânire ci pentru devotament.

D-l Ghiţă ştia fără să ştie—l'ai fi mirat pe el singur spunându-i. Era un om simplu şi mulţi nătărăi i-au zis prost. El a durat înainte povestea lui tihnită. Cucoana Ileana şi casa de bani a Băncei au fost cele două iubiri ale lui domnu Giţă şi le-a rămas credincios fără cercetare şi fără răsvrătire.

Cântând încetinel romanţe domoale, cucoana Ileana a ţinut şi ea mult la d-l Ghiţă. S'a simţit foarte străină când a lasat-o singură cu grijele vieţei pe care-i le cruţase totdeauna. Când a murit a plâns mult şi încet, fără ţipete. Aşa a ieşit dumnealui pe uşa casei, cum

BIBLIOTECA PROFESORILOR SIBIIU

obicinuia să şi intre, fără alaiu. A fost un scaun rămas deodată gol, care stă trist şi tăcut şi în jurul căruia celelalte mobile continuă să slujească.

— La cucoana Ileana până a venit nemţii tot erau glastre la fereastră, care dă pe aceeaşi curte cu aceleaşi pietre doar cu alţi paşi, alături de casa cea mare a Bănceî unde arde lampa noaptea ca şi pe vremurile lui domnu Ghiţă. Tot rozetă şi mixandre, şi trebuie să le fi udat la acelaş ceas.

Şi acum vin la D-neei, dudui şi tineri. Vin fără nici un interes, „de plăcere", fiindcă e plăcută la vorbă şi tânără la suflet şi cei tineri n'o ocolesc.

Când am stat cu ea de vorbă la poartă se văeta de pâine: că nu e bună nici proaspătă şi veche e şi mai rea. Musafira ceelaltă şi cu mine în cor, fiindcă asupra pâinei de acum e o singură părere şi poate că e aceea care demult spune: „Pâinea străinului".

Cucoana Ileana nu vorbeşte radical, nu schimonoseşte cuvintele şi dacă spune unele vorbe în vocabular modern le potriveşte frumos la locul lor. In nici un fel nu apropie ridicolul, dar are se vede pentru cuvinte ca şi pentru haine aceeaşi nevoie de a le netezi, aceeaşi delicateţă care elimină cu desăvârşire culorile şi accentele. Nevoia asta de plivit face ca tot ce aminteşte partea mai brutală a vieţei să fie ocolit.

Mă pregăteam să cinstesc hrana noastră primitivă de învinşi, când luându-mi înainte cucoana Ileana, cu multă sfială că e nevoită să aducă miros de bucătărie în vorbirea aleasă a musafirilor a oftat: Ce să faci! Dacă e pâinea aşa de rea mâncăm şi noi „pardon măliguţă".

O! de două ori îndulcită bucătură a nevoiei, „măliguţă" care a hrănit rumânul de baştină şi căreia un gutural „ă" mai puţin, îi da în gura cucoanei Ilene o desmierdare milostivă! In sufletul ei aristocratic fără să ştie, uraganul de prefaceri care s'a năpustit asupra omenirei a lăsat neatinse prejudecăţile şi nevoiă să mănânce vulgara pâine zilnică a mălaiului obştesc, în loc de franzeluţă albă cum deprinsese *D-neei* de pe vremea răposatului, nevoită să vadă aceea boerime care totdeauna i-a fost dragă, înlocuind ospeţele cele cu miros delicat—la care ospeţe se gândea adesea înapoia mixandrelor,—cu făina săracului, cucoana Ileana tot aşa cum nu curăţa nuci de cât cu mănuşi de aţă, spunea „pardon măliguţă", scuzându-se că nemernicia timpurilor o sileşte să aducă ast-fel de subiecte într'o convers ţiune aleasă.

Acest „pardon" cu o aşa de mare celebritate de ridicol nu era totuşi ridicol la ea. Punea portretului ei aceea lovitură de penel care exagerând una din trăsurile caracteristice, desăvârşesc asemănarea.

E un nas mai lung ca al modelului şi care îl înrudeşte cu toţi Burbonii din familia lui; un strabism neobservat care dă măsura felului interior de a privi; e un colţ de buză mai chinuit care trădează un suflet neînvederat; e un colţ de pleoapă mai ridicat care denotă o idee dinapoia frunţei; e o nară mai nervoasă ca în natură, oare denunţă o pasiune neîntrebuinţată; e un accent prin care portretistul poate reliefa pe imposibila armonie a feţei omeneşti existenţa drojdiilor latente.

Cucoana Ileana sublinia singură pe pastelul ei în tonuri pale aceea trăsătură care conţine caricatura posibilă, închisă în orice făptură ca şi în ori ce idee sau acţiune.

Cred că d-l Ghiţă e mulţumit de mine. Pe pânza, zugrăviiă cu chipul duduei Ileana, l'am pus într'un colţ, aşa cum îi plăcuse să stea şi în viaţă alături de d-neei, laoparte.

Sunt veselă că i-am făcut plăcere şi mi se pare că îi văd pentru întâia oară faţa, pe care o ţinea plecată, ridicându-se spre mine, deşi nu disting din ea de cât doi ochi bnni şi un surâs sfios de mulţumire.

Poate totuşi că nu merit această recunoştinţă. Nu eu sunt aceea care a avut ideea delicată a acestei împreunări. Printr'un mister, pe care nu caut să-l explic, d l Ghiţă singur s'a aşezat subt privirea mea alături de ea, ca un tovarăş credincios.

Se vor găsi oameni ursuzi care mă vor mustra că nu am lăsat această pereche fericită să apară singură în faţa generaţiilor viitoare cu o desăvârşită respectabilitate de strămoşi, în acel decor mincinos de virtuţi imaculate în care ni se arată nouă nepoţilor din ori ce timpuri traiul bunicilor noştri, servindu-ni-se o quintensenţă purificată de orice drojdii şi poate tocmai de acele lucruri pe care ei le vor fi crezut mai însemnate şi mai frumoase în viaţa lor.

Societatea primeşte pe oameni în viaţă pe un registru şi tot pe registru îi scrie la şcoală, la slujbe, la căsătorie, la moarte. Dar eu adesea citind anunţuri mortuare ale cunoscuţilor mei, protestez în sufletul meu, văzând acolo înşirate nume care cinstesc pentru prima oară cu prezenţa lor de rude depărtate viaţa celui eşit din viaţă, şi mă doare lipsa celor pe care-i ştiu că plâng. Lipsind dela orice simţ protocolar al bunelor aparenţe, scriu în gândul meu rebel, o listă a mea proprie de neconsolaţi, pe care se învecinesc strânşi alăturaţi într'o durere comună, oameni care poate nu s'au cunoscut niciodată sau totdeauna s'au urât.

Amestecând pe legitimi cu adoptivi, absurditatea mea are scuza că amalgamul ei este şi al sentimentelor omeneşti.

La prohodul ăsta se întâlnesc pentru prima şi ultima oară rudele unei genealogii speciale, care ar avea ca temelie că toţi acei pe care i-a cuprins un suflet formează o familie. O censură tot imaginară respinge cu severitate pergamentul meu îndoliat şi-mi porunceşte să las călătorul să plece în mijlocul paradei supreme a aparenţelor, îngrădit de legiile lor etichetate.

De aceea îmi e teamă că geloşii vor mâhni împotriva mea pe Domnul Ghiţă, fiindcă pe fondul tabloului unde sunt amândoi, se vede trecând un tânăr. Am crezut că e bine să fiu un cronicar fidel credinţelor mele. Să nu lipsesc pastelul de femee de o podoabă care poate că îi era dragă.

Sunt zile de lucru şi zile de sărbătoare. Nu pot să mă aşez de partea exclusivă a unora sau a altora. Nu pot să iau traiului zilnic meritul lui tihnit şi statornic şi nu pot lăsa deoparte sărbătorile vieţei.

Tânărul era Duminicile cucoanei Ilene şi cântecele ei, şi cine îmi dă dreptul să-i răpesc Dnminicile? Uneori când încerc să-l tratez mai uşurel, tânărul curăţel şi timid se înalţă deodată, se măreşte şi îmbrăcat în haină de simbol, vine să-mi spue cu mustrare că el era „ Bucuria ".

El era Bucuria? Care face să cânte glasnl în gâtlej, să se urce sângele în obraz, să se tragă din obraji la inimă, să înflorească rozeta la ferestre!

El era romanţa, panglica albastră de care-şi atârna medalionul! Trecătoare, gingaşă, minunată, Bucurie! Şi eu să-l fi uitat!

Parcă pot eu! Parcă vrem noi! Nu a venit tot el singur să se aşeze la locul lui, aşa cum a eşit şi în drumul cucoanei Ilene!

De! Sunt zile de lucru şi de sărbătoare! Să ni le putem lua din acelaş isvor!

Am întrebat o femee. Am întrebat-o fiindcă avea ochii gânditori. Era tristă.

Poate că nu am întâlnit eu ochii care să-mi spue, că se poate. M'am întristat.

Dar cucoana Ileana nu e tristă, E drăguţă. Şi D-l Ghiţă era un om cuminte! Şi viaţa lor era o fericire modestă. Din potretul cucoanei Ilene cuvântul ăsta nu poate lipsi nicăeri şi se poate adăoga pretutindeni: Feţei, sufletului, portului, caracterului ambiţiilor, dorinţelor, durerilor, păcatelor ei modeste.

Mai e drăguţă cucoana Ileana fiindcă e a noastră, a locului, şi cu atâtea alte lucruri care alcătuesc o epocă, stă gata să se aşeze în laviţele uitate ale trécutului cel mai apropiat.

In muzeul memoriei noastre sunt mulţi bătrâni din alte ţări, dela alte neamuri. Dar ei sunt deacolo, şi cucoana Ileana e de aci şi de nicăeri aiurea.

Ea e trecutul dar e încă prezentul. Ca unele fotografii pălite ale căror rochii demodate mai sunt prin funduri de sertare şi nu şi-au pierdut graţia, ca unele juvaeruri vechi din caseta bunicăi a căror fină camee armonizează încă în cadrul fisionomili moderne.

Dacă cucoana Ileana şi-ar vedea potretul poate l'ar tăgădui. Ar zice că sufere mai mult, că simte mai adânc. Pentru fiecare tot adâncul e atât cât îl are. Ar zice poate că eu o judec rău, că nu cunosc pe D-l Ghiţă, că tânărul e o poveste a mea!

Sau poate că ar surâde politicos, mereu binevoitoare, mereu doritoare de a place, de a nu turbura cu asprimea părerilor contrarii. Poate chiar că i-ar place cu adevărat şi s'ar uita cu drag la ele,

Cucoana Ileana trăeşte. Am văzut-o azi. Am stat de vorbă cu ea la poarta pe unde acum treizeci de ani ieşea la plimbare, pe când D-l Ghiţă, care rămânea „cu casa", se uita după ea liniştit şi-i striga până dispărea după obloanele mari să nu se întoarcă prea înoptat acasă.

Poarta din dos, pe care l'au scos pe D-l Ghiţă când a plecat la plimbarea cea lungă şi a lăsat-o acasă singură pentru totdeauna. Când a plecat şi nu s'a mai întors. Oare nu ne mai întoarcem! Nu s'a întors Dumnealui încet pe pulberea cuvintelor mele? Nu a intrat iar pe poarta cu obloane mari în ograda unde fiecare piatră îl cunoaşte mai bine ca pe trecătorii cei noi. Nimic nu i-ar părea aci străin decât oamenii.

Şi acum are poarta grea un beteşug, pe care îl avea şi atunci, şi căruia migălos şi chibzuit cum era îi ştia leacul.

Eu seara când o împing am un fior, cu toate că peacolo văzduhul e plin numai de duhuri pacinice pe care soarele le orbește și le sloboade umbra.

Intr'o zi cucoana Ileana are să iasă și ea din viață încetișor cum îi e felul, fără să supere pe nimeni.

In jurul ei jalea va fi domoală. Va pleca pe o zi frumoasă, la ceasul de vreme de după masă când obicinuia să iasă la plimbare.

In odaia ei va locui cineva care va avea aceleași flori la ferestre, așa ca să-ți poți închipui că nu s'a schmbat nimic.

Dar asta va fi foarte târziu și eu voi afla după multă vreme când lucrul ăsta trist nu mă va mai putea mâhni de cât cu un regret blajin și o amintire grațioasă: Ast-fel, cucoana Ileana va fi dispărut, așa cum am văzut-o trăind, discret, cu darul acela așa de rar și care îi era firesc, de a pleca la timp pentru tine și pentru alții.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

REINVIERE

O, suflet răsvrătit, te 'nalță,
In largi avânturi nepătate,
Spre idealele regate,
Pe ale căror oceane verzi,
Speranțele plutesc în purpurii fregate.
O, suflet răsvrătit, te 'nalță,
Credința ta curată să n'o pierzi.

Și ia un bulgăre de lut,
Murdar și slut,
In lumea 'n care mergi, senină,
Să-ți fie pururi mărturie,
De trudnica sclavie,
In care s'a sbătut zadarnic,
Ne 'nvinsa ta trufie.

Târziu, pe drumuri lungi,
Pe drumuri grele,
Te vei trezi încununat,
De pulberea de stele.

Strigarea ta atuncea fi-va lege,
Și ceata de iloți, cu toți,
Flămânzi și însetați o vor culege,
Ca pe un fagure de miere,
Din care vor sorbi prelung.

C. NARLI

SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Cântec vesel de dimineață

Sus, draga mea!

Sunt zorile
care intră 'n camera obscură
și desghioacă în lumină fruntea-ți pură —
aruncându-și prin unghere florile.
Pielița sub ochi se luminează
ca o aripă de porumbea...

Sus, draga mea!
In noaptea asta fii tu prima rază!

De cu seară vântul nebuniei mele a supt
în grădina paradisului, bătrână;
prin copaci a tot foșnit, crispat, o mână
zăpăcită care crengile a rupt.

E adevărat, mai vine pe gâtlej
umed, ca în mocirloasele păduri
un putred vrej,
șarpele desfrâului, inelaturi.

Dar inima în trupul meu de piatră,
saltă, uite, saltă
și tresaltă:
un cățeluș nebun care te latră!

Sus!

Voi rândui în omul ăsta obosit
o sală mică pentru tine:
perdelele s'alunece, păr despletit,
și într'un colț un pian îmbătrânit
cu două candelabre fine

Să am întreagă fecioria ta în mine!

...O, ce poate scri un om zbătut,
care-o 'ntreagă noapte a mușcat și a băut;
tu zvârle nesăbuitele imagini:
burueni crescute 'n suflet ca'n paragini.

Mâna mică ți-o sărut întâi...
Sus!
Căci uite, cerul și-a deschis deodată ochii tăi.

F. ADERCA

DIN CAETELE MELE RUSEȘTI

7/20 Martie, 1917

Răstimpuri de liniște. Mai sunt în mijlocul celor mai grozave furtuni, celor mai omorâtoare prăpăduri, celor mai înspăimântătoare crize sufletești și morale. Pierdut în Rusia în ceasul acesta tragic și sublim, în care se hotărăște viitorul popoarelor și se înnoesc temeliile societății, fără știri dela prieteni, fără cea mai depărtată putință de a bănui unde mă voi afla mâine; cu sufletul sfâșiat de cele ce am văzut în România, fiind față la agonia unui popor pe care-l iubesc; împietrit de vestea că nu-mi voi putea urma călătoria spre Italia; după ce-am pierdut totul: casă, cărți, amintiri de familie, și după o lună de zăpăceală, slăbiciune, moarte morală, încep să am *răstimpuri de liniște.*

Mă bucur de soare care prinde să dea căldură și lumină primăvăratică cu toate că la umbră termometrul se mai încăpățânează să însemne câte-va grade Réaumur subt zero; mă înveselește vioiciunea nevinovată a micuților ce se joacă în grădini; râd de farsa pe care mi-o joacă soarta, făcându-mă să plec din Iași ca să mă afund în Rusia, făcând să isbucnească revoluția ca să-mi pierd îndată pașaportul; așa, cu seninătate, ca și când ar fi vorba de un străin, pe care nici cele mai mari păcăleli din partea unui prieten posnaș nu-l pot tulbura. Mă bucur de astea toate și de atâtea altele. In năprasnicul an 1917 mă simt încă atât de liber ca să mai găsesc răgaz pentru a gusta o scenă de primăvară a lui Maupassant, pentru a sorbi pe îndelete o nuvelă a lui Anatole France, sau expansiunile lirice ale lui D'Annunzio și ale lui Pascoli; ori pentru a mai da peste ceva frumos de Edmondo de Amicis sau de Carducci, pentru a reciti pe Paul et Virginie și a-i socoti superioară *La chaumière indienne,* mai simbolică, mai umană și mai adevărată; pentru a mă nutri din Romain Rolland, tovarăș sufletesc al altor crize hotărâtoare, pentru a mă interesa de *Souvenirs d'enfance et de jeunesse* ale lui Renan și Doamne, da! pentru a împinge bună voința până la a nu găsi prea nesuferite, retorice, false articolele de război ale lui Barzini, Maeterlink și Loti. Seninătatea ajunge chiar a mă face să proclam (aproape o sfidare a părerii obicinuite) că articolele lui Pierre Loti, cu tot titlul odios (*La hiène enragée*) sunt la urma urmei cu mult superioare (pe ici pe colo se mai vede artistul) volumului *Les débris dela guerre* de Maurice Maeterlink și atât de mult trâmbițatelor „*Scene della grande guerra*" ale lui Barzini.

Când scriitorii italieni încep să placă Francezilor e semn neîndoios că sunt morți și îngropați de-atunci înainte pentru arta adevărată. De pildă D'Annunzio. *Fedra* se mai putea citi încă. *S. Sebastiani, Le Pisanella, Caprifoglio* (mai ales *Caprifoglio*) l-au trimes în rândul

răposaţilor. Nu mai vorbim de ce scrie acum. *Leda senza Cigno* e încă o frumoasă agonie. De ce-a vrut s'o profaneze cu-o *Licenza* aşa de estetizantă, aşa de înzorzonată, aşa de calpă şi stearpă; se mai încăpătinează să joace pe sârma virtuozităţii stilistice, când ar trebui să-i vâjâe în urechi sgomotul bombelor şi freamătul helicei aeroplanului său, eu nu pricep de loc. El e din cei cari vrea numai de cât să se înnoiască şi să-şi pună inima să bată la unison cu a generaţiei nouă. Această generaţie merge însă la moarte, cu seninătate pentru a şi îndeplini o *datorie* sfântă şi teribilă, el pentru a face un *gest frumos*, aproape cum merge Mila di Codro la moarte nu din iubire pentru Aligi ci pentrucă *flacăra e frumoasă*; poporul italian declară războiu (împotriva voinţei guvernului) Austriei printr'un matur simţimânt de demnitate naţională şi o sinceră conştiinţă istorică de a desăvârşi opera de unitate începută cu războiul independenţei—el ia parte la această mişcare şi *pare* a o îndrepta, pentru a prinde prilejul de a reprezenta, cu mai mult noroc de cât pe scenă. un act din *Gloria*.

De ce l-a aplaudat poporul italian?

Firește! Pentrucă—îi trebuia un „poet".

Au fost *meşteri* şi unul şi altul. D'Annunzio *avea nevoe* să facă uitat Parisul. Poporul italian voia să facă uitată nedreptatea lui către un poet care fusese mare, dar mai presus de toate avea nevoe de *un demagog genial*.

Au fost *meşteri* amândoi şi-au fost *eroi* amândoi. Unul senin, instinctiv, măreţ cum sunt de obicei numai *uriaşii*, cellalt literar trufaş, calculat cum sunt de obicei *poeţii* numai. Sânge italian amândoi. Machiavelli şi Ferruccio amândoi. Poporul italian — Ferruccio şi numai puţintel Machiavelli, Gabriele D'Annunzio—mai mult Machiavelli desigur decât Ferruccio, dar însfârşit ceva Ferruccio şi el pentrucă palavrelor li-a dat drept urmare fapta. Şi-aci şi-a lăsat un ochi la urma urmei!

. . . . . .

Dar mă las târât către un „esseu artistic" a s u p r a lui D'Annunzio! E prea din prîpă. N'ajung pentru un asemenea subiect câteva „clipe de linişte"

Sunt — să nu uităm — impotmolit la Petrograd. N'am primit încă nici o telegramă de la ai mei. Ţarul a abdicat.

Herbert e guard naţional şi se plimbă în sus şi în jos pe *Prospecte* şi pe *Krestovsky* cu un revolver la cingătoare. Cel d'intâi nu va mai avea plictiseala iscăliri decretelor, cel de-al doilea nu va mai veni să bată la uşa odăii pe care i-am uzurpat-o şi nu va mai spune pajavita ca să intre să-şi caute printe cărţile sale *istoria* ori *geometria*. Şcolile sunt închise şi Petrograd —o spun cum aşi spune un lucru fără însemnătate—e o *Republică socialistă*. Se zice că mâine încep să meargă iar tramvaiele. Altă bucurie! Străbat cordoanele şi Krestovsky şi voi putea merge să întâlnesc pe Lorenzoni.

Hotărât, Dumnezeu câteodată e bun.

11/24 Martie, 1917

* *Sclavul răsvrătit.* Recitesc cu un rictus de sarcasm titlul acestui caet; *ce mai clipe de liniște, ce mai voluptăți critice!* Unde snnt făgăduelile de acum câteva zile?

Sufletul își sângeră toate lacrimile și nu în înțelesul romantic (pe-atunci o frază ca „sângeră lacrimile" mi-ar fi părut supărătoare!) de pe când aveam douăzeci de ani și făceam pe sentimentalul!

Sunt lacrimi adevărate și pe care trebue să le gonesc înapoi cu o supremă sforțare de voință, care câteodată mijesc în vârful genelor, orice ar fi, și care apasă pe inimă ca pietre de mormânt. De ce? Vai! Ajunge un cuvânt, o asemănare, o amintire pentru ca toate lucrurile triste să mi se urce în amintire ca trecutul să răsară. Imi revăd masa de scris, cărțile, casa, chipul meu de-odinioară, soția în haina ei subțire trandafirie tărcată cu negru împodobită cu horbote bătrânești, cu câte ceva de lucrat în mână ori pe genunchi, apoi înfășurată în capotul acela cenușiu, călduros dar urât, *chinchilla*, care-i stătea rău și pe care nu-l puteam suferi, întinzându-mi brațele desnădăjduită de a nu mă putea îmbrățișa o ultimă dată în vreme ce trenul pornea iar eu stăteam prostit cu picioarele în zăpadă ca un par înfipt.

Va fi vrut bunul Dumnezeu mari lucruri dela mine ca să mă pună la încercări așa de grele. Dar nu se va înșela și el? Nu s'ar putea întâmpla ca într'o bună zi sclavul să se răsvrătească?

Păzește-te, bunule Dumnezeu! Incă vreo câteva lovituri de măciucă în cap și *forțele iadului vor birui.* Sclavul împins la desnădejde, se va răscula. Iți amintești de mica poemă în proză a lui *Baudelaire*? Și demnitatea omenească va fi răsbunată. Și tu vei muri cu mine pentrucă trăești în *mine* și pot de-aceia să te fac să *mori.* Și eu o să urmez a trăi mai departe. Fără prieteni fără familie, fără Dumnezeu. Singur. Singur. Singur. De tot singur, dar de-aceia tocmai mare. De o măreție monstruoasă.

RAMIRO ORTIZ

VA APARE ÎN CURÂND DE

E. LOVINESCU

GHEORGHE ASACHI

VIAȚA ȘI OPERA LUI

Editura „CARTEA ROMÂNEASCA"

Prețul Lei 15

OEDIP LA COLONOS [1]

de SOFOCLE (Traducere din greceşte)

CORUL

[STROFA]

De ce să vrei un trai prea lung?
Nebun eşti dacă-l ceri.
Cu fiecare zi te-ajung
Noianuri de durere.
La urmă tâmpla ta căruntă
Tot moartea o 'ncunună.
In lad nu-s sărbători de nuntă
Nici lirele nu sună.

[ANTISTROFA]

„Să nu mai fii"—ce dulce gând
Ne-am zis adeseori!
De te-ai născut, apoi curând
La Hades să cobori.
Bătut de griji pe lume vii,
Căci ce nu-i cu putinţă?
In tinereţe nebunii
Şi 'n urmă suferinţă.
Urăşti, omori, în toţi isbeşti,
Răstorni mereu şi lupţi,
Apoi deodată te trezeşti
Cu părul alb şi obrajii supţi.
Nimic atunci nu mai însemni,
Prieteni nu-ţi rămân,
La jocuri nu te mai îndemni
Şi nici la sfat, când eşti bătrân.

[EPODA]

Aşa îl văd pe el acum,
Bătrân cum sunt şi eu,
Purtând din loc în loc pe drum
Poveri de ani din greu.
L'asemăn ţărmului geros
Cu fruntea de ninsoare.
De el se sfarmă furios
Nemărginita mare.
Din patru părţi necontenit,
Talazuri se avântă
Şi-ascultă ţărmul pustiit,
Cum marea se frământă.

MIHAIL IORGULESCU

[1] Din vol. pus sub tipar în edit. Casei Şcoalelor.

CRONICA IDEILOR

Politica de vorbe şi Omul politic, de *S. Mehedinţi*

Pentru omul prevenit, care e obişnuit să privească valorile după ediţia de seară a gazetelor, d-l S. Mehedinţi va avea orice personalitate va voi, sau nu-o va avea de loc. Cine însă posedă cât de cât libertatea sufletului, desrobirea minţii, acel *aequus animus* nu poate să nu dea Cesarului ce e al Cesarului. Istoricul cultural nu va trece cu pripă peste opera culturală a d-lui S. Mehedinţi.

Dacă d-l N. Iorga a susţinut cu deosebit noroc conservatismul neamului românesc şi limbii româneşti, dacă a dus mai departe şi mai războinic ideile lui Eminescu, relativ la neam şi limbă, d-l Mehedinţi a apărat cu toată puterea simţul etic al poporului, necesar menţinerii şi desvoltării lui.

Curentele din apus influenţaseră în chip funest asupra limbii literare. Odată cu limbile streine s'a încuibat şi frivolitatea streină ca cea mai eftină marfă şi cea mai transportabilă. Dacă d-l Iorga găseşte salvarea limbii româneşti în poesia poporului, în graiul plastic dela sat, d-l Mehedinţi găseşte îndreptarea sufletului nostru, în calităţile morale ale poporului de jos, în simţul lui de orientare. De aci, «*Poporul*», «*Către nouă generaţie*», «*Primăvara literară*», «*Altă creştere*» şi acum „*Politica de Vorbe şi omul politic*". Nu e o carte literară, ci e o carte de valoare etică. E binele ca scop şi frumosul ca mijloc de realizare. Şi totuşi cartea e a unui fost om politic, a unui fost deputat, fost ministru etc. Aici e meritul d-lui Mehedinţi. *E impersonal.*

E topit şi refăcut în doctrina lui Maiorescu „impersonalitatea în artă şi în viaţa publică".

Ce înseamnă a fi impersonal în viaţa publică? Inseamnă a sluji adevărurilor eterne. Inseamnă ca în contemplaţia realităţii să te îndrepţi către adevăr şi să-l propovăduieşti cu tărie, chiar de s'ar întoarce contra ta. A fi impersonal, înseamnă a trăi cu sufletul liber, descătuşat de toată pasiunea imundă a celorlalţi. Şi d-l Mehedinţi e impersonal. Un om de cultură în adevăratul sens al cuvântului, cu o iubire neclintită de ţară, a arătat cu litere de foc defectele claselor noastre sociale suprapuse. Nu vorba deasă să ţi pregătească situaţia neaşteptată, ci fapta. Nu orice nechemat poate fi om politic. A fi om politic de rasă, providenţial, e tot aşa de rar, ca şi un mare talent poetic sau ştiinţific, dacă nu şi mai mult.

„In fiecare ţară pot fi în aceiaşi vreme mai multe personalităţi de cea mai înaltă valoare în una şi aceiaşi ramură de activitate.

Alături de Alecsandri a trăit Eminescu, amândoi corifei ai poesiei româneşti. Alături de Grigorescu ar fi putut lucra ori câţi pictori de acelaş nivel de inspiraţie. Alături de Titu Maiorescu aveau loc în literatura românească zeci de critici, numai să fi scris şi ei cu aceaşi măsură, putere şi pricepere. Nu mai vorbim de filozofie şi de ştiinţă, unde câmpul cercetării e atât de larg, în cât fiecare îşi poate croi graniţele unui domeniu propriu. E însă un talent de un gen mai

complex şi de aceia foarte rar. E talentul cuprinzător al omului, care stă deasupra unei epoci întregi, arătând fiecărei societăţi omeneşti ţinta sa deosebită. Cum stă cârmaciul pe puntea unui vas, de unde le vede toate şi-i îndrumează pe toţi pentru a ajunge la ţinta dorită, de asemenea şi omul de stat stă deasupra tuturor contemporanilor săi, armonizând silinţele tuturor spre realizarea idealului istoric al poporului, în care şi pentru care trăeşte.

El vede pe artist şi preţueşte darul dumnezeesc prin care aceasta face să vibreze fibrele cele mai ascunse ale inimii, îmblânzind sufletul mulţimii; vede pe omul de muncă practică, mereu zorit de treburile sale, dar lucrând şi acela pentru progresul altora—chiar când crede că lucrează numai pentru sine; pe toţi îi vede, îi preţueşte după valoarea lor relativă şi-i asociază în cugetul său într'o frumoasă armonie, făurind deci atâtea gânduri, simţiri şi voinţe deosebite într'o singură unitate—*statul*, expresia cea mai înaltă a voinţei de a trăi a unui popor. Şi după cum pictorul, prin fericita îmbinare a culorilor scoate unitatea de perspectivă a tuturor planurilor unui tablou, de asemenea omul politic superior, privind tot şirul generaţiilor trecute şi viitoare ale unui neam, lucrează la propăşirea neamului, întocmai ca la o operă de artă. Mare răspundere şi imensă greutate să împerechezi atâtea elemente disparate. Iată de ce omul de stat e o speţă mai rară de cât orice soi de talent omenesc. La dreptul vorbind în fiecare om politic superior trebuie să fie cel puţin trei oameni: un cugetător care dela amănuntele faptelor să se poată ridica până la sinteza ideilor spre a-şi forma concepţia de viaţă, cea mai potrivită cu epoca sa; un artist, care să-şi plece urechia, spre a asculta şi înţelege cele mai tainice mişcări ale sufletului naţiunii sale; în sfârşit un om de acţiune, care ca şi un general, să-şi adune sub mâna sa în clipa hotărâtoare toate energiile şi să înfăptuiască prin iniţiativa sa ceeace voinţele haotice ale altora abia dibuesc" zice D-sa. E atâta sănătate morală în tot ce scrie d-l M., că operile D-sale înviorează. Ele servesc ca îndreptar în vremuri de insuficienţă morală. Cu tot stilul mai puţin energic decât ideea, cu puţină afectare în atitudini, ultimile sale cărţi sunt cele mai reprezentative opere etico-sociale ce s'au scris în româneşte. *Oameni dela Munte* se adresează inimii, *Politica de vorbe* minţii iar *Altă creştere* voinţii, energiei noastre. Simţire, raţiune, voinţă, omul întreg vibrând de inspiraţia ce ţi-o dă neamul nostru. Toate operile d-lui S. Mehedinţi, privite mai în amănunt, cuprind un *optimism sănătos* ce i-l furnizează omul dela munte şi o parte negativă: înlocuirea criteriului în valorificarea prin muncă în loc de vorbă. D-l S. Mehedinţi va apărea în istoria culturii româneşti ca o figură organică culturală, un cinstit apostol al adevărului, un spirit real şi un suflet poetic.

CONST. GEROTA

A APĂRUT DE:

E. Lovinescu

COMEDIA DRAGOSTEI

ROMAN

Lei 7.50

LULÙ

ROMAN

Lei 10

Editura ALCALAY, & Co.

Au apărut de colaboratorii Sburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

A APĂRUT DE:

E. LOVINESCU

CRITICE Vol. I: Impresionismul în critică, Eminescu, Caragiale, D. Anghel, St. O. Iosif, M. Sadoveanu, E. Lovinescu, Em. Gârleanu, Ion Minulescu, Elena Farago, I. Al. Brătescu-Voinești, Octavian Goga, C. Sandu Aldea, I. A. Bassarabescu, Contesa de Noailles etc.

Lei 8

CRITICE Vol. II: Pe drumurile Eladei, Matilde Seroo, Emile Faguet, Benvenuto Cellini, J—J. Weiss, Antonio Fogazzaro, M. Sadoveanu, D. Anghel, P. Cerna, Oct. Goga.

Lei 8

CRITICE Vol. III: Victor Eftimiu, Alex. Macedonski, M. Sorbul, Cinquantenarul romanului românesc, Oct. Goga, St. O. Iosif, Em. Gârleanu, D. Anghel, Coșbuc, Z. Bârsan, Vasile Alecsandri și antichitatea romană, Henry Bataille, Carlo Goldoni ect.

Lei 10

CRITICE Vol. IV: Revizuiri literare: Caragiale, T. Maiorescu, C. Dobrogeanu-Gherea, Al. Vlahuță, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Literatura „Sămănătorului", Poezia populară.

Lei 12

Sub tipar: CRITICE, Vol. V.

Editura ALCALAY

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

ANUL II — No. 4

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . . Cursoare deschisă d-lui Director general al Teatrelor
Maiorul Gheorghe Brăescu . O carieră
Mihail Celarian . . . Noapte 'n furtună
Alice Soare . . . . Neliniște
Alexandrina Scurtu Metempsichoză
Ramiro Ortiz . . Din caietele mele ruseș

CRONICI:

Ion Sân-Giorgiu : O descoperire literară „Joseph", de *Goethe*. — INSEMNĂRI. BIBLIOGRAFIE.

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU Biblioteca Profesorilor No. 4171

Apare Sâmbăta

UN LEU

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI
Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY & Co.

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunţan, Ludovic Dauş, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moşoiu, Constanţa Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narii, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Paşcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoş Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Şirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ŞASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învăţători, preoţi şi studenţi
UN AN . . . LEI 40

PREŢUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găseşte de vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. şi la administraţia revistei.

Administraţia: Strada Sărindar No. 14
— BUCUREŞTI —

Manuscrisele, corespondenţa şi schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 41 19 FEBRUARIE 1921

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

Scrisoare deschisă d-lui Director general al Teatrelor

Au trecut mulţi ani de când suiai calvarul lui *Akim*, pe vremea directoriatului d-lui I. Al. Brătescu-Voineşti. Prin subita ezitare, pe care o cunoaşte orice om împovărat cu o răspundere, şi prin coaliţia imponderabilelor ce se grupează ostil în jurul irupţiunii la viaţă a oricărei lucrări dramatice, repetiţiile piesei d-tale fusese suspendate. O mână invizibilă se lăsa greu peste ea ca să o înăbuşe. Erai amărât şi ţi-am înţeles amărăciunea. Cred în valoarea solidă a lui *Akim*. In teatrul d-tale de fantezie poetică, figura sinistră a bătrânului vagabond e o creaţiune realistă şi masivă; anecdota ia amploarea unei caracterizări. Sunt convins că procesul literar al lui *Akim* va fi revizuit într'o zi. In afară de aceasta, reprezentaseşi pe scena Teatrului Naţional *Inşiră-te Mărgărite* şi *Cocoşul negru*. Erai un autor dramatic încercat; teatrul românesc îţi datora o contribuţie fericită; ţi se cuvenia nu numai o încurajare ci şi o satisfacţie legitimă; nu meritai umilinţa amânărilor şi gluma jignitoare a pretextelor.

Erai amărât şi amărăciunea d-tale a trecut în mine, întreagă, multiplicată nu numai de o veche prietenie ci şi de o convingere indestructibilă. Artistul trebue să producă în bucurie. Intr'o ţară în care totul conspiră la ostilitate sau indiferenţă, într'o ţară în care aproape nu există răsplata morală şi materială, artistul are nevoie de reconfortul unei atmosfere prielnice imediate. Dacă publicul nu răspunde atâtor glasuri pierdute în pustiu, trebue să le răspundă măcar cei ce au sarcina unei solicitudini publice: directorul teatrelor, de pildă. Dramaturgii sunt puţini; nu trebue împuţinaţi şi mai mult prin rea voinţă. Erai un element de valoare; teatrul îţi era obligat nu numai pentru trecut ci şi pentru posibilităţile viitoare. Ţi se cuvenia bucuria fără care nu se poate crea. Crescută prin ecoul sonor al acestei convingeri profunde, amărăciunea d-tale, devenită şi a mea, a luat forma unei scrisori deschise, adresate prin *Adevărul* d-lui Brătescu-Voineşti.

A doua zi, *Akim* era pus din nou în repetiţie pentru a'şi împlini destinele.

D. Brătescu-Voineşti nu-mi datora, de altfel, nici o fa-

voare specială. Glasul sincerității mele l'a convins însă. Ii aduc aici omagiul cuvenit comprehensiunii strictei lui datorii...

* * *

Au trecut mulți ani de atunci și mulți scriitori au urcat Calvarul Teatrului Național. Prin urechea mea amicală s'au vehiculat multe amărăciuni spre a-mi dospi în suflet. Ajuns la o situație dramatică definitivă, aveai dreptul să pretinzi dacă nu o recunoaștere anticipată cel puțin o liberă trecere nediscutată. In *Prometeu*, formula d-tale teatrală venia plină de maturitate și de fantezie constructivă; ți se cuvenia o primire caldă și prin trecut și prin realizarea gravă a unei nobile concepții poetice. In fața evidenții, emoția judecătorilor d-tale a fost spontană. A doua zi au început însă micile socoteli și marele amărăciuni. D. Peretz și d. Caton Theodorian erau preocupați de piesele lor și de împărțirea premiului quinquenal; ne descoperindu-ți încă talentul, d. Mihail Dragomirescu sta cufundat în piesele d-lui Sorbu. *Prometeu* rămânea, firește, o piesă admirabilă—după cum mi-o spunea zilnic d. Caton Theodorian. Prudentul meu amic întârzia totuș să-și depună raportul. Iar când îl depuse în plină primăvară, temându-se de intervenția Mitropolitului, ceru o refontă pravoslavnică a piesei.

Prometeu fu silit deci să treacă pe scena teatrului de, alături. O carieră strălucită te-a răsbunat apoi de *Pui de cuc* de *Comedia inimii* și de *Prăpastia*.

Și, iată, ai ajuns director general al Teatrelor.

Din fotoliul, în care anul trecut ascultam cu atâta participare și indignare lunga poveste a amărăciunilor d-tale cu ocazia lui *Prometeu*, ascult astăzi cu aceiași tristețe amărăciunile d-lui Caton Theodorian cu ocazia *Nevestelor d-lui Pleșu*. Omul ce nu-și depunea raportul anul trecut a devenit la rândul lui o victimă dureroasă.

Cunosc *Nevestele d-lui Pleșu*. In cadrul voit al unei comedii ușoare, fără spirit de vorbe dar cu umor de situații, piesa d-lui Caton Theodorian are germenul vieții. Sunt oameni ce trăesc în gesturi mărunte. Intr'un teatru de ficțiuni, calitatea vieții este imensă. Fabula și loviturile de teatru importă puțin; creațiunea este esențialul. Dramaturgul care ne-a dat pe Amos și pe bătrânul Bujorescu, continuând viziunea aceluiaș Amos în figura mai puțin adâncită a lui Pleșu, dar cu aceleași elemente indiscutabile de viață, e un creator. Poate să nu-și depună raportul la timp, poate umbla cu hârtiuțe compromițătoare, meritul lui literar este indestructibil. De aceia când îl aud povestindu-mi seria umilințelor lui,—mă mișcă profund. In scepticismul meu găsesc încă intactă convingerea că artiștii trebue lăsați să lucreze în bucurie și că Teatrul Național n'are altă datorie decât de a crea, încurajând-o, o literatură dramatică națională.

E. LOVINESCU

O CARIERĂ

Căpitanul Drăgoi era foarte considerat printre ofiţeri.—Trecuse prin toată filiera încercărilor grele. Din grad inferior, *înaintase* sublocotenent, în regimentul unui colonel cu fete multe, care se uscau răvăşite de doruri ascunse. Drăgoi, fecior de ţăran, mirosind sărăcia, n'a cerut pe nici una din ele şi, lucru extraordinar, n'a pătimit nimic de pe urma acestei necuviinţe. Avea, e drept, oarecare experienţă.—Îi rămăsese filozofia simplă a recrutului care zâmbeşte idiot în faţa amestecului repetat al şefilor în naşterile familiei sale. Şi apoi era gospodar.—Ori câte fete ar avea un colonel, nu rezistă acestei calităţi când are ambiţie şi vrea să ajungă brigadier. Comandantul lui Drăgoi era foarte ambiţios. Se resemnă deci, pentru a înainta la alegere, să se folosească de Drăgoi numai ca subaltern, rămânând să-şi mărite demozelele la vechime.

Ajutorul ambiţios şi el, era totdeauna de părerea şefului şi foarte matinal. Cu toate acestea n'a reuşit niciodată să vie la cazarmă înaintea lui Drăgoi, pe care îl suprindea în zorii zilei, udând cu mâna lui ceapa din grădina regimentului. De asemenea, nu odată s'a întâmplat, ca, ducându-se să-şi vadă iapa, colonelul să dea peste Drăgoi pietruind şosele sau în picioare, cu barda în mână, acoperind grajdul.

— „Bun ofiţer...“ hotărî colonelul.

— „Bun...“ întări ajutorul.

— „Gospodar...“

— „Teribil...“

In urma acestui dialog, viitorul lui Drăgoi se anunţa strălucit. Avansat locotenent în mod excepţional, fu numit ofiţer cu aprovizionarea, sarcina cea mai onorabilă din corp, piatra de încercare a viitoarelor genii militare. In această calitate a dat toată măsura priceperei sale. Ţin minte că în iarna aceia nimerise o varză!.. dar ce nu pusese într'ânsa: foi de stejar să nu se moaie, hrean să înţepe la limbă, porumb să se îngălbenească, cărbuni stinşi, să-i limpezească zeama... şi ştiţi cât a costat? Nimica toată: cinci parale bucata una peste alta, cărată cu carele lor de oamenii regimentului, în schimbul câtor-va zile de permisie. Tot şedeau ei degeba în cazarmă!..

— Ia vezi, *musiu* Drăgoi, să nu cumva să mă laşi fără varză la iarnă, că te strâng de gât..“ îi zicea câte o cucoană privindu-l galeş.

De asta tocmai se feria el ca de foc. Şi cum multe ar fi fost gata să-l strângă de gât, căci pe atunci nu era urât hoţul, le-a purtat de grijă socotindu-le pe toate în efectivul regimentului.

Din ofiţerii însuraţi, niciunul n'a pus varza în anul acela: ba chiar, nu arareori, câte o slujnicuţă a d-lui „cutare“ răsăria în faţa porţii, cu oala sub pestelcă şi aştepta pe ofiţer, nătângă, cu ochii în

SIBIIU

jos, tachinând cu piciorul desculț o frunză uscată, roșindu-se la trecerea fiecărui soldat, prefâcându-se că îi e rușine, așa cum cere regula bunei cuviințe, în clasa de jos.

Colonelul își făcuse obiceiu: venia la cazarmă pe jos, încet, a lene cu două rânduri de pelerine, se ducea la grajd, ocolia curtea, făcea aceleași observații și apoi cu conștiința curată se îndrepta, urmat de ajutor, de ofițerul de serviciu și de aghiotantul regimentului, spre beciul aprovizionărei, unde îl întâmpina locot. Drăgoi. Aici, nimeni nu putea să zică decât: halal gospodărie!. Morcovi îngropați în rânduri; snopi de praz, cu cozile tăiate la sfoară; pământ galben, proaspăt întins totdeauna, iar la rând—așezate ca pentru incendiu șasesprezece butoaie cu varză, de te suiai pe scaun ca să te uiți în ele.

— Ei, ia dă-ne, domnule, câte o șămpănică de-a D-tale să vedem cum se ține...

In beciu era călduț. Aci se luau deciziunile ce aveau să orienteze regimentul, se schițau programe, se decidea după lungi desbateri, transformarea mantalelor vechi în pantaloni noi pentru recruți.

— Pe săptămâna viitoare o să începem alt butoiu,—zise Drăgoi oftând, ca și cum faptul acesta l'ar fi costat foarte mult.

Și, îndoit în unghiu, prezentă colonelului un pahar de zeamă profirie, deasupra căreia fierbeau stropii curat ca la șampanie.

— Cam repede s'a isprăvit; ați mers cam repede,—zise grav și îngrijat colonelul.

— Da nu se poate, Domnule,interveni ajutorul. Mă rog, noi am început butoiul... să vedem... Când am început noi butoiul?..

Marți... ba nu... luni...

— L'am început chiar sâmbătă, în ziua de Sf. Niculae, afirmă aghiotantul.

— Așa... tocmai ce voiam să zic eu,—reluă tușind fără nevoie, ajutorul. Câte verze au fost în butoiu?

— Asta e butoiul A,—și scoțând un carnet din buzunar Drăgoi, citi precis, sub ochii aprobători ai colonelului... butoiul A: una sută optzeci și șase verze mari, treizeci și două verze roșii și cinci kgr. sare...

— Domnule colonel, propuse ajutorul, eu cred, că ar fi bine să numărăm verzele, să facem un tablou și să dăm prin ordin la raport, zilele de varză și numărul bucăților, ca să putem stabili un control.

— Bun... Dar cum facem să numărăm atâta varză?

— Apoi n'avem de numărat decât ce-a rămas în butoiul A; celelalte sunt neîncepute și ofițerul știe ce are în ele.

— Bun. Dar vorba e unde o deșertăm... Eu zic, s'o punem pe sacii ăia, scuturați bine...

— Nu faceți nimic că sunt de var și apoi să udă; mai bine o deșertăm în hârdae,—zise aghiotantul, cu autoritatea servitorului, care se știe indispensabil.

— Tocmai la ce mă gândeam eu,—zise maiorul tușind din nou.

Se aduse hârdăul și se procedă la operație.

Ridicați pe ce găsiră împrejurul butoiului, toți băgară mâinile în el, plini de zel în fața colonelului, care gusta acum pe îndelete al doilea pahar de șămpănică.

— Ia uitaţi-vă D-voastră, probă de varză... zise mândru ajutorul, prezentând-o colonelului, care fiind mai în lumină, se sfârşi, zărind între degetele maiorului, un şobolan tăbăcit ca o levretă.

Se împrăştiară, otrăviţi, care încotro.

Locotenentul Drăgoi, recunoştea singur, nu păţise aşa ruşine de când era om de încredere în regiment.

Colonelul fu însă deplin convins, că n'a făcut-o cu precugetare. Să fi fost altul... de... Atât doar i-a zis când i-a cetit elogiile în baza cărora îl propunea la avansarea excepţională:

— „Trebuia să controlezi mai adânc..."

— Lasă Drăgoi, că eşti cam vinovat,—întări ajutorul; de o lună de zile de când urma D-nul colonel cura...

— Fugi... nu-mi mai aduce aminte, se rugă colonelul scuturându-se.

In primăvara următoare, locotenentul Drăgoi avansă Căpitan şi după două luni, luă casieria în primire.

* * *

In odaia albă, mică tăiată în două de un grilaj de lemn văpsit în gri, Drăgoi prezida la destinele regimentului, de trei ani de zile în această calitate; ştie tot, cunoaşte tot, nu-l suprinde nimic. Răspunsurile ce da la relaţiile cerute de divizie şi uneori direct de corpul de armată şi chiar de Minister, erau adevarate capo d'opere de pledoarie advocăţească.

Aveau totdeauna o portiţă de scăpare. Iar în cazuri mai delicate, complica corespondenţa referindu-se la No... şi No... din... şi din... că arareori avea cineva curajul s'o ducă până la capăt. In acest timp lucrurile se îndreptau dela sine, sau prin prieteni. Desigur numai întâmplarea făcuse ca la fiecare autoritate să aibă câte unul—pus par'că cu mâna—acolo unde de obiceiu se îneacă cererile şi rapoartele regimentelor. Avea şi el în schimb—ce-i dreptul—pentru ei, atenţiuni delicate: aşa, de pildă, celor din Minister le trimetea pescării şi icre negre în ghiaţă; generalilor le orna masa cu fel de fel de sălbătăciuni de munte şi de pădure, de câmp şi de baltă. căci trebue să ştiţi Drăgoi era un vânător neîntrecut.

Faţă de cei mai mărunţei, mai rar, e drept, din pricina serviciului—dar şi când îi prindea întâmplător, undeva, pe la aperitive, ţi-i răsucea urât de tot.

Coloneii aveau în el o încredere oarbă. Când se mutau din regiment, la prima mişcare în armată, şi-l dădeau în primire ca pe o mobilă bătrânească, o bijuterie sau un portret de familie.

Cu camarazii trăia bine. Avea mai ales o slăbiciune pronunţată pentru ofiţerii dăstrăbălaţi în cheltueli, pe cari îi administra ca pe nişte minori, ţinându-le o contabilitate foarte complicată. El le achita ratele, le reînoia abonamentele, le plătia datoriile, găsia, chiar pentru cel mai încurcat care n'avea nimic de primit, o piesă de consolare la plata soldelor. Băeţii îl iubeau nevoe mare. La cafenea îi oferiau cafele, pe întrecute; la berărie, ţâri prăjiţi şi bere îl aşteptau, la oricare masă s'ar fi aşezat printre ei. Şi el le primia toate, cu atâta resemnare, cu atâta

abnegație, încât de piatră să fi fost și nu puteai să nu te simți obligat pentru viitor.

Dovezile de dragoste curgeau din toate părțile. Uneori râdea el singur: se pomenia de ziua onomastică sau de anul nou, cu șase țigarete de chillibar curat, toate cu monogramă. Așa ne spunea el râzând cu poftă, s'a întâmplat unei verișoare de ale mele; a primit ca dar de nuntă din partea rudelor și prietenelor sale, nu mai puțin de douăsprezece duzini de cești... De atunci, adăogă el, eu mai bine întreb... nu-i rușine... tot banul ăla îl cheltuesc; de ce să nu-i fac plăcere complectă, mă înțelegi?

Un singur lucru îi făcea plăcere complectă, în orice cantitate: tutun de lux în cutii mari. Și nu era ofițer, care să nu țină seama de slăbiciunea casierului, când lua câte un acont... dat de la el, căci în casă nu era niciun ban.

— Domnule căpitan, am o chitanță de patruzeci de lei.

— Ad'o'ncoa; dar nu prea am mărunte... Să vedem...

Și căuta între hârtii, aduna din cutiile casei de fier, se scotocea în portofel și abia aduna omul 35 de lei.

— N'am decât 35; fugi... să vii mâine...

— Domnule căpitani... vă rog foarte mult... dați-mi cât aveți...

— Na, măi băete, dar să știi că mi-a luat tot mărunțișul; n'am să pot face nici o plată... dar fiindcă ești tu...

— Să trăiți...

Și era așa de bun omul, că aproape totdeauna rămânea fără mărunțiș.

In raporturile sale cu furnisorii era, în adevăr, de admirat. Ii poftea să șeadă cu o prietenie atât de autoritară, că toți rămâneau în picioare lângă ușe. Singur măcelarul, purtând lanț gros de aur și inele masive, se așeza pe scaun, cu mâinile roșii, unsuroase, puse pe genunchi, așteptând cu răbdare îngerească, în dreptul ferestrei, la o distanță convenabilă de D-nul Casier, să i se achite bonurile.

Două cești goale—una pe colțul biroului, alta pe marginea ferestre pline de drojdii și mucuri de țigări, tradau singure temeinicia unui hatâr, care înălța pe măcelar în stima celorlalți furnisori.

Căpitanului nu-i scăpa cont nevămuit, anticipând reținerile de baluri, loterii, subscripții de monumente, etc.

— Se dă? te am sigur, nu mai alerg să te caut—le spunea el, „nu se dă? atunci facem un fond de rezervă."

Cu toată simplitatea lucrului, se întâmplau uneori încurcături, nu-i vorbă, bunăoară ca unul să plătească de două ori; dar asta n'are a face... atâtea câte are omul pe cap... de fier să fie cineva... Cu ordine și răbdare, căpitanul Drăgoi își făcu cu timpul, din economiile sale, o rezervă destul de frumușică, la banca „Zborul" din localitate.

* * *

— ...Merită să înainteze la gradul de maior... „sfârșiau" toate notele elogioase din memoriul său. Această apreciere atât de des repetată, convinse în fine pe căpitanul Drăgoi, că nu trebue să mai întârzie un moment de a se spune la dispozitia Regelui, pentru conducerea

marelor unităţi.—Din primăvară şi până în toamnă s'a preparat pe capete. A luat parte la două marşuri cu regimentul iar la manevrele mari a comandat odată chiar batalion. Simţindu-se destul de tare în partea practică, Drăgoi se năpusti cu aceiaşi râvnă pe partea teoretică. Venia la cancelarie purtând la subţioară „Teme tactice de Colonel Arghirescu" şi plin de hotărâri lăudabile. Punea cartea pe casa de fier la îndemână, se desbrăca metodic, îşi freca mâinile, răsucea tacticos o ţigare şi era gata să înceapă dintr'un moment într'altul.

Dar parcă era un făcut; tocmai atunci şi-aducea aminte de un ordin urgent al corpului de armată, de gropurile care trebuiau expediate şi aşa, din obişnuinţă, se îndrepta spre birou şi „deschidea prăvălia" cum zicea el scoţând călimările, creionul roş-albastru, caietul de însemnări, scrumiera, chibriturile şi uitând de toate, devotat serviciului, striga:

— Adă corespondenţa, Calomfirescu...

După cum vedeţi nu era vina lui. De şase luni de când purta cu el „Teme tactice vol. I de Col. Arghirescu" n'avusese omul parte să-l deschidă măcar odată. Eşind la unu de la cancelarie, pornia din nou cu cartea la subţioară, promiţându-şi mai energic să citească acasă, în linişte, la măsuţa lui de brad cu două sertare, lucrată în regiment. Dar capul îi era atât de buimăcit de fel de fel de hârtii rezolvate, de socoteli descurcate, că ducându-se şi el ca omul să ia o ţuică înainte de masă, nu odată i—s'a întâmplat să o uite pe teşgheaua băcanului sau pe vr'o cutie de pesmeţi „Pearson & C-ie".

— Ceteşti mereu nu te laşi... ce să-i faci?.. trebue... fără asta nu se poate...—îi zicea băcanul a doua zi, dându-i cartea. „Or mai bine v-o trimet acasă, poate mai târguiţi ceva şi vi le trimet odată.

— Nu... nu... ad'o'ncoace. De când o caut... Cum mă duc acasă trebue să mă apuc de cetit. De ştiam că-i atâta bătaie de cap, drept să-ţi spun, nici nu mă mai gândeam.

— Aşi... Se poate... Dumneata mergi la sigur, Domnule... Dacă n'ai reuşi D-ta, cine o să reuşască? Câţi am văzut eu... nici nu se compară... şi azi sunt colonei. Era ăla, cum îi zice... Dăscălescu... ginerile popei, ăla era, pardon, dator şi la câini, dom'le... şi-a reuşit... Nu-i vorbă era tare despre partea neamurilor. La urma urmei drept vorbind, nu-i vreun lucru mare când te gândeşti. Ia se mai adăugă acolo la leafă. Cât o să primeşti mai mult?

— Cam vre-o sută de lei.

— Taci, frate... Tot e ceva. Eu ştiam mai puţin. Voba e, mare procopseală nu e. Mă crezi D-ta? Sunt timpuri când iau câte-o sută de lei într'o zi şi nu mă mişc de loc; şed colea pe scaun, Da'i vorba, ambiţia e mare. Mă rog, dacă n'are omul ambiţie s'a isprăvit.. Mai punem una?

— Mai pune... Vezi, la asta m'am gândit şi eu, nene Nae: să-ţi treacă toţi copiii pe dinainte... prea'i de tot... Mai la urma urmei ce o să fie? O să cad şi pace...

— Se poate... la gustaţi din mushiuleţul ăsta...

Şi într'adevăr, după cum o să vedeţi nu se putea.

. . . . . .

SIBIU BIBLIOTECA PROFESORI

Pe un sfârşit de toamnă ploioasă, la Bălării pe şesul Severinului căpitanul Drăgoi, comandantul unui detaşament mixt, era omul cel mai încurcat din lume.

In faţa lui, hotărâţi de moarte, stăteau înlemniţi şi la rând, comandanţii Cavaleriei, Artileriei şi Infanteriei. In lături o comisie de Generali, posomorâţi, nerăbdători să vadă dispoziţiunile de luptă ale candidatului. Inapoi trupe, în faţă orizontul şi deasupra cerul nemărginit. Nici un semn, nici o speranţă. Căpitanul Drăgoi şi ar fi înaintat mai bine demisia de cât trupele la atac. Injura în gândul său pe reprezentanţii armelor surori şi comisia de Generali, cari cu ceasul în mână, păndeau cele zece minute de meditaţie, cerute de marii tacticiani.

— Hai, hai, căpitane... Dacă te-ai gândi şi la răsboiu atâta de mult... Duşmanul merge, nu te aşteaptă pe dumneata să-ţi dai ordinele...

— Sigur, întări cel mai nou general, apăsând pe ultima silabă.

Pe Drăgoi îl mânca capul şi simţea cum i se ridică părul la ceafă. Un bob de sudoare lunecă pe şira spinării.

— Hai, căpitane, că ne apucă noaptea...

— Am cu ce trăi, îşi zicea Drăgoi în sine... Ducă-se dracului cu maioria lor cu tot... Ce-mi trebuia mie balamucul ăsta..." Şi hotărât să mărturisească că nu ştie, se pomeni bâlbâind cu fălcile încleştate cu o voce care nu era a lui:

— Cavaleria înainte... Artileria lângă oi pe dealul din dreapta... Infanteria înapoi...

Fu o uşurare generală. Răsunară comenzi exagerate şi galopuri de cai cu chingile pline de noroi. Generalii porniră depărtându-se încet, sgribuliţi de frig, privind în vag, fără a schimba o vorbă.

Rămas singur, Drăgoi avu mai mult curaj, riscă chiar câteva observaţii cu voce tare, în spatele generalilor.

— Ocupaţi creasta.., ocupaţi creasta...

La drept vorbind nu-şi făcea nici o iluzie asupra reuşitei sale. Se şi consolase aprinzând o ţigare, gândindu-se că a mai păţit-o şi alţii. Rămăsese singur. Trupele se împrăştiau mişcate fără scop. In schimb, se scoborâse de lângă artilerie pâlcul de oi fumurii, care veniau rostogolindu-se la vale ondulând ca valurile. Drăgoi tresări când ciobanul, clătinând din cap pentru a-şi potrivi căciula, îi spuse rezemându-se în bâtă, după ce scuipă lung printre dinţi:

— Mută antileria pe dealul celalt, dînspre răsărit... ascultă-mă pe mine... am îmbătrânit pe locurile astea, câţi au trimes-o acolo unde ai trimis-o dumneata nu s'a mai făcut *maiuri*... am fost şi la *Crănicean* şi la *Anverescu*...

— Un călăreţ..." strigă Drăgoi fluerând, disperat, luminat de această inspiraţie fericită, pe care o socotea providenţială, şi înfrigurat, trimise artileriei ordine să se mute pe dealul din stânga.

. . . . . .

— Eu,—povestia el în urma ofiţerilor la regiment—deodată am trimes artileria pe dreapta. Mi se părea mie că domină mai bine valea. Când însă am desfăşurat acţiunea, dintr'o aruncătură de ochiu, mi-am dat seama şi am mutat-o numai decât pe stânga.

— Ce-a zis generalul?

— Că era o încercare disperată de a restabili echilibrul sub focul inamicului şi m'a felicitat.

Să ştiţi: sunteţi tineri; aveţi să vă duceţi şi voi mâine poimâine la examen. Artileria este cheia. Dacă ştii să umbli cu artileria...

In Aprilie, după un banchet copios, scăldat în lacrimi şi şampanie, maiorul Drăgoi, mutat prin avansare, plecă din reginent, ducând cu el gajul de simpatie al camarazilor, bustul lui Napoleon, cât un copil de mare.

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

Noapte'n furtună

Tu dormi şi afară e furtună...
Eterice duhuri 'mi-aruncă pe geamuri
Foi mari, spulberate din braţe de ramuri
Şi strigă: deschide lumina odăii cereştilor duhuri!

Haĭ, scoală! Sunt singur şi tremur şi-aş vrea
Adânc să 'mi îngrop în privirile tale
Făptura şi spaima!
N'auzi cum se-aruncă furtuna
Să-mi sfarăme uşa!?

Hai, scoală! Afară e noapte
Şi tu pari o moartă, zăcând,
Răpită în imperiul furtunii;
Şi eu parcă sunt
Un ceas, care bate în albu-ţi cavou..

Şi afară m'aşteaptă furtuna,
In dreapta şi 'n stânga eşirii,
Să es—şi deodată să 'mi sară la gât,
Frângându-mi cadavrul apoi—şi aducându-l,
Să-l culce pe pat, lângă tine.

Hai, scoală! Odaia e plină de draci...
Aprinde 'ntre gene făcliile vieţii,
Ridică-te 'n hainele albe şi reci,
Ridică-te odată—cumplită şi rece—
Iţi reazămă trupul de cugetul meu,
Deschide fereastra şi-aruncă în furtună
Un hohot de piatră!

MIHAIL CELARIANU

NELINIȘTE

E amurgirea azi așa frumoasă,
Că parcă soarele nu se îndură
Să părăsească zarea și mai fură
O clipă de iubire dureroasă!

Și fiecare rază e o gură
Ce-așterne-o sărutare luminoasă!
Iar noaptea stă la pândă, o geloasă
Ce țese în umbră mrejele-i de ură.

De ce în seri ca seara asta oare
Mă tulbur de-o neliniște ciudată?
In vraja care-a prins să mă 'npresoare

Mă simt așa de castă și de albă
Că din comoara inimei, de odată
Pe mâni îmi cade-a lacrimilor salbă.

ALICE SOARE

Metempsichoză

In ziua când adusă la pământ
Imi voi uita credința omenească
Și voi dormi — din somnul meu să crească
Cu aripi nouă, poate-un nou avânt.—

Voi cei rămași, sădiți-mi la mormânt
Un trandafir, tulpina-i să'nflorească
Și'n bucurie clipa-i s'o trăiască
Sub ceru'n care ochii mi i împlânt.

Căci visul meu e astăzi ca o floare,
Cu inima deschisă către soare
Imi îndrăgesc puterea de a fi:

Eri... mâine... veșnic se vor împânzi
Cu viața noastră-a lumilor izvoare:
Eu am mai fost și sunt o călătoare

— De ce-mi schimb haina?"— cine poate ști?..

ALEXANDRINA SCURTU

DIN CAETELE MELE RUSEȘTI

Trebue să trăim. La Paris nu m'așĭ simți nefericit, nici chiar în împrejurările în care mă aflu. Petrograd e un oraș interesant. Ce se petrece în zilele acestea e nu numai interesant ci istoric. In alte vremi putința de a petrece la Petrograd trei luni așĭ fi primit-o cu bucurie. Rușii m'au interesat întotdeauna. Și acuma? Trebue să mă folosesc de timpul ce-mi rămâne să-mi îmbogățesc mintea cu noui cunoștințe, de s'ar putea cu noui experiențe. Așĭ putea începe să citesc în franțuzește asupra romanului rusesc. Mai mult decât orice, să stau de vorbă, să cercetez, să iscodesc despre toate acestea. Mai târziu, voiu recâștiga timpul pierdut.

Ce-am pățit azi de n'am ieșit din casă? Ah! Fotografiile! Face să te întristezi pentru asemenea fleacuri?

*

Sosește la timp un volum despre Maupassant. Celebrele memorii ale valetului său François Tassard.

*

Observasem de mult cât de bine descrie Maupassant găinile în toate mișcările lor. Găsesc acuma în *amintirile* valetului său următoarele însemnări: «De mai multe ori pe zi, stăpânul meu, merge să-și vadă găinile; nu se mai sătura privindu-le și lua seama la cele mai mărunte mișcări ale lor, distrându-se astfel".

Alăturați mai ales frumoasa descriere dela pagina 105 din volumul *La Maison Tellier* (Paris, Ollendorf, 1896) din nuvela *„Histoire d'une fille de ferme"* delicioasă pentru frageda descriere a primăverii:

«Deodată un puiu de găină, înebunit de bucurie, trecu înainte în galop. Ocoli de două ori șanțurile mărginite de copaci sădiți, apoi se opri pe neașteptate și întoarse capul parcă mirat că e singur».

*

«O privighetoare!.. adică martorul nevăzut al întâlnirilor de amor pe care-l chema Julieta pe balcon; *această muzică a cerului acordată cu sărutările oamenilor*, acest veșnic inspirator al tuturor cântecelor de iubire, *care deschid un ideal albastru bietelor inimi de fetițe înduioșate*!»

Nu râde ca Boccaccio și totuși e aceași nuvelă ca și a marelui povestitor. Și aici e mult, poate prea mult realism în faptul că mama și cu fiica se dau subt acelaș boschet iubiților lor în cântecul suav al privighetoarei. Mai e și comicul și grotescul! Totuși iubirea nu e batjocorită, nu e hulită. In lumea aceasta a noastră sunt deopotrivă și privighetoarea și vrabia lui Catul, cum o înțelege Poliținanus; una și alta pot încăpea într'însa fără să se s t i n g h e r e a s c ă. Și toate se armonizează, chiar și acel *geamăt adânc* „qu'on l'eût pris pour l'adieu d'une âme" al Henriettei (pe care toți îl cunosc ce fel de

geamăt este) cu *„les grands spasmes mélodieux“* ale prietenului Juliettei. Cât e de delicat Maupassant! Cât e de sincer! Nici romantic, nici realist, ci *uman*. Şi se mai găsesc unii cari îl poreclesc *cinic!*

*

„Un zefir blând adie, purtând un murmur de frunze şi în adâncul ramurilor treceau *două suspine arzătoare* ce se amestecau cu *cântul privighetoarei şi cu şopotul pădurii*“.

Insemn aceste cuvinte, nu pentru înţelesul lor numai, care ar fi banal dar pentrucă cuprind *formula estetică* a întregii nuvele, sau pentru a spune mai bine a întregului episod minunat al privighetoarei. Incolo totul e pus numai pentru a-l învedera mai bine, pentru a arăta *l'autre côté*, cealaltă jumătate ca să zic şi eu ca Papini, deşi în alt înţeles.

*

15/28 Martie 1917

Da, trebue să trăesc şi voiu trăi. După toate aşteptările cealaltă jumătate (vai! mai mult ca *jumătate*) a vieţii mele va fi o încercare foarte grea. S'o iei dela începul la 40 ani nu e plăcut. Dacă voiu recuceri vreun lucru din câte-am pierdut, voiu şti cel puţin să mă bucur de el. Pentru astăzi însă, aşi vrea mai curând să-mi plec capul pe umărul cuiva drag şi să plâng pe deplin acea parte din mine care-a murit şi se va coborî în groapă fără o floare şi fără o lacrimă.

*

Voinţă şi faptă (cugetări de D. Diego Saavedra Fajardo).

Părţi suntem, şi nu mărunte, din lucruri. Cu toate că au fost orânduite fără de noi, se vor face cu noi.

Suntem nevoiţi să acţionăm ca şi cum totul ar atârna de voinţa noastră.

Nu putem rupe ţesătura de întâmplări ce se ţese în ţesătoriile veşniciei; dar putem ajuta la ţesut.

Fiecare e faurul pierzaniei sau fericirii sale, a o aştepta dela întâmplare este trândăvie.

*

Glossă. A fost mereu evanghelia mea, iată de ce m'am încăpăţinat să plec din Iaşi; de ce în dimineaţa ceia, în pădure, corbilor cari cocoţaţi pe copacii schilavi îmi croncăneau. „Nu! Nu!“ li-am răspuns «Ba da! Ba da!» Dar apoi? Câte s'au întâmplat nu par a fi făcute înadins pentru a duce la credinţa în soartă? Şi acum? Trebue în orice chip ajutat la ţesut ţesătura vieţii, *urzită în ţesăloriile veşniciei*. Dintre cele patru cugetări al lui Saavedra Fajardo rămâne în picioare a 3-a, ca o urmare logică reiese că şi 1-a şi a 2-a sunt adevărate Şi a doua parte din a 4-a. Dar nu mă pot învoi că *fiecare e faurul pierzanei ori al fericirii sale*. Este totdeauna ceva care nu atârnă de noi şi de care nu putem scăpă.

*

Incântătoare, bine croite, originale de atâtea ori, deşi cu totul altfel decât adânci, aceste articole ale lui Azorin adunate subt titlul *Lecturas espanolas*. Câte unul *(El genio castelano)* e uşurel, chiar s'o şi spunem, gol, dar în schimb sunt altele adevărate juvaere. *Jardines*

de Castilla, La Familia, La musica, mai mult ca toate, *Primavera-Melancolia* sunt bucăți moderne și foarte isbutite, arătări ale unei noui vieți intelectuale în Spania zilelor noastre. Aceste semne de viață nouă, de modernitate au toate câte puțin înfățișarea (nu vorbesc de cugetători ca Maragall și Unamuno) de „crisalide" și sunt amestecate încă cu multe vechituri; dar pentru asta nu sunt mai puțin interesante. Ideile critice arătate apoi în *Nuevo Prefacio* și în studiul asupra lui Juan Luis Vives sunt demne de a fi cercetate cu cea mare atenție și simpatie. N'am încercat eu oare în anii din urmă să fac clasicii să retrăiască punându-i la unison cu sensibilitatea noastră modernă și cernând ce e *viu* în ei de ce e, fără întoarcere, *mort*? Și ideile asupra renașterei nu le-am expus eu oare de pe catedra din București în lecțiile mele asupra lui *Lorenzo dei Medici?* Dar meritul cel mare al lui Azorin e claritatea și de-aceia copiez aici două crâmpeie, pe care aș vrea să le pot reciti, dacă s'ar pierde cartea cumva.

29 Martie 1917

*

Clasicii și critica modernă. Ce e un autor clasic? Un autor clasic este un reflex al simțirii noastre moderne. Paradoxul își are explicarea: Un autor clasic nu va fi nimica, adică nu va fi clasic dacă nu oglindește simțirea noastră de azi. Noi ne vedem pe noi înși-ne în clasici. De-aceia clasicii evoluează după cum se schimbă și evoluează sensibilitatea generațiilor. Complement al definiției de mai sus: un autor clasic e un autor care este mereu în formație. Nu și-au scris operile clasice autorii lor, posteritatea le scrie mereu. N'au scris Cervantes pe *Don Quijote*, nici Garcilaso *Eglogas*, nici Quevedi *Los Suenos*; li-au scris pe rând oamenii, cari de-a lungul vremii și-au văzut oglindite în operile acestea simțirea lor. Cu cât se poate schimba mai mult cu-atât e mai vitală opera clasică. *Don Quijote*, e cea mai vitală din operile noastre. Cum a privit sec. XVII pe *Don Quijote* proaspăt eșit din tiparniță, și cum l-a văzut îndată după aceasta sec. XVIII la Englezi, și pe urmă mai târziu, romanticii germani din sec. XIX și-acuma în-afârșit, cum îl simțim noi?

*

Revizie de valori. In *Lecturas* ca și în celelate cărți ale lui Azorin *(Clasicos modernos Les valores literarios. Al margen de los clasicos)* ce domină este dorința personală de a vedea ceace într'adevăr are valoare în literile spaniole. „Dorința noastră ar fi ca oricine, ca fiecare critic, ca fiecare publicist, în loc să se țină de un patron însemnat și sfințit, să cerceteze prin el însuși dacă ce se spune în cărțile academice și de pe catedre că se află în cutare autor, în cutare operă există într'adevăr ori nu exsistă. Așa dar s'ar putea crea un curent puternic de apreciere și literatura trecutului, *clasicii* ar fi un lucru de actualitate și nu un lucru mort și fără suflet".

*

E mângâetor de aflat dela Azorin, că, dacă «în Spania această revizie de valori aduce multe, greutăți» sunt încă de-acuma câțiva Spanioli «cari judecă despre valorile clasice așa cum noi am sfârșit de a arăta».

*

Iar asupra reviziei de valori. „Nu socotim valorile literare ca ceva nemişcat, neschimbător. Tot ce nu se schimbă e mort. Vrem ca trecutul nostru clasic să fie un lucru viu, palpitant, vibrant. Vedem în autorii cei mari reflexul simţirei noastre de acuma. Alte generaţii vor veni curând care vor vedea altceva. Acestea toate—oh eruditi încruntaţi şi cârtitori!—răspund unei legi neînduplecate. Le simţi cu sensibilitate pe care o ai. De pe acuma e o parte din Spanioli care judecă despre valorile clasice, aşa cum am arătat mai adineaori."

RAMIRO ORTIZ

CRONICA LITERARĂ

O descoperire literară: „*Ioseph*" de Goethe [1])

Apariţia operei de tinereţe a lui Goethe, a poemului epic „*Ioseph*" a produs în lumea literelor germane o adevărată revoluţie şi a avut ca urmare două procese: unul juridic şi unul literar.

Cel juridic a fost intentat de moştenitorii poetului editorilor, profesorului Paul Piper, fericitul descoperitor şi librarului W. Gente. Moştenitorii poetului pretindeau că dreptul de onorar le revine lor de oarece *Ioseph* este o operă inedită a lui Goethe şi în acest caz urmaşii lui Goethe au drept să se folosească timp de treizeci de ani de veniturile ce le-ar aduce acest copil găsit. Procesul a fost însă pierdut de urmaşii poetului, aşa că de fapt întreaga operă revine azi noilor ei descoperitori.

Mai interesant e procesul literar. Chiar din ziua apariţiei lui *Ioseph*, lumea literară şi ştiinţifică germană s'a arătat foarte sceptică faţă de noul găsit. Cu toată ediţia facsimilă a lui Piper, cu toate adnotările filologice ale registrului şi cu tot pledoariile editorului, *Ioseph* n'a fost recunoscut de critica germană ca fiind poemul de care pomeneşte Goethe în cartea a patra a mărturisirilor sale «*Dichtung und Wahrheit*» şi în scrisorile ce le scrie surorii sale în anul 1766.

Piper a obţinut manuscrisul în anul 1894 dela domnişoara Emma Benedikte Wegner († 2 April 1907) şi îl aruncă într'un sertar. Abia acum un an descoperi comoara uitată în sertar. Mie mi se pare ciudat ca un filolog german să lase un manuscris, al cărui titlu numai putea să-i aţâţe curiozitatea, în deplină uitare ani de zile. Şi mi se pare şi mai ciudat că pentru dovedirea originalităţii manuscrisului Piper n'a căutat în chip cronologic să descopere trecerea manuscrisului dela poet la Emma Benedikte Wegner. Acesta era întâiul drum

1) *Ioseph, Goethes erste grosse Jugenddichtung wieder aufgefunden und zum ersten mal herausgegeben von Prof. dr. Paul Piper.* Facksimile-Ausgabe. 1920—W. Gente, Wissenschaftlicher Verlag, Hamburg

pe care Piper trebuia să se încerce. Dar în această direcţiune explicaţiile sale sunt neserioase. Nu ajunge să spui că Emma Benedikte Wegner făcea parte din cercul domnişoarei de Klettenberg, o prietenă a casei lui Goethe, pentru a trage concluzia că prin ea poemul lui Goethe a ajuns la ultima proprietară din Altona.

Două greutăţi avea Piper de învins în argumentaţia sa şi anume: faptul că Goethe în *Dichtung und Wahrheit* (I, 173.25, 176.9) mărturiseşte că a scris poemul în „poezie prosaică", şi apoi faptul că manuscrisul nu e scris de mâna lui Goethe. Cum procedează Piper? Susţine că Goethe a înţeles prin „poezie prosaică" un vers puţin avântat. Poetul ar fi scris deci poemul direct în alexandrini. In ce priveşte manuscrisul a fost scris de mâna lui Balthasar Iohann David Clauer, care locuia în casa lui Goethe şi se găsea oarecum subt tutela tatălui acestuia. Corecturile pe manuscris ar fi fost făcute de însăşi mâna tânărului poet. Piper trecând apoi la studiul poemului şi la o sumară diagnoză stilistică, mai găseşte şi o asemănare izbitoare între întâmplările din tinereţe ale lui Goethe şi acest poem.

Cea mai autorizată critică asupra întreprinderii lui Piper a scris-o Iulius Petersen, profesor de literatură germană la universitatea din Berlin [1]) Petersen într'o argumentaţie strânsă şi logică arată că dovezile şi argumentele lui Piper sunt lipsite de seriozitate. Din mărturisirile lui Goethe reiese că *Ioseph* n'a fost scris în versuri ci în proză. Poemul editat de Piper e scris în alexandrini, deseori greoi, iar părţile dialogate le numeşte Petersen texte de Oratoriu. Poeme religioase în versuri de felul lui *Ioseph* se scriu cu sutele în veacul al optsprezecilea. Petersen mai reproşează lui Piper că nu a dovedit că manuscrisul e scris de mâna lui Clauer. Cu simple presupuneri analogii şi juxtapuneri neîntemeiate nu se poate face critică şi istorie literară.

Petersen a comparat manuscrise autentice ale lui Clauer cu facsimilul lui Piper şi nu a găsit nici urmă de asemănare.

In ce priveşte poemul însuşi, Petersen crede că nici un cunoscător serios al lui Goethe nu-l va putea recunoaşte ca operă de tinereţe a acestuia, oricât se vor strădui unii să descopere frumuseţi ascunse.

De altfel în această direcţie s'a ocupat şi istoricul literar Harry Manic în foiţa literară a ziarului *Bund* (Berna), dovedind că nu există nici o asemănare între poemul editat de profesorul de gimnaziu Piper şi între celelalte opere de tinereţe ale lui Goethe.

Descoperirea lui Piper rămâne deci o neisbutită speculaţiune literară, care a făcut zgomot inutil şi ridicol.

---

1) Der Altonaer „*Joseph*" von Prof. Iulius Petersen. Sonderabdruck aus der Frankfurter Zeitung—Erstes Morgenblatt vom 21 November 1920.

ION SÂN GIORGIU

ÎNSEMNĂRI

Souvenirs entomologiques de I. H. Fabre. — Librăria Delagrave a scos o ediţie definitivă ilustrată a celebrelor amintiri entomologice asupra instinctului şi obiceiurilor insectelor. Fabre urmăria cu intuiţia sa ageră, viaţa intină a insectelor ca şi cum ar fi fost colonii de oameni. El a ştiut să ni-o reprezinte cu farmec, de aceea el devine poet, fără ca lirismul său să părăsiască realitatea. El ne face să asistăm la tragediile şi chiar comediile insectelor. Căci pe măsură ce pătrundem în viaţa Amenofilelor, Tumenelor, furnicelor descoperim lupte, fraternităţi şi colaborări ca între oameni. Tablouri mici, dinamice, abundă sub pana lui Fabre şi se citesc cu interes.

* * *

D-şoara Read care posedă jurnalul lui Barbey d'Aurevilly scrie *la revue mondiale*—s'a decis să încredinţeze manuscriptul unui editor. Jurnalul va apare în curând cu o prefaţă de Gustave Geffroy.

* * *

Comemorarea lui Baudelaire. — Le „Comédie Française" a avut loc în 8 Ianuarie comemorarea lui Baudelaire. A recitat *De Max: L'Horloge, Recueillement* şi *Réversibilité.* D. Silvain a citit o notiţă a lui Henri Bataille, publicată în Comoedia, din care reproducem începutul numai:

„Noi ştim bine, noi poeţii, că Baudelaire este piscul poeziei secolului IX-lea (piscul şi suma), dar—publicul o ştie mai puţin. Baudelaire are contra lui legenda blasfermatorului şi introducătorului nevrozei în sferele olimpiene ale Parnasului. Critici ca Brunetière s'au deshonorat tratându-l de Conrupător. El are contra lui aprecierile contemporanilor care, lăudându-l, n'au pătruns calitatea geniului său. Prefaţa grea, copioasă şi ininteligenta cu care Théophile Gautier a împovărat *„Les Fleurs du Mal"* este cea mai tristă mărturisire...

Atât...

* * *

Rectificare — In poezia *Reînviere* a d-lui C. Narli publicată în No. 40 s'a suprimat ultimul rând. Reproducem aci strofa finală:

Strigarea la atuncea fi-va lege,
Şi ceata de iloţi, cu toţi,
Flămânzi şi însetaţi o vor culege,
Ca pe un fagure de miere,
Din care vor sorbi prelung.

Comtesse MATHIEN DE NOAILLES

BIBLIOGRAFIE

S'a primit la redacţie dela *„Cartea Românească", pagini alese din scriitorii români,* bibliotecă periodică de popularizare, coprinzând până acum:

1) Vasile Alexandri:	*O primblare în munţi*			
2) Ion Creangă:	*Moş Nichifor Coţcarul*			
3) M. Eminescu:	*Poezii*			
4) I. Al. Brătescu-Voineşti:	*Violoncelul—Fariseu—Ispita*			
5) I. L. Caragiale:	*O făclie de paşte—La conac*			
6) V. Alexandri:	*Ostaşii noştri*			
7) M. Eminescu:	*Luceafărul—Călin*			
8) Petre Ispirescu:	*Ileana Sinzeana, Zâna*			
Alex. Pop.:	*Deshinarea în biserica românilor din Ardeal şi Ungaria 1697—1701*	Preţul Lei		7
I. C. Vissarion:	*Ber. Căciulă, povestiri*	„	„	18
Mihail Sadoveanu:	*O istorie de demult*	„	„	12
Mihail Totirescu:	*Codul legilor din anul 1920*	„	„	12

A APĂRUT DE:

E. Lovinescu

COMEDIA DRAGOSTEI

ROMAN

Lei 7.50

LULÙ

ROMAN

Lei 10

Editura ALCALAY, & Co.

Au apărut de colaboratorii Sburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

A APĂRUT DE:

E. LOVINESCU

CRITICE Vol. I: Impresionismul în critică, Eminescu, Caragiale, D. Anghel, St. O. Iosif, M. Sadoveanu, E. Lovinescu, Em. Gârleanu, Ion Minulescu, Elena Farago, I. Al. Brătescu-Voinești, Octavian Goga, C. Sandu Aldea, I. A. Bassarabescu, Contesa de Noailles etc.

Lei 8

CRITICE Vol. II: Pe drumurile Eladei, Matilde Seroo, Emile Faguet, Benvenuto Cellini, J—J. Weiss, Antonio Fogazzaro, M. Sadoveanu, D. Anghel, P. Cerna, Oct. Goga.

Lei 8

CRITICE Vol. III: Victor Eftimiu, Alex. Macedonski, M. Sorbul, Cinquantenarul romanului românesc, Oct. Goga, St. O. Iosif, Em. Gârleanu, D. Anghel, Coșbuc, Z. Bârsan, Vasile Alecsandri și antichitatea romană, Henry Bataille, Carlo Goldoni ect.

Lei 10

CRITICE Vol. IV: Revizuiri literare: Caragiale, T. Maiorescu, C. Dobrogeanu-Gherea, Al. Vlahuță, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Literatura „Sămănătorului", Poezia populară.

Lei 12

Sub tipar: CRITICE, Vol. V.

Editura ALCALAY

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

ANUL II 26 Februarie 1921 No. 42

Sburătorul

REVISTA LITERARĂ ŞI ARTISTICĂ

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4484

SUMARUL:

E. Lovinescu . . Alexandru Macedonski (II)
G. Rotică . . . . Pedeapsa lutului
I. Dragoslav . O farsă
Ion Sân Giorgiul. Cantilene
Alexandrina Scurtu Priveam cântând
Mihail Celarianu . Parcul mort

CRONICI:

Ion Sân Giorgiu: Literatura comparată
E. Lovinescu: In marginea lui „Iohn Gabriel Borkman".—BIBLIOGRAFIE

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORIOR

UN LEU

APARE SĂPTĂMÂNAL

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI
Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY & Co.

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunţan, Ludovic Dauş, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moşoiu, Constanţa Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narji, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Paşcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoş Protopopescu, I. Petrovici, Al Raliy, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Şirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ŞASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învăţători, preoţi şi studenţi
UN AN . . . LEI 40

PREŢUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găseşte de vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. şi la administraţia revistei.

Administraţia: Strada Sărindar No. 14
— BUCUREŞTI —

Manuscrisele, corespondenţa şi schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 42 26 FEBRUARIE 1921

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA
Director: E. LOVINESCU

ALEXANDRU MACEDONSKI

II

Şi după moartea poetului, critica rămâne încă discumpănită în faţa operii lui. In viaţă, ostilitatea generală se lovia de forţa latentă a unei admiraţii tenace. Putea fi critica unanimă în severitate (T. Maiorescu) sau în indiferenţă (cei mai mulţi); în jurul poetului se menţinea nu numai un cult ci şi o influenţă. I se putea contesta uneori calitatea; nu i se putea însă ignora continuitatea. Pe măsură ce opinia publică se îndârjia în ostilitate sau nepăsare, admiraţia câtorva devenia şi mai excesivă. Poezia lui Macedonski nu este însă ermetică; n'are nici unul din caracterele esoterismului pentru a justifica o iniţiare. Ea reprezintă un impresionism de o valoare poetică îndoelnică dar uşor inteligibilă; nu are un ritual deosebit şi nu se adresează unei sensibilităţi speciale. Ignorând cele mai adese emoţia, se sprijine numai pe senzaţie. Nu răscoleşte deci arcanele sufletului; se opreşte în domeniul sensibilităţii comune... Contradicţia dintre opinia publică şi opinia unei pagode este deci un punct de controversă literară, pe care nu l'a rezolvat nici moartea poetului. Procesul e deschis. Fără să fi venit încă momentul unei revizuiri definitive, criticul ar voi poate bucuros să aplice capătul lecuitor al lăncii lui Achile. E firesc să simtă nevoia reparaţiilor postume. Intre un poet ce se afirmă cu o nobilă continuitate timp de atâtea decenii şi o opinie publică amorfă, incompetentă şi lesne influenţabilă, preferinţa criticului e indicată. Gestul reparator nu e atras de forţa iresistibilă a aventurii ci a unui idealism consolator. Gestul rămâne însă abia schiţat; dorinţii legitime de reparaţie îi urmează nu numai o rezervă ci şi o stupefacţie. Rezerva i-o comandă contactul prelung şi imparţial cu opera poetului; stupefacţia se deşteaptă în faţa opiniilor violent contradictorii. Opera lui Macedonski nu e prea abruptă pentru a justifica antinomii principiale. Neînţelegerea rămâne încă o enigmă.

* * *

Dacă unui poet adevărat îi cerem o emoţie, iar unui mare poet îi cerem şi un suflet organic, o concepţie şi o

atitudine hotărâtă, într'un cuvânt o filozofie, Macedonski n'a fost, cu siguranță, un mare poet și s'ar ridica chiar îndoeli și asupra calității lui poetice privită numai în esența ei. O operă poetică e o cristalizare sufletească în jurul unei axe stabile. Pe axa unui pesimism fundamental, se grupează întreaga poezie a lui Eminescu, considerată sub toate aspectele ei, în poezia de dragoste sau filozofică, în satire ca și în poeziile inspirate de natură; în jurul unui erotism idilic și optimist se poate grupa întreaga poezie a lui Coșbuc. Indărătul operei lui Macedonski nu găsim o unitate fecundă, un sentiment generator sau numai un simplu focar radiator; poezia lui nu e cristalizată și organică; o simți mobilă și inconsistentă. Optimist și plin de elan spre pacea sublimă a naturii, în cea mai frumoasă creație a lui *(Noaptea de Mai)*, el devine mărunt pesimist, mărunt nemulțumit și amar în cele mai multe încercări versificate. Sufletul lui nu împrăștie o lumină puternică și uniformă asupra lucrurilor; se schimbă după moment; optimismul inițial se disolvă în notațiuni contradictorii, ne susținute de un accent robust. Nu numai nu posedă lumea, reducând-o la propria lui substanță, dar nu se lasă a fi posedat de ea. Cu excepția a câtor-va poezii, asupra cărora vom reveni, nimic nu a sguduit sufletul impasibil al poetului; nici unul din marele spectacole ale naturii, nici unul din marele momente ale vieții nu l'au emoționat. Macedonski prezintă cazul rar al unui poet liric ce n'a cântat amorul și n'a cunoscut, aproape, nici un fel de pasiune. A trăit fără extaze și fără nedumeriri; n'a atins nici misticismul, nici tragedia problemii ultime. Ignorând femeia, pe Dumnezeu, moartea, și, cu mici excepțiuni, natura însăși, poezia lui Macedonski ignorează temele fundamentale ale unei adevărate poezii; îi lipsesc filoanele de largă inspirație ce alimentează nu numai lirismul ci și simpla emotivitate a unui om sensibil. Privată de agentul fecund al emoției în fața problemelor vieții și ale morții, poezia lui Macedonski trebuia să se scoboare la modulații minore. Emoția e înlocuită prin sensația instabilă; poezia e redusă la un fel de impresionism de o incontestabilă valoare artistică, dar de o mediocră valoare poetică. Tocmai prin această calitate pur sensațională, poezia lui Macedonski ia un caracter de modernism. Pentru spiritele analitice, ar putea fi una din cauzele succesului lui. Intr'o epocă târzie de insuficiență lirică, în care izvoarele de emotivitate și de expansiune s'au împuținat, era firesc să se producă o poezie limitată la sensație sau cel mult la un proces intelectual. Trăim în epoca intelectualizării poeziei. Fără a fi ajuns la o intelectualizare francă, poezia lui Macedonski rămâne mai mult la sensație. Insuficiența ei emotivă i-a făcut poate succesul;—îi va fi însă și principiul disolvant.

E. LOVINESCU

Pedeapsa lutului

Mi-e inima bolnavă de-o boală ce nu are
In cărțile 'nțelepte nici nume și nici leac,
Mi-e inima bolnavă de-o boală grea de care,
In loc să se păzească, puternic se agață:
Mi-e inima bolnavă de netrăită viață,
De doruri năbușite ce 'n ea flămânde zac.

Spre cer râvnind odată, ușoară și curată
Ca floarea ce visează pe creanga de cais,
Spre tina cu păcate azi grea de pofte cată
Cu buze viciate, și, batjocoritoare,
Își râde de trecutu-i când pură ca o floare
Își învelia dorința în raza unui vis.

Viața-mi risipită pe 'nalte căi albastre
In năzuințl hrănite cu fărmituri de cer:
Atâtea nopți țesute în lungi visări sihastre,
Cu pulbere de stele și cu palori de lună,
Atâtea nopți pierdute acuma se răzbună:
Atâția ani deodată a fi trăiți se cer.

Din noptile pierdute în contemplări deșerte
I-aud strigând pedeapsa ce nu vor să mi-o erte,
I-aud strigându-mi vârsta cu glas flămând de lut,
Și inima atuncea cu mii de guri deschise
Deodat'ar vrea să soarbă tot ce disprețuise...
Nu-i tină să nu-mi pară atunci un raiu pierdut.

Mi-e inima bolnavă și simțurile toate
Cu fiecare clipă mai bolnave rămân.
Și team'având că anii n'o să le ajungă poate
Să deie bolii 'ntregul tribut pe care'l cere,
Tot mai adânc în boală se'mplântă cu putere...
Măt pedepsește lutul ce nu l-am vrut stăpân.

G. ROTICĂ

O FARSĂ

— DIN POLIȚIA DE ODINIOARĂ —

Plecaseră Conservatorii după vre-o doi ani și jumătate de regim și veniseră iarăși liberalii. Făcând prea multe neajunsuri cetățenilor liberali, comisarul secției 54, Ghiță Gogoașe, își predă chiar în ora căderei regimului secția cu proces-Verbal sub-comisarului cl I, Bucșan, și epistaților nea Stănilă și moș Eftimie. Și o și plecă pe dindos, căci dacă ar fi dat pe dinfață se și lovea nas în nas cu nea Niță Apostolel, omul liberalilor și cu o droaie de cetățeni veniți anume să puie stăpânire pe ordinea publică din circumscripție și să cotonogească pe nea Ghiță, pentru desele lui procese verbale de contravenți și închideri de localuri.

— Unde-i? Unde-i, *pozovenchiu*, strigă neica Tănase Ifrim, măcelarul str. Marginei, ascuțindu-și cuțitul pe cureaua atârnată de mijlocul d-sale cât un cerc de butoi.

— Il mănânc, striga fonfăit Andrei Gogârnă, cârciumarul din str. Romană, colț cu str. Icoanei, trântind bastonul lui, gros, de masă.

Abia îi liniștiră Bucșan, sub-comisarul și cu epistații, spunându-le că fostul sbir a plecat de mult.

Cu ăștia nu aveau nimic cetățenii, căci erau vechi în slujbă și se purtaseră bine în totdeauna cu ei și apoi, măcar unul din epistați trebuia să rămâie de zestre noului regim, pentru a preda secția.

De cum plecă d. Ghiță Gogoașă, se și așeză la biurou nea Niță, pentru a nu știu câtea oară comisar al secției 54.

Inverșunat fusese Gogoașă în timpul domniei lui la secția 54 cu cetățenii liberali, dar după doi ani de opoziție nea Niță era prăpădu pământului.

Cea dintâi grijă a lui era să-și ia leafa; apoi se așeză pe slujbă cercetând: care liberal în cei patru ani s'a dat cu albii, care negustor coservator ține noaptea deschis peste ora „*reglementară*", care cetățean a votat cu albii la fostele alegeri, câte și mai câte mofturi. Toate lămuririle erau date de epistalul rămas.

Altfel de poliție făcea nu făcea nea Niță, dar ca stâlp al partidului era strașnic: Vai de albi! D'apoi la alegeri, Doamne, cum mai mânuia bastonul lui cel gros la Tunari. Seara, numai ce-l vedeau cu jobenul pe ceafă, cu fruntea asudată, intrând triumfător în biroul epistaților.

— Ce mai este pe aici?

I se făcea raportul.

— Uf! exclama nea Niță, puindu-și bastonul subțioară spre a-și șterge fruntea cu batista. Insfârșit, am scăpat... Bre, bre, bre, ce trudă!..

Apoi tace spre a fi auzit mai bine de slujbași.

— „Ştiţi că am eşit!.. Da avurăm şi de furcă, breee... Dar au eşit, au eşit ai noştri... Avem majoritate, majoritate zdrobitoare... Suntem călare pe situaţie. Se putea?..

In secţie trăia bine cu toţi, căci slujbaşii se cam fereau de a intra în vorbă cu cei bănuiţi. Avea însă mare necaz pe epistatul Stănilă care nu făcea politică. Ca om cu casă, cu copii îşi vedea de treabă, bând şi cu albii şi cu roşii. Nea Nită l-ar fi zburat de n'ar fi avut de cumătru pe d. Costică Belian, şeful secţiei 53, liberal şi el dar cumătru şi cu Nea Stănilă.

Când erau albii la putere şi-i năştea nevasta un copil, Nea Stănilă căuta să i-l boteze un conservator; când erau roşii, căută un liberal. Având cumetri în toate partidele, stătea bine.

Nea Niţă s-ar fi făcut punte totuşi să-l sboare, dar epistatul avea 20 de ani de slujbă: cunoştea pe toţi cei certaţi cu legea, ştia toate coturile pungaşilor, şi unde erau jocuri de cărţi şi de noroc, şi îţi ghicea spargerea şi furtul cel mai neghicit. Când venea după 4 ani de opoziţie şi de post, Nea Niţă nu ştia nimic de cele ce se petrecuse în secţia lui. Numai Stănilă şi moş Eftime, epistatul, îl punea în curent de tot rostul circumscripţiei. Era, de altfel, cinstit nea Stănilă; când îi da cineva însă o para nu zicea „*ba*“, că cu 90 de lei pe lună nu se putea să fii floare în gavanos sau icoana de închinat.

Şi poate nici asta nu l'ar fi supărat pe nea Niţă, *dar* cu cunoştinţele lui, Stănilă îi cam mânca din praznic. Se ducea prin coturile lui şi îi lua arvuna învârtelei pe care o făcea Şeful ori pe care o mirosea el.

Intr'o zi de iarnă, cam uscată, dar geroasă şi cu puţintel vânt înţepător, Stănilă veni cam beat cu vreo treizeci de lei noi nouţi de argint, bătuţi pe muche.

Fusese pe la nişte lucrători de la fabrica de cărămidă „Tonola“, luându-le parale să le facă nişte hârtii de bună petrecere sau nişte acte de identitate, şi mai băuse pe la nişte negustori conservatori. Acum i se părea lui că e în nouri de fericire.

Când iată-l şi pe nea Niţă că intra cu jobenul în cap, cu nedespărţitul baston în mână. Se uita la nea Stănilă, şi nu se uita zicând celuilalt epistat:

— „Vezi, măi Eftime, că eu mă mai duc niţeluş pe ici, aşaa, prinprejur şi face cu bastonul că are so apuce pe Strada Saul, are să dea pe Tei, are s'o dea pe şosea şi urmă: „Că am auzit că ţiganii de pe Tei îşi fac de cap cu „uite popa“.. şi cu „Grantu.“

Deşi nu-i vorbea lui, Stănilă sări.

— Apoi dom comisar şi oamenii îs vinovaţi: Astăzi dimineaţă dau pe şosea: acolo o droaie de ţigani cu uite popa, şi nişte ţărani.

Ţiganii, cum m-au văzut, au tulit-o şi le-am spus oamenilor:

— Bre nu vă potriviţi, că are să vă înşele.

— Dar unul cu nădragi largi şi cu cojocul şi o căciulă cât o baniţă,—se vede că îl făcuseră ţiganii să câştige ceva—să şi răţoi: „Da cine are nevole cu banii altuia?“

— Bine, i-am spus. Să nu miorlăi. Când m-am întors, unul din ei se plânse că l-au pungăşit ţiganii cu 300 de lei ce-i luase pe nişte boi de la obor...

Dar nea Niţă parcă mai nu băgase în seamă ce zisese Stănilă ci, scobindu-se în nas, răspunse:

— Lasă asta... jandarm! jandarm! Apoi către nea Eftime:—Şi aşa, Eftime, eu mă duc şi dacă întreabă cineva de mine, vezi că sunt la Naie... la Dumitrescu pe Răsuri. Ştii tu; Naie a nostru... cât priveşte despre ţigani, dau eu acuşi cu crucea peste ei.

In adevăr, când răzbea Nea Niţă prin ţigani cu bastonul lui cel gros, vai şi amar de pielea lor:

Hăt spre noapte, s'a înturnat nea Niţă; cam beat şi mânios Dunăre.

In secţie era întuneric; focul duduia în soba de tablă jucându-şi pânza îngustă de flacără, eşită prin gaura portiţei, pe perete. Singura lumină ce o da camerei era felinarul cu gaz aerian de pe trotuarul deafară, dar o lumină aşa de înserare şi în toată canţeleria nimene de cât nea Stănilă, decurând sosit, descălţat de ghete şi de ciorapi, se odihnea pe pat în bătaia luminei ce venea liniştit pe borticica portiţei şi-şi fuma comercială de cinciparale adusă de la Olangiu de peste drum de sergentul secţiei.

Stănilă ştia că făcuse pontul comisarului cu lucrătorii de la Tonola. Niţă se mai dusese apoi pe la Naie Dumitrescu cârciumarul liberal, tocmai de peste drum de cârciumarul conservator la care cinstise Stănilă cu alţi conservatori. Nae îi şi spusese că Stănilă e „un trădător şi un spion de al albilor".

— Stănilă! Stănilă! strigă el, bătând odată cu bastonul în podele.

— Poftim!

— Stănilă, aşa, aşa Stănilă, tu eşti mare, tu eşti tare. De-acum te-ai duş uite, te-ai duus..

Şi şeful, abea sprijinindu-se pe picioare de treaz, îşi netezi palmele una de alta, ca şi cum totul ar fi sfârşit. Dar lui Stănilă nici nu-i păsa, ci-şi fuma ţigarea tihnit, scoţând nişte rotocoale că parcă gura lui era burlanul ce da prin geam afară, pe care eşea fumul de la sobă.

Asta îl desnădăjduia pe nea Niţă şi îl făcu să se smârcâie în întuneric şi să tuşească înecat. Totuşi, nădăjduind să-l facă pe epistat să vorbească, după câte-va clipe de mocoşeală, grăi iar dar mai apăsat:

— Aşa Stănilă, tu eşti tare, tu eşti mare. Aşşaa, bun!.. Aşa am să-i spun Inspectorului, d-nu Mişu: Stănilă e mare...

In clipa asta, când mai vru să urmeze că Stănilă e şi tare, uşa de la sală se deschide cu sgomot şi o matahală intră pe uşă, zicând:

— Niţă, bre Niţă, haida bre!.. De când te aştept afară mia degerat inima în mine.

— Da, stai, bre Ionescule. Stai bre Petrache, stăi niţeluş răpunse şefu: Stai...

Ştii ce? Ia ascultă: Stănilă e tare şi mare.

— Da haida bre, îi zise namila, haida, lasă omul în pace. Ce n-ai altceva de lucru?

— Nu, bre, stai: Stănilă e tare...

La asta numai se aude clopoţelul telefonului, nu de mult aşezat şi prin secţiile poliţieneşti.

Stănilă vrea să sară.

— Nu, zise şeful păşind, clătinânduse până la perete; nu, eu Eu.. care. Vorba i se şi înecă în un sughiţ scos ca şi o părere de rău: „Ei drăcia dracului eu vorbesc, şi iar sughiţă: „Ei drăcia dracului, urmă el, necăjit: Ce-i asta bre de sughiţ?

— Alo? Alo... Alooo? Şi scapă receptorul: Ei drăcia dracului ce-i în astăseară? Alo!.. Alooo!..

— Cine-i acolo, îi fu răspunsul.

— Secţia 54.

— Da, aicea e 53.

— A, tu eşti Costică?—întrebă Şefu cu glas miorlăitor.

— Eu, dar d-ta?

— Eu, Niţă...

— Tu eşti Niţă?

— Eu,—ce mai faci Costică?

— Bine.

— Apostoleţ, eu mă duc, îi tăia vorba Ionescu din întuneric, unde se legăna ca o salcie.

— Da stai bre, îi răspunse nea Niţă, cu receptorul la ureche, să bem câte o ţuică, icea la nea Stan Rusescu, mai stai numai niţeluş...

Apoi către cel ce-l chemase la telefon:

— Costică!

— Ce-i bre, îl întrebă Costică abia ţinându-şi râsu.

— La ce m-ai chemat?

— Te calcă inspectorul!

— Ei şi? Să vie sănătos...

Şi iar scăpa receptorul; ceea ce îl făcu să sbucnească.

— Fir-ar al dracului.. Fir-ar al dracului de treabă!..

— Măi dragă Niţă, haida bre!.. Lasă în colo—sfârşeşte odată...

— Stai să-i spun lui Costică ceva.. Stănilă e mare...

Alo! Alo! Secţia 53. Alo. Secţia 53. Ei drăcia dracului, a închis şi aveam să-i spun.

— Ci las dracului bre că mă duc.

— Nu! Alo! Alo! Centrala?..

— Alo? Ce pofteşti îl întrebă un glas de femeie.

— Domnişoară, daţi poliţia!

— Alo! Alo!.. Poliţia! Alooo!.. A...

— Da!—îi fu răspunsul ce doriţi.

— Daţi secţia 53.

— Potim!

— Aici e secţia 53! Acolo e Costică?

— Aici, domnule Comisar.

— Ptiu, fir-ar al dracului, că mult am muncit: Spune-i să vie niţeţuş...

— Ce vrei, Niţă? îi fu de îndată răspunsul.

— Costică! Costică, tu eşti bine cu inspectorul, cu Mişu. Spune-i aşa că Stănilă e tare şi mare:

— Da, hai bre, îl întrerupse Ionescu din întuneric, scos din răbdări.

— Mai stai bre niţeluş! Stăi bre un minut:—Costică! Costică!.. A închis.

LICEUL GEORGHE LAZĂR SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Şi cu vorba asta şi scăpă un sughiţ înecat.

— Ei drăcia dracului, făcu el, acum şi sughiţ. Ştii bre, parcă-i afurisit; dacă aş fi beat nu mi-ar fi ciudă. Aşa, Stănilă, de acum te-ai dus... te-ai dus... Tu eşti tare, tu eşti mare.

— Ei, frate, vino odată, îl apucă Ionescu necăjit din umbră Haide la Nicolaie.. Peste drum la Olangiu..

— Două mititele, adaose Ionescu, că ştii,—dacă mai refuzi, mai bine trage-mi două palme...

La asta, comisarul învoitor apăsă pe butonul soneriei de la masa sub comisarului cl. I. Pe dată se ivi pe uşă sergentul Stan Pătlăgea, cu nasul turtit ca o pătlăgea roşie şi arămie ca o căldare, cu mâna la tesac, şi cu ceealaltă la cozorocul capelei şi grăi:

— „Trăiţi, don comisar!"

— Măi, Stane, vezi, tu, dacă mă chiamă cineva la telefon, spune-i că sunt în casă... Şi tu mă chiamă de vis-a-vis de ici... nu,.. de la ăsta, de la Stan Rusescu... Eu, făcu nea Niţă împotrivindu-se, eu la hoţu de Olangiu nu mă duc. La Olangii eu nu mă duc... Conservatorii bre, Conservatorii îs de speriat... Măi, m-au îngrozit hoţii ăştia... Cum zice şi naşu-meu, care e colo, ştii tu la regie: Bre cu ăştia nu mai e de trăit...

— Ei haide şi la Stan Rusescu, îi dă Ionescu.

Dar când să iasă: numai ce se auzi un uruit de trăsură grea.

Stănilă sări fript şi, repede, îşi trase cismele, trecu pe sală în verandă, luă lampa de pe masa unde erau condicile de revizie a agenţilor şi comandanţilor de vardişti şi o puse pe biuroul comisarului.

Pe uşa cea din faţă se ivi un domn într'o blană mare de animal cenuşiu cu un guler ca o ureche de elefant ce-i acoperea capul cu o palmă mai sus de căciuliţa de şder ce o purta în cap; doar vârful nasului şi ochii i se vedeau şi omul îmblănit intră în biuroul şefului. Aice era condica de inspecţie a comisarului şi epistaţilor prin *„raion"* şi aceea de revizie a inspectorilor de poliţie.

Cum intră, se aşeză la biurou şi făcu lampa mică.

— „Bogdaprostea măsei, şopti comisarul; n'am parte să beau măcar o ţuiculiţă, şi grăi lui Ionescu..." Bre, Petrache, până a trece inspectorul, aşteaptă-mă numai niţeluş la Rusescu şi păşi bombănind peste sală: „Ei drăcia dracului!.. Şi căută să se ţie bine.

Dar omul cu blana stătea de lemn pe scaun.

— Iertaţi, domnule inspector, zise nea Niţă, tresărind la vederea blanei, după care recunoscu că îmblănitul e chiar inspectorul culoarei locale, „domnu Mişu":... „Acuma vin şi eu din revizie: am fost pe aici niţeluş aşa—şi arăta cu degetul, că a luat-o pe lângă secţie,—pe strada Saul—pe Teilor, şi urmă: „pe şosea, am luat-o pe Tunari...

— „Bine, bine, zise inspectorul, am auzit că eşti cam aspru, superi oamenii de serviciu, te certi cu ei de la spagă.

— Ferească D-zeu, domnule inspector, dacă Stănilă. Stănilă e tare...

— Destul, îi taie vorba omul cu blană şi se ridică şi dădu să iasă

— Da, pentru numele lui D-zeu, prinse a se scânci nea Niţă, domnule Inspector, domnule inspector, am casă.., sunt familist.., Stănilă! Stănilă! Unde eşti Stănilă, strigă el ca trezit din băutură.

Când, iată-l şi pe nea Stănilă în uşa biroului. Somnoros, frecându-se la ochi, se ivi ploconindu-se cu un „salut, domnule inspector?.."

— Spune-i Stănilă! Spune pe cine am supărat eu din cănţelerie?.. Vă zic eu vouă bre un cuvânt? Nu vă sunt eu, ca părinte, ca fratele vostru? zise el scâncitor.

Stănilă vru să răspundă, dar de odată se opri mirat căci pe când nea Niţă era cu faţa spre epistat, un cap rotund, cu o guşe rasă albă ca de purcel de pus la tavă se ivi din blană şi se ascunse iar. Stănilă ar fi ţipat dacă blana nu i-ar fi făcut semn să tacă. Şi omul cu şubă grăi apăsat şi răguşit:

— „Să vii mâne la inspectorat, la raport!.. Şi ridicându-se îşi mai saltă gulerul în sus şi ieşi lăsând îngălbenit pe nea Niţă, care acum par'că se trezise de-a bineleа.

Şi pe când în depărtare se pierdea uruitul din ce în ce mai surd al roatelor trăsurei, Comisarul se uita la Stănilă, care mai nu pufnea de râs; însă după câteva clipe de reculegere:

— Ce-i asta, Stănilă?—Tu nu zici nimic? Parcă îţi vine a râde.

Dar nea Stănilă îşi puse mâinele în buzunarul pantalonilor şi se întoarse filozofic şi, păşind peste sală în canţeleria epistaţilor, se pierdu în întunericul odăei luminate doar de focul din sobă.

Nea Niţă se uită după el şi sbucni:

— Mi-o făcuşi, Stănilă... Tu eşti tare, tu eşti mare... Vom vedea, Vom vedea, Stănilă—hâp! sughiţă din nou.

Repede făcu lampa mare spre a se uita la condica de inspecţie:

— Nimic, făcu el, mirat! Ce e asta, Stănilă?.. Stănilă, n'auzi.

— la te uită bre, zise el ciudos dar şi luminat, când se arătă şi epistatul în uşă, condica goală. Unde a scris!.. Măi poate a scris pe undeva... Şi răsfoi condica:—„Nimic bre! Ce fel de inspecţie e asta?

Când numai ce se auzi un nou uruit de trăsură.

Nea Niţă îngălbeni: Şi zise. «Oare mi s-o fi întunând? Uite mă că a stat aici! hâp!.. Şi nu isprăvi bine vorba când intră pe sala aceiaşi şubă cu gulerul în sus. De data asta acoperind o pălărie gambetă neagră. Şuba se scutură, gulerul se dădu în jos, se deschise la piept şi spre marea mirare a Comisarului, se văzu în faţă cu domnu Inspector Otolescu, de la coloarea de negru, de serviciu în seara ceea.

Omul dădu bună seara, dădu mâna cu comisarul, care parcă se mai încălzi ca de o nădejde şi zise: Astă seară sunt eu de serviciu—Mişu e cam bolnav,—a răcit.

— D nu Mişu a fost; acum a eşit de aici.

— De aici, apoi era prăpădit în pat de bolnav. Când m'am dus eu mai adineoară; îi punea pahare—lipitori.

— Acum, a eşit de-aici şi nici nu l-am văzut bine la faţă aşa era de îmbodolit.

— Nici condica n-a iscălit:

— Curios! Şi i-am spus să nu iasă din casă! şi i-a spus şi doctorul. Curios om!.. Adă condica... Ce mai e pe aici?

— Ce să mai fie—cum spun—a venit d-nu inspector Mişu, cam supărat; a zis că eu fac şi direg, că supăr funcţionarii,—lumea... Şi iacă

întrebaţi pe Stănilă să vă spuie ce fel de om sunt eu. Cum mă port ca cu un frate, nu ca şef.

— Curios! Să ştii că frigurile l-au scos din casă şi în fierbinţeala lor, ţi-a făcut scena asta... Curios, el care vorbea aşa de bine de D-ta la dă condica: şi după ce comisarul îi mai dădu unele rapoarte despre ţiganii de pe şosea, care pradă pe naivi cu *„grantu"* şi cu „uite popa"... d-nul Otolescu scrise în condică, apoi se ridică şi, dând mâna cu comisarul, se pierdu spre uşă, lăsând în urmă-i acelaş sgomot de trăsură ce se îndepărtă ca şi a acelei dintâi cu deosebire că lăsă pe nea Niţă cu o înfăţişare şi o inimă mai bună, şi cu o notă în condică din cele mai lăudăroase la adresa comisarului şi a liniştei din circomscripţie.

A doua zi, toată comisărimea din capitală ştia de festa jucată lui nea Niţă, nu ştiu de cine, de oarece nici domnu Mişu nu ieşise din pricina boalei din casă, nici blana cu care făcea inspecţie nu-i pierise din cui; decât atâta că la poliţie erau câte-va şubi la fel, cu care inspectorii şi comisarii delegaţi făceau iarna inspecţie, şi că una din ele ci-că a pierit şi venit iar în seara ceea adusă iar nu ştiu de cine.

Singur Stănilă ştia că acela care îi făcuse figura lui nea Niţă era chiar cumătrul lui, don Costică dela secţia 53, căruia Stănilă de cu vreme i se jeluise că nea Niţă îl prigoneşte pentru toate mofturile.

Şi nea Stănilă a murit şi nu a spus nimănui cine a fost persoana, decât că din ziua aceia nea Niţă i-a dat pace să facă ce-a vrea, căci cu toată încredinţarea dată de d-nu Mişu că nu a fost el, totuşi a rămas convins că a fost o altă persoană sus pusă dela Poliţie, care a luat blana şi a dat o raită pe la secţia lui, anume să-şi apere ocrotitul său nea Stănilă.

I. DRAGOSLAV

CANTILENE

I

Pe cărare printre tei de-aramă
Ce presoară galbene medalii,
Noi păşim alături şi mi-e teamă
De chemarea mlădioasei talii.

Te sărută vântul uşurel,
Aurul din frunze şi din soare,
Râul te îmbrăţişă şi el,
Gura mea de doruri vii mă doare.

Tu te uiți la turnurile roșii
Ce străpung albastrul de cristal,
Eu mă uit cum de subt acul broșii
Saltă pieptul umed ca un val.

Și vorbind de cer, de flori și ape
Tu nu simți cum demonul din mine
Tremură și-i lacom să s'adape
Din risipa formelor divine.

II

Sufletul meu e 'ncărcat cu roade
Ca un piersec care arde 'n soare...
Pentru tine rodul tânăr cade
Insă tu de ce-l calci în picioare ?

Uite, vin cu amândouă mâni
Să-ți aduc comori și bucurii,
Tot ce-am strâns de luni și săptămîni
Ți aduc să-ți fie jucării.

Ți le las, pe toate ți le las
Patime și dor și desmierdări —
Cerșetor prin tine am rămas,
Cerșetor la cruce de cărări.

Sterge-ți însă lacrima din gene,
Joacă-te cu darurile mele,
Strânge-le la pieptul tău alene,
Că e toată viața mea în ele

ION SÂN-GIORGIU

Priveam cântând

Priveam cântând... în jurul meu viața
Își aruncase haina răpitoare
De cer, de nori, de glie, de izvoare
Pe visul meu și, arătându-și fața,

Imi spuse vesel: vezi, sunt dimineața
Cu tot ce poate să te înfioare,
Cu râvnă, doruri, cu lumină, soare,
Cu zări ce-alungă 'n depărtare ceața...

...Și sunt a ta... încrede-te în mine,
Imi simte brațul: oare nu e tare?
— De câte ori te-a legănat pe tine!—

Iar sânu-mi: nesfârșita-i palpitare
Invie clipa care, mândră, vine
Să-ți dăruiască înc'o sărutare...

ALEXANDRINA SCURTU

Parcul mort

Hlamidele înserării se lăsau;
Havuzul gol, copacii goi, învinși,
Foi roșii peste brazde coborau,
Arzînd acolo jos, cărbuni aprinși.

Sub ceață flori de toamnă sîngerau
Pe brazde ca'ntr'un negru cimitir,
Părînd, sub încețatul coviltir,
Cadelnițe, ce parcă fumegau.

Tot parcul se 'ngropase, ca un mort,
Sub valuri de tămâe și de flori,
In brazde 'nsîngerate de culori.

Tot parcul se 'ngropase, ca un mort,
Pe-a cărui groapă arborii ședeau,
Cu ramurile frînte și plîngeau.

MIHAIL CELARIANU

Literatura comparată

La Paris a apărut primul număr din revista de literatură comparată de subt direcţia cunoscutului istoric literar Fernand Baldensperger. E, desigur, acum după războiu mai mult decât un eveniment literar, e unul moral. Căci revista va strânge în jurul directorului ei pe toţi criticii şi istoricii literari francezi şi străini, care se dedică studiului legăturilor literare şi culturale dintre diferitele popoare. Studiind schimbul de idei literare dintre un popor şi altul, revista aceasta va ajuta pe deoparte la reîntronarea obiectivităţii ştiinţifice în studiile de literatură comparată, pe de alta va contribui la înfrăţirea culturală a naţiunilor, înfrăţire sdruncinată de războiu.

Articolul-program al lui Baldensperger se ocupă cu obiectul şi termenul literaturii comparate. Era absolut necesar să se clarifice obiectul şi termenul acestei moderne ştiinţe literare, cu atât mai mult cu cât critica literaturilor comparate a ajuns în timpul din urmă un factor de modă şi snobism literar.

Baldensperger face mai întâiu istoricul termenului şi recunoaşte cu drept cuvânt că expresia „literatură comparată" nu corespunde noţiunei exacte a obiectului şi că termenul german «istorie comparată a literaturilor» e mai propriu. Totuşi fiindcă Sainte-Beuve a numit acest fel de critică, literatură comparată: termenul s'a încetăţenit în terminologia literară franceză, de unde l'au primit şi alte naţiuni, de pildă Românii.

In veacul al 18-lea, când critica comparată îşi are începutul, primii care se încearcă în acest fel de critică literară se mulţumesc cu simple comparaţii şi analogii. Literatura comparată consta atunci mai mult dintr'o simplă juxtapoziţie. Abia pe la 1830 se caută a se cerceta *legătura* între marile epoci literare. Aşa lucrează Villemain în „tabloul veacului al 18-lea" cercetând influenţa literaturii engleze la francezi şi aşa lucrează Hermann Hettner, care cercetează alături literaturile franceză, engleză şi germană în veacul al 18-lea. Dar şi aceste studii erau prea doctrinare. Ele porneau totdeauna dela un punct de vedere preconceput şi erau în mare parte sinteze şi generalităţi. Georg Brandes, E. Rod, Virgil Rossel şi alţii caută să descopere un fel de cosmopolitism literar. In această privinţă lucrarea minuţios alcătuită a lui J. Texte „Jean Jacques Rousseau et le cosmopolitisme littéraire" poate fi privită ca o pildă neîntrecută. Progresul mare şi precis îl fac Gaston Paris şi Georg Brandes. Cel dintâi încearcă să reducă la elementele lor simple şi tradiţionale diversele teme, pe care se desvoltă literaturile; cel de al doilea în importanta sa lucrare asupra veacului al 19-lea indică diversele curente mari cari străbat grupurile naţionale. In această din urmă direcţie se lucrează azi mult în Germania după exemplul dat de Erich Schmidt în studiul său „*Richardson, Rousseau und Goethe*". Acestui fel de cercetări s'a dedat în Franţa Brunetière care nu recunoaşte o literatură europeană decât în acest sens.

SIBIIU

Cu toată intensificarea acestor studii, Baldensperger crede că s'a ajuns la un punct mort. Greşeala e că manualele de literatură comparată (F. Loliée, Mazzoni, Samtsbury, Engel etc) „operează cu rezultate aparente nu cu factori adevăraţi" Nu numai legăturile între marile opere literare, nu numai un simplu studiu evolutiv al genurilor pot forma azi obiectul literaturii comparate, dar şi diversele „puncte de vedere, diversele feluri de public, *subiectul* şi *obiectul* luate împreună". Intreaga masă a creaţiunilor care azi nu se mai cetesc dar care au avut o oarecare însemnătate în epoca în care au apărut, trebue supusă unei cercetări minuţioase.

Literatura comparată nu va mai primi deci reputaţiile literare aşa cum au fost transmise de epocile lor, ci le va studia şi controla în formaţia şi evoluţia lor lentă. Literatura comparată va ajunge astfel un „nou humanism", un fel de „arbitraj" între diversele culturi.

La această istorie şi la aceste consideraţiuni principiale se reduce articolul lui Baldensperger. Ar fi fost interesant să ştim mijloacele cu care Baldensperger vrea să lucreze, metoda detaliată ce va întrebuinţa criticul. Aşa cum o concepe Baldensperger, literatura comparată rămâne o doctrină şi o formulă, căreia îi lipsesc criteriile ştiinţifice.

In Germania, unde nu există ca în Franţa catedre de literatură comparată, critica comparată e practicată azi în toate cercetările literare şi în toate seminarile universitare. Atât critica psihologică cât şi cea filologică dau cea mai mare importanţă cercetărilor de literatură comparată. Critica psihologică, care pare să fi terminat cu studiul cronologic evolutiv al diverselor epoci literare, se ocupă azi cu predilecţie cu studiul influenţelor străine în literatura germană. Majoritatea tezelor de doctorat tratează asemenea subiecte. Profesorii de literatură se străduiesc cu găsirea criteriilor, după care cercetătorii să-şi puie în aplicare planurile.

Până acum nu s'a ajuns încă la nici un rezultat definitiv. Se cunoaşte obiectul literaturii comparate, s'au stabilit anumite norme şi principii generale, nu s'au precizat însă *criteriile* precum o dovedeşte şi ultimul studiu al lui Baldensperger.

ION SÂN GIORGIU

*) *Revue de Littérature comparée* dirigée par F. Baldensperger et P. Hazard I Année No. 1, Paris Librairie Champion.

IN CURÂND VA APARE

CRITICE

Vol. V.

Editura ALCALAY

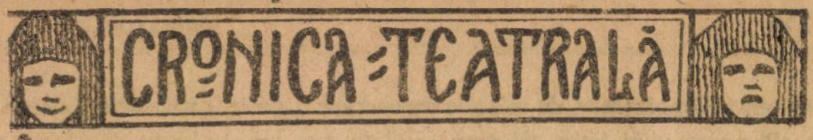

In marginea lui „John Gabriel Borkman"

John Gabriel Borkman are un vechiu prieten: pe Wilhelm Foldal... In singurătatea dezastrului său, numai Foldal i-a mai rămas credincios: numai el mai urcă scările odăei de sus, prin care răsună sinistru paşii bătrânului financiar. Lui Foldal, îşi expune Borkman planurile măreţe de imperialism economic: recunoscându-şi greşeala, duşmanii vor recurge iarăşi la luminile lui; îl vor pune în fruntea Băncei; va deschide noi mine: va capta noi forţe electrice, va ridica noi uzine... Intr'un cuvânt, toată beţia însetaţilor de putere, toată poezia minţilor creatoare, în lumea realităţilor ca şi în lumea ficţiunei.

Foldal e şi el un biet poet nenorocit. A scris o dramă pe care nimeni nu voeşte să i-o joace sau să i-o publice... Familia îl nesocoteşte. Numai la Borkman mai găseşte o ureche binevoitoare.

Iată-l urcând scările bătrânului „lup" singuratec, cu ghiosdanul subsuoară. Ar vrea să-i mai citească o scenă, pe care a schimbat-o de curând. Borkman îl opreşte: „Ajunge... De ce să te mai încăpăţinezi în teatru? Nu vezi că nu merge?". Foldal rămâne cu ochii măriţi de înmărmurire, în timp ce Borkman îşi dă drumul visului lui măreţ... Va fi reabilitat, va ajunge iar director de bancă, va crea uzine, va deschide mine, va fi mare, va fi puternic... Foldal îl întrerupe:—„Dar tu ai fost condamnat la opt ani de închisoare, cum o să mai ajungi director de bancă?".

— Cum, nu crezi?

— Nu.

— Dar ai crezut atâţia ani în mine!

Şi atunci acest răspuns sublim al lui Foldal:

— Da, dar pe atunci şi tu credeai în talentul şi în piesa mea.

Borkman nu găseşte alt răspuns:

— Nu ne rămâne deci decât să ne despărţim pentru totdeauna.

Şi astfel, prietenii, ce şi-au amestecat durerile şi speranţele zeci de ani, se despart dintr'odată fără nici o părere de rău, în clipa când înţeleg că s'au înşelat unul pe altul o viaţă întreagă.

* * *

Sunt tragedii şi mai sguduitoare. Pentru oamenii cu o adâncă viaţă interioară, este însă tot atât de sguduitoare şi tragedia acestui schimb de cuvinte dintre Borkman şi Foldal... Ani de încredere,

de speranţe împărtăşite, de mizerie amestecată—nimic. Zădărnicie. Credem în alţi numai atât timp cât cred şi el în noi. Ne suggestionăm numai că-i altfel. La prima sgâriitură a amorului propriu, vălul se rupe însă şi ne dăm seamă de realitatea tragică.

Prietenia artiştilor, mai ales, e o complicitate tăcută. Nu dintr'o înţelegere conştientă, ci dintr'o topire involuntară de sentimente şi de interese. Ne identificăm cu cei ce ne iubesc şi ne admiră. Fără voe se întinde între noi un lanţ de slăbiciune. Aprobăm pentru că ştim că suntem aprobaţi. O ştim; dorim totuşi o repetire indefinită. Suntem nesăţioşi. O aprobare e o obligaţie pentru o aprobare viitoare. Nu ne mai mulţumeşte lauda măsurată; voim laude greoae. Ajungem cu încetul la o capitulare totală... Prietenia pare atunci a fi trainică. Iluzii...

Un cuvânt numai, o înţepătură de ac şi din prietenie nu mai rămâne decât o ruină tragică. La alţi oameni mai delicaţi şi mai paşnici, o scurgere subtilă de gaze... Prietenia se desumflă încetul cu încetul, tânjeşte şi, în sfârşit, piere...

Din zeci de ani de viaţă în comun, de suferinţe şi de visuri ingemănate, nu mai rămâne decât un nemernic scrum... A fost... s'a dus fără nici o părere de rău, ci poate cu priviri de ură. Prietenia? Lunga tovărăşie? Minciună. Nu era decât complicitatea unei admiraţii mutuale... „Şi dacă nu crezi tu în mine, nici eu nu mai cred în tine"... E tragedia exprimată atât de simplu de bătrânul Foldal.

E. LOVINESCU

BIBLIOGRAFIE

S'au primit la redacţie dela *Cartea românească* următoarele publicaţii:

Din *Pagini alese din scriitorii români.*

9 Vasile Alecsandri:	*Dan Căpitan de Plai etc.*	
10, 11, 12 *Petre Ispirescu:*	*Istoria lui Ştefan cel mare*	
13 *Caragiale:*	*Cănuţă om sucit*	
14, 15 Petre Ispirescu:	Isprăvile şi viaţa lui Mihai-Viteazu	
Emanoil Bucuţa:	*Florile Inimei*	Preţul lei 10
Vasile Pârvan:	*Idei şi forme istorice*	„ „ 15
Al. Vlahuţă:	*La gura sobei*	„ „ 15
Bucura Dumbravă:	*Ceasuri sfinte*	„ „ 12

A APĂRUT DE:

E. Lovinescu

COMEDIA DRAGOSTEI

ROMAN

Lei 7.50

LULÙ

ROMAN

Lei 10

Editura ALCALAY, & Co.

Au apărut de colaboratorii Sburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

A APĂRUT DE:

E. LOVINESCU

CRITICE Vol. I: Impresionismul în critică, Eminescu, Caragiale, D. Anghel, St. O. Iosif, M. Sadoveanu, E. Lovinescu, Em. Gârleanu, Ion Minulescu, Elena Farago, I. Al. Brătescu-Voinești, Octavian Goga, C. Sandu Aldea, I. A. Bassarabescu, Contesa de Noailles etc.

Lei 8

CRITICE Vol. II: Pe drumurile Eladei, Matilde Seroo, Emile Faguet, Benvenuto Cellini. J—J. Weiss, Antonio Fogazzaro, M. Sadoveanu, D. Anghel, P. Cerna, Oct. Goga.

Lei 8

CRITICE Vol. III: Victor Eftimiu, Alex. Macedonski, M. Sorbul, Cinquantenarul romanului românesc, Oct. Goga, St. O. Iosif, Em. Gârleanu, D. Anghel, Coșbuc, Z. Bârsan, Vasile Alecsandri și antichitatea romană, Henry Bataille, Carlo Goldoni ect.

Lei 10

CRITICE Vol. IV: Revizuiri literare: Caragiale, T. Maiorescu, C. Dobrogeanu-Gherea, Al. Vlahuță, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Literatura „Sămănătorului", Poezia populară.

Lei 12

Sub tipar: CRITICE, Vol. V.

Editura ALCALAY

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4488

ANUL II. No. 43 — 8 MARTIE 1921

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ARTISTICĂ

IN ACEST NUMĂR:

E. Lovinescu . . . . . Alexandru Macedonski (III)
Al. T. Stamatiad . . . . . Poema morţii
Tudor Vianu . . . . . Ape şi Munţi
Maiorul Gheorghe Brăescu . . . O audienţă la Ministrul de Război
G. Silviu . . . . . Dumnezeire
Al. Popescu-Telega . . . . . O scrisoare
Mihail Celarianu . . . . . Ploaia

LICEUL GHEORGHE LAZĂR
SIBIIU
BIBLIOTECA PROFESORILOR

CRONICI: *E. Lovinescu:* In marginea lui Caragiale.—*Hortensia Papadat-Bengescu:* Teatrul Regina maria, CAFENEAUA MICĂ, de *Tristan Bernard.* — BIBLIOGRAFIE.

=APARE SÂMBĂTA=

Editura ALCALAY & Co. — UN LEU

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI
Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY & Co.

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunţan, Ludovic Dauş, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Săn-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moşoiu, Constanţa Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Paşcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoş Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Şirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ŞASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învăţători, preoţi şi studenţi
UN AN . . . LEI 40

PREŢUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găseşte de vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. şi la administraţia revistei.

Administraţia: Strada Sărindar No. 14
— BUCUREŞTI —

Manuscrisele, corespondenţa şi schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 43 5 MARTIE 1921

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA
Director: E. LOVINESCU

ALEXANDRU MACEDONSKI

III

Evocând figura inspirată a „poetului", Macedonski îl caracterizează:

Lirismul sau satira se joacă pe-a lui frunte
Ca fulgere pe creasta înaltului Liban.
Nou Moise el se urcă atunci pe vârf de munte
Şi alte legi aduce la generul uman.

LICEUL GHEORGHE LAZĂR SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

(Avântul)

Concepţia unui poet-profet e una din ideile romantice, pe care Macedonski a profesat-o cu oare care consecvenţă, nu pentru a'şi înălţa tonul şi a'şi lărgi gestul, ci pentru a'şi atribui drepturi, pe care societatea nu putea să i-le recunoască. In poet, Macedonski a văzut amestecul necesar de lirism şi de satiră; şi cum ne făurim idolii şi idealurile din propria noastă substanţă trebue să recunoaştem şi în Macedonski aceiaşi fuziune. Am arătat insuficienţa lirismului lui. Pornind din sensaţia superficială, nu se scoboară la emoţie; un astfel de lirism ignorează aproape total temele esenţiale ale emotivităţii: viaţa, moartea, dumnezeu, omul, natura; se mărgineşte numai la un impresionism limitat la elemente sensaţionale sau la un modest proces intelectual. Lipsit de emoţie, poetul trebuia să încline spre satiră. Şi, în adevăr, elementul satiric e mult mai fecund în poezia lui.

Căutând din nevoia psihologică a simplificării o unitate în fiecare om, am putea-o găsi la Macedonski în *nemulţumire*. Poetul se cristalizează pe încetul în jurul acestei axe; poezia lui renunţă la orice elevaţie pentru a se târî pe pământ. Şi lirismul lui Eminescu e străbătut de un sentiment de revoltă, revolta lui este însă vastă, primordială, filozofică; plecând de la un pesimism fundamental, ea atacă înseşi sursele vieţii. Satira lui Macedonski nu isvorăşte dintr'o concepţie mai largă, dintr'o privire dispreţuitoare; ea nu are un caracter obiectiv, ci e de o natură pur subiectivă. Pleacă de la o nemulţumire strict personală; mobilul ei e mărunt şi meschin. Revolta poetului nu e nici filozofică, nici impersonală; nu

are meritul dezinteresării; satira lui nu atacă inegalităţile sau viţiile, ci loveşte în propriile lui cătuşe. Inclinând spre optimism şi spre isvoarele pure ale vieţii, poetul deviaza repede spre o poezie tânguitoare, decepţionată, lipsită de elevaţie. Această notă antipoetică de nemulţumire nu-i întâmplătoare ci esenţială; e sâmburele în jurul căruia se cristalizează întreaga lui poezie. Pentru a o dovedi voi proceda prin numeroase citaţii fără altă grupare, ci în ordinea în care sunt aşezate în primul volum.

Invocând pe morţi, poetul aspiră la lumea lor:

Căci nu se află 'n lumea moartă
Mişei.

(Cu morţi)

In *Psalmi*, găsim aceiaşi atmosferă a unei lumi ostile, meschine:

Duşmanii mei se înmulţesc
Şi nedreptatea mă 'nfăşoară
Abia mai pot să mai trăesc
De cine n'am lăsat să moară,
Alergă toţi şi mă 'negresc...

(Duşmanii)

Sau:

Şi-au zis:—e singur,—e pierdut:
Asupra mea se năpustiră...
Onoarea mea o nimiciră...
Mă înjosiră, mă loviră,
Cu mici cu mari mă prigoniră...
. . . . . .
O ţară 'ntreagă s'a 'ntrecut
Să-mi dea venin,—şi l'am băut

(Şi-au zis)

Sau:

Pe fruntea mea n'am nici o pată
Zadarnic! Sunt un osândit
In lume,—nu este răsplată

(Cât am trudit)

Prin aceste întâmplătoare citate poezia macedonskiană se situează aproape în întregime. Ea are caracterul unei inadaptări fundamentale. Pornind dela concepţia romantică a poetului—profet şi atribuindu-şi aprioric un rol, pe care societatea nu i-l putea acorda, deziluzia era o urmare fatală. De aici tragedia vieţii lui Macedonski, sterile dar sgomotoase şi caracterul atât de înveninat al atitudinii lui poetice. Pretutindeni numai duşmani; oamenii îl lovesc; e o conjuraţie universală de forţe obscure şi vrăşmaşe, Simpatică prin faptul reducerii ei la resemnare (la d. Brătescu-Voineşti, de pildă)

inadaptarea e supărătoare când lunecă la agresiune neputincioasă. Ceiace la Vlahuță era numai întâmplător, devine la Macedonski o obsesiune. Suferința însăși își pierde din valoare poetică când se prezintă sub forma unei perpetue tânguiri. Înpotmolit în sortilegiul degradării lui, poetul își continuă blestemul împotriva destinului nedrept și a societății ingrate

Dar nici Muzele pe-atuncea, legănându-mă în șoapte
Nu putea ca să prevadă c'am să fiu un urgisit.
(Noaptea de Marte)

Sau:

M'am născut în niște zile când tâmpita burghezime
Din tejghea făcând tribună, legiune de cotcari
Pune-o talpă norocoasă pe popor și boerime
. . . . . .
N'ai ca glorie dușmani și ultragiile toate?
N'ai ca glorie ingrați ce-ai creiat în urma ta?
N'ai ca glorie Restriștea care-ți pune bețe 'n roate
Și voind să te oprească îți ajută a 'nainta. etc.
(Noaptea de Ianuarie)

Sau:

Injurați-mă, prieteni
Dați-mi cupa cu amar,—
Veți avea destulă vreme
Să mă plângeți în zadar
(Injurați-mă, prieteni)

Sau:

Din ce în ce mai multe
Amarnice insulte
Întâmpin ne 'ncetat
Cât inima-mi sărmană
Întreagă e o rană
Un hoit de sfâșiat
(Din ce în ce)

Sau:

Viața este tristă; lupta ei grozavă
Orice zi ne-aduce un pahar de otravă etc.
(Tu ce ești a naște)

Sau:

Să mă spele de insulte, nu mă 'ncerc să fac apel
La un timp ce nu coprinde decât patime în el etc.
(Epigraf)

Sau:

Căci în natură—ne 'ncetat—
Din tot ce moare și trăește
E numai omul un ingrat etc.
(La bestii

* * *

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Am procedat prin acumulare de citate pentru a dovedi natura nemulțumirii poetului. D. T. Vianu o crede venită din linia poeților latini; aceia erau însă prea puțin poeți și mai de loc lirici. E cazul, de altfel, al lui Macedonski. Insensibil la sublimul și tragicul vieții, el s'a fixat repede într'o atitudine îndârjită de om nemulțumit de soartă și de societate. Izvorând dintr'un simplu accident personal, și fără să deschidă alte perspective generale asupra vieții, satira lui Macedonski e de o valoare literară mediocră: *Noaptea de Noembrie*, de pildă, în care nu găsim nici obiectivitate, nici spirit filozofic; redus la o tânguire măruntă împotriva unei conjurații universale a prigonirii, lirismul lui e lipsit de noblețe.

E. LOVINESCU

Poema morții

Lui Dragoș Protopopescu

I

Spre care țărm din lume—
Însângerat de viață și sfărâmat de vise—
Va trebui de-acuma să-mi port din nou destinul!

Atâția ani de-a-rândul—
Plecat, ca sub o stâncă, pe 'ngălbenite pagini—
Din nopți făcut-am zile,
Din zile—nopți de veghe,
Trăind atâtea drame și-atâtea mii de versuri,
Cutreerând cu gândul sisteme, universuri,—
Ca azi să văd, cu groază, cum crește, monstruoasă,
In suflet, îndoiala!

II

Spre care țărm din lume
Va trebui de-acuma să-mi port din nou destinul!

Incununați de roze,
Halucinați, estatici,
Am rătăcit pe piscuri,
Am coborât abise;

Cu buze sângerate, de frigul voluptăţei,
Am deşertat paharul de flacări şi de vise,—
Ca azi să ne despartă desgustul de noi înşişi!

III

Spre care ţărm din lume
Va trebui de-acuma să-mi port din nou destinul!

Atâţia ani de-a-rândul
M'am cufundat, frenetic, în suflet—
Ca 'ntr'o mare—
Şi-am scos mărgăritare.
N'am fost avar cu nimeni,
La toţi deopotrivă—cu mâini îmbelşugate—
V'am împărţit comoara,
Şi azi culeg răsplata: iluzii sfărâmate!

IV

Spre care ţărm din lume
Va trebui de-acuma să-mi port din nou destinul!

Pe-oglinzi de ape repezi privirea mi-am plimbat-o,
Urechea mi-am plecat-o
La grava simfonie ce-o cântă 'n veci natura,
Mi-am avântat credinţa spre cerurile clare,
Cu simţurile toate m'am dăruit,—
Zadarnic,
Cu ochii ei de spectru, solemnă nepăsarea
Contemplă depărtarea!

V

Spre care ţărm din lume
Va trebui atuncea să-mi port din nou destinul,
Ca liniştea uitării s'o cuceresc odată!

„Spre-un ţărm tăcut, de piatră,
Ce 'mprejmueşte-o mare deapururi îngheţată!".

AL. T. STAMATIAD

LICEUL GHEORGHE LAZĂR SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Ape și Munți

Visez de mult ținutul cu ape de cleștar
Pe care bărci cu pânze alunecă arar,

Să fluture zefirul în albele vintrele
Și ochii să le piardă uitându-se la ele.

Pădurea peste unde plecată înnainte
Adâncă și 'ntristată să stea în zăcăminte—

Trecând prin frunzătura copacilor, suflarea
Să fure din adâncul pădurilor răcoarea.

Iar mai departe munții, zăpezi trandafirii
Reverse din cratere cu clinele pustii...

Arunce pe întinsuri o străvezie pată
Sub care doarme apa, pădurea 'ntunecată.

La ora-aceasta ceasul îl auziți cum bate?
Cum urue și scapă din roțile dințate..?

Benedictin, din vraful de cărți, eu mă ridic—
Mă uit în depărtare și nu privesc nimic...

Au ce cântări ușoare se iscă în adâncuri
Pe când alint în palmă mătasea dela ciucuri?

Aici, din mânăstire, fereastra dă pe lac—
Răsar în încăperea pervazului sărac;

Din fundul de 'ntuneric m'aplec pe jumătate
Și-aud sub largul bolții cum inima îmi bate...

M'aplec în adâncime și mă ridic puțin
Ca un potir pe care o mână nu-l vrea plin...

Dar stau în nemișcare și ochiul mi-l aținț
Zărind trandafiriul zăpezii de argint—

Și cad într'o plutire pe care n'o mai știu,
In apa de răcoare a spiritului viu,

Când pe întinsul luciu al apei de cleștar,
Apar vintrele albe cu tremurul arar...

TUDOR VIANU

O audienţă la Ministerul de Războiu

Dealungul clădirii, proaspăt văruită, se înşiruesc trăsuri şi automobile. La poartă stă de santinelă un ardelean automat, care lasă şi ridică mâna pe umăr, repetând onoruri la nesfârşit. Sala geme de mulţimea împestriţată, dominată de casca lucitoare a pompierului de serviciu, stăpânită de portarul care nu mai îmbătrâneşte, înveselită de cucoana bătrână veşnic surdă, cu capeluţă şi umbreluţă, cu cercei emailaţi, de aur împletit, care întreabă politicos—pe vreun provincial mai zăpăcit ca dânsa, „dac'a venit musiu Raşcanu."

O doamnă aurie, cernită, parfumată despică valul mulţimii fluturând voalul ca un liber parcurs sub nasul plantoanelor înlemnite.

Biroul de informaţiuni e ticsit de provinciali veniţi de cu vreme, copţi de căldură şi de nevoi urgente. Din când în când, câte unul mai îndrăzneţ îşi proectează silueta pe ruinele dela teatrul liric şi se întoarce încheindu-se grăbit, ca să-şi ocupe locul îndemnând şi pe alţii, ca omul care a aflat rostul.

Deodată liniştel Un apel apropiat de trompă, bine cunoscut, stimulează zelul uşierilor.

„D-l Ministru... vine... faceţi loc!.."

Şi ministrul coboară, trece preocupat, dispare salutat, salutând, pecând aiurită în urma lui, cucoana bătrână, plină de inele şterse, întreabă cu încăpăţânare senilă: „A venit musiu Raşcanu?.."

...„Daţi-le drumul!"

Şi mulţimea emoţionată ca la un pelerinaj, repetându-şi înceet ca o litanie sfântă, cuvintele măgulitoare cu care îşi vor expune păsul: „D-voastră, care sunteţi părintele nostru..." urcă cu respect vechea scară de lemn ceruit, călcând cu deferenţă, cetind cuminte ploaia de placarde, care jalonează calea: „Călcaţi pe preş"... „Trăiască România mare şi tare", sfârşind sus de tot—după cum ni-e obiceiul—cu îndemnul glumeţ: „Omule, nu te supăra", aşezat par'că într'adins sub placarda impozantă: *Comitetul inspectorilor*, cel mai supărător dintre comitete.

Intr'o sală oblongă semiobscură se întinde o masă verde, străjuită de ochii severi ai foştilor miniştri de războiu, tipuri scumpe, pline de contrast. Manu deasupra lui Averescu, Lahovary constelat de decoraţiuni în faţa lui Dimitrie Sturza, zeflemist în redingotă largă bătrânească. La birouri ofiţeri de ordonanţă. Cei mai tineri foarte pătrunşi de misiunea lor îşi omoară plictiseala desemnând cu gravitate pe câte un petec de hârtie oficială, arabescuri bizare ce sfârşesc toate în pulpe grase de bacante. Un maior micuţ, drăguţ, un tip de brazilian, manierat şi amabil primeşte mulţimea care se uită pe pereţi, o îndreptă spre scaun, îi rânduieşte intrarea: „Mata după D-l general,.. „D-voastră

după D-na Colonel Popescu,..“ în timp ce cucoana bătrână apropiindu-se în ghete de brunel, cu paşi şovăitori, îl întreabă, în hazul bravilor ce tremură: „A venit musiu Raşcanu?“

Puţin câte puţin, mulţimea orbită de valul de lumină ce a cuprins salonul, se aşează, se linişteşte, se familiarizează, leagă conversaţiuni respectând din ce în ce mai puţin anunţul care le comandă să vorbească în şoaptă.

Siguri de imunitate, unii deputaţi, mutre de băcani în haine de sărbătoare, afectează aere degajate, vorbesc tare, îi zic ministrului pe nume.

— „Eu“, afirmă neîntrebat de nimeni, deputatul Velidon, „i-am pus pe hârtie... i-am adus şi discursul lui din cameră... i-l aştern dinainte, negru pe alb... să vedem. Am un nepot care a fost prizonier, are note strălucite... cum se face că a rămas neavansat, în timp ce alţii...“

Un maior octogenar se declară încă verde şi stărue să fie mobilizat. Doamnele sunt venite pentru ştofe. Un ofiţer bătrân, uitat şi el la avansare, cu cisme largi încătărămat, a venit înarmat ca un bastiment, cu anuare, cu monitoare, cu note, notiţe şi memorii să explice ministrului, chestiunea lui pe larg, îngrijorat că audienţa durează numai cinci minute.

Un apel surd de sonerie trezeşte îngrijirile tuturor, suspendă conversaţiile. O doamnă iese veselă, încântată de primire. „Bonjur, domnule maior!“, se adresează ea ofiţerului cu un surâs promiţător, gata să-şi ţină cuvântul şi-şi ratează eşirea, împiedecându-se în preş.

— „Când se isprăveşte?“ întreabă un deputat.

— „La unsprezece... altă-dată la douăsprezece.“

— „D-ta când mănânci?“

— „Când mănâncă D l Ministru.“

— „Bietul băiat!“ conchide în simplitatea lui deputatul, luând mulţimea de martor.

— „Totdeauna e atâta lume?“ întreabă un altul.

— „Cam de regulă.“

— „Şi-i primeşte pe toţi?“

— „Pe toţi.“

— „Pe toţi, pe toţi?“

— „Pe toţi.“

— „Ce vorbeşti, dom'le?“

— „E rândul D-voastră“, îmi şopti prevenitor ofiţerul de ordonanţă, şi am intrat în cabinetul ministrului, grămădit de cucoana bătrână, care pătrunse odată cu mine, îmbrâncindu-mă cu cotul.

Cu un surâs care-i lumină faţa, ministrul se ridică, o aşează pe un fotolui şi apucând-o de mâini, o întrebă plecat spre ea cu bunătate.

— „Ce să-ţi dau?“

— „..Florescu... trei feciori mi-au murit pe front...“

— „Unde stai?“ o întrebă mai tare ministrul.

— „Ce te lasă inima maică... n'am lemne... şi alimente dacă poţi..“

Ministrul cu zâmbet de copil fericit îi luă petiţia şi aşezându-se la birou scrise cu mâna lui:

Se aprobă:

Un ajutor de cinci sute lei din drepturile mele.

O mie kg. de lemne, tăiate, duse la domiciliu.

— „Cum îl chiamă, maică?“ întrebă bătrâna, când maiorul reuşi să-i explice ce-i dăruise ministrul.

— „Domnul general Răşcanu.“

— „Cum?“

— „Răşcanu... Răşcanu...“

— „Ştiu... aud eu... că doar nu's aşa surdă, da'ntreb de numele cel mic...“

— „Ioan... Ioan.“

— „Sandu?.. scrie ici pe hârtie... o să-l pui la candelă... şi pe d-ta maică... trece-te colea... o să vă pun pe amândoi... da să-mi trimeţi lemnele... banii de unde-i iau?.. să mi le cântărească bine...“

Şi bătrâna plecă cu paşi şovăitori escortată de sentimentul complex de teamă, respect şi admiraţiunea ce arată mulţimea oamenilor cari reuşesc.

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

DUMNEZEIRE

Eu te-am căutat zadarnic, fiinţă din neant!
In van purtaiu povara spre ţări necercetate
Crezând că dormi pe bolta cu stele argintate
Sau că te-ascunzi cu grijă în stânci de diamant!..

Te am bănuit în jocul nevinovat de unde,
Scăldându-te în ape cu luciu de cleştar,
In freamătul pădurii, în umbra serii chiar,
In umeda răceală a grotelor profunde!..

Prin lungile milenii, strămoşii mei şi eu
Te am aşteptat în visul ce tainic se'nfiripă,
Te am aşteptat zadarnic, şi clipă după clipă
Ne-am făurit din noapte, şi legi şi Dumnezeu!..

Acum, bolnav, te caut în zări de Nesfârşit—
Te cat cu vechea râvnă în aur şi'n ruine,
Şi ştiu că până astăzi purtatu-te-am în mine,
Că te-am pierdut în clipa, în care te-am găsit!..

G. SILVIU

O SCRISOARE

Sosisem cu trenul, locul şi vremea n'au nici o însemnătate: se trecuseră salcâmii şi înfloriau teii. Era în amurg.

Din depărtare veniau frânturi de doină rătăcită ce-şi înfigeau săgeata în inima călătorului. Trebuia să mâi în noaptea aceea în sat. Birjarul mă povăţuia să trag la „Castel,“ că numai acolo aşi fi putut să am un pat bun. Mă învoii şi o luarăm pe drumul mărginit de amândouă părţile de tei bătrâni. Distanţa era mică, în fund se zăria intrarea „Castelului“, o poartă largă şi veche de stejar, ca de mânăstire, care rămase închisă la auzul trăsurii ce se oprise. In sfârşit, după multe bătăi în poartă, se ivi paznicul, tot aşa de tainic, tot aşa de ros de vreme ca şi stejarul porţii şi zidurile „castelului“. După ce-i lămurii scopul venirii mele prin părţile locului, după ce se încredinţă că nu avea de a face cu un vagabond, mă primi. Odată intrat, din vorbă'n vorbă, cu câte-va ţigări oferite, aflai că stăpânii „castelului“, unii dormiau somnul uitării supreme la umbra bătrânilor stejari din parc, alţii plecase în lumea largă, şi nu se mai ştia nimic de ei; iar alţii îşi plimbau nebunia prin case de sănătate. Din toate slugile nu mai rămăsese de cât convorbitorul mieu care se hotărâse să aştepte pe cea din urmă mlădiţă, plecată şi ea într'o seară de Maiu, furată de vraja unui glas mângâios, la vârsta fragedă de două zeci de ani.

Un vânticel răcoros nu ne mai dete răgaz să stăm afară. Ne îndreptarăm spre intrare.

Scara, largă şi boerească, da într'un vestibul spaţios şi gol ca o boltă de schit, cu uşi groase pe care se încrucişau benzi de fier, cu zăvoare uriaşe şi simetrice. Cerberul mieu înblânzit mi le deschidea pe rând, lăsându-mi alegerea camerei unde aveam să petrec noaptea de care începusem să mă tem.

Salonul, odae melancolică, unde se mai păstrau resturile unei bogăţii mistuite, cu perdelele vechi de damasc, portretele familiare, jeţurile cu speteze largi şi ştofa îmbrăcămintii pălită de timp, penumbra tainică, pianul închis ca un coşciug, pe clapele căruia vor fi alergat când-va degete trandafirii, ca să cânte gavote de Mozart şi pastorale de Scarlatti, oglinda aburită, o oglindă de vis, în care mai trăesc chipurile de altădată, consola sculptată bogat în bronz şi porţelan, îmi pătrundea sufletul de adâncă melancolie. Toate odăile aveau aceiaş înfăţişare de tristeţe şi părăsire, de eleganţă vestejită. Unele erau cu desăvârşire goale, altele închise de atâta vreme, fără lumină şi neaerisite, erau îmbâcsite de mirosul acru al vremii.

Totul vorbia aci de un trecut întunecos, de nenorociri îndepărtate, de lucruri moarte, de fiinţe prefăcute în praf şi amintire.

Eşind din acest panteon familiar, mi se părea că privirile turburi din portrete, se pironiau pe mine, ca şi cum m'ar fi întrebat, mute şi

nemiloase, cerându-mi socoteala de îndrăsneala mea.

De odată ne oprirăm în fața unei uși pe care paznicul vru s'o ocolească. Cheia era în broască, aproape ruginită. Se vedea că nimeni nu mai cutezase să intre aci. Era odaia tinerei castelane care înebunise și plecase într'o seară fără să i se mai dea de urmă.

Părinții îi sortise mirele, inima-i bătea pentru altul și... s'a dus.

Patul mai păstra încă forma trupului ei; în dulapul întredeschis zăceau rochile roase de molii, în aceiași neorânduială în care le lăsase fugara: pe consolă, cutiuțe pline de nimicuri dragi, în perete portretul ei: păr negru bogat, pieptănat la mijloc, ochi negri adânci plini de taină și umbriți de gene mari: pe măsuță de noapte, o scrisoare îngălbenită

— Cum le vezi, domnișorule, așa au rămas toate lucrurile; nici o gămălie de ac n'am smintit de la locul ei:—rosti paznicul, sfiindu-se par'că și să vorbească.

— D'atunci o aștept mereu: doar s'o întoarce, să scap de povara asta. Câte odată îmi vine și mie să-mi iau lumea în cap și să mă duc unde-oi vedea cu ochii. Când trec seara prin dreptul ușii, mi se face așa, parcă o auz cum cânta domol, sărăcuța, că era bună, de pus pe rană, și cetia o scrisoare, scrisoarea de colo, cu lună, cu stele,.. că numai ea o pricepea...

Da, tot aștept, poate o veni...

. . . . . .

Scumpa mea Evelină,

Te-am așteptat în zadar; știam că n'ai să vii: te voi mai aștepta încă: parcul este o minune; trandafirii au înflorit; lipsește unul, e drept, primăvara nu-i totuși mai puțin frumoasă.

Cine știe...

Un nume rostit, amintirea unei sărutări de foc, e mai puțin de cât iubirea, dar e de ajuns ca să ne cuprinză un dor dulce de a plânge când noaptea e senină, cerul e înstelat, frunzișul o șoaptă și florile o aromă.

De ce n'ai venit, neprihănită Carmen?

Ți-era cum-va teamă de o uitare de tine care te ar fi făcut să plângi lacrămile necredinței pentru omul pe care-l urăsc?

Știi bine că nu, pentru că nu sânt Don Juan. Fi-vei oare numai o răutăcioasă cochetă fără suflet? Unde-ți este sufletul, pe care ți-l bănuiam atât de mângâios și bun?

L-ai dat pentru totdeauna? Așa de ar fi și cuvânt n'ai să nu vii în luna lui Maiu.

Haidem, vino într'o seară, când noaptea o fi mai senină, pe cer puzderii de stele, și luna o răsări mai zâmbitoare și mai feciorelnică. Vino, să trăim un vis: îndură-te de dorul mieu.

Te-am căutat în tot locul. E aproape o lună de când nu mai zăresc alți ochi de cât ai tăi, de când nu mai auz altă voce de cât a ta.

Azi de dimineață, când cânta ciocârlia, am trecut prin dreptul casei tale să-ți cânt balada:

Viens, ma galli,
Ma belle:
Le printemps et les cieux
Sont radieux.

Şi nu te-am văzut. N'ai simţit cum aerul se înfiora, cum tremura şi se aprindea, cum cerul se revărsa în raze de aur, cum pământul tresăria: şi n'ai auzit, trecând în valuri de armonie, murmur de sărutari şi fâlfâit de aripi?

Te iubesc atât de mult! Vino, să mă uit în ochi tăi frumoşi; te-oi chiema cu numele cele mai dragi: ţi-oi şopti, cu capul rezemat pe sânul tău aromitor ca atunci, tot ce mă turbură şi aşa de dulce mă răneşte. Iar dacă n'oi şti să-ţi spun cât te iubesc de mult, ascultă, ascultă, în noaptea sfântă, sufletul tăcerii, e glasul celor care au murit iubind în taină, e vocea celor care au tăcut murind de iubire, a celor care în viaţă, pentru că au iubit mult, n'au ştiut poate să-şi spue iubirea lor.

Maica sufletului mieu! Nu-i oare lumina ochilor tăi, lumina stelei de sus, ce ca o lacrimă de dragoste nesfârşită tremură în noapte? Spune-i celei pe care o iubesc azi că n'am iubit nici odată, pe pământ de cât pe ea.

p. c. AL. POPESCU-TELEGA

PLOAIA

Un tunet trezeşte înaltele căi,
De valuri fugare şi negre, de nori,
Şi norii, l'alungă cu mii de fiori,
Ce urlă şi scapără 'n văi.—

In tabere negre stau norii giganţi,
Cu piepturi de zale, lucioase şi 'ntinse,
Cu frunţi aurite de soarele-ascuns,
Cu pletele ninse de soare şi'ncinse
Cu albe chenare de fulger.

Dar soarele, 'ncetul cu 'ncetul, s'a stins...

Pe largul de zare năvi vinete zac,
Năvi albe şi negre de ţărmi se desfac,
Armate de luntre se aleargă, se 'ntrec,
Armate de rame în ape grăbesc,
Incendii se 'nalţă—şi valuri sporesc,
Şi tunete grele pornind, isbucnesc...

Ce mic se frămîntă umanul catarg,
Ce stinse 'i sunt stinsele forţe
Sub cerul, pe care 'l cutremură 'n larg,
Războiul supremelor forţe!

MIHAIL CELARIANU

In marginea lui Caragiale

Eroii lui Caragiale ne par în genere excesivi. Limitaţi la o formulă expresivă, ei par deformaţi din nevoia unei caracterizări energice. Ţintind la un adevăr simbolic, renunţă la verosimil. Şi cu toate aceste, ne convingem cu timpul că realitatea nu e depăşită. Natura are tipare atât de variate şi de groteşti, încât bieţii Furfuride, Caţavencu sau Agamiţă devin nişte siluete zugrăvite cu bună voinţă. In aceste rânduri voi evoca una din figurile vieţii noastre bucureştene, evadată din galeria lui Caragiale.

* * *

Cine a fost la censura poştei în primele luni ale războiului nostru îşi aduce aminte de omul fără tact ce era pus în fruntea ei... Nu de momentele neplăcute voesc însă să-mi amintesc acum. Dimpotrivă: din succesiunea clipelor mohorâte voi desprinde, deocamdată, o sigură scenă, vrednică de pana lui Caragiale.

La censură erau vre-o două-zeci de intelectuali: scriitori, profesori universitari, un membru la Curtea de apel, pictori şi compozitori muzicali. Oameni fără nici o obligaţie militară. Dela începutul campaniei găsiseră nimerit să-şi pună o parte din timp în serviciul ţării. Magistratul din fruntea censurii ar fi voit să muncim toată ziua, dezorganizându-ne astfel orice altă activitate intelectuală, mai folositoare ţării. De aci neînţelegere...

Intr'o bună dimineaţă, şeful nostru, cu vocea lui profundă şi cu vorba împleticită, ne vesti că suntem chemaţi de comandantul „superior", de domnul colonel, pe a cărui elocinţă voesc s'o fixez. Iată-ne deci, cei douăzeci de intelectuali, scriitori, profesori universitari, pictori, com pozitori muzicali, urcând scările Palatului Poştei, pentru a intra în largul birou al d-lui colonel.

Cum ne văzu, d. colonel dispăru pe uşă. Inţeleserăm de ce: voia să-şi facă o intrare mai solemnă peste câteva minute. In răstimp, d. magistrat-locotenent avu vreme să ne înşirue în faţa biroului, şi să strige la deschiderea uşei un *„dreeepţi!"*, care se lovi ironic de hainele noastre civile şi de spiritele noastre puţin militare. Apoi cu toată demnitatea cuvenită unui preşedinte de curte de apel, rosti aceste cuvinte:

— „După cum aţi avut bunavoinţă să-mi ordonaţi, am onoare de a vă depune raportul prin care se constată că serviciul censurii nu poate merge bine din cauza domnilor *ăştia* care nu-şi văd de datorie".

Tăcere adâncă. Colonelul îşi trecu mâna pe frunte, apoi vârându-şi două degete în deschizătura tunicei, începu:

— „Domnilor, deşi cei mai mulţi dintre dumneavoastră sunteţi oameni *„bieeeen"* în societate, fiindu-mi cunoscuţi dela Capşa..."

Rumoare printre noi. Băgând-o de seamă, d. colonel reluă:

— „Da, domnilor, la Capşa! Căci nu e o ruşine să mergi la Capşa şi vă voi face o mărturisire: şi eu merg la Capşa!".

Adâncă sensaţie printre noi în urma acestei revelaţii sguduitoare:

— „Zic, deci, deşi cei mai mulţi sunteţi oameni *„bieeen"* în societate, şi deşi sunteţi numai nişte simpli voluntari la censură, ţin să vă declar că rămâneţi totuşi supuşi rigorilor militare ca orice soldat. Pentru insubordonanţe sunteţi prin urmare pasibili de garda pieţii şi de fortul Domneşti..."

In urma acestor cuvinte, d. colonel tăcu. Apoi isbucni cu violenţă:

— „Ţara piere, domnilor! Vin dela ministerul de război: au intrat Ungurii în ţară (era pe timpul surprizei dela Câineni); au intrat Bulgarii în ţară!.. Au să intre în Capitală şi o să ne găsească cu coşurile de scrisori necensurate... Ce o să facem noi atunci?.."

Şi pe urmă, deodată:

— „Pe câmpiile Franţei au pierit 77 de prinţi germani—şi d-voastră nu voiţi să lucraţi 7 ceasuri pe zi... Ruşine!".

Iar tăcere. Crezând c'a isprăvit, pictorul X voi să vorbească:

— Domnule Colonel,.

Nervos, colonelul îl întrerupse:

— Dumneata să taci şi să vorbeşti pe urmă...

Apoi pierzându-şi şirul:

— „Imi veţi zice poate, de ce nu sbor şi eu la graniţă să dau piept cu inamicul. Hei, domnilor, aşi fi mers de mult de nu suferiam de hemoftizie..."

Am plecat cu toţi capul îndurerați la această revelaţie. Umflându-şi iarăşi pieptul şi cu gestul larg, colonelul culmină într'o supremă isbucnire:

— Şi apoi, la urma urmelor, ce credeţi că aici nu sunt la un post de onoare?.. Priviţi, domnilor, spre această hartă găurită din perete! O bombă inamică m'a căutat chiar în biroul meu ca să mă distrugă. Mergeţi deci, domnilor, la datoria d voastră şi făceţi-v'o, tot aşa cum mi-o fac şi eu... Am zis.."

Aducându-si apoi aminte de pictorul X, îl întrebă ce doreşte.

— Eu, domnule colonel, aşi voi să mă duc pe front...

Colonelul isbucni:

— Bravo, domnule! Aşa te voi, domnule! Ia notă, domnule S.—adaose adresându-se magistratului-locotenent,—să-mi faci un raport pentru domnul, căci tocmai am nevoe de un vlăjgan ca dumnealui pentru Cuzgun... O să te trimetem, dolofane!.. N'ai grije...

* * *

Trebue să adaug că acest colonel fusese numit în delicatul post de comandant „superior" al censurii, tocmai pentru calităţile lui intelectuale, presupunându-i-se tactul necesar raporturilor cu floarea intelectualităţii române.

E. LOVINESCU

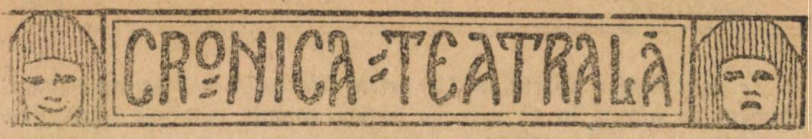

Teatrul Regina Maria: CAFENEAUA MICĂ

COMEDIE IN 3 ACTE, de *Tristian Bernard.*

Le Petit Café—e o comedie mică—foarte mică—de Tristan Bernard—care e un bun umorist.

A-i căuta vre-o valoare literară e a exsagera datoria critică şi a depăşi cred însăşi intenţia autorului.

Provocarea râsului e singurul scop. A râsului uşor, neobositor, ininteligent, fiindă nu se cere nimic dela inteligenţa spectatorului şi nu i se dă nimic.

Comicul nu stă în idei, nici în cuvinte şi foarte puţin în situaţii şi anume în absurditatea lor.

Absurdul prezintat simplu ca formulă de logică şi de realilate îşi bate joc de complezenţa spectatorului şi în acelaş timp îi comunică râsul lui contagios. Aşa dar un scop: râsul—şi un mijloc: absurditatea.

*

După ce a dat spectatorului inofensiv râsul uşor, autorul îi dă alimentul uşor al sentimentalismului. Intenţia e modestă, plăcută şi poate chiar reuşită.

Ceeace e caracteristic la Tristan Bernard e că posedă bine meşteşugul unui anume fel de teatru—acel care nu există prin sine ci numai prin actor. Anecdota absurdă, şi deci admisibilă în comedie, e numai un fir subţire care conduce atenţia publicului şi dă puncte de reper jocului actorului. Autorul lucrează cu puţin sau cu mai nimic, cunoaşte dozarea economică a „spiritului", nu face nici o încercare de a schiţa tipuri în vreun mediu de patroni şi clienţi. Dă fantoşe desenate vag, dar suficient pretext pentru a desfaşura fantezia creatoare a actorului comic. Fixat în desenul rolului sau limitat prin disciplina vreunei formule de interpretare a artei comice, chiar fabulosul chelner Albert păleşte şi dispare. Nu trăeşte decât din fantezia ilimitată a artistului.

Tristan Bernard nu a scris pentru lucrare, nici chiar pentru public, ci numai pentru actor ca pentru un mediator. A avut în minte posibilităţile comediantului de a obţine efecte ilariante. Bazat pe sugestie, nici chiar nu se slujeşte de un comic real. Impune râsul prin voinţa manifestă a personagiilor de a fi umoristice. Această intenţionare perseverentă şi artificială reuşeşte.

Absurdul şi sugestia actorului sunt elementele teatrale de care autorul se slujeşte cu îndemânare şi conştient, ceeace îl scapă de orice critică serioasă. Nu cere şi nu dă decât atât.

Moştenitor direct al vechilor improvizatori care puneau o tramă ocazională la dispoziţia actorilor ambulanţi pentru distracţia publicului complezent, se mărgineşte la această conivenţă inseparabilă a libretistului cu interpreţii, pentru scopul inocent şi binefăcător al înveselirii. Peatunci nu exista critică, nici tipografie comodă. Acum editura fiind o plagă.

Le petit café a apărut în *La petite Illustration*. Asta nu supără pé nimeni cu nimic. In ce priveşte critica, micuţa comedie unoristică a lui Tristan Bernard se recuză în faţa ei şi deci nu-i îngăduie s'o acuze.

Cafeneaua mică e chelnerul Albert. Albert e d. Iancovescu Fantezia vioaie şi discretă a acestui artist se poate cheltui în chip fericit şi necontrolat în acest rol. Mobilitatea, velocitatea, scânteia improvizărei niciodată vulgarizate, simpatice şi comunicative fără efecte tari, cu o mlădiere ingenioasă dela licenţa umoristică—care se opreşte în marginea bufoneriei—şi până la un lirism care pune o lacrimă abia ironică, în colţul ştergarului alb de care Albert Loriflan—Iancovescu s'a servit toată seara, ca de o flamură a comicului fin, fac ca *Le petit Café* să existe prin d. Iancovescu.

Toate celelalte personagii sunt figuri de carton care ar putea întâmplător învia aşa cum învie rândaşul, desenat de d. Mihalescu din linii puţine, simple, şi de un comic extras dintr'un studiu adâncit al ridicolului.

Schiţa d-lui Mihălescu trece dela caricatura la arta portretistică şi e în cariera lui o bucată de maestru.

Bine ocrotită înapoia acestor calaboratori ai săi, Ttristan Bernard împarte cu ei aci şi pretutindeni unde *Cafeneaua mică* trăieşte numai prin interpretare, un suces fără pretenţii.

Se adresează publicului—copil, comedioară direct modernizată din guignolul tradiţional, trăgând sforile vizibile ale unor mijloace de atracţie simple dar sigure.

Cafeneaua mică se poate vedea odată.

HORTENSIA PAPADAT BENGESCU

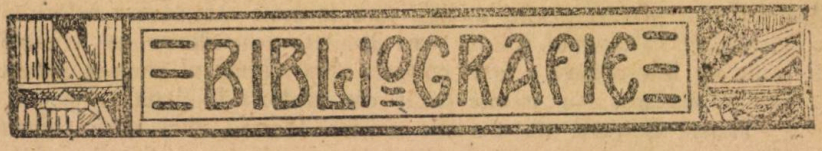

S'au primit la redacţie dela *Cartea românească* următoarele publicaţii:

V. Costescu:	*Corbu* (amintiri din copilărie)	Preţul lei 8
N. M. Nigrim:	*Zefirul*	„ „ 8

Au mai apărut:

Radu D. Rosetti:	*Remember* ed. Socec	Preţul lei 14
Ramiro Ortiz:	*La fronda delle penne d'oca nei giardini d'Astrea.*	„ „ 7.50

IN CURÂND VA APARE

CATASTROFA

TREI NUVELE

DE

L. REBREANU

Editúra ALCALAY & Co.

A APĂRUT:

E. LOVINESCU

CRITICE

VOL. III

EDIȚIA II-a

LEI 0

EDITURA ALCALAY

Abonament plătit de C. Școalelor
Onor Liceul Gh. Lazar Sibiu

E. Lovinescu

CRITICE

VOLUMUL IV

COPRINZÂND:

REVIZUIRILE LITERARE

Caragiale, T. Maiorescu, Al. Vlahuță, C. Dobrogeanu-Gherea, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Semănătorul, Poezia Populară.

Le 12

Editura ALCALAY & Co.

A apărut:

E. LOVINESCU

„CRITICE"

VOL. I și II

EDIȚIA II

à Lei 8.—

EDITURA ALCALAY

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor

ANUL II. No. 46

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR"
SIBIIU
BIBLIOTECA PROFESORILOR

SUMARUL:

E. Lovinescu . . Bătrânul (II)
G. Rotică . . . In liniștea nopții
F. Aderca . . . In orașele mici
Constanța Marino-Moscu . Iedera
Mihail Celarianu . Copac pe deal
Alice Soare . . . Din prag
N. M. Nigrim . . Sărmana inimă
Virgiliu Moscovici Clopotul
Dragoș Protopopescu Strofe dela Nord
I. Peltz . . . Cinematograf vechiu
Ion Sân-Giorgiu Sonete erotice

CRONICI:

E. Lovinescu: Teatrul Național, SORANA, de *I. Al. Brătescu Voinești* și *A. de Herz.*
Mihail Iorgulescu: Teatrul Regina Maria, CIOCOLATIERA, de *P. Gavault.*

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No.

Apare Sâmbăta

UN LEU

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI
Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY & Co.

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunţan, Ludovic Dauş, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moşoiu, Constanţa Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Paşcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoş Protopopescu, I. Petrovici, Al Raliy, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Şirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ŞASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învăţători, preoţi şi studenţi
UN AN . . . LEI 40

PREŢUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găseşte de vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. şi la administraţia revistei.

Administraţia: Strada Sărindar No. 14
— BUCUREŞTI —

Manuscrisele, corespondenţa şi schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 46 26 MARTIE 1921

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA
Director: E. LOVINESCU

„BĂTRÂNUL"

II

Conflictul dintre Bătrânul şi Gina de o parte şi restul familiei de cealaltă e evident; unii reprezintă o nobilă concepţie de viaţă, închinată muncii, ceilalţi sunt zoriţii bunurilor materiale. Pornind dela distincţia atât de categorică a acestor două lumi diferite, d. Rebreanu a încercat o ingenioasă interpretare a *Bătrânului*. A substituit oamenilor ideile; în locul unui conflict de persoane a văzut un conflict de concepte. De o parte, blocul vieţii pure, spirituale, reprezentat prin Luca Delescu şi Gina; iar de alta blocul vieţii materiale, reprezentat prin toţi ceilalţi membri ai familiei Delescu. Prin acest schematism simbolic, se înlătură obiecţiile de ordin tecnic. Ne mai fiind indivizi, rolul bătrânului nu mai pare excesiv într'o acţiune, la care nu participă efectiv. El se integrează cu Gina într'un singur erou colectiv. Actul întâi nu mai pare pletoric; întreaga familie, multiplă şi sgomotoasă, se reduce la un personagiu unic. Aceşti doi eroi simbolici şi polimorfi se ciocnesc astfel într'o piesă de o construcţie solidă în care totul se aliniază spre bunul mers al ideei dramatice. La baza acestei interpretări, e, desigur, un element evident, împins până la un schematism ce satisface nevoile arhitectonicei dramatice. Verificând cu severitate scara ideală a teatrului, d. Minulescu va constata cu stupefacţie că sub mâna abilă a d-lui Rebreanu, *Bătrânul* şi-a refăcut cele câte-va trepte ce i se păreau că-i lipsesc. Marea valoare a piesei d-nei Hortensia Papadat-Bengescu nu creşte însă cu mult.

* * *

Actul al IV-lea al *Bătrânului* solicită oarecare observaţiuni. Nedumerită în actul I, zguduită în actul II, interesată în actul III, atenţia publicului declină în actul IV. E un fapt, peste care nu se poate trece. Situaţia bătrânului e de asemenea felurit interpretată; prezenţa lui în casa lui Lungeanu poate părea ca o deviare dela linia lui sufletească; dorinţa momentană de a rămâne acolo îl micşorează; şovăirea şi prelungirea unei conversaţii aproape inutile în casa amantului Ginei pare nu numai anti-teatrală dar chiar supărătoare

pentru anumite scrupule morale. E o atmosferă de echivoc și de disoluție a interesului dramatic,—care trebue risipită.

Mai puțin teatral prin însăși natura lui, actul al IV-lea e totuși cel mai poetic și mai omenesc din întreaga piesă. O *restitutio in integrum* nu e o soluție dramatică; nu sgudue prin neprevăzut. Este totuși soluția vieții înseși, care se rupe, se înoadă și se reia indefinit. Viața e o cârpeală; soluțiile definitive sunt rare; meșterul divin coase ceia ce se destace; existențele cele mai solide se sprijine pe echivocuri și compromisuri. Deși lipsită de nerv dramatic, reîntoarcerea Ginei în situația ei anterioară este deci profund umană; prin caracterul ei elegiac, este și profund poetică... Simțim inutilitatea gesturilor. Ne răsvrătim; voim să violentăm destinele. Zadarnic. Apele încropite ale vieții ne așteaptă. Ne întoarcem la vechile dureri: sunt dureri cunoscute și le putem suporta mai lesne. Este în această reîntoarcere o melancolie impresionantă: melancolia, pe care o împrăștie toate sufletele resemnate la destinul lor... Ce i-a servit Ginei gestul ei aventuros? Nimic. Ia din nou drumul laboratorului lângă „bătrânul"; viața o recâștigă în formele ei imutabile: cearta cu „cei de sus" și agresiunea sensuală a bărbatului ei. Melancolie—și nimic nu se realizează mai greu pe scenă decât aceste situații statarii de un potolit ritm interior. De aici și disoluția atenției, ce se susține totuși atât de încordată în paginile cărții.

Venirea „bătrânului" în casa lui Lungeanu aruncă un echivoc moral numai aparent. În realitate, situația e profund omenească. Deprins cu lumea abstractă a gândirii, „bătrânul" e dezorbitat în viața practică. Nu e din cei ce se opresc în pragul unor conveniențe. Afecțiа lui pentru Gina îl aduce în casa aventurii de o noapte. Nu vine ca un justițiar sau ca un sfătuitor ci ca un om târît de o afecțiе unică și ideală. Își abdică voința în fragilele mâini ale Ginei. Situația e extrem de delicată; e și tratată cu o abilitate magistrală. Omul nu știe ce să spună. O singură dorință îl stăpânește: vrea să fie împreună cu Gina. Căile îi sunt indiferente. Ar prefera, desigur, să se întoarcă în laborator; nu voește totuși să exercite vre-o ingerință; știința l'a dus la respectul desăvârșit al libertății omenești. De aici, dialogul tangențial, digresiunile, și acea piroteală pe loc, ce au părut puțin teatrale. Sunt isvorâte însă din situație. Îndărătul cuvintelor se nrzesc hotărârile printr'un determinism inconștient. Ei își zic mereu „să mergem"—și nu mai merg; sunt două mari slăbiciuni ce'și călesc în comun o voință, fără a se influența unul pe altul. Și când s'au hotărât, se întorc la brazda muncii lor părăsite o clipă, cu o nobilă și umană resemnare...

* * *

Prin reprezentarea lui, *Bătrânul* şi-a împlinit prima etapă a destinului, deşi n'a dezarmat nici ostilitatea, nici incomprehensiunea. Il aşteaptă însă şi alte etape mai glorioase. Alături de *Ion* al d-lui L. Rebreanu, prin viaţă, prin concepţie şi prin intelectualitate, *Bătrânul* e fructul copt al unei literaturi intrate în maturitate.

E. LOVINESCU

In liniştea nopţii

Am stins de mult lumina, dar ne 'ndurat e domnul
Pleoapelor trudite şi-al visurilor: somnul.
In noaptea ce odaia pustie mi-o inundă
Privirea-mi obosită zădarnic se scufundă,
O clipă să se prindă de-aripa vr'unui vis;
Uitate răni, în suflet, din nou mi s'au deschis.

Mă scol şi spre grădina cu flori deschid fereasta;
I-atâta pace-afară şi vrajă'n noaptea asta!
Şi'n vraja ce-o răvarsă răsufletul grădinii
Aud cum cântă'n noapte pe straturi albe crinii.
Aud suflarea verii în fraged trup de floare
Mişcând eterne doruri deapururi născătoare
De tânără viaţă: şi-un colţ de viaţă nouă
Aud cum se adapă din picurul de rouă;
Ascuns pe-un piept de floare, în tainică visare,
Aud cum soarbe-un flutur a florii răsuflare.
Iar dintr'un cuib ce-ascunde sub streşin'o iubire—
O noapte fericită — c'o dulce ciripire
Mă ceartă'o rândunică, trezită de suspine:
„De ce ţi-ai scos afară durerile, — străine?“

G. ROTICĂ

IN ORAŞELE MICI

In oraşele mici viaţa se alterează cu greu, ca un metal de preţ. Trăeşti cinci, şase, şapte ani şi, ca fixaţi într'o apă translucidă, sufletele ţi se arată nici mai tinere, nici mai bătrâne, nici mai curate, nici mai mârşave decât le ştiai. Legăturile dela om la om au rămas aceleaşi, sau schimbarea de relaţiuni s'a făcut atât de lent încât ai impresia că trăeşti într'o statornicie—dacă se poate spune astfel—mobilă. Ne transpunem dela un loc la altul ca o scenă ambulantă. Oameni noi nu vin în oraşele mici, sau dacă vin sânt absorbiţi în massă şi un acid forte—acidul provinciei — le dizolvă substanţa.

Nici eu n'am câştigat ceva în aceşti atâţia ani. O îndelungată şi leneşă lectură a tocat până la pulbere zdrenţele care ar fi trebuit să alcătuiască unitatea voinţei mele. Am agonisit, e drept, cunoştinţe noi şi care n'au adaos cu nimic la suflet. Tu m'ai pierdut şi eu te-am pierdut de câte-va ori, plecând pe aiurea. Ne-am reîntâlnit la aceiaşi cafenea unică spre a relua vechile animozităţi psihice şi a merge la noi serbări comunale.

Aşi minţi cu toate acestea, dacă n'aşi recunoaşte că oare care evoluţiuni s'au săvârşit în cugetu-mi.

In primul rând succesele prietenului nostru Tom, gazetarul cu figura neagră şi părul forte, pe lângă acele mici creaturi care parfumau unicul local de petrecere m'au făcut să cuget.

De altfel... când am reacţionat eu în alt chip? Acest viciu care m'a lăsat chel înainte de vreme îşi are obârşia în lenea de a lucra ceva cu mâinile, în groaza de a întreţine relaţiuni stabile cu oameni indiferenţi, în dispreţul vinovat pentru tot ceiace alcătue împletitura vieţii noastre sociale, afaceri, croitorie, politică...

Ţiu minte, în deosebi, cum Lizetta, steaua, care apărea pe scenă neştiind să danseze din timiditate, nici să cânte, din pricina acelei atât de mângâetoare şi catifelate răguşeli, îl adora pe Tom până la încercarea de a se sinucide, îl adora şi îl înşela.

Am tras încheerea că omorul la unii oameni nu e ceva bine definit şi moral, că ceiace bărbaţii, stăpânitorii lucrurilor, cer în deobşte dela femei — credinţă, unitate de obiceiuri, atenuare în simţiri—sunt de mai multe ori numai beţe în roate.

Pe când, pe drumul pe care ducea la parc, meditam chestiuni deasemenea natură, concetăţenii noştri, mai practici, făceau cojocărie bănoasă ca să-şi plimbe la bătrâneţe, jupâniţele în landouri franţuzeşti.

Doamne şi domniţe, încărcate de toată voluptatea fanarului, treceau în automobile vertiginoase pe lângă zădarnicile mele reflexii.

Plimbarea acelor fericiţi cari au scăpat de siluirea banului, în

şir nesfârşit de trăsuri, gabriolete, automobile şi brecuri era priveliştea cea mai pitorească a orăşelului, prilej de nenumărate cugetări imorale, istorice şi invidioase.

Dar experienţele nu s'au mărginit la nestatorniciile Lizettei şi la evoluţia humorescă a speciilor umane.

Cazul doamnei Laura fu tot atât de instructiv.

Mare, blondă, umblând, mişca pare-se, în trupu-i un leagăn ideal. Sentimentală până la a vedea în bărbatul ei (mare negustor de rachiuri), un fel de tiran, fiecare act de iubire era o insultă în carnea şi sufletu-i. Destinul—acest timid furios care accentuează în viaţa noastră tocmai ceeace ni se pare mai drept să rămâe ascuns—destinul o făcuse mama unui copil slut şi vicios. Doamna rămăsese totuşi cuminte. Singurele ei necredinţe erau de natură literară... Dar se pare că viaţa trupului nu e mai puţin imperioasă decât cea a sufletului. Şi văzurăm astfel, în parc, pe doamna Laura ocrotind graţiile cărnoase şi umede ale unei nepoţele. O ducea la plimbare, sub privirile iritate ale oamenilor şi nu ştiam ce era mai demn de gustat, voluptoasa uitare de sine, în mers a fecioarei sau dorinţa fragedă şi rătăcită pe streine tărâmuri, a doamnei. Cu vremea instinctul s'a regăsit şi toţi prietenii următori ai doamnei Laura fură băeţi cari nu ajunseseră încă la 18 ani: în chipul acesta doamna Laura respecta instituţia căsniciei şi mulţimia întru câtva imoralele aplecări ale naturei omeneşti.

Ajunsesem aci cu spiritul: că viaţa noastră e întâmplătoare, că nu există nici un fel de de moralitate în scopul acestei vieţi (care e, deocamdată, perpetuarea) şi că toate tragediile noastre din intelect sunt aberaţiile unui animal suferind de cerebralitate—când a venit peste capul meu chel acea catastrofă sentimentală care a creat, în mica urbe, tristul meu renume.

Intâlnisem la balul prefecturei pe domnişora Elvira, fiica d-lui preşedinte al clubului liberal de aci. Fata era de'o nevinovată graţie şi avea un trup de al cărui preţ nu-şi da seama. Ne-am iubit prin dosul caselor părinteşti (guvernanta sub pom citea). Am hotărât—Elvira spunea că viaţa îi pare „un chin" fără mine—am hotărât să ne luăm. Părintele a refuzat, firește. Fata nu. Şi într'o odăiţă de hotel din primul oraş de peste graniţă, am pus temeliile unei scurte fericiri, şi a unei dezonorări mai mult politice.

A trebuit să revenim în ţară.

Şi pentru că persoana mea nu indrituia nici cea mai slabă speranţă a unei cât de viitoare existenţe publice măcar locale, socrul a trebuit să renunţe la mine şi să primească înapoi—fie şi ciopârţit—obiectul lăcrămând al nelegiuirei mele.

Unde e Elvira?

Dar aci, în orăşel.

Mi se pare că nu mă mai iubeşte. (Nici n'a avut de ce). De altfel, se ocupă cu politica şi sprijină, în toate chipurile, pe tânărul rotund şi ras care e prefectul poliţiei noastre vigilente. Tânărul (eu cred că şi Elvira) va ajunge departe.

Dezastrul, pentru mine, a fost de natură meditativă. In ce priveşte relaţiile sociale, câteva doamne mi-au zâmbit la teatru cu multă sin-

ceritate şi am fost poftit, cu tot respectul, în benoarul domnului preşedinte al clubului conservator. Dar la putere fiind partidul liberal, am suferit, vreme, un regim special. N'am putut plăti decât aşteptând o jumătate de zi, câteva taxe la percepţie iar proprietăresei mele i s'a urcat patenta—respectiv mie chiria. Atât tot. In rezumat: o mică celebritate care şi-a pierdut nuanţa satirică primă, astfel că am rămas o figură proprie a orăşelului.

In acest timp Alina exista, foarte aproape, cu alternative de umbră şi lumină. Până la mine ajungeau zvonuri atenuate asupra familiei ei. O rudă îndepărtată îi cumpără o vie dolofană pe dealurile dimprejurul oraşului. Prietenia Alinei cu bancherul capricios şi cu tihnitul arhitect devine un fapt natural, în afară de comentarii.

Fiecare vară chema în parc trupul ei tânăr şi mic, îmbrăcat în rochie alburie. Iluzia unei posibile frumuseţi în greoaele omeneşti iubiri, trecea pe dinaintea ochilor mei odată cu arătarea de lapte a Alinei—spre a se perde iar, în tovărăşia lui Nedelcu sau Giacomo Popescu, printre copacii somnoroşi...

F. ADERCA

IEDERA

Din casa măruntă mai rămăsese pe locul pustiu, stiva de lemn putred peste care vremea ţesuse o caldă învelitoare de muschiu înverzit. Alături, un pui firav de plantă îşi înalţa vârful spre soare şi, fiind din viţa celor ce trăiesc şi mor sprijinite veşnic pe alte puteri, tulpina în voia vântului, se lasă când pe urzicele ce se tupilau, ferindu-se de mreţele străine, când pe scaii ce-i sugeau, cu nesaţiu seva. Şi se ofilea, iedera, cătând necontenit, în înălţarea-i spre soare, un reazăm pe pământ...

Vântul, năprasnic, o îndoi aruncând-o, cu totul, pe muşchiul înverzit...

Şi nu era acela adăpostul ce-l avusese neamul în agăţarea-i pe ziduri de palat ori pe tulpina stejarilor fără varstă; un dor de înălţare cuprinse planta până 'n rădăcini şi când încercă să se ridice curpenii, galbeni şi ofiliţi, pătrunsese adânc până 'n iasca netedului sprijin.

Departe de soare, iedera pieri în umbra rece a putregaiului până la care o scoborâse lăstarii, în spre pământ...

CONSTANŢA MARINO-MOSCU

Copac pe deal

Pe-un vârf de deal un straniu păzitor
Se'ndreaptă 'n zarea limpede: un pom;
Şi'n noaptea violetă pare-un om,
Cu braţele spre cer, un vrăjitor.

Deasupra frunţii lui un disc de-ofir
Aşează luna blând, cercuitor;
Şi omul sângerează întâmplător,
Sub ramura de foc, ca un martir.

Dar luna 'şi sue drumu 'ntunecat
Şi 'i fulgeră pe trupul ridicat
Toţi laurii din sboru 'i sideral...

Şi arborele pare un soldat,
Cu braţele destinse, 'nflăcărat,
Ajuns prin lupte sus, stăpân pe deal.

MIHAIL CELARIANU

Din prag

Din prag îmi surâdea cărarea 'ngustă
De peste care ramuri se sărută,
Şi mă'mbiea spre apa ne'ncepută
Ce din izvor şoptia vioae: „—gustă!"

Şi mă poftia şi calea nebătută
Ce vraja în necunoscut şi'ncrustă,
Şi poartă avântarea ei augustă
Spre larg de zări, în nesfârşiri pierdută!

Era în zori; o zi albastră, clară,
De-abia simţeai că-i toamnă şi răcoare
Când m'au chemat cărarea, drumul iară!

Voiam să zbor!.. O amintire oare
Mai pâlpâi în vatra solitară?..
Şi am rămas să'nviu un foc ce moare!

ALICE SOARE

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

SARMANA INIMĂ

Visasem că murisem, iubito, şi corpul meu rece cu chip alb şi sfârşit de suferinţă, sta întins pe iarba verde, la umbra teiului sub care de-atâtea ori ne-am strâns în braţe, sub care de-atâtea ori cu braţele înlănţuite în jurul grumazului meu mi-ai jurat iubirea veşnică şi sfântă, sub care ochii mei încruntaţi te-au zărit, nu mult după aceea, la sânul altuia, mângâindu'i fruntea cu aceiaş mână albă şi moale, sărutându'i ochii şi obrazul cu aceiaş gură însetată şi nemulţumită.

Mâhnitu'mi suflet plutea uşor, alb, învăluit într'o umbră străvezie, pe deasupra trupului meu mort. La capătul „pământului" îngheţat, care a îndurat toate chinurile sufletului, sta micul şi neînduratul copil, Cupido, duşmanul meu răutăcios, dar cel mai iubit. Era îmbrăcat într'o cămăşuţă albă, descheiată la sân, şi purta părul blond şi creţ căzut pe spate în râuri ondulate.

El plângea. Tolba'i cu săgeţi o aruncase în lături, iar arcu'i dezdoit, era atârnat de ramura teiului, din care rupeai tu adese flori galbene.

Plângea întristat copilul, căci pierduse inima mea cu care atât de neştiutor se jucase.

* * *

De odată din înălţimea cerului albastru, ca un fulger se repezi în jos un şoim ager cu aripile strânse în jurul trupului său şui.

Cupido, speriat, smulse din iarbă tolba'i cu săgeţi, îşi luă repede arcul atârnat de ramură şi se ascunse iute în crângul apropiat, uitându-se înfricoşat prin ramuri.

Vulturul se căsni de'mi sparse pieptul cu ciocul lui tare, luă inima în ghiare, şi se înălţă pe stânca sură ce se ridica lângă izvor, lângă izvorul rece şi limpede din care de-atâte ori luai tu apă şi'mi răcoreai fruntea...

Dar abia rupse din ea cu ciocul lui îndoit că, de amară ce era, îi dete drumul în prăpastie. Ea pică în izvor.

Cupido alergă plângând. Se opri în marginea izvorului şi vru s'o ia din apă, dar nu putu, şi începù a plânge mai rău şi a se uita în toate părţile.

De marginea cealaltă a izvorului, mai la vale, el zări o copilă frumoasă, bălană, cu ochii negri,—erai tu.

El se rugă frumos şi blând să'i dai inima, iar tu, ştiind că era inima aceluia care te-a iubit atât de mult, ai luat-o. Ţi-a fost milă de ea,—singura milă ce te-a cuprins vre-odată,—şi în loc s'o dai lui Cupido,—la ce ai mai fi dat-o?,—ai îngropat-o la marginea izvorului

Cupido a murmurat dojenindu-te şi ţi-a jurat răzbunare. Apoi şi-a luat tolba şi arcul şi a dispărut pe sub ramuri.

. . . . . .

Sărmana mea inimă! Câtă dragoste a îngropat cu ea, câte visuri!.. Inimă tristă şi fără de noroc!..

Va creşte doar din mijlocul ei, de acolo unde sta ascuns chipul tău,—o iederă cu frunza neagră şi amară; pe fiecare frunză va înflori luminat chipul tău veşnic adorat. Iedera va creşte din zi în zi tot mai mare, şi cum nu va avea de ce să se agaţe.—precum inima mea de nimic nu s'a legat pe pământ,—se va târî pe jos umilită, prin ţărână, sărmana iederă, iederă fără noroc!..

N. M. NIGRIM

CLOPOTUL

In noaptea nemişcată tăcerea gravă cântă..
Din sumbra 'ngrămădire a schelelor de zid,
Ca un pumnal fantastic înfipt -- de jos — în vid,
Intunecata turlă în spaţiu se împlântă.

Un şcrâşnet surd... Şi-o formă informă a pornit
Să'şi legene conturul haotic, sus... Un sunet
Prelung, solemn se'nalţă. — Şi trepidări de tunet
Frământă — acum eterul obscur şi mărginit.

Un dangăt.. Incă unul... Şi'n marea de tenebre,
Concava lună—barcă lipsită de catarg—
Se 'neacă 'n orizontul opac, pe când în larg,
Arama 'şi trâmbiţează accentele funebre.

Cu fiecare notă ce cade greu, sonor,
Ca un ciocan ce bate zadarnic într'o poartă,
Se ţintueşte 'n mine o năzuinţă moartă,
Se răstigneşte 'n pieptu-mi înfrânt un ultim dor.

Cascadă vibrătoare, curg notele de aramă
Din turla — vârf de munte în negură ascuns...
Investmântat în ceaţă, cu sufletul străpuns,
Mi-ascult povestea vieţii ce'n noapte se distramă...

VIRGILIU MOSCOVICI

Strofe dela Nord

Alb

A nins, şi funeralii de lumină
S'au săvârşit pe case şi cupole
De pare că pe-o pajişte alpină
De edelweiss au răsărit corole.

Căci e un alb curat cum e acela
Ce 'ndoliază fioarea de pe culmi
Sau iarna 'ncremeneşte în capela
Pădurei colonadele de ulmi.

Un alb de neatinşi gheţari ce vin
Din lumi ce zac oprite în fiorduri,
Purtând zăpezi cum navelor la borduri
Le-atârnă albatrosul pelerin.

—Un alb de care par'că te 'ndoeşti...
Şi în candoarea lui aşa integru!
Că 'n patru părţi de zare cât priveşti
De alb, în faţa ochilor ţi-i negru.

Din el îşi face aşternut pământul
O resonanţă tristă, cum din ceaţă
O respirare surdă care 'ngheaţă
Şi stărue în om cu deamănuntul.

De aceia par'că—oraşu 'ntreg sucombă
Şi într'un somn de-aiurea adoarme dus
Cu-acelaş vid pe care-l face-o trombă
Ce-a supt un vas pe mările din sus.

...Când numai soarele rotund şi roş
—O rodie scăpată de un val—
Strecoară bun pe gura unui coş
Un vis de biet pribeag meridional.

DRAGOŞ PROTOPOPESCU

Londra, Ianuar 1921

CINEMATOGRAF VECHIU

O firmă pecetluită de rugină. Litere mari, diforme şi roşii, atrag ochiul. La „intrare", o gloată de privitori. Când plouă, apa se scurge de pe acoperiş şi stropeşte obrajii marchizei din „Amor şi nebunie". Proştii au credinţa că marchiza plânge. Şi afişul colorat, rău lipit, se leagănă în bătaia vântului şi cei de afară râd şi se înghesue: ce va face contele criminal când *va afla*?

Înăuntru, câteva scaune de piele şi multe, multe, de par'că n'ar avea sfârşit, de lemn; se aplaudă, obicinuit, de câte ori pe pânza albă se iveşte câte un ochiu obraznic de mascul sau câte o faţă naivă de fată bine crescută; se mai aplaudă şi la sfârşit, când ea cade în braţele *lui*, iar asasinii sunt spânzuraţi.

Cinematograf vechiu, bun şi alintător ca o mână: tu sdrobeşti cu magia priveliştii întreaga dramă. Ştergi, miraculos, durerile şi asperităţile: sublim creator de lumi noui, fericite şi nici când bănuite.

Când se risipesc năzuinţele, în parcul muşcat de toamnă; când răsăritul plânge peste întinderile mute; când te apasă nemărginirile pustii, îndreaptă-ţi paşii către casa iubirilor curate şi a fericirilor eftin plătite: cinematograful vechiu te va îmbăia cu bogăţia valurilor de bucurie şi vei fi vesel, şi vei fi vioi.

Doamna se va înclina cu graţie. Să nu-ţi turburi prea mult gândirea. In ochii ei să nu vezi foamea şi umilinţa: doamna e Regină şi tânărul palid de lângă ea, pe care îl întâlneşti, adesea, sub alte înfăţişări, la colţuri de stradă implorându-ţi duioşia, e chiar Regele, ilustrul soţ şi neînvinsul războinic. Cutremură-te: în ritmul sonor şi eroic al marşului, omenirea ucide pentru a chezăşui viaţa. E morala simplă şi adevărată a cinematografului. Fii entuziast, încumetător şi tandru: Uite: Regele zâmbeşte şi salută cu arătătorul mulţimea. Ridică-te, emoţionat, şi salută!

Te-ai întristat. Iată pe amicul care se dă tumba şi face să hohotească sala. Iţi păstrezi calmul. Eşti sceptic. Dar domnul s'a aşezat pe joben şi l'a turtit. O femee grasă râde. Un copil râde. Servitorul râde. Şi-atunci — ce umilinţă şi ce simplism!—râzi şi tu.

Fii fără grijă: nu te-a văzut nimeni.

Cinematograful vechiu are, însă, şi un sâmbure de fatalitate. Căci *el* a luat-o de acasă, cu faţa îmbujorată şi, fericiţi, au trecut pragul cinematografului.

— Tu ai să mă trădezi!

— Nu! Nici odată!

Ea clatină din cap. Odată, nu de mult, a mai auzit cuvintele astea. Era seara şi bulevardul gol. El o strângea de mijloc şi ofta. A ţinut povestea două zile: regimentul a plecat şi odată cu el, iubirea lui „eternă"!

— Ce păr are contele!
— Seamănă cu al tău!
— Ba cu al tău!
— Ba cu al tău!

Contele a părăsit-o. Ea se otrăveşte. E întinsă pe un pat alb, presărat cu flori şi cine-va, o bătrână care e prea bună pentru a nu fi muma „nefericitei", plânge, într'un colţ, umilă.

Ah! ce bine e să mori aşa! Să fii „nefericită". Să fii iubitoare şi să suporţi necredinţa lui până în ziua când arborii dau muguri şi soarele e mai cald! Şi să ai flori, flori!

— Tu nu mă iubeşti?!
— Eşti o proastă!
— Ba nu! ştiu bine! Semeni cu contele trădător.

Şi o batistă mică e dusă, de o mână care tremură la ochii umezi.

— Tu nu mă iubeşti!

Şi lumea pleacă dela cinematograf sentimentalizată. Cine-va a risipit prin văzduh miros de Aprilie. Felinarele ard mai trist. Tot trupul ei e numai fiori.

A doua zi, bătrâna şchioapă şi bolnavă, a găsit-o svârcolindu-se pe scândurile „atelierului de croitorie", în spasmurile morţii: murea ca o contesă de cinematograf. Şi contele! Ah! contele care în clipa aceea mână barca pe lacul Cişmigiului alături de guvernanta „şefului"!

Cinematograful vechiu e un bazar: intri pregătit: înşeli pe negustori şi treci, cu o voluptate adâncă, pe lângă misterele graţios oferite de pânza minunată. Eşti cald şi trist? Spintecă-ţi inima şi presar-o cu petalele durerilor. Vei fi un conte trădător, sau o contesă ftzică sinucigaşă.

Afişele sunt verzi, lumea nedumerită şi în seara care cade, ca un acoperiş de neguri peste oraş, se aude glasul celui care îmbie la „intrare":

— Senzaţional! Sguduitor! Dramă modernă şi sublimă! Reprezentaţia începe!

Cinematograful vechiu are un rival: cinematograful de afară.

I. PELTZ

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

GHEORGHE ASACHI

VIAŢA ŞI OPERA LUI

Editura „CARTEA ROMÂNEASCA"

Preţul Lei 14

Sonete erotice

Pentru Myrtocle

SFINXUL

Uimit privesc la formele-ți rotunde
Și delicate ca o porțelană,
La pielea ți fragedă și diafană,
La chipul luminos, ca scos din unde,

Ești nălucire, vis, chip de icoană,
Ești statuie de marmoră, răspunde?
Ci spune-mi ce minciună se ascunde
In ochiul clar și neclintit subt geană?

Sfinx palid, ne'nțeles și fără viață,
Când mă privești cu ochii tăi de ghiață,
Tăcerea ta de marmoră mă doare...

...Zâmbești?.. E-un fulger nou de auroră...
Șoptești?.. Te miști cu mlădieri ușoare?
...Eu te privesc în lacrimi ca pe-o soră...

NICI-ODATĂ

Așa mi-ai spus atuncea: niciodată!
Și-ai nimicit întreaga mea putere...
Amar a fost paharul plin cu fiere
Intins de mâna ta catifelată.

Cum cred nebunii 'n tragice himere,
In stele unii, alții 'n lumea toată
Credeam în ochii tăi curați de fată
Ce-mi răzvrătiau a gândului tăcere.

Și-acum când singur sunt cu mine însu-mi,
Când gol e visul și amar e plânsu-mi,
Mă urmărește acelaș niciodată...

...In nopți pustii mi-l strigă cucuvele
Iar sus în nesfârșirea nemișcată.
Mi-l scriu cu foc și aur mii de stele...

ION SÂN-GIORGIU

CRONICA TEATRALĂ

TEATRUL NATIONAL: *SORANA*

(Piesă în trei acte de *I. Al. Brătescu-Voinești* și *A. de Herz*)

Cu ocazia reprezentării *Bătrânului* s'au făcut discuții doctorale asupra deosebirii dintre teatru și literatură; acum cred nimerit de a reproduce deci câteva observații critice scrise acum câțiva ani, după premiera *Soranei*. Se va vedea că teatrul nu este *regula* ci *viața*, pe când literatura se poate îndepărta uneori de viață...

„Subiectul Soranei e literatură... Nu e viață; e literatură generoasă. S'ar putea urmări sub nenumărate forme în atâtea încercări: o ființă care împinge lepădarea de sine până la totala jertfă a fericirii sale pentru liniștea și fericirea altuia.

Dacă scriitorul ar fi fixat-o într'o nuvelă sau roman, am fi putut asculta cu mulțumire și până la urmă această poveste albastră a unui sacrificiu eroic... Ar fi fost literatură pusă în cadre literare și cu mijloace literare: finețe de stil, duioșie, generozitate, părți lirice împletite cu părți descriptive, cordialitate și simpatie, cu care de altfel, ne-a obișnuit literatura onestă a d-lui Brătescu-Voinești. La sfârșit, am fi șters o lacrimă discretă pentru această învinsă a vieții, după cum am șters-o după toți înfrânții povestitorului nostru: după Microbul sau după Rizescu, după Finuleț sau după Pană Trăsnea Sfântul.

Teatrul e însă altceva. Nu e literatură sentimentală și dulceagă. Cere dintr'odată, ca o supremă condiție, viața. In locul bassorelifului delicat ce se desfășoară în fantezii de dantelă, avem statua liberă în jurul căreia circulă lumina orbitoare.

Subiectul *Soranei* nu mi se pare, totuși, imposibil. Vina lui nu e atât în premis pe cât e în lipsa de „viață". El stă ațipit în liniile șterse ale bassoreliefului și nu vrea să se desprindă în statuă rotundă și energică. E o istorioară duioasă și generoasă fără să fie și o acțiune în care să simți ritmul vieții. N'ai impresia că te afli în fața unor oameni adevărați. Eroii *Soranei* nu trăesc pentru că nu sunt personalizați.

Subiectele se pot discuta: pot fi mai mult sau mai puțin verosimile. Ele pot deveni un obiect de dialectică. In fond însă, subiectele înseamnă atât de puțin! In teatru, chestiunea e alta: eroii trăesc sau nu? Și nu e vorba de conflictul în care sunt puși, ci în afară de ori ce conflict. Ajunge o mișcare și câte-va crâmpeie de frază pentru a vedea dacă un erou trăește sau nu. Un critic obișnuit are îndată o impresie ce nu-l poate înșela. Această impresie e refractară dialecticei. E însă elementul de căpetenie al aprecierii criticului. In *Sorana* d-lui Brătescu-Voinești plutim într'o lume convențională. Plutim în literatură... Eroii n'au fost evocați decât pentru a ilustra un „caz" de jertfă sublimă... N'au însă nume; nu trăesc decât în funcțiunea unei istorioare.

* * *

După cinci sau şase ani *Sorana* revine într'o lumină mai favorabilă. Părând la început de o pură esenţă romanţioasă, subiectul a devenit totuşi acceptabil. Timpul a lucrat pentru dânsul. Primim deci sacrificiul Soranei; spiritul omului se deprinde cu orice. După prima zguduire, în care luciditatea egoismului uman a prătestat cu vehemenţă, ne-am lăsat bucuros în voia imolărilor sublime...

Eroii n'au părut nici acum destul de individualizaţi pentru a da impresia vieţii; sunt încă în funcţia unei anecdote generoase. Piesa a părut totuşi mai bine legată, logică după primirea tezei, şi cu o excelentă ţinută literară. A fost şi bine jucată şi frumos montată...

E. LOVINESCU

Teatrul Regina Maria: CIOCOLATIERA

(LA PETITE CHOCOLATIÈRE) de *P. Gavault.*

Cele patru acte ale lui Paul Gavault nu se deosibesc prin nimic de piesele de duzină ce se scriu de la o vreme în Franţa. Situaţiile sunt aproape identice cu cele întâmplate aiurea. O încurcătură burlescă la început, la mijloc o idilă de o dulcegărie de operetă, la sfârşit una sau chiar mai multe căsătorii norocoase şi neaşteptate.

Spiritul comun nu depăşeşte adesea jocul de cuvinte şi îndoitele înţelesuri din cari cel pornografic e mai subliniat. Întâmplător însă câte o ieşire în adevăr spirituală.

Aceasta ca linie generală, ca schelet al piesei. Odată osătura prinsă încărnuirea scheletului se face şi mai uşor. Nu e nevoe de prea mulţi muschi: o carne flască şi veştedă ajunge. Piesele de felul acesta niciodată nu pot avea frăgezimea tinereţii. De cele mai de multeori copii cu feţe de bătrâni, ele au şi micimea cherestelii celor dintâi şi toată banalitatea dresurilor cu cari cei din urmă caută şi să-şi întindă creţurile obrazului.

In cazul *Ciocolatierii* trebuia ceva care să o întinerească: iată o schiţare fugară—în linii frânte şi rotunde ce vor să închipue oameni—a câtorva figuri: un pictor ratat şi burghez în tot restul traiului său parazitar, apoi o fată bogată şi capricioasă ce se amorezează pe nepusă masă de cel care o nesocoteşte.

Se râde totuş—niciodată însă pentrucă cea ce se petrece pe scenă e comic, ci pentrucă e grotesc şi imposibil. E un râs de o speţă inferioară, râsul cu care întâmpini o prostie ce se spune sau se făptueşte în preajma noastră. Alţii vor fi răzând pentrucă poate găsesc vrednic de râs ceace li se oferă. Sunt fericiţii cari se mulţumesc cu puţin, sunt bunii clienţi ai spectacolelor de acest fel, cei cari fac sălile pline, încurajând pe director.

Suferim de năpădirea gustului plebeu în toate manifestările artistice. Se răstoarnă criteriile, iar sucesul nu mai e al meritului ci al celor ce plac.

Ciocolatierii i se poate recunoaşte această ultimă însuşire. Ar putea face chiar serie spre bucuria casei şi în ciuda cronicarilor.

Cafeneaua cea mică avea o superioritate necontestată asupra *Ciocolatierii*. Permitea lui Iancovescu să se mişte liber, să creeze un rol. Era ca o pastă moale în mâna unui actor bun. Avea apoi şi o oarecare atmosferă călduţă. *Ciocolatiera* nu are nici atât. Rar s'au văzut sforţări mai lamentabile—deşi sunt singurul lucru reuşit—ca cele depuse de actori pentru a se scoate ceva. *Ciocolatiera* e o piesă ce nu poate fi ridicată la înălţimea de interpretare a unui actor bun. Nici la nivelul ei jos nu se poate coborî cineva, dacă nu vrea să se piardă în nimicul ei. Sunt piese ce nu se pot *interpreta*. Ele trebuesc luate cum sunt. Astfel de farse sunt adevărate probleme pentru actor. Rezolvarea lor stă în mâna celor cari ştiu să găsească drumul de mijloc.

Actorii de temperament te fac să regreţi că li se dă prea puţin (Ovid Brădescu şi Mariette Rareş).

Sunt alţii cari se disting uşor (P. Bulandra şi Iliescu). Chiar cei mediocri în asemenea piese nu se pot plânge că sunt sub nivel. Până şi lor li se face cinstea unei menţiuni de onorabilitate.

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT

OEDIP LA COLONA

Traducere din greceşte

de

MIHAIL IORGULESCU

Editura CASEI ŞCOALELOR

Preţul lei 3.25

A apărut de

Maiorul Gheorghe Brăescu

MAIORUL BOTAN

Schiţe umoristice cu o prefaţă de **E. Lovinescu**

Editura „VIAŢA ROMÂNEASCĂ"

Preţul lei 10

A APĂRUT DE:

E. Lovinescu

COMEDIA DRAGOSTEI

ROMAN

Lei 7.50

LULÙ

ROMAN

Lei 10

Editura ALCALAY & Co.

Au apărut de colaboratorii Sburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

Abonament plătit de C.Școalelor
Onor
Liceul Gh.Lazar
Sibiu

E. L[illegible]NESCU

CRITICE Vol. I: Impresionismul în critică, Eminescu, Caragiale, D. Anghel, St. O. Iosif, M. Sadoveanu, E. Lovinescu, Em. Gârleanu, Ion Minulescu, Elena Farago, I. Al. Brătescu-Voinești, Octavian Goga, C. Sandu Aldea, I. A. Bassarabescu, Contesa de Noailles etc.

Lei 8

CRITICE Vol. II: Pe drumurile Eladei, Matilde Serao, Emile Faguet, Benvenuto Cellini, J—J. Weiss, Antonio Fogazzaro, M. Sadoveanu, D Anghel, P. Cerna, Oct. Goga.

Lei 8

CRITICE Vol. III: Victor Eftimiu, Alex. Macedonski, M. Sorbul, Cinquantenarul romanului românesc, Oct. Goga, St. O. Iosif, Em. Gârleanu, D. Anghel, Coșbuc, Z. Bârsan, Vasile Alecsandri și antichitatea romană, Henry Bataille, Carlo Goldoni etc.

Lei 10

CRITICE Vol. VI: Revizuiri literare : Caragiale, T. Maiorescu, C. Dobrogeanu Gherea, Al. Vlahuță, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Literatura „Semănătorului", Poezia populară.

Lei 12

Sub tipar: CRITICE, Vol. V.

Editura ALCALAY

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

ANUL II. No. 47 — 2 APRILIE 1921

SBURĂTORUL

REVISTĂ-LITERARĂ-ȘI-ARTISTICĂ

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4781

IN ACEST NUMĂR:

E. Lovinescu . . . . . Literatura și viața
G. Rotică . . . . . Tristețea fericirii
Hortensia Papadat-Bengescu . . . . . Călătoarea (I)
Maiorul Gheorghe Brăescu . . . . . Dureri mărunte
F. Aderca . . . . . Nocturne
Alexandrina Scurtu . . . . . Omul
Alice Soare . . . . . Ispită
Ion Sân-Giorgiu . . . . . (Năluca (Beție

CRONICI: *Mihail Iorgulescu*: VĂLUL FERICIRII, de *G. Clemenceau*.

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4781

APARE SÂMBĂTA

Editura ALCALAY & Co. — UN LEU

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI
Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY & Co.

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunţan, Ludovic Dauş, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moşoiu, Constanţa Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Paşcanu, I. Peltz, Ion Pilat, Al. Popescu-Telega, Dragoş Protopopescu, I. Petrovici, Al. Raliy, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Şirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ŞASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învăţători, preoţi şi studenţi
UN AN . . . LEI 40

PREŢUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găseşte de vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. şi la administraţia revistei.

Administraţia: Strada Sărindar No. 14
— BUCUREŞTI —
Manuscrisele, corespondenţa şi schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 47 2 APRILIE 1921

SBURĂTORUL

REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA

Director: E. LOVINESCU

LITERATURA ŞI VIAŢA

I

Literatura isvorăşte din viaţă; uneori pare însă a-i imprima directive. Linia de demarcaţie se stabileşte anevoe; nu se poate şti cine e la remorcă. Ieşind din viaţă, literatura îi acuză unele trăsături şi caractere; abundând într'un sens, ea devine la rândul ei creatoare de valori.

Viaţa se foloseşte câteodată şi de criterii imorale; preţueşte ceia ce nu e de preţuit; disprețueşte ceia ce ar merita mai multă consideraţie. In loc de a-i remedia insuficienţa morală, literatura i-o accentuiază creind tipuri ce impune definitv puncte de vedere lipsite de obiectivitate. Arta devine astfel un agent de disoluţie morală; prin marea ei putere de suggestiune propagă judecăţi falşe. Voi da câte va exemple de divergenţă dintre literatură şi moral.

Avarul şi Risipitorul

Avarul e ridicol şi odios dela Plaut şi până la Delavrancea. Molière l'a fixat definitiv în Harpagonul lui; Balzac în Grandet.

E ridicol prin ciudata boală de a se lipsi de bucuriile vieţii din setea de a aduna tot mai mulţi bani. Care sunt însă bucuriile vieţii? Multe şi niciodată aceleaşi la fiecare om în parte. Unul îşi găseşte fericirea în lux, altul în mâncare; unul în femei, altul în ştiinţă; unul în aparenţele vieţii, altul în gloria postumă. Pentru ce n'ar fi şi oameni cari să-şi găsească plăcerea în acumularea banului? Fiecare din noi e plăsmuit pentru anumite plăceri. Amănunte psihologice sau fiziologice ne fac improprii pentru unele din bucurii ale vieţii.

Lipsa de lavoare ne ridică bucuria mâncării; lipsa fineţii acustice ne ridică imensa bucurie a muzicii.

Pentru ce nu i-am presupune avarului un simţ nou ce ne lipseşte? Am voi să-l vedem mâncându şi banii.

Plăcerea gâtlejului o admitem; plăcerea ochilor nu

voim să i-o admitem. El se bucură însă prin ochi, văzând grămada de aur şi nu prin gâtlej. Intru cât ar fi mai anormal?

Sunt oameni cari nu şi trăesc viaţa, din grija gloriei postume. Artiştii şi savanţii duc calvarul mizeriei şi al suferinţii nu numai din incompatibilitate cu realitatea ci dintr'o voinţă încăpăţânată. Urmăresc un vis sublim. Vor realiza o operă. De n'o înţeleg contemporanii, o vor preţui urmaşii. Vor pomeni de ei generaţiile viitoare. Ce nebunie!—după unii. Nobilă şi frumoasă nebunie, din care iese progresul omenirii,—dar nebunie. Intru cât îi va bucura gloria postumă? Intru nimic. Chestiunea trebue pusă altfel. Gloria postumă nu ne mai priveşte. Gândul că se va vorbi de noi, ne produce însă o mare bucurie încă din viaţă.

Ţine locul altor plăceri: ne alungă foamea şi frigul. Din vatra lui se împrăştie o bine-făcătoare căldură ce ne aromeşte. Nu simţim frigul iernei din mansarda săracă. Printre lipsuri trecem mândri şi fericiţi. E o iluzie! — Ce este însă iluzia şi ce realitatea? Cine a putut preciza hotarele uneia şi ale alteia? Măsura e în sensibilitatea noastră. Această fericire e tot atât de legitimă ca ori care alta. Şi marea bucurie a gloriei postume e întru cât-va admisă, dacă nu de oamenii simpli, cel puţin de intelectuali.

Pentru ce n'am admite şi bucuria grămezii de aur? E o bucurie inferioară! Desigur. E însă o bucurie legitimă şi nu mai pe jos de bucuria stomacului. De ce am admite pe un om ce-şi dă averea, cinstea şi chiar viaţa pentru o femee şi nu am admite pe cel ce e capabil de privaţiuni infinite pentru un bulgăre de aur? Fiindcă mai mulţi aleargă după femei, decât după aur? Nu-i de ajuns. Se va zice: aurul e bun pentru plăcerile ce poate aduce. Avarul va răspunde însă: plăcerea mea este tocmai în posesiunea lui, după cum plăcerea vizionarului e în gândul că va dobândi gloria postumă. Eu cel puţin îmi pipăi aurul. Vizionarul nu-şi va pipăi niciodată gloria. Trăeşte numai cu gândul ei.

Ce i s'ar putea răspunde logicei avarului? Avarul e totuşi acoperit de un ridicol universal. Îl vedem numai prin gesturile meschine cu care îşi agoniseşte paraua, torturându-se pe sine, jertfind marei pasiuni ce-i încălzeşte fiinţa transfigurată de bucurie.

* * *

Avarul nu e numai ridicol ci şi odios. Harpagonul lui Molière se cumpăneşte între comedie şi tragedie. E comic când efectele avarităţei se resfrâng numai asupra lui însuşi; e tragic prin dezorganizarea în care îşi aruncă întreaga familie. E comic în tot ceea ce-l priveşte pe dânsul; e tragic

în ce privește pe alții. Stăpân pe sine, își poate îndruma viața cum voește. Neavând însă ideile și prejudecățile noastre, e firesc să ni se pară comic. Râdem deci în fața epicei lupte de toate zilele, pentru a-și înfrânge chemările vii ale vieții în dauna realității moarte a banului îngrămădit. Un om ce se flagelează singur e comic; flagelat de alții e tragic.

Cele mai însemnate piese ale lui Molière se pot reduce la o schemă: viţiul unuia singur dezorganizând o familie întreagă. Frica de moarte a lui Orgon îi dezorganizează familia; se însoară cu o femee ce-i exploatează boala închipuită; vrea să-și mărite fata cu un morticol odios; zdruncină liniștea casei prin introducerea doctorilor.

Frica de iad a lui Orgon e pe cale de a-i zdrobi familia: Tartuffe râvnește la farmecele Elmirei și la mâna fetei. Prin viclenie pune stăpânire și pe casă. Și, dacă n'ar fi intervenit trimisul regelui, întreaga familie ar fi fost aruncată pe drumuri.

Avariția lui Harpagon îi dizolvă familia. Elisa e contrariată în sentimentele ei. Harpagon ar voi s'o mărite cu un bătrân bogat. Cleant e nevoit să trăiască din expediente puțin onorabile. Tatăl lui ar voi să-l însoare cu o văduvă bogată. In fața patimii cumplite, legăturile firești dintre părinți și copii se frâng. Respectul filial nu poate rezista. Rugina avariției roade totul. Tatăl și fiul se găsesc astfel unul înaintea altuia ca doi dușmani: călăul și victima. Și când victima se răzbună, furând caseta cu bani a avarului, publicul e de partea lui Cleant.

Firește.

Un avar e într'o măsură oarecare călăul celor dimprejurul lui. Patima avariției se resfrânge și asupra lor. Incepând dela rochia nevestei și până la banul economisit pentru lumânare, avariția împrăștie în jurul ei tristețea și dezolarea. Avarul se bucură de banul adunat: are deci o contravaloare. Ceilalți se ofilesc însă sub tirania unui viţiu neîmpărtășit. Lipsa lor silnică nu e înveselită de sclipirea voioasă a aurului adunat... Trebue să rabde în tăcere un jug de fiece clipă. Uraganul pasiunii trece pe lângă dânșii, rozând încă o economie de un gologan, din haine, din pâine, din modestele plăceri ale vieții...

Trebue totuș restabilit un echilibru.

Un avar își poate chinui familia. N'o ruinează însă. Pe căi aspre, triste și silnice îi prepară chiar un viitor mai bun. Din durerosul lui ban va ieși bucuria de mâine a urmașilor.

Privită chestiunea și dintr'un punct de vedere mai larg social, avarul este mai puțin primejdios decât risipitorul, marele favorit al tuturor literaturilor. Un avar e un

om cinstit. Având instinctul proprietăţii până la ferocitate, o respectă şi la alţii. Ne voind să piardă o fărâmă din ceia ce are, nu se atinge de bunul altuia, decât pe căile legale.

Nu tot aşa şi risipitorul. Ne având nimic, nu respectă nimic... Ne având instinctul proprietăţii, n'o admite nici la alţii. Un risipitor e un canal, prin care banul rotund se rostogoleşte fără odihnă, de oriunde ar veni.

Un risipitor îşi cheltueşte la început avutul. E slobod s'o facă. Pe urmă e silit să recurgă la împrumuturi. Începe lungul convoi al creditorilor şi al cămătarilor; jocul de cărţi, combinaţiile piezişe, poliţele falşe, cărţile măsluite şi totala degradare morală. Nici odată un avar nu va ajunge în această prăpastie. Nici un avar n'a iscălit o poliţă falşe; n'a dat nici chiar una adevărată.

Şi totuşi risipitorul e simpatic. Sub forma unui zâmbet suveran şi a unei mâini întinse cu cordialitate, el apare în opera lui Molière ca şi în întreaga literatură universală, semănând dezastre. Banul aruncat cu o atât de superbă dărnicie, este adesea banul văduvei şi al orfanului... Nimeni nu se întreabă însă de unde vine. Cade pe masa verde sau pe nimicurile vieţii cu o elegantă nepăsare. In loc de dezgust trezeşte admiraţie. Şi în loc de a fi privit ca un mare ferment de dezorganizare socială, risipitorul este privit cu simpatie şi bună-voinţă. Nu e nici ridicol, nici odios ca avarul. E un favorit al opiniei publice.

E. LOVINESCU

Tristeţa fericirii

Nu mă 'ntristează toamna cu sura ei povară
De-adânci tristeţi ce 'mbracă şi case şi copaci;
Nu mă 'ntristează toamna când pâclele coboară
Şi ochii noştri-acasă se 'ntorc tot mai săraci.

Pe suflet mi se lasă tristeţă nesfârşită,
Când râde primăvara în albele grădini...
Adânc mă întristează şi ochii tăi, iubită,
Când ochii mi-i inundă doritele lumini.

Şi dac'atunci sălbatec mi te cuprinde braţul,
Nu este fericirea, nu-i termecatul gând,
Aceea ce-mi sporeşte în braţ şi 'n piept nesaţul:
Sunt bulgării ce 'n groapa-mi de mâni i-aud căzând.

G. ROTICĂ

CĂLĂTOAREA

I

Se sculase în întuneric şi pipăind caută să se îmbrace. Butonul electric era alături dar nu-l deschidea. Mâinile care puteau umbla pe haine nu puteau face gestul cel-lalt, gestul aşa de necesar de a lumina. Aveau totuşi puterea fizică necesară, nu erau paralizate. Picioarele se mişcau şi ele. Voinţa şi ea funcţiona. Vrea să aprindă ca să vadă ceasul. Pendula mică era pe măsuţă alături, nedespărţită.

Avea şi voinţa şi puterea şi totuşi nu ascultau. De cine nu asculta? Ce alt capriciu, care alt stăpân comanda în ea absurditatea asta mărunţă?

Pe jumătate îmbrăcată rămase pe marginea patului, pe când treceau minutele—acele pe care le auzi umblând pe drumul timpului, întocmai cum auzi paşii unui drumeţ afară.

Apoi aprinse. Era ceasul trei noaptea... Numai trei!.. Prea de vreme.

Dormise oare până atunci? Nu veghease... nici nu dormise. Între amândouă. Durerea o chinuise clipă cu clipă în inconştienţa somnului. Aşa ca pe cineva care ar dormi adânc şi pe care alt-cineva l'ar scutura cu barbarie de tot trupul, i-ar înfige degetele în celulele creerului, i-ar răsturna în conductele vinelor mersul sângelui, l'ar apuca, l'ar trage de fie-care fibrilă. Aşa îi fusese somnul.

Acel cineva chinuit era ea şi chinuitorul era durerea ei.

Se va culca iar. Să mai doarmă... să nu stea deşteaptă... Aceeaşi trudă în semi-somnul turbure!

Când sări din nou în sus era cenuşiu afară, aproape ziuă. Se vedea ceasul: Şase!. Târziu.

Adună cele câte-va lucruri mici rămase şi fu gata de plecare. Odaia era urâtă cu pereţii ei pătaţi, golită de orice obiect mai pesonal: Patul de fier, canapeaua învelită cu pânză, masa goală cu un jurnal deasupra, cuierul gol, scaunele.

— Unele mărunţişuri nu încăpeau în valiza mică de piele. Le grămădi într'un sac portativ de pânză. Trebuia să-l iee tot ea în mână. Nu lua trăsură. Gara era numai la zece minute. N'avea nici bani la îndemână. Işi făcuse socoteala. Cei patruzeci de lei, bacşişul Anei erau pe masă, şi alţi douăzeci în pungă, aşa,.. pentru drum.

Care drum? Unde mergea? Cenuşiul din geam părea un orizon imens acoperit cu ceaţă, care cuprindea tot pământul ascunzând drumurile toate.

Mergea la gară!.. Se întorcea acasă. Totuşi nu avea casă. Casa ei arsese în ajun. Se prăbuşise dintr'odată... Mare, frumoasă, solidă. Minunată clădire albă în Cetatea albă şi vie, aprinsă dintr'un trăsnet, înainte ca ea să fi putut înţelege dece! Atât!

Se întorcea acum acasă. Erau unde-va patru pereţi; aceia anume

cu înfăţişarea lor anume, care se chemau casă părintească. Pentru cine nu avea locuinţă ar fi putut fi un adăpost; pentru cine era ca ea rămas pe drumuri, ar fi putut fi un refugiu. Şi nu era.

. . . . . .

Ana trebuia să vie să o scoale. Nu venise şi nu putea pleca fără să-i dea bacşişul. O căută prin „Hallul" luminat slab, apoi dibui pe coridoare întunecoase. Nu era nicăieri. Se întoarse în odaie. Cineva urca scara. Poate era sora ei. Trebuia să vie, aşa cât de dimineaţă, ba chiar să o însoţească la gară... Era Lina servitoarea Myrhinei. Spuse că „domnul" sosise noaptea pe neaşteptate dela Chişnău bolnav şi „cucoana" nu putea să vie. Ştia că Myrhina ar fi venit orice ar fi fost, şi că numai treburile mărunte o opriseră. Myrhina o iubea. Suspină!

Se turbură apoi pentru surioara scumpă. Ce-o fi fost la ei? Întoarcerea asta era neprăvăzută.

Dacă cumnatul ei avea vre-un necaz mare? De ani lungi ele sufereau în acelaş timp loviturile şi încercările...

Lovituri şi încercări? Aşa se putea chema ce i se întâmplase? Căuta pentru durerea ei un nume. Cu mâini, cu glas care tremurau, care dârdâiau de o frigură cumplită, căută înăuntrul simţirei cu simţirea şi nu găsi.

Işi aduse aminte de ceva care fusese glumeţ, şi amintirea glumeaţă se strâmbă cum se strâmbă morţii: Da! sufletul şi gândul au mâini şi glas şi genunchi.

Nu-i trebuiau genunchi. Nu avea nici o vină ca să se aştearnă în genunchi la genunchii Lui.

Avea să stea în genunchi când va găsi un colţ de timp şi de loc ca să întrebe pe Dumnezeu: Dece e mizerabil?.. Da... Aşa... Să-l întrebe... în genunchi... fiindcă credea în Dumnezeu, fiind-că îi iubea şi asta nu se poate schimba, să-l întrebe dece e mizerabil! Dece dărâmase casa ei printr'o lovitură nedreaptă, o lovitură măestrită, demnă de puterea pe care o închipuim Diavolului. Dar ea până atunci nu credea în Diavol. Nu! In Dumnezeu Unul A tot Puternic!

Ce fel de credinţă era a ei? Intr'o singură forţă în care se închide şi se încheagă tot şi din care tot se desfiră şi creşte şi rodeşte şi piere şi învie: binele şi răul ca şi Lumina şi întunericul? O forţă care conţine şi natura exterioară şi sufletul, şi spiritul; şi căreia natura exterioară şi sufletul şi spiritul îi sunt tributare, şi pe culmile lor cele mai înalte rămân jos dedesuptul acelui adevăr misterios, acelui echilibru imponderabil armonic şi destructiv pe care bine l'a încarcerat religia în rigida, stupida şi simpla formulă a credinţei fără cercetare: Să fii orb? Şi să umbli pe drumuri neînţelese orb şi supus.

Aşa credea?..

Ea n'avea gânduri. Sta mică dar cu blestemul ei mare. In anatema ei nu era nimic violent. Glasul cu care blestema era strivit ca şi simţirea, ca şi energiile, ca şi fiinţa ei toată, parcă ieşea dintr'un corp în adevăr copleşit subt dărâmături uriaşe. De aceea şi mâna ei amorţită abia încerca gesturi paralizate repede de durere. Zicea „mizerabil" dolent,

slab ca o victimă dureroasă, căreia îi fuge ultima credință în bine odată cu cel mai mare bun.

...Sora ei totuși i-ar fi adus o mare ușurare dacă i-ar fi fost alături.

Sacul de pânză era urât. Îl înveli în blana ei de gât. Purta astfel o povară vulgară subt o învelitoare luxoasă.

Trimise surioarei cuvinte de rămas bun: Să-i scrie! Să-i spue dacă cumnatul ei e sănătos și nu s'a întâmplat nimic.

Pașii Linei scoborâră iar treptele. *Ea*, porni iar pe coridoare în căutarea Anei. N'o găsi.

In odaia de alături era acum lumină. Sta acolo chiar proprietăreasa. Așa știa. Auzea mișcând; se vede că era sculată. După multe ezitări spuse cu glas acoperit, lângă ușă: „E cine-va deștept?" Vroia să lase cui-va bacșișul Anei. Nu răspunse nimeni. Iar șopoti. Ușa se deschise și o femeie străină pe jumătate îmbrăcată, se uită la ea aspru, rece și întrebător. Nu i explică nimic. Scuzați-mă! spuse: Ușa se închise. Gazda se mutase pe semne din odaia aceea!.. Ce de vreme se scula noua locatară!.. Poate avea vre-o slujbă?

Întârzia. Trebuia să fie din vreme la gară ca să poată găsi loc. Așa îi spusese șeful. Totuși era cu neputință să nu dea bani fetei care o slujise.

Odaia, lumina, plecarea, toate aveau un aer de mizerie... și sufletul, ființa erau tot așa de mizerabile, umilite, sărăcăcioase.

...Să lase banii pe masă în cameră! Ana ar fi intrat probabil cea d'intâi! Dar dacă intra alta?

Se scoborî. Va scrie surioarei să treacă a doua zi peacolo.

...Nici așa nu era bine. De azi până a doua zi fata aceea va crede că a plecat urât... A plecat urât?.. Nu putea suferi ocara din gândul acelei servitoare și suferea totuși o ocară fără de asemuire cu aceea, în gândul celui mai bun. Dar împotriva aceleia nu putea nimic.

Se întoarse din drum; urcă iar. Cum ajunse vestibulul îi ieși înainte Ana cu ochii umflați de somn, cu glasul îmbrobodit. Căuta să se scuze că nu a deșteptat-o.

Scoase banii. Erau opt hârtii de câte cinci lei. Îi veni în minte că poate nu era destul. I le dete încet una câte una ca să se înșele pe ea singură. In ajun seara, seara zilei aceleia grozave, o servitoare pe care nu o mai văzuse îi făcuse un serviciu neînsemnat și cu un gest nervos îi dăduse douzeci de lei. Auzise mulțumirile ei nesfârșite Ana mulțumea acum și ea, dar parcă nu era destul de bucuroasă... și nu mai avea alți bani... numai cei douăzeci pentru drum. Pentru tot drumul la care pleca în lume singură, fără casă, fără de nimic, fără de nimeni... fără de El... și fără ca cel puțin ceva, unde-va, printr'o mișcare de egoism și apărare împotriva durerei, să-i apară ca un refugiu.

In acel ajun, în ziua nenorocirei, cu toate că nu-și da bine seama și credea că „nu se poate" fiind-că „nu e drept" i se păruse că e sfârșitul pământului și ori unde umblase cheltuise dezordonat tot ce mai avusese, o sumă colosală relativ cu micșorimea întrebuințărilor. Unui birjar care nu se mulțumise cu douăzeci în dăduse patruzeci de lei ca să nu mai schimbe. Nu putea face decât mișcări scurte și stacadate. Unui hamal tot douăzeci și tot atât unui cerșitor. Hamalul

ncepuse o binecuvântare care o urmărise pe când fugea de manifestarea asta sgomotoasă si neobișnuită. Cerșetorul amuțise și birjarul tăcuse, nedumerit de trecerea ei descumpănită dela tocmeală la risipă.

Fără de nici un gând pecis i se părea că deatunci înainte numai avea nevoe de bani; ca și cum viața s'ar fi isprăvit în ziua aceea. Totuși nu credea că va muri nici nu se gândea să se omoare, dar trecea printr'unul din acele momente când numai ai puterea să trăești. Mai târziu avea poate să-i vie în ajutor forța care susține și ridică pe cei ce nu sunt destinați să fie învinși. Acum era mică, slabă și nenorocită. Coborî a doua oară, apăsată parcă din urmă de nemulțumirea presupusă a Anei cea de treabă și care desigur nu se încumeta să pretindă, nici să protesteze.

Părea că fuge de unde-va rușinată, cu toate că nu avea nici o vină.

Se scobora în întuneric pe scară, spre lumina lingavă deafară. Mișcarea asta îi aduse mecanic înapoi pe cea cu care scoborâse în ajun scara casei ei care se înegrea subt flăcări. Cum o scoborâse în întuneric gonită dinapoi de nenorocire fără să mai întoarcă capul! Cum scoborâse spre gangul negru cu pași cărora graba și oropisirea le întârea mersul, care nu dibuia, ci fugeau hotărât, în acele tenebre din ce în ce mai opace! Cum părea că scara neagră o adâncește în negurile propriei ei vieți și calvarul sufletului ei nu suia un munte de durere ci o năruia josnic cu fiecare pas care surpa ceva subt el. Din capătul scării se ivise o lumină slabă, pe care o ținea El, ca și cum descindea într'un cavou în care se va îngropa de vie și el e cel care o osândea și tot el cel care îi lumina ultimii pași, și i se mai parea că pogoară pe drumul nelimitat al soartei dela lumină la întuneric.

In orașul viu în care până ieri îi creștea subt pași pe fie care zi o treaptă de lumină spre ascensiunea ei cuceritoare; în orașul viu pe care în ajun îl simțise întreg cu toată cuprinderea lui de piatră și de viață al ei, și mai presus de cetate simțise supusă și cucerită puterea însăși care comandă clădirea lumei și a vieței; în cetatea vie în care se simțise nenuritoare și suverană, i se deschise deodată o prăpastie subt picioare în domnia besnei, care acum i se lungea dinainte dealungul timpului într'un drum cenușiu și sărbăd și în aceea negură era o mângâiere că deasupra mormântul îi ținea candela însăși mâna celui iubit.

...Acum în dimineața asta se scobora dela întunericul coridoarelor la lumina mohorâtă a străzii ca spre singura lumină tristă la care viața ei putea să mai năzuiască.

Cenușiul dimineței se albea treptat. Pe trotuar erau destui trecători: soldați, femei, lume felurită. Veneau dinspre gară în oraș și decât toți ea se simțea mai umilă cu sacul care-i atârna greu pe mână, sacul de pânză ordinară peste care sta încolăcită zibelina, și care părea samarul concret al suferinței ei nedrepte și umilitoare.

Cu pași mărunți și repezi trecea ca o biată fugară, ca o exilată printre oamenii mulți și o durea brațul. Își mută sarcina pe mîna cealaltă și suspină ca toți împovărații.

Un trecător întoarse capul după ea; nu băgă de seamă; capul ei era lăsat în jos ca al vinovaților, ca să nu o vadă nimeni. Nimeni

să nu vadă că nu mai e fericită, Ea, fericita de ieri. A nu fi fericit, când ai avut fericirea! Își strecură mersul sfios printre oamenii care toți îi păreau mai buni ca ea, mai vrednici, toți oamenii ticăloși.

De vre-o două ori îi scăpătaseră din ochi șiroaie lungi apoi oprite și peste bereta trasă tare pe ochi, se acoperise cu un vual înflorat des.

In gară trecu prin mulțimea, care dogora și duhnea, cu sacul ei și cu mica valiză și le puse jos alături, ca un milog casă-și caute în pungulița biletul. Lunecă prin trecerea îngustă a controlului și se duse drept în camera șefului de gară așa cum o chemase. Nu era acolo. Intrebă de el cu glas mic de tot, ea cea strălucitoare de alaltăeri când venise să și îngrijească de călătorie. Domnișoara dela telefon o recunoscu dar sta la îndoială tocmai pentru deosibirea asta. Își spuse numele. Era așteptată.

„A zis să stați nițel că are grijă". Avea un glas ca o țimbală, care o durea. Se așeză pe marginea canapelei ca cei care n'au aplomb în viață, cu ochii pe geamul prin care se vedea trenul încărcat până pe ultimele trepte, plin deasupra pe coperișurile vagoanelor și în care cu două ceasuri înainte de plecare numai încăpea un om.

Peronul furnica totuși cu un sgomot în care se amestecau glasurile rugătoare, protestările ca și cutreeratul mulțimei. Își ostenea vederea pe mulțimea aceea cu mișcare și huet de val neastâmpărat.

Mută ochii pe ceasul cel mare din perete unde minutele treceau.

— Dacă nu se va putea alt fel, va rămâne! Se va duce cu traista ei la surioara. Va trece înstrăinată pe lângă casa unde locuise... Îi curseră lacrimi calde până pe mâini.

Când crezu că glasul îi este destul de întărit spuse încet: „numai vine"! Domnișoara tăcu aplecată pe niște hârtii, apoi zise ascuțit dar binevoitor și cu convingere: „Are grijă. Mi a spus să așteptați liniștită... dar... să trimit să-l cheme".

Un impiegat ieși ursuz. Minutele treceau mereu. Trenul sta liniștit ca un om sătul care se odihnește pe când peronul se agita tot mai tare.

„Dela unu noaptea a tras garnitura la peron" observă Domnișoara.

Intrau mulți în birou cu cereri, cu reclamații. Un funcționar care vorbea pe nas le spunea calm câte ceva de consolare cu mențiune: că el nu poate nimic.

Un preot bătrân se rugă stăruitor: „Să mă urc, taică... doar să mă urc nițel... că așteaptă și preoteasa".

Și cu toată această pretenție moderată, cu tot acest argument hotărâtor, funcționarul rămâne imperturbabil. Un Keferist cerea avantagii de corporație repetând: Eu sunt dela C. F. R, și impiegatul îi arăta trenul și pe șef undeva în marea aceea de lume: „Da! încearcă!".

Ea se resemnase. Sta mereu pe colțișorul de canapea cu sacul odihnit alături. Amorțise.

„Uite șeful!" Tresări ca și cum ar fi venit un mai mare al ei. Prin geamul ușei, înaltul personagiu îi făcu un semn liniștitor. Atunci răsuflă și se odihni mai adânc în canapea. Avea să plece. Ființa ei orfană se bucură că a găsit un protector.

La șapte și un sfert șeful intră suflând puternic ca un luptător „Mergem, zise"!

SIBIU

Ea salută modest pe Domnişoara şi îl urmă supusă şi temătoare ca un copil. Aşa mică slabă, tristă, s'ar fi nimicit în gloată fără ace sprijin. Ii era frică de mulţimea aceea pentru care era o duşmană priviligiată. Se sfia de acei oameni care se războiau pentru un drept egal cu al ei şi în dauna cărora ea va călători; Şi totuşi în mulţime nu era nimeni mai viednic de ajutor, mai nevoiaş suflet ca al ei.

Pe treapta unui vagon păzit de soldaţi un maior vocifera. Sentinela, un soldat mărunt, nu-l lăsa să se urce. Zărind pe şef îl apostrofă. Curseră cuvintele iritate şi ameninţătoare. Cu vocea lui sonoră de bariton, şeful svârli limpede şi bine frazat: „Reclamaţi, Domnule Maior, reclamaţi la marele cartier! Reclamaţi! Eu nu pot face nimic. Acolo e compartiment militar. Dar ar fi mai bine să fiţi răbdători. Va soldat veni ofiţerul de serviciu şi vă va servi". Maiorul sguduia cu furie vagonul, şi îşi sufla mânia şi ameninţarea în obrazul micului implacabil.

La scara a doua a aceluiaşi vagon, şeful bătu în geam şi capul rotund şi apoplectic al conducătorului se ivi:

„Lunescule, deschide Doamnei!" Cheia se învârti rotundă. Se urcă pe treaptă cu săculeţul ei şi întinse şefului mâinile ei încărcate, cu un gest de mulţumire.

O salvase. Trona pe scară ca o mică regină. Se uită împrejur. Impingeau acum cu coatele şi genunchii să intre după ea. Cei care erau mai departe protestau. Atunci cu glas tunător de matador şeful strigă: Nu intră nimeni decât Doamna!.. Are cine-va ceva de spus! Să reclame! Sunt şeful gării Bucureşti.

Mă cheamă Georgeovici... Pentru cei care au ceva de adăogat!"

Era de fapt unul din cei trei sub şefi care îşi împărţeau serviciul mişcărei.—Pe timpurile acelea se putea chema calvarul mişcărei.—Şeful în biroul lui rezolva mai dela adăpost problemele supreme ale acelui serviciu. Il zărise adinioarea. Un om distins la înfăţişare, afabil cu ori cine, cu părul cărunt.

Dar aci în mulţime, subşeful Georgeovici era în elementul lui. Mai înalt ca toţi, bine legat, oacheş cu o faţă deschisă avea un aplomb exuberant. Tăcut pentru luptă şi comandă răcnea prin huetul de val, ca un tribun care totuşi decretă tirania. Avea dreptate. Ori-ce şovăire l'ar fi dat pradă hoardei.

Ea se simţea cuprinsă de o admiraţie stupidă pentru acel curaj; soarta ei depindea de comanda aceea hotărâtă. Sta pe scara trenului atârnată ca o musculiţă pe coama unui leu.

„Au venit domnul Prefect şi domnii Deputaţi"? mai întrebă şeful Georgeovici. Capul rotund afirmă.

„Sărut mână" îi spuse cordial. „Şi drum bun. Ce vrei! Alt-fel nu scapi de ei... Până la urmă se strecoară aproape toţi.. Ce putem să facem pe aşa vremuri!" Plecă prin mulţime cu siguranţă ce i-o dau puterea lui fizică şi prestanţa morală.

In adevăr cele câte va sute de reclamaţii fără probe, cădeau zilnic în coşul desuetudinei unde se înecau nevoi mai mari în timpurile acelea zăpăcite, când drojdia războaielor turbura liniştea aşezărilor şi când fermentele prefacerilor sfâriau epocele în vinul tare la gazele lor amorţitoare.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

DURERI MARUNTE

Generalul X, fost multă vreme ataşat militar la Paris, luase de curând comanda unei divizii de Dunăre. Inalt, fin, cu ochii profunzi, cu păr cărunt, noul comandant cucerise pe toată lumea prin apucăturile sale distinse. Era sufletul „causeriilor" de salon susţinând cu însufleţire, apărând pas cu pas, cu gesturi leneşe, blazate, teorii uşor paradoxale asupra amorului, artei, literaturii, care distrau societatea dispunând o la spirite fericite şi glume vesele. Nu se petrecea fără el. Era invitat pretutindeni. Văduvele—toate de război—îl urmăreau cu priviri incendiare, îl ispiteau cu râsuri scurte, provocătoare. In calea lui, duduile roşindu-se suspinau discret, ştiindu-l neînsurat, de se auzea pân'la mansarde, înfine toţi cei căsătoriţi făcuseră din el amicul casei. Apoi prietenii observară treptat că generalul, care lua masa la popotă şi locuia la comandament, se arăta din ce în ce mai rar, pierduse culorile şi bunele sale dispoziţiuni, se plimba descoperit, agitat, pe alee lăturalnice, monologând cu gesturi ciudate, ce spintecau aerul ca nişte lovituri de sabie. Se svonise chiar că în serviciu era acum de o violenţă extremă. Nu mai primea audienţe, brusca ofiţerii, repezea ordonanţele, nimeni nu ştia ce vrea deşi se căzneau toţi să-l înţeleagă şi n'ar fi îndrăznit nici unul să-l contrazică.

— „Cine a fost Christos?" întrebă el pe un colonel, greu avansat la vechime, ce se prezentase în afaceri urgente de serviciu.

— „Fiul..."

— „...nimănui... un farsor".

— „Adevărat, aici aveţi dreptate".

— „Cel mai mare filosof, colonele, mă 'nţelegi?"

— „Foarte învăţat, asta e adevărat".

— „Lasă-mă... lăsaţi-mă... ia-ţi hârtiile, răcni generalul trântind cu pumnul în masă, stropindu-se de cerneală, spre marea mirare a unei doamne, de o eleganţă sobră, de o frumuseţă netăgăduită, care apărută în cadrul uşii pe neaşteptate, îl întrebă blândă, îndurerată ca o madonă:

— „Georges, scumpul meu, ce ai?"

— „Emma... Tu? tu aici? O ce fericire! Doamne ce bine că ai venit. Ia-mă... nu mă lăsa!"

— „Dar ce ai tu?.. te simţi bolnav?" continuă ea, apropiindu-se îngrijată, privindu-l cu pasiune.

— „Nu dragă... sunt... să fugim... dacă mai stau înnebunesc. Mă crezi?"

— „Dar ce ai, ce simţi", şi se porni sfioasă să plângă, lipindu-se de dânsul.

— „Să fugim, îţi spun... De şase luni de zile de când comand divizia nu mă contrazice nimeni.

— „Vai cât m'am speriat.. Dar de ce te superi? Eu cred că trebue să fie foarte comod", exclamă ea liniştită, râzând cu ochii umezi.

— „Comod?.. bravo! Dar înţelegi tu ce înseamnă să ai zilnic a face cu resemnaţi, cari aştern sugativa şi aprobă orice enormitate?

— Ioane!

— „Ordinaţi !.."

— „Ad'o cufărul.

Şi hotărât de moarte arunca grămădind la întâmplare în lada deschisă în mijlocul odăii, cărţi, haine şi bibelouri.

Peste câte-va zile, prietenii aflară din jurnale demisia generalului, pe care toţi îl credeau ţâcnit.

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

NOCTURNE

1. *Din balcon*

Gândirea-i vis şi umbra imperiul fanteziei;
un zvon de frunză pare copilul reveriei...
Iar noaptea toarnă 'n fiece cupă-floare un strop
mişcând, cuminte, creanga de teişor şi plop.
Adie lung... Şi boarea foşneşte printre-alei
de parc'ar fi parfumuri din rochii de femei
ce ar valsa pe lacul grădinii adormite
tot mai discret, tot mai pierdut, mai obosite...

2. *Răsărit de stele*

In colţul şters al străzii un bob sfios de aur
tin pâlpâe: fanarul... Iar noaptea pare-un maur
ce s'a 'nvelit de-a 'ntregul în bolţile albastre
prinzându-le c'o mie de-agrafe şi de astre.
...Fricoasă, pieptul rece, privind în gol, noptatec
te-ai strâns uşor de mine cu braţul tău molatec
şi cum îţi sorb amorul pe mică gura ta
în ochi-ţi mari—o noapte—se mai ridic'o stea.

3. *Retorism*

Aşi vrea ca să iubeşti; aşi vrea să-ţi mistue amorul sănii
şi să te enervcze seara, o simplă strângere a mânii...
Aşi vrea să văd cum indolentă, în colţ un fir de gând
înghemi—
cum râzi silit şi cum mai bine ai vrea 'ntre perine să gemi!
Aşi vrea să nu mai râzi cu râsul acela plin şi tremurat
ci ascultând cum moare 'n sală un vals banal şi demodat
să vii să-ţi recitez cu mintea pierdută ca o barcă 'n ceaţă
un basm galant, o mie unu de versuri cizelate 'n gheaţă—
un sonet sculptat de dragul răsăriţilor tăi sâni
o poemă, o poemă pentru palidele mâni...

F. ADERCA

OMUL

Am prins în mîna-mi lemnul şi-am muncit
Din el să fac putere dătătoare
De tot ce poate trupul să măsoare
Cînd creşte, în lumină înflorit.

Apoi, stăpîn pe-a lutului izvoare
I-am spus văzduhului: sunt fericit
Căci am visat că 'n plaiu-ţi nesfîrşit
Domni-voi: rege, dincolo de soare.

Şi am pornit; cu sufletul întins
Ca şi un arc, cercam să-mi fac săgeată
Din ochi, din inimă, din pieptu 'ncins...

...Era o zi frumoasă, mîngîiată
De adîncimi senine, cînd învins
Cu braţele deschise încă: „iată

„Sunt ameţit" zisei... „de Necuprins!".

ALEXANDRINA SCURTU

Ispită

Fantastic luna 'n fund de zări răsare
Şi-aprinde 'n apă stropi de diamant,
E un moment atât de culminant,
Incât ispita 'n mine iar tresare;

Ce-ar fi acum să intru 'ncet în mare
Şi să mă las cu braţe de amant
Să mă târască valul în neant,
Intr'o beţie fără deşteptare?

O mare! Ce grozavă voluptate
Ar fi în patul tău de unde reci,
Să curm eterna mea singurătate

Cu moartea cununându mă pe veci!

. . . . . .

Dar dacă nici acolo nu-i dreptate,
Şi numai truda trupului o 'neacă?

ALICE SOARE

Poeme biblice

Moise grăind către Domnul

Şi cum înfăţişa-se-va robul Tău înaintea norodului? Că picioarele mele sunt bătute de vânt şi furtună şi trupul mi-i ostenit şi sunt mic şi temător, Doamne. Impăratul va pune slugile să mă lovească, şi pietre mi se vor svârli în cap. Iară mulţimea privind cu ochi răi către mine, scuipa-va faţa care Te-a văzut şi care s'a uimit, o! Doamne. Crede-va cineva că robul Tău a simţit harul Cerului şi privirea lui a închis icoana Eternităţii Tale? Putea-voi stăpâni norodul care va rânji neîncrezător şi păcătos, călcându-mă în picioare şi strivindu-mi pleoapele ochilor, a ochilor luminaţi o clipă de arătarea Ta?

Nu! Doamne! Abate asupră-mi mâniile Tale şi fă ca sufletul meu să ardă în focul năpraznic, rupe carnea trupului şi ucide-mi toate avânturile: Să mă târăsc ca şarpele şi să beau, însetat, din mocirlă; câinii să mă sfâşie şi corbii să-mi bea sângele: eu voiu prea-slăvi mărirea Ta fără sfârşit şi mă voi minuna, smerit adânc, de bunătatea ta nemărginită.

Ci nu mă trimite norodului care nu Te cunoaşte şi nu Te-a simţit,—o Doamne? Nori aducători de zavistie acopăr cerurile. Vânt cumplit prinde a sufla. Ţie mă închin, Doamne, şi Ţie mă mărturisesc: că robul Tău e nevolnic şi tremură păcatele în el şi vrea pedeapsa Ta, izbăvitoarea Ta pedeapsă.

Aprinde torţele; să ardă cerul, să fie foc uriaş şi să mă afund în flacări,—beat de fericire, Doamne—Părintele părinţilor mei.

I. PELTZ

NALUCA

Aceiaş toamnă rece şi bronzată
Cu purpură pe ramuri şi alei,
Cu galbene medalii prinse 'n tei,
Cu zarea în amurg înflăcărată.

Aceleaşi umbre albe de femei
Şi liniştea de-altar ca altădată,
Dar numai patima-mi înfrigurată
Zadarnic fuge după umbra ei.

Se sfarmă 'mpărăţia de lumină
Şi-s părăsit în veşteda grădină
Ce moare 'ncet subt platoşa-i de aramă.

Coboară de pe ramuri noaptea rece
Şi 'n sufletu-mi cutremurat de teamă
Năluca fericirii grabnic trece...

BEŢIE

Aşa te am cunoscut: o vijelie
Ce smulge şi ridică pînă 'n slavă,
Ameţitoare cupă cu otravă
Din care am sorbit durerea-mi vie.

Făcînd din orice clipă-o veşnicie,
M'ai stăpînit şi totuşi mi-ai fost sclavă,
Poruncitoare în iubirea-ţi gravă
Şi umilită 'n clipe de beţie.

Treptat-treptat s'a risipit himera,
In zări de ceaţă-a dispărut Cytera
Cu bogăţia sufletului meu.

...Dă-mi înapoi tu aripele mele,
Dă-mi iar puterea mea de tînăr zeu
Să mă înalţ la cerul tău de stele.

ION SÂN-GIORGIU

Vălul fericirii, *de G. Clemenceau*

Piesă mai mult de atmosferă decât de realizare dramatică, *Vălul fericirii* uzează de un procedeu adequat: imperiul Chinei şi oamenii de acolo vor înfăţişa o lume depărtată de a noastră, lărgind şi mai ales adâncind perspective. E procedeul minunatelor „scrisori persane", e în fine proectarea în cadrele unui *mit* a unor adevăruri de pretutindeni, şi adânc omeneşti. Ironia fină şi învăluită în discreţie nuanţa minunat treimea primă a unicului act al piesei. Cu ea se putea sfârşi prea bine *proverbul:* Fericirea e a celor ce nu văd. De aceea eroul era orb. Vederea limpede care a revenit era o vecinică durere pentru cel deprins, în noaptea orbirii, să poetizeze lumea.

Până aci intenţia părea clară: pe un fond esenţial liric se broda amănuntul epic al proverbului. Fiind vorba numai de atmosferă, ea fusese prinsă. In încropirea ei se sublinia delicat satira dureroasă.

De fapt piesa nu se sfârşeşte acolo unde totul arăta că se putea şi mai ales că trebuia să se sfârşească. In celelalte două treimi ale *apologului* se mai îngrămădesc încă două acţiuni. Se părea că trei acte se contopesc în unul singur, despărţite prin cântecul din lut, ca şi trilogiile clasice prin cor.

Tonul se schimbă şi el. Retorismul şi tirada apar sdruncinând o impresie de început care trebuia să rămâie finală.

Cu ultima desnădejde *„Vălul fericiri"* se agăţa de o himeră, sfărticându-se în bucăţi: încercând să fie dramă îşi falşifica întreaga structură.

D-l Soreanu a simţit aceste svâcniri neaşteptate ale scenelor Numai datorită marii sale creaţii am putut trece peste ele.

Prin contrast cu plinul sufletesc depus în acest rol, ne gândeam la ce ar fi fost acest prim personagiu pe mâinile unui actor lipsit de această minunată şi impunătoare unitate.

MIHAIL IORGULESCU

S'a primit dela *Cartea românească : Teatrul Sătesc.*

Th. D. Speranţia:	*Mireasa*
„ „ „	*Mana vacilor*
„ „ „	*Ce poate lenevia*
Florian Cristescu:	Două surde.

A APĂRUT DE:

E. Lovinescu

COMEDIA DRAGOSTEI

ROMAN

Lei 7.50

LULÙ

ROMAN

Lei 10

Editura ALCALAY & Co.

Au apărut de colaboratorii Sburătorului

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

Abonament plătit de C.Școalelor
Onor
Liceul Gh.Lazar
Sibiu

A APĂRUT DE:

E. LOVINESCU

CRITICE Impresionismul în critică, Eminescu, Caragiale, D. Anghel, St. O. Iosif, M. Sadoveanu, E. Lovinescu, Em. Gârleanu, Ion Minulescu, Elena Farago, I. Al. Brătescu-Voinești, Octavian Goga, C. Sandu Aldea, I. A. Bassarabescu, Contesa de Noailles etc.

Lei 8

CRITICE Vol. II: Pe drumurile Eladei, Matilde Serao, Emile Faguet, Benvenuto Cellini, J—J. Weiss, Antonio Fogazzaro, M. Sadoveanu, D. Anghel, P. Cerna, Oct. Goga.

Lei 8

CRITICE Vol. III: Victor Eftimiu, Alex. Macedonski, M. Sorbul, Cinquantenarul romanului românesc, Oct. Goga, St. O. Iosif, Em. Gârleanu, D. Anghel, Coșbuc, Z. Bârsan, Vasile Alecsandri și antichitatea română, Henry Bataille, Carlo Goldoni etc.

Lei 10

CRITICE Vol. VI: Revizuiri literare: Caragiale, T. Maiorescu, C. Dobrogeanu Gherea, Al. Vlahuță, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Literatura „Semănătorului", Poezia populară.

Lei 12

Sub tipar: CRITICE, Vol. V.

Editura ALCALAY

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

ANUL II 9 Aprilie 1921 No. 48

Şlefuitorul

REVISTA LITERARĂ ŞI ARTISTICĂ

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4781

SUMARUL:

E. Lovinescu . . . . Literatura şi viaţa (II)
Elena Farago . . . Pactul renunţării
Hortensia Papadat-Bengescu Călătoarea (II)
Al. T. Stamatiad . . Amurg
C. Narli . . . . . Ora mută
Alexandru Bilciulescu Cerşetorii

CRONICI:

L. Rebreanu: Teatrul Regina Maria,
UN DUŞMAN AL POPORULUI, de *Ibsen*
BIBLIOGRAFIE.

Editura ALCALAY & Co.

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR"
SIBIIU
BIBLIOTECA PROFESO

UN LEU

APARE SĂPTĂMÂNAL

A APARUT

L. REBREANU

ION

ROMAN

Volumul I: GLASUL PĂMANTULUI
Volumul II: GLASUL IUBIRII

Editura ALCALAY & Co.

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ŞI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunţan, Ludovic Dauş, N Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moşoiu, Constanţa Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Paşcanu, I. Peltz, Ion Pilat, Al. Popescu-Telega, Dragoş Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Şirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ŞASE LUNI . . . . . LEI 30

Pentru învăţători, preoţi şi studenţi
UN AN . . . LEI 40
PREŢUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găseşte de vânzare la toate librăriile şi chioşcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. şi la administraţia revistei.

Administraţia: Strada Sărindar No. 14
— BUCUREŞTI —

Manuscrisele, corespondenţa şi schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 48 9 APRILIE 1921

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA
Director: E. LOVINESCU

LITERATURA ŞI VIAŢA

II

Creditorul

E cunoscută scena dintre Don Juan şi Monsieur Dimanche. Monsieur Diamanche e creditorul lui Don Juan. Venind să-şi ceară datoria, Don Juan îl primeşte cu politeţă ostentativă şi cu risipă de amabilităţi :—„Luaţi loc, vă rog... Şedeţi aci... Şedeţi, vă rog... Nu acolo, luaţi loc în fotoliu. E mai moale... Ce mai face doamna Dimanche?.. Dar Claudia ?.. Nicuşor tot bate din darabană?.. Dar cuţu hămăe şi muşcă mereu ?.. Nu vrei să mănânci cu mine ?.. Ce, te duci ? Cum aşa ? Nu se poate... Trebue să-ţi dau pe cineva să te întovărăşească.. Viaţa d-tale mi-i prea scumpă... Îmbrăţişează-mă şi crede-mă sluga dumitale...“

Bietul Monsieur Dimanche e uluit. Nu poate scoate un cuvânt. Venise pentru o veche datorie. Iese, îndoindu-se din şale dinaintea acestui potop de cuvinte flecare, ce nu-i mai dau răgaz să răspundă. Râdem, firește. Nu de Don Juan ci de Monsieur Dimanche... Un datornic ce-şi bate joc de un creditor e întotdeauna un subiect comic.

Având o memorie dramatică destul de fidelă, Alecsandri şi-a adus aminte şi de această scenă ca de multe altele din teatrul francez. In *Creditorii*, tânărul Alecu se scutură tot cu astfel de vorbe şirete şi zadarnice de un cismar, de un cofetar, de un droşcar, de un croitor,—într'un cuvânt, de lungul şirag al creditorilor ce îndrăsneau să şi ceară rodul muncii lor. Râdem, firește. Un croitor care-şi reclamă preţul ostenelii, e un om ridicol, iar un tânăr, ce trăeşte din înşelarea sistematică şi multiplă, e un om simpatic. Aduce o notă de poezie şi de fantezie în banalitatea vieţii...

Ne lipseşte o strictă orientare morală. Teatrul şi literatura în genere ne-au deformat.. Sunt nedreptăţi, pe care le-au consfinţit tradiţii milenare. Creditorul odios e o moştenire greco-latină. In fond, el e un binefăcător ce îndeplineşte o funcţiune legitimă. Datornicul necinstit e adevărata primejdie socială. In faţa isteţimii lui imorale zâmbim cu indulgenţă. Fără să vrem ne asociem şi noi cu perversitatea lui sufletească.

SIBIIU

Bărbatul înşelat

Se mai poate găsi încă un creditor simpatic. Speţă rară, desigur. Nu cu totul ieşită însă din linia posibilităţilor.

Există un alt mare nedreptăţit. Nu e odios decât în anumite cazuri. E însă întotdeauna ridicol. Intre oamenii cei mai cumpăniţi şi mai lipsiţi de prejudecăţi trezeşte un zâmbet. A apărut: figurile tuturor înfloresc de o uşoară veselie. Nu se cunosc, dar noul venit i-a apropiat. O atmosferă de cordială înţelegere se stabileşte astfel între indiferenţi, în dauna celui intrat care a avut imensa nenorocire de a fi înşelat de nevastă. Toată lumea o ştie; el n'o ştie însă. Este deci un om pierdut.

* * *

Literatura franceză, în deosebi, a generalizat tipul epic al încornoratului. „*Le cocu*" este universal ridicol. Dela şcolarii sprinţari din romanul lui *Anatole France*, care scriau cu mâna lor tremurătoare pe zidurile caselor: „*Monsieur Bergeret est cocu*" şi până la Molière, toată verva şi ironia franceză s'au îndreptat asupra bărbatului înşelat. E bun, e cinstit, îşi iubeşte nevasta, îşi adoră copii — ce are a face! Il înşelă nevasta. Ajunge ca să fie ridicol.—Dar femeea e o fiinţă perversă, lăsată în voia simţurilor, e o fiinţă incapabilă de un sentiment de omenie şi de cinste, n'are nimic sfânt—ce are a face! Are marea superioritate de a-şi fi înşelat bărbatul! Poate trece cu fruntea sus. Nimeni nu zâmbeşte. Toţi i se închină cu respect şi curtenie.

Ea se numeşte Angélique de Sottenville: fiinţă perfidă şi feroce, cu fumuri de nobleţă şi cu instincte de curtezană. E biruitoare. El se numeşte George Dandin. Ea e Ema, el e Charles Bovary... Ea e eternul feminin, viclean, mobil şi nesigur iar el, eternul înşelat.

Nicăiri credulitatea bărbătească n'a fost însă mai tragic zugrăvită ca în *Boubouroche*.

Subiectul e cunoscut.

Un „bine voitor" îi vesteşte bunului Boubouroche, că Adela îl înşeală cu un tânăr. De ori câte ori venia el pe neaşteptate, tânărul se ascundea într'un dulap instalat cu tot confortul modern: măsuţă, lampă, cărţi şi oglindă. Boubouroche e zdrobit. Fericirea lui de opt ani se năruie într'o clipă. Adela izbuteşte însă să-l convingă de nevinovăţia ei: tânărul e o rudă. E la mijloc o taină de familie. Dacă Boubouroche vrea s'o cunoască, îşi va călca cu toate aceste jurământul dat. Boubouroche o opreşte. Se agaţă de iluzia fericirii. O undă de mânie îl cutremură totuşi. Cu pas hotărît iese să se răzbune pe „bine-voitorul" ce-i anunţase trădarea Adelei.

Atât.

Boubouroche e o mare creaţiune. In el e zugrăvită una din cele mai caracteristice laturi ale inimii omeneşti: *credulitatea*. Un suflet bun şi slab, menit să fie învins. Nu e înarmat pentru viaţă şi, mai ales, pentru dragoste. Boubouroche e o pradă sigură. Lupta dintre dânsul şi Adela e lupta pisicei şi a şoarecelui: o luptă savantă şi barbară. De o parte, încrederea sufletelor slabe. De cealaltă, viclenia sigură a sufletelor tari, ghiarele catifelate ale Dalilei, jocul superior al Evei dominatoare.

Şi în teatrul lui Caragiale avem icoana credulităţii bărbăteşti în Trahanache şi în jupân Dumitrache.

Nimic nu zguduie încrederea lui Trahanache. E un bărbat senin, fericit şi „cu puţintică răbdare", pe care nimic n'o tulbură: nici chiar evidenţa. Când găseşte biletul lui Tipătescu către Zoe, nu se gândeşte o clipă că ar putea fi înşelat. E sigur că e la mijloc „o plastografie"... Toată lumea ştie, ziarul oraşului o scrie negru pe alb. Trahanache îşi păstrează seninătatea lui olimpică. E ceva divin în această atitudine sufletească.

In jupân Dumitrache psihologia e alta. El tremură pentru „onoarea lui de familist". Bănuiala îl roade necontenit. In oricine vede un duşman al cinstei lui. Nu se încrede decât în unul singur: tocmai în cel ce-i necinsteşte casa. In jupân Dumitrache nu găsim deci credulitatea totală a sufletelor curate şi neînarmate, ci o veşnică bănuială îmbinată cu o *singură* încredere: împerechere în care se vede ironia întregei vieţi omeneşti.

Boubouroche e un Trahanache scos din pacea credulităţei lui, printr'o împrejurare tragică şi neprevăzută. Se loveşte de evidenţă. In camera Adelei, un tânăr stă ascuns în dulap: e un fapt brutal peste care nu poate trece, un fapt sigur. In sufletul lui Boubouroche se petrece deci o adevărată tragedie, inexistentă în Caragiale. Dramaturgul nostru a ocolit-o. Găsind bileţelul lui Tipătescu către Zoe, Trahanache crede într'o plastografie... Drama e înconjurată: rămânem în comedie. Courteline o împinge mai departe spre adevărată tragedie; el continuă ceiace înăbuşise în germene Caragiale.

Criza sufletească a lui Boubouroche e zugrăvită progresiv.

Intâi, nu crede. E sigur de iubirea şi fidelitatea prietenei lui. Şi totuşi îndoiala îl muşcă pe încetul. I se dă un fapt precis: n'are de cât să-l controleze... Se duce. Cum nu se poate preface, îşi expune femeei bănuiala, siguranţa chiar: văzuse de jos două umbre pe geam. Adela începe să-l dojenească... Viclenia ei se desfăşoară dibace. Actul al doilea e un monument de psihologie: laşitatea bărbatului, graba lui de a se convinge, imensa dorinţă de *a crede*, pe de o

BIBLIOTECA PROFESORULUI SIBIU

parte: iar, pe de alta, îndrăsneala femeei care tăgăduește totul, silindu-l pe Boubouroche să caute pretutindeni până și în pivniță. Boubouroche se potolește; încrederea îl cucerește. O întâmplare i-o alungă din nou. Stingându-se lampa din cameră, se vede lumina din dulap. Tânărul e, însfârșit, prins...

Duelul dintre bărbat și femee începe mai strâns: Boubouroche e o cetate ce n'așteaptă de cât să se predea; Adela, un cuceritor ce'și rafinează mijloacele de impresurare. Cetatea se predă: toate enormitățile Adelei trec drept adevăruri. E nevinovată. Boubouroche îi cere iertare...

Un act adânc și tragic. Bunătatea împinsă până la lașitate și nevoia de a crede, nevoia unei iluziuni de fericire— sângeră sub amara ironie a dramaturgului.

* * *

Un bărbat înșelat este deci un om ridicol și un subiect de comedie.

Sufletul lui cinstit nu concepe necinstea altuia.

Nu înțelegem ceace nu simțim noi mai întâi. Bănuitorii au în germene toate defectele, pe care le bănuesc la alții. „Orbirea" bărbatului, ce-l pune într'o inferioritate ridicolă față de femee și de toți ceilalți oameni, e de fapt în multe cazuri o superioritate morală. E totala ignoranță a răului. Uneori poate fi, desigur, și prostie sau complicitate. Nu facem însă nici o deosebire. Omul superior ca și nătângul sunt acoperiți de acelaș ridicol imoral.

E. LOVINESCU

Pactul Renunțării

Atunci în ziua ce o simt încă trăind de par'c'ar fi acuma,
In preajma unei mirişti care muria sub ne'nduratul fum
Al aburelilor menite să'nchege peste noapte bruma,
Ne am pomenit pe neștiute călătorind pe-acelaș drum.

Ne priveghea de sus un rece și 'nvăluit apus de soare,
Și noi, înfrigurați și singuri, pășeam privind adânc în noi,—
Și atunci întâi o cunoscurăm tăcerea desvăluitoare
A tainei gemene pe care ne o ascunsesem amândoi...

Și-atunci întâi o cunoscurăm duruta strângere de mână
In care gândurile noastre și-au consfințit, că'ntr'un sărut,
Cernitul pact al renunțărei la dragostea ce o să rămână
De apururi dorul care plânge în noi pe acelaș dispărut.

Și totuși cum ar ști să'nvie, și ce duios ar ști să cânte.
Schimbând în văl albastru vieți-mi zăbranicul pe care-l port,

Iubitul disoărut pe care, în sufletele noastre 'nfrânte,
Il plângem fără de nădejde de par'că'ntr'adevăr e mort...

ELENA FARAGO

CĂLĂTOAREA

II

Cu palpitul unei eroine pătrunse în amvonul sacru al tainicului vagon. Două compartimente erau goale. Crezu că tot spaţiul acela e pentru ea, pecând afară încă se grămădeau.

„In cupeul din mijloc, doamnă!—zise şeful de tren. Aici el era stăpân. Asaltul tumultuos şi jalnic dela uşă îl lăsa surd. Avea răceala consemnului ireductibil.

La glasul conductorului uşa vagonului din mijloc se deschise cu precauţiune. Erau înăuntru tăcuţi şi cu aere de contrabandă cinci pasageri. Ea îi complectă.

Legitimii ocupanţi ar fi trebuit să fie parlamentari.

Ochiul ei mereu umbrit de o lacrimă gata să curgă, nu i putu totuşi clasifica în categoria asta. Nu aveau nici tipul de ieri al reprezentaţiei parlamentare, nici noua formulă a adunăturei naţionale. De alt-fel şi atmosfera locului îţi da siguranţa asta. Era clandestină nu sfidătoare.

Mintea ei ostenită făcu totuşi un circuit de reflecţii, pedelăturea gândului statornic al durerei. Scoase pungulita şi dete cu discreţie conducătorului ultimii douăzeci de lei. Ea era acolo efectul protecţiei dezinteresate şi după norma asta o tolera; cei-lalţi erau clienţii lui, elemente de frustrare. Intraseră acolo ca în atâtea locuri ale bunului public, pe uşa dosnică a conrupţiei, pecând turma naivilor isbia în uşile dreptului.

Un sentiment special de demnitate o făcu să vroiască a se prenumăra printre mituitori faţă de slujbaşul abuziv. Dacă s'ar fi pus pe tema blamului ar fi trebuit s'o facă cu putere. Ea nu avea putere. Semăna cu acei care rumegând ceasul justiţiei şi pregătindu-l în tăcere, plătesc dinar vameşilor hrăpitori. Din slăbiciune nu vrea să rămâie în dispreţul acelui om pentru favoruri gratuite nu vrea să fie mai prejos de lăcomia lui necinstită.

Se gândi la tribunul cu glas de stentor. El nu ştia nimic. Intrebase:—„Lunescule? nu e nimeni alt?“

I-ar fi displăcut să se fi înşelat asupra lui. Sulfetul ei avea nevoie să creadă în oameni şi să fie crezut. Şeful Georgeovici era în adevăr din acei oameni masivi şi sanguini care dau cu pumnul în viaţă şi îşi fac loc în ea cu umerii. Atleţi joviali şi cinstiţi care ţinând în muşchii lor putinţa de a-şi asigura existenţa şi purtând în exuberanţa lor cam teatrală mulţumirea de sine nu au nevoie să ducă cu traiul lupte subterane.

In biroucaţie ca şi în arene, ca pretutindeni, oamenii se aleg, sunt reprezentativi ai unui tip şi îi poţi cataloga într'un cazier precis.

Pe coridor maiorul pătrunsese în urma ei prin violentă. Conductorul îi indică iar compartimentul militar. Injectat la faţă şi furios

se isbi de un alt planton care separa cele două domenii limitrofe civil şi militar. Scos din fire încercă să treacă cu forţa şi nu putu. Ea se speria de sgomotul acela. Se uita la soldat, ca la ultima patrulă pentru onoare şi cuvânt.

Tocmai atunci sosi Locotenentul de serviciu care cu târzie deferenţă liberând garda de străşnicia consemnului, se scuză şi oferi cu o curtenire disciplinată maiorului locul disputat: „O dispoziţie nouă a comandamentului—spuse".

In conflictul tutulor acestora, mintea ostenită, gândul mic al călătoarei, părea a nu deosibi dreptatea, care aparţine tutulor şi nici unuia. Se deslușea numai pe locul strâmt ceeace era pretutindeni: că rostul tutulor întocmirilor ca şi al tutulor adevărurilor statornicite, se sdruncinase şi zarurile aruncate într'un amalgam, aveau a pica mai târziu pe faţa cea bună din noianul neales al tutulor problemelor: Dreptul maiorului care luptase pentru libertatea ţărei, de a călători cu precădere; dreptul cetăţenilor unei ţări libere de a beneficia de libertăţile dobândite; dreptul Sublocotenentului de suveranitate în resortul mic al activităţei lui; dreptul şefului Georgeovici de a fi despot fiindcă la prima slăbiciune s'ar fi deslănţuit o dezordine mai păgubitoare decât paguba celor cinzeci de călători rămaşi dela drum; dreptul necinstiţilor de a fura şi înşela în depravarea generală a cinstei şi în domnia necondiţionată a banului; toate erau discutabile. Erau probleme noi, ţsvorâte din cauze noi în care nu se legiferase încă şi pe care le rostea fiecare după legea lui. Singură santinela la postul ei rămânea un adevăr statornic.

Se uită cu teamă spre soldat. Era acolo. Dar până când? Işi amintea cum îl sguduia adineaurea maiorul. Mulţi, şi multe lucruri îl sguduiau depe locul lui, pe acest ultim adevăr al orânduirei.

Dar ea nu putea cugeta la toate astea. Ii era numai frică de toţi şi de ori-ce. Era gingaşă şi totul o lovea, o durea. Nu se putea gândi azi ca altădată că zarurile toate ale vieţei, cele de ieri ca şi cele de mâine, sunt vremelnice şi fatale, cercuite de mersul întâmplărilor în timpul şi spaţiul măsurat care o cuprindeau şi pe ea în ele fără apărare, dar legate cu un fir invizibil de timpul şi spaţiul inconmensurabil.

Nu se gândea. Sta în faţa tutulor lucrurilor sfioasă. Sfioasă se aşeză pe locul liber între călătorii bănuitori şi spuse sfios celui din faţă: „Nu ţi-ar fi totuna, Domnule, să schimbi locul cu mine. Nu pot sta împotriva mersului". Se grăbi să o satisfacă cu politeţă gălăgioasă.

Puse valiza în reţele şi atârnă sacul alături, apoi şezu smerită pe locul preţios plină de recunoştinţă pentru cel care o ocrotise. Fără ajutorul lui ar fi fost o epavă în gloata brutală, cum era o epavă în turmentul brutal al vieţei.

Sta fără gânduri. Nimicită de suferinţă sta fără putere pe locul trâmt în mijlocul mulţimei.

Locul acela strâmt era o răscruce de drumuri şi toată vâlva şi răscoala vieţei care se deşteaptase pe urmele morţei era oglindită în mulţimea aceea neliniştită şi neîncăpătoare pe locul totuşi lărgit prin atâta peire.

Mulţime neîncăpătoare în chiar trupul ei prea fericit de miracolul

de a trăi, neîncăpătoare în gândurile ei care se frământau cum să îndestuleze mai lacom pacea dobândită, şi o turburau. Mulţime care lăsând goale câmpiile în paza mormintelor proaspete care străjuiau ţarina nelucrată, uita prospătura mormintelor şi bogăţia ţarinei şi se aduna la răscruci sgomotoasă şi fierbinte, frecând trupurile, amestecând răsuflările, amalgamând toate clasele sociale, strângându-se pe un loc cu năzuinţe felurite, conglomerat compact fără de unitate, pentru ca mult mai târziu să se răspândească, reculeasă şi odinită.

In nerăbdarea de a circula în libertate, mulţimea sta grămădită ca un ciorchine pe un singur biet tren care nu o putea purta pe şalele lui totuşi tari, arcuite din oţel elastic, tot aşa cum sta grămădită şi pe aşezarea ţărei, doborându-i umerii cu gloata, lacomă să şi facă loc în privilegiile ei recăpătate.

Mulţime care încurca circulaţia cu nevoia ei de mişcare neorânduită şi făcea pe şeful Georgeovici să zică: Dintre ăştia nu sunt jumătate care să aibă adevărată trebuinţă să călătorească. Treceră drumurile fără de rost.

Mulţime năpădită spre Cetatea vie, ca spre un foc regăsit de spectri îngheţurilor mortale, gata să-l stingă cu miile lor de suflări avide, pentru ca mai târziu când va desmorţi să poarte lumina aiurea pe ţarinile cucerite ca nişte candele însfârşit înplântate şi tihnite.

Aceea mulţime şi oraşul fremetător şi neodihnit, *Ea* le stăpânea ieri. Aşa mică de tot, stăpânea Cetatea vie cu mii de suflete rebele. Sufletul ei era rob şi stăpân altuia şi armonia asta cuprinzătoare şi îndoită, avea în perfecţia ei atât de grea de atins, Forţa care supune şi stăpâneşte totul. Aşa gingaşă, fusese ieri turnată întreagă în metalul victorios şi zala ei era o cămăşuţă subţire de pânză străvezie: Cămăşuţa fericirei, neatinsă de însăşi fericirea, sfioasă, intactă şi fermecată.

Ieri stăpânea Cetatea, mulţimea şi răspânliile vieţei şi azi era pierdută la răspântii, şi mâine...

Maiorul acum instalat începuse atacurile lui explozivie: „Auzi mişeii! Inchid vagoanele. Unde le sunt parlamentarii? Şi cucoana aia ce caută!"

Cucoana era ea. Altădată orice sgomot făcut în jurul ei i-ar fi fost întolerabil, i-ar fi răsvrătit orgoliul. Azi avea resemnarea, rezistenţa, celor neputincioşi.

„Cucoana aia" era o biată fată necăjită.

— Va rămâne acolo, oricear face şi ar spune, se gândi. Nu se va scula depe loc decât asvârlită! Mai avea ea alt loc pe lume decât ăsta? Va spune că a aşezat-o acolo şeful... Să se socotească cu el.

Hotărârea cu care şelul Georgeovici îşi luase răspunderea îi părea ceva nespus de important şi se sprijinea pe ea cu naivitatea unui desmoştenit. Siguranţa simplă şi imperativă cu care ieri s'ar fi impus oriunde, nu le avea azi. Azi era ceva gingaş şi orice atingere o durea.

Conductorul flegmatic întâmpina Maiorului:—Jumătatea asta de vagon este civilă, Domnule Maior şi nu aveţi nici o cădere aici. Aşa sunt ultimele ordine.

Apoi mormăi pentru el singur: De s'ar isprăvi odată şi cu ăştia!

Turburi vremuri! Nu mai știau cui și ce se cade. Nu mai știau cine le trebue și dece!

In colțul canapelei spre ușă unul mare și gros adormise. Prefectul, gândea ea. In colțul opus spre fereastră sta un inginer dela căile ferate, pe cât înțelese din unele vorbe care arătau un cunoscător al lucrurilor de acolo. Era un tip ursuz dar cu cuvântul așezat și ideile netede. De ce oare compunerea abuzivă a vagonului nu-l preocupa? Nu înțelegea. Era poate în alt serviciu, sau credea că nimeni nu poate drege nimic, ci toți trebuesc să dureze toată stricăciunea ca și toată refacerea; sau poate în goana și calvarul acela al călătoriilor își zicea că până la urmă trebuesc lăsați să-și petreacă toți norocul și drumul?

Dar gândul ei era slab. Mai mult n'ar fi putut cugeta. Ar fi durut-o acolo înăuntru în creer ceva. Era moale acolo și orice idee apăsa.

Doi, alături de inginer, vorbeau cu condescendența și accent, unul al treilea care nu avea accent. Cei doi erau comis voiajori. Cellalt făcea afaceri mai mari. Lângă ea doi tineri cu fața deschisă și simpatică se afiliau în conversația inginerului.

Sta între ei în căsuța aceea rulantă care însfârșit se urnea stârnind cu pornirea ei un răsuflu de ușurare în tot compartimentul.

Fugind îndurerată din Cetatea vie unde ardea casa ei minunată în flacăra unui păcat necunoscut iar adăpostul părintesc către care o ducea mersul nefiindu-i refugiu, singura ocrotire era plafonul mic și oamenii din jur, acei călători necunoscuți.

Acolo era locuința ei de azi, și nu se gândea la ce va fi mâine, ca toți pribegii, ca toți orfanii.

Sta nemișcată, dreaptă. Nu simțea oboseala nopței trudite, nici golul a 18 ore de nemâncare, dar se simțea mică, puțină pe lume și vocea când trebuia să spuie vreun cuvânt îi era mică, puțină.

Ce era oare glasul, vibrarea aceea bogată de coarde și unde sonore, și care era puterea lui pozitivă de emisiune dacă azi îl stingea o putere imprecizabilă? Vocea ca și mișcarea ca și potența tutulor funcțiilor vii ale ființei erau la dispoziția unei alte comande. Erau reduse nimicite de suflet, cum altă dată erau înzecite de el. Aceea mică făptură necăjită nu avea alte legi decât ale făpturei și din ele, una rămânea tainică. Resortul natural care urnea glasul era zădărnicit de acea putere necaptată. De durere și iubire. Durerea si iubirea erau Ea și El și astfel toată știința depe lume se oprea azi la Ea și El și simțirile lor înpreunate deveneau una cu Enigma cea mare.—Pentru aceea va fi spus Apostolul că Dumnezeu e Iubire.

Dumnezeul hrăpăreț și rău care sdrobea ceeace tot el îngăduise! Sau Dumnezeu putere necalificabilă care sfâșia bucuria prin durerea cu mijloace absurde și cu scopuri nepătrunse! Lumina care asvârle umbre diforme sau întunericul care rupe lumina?

Acum lăsase capul în jos, de tot, și trăsese bereta peste ochi. Mâinile care aveau mereu un tremur mic azi, și le forfotea în manșonul pus pe genunchi. Se păleau acolo bucheţelele de ghiocei pe care i le cumpărase surioara.

Își aminti dimineața frumoasă cu soare... Ultima ei plimbare înainte

de a pleca... Melancolia despărţirei şi bucuria de a-l întâlni ca în toate zilele, neamestecată cu nici o grijă.

Surioara voise să se plimbe cu ea. La colţul mai alb ca toate în Cetatea albă subt soare, unde se desprindeau, mari şi frumoase două palate, îşi aminti ţiganca cu primii ghiocei. Myrhina cumpărase florile albe şi îi umpluse manşonul. Şi pe urmă... îl văzuse pe El, palid şi în ochii lui citise o tragedie... De ieri până azi o umbră funestă se aşezase acolo în mirajul lor de fericire. Fantoma şi ameninţarea unei dureri necunoscute.

Pipăind florile, încă proaspete, îşi aminti abia, şi o duru ceva înăuntru în creer, o durere proaspătă care îi strivi amintirea.

Apucă şi strânse în mâini, în sfârşit, printre florile strivite, batista mică. Pe subt voaletă înflorată des curgeau şiroaiele lungi. Ea totuşi nu se mai gândea la nimic care să-i scornească durerea.

Se ostenea să le oprească sau măcar să le rărească, dar mai ales să nu se vadă.

Credea chiar că nu se vede atâta îndesase peste ochi pălărioara caldă de catifea şi atâta plecase capul peste manşon.

Ce mică era batista! Se udase cumplit. O ducea la ochi atunci când credea că nu se uită nimeni, dar acel din faţa ei, o figură prostănacă şi uimită, o privea nătâng cu o curiozitate inocentă şi compătimitoare. Se uită fără voie ca oamenii nestăpâniţi de disciplina educaţiei. Se apleca chiar să vadă subt bordul pălărioarei cu ochii lui miraţi înfloraţi rotund în faţa naivă şi clătina capul cu mâhnire. Se uita tocmai în acele momente când nu trebuia să vadă, dar Ea tot spera că numai acel indiscret milos şi stângaciu băgase de seamă, şi că ceilalţi nu au văzut. Toţi aveau ziare şi citeau. Ar fi vrut şi ea unul, dar trebuia să pronunţe cuvinte şi glasul şovăitor ar fi trădat-o.

Cine ştie ce privire aruncase către acele gazete! Curiosul îi prinse dorinţa. Uitase să-şi mute ochii depe ea, sau cel puţin expresia lor. Fericit că îi poate face un bine, îi oferi un ziar. Il deschise larg ca pe un adăpost între ea şi blajinul curios. După cât-va timp i-l redete. Primi repede altul, apoi cu grabă pe toate la rând ca să nu aibă timp pentru altă îndeletnicire.

Le parcurgea cu ochii ei păienjeniţi şi care nu citea nimic ca şi cum n'ar fi ştiut carte.

Intoarse capul spre geamul orbit de soare parcă ar fi sperat să-i usuce soarele ochii, dar trebui să-l plece iar pe genunchi.

Solicitudinea compătimitorului era neastâmpărată. Avu o idee mare. Apucă din mâinile inginerului care moţăia *Furnica* şi i-o întinse triumfător ca pe un remediu suprem. O luă ca pe o salvare. Vedea momentul când curiozitatea înduioşată a acelui străin se va coborâ din ochi pe buze şi o va întreba; va scoate suferinţa ei din tăcere, va sili durerea ei să i se formuleze ei însăşi şi sufletul să strige sughiţându-şi plânsul: „Nu ne vom mai iubi".

Işi pregăti un răspuns cuviincios: „Am un doliu mare" era să spuie. Răspunsul ei ar fi calmat înduioşarea lui stăruitoare. Cu-i nu-i moare? Şi cine îţi mai dă pentru doliul tău ajutorare. Este în moarte ceva ostil care în timpul ăsta de goană lacomă a vieţei, nu mai stârneşte

simpatie nici solidaritate. De lângă jale oamenii se trag deoparte cu umerii strânşi de o egoistă înfiorare. Se trag în colţul lor de bine ca să rămână nesupăraţi, nemolipsiţi de oaspetea funestă. Când vor şti de ea ceva precis mila lor se va dosi cum ne dosim toţi de nefericirea etichetată.

Ceeace era tainic şi nerostit în durerea ei le solicita interesul. Nu-l cerea, nici nu-l putea ocoli.

Acel dor mut şi totuşi copilăreşte mărturisit chema binele din ei şi le răscolea duioşia. *Simţirea*, pe care o exilau din uzul traiului ferindu-şi de ea egoismul, se răscolea blajin din acel mister naiv şi atrăgător. Li se urca în ochi lumina lăuntrică a unei melodii pe care o poartă toate fâpturile. Călătoarea turburată cheltuia cu risipă simţirea, exilată de oameni, ca un duşman al mulţumirei lor liniştite şi spornice, şi chema ecouri curate din ei.

Supărătorul se coboră la o haltă, cu un salut în care puse ultima lui încurajare: „Lasă... lasă..." părea a-i spune — „O să treacă şi o să fie bine".

Era amiazi şi ajungeau la o gară mare. Toţi instalară activ proviziile de mâncare. Prefectul urnindu-se greoi, se scoborî.

Ea se sculă încetişor şi căută în trăistioară. Mâncarea de care îngrijise surioara sta strânsă acolo dar nefolositoare. Scoase trei cornuri şi apăsându-le pe rând, le simţi uscate: „Sunt vechi, Duduie!" îi spuse cu precauţiune repectuoasă tânărul de alături. Tresări de prezenţa lui ca de ceva neaşteptat. Nu îl simţise veghiându-i împrejur. Aşa dar o văzuse şi el, şi'a! Nu îndrăsni să se uite, scutură din cap cu o blândă afirmare.

„Luaţi tartine" spuse cu o invitare sinceră întizând o mână încărcată cu sandiviche îndopate cu sardele. Ce lungi păinişoare! Şi ce mari sardele! Scutură iar capul cu refuz, fără să-l ridice. Mâinile dispărură apoi apărură iar întinse stăruitor: „Atunci pateuri!"

— Mulţumesc, şopti! Nu mi-e foame, — ofranda se retrase. S'ar fi zis că în timpurile acelea de nevoie hrana se oferea mai îmbelşugată şi mai ostentativă ca totdeauna, poftelor. Fără de întrebare îi puse în mâini o portocală.

Rămase cu mingea aurie în pumni fără să mai ştie face alt semn de negare. Buzele îi erau sărate şi neumezite.

— Mulţumesc, murmură! — şi curăţă portocala frumos.

Era bună. Ce buni erau oamenii!

Ce buni sunt oamenii care nu-ţi pot face nici un bine!

Bunătatea e ca o viie pusă la unele răspântii depe lume cu rodul totdeauna copt pentru setea şi foamea drumeţilor pribegi. Dar câte drumuri umbli fără să dai de ea!

Cum era Ea azi ca să-i crească în drum viia bunătăţei?

Altfel decât ieri? Când orgoliul ei era un tiran şi când fericirea ei victorioasă întâlnea râvna tiranică a celorlalţi. Atfel decât ieri!.. Dar decât mâini?

Nu-şi putea închipui cum ar fi fost mâine când n'ar mai fi fost ca ieri!

Cine ar fi cutezat ieri să împartă cu ea cina? Pentrucă nu pusese nici o mască peste durerea ei naivă şi nici nu avea putere s'o ascundă, trezea în oameni bunătate.

Slăbiciunea ei era un dar mare făcut altora şi îi dăruiau ce puteau pentru a o răscumpăra de misterioasa ei mâhnire. Bogată ieri, nimeni nu ar fi putut să-i dea nimic, şi acuma toţi se simţeau bogaţi şi erau generoşi.

In ajun atinsese marginile revoltei şi înrăirei. Ar fi sfidat tot, ar fi sfărâmat tot. Şi ceeace sfărâmese era ori şi ce răutate şi ori şi ce revoltă. In luptă cu fatalităţile în bătălie cu oamenii nu ar fi putut fi cea mai tare—şi acum era cea mai tare fără de apărare, la voia lor.

Se scoborâse depe piedestale fără de mantie şi fără de coroană dar cu o aureolă de suferinţă curată şi blajină. Nimic n'o putea umili şi nimeni nu-şi putea îngădui ofensa milei, fiindcă nu disputa vieţei nimic, şi iubirea semenilor se apropia de ea. Avea aceea fragezime pe care oamenii au înlocuit-o cu asprime dârză. Era ca miezul grăuntelui şi ca miezul fructului desvelit de apărarea cojei. Ca miezul pe care nu-l mai au lemnul şi piatra, nici sufletul petrificat şi înlemnit al vieţei întărită în rele.

Ca şi un miez gingaş, durerea ei simplă chema ocrotire.

Sufletul ei rănit şi căzut din cuib era un puişor firav căruia mâinile tutulor îi adunau fulgii.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Amurg

Prundul alb se svântă 'n soare
Şi 'nroşite de amurg—
Printre sălcii plângătoare—
Undele obosite curg.

Printre dealuri, prin poene,
Somnul vine pe furiş,
Visuri dulci aduce 'n gene
Obositului frunziş.

Cu petalele-adunate,
Florile, visând zefiri,
Dorm acuma legănate
Pe tulpinele subţiri!

AL. T. STAMATIAD

Ora Mută

Tăcerea tremură'n odaie,
Şi pâlpâie în focul sobei.
E ora mutelor visări,
Când amintirea ca o ploaie,
Iţi bate'n geam cu sărutări.

O, amintirea te pătrunde,
E pretutindenea în casă,
Şi n'o zăreşti, căci se ascunde:
Pe când în clipă după clipă,
Se sbate-a timpului aripă.

Atunci, imagini vechi, pierdute,
Răsar din storuri, dintre cute
Ca dintr'o ceaţă plumburie;
Apoi dispar. — Ispititor,
Un chip abia mai întârzie:
—Te du şi tu pe urma lor.

C. NARLY

CERŞETORII

Incovoiaţi şi sprijiniţi pe un toiag, în zile aspre de iarnă, când frigul îi strânge ca 'n cleşte, şi 'n zile calde, de vară, cu fruntea arsă, cu faţa, rană vie, luminată de soarele care lucește, ei rătăcesc...

De dimineaţă şi până 'n ora târzie, ei rătăcesc mereu pe afară.

Când trec ziua, cu hainele lor rupte, cu feţele lor supte, cu ochii lor, în cari se văd ameninţări, când trec ziua ca nişte fantome, ca nişte gânduri îndoliate, pe dată şi veselia se duce din seninele ei zări...

Copiii 'ncep să plângă, iar oamenii 'şi fac cruce, privind spre depărtări, cum sosesc cerşetorii, cu feţele crispate de-o crudă disperare...

Ei trec mereu, zdrobiţi de oarba nepăsare a tuturor...

Şi 'n urma lor, se ridică deodată un nor negru de ameninţări, şi pietre îi ajung din sbor, până dispar...

Pe urmă, cu suflet plin de-amar, îşi văd de drum...

Şi iarna uneori, pe drumu 'nzăpezit, pe-o pernă albă de zăpadă, câte unul dintre ei, se culcă obosit, şi-adoarme, în fine odihnit...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Teatrul Regina Maria: UN DUŞMAN AL POPORULUI de *Ibsen*

Un duşman al poporului—dealtmintrelea ca şi «Stâlpii societăţii»—nu este tocmai o adevărată piesă ibseniană, sau, mai bine zis nu e o piesă în care să găsim pe Ibsen întreg, aşa cum este, de pildă, în «Strigoii», în «Rosmersholm», în «Raţa sălbatică». *Un duşman al poporului* e o dramă în care teza ocupă planul întâiu, copleşind aproape de tot poezia, în care luptătorul Ibsen acoperă aproape de tot pe poetul Ibsen; e o dramă puternică, străbătută dela început până la sfârşit de viaţă adevărată, cu o concepţie adânc omenească, cu analize sufleteşti minunate, cu o technică scenică strălucită, dar care totuşi se aseamănă mult cu piesele franceze teziste. Şi tocmai asemănarea cu teatrul francez o face, pentru noi, mai accesibilă, ne înlesneşte priceperea şi apropierea atmosferei ibseniane. Numai apropiindu-ne încetul cu încetul de lumea aceasta străină şi plină de adevăruri crude, ne obişnuim cu dânsa, începem s'o simţim şi, în cele din urmă, vom ajunge s'o înţelegem, s'o admirăm şi s'o iubim.

Trebuie să ne apropiem încet de Ibsen fiindcă e una din cele mai complexe personalităţi ale omenirei. Ibsen e un realist înverşunat şi, cu toate acestea, opera lui e îmbibată de poezia şi de avântul romantismului. Realismul inteligenţei lui îl îndeamnă să se agite împotriva lumii întregi; romantismul sufletului său îl face să rămână poet şi în cele mai straşnice manifestaţii războinice.

Fondul sufletesc al lui Ibsen e romantic. Chiar şi activitatea lui literară începe sub ocrotirea romantismului sentimental ce era pe atunci la modă. Scrie tragedii şi comdeii romantice în cari suflete frumoase şi nobile se răzvrătesc împotriva realităţii brutale. „Pretendenţii Coroanei" rămâne însă ultima lui lucrare unde geniul este biruitor. Realitatea practică, cu neajunsurile şi amărăciunile ei, strecoară în sufletul lui îndoiala. Mai păstrează într'însul o dragoste curată pentru omul romantic, pentru omul cu porniri mari şi neînfrânate, dar credinţa în divnitatea acestor oameni începe să dispară. Soarta acestor suflete mândre şi îndărătnice începe s'o vază într'o lumină mohorâtă. Şi atunci scrie cele trei mari poeme dramatice cari pot fi considerate ca încheerea şi culmea romantismului european. De trei ori prezintă Ibsen pe omul genial în sensul romantismului: pe omul care e pătruns şi călăuzit de un singur sentiment. Şi nici unul nu-şi ajunge ţinta. Toţi cad din pricina mărginirii şi neputinţei firei omeneşti: şi Brand, şi Peer Gynt, şi Iulian, din „Impărat şi Galileu". Ibsen a ajuns să fie creştin fără credinţă. Ca om şi ca artist tot mai înclină spre individ, dar bănuiala a schimbat credinţa lui neclinită în geniul ocrotit de dumnezeire. Credinţa s'a făcut o dorinţă vagă, un ideal atât de îndepărtat în cât deabia se poate întrezări.

Conştiinciozitatea lui, inteligenţa prea ascuţită şi prea însetată după adevăr, sinceritatea lui pătimaşă de vestitor, de educator al sufletului său şi al altora—toate aceste calităţi se întrevăd şi în începuturile lui Ibsen. Ele dau o culoare tendenţionistă, de îndrăzneală literară, de

ceva agitatoric, în sfârșit, talentului poetic, pătruns de sete artistică religioasă, al acestui autor. Dar calitățile acestea sînt mai ales caracteristica principală și dătătoare de ton în lucrările următoare ale lui Ibsen, lucrări prin cari s'a făcut celebru, prin cari a câștigat locul de frunte în repertorul tuturor teatrelor mari din lume.

Inteligența lui dornică de adevăr, inteligența care i-a ucis credința în divinitatea geniului înlocuind-o cu un ideal pesimist, inteligența aceasta se face acuma în Ibsen atotstăpânitoare. Inteligența subordonează sentimentul scoțând la suprafață pasiunea cercetării adevărului. Omul liber, puternic și independent, idealul romantic, este și acuma ținta lui Ibsen, dar căutarea lui, mijloacele pentru a-l atinge, devin tendința activității sale. Și astfel începe să polemizeze, cu o ură neîmpăcată, împotriva societății care face imposibil traiul și triumful oamenilor îndrăgostiți de adevăr. (*Un dușman al poporului*), care, în loc de adăpost liber, oferă femeei o casă de păpuși (*Casa de păpuși*), care geme sub apăsarea stafiilor (*Strigoii*), ai cărei stâlpi sânt lașitatea și minciuna (*Stâlpii societății*); luptă împotriva statului și a bisericii, împotriva stăpânirei moralei convenționale, fiindcă toate acestea otrăvesc conștiințele, împedică ridicarea adevăraților oameni nobili și liberi.

Sentimentul poetic, care îi inspirase puternicile poeme dramatice și care numai încetul cu încetul se lăsase cotropit de activitatea practică voită a agitatorului, a luminătorului, a criticului social — sentimentul acesta poetic însă nu dispăruse de tot nici o clipă. Sentimentul poetic se strecoară ca un pârâiaș ascuns printre ascuțișurile antitetice din piesele sociale și apoi, încetinel, iese iar la suprafață revărsându-se din ce în ce mai bogat peste tendințele educatoare. Poetul Ibsen învinge iar pe luptătorul Ibsen. In vălmășagul luptelor par'că s'a încredințat că omul, care aleargă cu atâta înverșunare după adevăr și libertate, e sortit să rămână veșnic încătușat, cu aripile tăiate, cu nădejdile istovite. Romantismul lui Ibsen acuma e cernit de pesimism; cântecul lui e un plâns înăbușit, o jale amară pentru deșertăciunea voinței omului (*Roța sălbatică*, *Când noi morții vom învia*)...

Aceste două fețe ale personalității lui Ibsen apar în *Un dușman al poporului*. Atât doar că aici realismul e mai accentuat, iar romantismul, sentimentul poetic e mai ascuns. Fondul sufletesc al eroului piesei este însă, tot atât de romantic ca și acel al autorului. Numai un romantic poate fi atât de îndârjit în trâmbițarea adevărului ca Doctorul Stockmann. Numai nn romantic ca doctorul Stockmann poate să rămână atât de nepăsător, atât de senin în fața cruzimilor realității, în fața triumfului minciunii și a ticăloșiei.

Doctorul Stockmann e și el unul dintre oamenii nobili și aleși pe cari îi visa Ibsen. Unul care preferă să vază pierind lumea stricată, decât să-i sacrifice adevărul. Lumea lui e orășelul în care deabia a izbutit să și asigure traiul de toate zilele, orășelul al cărui venit principal îl dau băile înființate de însuși Doctorul Stockmann. Și lumea aceasta e tot atât de stricată ca și alte lumi,—viața ei e clădită tot pe minciună și pe răutate ca și voința altor lumi. Căci apa cu care trebue să se vindece bolnavii, fiind condusă pe sub cartierul tăbăcarilor, e infectată de murdăriile ce se scurg într'însa și, în foc de

sănătate, răspândește boala și moarte. Fratele doctorului, când a construit băile, n'a ascultat sfaturile lui Stockmann, care prevedea urmările. Trebuia să facă economie cu banii orașului. Mai bine să se întâmple orice, decât să cheltuiască orașul prea mult. Iată o lume care se clădește pe viciu, care știe că se clădește pe viciu și care vrea străiască din viciu

Doctorul, însă, nu se poate împăca cu această temelie putredă a viitorului. Sufletul lui curat, romantic, se revoltă, numai la gândul că adevărul ar putea rămâne înăbușit. De aceea cercetează și, în sfârșit, se convinge că bănuelile lui sânt adevărate, că apa băilor într'adevăr e un focar de infecție. Și, ca un romantic ce este, se așterne imediat pe lucru. Înarmat cu dovezi științifice caută să înlăture primejdia, să stârpească răul din rădăcină. Năzuințele lui de purificare însă, se isbesc, din primul moment, de autoritățile orașului, personificate în însuși fratele său, primarul. Autoritățile găsesc că adevărul doctorului trebue să rămână ascuns în interesul viitorului orașului. Ciocnirea aceasta zgudue adânc sufletul lui Stockmann. Romanticul acesta nu se așteaptă la piedici; își închipuia dimpotrivă că adevărul descoperit va fi primit cu aceeași dragoste cu care l'a cercetat și descoperit dânsul.

Intâia lovitură însă, zguduindu-l, îi sporește puterile, îi îndârjește voința și-l îndeamnă să lupte împotriva autorității, împotriva fratelui său pentru triumful binelui. Și are credința adâncă cum că trebue să învingă.

Fiindcă autoritatea nu voește să asculte îndemnul adevărului, se hotărăște s'o silească, să-i impue adevărul prin opinia publică, prin presă. Căci, adevărul trebue să iasă la iveală. In curând însă e nevoit să vadă că, în realitate, nici presa, nici opinia publică nu dorește triumful adevărului. Presa se oferă să lupte alături de dânsul atât timp cât adevărul poate să-i slujească interesele meschine. Indată ce însă minciuna îi servește mai bine interesele, presa întoarce armele fără șovăire împotriva adevărului. Și tot astfel și opinia publică. Dorește izbânda adevărului fiindcă așteaptă dela adevăr împlinirea poftelor sale reale. Preferă însă minciuna și lașitatea, dacă acestea se potrivesc cu dorințele sale de câștiguri ușoare. Calcă în picioare adevărul dacă îi stânjenește planurile, chiar scârboase, de a-și asigura avantagii materiale.

Astfel doctorul e silit să se convingă că, în lumea de astăzi, adevărul nu poate să triumfeze. El care nu năzuește decât binele public, care luptă numai pentru interesul obștesc, care sacrifică tot pentru biruința adevărului, el rămâne singur, hulit de toată lumea, persecutat și amărât. Voind să fie prietenul poporului, propovăduind adevărul și luptând pentru dânsul, ajunge să fie considerat ca dușman al poporului.

Credința în dreptatea adevărului însă, tot nu și-o pierde. După atâtea lovituri, după atâtea decepții și deziluzii, după atâtea căderi, simte totuși că el este cel mai tare om din lume, fiindcă cu dânsul e adevărul, iar viitorul și mântuirea omului numai în adevăr este. Lumea de azi e atât de stricată încât nu poate primi adevărul. Dar lumea de astăzi va dispare, iar adevărul va rămâne. In locul acestei lumi viețoase trebue să clădim alta, bună și mai frumoasă, a cărei temelie să fie binele și adevărul. Mîngâierea d-rului Stockmann, a autorului și a

noastră este perspectiva viitorului, în care singurele baze sănătoase ale lumii, binele și adevărul, vor face posibilă și fericită viața sufletelor alese și nobile...

Cortina se lasă încet asupra unui sfârșit trist, închizând par'că și perspectiva ce ne-o schițase eroul învins, perspectiva aceasta care, față de ticăloșiile zugrăvite, ni se pare o ironie amară. Lupta nobilă și disperată a doctorului, oamenii aceia buni și răi cari se frământă în fața noastră vreme de câteva ceasuri, desvălindu-ne toate hainele, toate micimile, și toate mizeriile și uneltirilor lor, viața aceasta adevărată și tristă, care este totuși și viața noastră: toate acestea ne-au strecurat în suflet un dezgust adânc pentru starea jalnică în care ne zbatem și o speranță puternică într'un viitor mai bun, într'o omenire curată și mai desăvârșită. O impresie mai adâncă, mai omenească și mai artistică nu poate să ne lase nici un alt autor.

Iată dar de ce reprezentarea unei lucrări ibseniane trebue să fie o sărbătoare pentru un teatru în care se cultivă adevărata artă dramatică.

L. REBREANU

BIBLIOGRAFIE

S'a primit la redacție:

Lucian Bloga	*Pașii profetului* Ed. «Ardealul»	Prețul lei 12
G. Caïr	*Intr'un mirador.* « Viața românească	
G. Caïr	*Poezii.*	
M. Beza	*O viață* (roman) Ed. Socec	Prețul lei 7.50
Lt. Gh. Costăchescu	*In umbra steagului.* Ed. Cart. rom. «	« 7.—
Al. Vlahuță	*In vâltoare* Ed. Cart. românească	Prețul lei 12
O. Tafrali	*Urmărind idealul* «roman» Ed. Cart. rom. «	« 12

de SOFOCLE

CRITICE

Vol. V.

Editura ALCALAY

A APĂRUT DE:

E. Lovinescu

COMEDIA DRAGOSTEI

ROMAN

Lei 7.50

LULÙ

ROMAN

Lei 10

Editura ALCALAY & Co.

Au apărut de colaboratorii **Sburătorului**

Elena Farago: SOAPTELE AMURGULUI

VERSURI

Alexandrina Scurtu: SONETE

Abonament platit de C.Scoalelor
Onor
Liceul Gh.Lazar
Sibiu

A APĂRUT DE :

E. LOVINESCU

CRITICE Vol. I: Impresionismul în critică, Eminescu, Caragiale, D. Anghel, St. O. Iosif, M. Sadoveanu, E. Lovinescu, Em. Gârleanu, Ion Minulescu, Elena Farago, I. Al. Brătescu-Voinești, Octavian Goga, C. Sandu Aldea, I. A. Bassarabescu, Contesa de Noailles etc.

Lei 8

CRITICE Vol. II: Pe drumurile Eladei, Matilde Serao, Emile Faguet, Benvenuto Cellini, J—J. Weiss, Antonio Fogazzaro, M. Sadoveanu, D. Anghel, P. Cerna, Oct. Goga.

Lei 8

CRITICE Vol. III: Victor Eftimiu, Alex. Macedonski, M. Sorbul, Cinquantenarul romanului românesc, Oct. Goga, St. O. Iosif, Em. Gârleanu, D. Anghel, Coșbuc, Z. Bârsan, Vasile Alecsandri și antichitatea romană, Henry Bataille, Carlo Goldoni etc.

Lei 10

CRITICE Vol. VI: Revizuiri literare : Caragiale, T. Maiorescu, C. Dobrogeanu Gherea, Al. Vlahuță, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Literatura „Semănătorului", Poezia populară.

Lei 12

Sub tipar: CRITICE, Vol. V.

Editura ALCALAY

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

SBURĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIU
BIBLIOTECA PROFESORULUI

ANUL II. SIBIU No. 43

SUMARUL:

Eugen Lovinescu . . Literatura și viața (III)
Dragoș Protopopescu Pastel
Mihail Celarian . . Râsul
Virgiliu Moscovici . In ceață
Hortensia Papadat-Bengescu Călătoarea (III)
Ion Sân-Giorgiu . { Euridice / Stelele
{ Voaleta / Aquarellă / Unei colege / La curs

LICEUL „GH. LAZĂR" SIBIU
Biblioteca Profesorului
No. 4181

CRONICI:

Mihail Iorgulescu: Maiorul G. Brăescu. *Const. Gerota:* Les grands hommes, de *par W. Ostvald.* — *Mihail Iorgulescu:* Teatrul Excelsior, SAMARUL LUI MOȘ MARTIN.

Editura ALCALAY & Co.

Apare Sâmbăta

UN LEU

A APARUT DE

E. Lovinescu

CRITICE

Vol. V.

L. Rebreanu, Duiliu Zamfirescu, T. Maiorescu, Elena Farago, Ilarie Chendi, G. Rotică, I. C Vissarion, Costache Negruzzi, Carmen Sylva, Ion Agârbiceanu.
Note asupra lui Shakespeare, Eschul, Euripide, Ibsen etc.

Ed. Viața Românească — Prețul lei 14

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel M. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți
UN AN . . . LEI 40

PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14
— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 49 16 APRILIE 1921

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA
Director: E. LOVINESCU

LITERATURA ŞI VIAŢA

III

Concluziuni

Preferăm deci pe risipitor avarului, pe amant bărbatului înşelat, pe datornicul neplatnic creditorului cinstit. E o realitate cu aparenţe paradoxale. Literatura i-a dat o consistenţă sintetică; din avar sau din bărbatul înşelat a creat tipuri definitive. Prin prestigiul ei, a fixat un anumit fel de a vedea în contradicţie cu morala...

Ieşită din conflictul elementelor antitetice, dominată de principiul supremaţiei forţei, viaţa, considerată în întreaga scară biologică ignorează directivele morale. Se desvoltă după impulsiuni obscure şi imperioase; creaţiunea e pe acelaş plan cu distrucţiunea. Morala o îndigueşte însă; ne ieşind din procesul inconştient al vieţii, ci din conştiinţa omenească, ea disciplinează viaţa, dându-i un ţel superior şi mijloace pentru a o intensifica. Morala e un produs social; ea singură face cu putinţă vastele asociaţii umane, impunând normele de protecţie a indivizilor în agresiunea universală; printr'o muncă milenară, ea a stabilit penalitatea minciunii sau a omorului, a adulterului sau a furtului. Condiţionând posibilitatea vieţii colective, unele principii morale sunt unanim acceptate pe toate latitudinile terestre; mai puţin esenţiale, altele lasă o oare care libertate de apreciere. Fundamentale sau numai incidentale, ele hotărăsc la un loc anumite tipare de conducere şi de judecată ce ajung tradiţionale. Din pure concepte elaborate de înţelegerea superioară a datoriei, ele devin instincte puternice şi neraţionate. Respectul vieţii omeneşti nu are nevoie de nici o doctrină; e o moştenire a unei civilizaţii şi educaţii morale milenare. Proprietatea sau familia sunt aparate de aceleaşi legi.

Intransigenţa morală ar aduce însă cu ea uniformitatea. Tiparele vieţii ar deveni invariabile. Dacă principiile morale ar fi aplicate cu stricteţe, atitudinile sufleteşti ar fi

limitate de un determinism riguros; puși în anumite împrejurări, oamenii ar reacționa la fel. Viața ar deveni monastică; ordinea ar domni înăbușind spontaneitatea și inițiativa; perfecția ar fi monotonă. Impotriva acestei tendențe de uniformizare monacală, se ridică spiritul de libertate. Neagă ordinea, fără a porni dintr'o dezordine principială; contribuie la procesul vieții printr'o răsturnare de valori; introduce în cursul normal al lucrurilor un element de fantezie și de frondă. Nu atacă totuși viața în isvoarele ei adânci; nimeni n'a făcut până acum apologia crimei sau a furtului; se mulțumește să producă o perturbare în probleme mai modeste, schimbând perspectivele.

Numai din nevoia destul de naturală a variațiunii ne putem explica deci această atitudine imorală a opiniei publice consfințită și de literatură. E un fel de protestare împotriva tiraniei milenare a rigorismului etic, e un fel de evadare temporară într'o lume de fantezie. Deși aparent arbitrară, această evadare se face totuși printr'un proces luminat de principii. Nu e numai o protestare împotriva regulii, ci e o aspirație spre o libertate împodobită cu aparențe generoase. Risipitorul, datornicul neplatnic, amantul nu sunt priviți prin atitudinea lor negativă, ci prin calitățile lor pozitive: prin dărnicie, îndărătul căreia stă iluzia altruismului și a mărinimiei; prin puterea amorului, care e principiul vieții universale; prin tot ce pare îndrăzneală, rizic, și, mai ales, independență și afirmație a personalității umane în luptă cu forțele ce caută să o înlănțuie în forme definitive.

E. LOVINESCU

Pastel

Portul e acum un cult pe apă,
Cult păgân și prometeic de lumină
In al cărui templu vieți se 'ngroapă
Și catarge de corăbii se închină.

Mult, jur împrejur s'a lămurit
In mărețe trepte tot orașul
Ca o schelă minunată de granit
Ce-și îndreaptă către nevăzut lăgașul.

De-aceia şi 'nţeleg cum, varii
Au pălit luminile pe creste:
Ca ducând pe drumuri noi o veste
Sue cu căldările zidarii...

Minaretele din aurul din lună
Scriu cu vârfuri de peniţă uriaşe
Cerul care-acuma se îmbună
Fiindcă lumea doarme ca în taşe.

Şi din ceru-acesta 'ncep să pice
Clare litere atunci când pescăruşii
Albi şi mici, întru odihna guşii,
Ning pe vârfuri fine de caice.

Cum Alah şi a semănat turbane
Cu spinări gigante de moskeie
Şi papucii şi-a lăsat să-i iee
Apa 'n lotcile ce stau în larg sărmane,

Zici că duhul lui divin cu-adevărat
Peste ape prinde să plutească
Dela magica geamie-a lui Murat
Pân la farul care arde ca o iască.

Insă schela urcă tot mai mult
Şi clădirea vast se săvârşeşte
Când şi cerul de lumină e un cult
Şi tăcerea parcă mânile-şi uneşte.

Si o rugă se porneşte ca din peşteri:
Un rajah nevasta îşi omoară?
Sau se curmă o fiinţă pentru meşteri
Cum e 'n „Meşterul Manole" bunăoară?..

Iată că şi elkovanii au sosit
Si cu aripe aduse ca lopeţi
Tot oraşu'n sbor l-au tencuit
Cu frânturi de albe dimineţi.

DRAGOŞ PROTOPOPESCU

Râsul

In ochii mei învineţeşte ura,
In glasul meu se prăbuşeşte cerul,
In pumnii mei fac praf pământul tot;
Eu râd atunci când trebue să plâng,
De teamă râd şi râd de răzbunare,
Cu ochii şi cu pumnii şi cu gura.

In glasul meu nici urmă de noroc.
In ochii mei nici urmă de lumină,
In pieptul meu nici urmă de iubire
Ci numai el, un râs în clocotire,
Teribil, ca un foc.

Când râd .. Ce râs nebun şi fără viaţă!
In suflet un ecou se sparge, surd,
Ca 'ntr'un canal de ghiaţă.
Şi ţăndările lui îmi umple gândul,
Ce râde, repetându-l.
Iar, când surâd, se teme şi surâsul,
Să nu înceapă râsul.

MIHAIL CELARIANU

In ceaţă

Vâslaşule, zoreşte! Nu vezi, o pâclă grea
Ne urmăreşte barca stingheră şi trudită.
Intinsul, adineauri ce limpede era,
Şi'n urma noastră—acuma ce negură cernită!

Penumbra mohorâtă a sufletului meu
Pe marea imobilă treptat—treptat se'ntinde;
Şi-aripa-i de 'ntuneric, crescând pe cer mereu,
Livida depărtare întreagă o cuprinde.

Vâslaşule, zoreşte! Curând va fi târziu...
Mi-e inima 'nghe̊ţată şi besna e deplină.
Mi-e dor de-un ţărm cu soare, în sufletu mi pustiu
Să simt din nou cum cântă o rază de lumină...

VIRGILIU MOSCOVICI

CĂLĂTOAREA

III

O discuţie banală de oameni sătui începu între cei doi negustori pe când strângeau ultimele hârtii unsuroase, asupra tarifului pe Căile Ferate. Sta se vede scris în ziare că se vor întrei preţurile călătoriei. Ea asculta îngrijorată. I se păru ca şi cum ar călători pentru ultima oară. Un respect o cuprinse pentru privilegiul de a luneca purtat dealungul drumurilor pe şine şi pe roate. Cifrele luau în mintea ei proporţii uriaşe. Pentru ea păreau a hotărî un exil definitiv. Dar neavând nici o energie pentru a se răscoli din idei sau simţiri violente, se linişti întristată şi supusă.

„Vă închipuiţi ce urcare o să aibă traficul“ ! ziceau.

„Dar până la urmă Statul are dreptate. Aţi văzut cât cere Ungurul ca să lase slobode maşinele noastre pe teritoriul lui.“ Circulară iar sume fantastice.

„Au să voiajeze numai cei care au nevoie.“

Îşi aminti de subşeful Georgeovici : „Nici un sfert din ăştia—spusese—nu sunt călători serioşi. Cu o găină în braţe, cu şase duzini de batiste, umblă de colo până colo şi sunt cei mai harnici la apucat locul şi cei mai scandalagii“.

— In America, povesteau, unde nu a fost dezastru, s'au quadruplat preţurile pe Căile Ferate încă de mult. Aşa sunt împrejurările.

Aceşti călători aveau caractere fără amărăciune.

Ea acum nu se mai putea ţine bine în sus şi îşi rezimase capul pe spetează canapelei. Era slăbită dar nu-şi da seama.

Comis-voiajorii căutară în boccelele bine împachetate.

— Să luăm ceva la dessert! Nu!.. Acolo erau măsline. Din alta se iviră batiste şi ciorapi. Se aprinseră pe o chestie de facturi şi de furnitură en gros.

— Era speculă, speculă mare, şi cel speculat era clientul! Nimic nu îndreptăţea saltul enorm al preţurilor curente.—Cu toate astea erau şi ei din corporaţie dar păstrau o apreciere fără părtinire şi practicau hrăpirea ca pe o necesitate fatală şi indiscutabilă a meseriei, deşi o repudiau cu judecată. Sau poate numai, nu erau încă Pontifi şi nu aveau de apărat un principiu.

Ea nu ştia, nu se gândea, asculta numai ca şi cum ar fi auzit o importantă discuţie economică.

Desfăcură un bloc intact de halva grecească cu alune. Se uită cu oarecare poftă şi totuşi n'ar fi putut gusta. Gâtlejul îi era mereu strâns, încleştat.

— Nu din asta!—ziseră. E alta în panerul cu mâncare.—Apoi întorcându-se ca din întâmplare spre ea, ca şi cum le-ar fi dat în

minte o idee momentană, ascunzând intenţia cu îndemânare :—Ne daţi voe să vă oferim ceva. E prea târziu. Nu e bine să staţi aşa!

Era se vede palidă ca un flămând! Ce importă pricinile pentru care un om sufere de foame. Ce importă rangul lui! Un orfan e un orfan şi un flămând e un flămând. Dar ea nu-şi simţea neajunsurile.

Vorbiră apoi de Odesa extaziindu-se poetic asupra oraşului. Era din acele locuri depe lume asupra cărora opinia turora nu are nici o şovălre. Ea iubi atunci oraşul, îl iubi pentru lucrul ăsta, pentrucă ceeace era bun şi frumos putuse triumfa. Iubi oraşul ca pe o fiinţă ale cărei virtuţi învinseseră hula şi ura, ca pe o fiinţă de care nimeni nu s'ar mai îndoi, orice maleficiu ar întrebuinţa răul ca să o înjosească.

Apoi se gândi că frumuseţea cetăţei victorioase era din piatră nu din carne şi că iubirea şi gloria triumfătoare erau lipsite de podoaba crudă şi păcătoasă a instinctului neliniştit al vieţei, totuşi superioară în sbaterea ei injurioasă dar rodnică, cinstei ei petrificate.

Era frumos oraşul acela pentru piatră dar şi pentru mare, marea era sângele roditor care îi frământa lutul ţărmurilor. Marea era pentru el forţa instinctelor primordiale. Şi aşa Cetatea era frumoasă pentru piatră şi pentru mare. Era nemuritoare şi vie.

Dar *Ea*, călătoarea, nu era nici piatră nici marea. Din mare era numai o sorbitură de val neastâmpărat şi trudit, dar fără eternitate, şi din piatră nimic nu se închegase care să aşeze o efigie pe un mausoleu.

— Ţi-aduci aminte, Marcovici! Din gară se vede până la... Kilometri teatrul mic în fund, ca o bijuterie. Şi n'am văzut alt oraş unde să fie atâta mulţumire şi petrecere pentru orişicine.

Apoi vorbiră despre alte lucruri cu destulă cumpănire şi totdeauna cu voioşie. Oamenii aceia erau cum se cade! Unde sta atunci răul, răul de atâtea feluri pe care adesea chiar ea îl dovedise în oameni şi încordarea ginţilor.

Sbaterea seculară a neamurilor pentru a-şi feri integritatea de inevitabila infiltrare şi încălcire a raselor îi apăru azi netezită de un fatalism îngăduitor care îi arăta pretutindeni uumai buni Samarineni.

Conductorul ceru biletele. Scoase grăbit pe al ei şi aşteptă.

„Mergeţi până la R"? spuse vecinul. Scuturâ capul afirmativ, strângând bileţelul cu grijă. Oamenii cei mai de treabă sunt curioşi.

Inginerul avea permanent şi comis-voiajorii n'aveau deloc:

— Ştii D-ta? spuseră. —Conductorul *ştia*.

Intre slujbaşul incorect şi între frustrarea lor explicată de lesniciunea pe care o găsea oferta în desgrădinarea morală a tutulor, nu se putea alege vinovatul.

Inaintea unui consemn hotărât s'ar fi sfiit.

Până la urma urmei în învălmăşala aceea s'ar fi năpustit prin dreptul pumnului alţi cinci călători pe cele cinci locuri, care la rândul lor ar fi fost nedrepţi cu mulţimea neîncăpătoare ; iar dinarii vânzărei s'ar fi scurs totuşi aiurea în vultoarea stricăciunei, atâta timp cât nici o aşezare statornică nu hotăra precăderile.

Citea acum o carte în limbă străină pe care o scosese din săcuşorul ei. Pe prima pagină însemnase cu creionul: „Ziua tristeţei"

cu data şi numele ei. Strica foile noi, tăindu-le cu un ac prea slab tras din păr. Era una din miile de poveşti omeneşti, dar nu înţelegea ce citeşte; totuşi puţina atenţie încordată îi folosea. Incetase plânsul.

Ţinea cartea pe genunchi şi capul jos inclinat pe carte iar cu braţele strângea marginea canapelei ca şi cum s'ar fi sprijinit pentru a susţine trupul obosit şi mâinile mici, mai mici ca de obicei, stau pale pe catifeaua brună.

Se apropiau de gară principala.—Ce zici, Marcovici—spusese deodată unul din voiajori.—Ce zici de ideea mea? N'ar fi bun un ciai?

„Idee mare"—răspunse cellalt.

Un ciai în mers de tren?—se gândi ea. Nu era vagon restaurant.

Işi scoase haina şi o rezemase alături. Soarele care inundă violent prin geamul deschis, în ziua fierbinte de primăvară precoce, îi frigea corpul pe când obrazul sta într'o fâşie de umbră rece.

— Ciaiul e ceva întremător, ceva recomandabil!—Se aprobau unul pe altul cu o complicitate perfectă şi naturală.

Cu toată căldura care îi frigea umerii şi genunchii, la noţiunea de fierbinte răspunse din ea apelul unui gol rece venit din cele 30 de ore de nemâncare şi suferinţă.

Incepură:—Iacă, zise unul voios, scoţând un ciainic frumos de argint—Ăsta e regele voiajului!.. Aici ciaiul!.. fin... te asigur fin!.. Eu nu pot călători fără ciai fin!—Zahărul se răcise şi lămâia era mare coaptă, frumoasă, ruptă parcă atunci din pom.

Vorbiră apoi de Spania: Cunosc Spania ca pe buzunarul meu—spuse unul din ei.

Nu erau din clasa celor care voiajează pentru agrement, totuş priveau bine peisajul.

Ea nu ştia locul peacolo. Dar El fusese... Işi aminti cum într'o zi îi spusese!.. Şi aceea amintire nu era în momentul acela o durere care se despleteşte desperată. Era un gemet slab de copil nou născut şi în inimă o undă plăpândă şi în trupul slăbit o slabiciune încă.

Ce mică era ea pe lume! Aşa de mare cum fusese ieri durerea umpluse şi nu mai încăpuse în ea şi atunci se nimicise subt durere. Acum era mică de tot.

Amintirea era ca un medalion de gâtut unui copil părăsit. Işi purta tristeţea ca pe un medalion cu inscripţie nedescifrabilă la gâtul unui copil orfan, în jurul căruia se grămădeşte curiozitatea generoasă a trecătorilor.

Mica formă femenină venea din timpuri pe un drum lung, întrupată din toate femeiile care încercaseră în sucesiunea neîntreruptă a amorului, aceeaşi întristare.

Simţirea creştea mereu; din ce în ce trecea prin mai multe tipare şi tiparele se subţiau mereu.

Nu era la fel în natură? Picătura unui isvor ajunge torent şi irupe apele peste conchilia fragilă în care odinioară era numai un bob lucitor de lacrimă!

Ieri era ea însăşi torentul freneziilor răsvrătite. Dar tot ce poate creşte şi nu se teme de măsură, ajunge la o supremă expansiune din

care se nimiceşte şi renaşte fără putere, ca de subt clocotul tempestei ce se sparge, şuviţa palidă de cer subţire.

Din tot ce e mare şi frământat naşte ceva plăpând care reînoeşte substanţa exasperată până la distrugere.

Din vrajba ei, ieşise ea slabă ca un copil. Atât îşi chinuise gândul şi simţirea din durere şi fatalitate încât acum gândul şi simţirea erau noi, nevolnice.

— Gata ciaiul!.. Numai apă fiartă nu e!—

Râseră cu şiretenie ca de un spirit bine reuşit.—

— Ai să vezi imediat!

Numai atâta putere avusese cititul. Pe carte se răstogoleau acum mai multe, din ce stase zăvorit. Ea nu le simţise pornind, nici nu le putea opri.

Simţise lângă ureche un glas blând, mustrător. „Iţi faci rău Duduie! Iţi faci rău!.. Aide lasă, fii cuminte!"

Era tânărul care credea ea că nu o vede fiindcă nu se uita la el. Cuvintele aveau o muzică de îngrijorare şi de ocrotire, erau rostite cu bunătate sinceră, curată, frăţească, care mlădia într'un dublu acord de major şi minor.

Aşa dar voinţa lui de bine îi veghea alături. Oamenii puteau fi fraţi? fraţi adevăraţi? Câinii de oamenii puteau fi?.. Orfanii rătăciţi găseau la răspântii fraţi? Nu era numai blestem pretutindeni?

Ce zi era aceea?.. O zi numai... printre toate.

Cum va fi fosă Ea azi? Ca un copil... mic... foarte mic... aşa de mic că nu-l desluşeşti şi nu ai despre el nici un gând. Sdrelit subt dărâmături de palate, orice tânăr trecător poate cuteza să ocrotească slăbiciunea lui regală.

Sta acum dreaptă, pe locul ei lărgit. Prefectul plecase.

Dreaptă şi neatinsă de nimic decât de gândurile bune ale tutulor.

Ieri o sdrobiseră gândurile rele din jur. Găsise un aşa de mare isvor de Rău! Ce Bine va fi fost în Rău ca să-şi aibă răul socoteală. Nu ar fi vrut să nu aibă durerile socoteală!

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

GHEORGHE ASACHI

VIAŢA ŞI OPERA LUI

Editura „CARTEA ROMÂNEASCA"

Preţul Lei 14

Euridice

Ce demon a venit de mi te-a smuls
De-mi eşti tot mai uitată, mai departe?..
Ce mare nesfârşită ne desparte
De parcă 'n suflet ne-am murit de mult?

De când te-ai dus tăcerea-i ca de moarte
Şi mi-e străin al patimei tumult;
Doar glasul amintirei îl ascult
Şi-mi înfloresc azi orele deşarte...

Ca două ramuri braţele le'ntind
Şi'n visul meu mă'nalţ să te cuprind,
Dar prea departe i cerul tău de mine...

De ce n'am azi puterea unui zeu
Să te rechem prin cântece divine,
Ca lira legendarului Orfeu?..

Stelele

Povestea mea o ştiţi doar voi şi vântul
Şi-a cerului imensă catedrală,
O ştie noaptea care triumfală
Imbrăţişă cu braţe moi pământul.

Mi-aţi smuls în desnădejdea mea cuvântul
Şi m'aţi gătit cu fire de beteală,
Mi-am scris cu-al vostru aur drept cerneală
Pe cerul limpede şi veşnic, cântul.

Iar azi când fuge gândul înapoi
Şi-mi lunec iar privirea în spre voi,
Cetesc povestea mea de altă dată.

Şi din amurgul vechilor dureri,
Ca o furtună 'n zări reînviată
Renaşte tragedia mea de ieri.

ION SÂN-GIORGIU

LICEUL „GHEORGHE LAZĂR" SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

STUDENTE

Unei colege

Citind, mă fură gândul la mâine dimineaţă
Când voiu pătrunde 'n fine 'n biblioteca ta
Vom învăţa 'mpreună şi 'n pauze isteaţă
Cărţi rare, cărţi ciudate, cărţi dragi mi-ei arăta.

Mâini voi ceti privirea ce-ţi tremură în unde
Ori zâmbetul ironic schiţat de-atâtea ori
Şi voi ghici ce suflet sub părul roşu s'ascunde
Din simplă 'nşiruirea de titluri şi-autori.

Voi judeca din felul cum îţi fumezi ţigara,
Din pernele cu artă dispuse pe divan,
Portretele ce are în juru-i călimara
Şi coşul de hârtie mai plin ca un ghiozdan.

Vei cere să-ţi spun versuri din versurile mele
Şi-mi vei rosti din cele ceţi s'au închinat,
Vom coborî din raftul unde legaţi în piele
Sunt rânduiţi poeţii pe cel mai rafinat.

T'ei aşeza la piano, nainte de-a mă duce
Şi fără greş putea-voi din cântul tău să ştiu
—Iscoditor atâtor ispite şi năluce—
—Ce suflet se ascunde subt părul ruginiu.

Voaleta

La dreapta spre fereastră-s amândouă,
Puternic desfăcute în lumină;
Pe obraji 'n care farduri se îmbină,
Cu boabe mari voaleta rară plouă.

Când îşi întorc spre mine faţa plină
Cred regulat că-i o figură nouă,
Când vă zâmbesc—pe gânduri duse—vouă,
Când ascunzându-şi un căscat—suspină.

Şi ochii licurici voioşi de noapte
Par, cum se mişcă 'n iarba de mătase;
Iar fixi—cărbuni falşi de sub cenuşă.

Mă-aplec să le trimit o glumă 'n şoapte
Secret pentru toţi trei—dar nu mă lasă
Censura unui deget de mănuşă...

Aquarelă

Blondina din față-i vioaie
Cu ochii ca apa de mare
Cu bucle micuțe, sprințare
Pe fragedul gât ce se 'ndoaie.

Se 'ntoarce spre mine adese
Să-mi spue ghidușul ei gând,
Și 'n bluză văd sânul cum iese,
O cupă prea plină curând!

Profilu-i senin ca 'n poveste
Dar gura și-o mușcă mereu—
Ori nările, fără de veste,
Se sbat și respiră cu greu

Deși nu e răutăcioasă
Ea-și râde de mulți—delicat;
Dar vezi pentru-o față frumoasă
Invață prea bine—PĂCAT!

La curs

Al cui e parfumul cel bun
Ce vine din banca din față?
Vecinul miroase-a tutun;
De-aceia prin geamuri văd fum
Deși eu știu bine că i ceață.

Al cui este glasul șoptit
Ce vine din banca din spate?
Celalt din vecini e-adormit:
De aceia visez, negreșit,
Atâtea povești minunate.

Al cui este versul sonor
Ce-l spune așa prost profesorul?
Sus, lămpile cântă în cor;
De-aceia fac versuri ușor
Și 'n roiuri prin sală li-e sborul.

Prelegeri trec asfel mereu
„N'ai carte, băiete, n'ai parte"
Refrenul cel vechi din liceu;
Schimbările toate vin greu:
SORBONA e încă departe...

AL. RALLY

CRONICA LITERARĂ

Maiorul G. Brăescu

Corsetului cazon, diformator al naturii umane alături de monștrii cu cap de comic și picioare de prostie omenească pe cari îi avortează zilnic, i se datorează și Maiorul G. Brăescu, acest fiu nelegiuit care spintecă răsbunător pântecul mamei—miliții, curățindu-l la lumina zilei de resturile placentare ale viitorilor avortoni.

Când Bacalbașa a publicat pe *Moș Teacă*, lumea s'a mulțumit să râdă. Era gluma unui civil pe sama cazarmagiilor. Ca orice glumă a trecut superficială și fără ecou. Pe urma ei a rămas o vorbă care a prins: *Moș Teacă* a devenit un atribut de o întinsă circulație. Cazul maiorului G. Brăescu ne pare mult mai semnificativ și-am putea spune—chiar de ar părea un paradox—mult mai tragic. Opera sa restrânsă la această singură viață cunoscută în adâncimea ei devine documentară. Ea nu va putea fi despărțită de una din epocele cele mai generoase, dar și mai pline de comic ale armatei noastre. Se pregăteau reformele mari ale sufletelor. Se simțise și în armată nevoia înrăuririi sufletești, a metodelor aerisite. Un vânt de primenire mătura gunoiul adunat în colțurile unde ochii inspecțiilor nu se uitau niciodată. In vârtejurile colbului stârnit nu s'a mai văzut limpede câtva timp. Marotele ideilor noi, ale progresului ce trebuia să vină au zăpăcit atâtea biete inteligențe deprinse cu rumegarea zilnică a acelorași pae.

Maiorul Brăescu aparține acestei epoci, tulburi în care ideea bună și generoasă era compromisă de omul mic și rău, incapabil să și-o asimileze, dar pus cu orice preț să o aplice, afară de prima nuvelă care deschide perspectiva unui roman intim—casnic din mediul ofițeresc, ceva în felul *Micii garnizoane*, Maiorul Boțan ne înfățișează în feluritele lui fațete acest adorabil *pașoptism* cazon.

Proza Maiorului G. Brăescu are un neasemuit de puternic interes epic-dramatic. In unele bucăți, ca *Legea progresului*, sau *Metodă nouă*—cea mai bună schiță, clasică prin conturile definite cu limpezime cât și prin sobrietatea amănuntului—e un suflu narativ așa de mare, sunt oameni ce se mișcă și trăesc o așa de intensă viață în câteva vorbe și gesturi, că de multe ori ne repurtăm gândul spre cei mai mari epici pe cari i-a cunoscut literatura.

Legea progresului ce ar putea fi o capodoperă fără prima parte care o diluiază neprofitând în nimic economiei bucății în sine are ceva *homeric* în întrecerea colonelului, partizan hotărât al pasului prusian cu caporalul instruit în pasul obicinuit, așa cum i-l arătase Sublocotenentul Bujor Marin.

Confirmarea acelorași calități se poate găsi chiar în micile bucăți în cari valoarea humorului diferă, sau în bucăți de respirație comică îndelungă, precum este *Vine D-na și D-l Gheneral*, în care nedându-se atenție decât înscenării, burlescul își ia drum liber spre un maximum imposibil. Bucățile de felul acesta pun temperamentul unui scriitor la

încercare; ele evidenţiază în acelaş timp cu şi mai mare putere aceste mântuitoare însuşiri formale de povestitor.

Personagiile parcă sfărâmă cadrele literare în cari sunt prinse. Sunt ca statuele reuşite ce par la ori ce moment că se vor cobori de pe socluri pentru a păşi în mulţimea spectatorilor. Eroii maiorului Brăescu au o structură esenţial dramatică. Încătuşaţi în povestire, ei rămân sclavii paginii. Imaginaţia noastră însă îi vede lucrând şi vorbind aevea. Rar s'a găsit un epic cu un dialog mai viu şi mai propriu pentru dramă.

Lanţurile legate de picioarele personagiilor se rup şi ele. Le urmăreşti atunci pe pagină, tot aşa după cum pe scenă urmăreşti un actor.

MIHAIL IORGULESCU

CRONICA IDEILOR

LES GRANDS HOMMES

par W. Ostwald

Când un savant se ocupă să lămurească viaţa intim ştiinţifică a unor fruntaşi în domeniul ştiinţei a acelor muncitori harnici, furnici de laborator, ce au lăsat o dâră luminoasă în câmpul puţin ispitit al ştiinţei, cartea îşi câştigă tot preţul prin acea uşurinţă inrospectivă, prin acel proces intim ce l'a simţit şi biograful. W. Ostwald e un nume în lumea ştiinţifică.

Odată un student japonez, însărcinat de Ministrul de Instrucţie japonez, l'a întrebat care să fie semnele, după care ai putea cunoaşte un om mare. Intrebarea l'a surprins pe Ostwald, dar Ministrul dorea să ştie spre a putea obţine oameni mari, crescând copii săraci. Leibnitz care socotea că sufletului omenesc îi poţi imprima orice direcţiune răspunde: daţi-mi şcoala şi vă voi da oameni. Ostwald contrariu: „Şcoala zice el se adresează mediocrităţii, minţilor de mijloc. Şcolarii dotaţi în mod particular nu sunt niciodată mulţumiţi, din ceia ce le oferă învăţământul obişnuit; poţi în mod precis să-i recunoşti după acest caracter». Ostwald apoi cu obişnuinţa cazurilor particulare, din analiza fenomenelor particulare ajunge la o diviziune a oamenilor de ştiinţă, ce ar servi ca lege generală. Sunt două categorii de oameni mari în domeniul ştiinţific: *romantici* şi *clasici*. Caracterul romantic reacţionează grăbit. Ideea născută e învăluită într'o reţea sentimentală, ce-i îndeasă paşii spre realizare.

Caracterul clasic, reacţionează încet şi cu metodă, analitic şi fără pripă.

LICEUL „GHEORGHE L... SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

Liebig, așa de ilustru în chimie, e un romantic.

Savantul trebuie să-și formeze studenți, elevi. «Să aibă în abundență idei, planuri, probleme etc. Trebue nu numai să aibă în cap, în acelaș timp diferite serii de idei, pe care elevii săi le lucrează separat unul alături de altul, dar trebuie să le stăpânească în deajuns, pentru a fi creator în fiecare din ele. Așa era Liebig, romantic. Pe când Helmholtz cu toată știința sa, cu toată vasta sa experiență (care îmbrățișa totul) și cu tot geniul său creator n'a fost niciodată un bun profesor, nu reacționa imediat, trebuia câtva timp pentru asta" Helmholz la întrebarea pusă aducea răspunsul peste câteva zile, când entusiasmul tânărului student se stingea pentru anume probleme. Helmholtz e un clasic. Romanticul e plin de idei și planuri. Aruncă din plin și rezervorul nu scade. La pragul gândirii alte idei își caută locul. E ca un rezervor încărcat ce curge până la sfârșit, fără curmare. Clasicul e rezervorul încărcat ce curge cu intermitență. E savantul calculat ce întoarce problema în toate chipurile și-i dă diferite soluții. Romanticul e adesea grăbit și greșește. Scapă multe lucruri neverificate. Romanticul cuprinde în întindere, clasicul în profunzime. Romanticul asvârle soluția și alta nu l mai interesează. Clasicul analizează meticulos problema și când dă soluția e cea definitivă. Ostwald atinge și chestiunea centralizării științei. Știința nu trebue să trăiască numai în capitală și în cele mai de obscure orașe. Libieg, a început într'un oraș fără nici o însemnătate. Știința n'are patrie. La oamenii mari de știință influențează și vârsta. Toate operile sunt sub 40 de ani. De aci încolo cugetarea devine infructuoasă sau fără originalitate. Influențează și căsătoria. Majoritatea savanților au nimerit rău în căsătorie. Davy, Meyer, etc., au suferit mult după urma căsătoriilor. Faraday în schimb are scrisori pline de gratitudine pentru femeea ce l'a înțeles. Cartea lui Ostwald e romanul trist al unor oameni ce doresc să se înalțe către stele. E istoria cugetării umane ce se descătușează de humă și vrea să afle secretul creatorului. Știința îi cuprinde în ispitele ei, viața lor e închinată unui gând ce schimbă soarta omenirii, dacă îl realizează. Oamenii mari sunt treptele pe care înaintează omenirea, doritoare cât mai mult să se urce în albastrul necunoscutului. Ce monotonă și izolată viață, ce rectilină și simplă, veșnic în căutarea unei formule.

Ce deosebire între viața celui ce va fi născocit principiul pe care se reazămă mersul automobilului și care va fi murit într'o întunecată sărăcie și între burghezul pântecos de azi ce-și satisface splenul după masă. Oamenii mari în orice domeniu sunt quintesența umanității în tot ce are ea superior. Sunt architecții titanici ce ridică construcția ce se complectează și se continuă nesfârșit, căci nesfârșit e și dorul de *a ști* al omului.

CONST. GEROTA

Teatrul Excelsior: SAMARUL LUI MOŞ MARTIN

Un spectator de pe la 1850 ar fi rămas încântat de *Samarul lui Moş Martin*. In 1921 încă se mai vedeau prin sală ochi lăcrămaţi şi se auzeau suspinele celor cari se înduioşază uşor de durerile de pe scenă. E curios cât de repede isbuteşte teatrul să mişte pentru suferinţe imaginare inimi ce stau de piatră pentru cele trăite în jurul nostru. *Samarul* are aceste mijloace ieftine de a cuceri prin ieşiri patetice un public surprins şi lovit pe neaşteptate în cele mai simţitoare coarde sufleteşti. In faţa unei aşa de lesnicioase emotivităţi generale simţi uneori o adevărată părere de rău pentru împietrirea inimii tale, singura care nu bate mai repede. Ochii tăi singuri nu-şi storc o lacrimă furişă, ei singuri au luciri viclene. Bunul timp de odinioară ce departe este el pentru unii şi mai ales pretenţiile spectatorului modern ce departe sunt şi ele de ceia ce ne dă *Samarul*.

Povestea fiului risipitor care toacă într'un an averea agonisită cu trudă de tatăl său într'o viaţă întreagă, risipind odată cu banii şi nădejdile părinţilor în strălucitul viitor al unicului copil, expiaţiunea printr'o exilare voită în timpul căreia se vor reface ca prin farmec averile pierdute, revenirea în cele din urmă la căminul părintesc unde-l aşteaptă credincioasă o inimă feciorelnică, nu sunt oare elemente în stare să înduioşeze? Adăogaţi apoi acel aer al lucrurilor exotice—călătorii peste oceane, dispariţia misterioasă a cocotei care şi a pus pe numele ei averea unui cămătar speculant şi speculat, în fine însuşi amănuntul din jurul acestui cămătar care ca un al doilea Harpagon niciodată nu dă în bani suma împrumutată risipitorilor ci jumătate în numerar şi jumătate în boarfe netrebuincioase, ţineţi în fine seamă de amestecul acesta destul de superficial de vesel şi trist din toată urzeala dramei, de aceste lăcrămoase caractere ce le au toţi eroii, în fine de criza trecătoare a familiei Martin căreia printr'un singur act, cel din urmă i se rezervă şi durerea decăderei, dar şi neaşteptata bucurie a refacerii băneşti şi veţi obţine în aceste câteva linii sumar indicate silueta celei mai desăvârşite melodrame.

Nu luăm acest cuvânt în sens pejorativ. Melodrama poate fi şi ea perfectă. *Samarul lui Moş Martin* e dintre cele mai bune. Constatând însă că e melodramă; afirmăm implicit că nu mai convine vremii noastre. Un aer de lucruri scoase de pe fundul lăzii revine odată cu ea. Din actele ei pline de clişee întrebuinţabile ori unde şi de oricine se desprinde şi o intenţie destul de subliniată: pilda fiului risipitor poate fi prin ea însăşi şi în forma în care ni se înfăţişază destul de instructivă. După ce a emoţionat, piesa se poate sfârşi bucuroasă că a şi învăţat ceva pe spectator.

Sunt femei ce se îmbracă simplu, cu te miri ce. O rochiţă dintr'o ştofă uşoară le vine de minune când e bine croită. Melodrama e o astfel de femee. Pare totdeauna elegantă, în jurul ei răspândeşte atâtea visuri şi stârneşte cu un zâmbet fugar atâtea nădejdi.

E destul să o priveşti mai bine şi să constaţi că ceeace părea de departe mătase fină este văzută de aproape, o stambă ordinară. Intrebarea încă rămâne nelămurită. Croitorul a fost prea meşter în ale croitului ori femeea prea frumoasă ca să-i vină bine cu orice ar pune pe ea?

In cazul *Samarului lui Moş Martin* trupul frumos al clientei ajută croitorului să croiască pe el o rochie turnată.

Actorii mari îşi încearcă totdeauna talentul în piese slabe. *Papa Lebonard, Moartea civilă* ce sunt altceva decât drame demodate? Totuş nu sunt scoase din repertoriu. Le-a consacrat pare-se pentru tot deauna câte un mare actor. D-l I. Manolescu e din şcoala aceasta. *Samarul* i-a deschis perspectiva unei creaţii. Muncind pentru realizarea ei a strâns în jurul său câţi-va interpreţi al căror joc bine studiat a isbutit în actul II să dea mult mai mult decât putea să dea piesa. Atmosfera aceia de viaţă simplă şi cinstită de provincie, decorul odihnitor al căsuţei modeste dela Hâvre, cu toate amănuntele casnice ale unei gospodării întemeiată solid pe un trecut neîntrerupt de muncă sunt din cele mai bune lucruri ce le-a realizat în stagiunea aceasta trupa *Excelsior*.

D-na M. Vecera, alături de d-l I. Manolescu, a dat acestui admirabil act o înfăţişare de un realism plin de demnitate şi de suferinţă adânc omenească.

In întregimea lui actul II este o pagină ruptă din viaţa de toate zilele. E, de altfel, singura parte cu adevărat bună. In gravitatea şi duioşia lui acest act jucat separat nu are nimic comun cu melodrama din care totuşi face parte.

MIHAIL IORGULESCU

A APĂRUT

OEDIP LA COLONA

Traducere din greceşte

de

MIHAIL IORGULESCU

Editura CASEI ŞCOALELOR

Preţul lei 3.25

A APĂRUT DE:

E. Lovinescu

COMEDIA DRAGOSTEI

ROMAN

Lei 7.50

LULÙ

ROMAN

Lei 10

Editura ALCALAY & Co.

A apărut

ALCESTA lui Euripide

Traducere din greceşte

de

MIHAIL IORGULESCU

Ed. Cassei Şcoalelor. Preţul lei 3,25

A apărut de

ELENA FARAGO

TRADUCERI LIBERE SI REMINISCENTE

Ed. Samitca. Preţul lei 10

Abonament plătit de C. Școalelor
Onor Liceul Gh. Lazar Sibiu

A APĂRUT DE:

E. LOVINESCU

CRITICE Vol. I: Impresionismul în critică, Eminescu, Caragiale, D. Anghel, St. O. Iosif, M. Sadoveanu, E. Lovinescu, Em. Gârleanu, Ion Minulescu, Elena Farago, I. Al. Brătescu-Voinești, Octavian Goga, C. Sandu Aldea, I. A. Bassarabescu, Contesa de Noailles etc.

Lei 8

CRITICE Vol. II: Pe drumurile Eladei, Matilde Serao, Emile Faguet, Benvenuto Cellini, J—J. Weiss, Antonio Fogazzaro, M. Sadoveanu, D. Anghel, P. Cerna, Oct. Goga.

Lei 8

CRITICE Vol. III: Victor Eftimiu, Alex. Macedonski, M. Sorbul, Cinquantenarul romanului românesc, Oct. Goga, St. O. Iosif, Em. Gârleanu, D. Anghel, Coșbuc, Z. Bârsan, Vasile Alecsandri și antichitatea română, Henry Bataille, Carlo Goldoni etc.

Lei 10

CRITICE Vol. IV: Revizuiri literare: Caragiale, T. Maiorescu, C. Dobrogeanu Gherea, Al. Vlahuță, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Literatura „Semănătorului", Poezia populară.

Lei 12

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

ANUL II. No. 50 — 23 APRILIE 1921

SBURĂTORUL

REVISTĂ-LITERARĂ-ȘI-ARTISTICĂ

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4781

IN ACEST NUMĂR:

I. Petrovici . . . . . Evoluția lui Cațavencu
Alice Soare . . . . . Impresie / In larguri trec cântând / Visul mării / Un strop
Hortensia Papadat-Bengescu . . . . . Călătoarea (IV)
Maiorul Gheorghe Brăescu . . . . . Soldații noștri
G. Stoiu . . . . . Atelierul
Mihail Celarianu . . . . . Ploaia 'n grădină
CRONICI: *L. Rebreanu:* Teatrul Liric, ONOAREA. — *C. Narly:* Teatrul Național. BĂTRÂNII, de *Hortensia Papadat-Bengescu*. BIBLIOGRAFIE.

LICEUL GHEORGHE LAZĂR SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

APARE SÂMBĂTA

Editura ALCALAY & Co. — UN LEU

A APARUT DE

E. Lovinescu

CRITICE

Vol. V.

L. Rebreanu, Duiliu Zamfirescu, T. Maiorescu, Elena Farago, Ilarie Chendi, G. Rotică, I. C. Vissarion, Costache Negruzzi, Carmen Sylva, Ion Agârbiceanu.
Note asupra lui Shakespeare, Eschul, Euripide, Ibsen etc.

Ed. Viața Românească — Prețul lei 14

SBURATORUL

REVISTA SĂPTĂMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Mosciu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pilat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Calon Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți
UN AN . . . LEI 40
PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14
— BUCUREȘTI —

Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 50 23 APRILIE 1921

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA
Director: E. LOVINESCU

EVOLUŢIA LUI CAŢAVENCU

Cine nu-l cunoaşte pe Caţavencu, finul lui Caragiale? Zic finul şi nu fiul, pentru că el nu s'a născut dintr'o imaginaţie răutăcioasă de artist poznaş, ci, anterior şi preexistent artistului, a primit pur şi simplu dela bunătatea creştinească a acestuia un simpatic nume de botez.

Caţavencu exista şi nu numai într'o singură urbe,—ci multiplicat în mai multe exemplare se agita în mai toate centrele ţării. Să fi avut vre-o patruzeci de ani pe la 1880; cu alţi patruzeci de atuncea, are astăzi o existenţă „seculară" cu mult peste 30 de ani.

In acest răstimp, scurgându-se atât amar de vreme şi trecând prin atâtea cataclisme ar fi putut să repauseze. Unii chiar se aşteptau la asta şi nu puţini îl crezuseră mort. Dar vai!.. a fost de-o constituţie îndrăcit de robustă; a petrecut dricul altora mai tineri... el însă tot trăeşte. Ba.—lucru pe care nu l'ar fi bănuit nimeni,—s'a dovedit şi capabil să se desvolte, să evolueze, fără a-şi altera firește acele trăsături fundamentale care îl fac să fie *el*.

Să ne descoperim în faţa acestei vitalităţi titanice, care a străbătut atâtea vicisitudini culturale, neturburat şi trăumfător!..

Caţavencu a evoluat!.. Dacă nu în altă privinţă cel puţin ca curaj şi ca sferă de acţiune.

Vă amintiţi de Caţavencu pe care l'a întâlnit Caragiale pe la 1880. In oraşelul său de provincie uimea pe concetăţeni. Gata în totdeauna de vorbă şi de gălăgie, competent în toate, maltratând superb o gramatică ce nu putea cuprinde în cadrele ei modeste bogăţia de cunoştinţe şi avântul gândurilor mari, el era candidatul de deputăţie al inteligenţii provinciale pe care o cam nesocotea, din nefericire, tirania guvernelor oligarhice. Fie că reuşea la alegeri, fie că mai ales cădea, el rămânea în orice caz eroul întrunirilor electorale şi câţi nu şopteau ascultându-i perioadele lui savante: „Halal deputat ar mai fi ăsta!"

Că vre-un om cu adevărată cultură rătăcit pe acolo, va fi zâmbit cu dispreţ sau va fi ajuns chiar la hohot, ce însemna cu asta! Târgul de reşedinţă al lui Caţavencu ştia mai bine ce perlă poseda!

LICEUL „GHEORGHE L... SIBIIU BIBLIOTECA PROFESO...

Să vedem ce făcea Caţavencu de pe vremuri dacă în urma vreunei şmecherii politice sau pur şi simplu înscriindu-se în vreunul din partidele de guvernământ, isbutea să se aleagă şi să meargă deputat la Bucureşti. Iată-l descinzând în gara Capitalii plin de aere şi curaj. Tot aşa de însufleţit la hotel. Aproape la fel la restaurant. Dar—nu ştie de ce—suind dealul Mitropoliei, e cu provizia de torţă mai scăzută. Foarte emoţionat la uşa Camerii, declinându-şi calitatea portarului adunării. Pătrunde în sala de şedinţă simţind ceva care-l îngheaţă şi-l intimidează. E bucuros să stea mai la o parte. Se aşează într'o bancă din fund, privind la şefii politici care conversează degajat. Câţi-va colegi cu care parcă ar putea să stea de vorbă, sunt muţi şi nu cutează să mişte. Şedinţa se deschide, un orator, doi, se sue la tribună. Caţavencu îi priveşte c'o admiraţie de idolatru. Cum pot aşa de lesne să vorbească în această incintă solemnă. cum nu li se înnecă glasul!.. Cu privirile piezişe cercetează tribunile, nu cumva să se găsească vre-un concetăţean care să se mire de dânsul, neînţelegându-i tăcerea şi sfiiciunea lui, a lui, care era veşnic gata, în târgul său de reşedinţă, să vorbească despre toate şi să-i înfrunte pe toţi! Doamne, cum îi veneau ideile acasă şi cum au secat deodată aci!.. Noroc că la fel cu dânsul sunt cei mai mulţi dintre colegi!

Caţavencu dela 1880 stă mut la Cameră—toată sesiunea şi nimenea nu ştie de e tenor sau bariton. Caragiale ca să-l cunoască a trebuit să cutreere întrunirile din provincie. Altfel nu l'ar fi descoperit niciodată!

Dar astăzi?.. Astăzi Caţavencu e în plin progres şi desigur, gândindu-se la acel din epoca lui Caragiali, îl va privi ca pe un pigmeu. Ce, tribuna Camerii este sacro-sanctă?.. Este ea un altar destinat numai acelora care respectă gramatica, îşi piaptănă fraza, au o experienţă şi se gândesc înainte de a spune?

Jos cu privilegiile! S'a vorbit destul după sintaxă, acum poporul este suveran!

Astăzi Caragiale n'ar mai avea nevoe să peregrineze prin provincie, sau măcar la suburbie. Eroul său, cu aceiaşi strălucire de fond şi de formă, l'ar întâlni la chiar tribuna parlamentului, rostindu-şi, în orice împrejurare, cuvântul său autorizat. Ba poate, cine ştie, dacă l'ar apuca nostalgia după oratorii de altă dată, care vorbeau la Cameră pe când Caţavencu nu sufla, ar trebui pe ei să-i caute mâine prin cine ştie ce colţuri retrase, unde îşi vor fi dus o elocinţă ieşită cu totul din uz...

I. PETROVICI

Impresie

Atât de liniştită este marea
Incât aşteaptă par'că o minune
In amorţeala nopţii, să 'ncunune
Cu 'nfăptuiri de frumuseţe, zarea!

Şi iată că din negrul de cărbune
Pe nesimţite 'nbracă depărtarea
Un mistic nimb, ce'ntrece aşteptarea,
Amintitor de feerii străbune!

Şi din adâncuri pline de tăcere
Apare luna, un sigil de sânge
Pecetluit pe-a vremii vechi mistere!

Fantasticul realitatea 'nfrânge!..
Nu m'aş mira din undele de aur
Să iasă un imens ihtiozaur.

In larguri trec cântând

In larguri trec cântând corabierii
Purtaţi uşor pe aripe de val,
Dar barca mea rămasă lângă mal,
Am ancorat-o 'n apele tăcerii.

Privesc încet din turnu-mi ideal
Cocorii pistruind paloarea serii
Dar în zadar chemarea verii
Imi ciocăneşte 'n zidu-i de opal.

Işi lasă noaptea finele perdele,
Şi-n stânjăneii umbrei-viorii
Se culcă blânde doruri-e mele.

Ne mai râvnind luceferi aurii,
Pe când după voitele zăbrele,
Adorm fiorul clipelor pustii.

Visul mării

Amurgul răspândește foi de laur
Și violete 'n zarea aburită
Iar marea pare,—atât de liniștită
O lespede ce-ascunde un tezaur!

Mă'nșel? sau iată nava cea vestită
Care-a adus berbecele de-aur?
Și colo!.. Uite-o umbră de centaur
Venind pe țărm cu ropot de copită!

Nu s'a schimbat nimic de-atâta vreme?
Sau un fluid în mine-ascuns, cutează
Trecutul la viață să-l recheme

Și gându-mi trecător îl întrupează?
Cine-a oftat? E valul care geme!
Pricep: visez cu marea ce visează!

Un strop

Eu n'am râvnit la valurile mării
Ce avântă drum spre albastrele himere,
Spre glorii sau fantastică avere
Prin vijelii sau ritmul legănării.

Eu n'am râvnit nici lacuri ce'n tăcere
Răsfrâng luceferii din poala zării
In limpede-adâncime a culminării,
In mistice logodne efemere;

Și nici măcar fântânele ce-adapă
Toți însetații, care 'și cântă cântul.
Eu am râvnit un singur strop de apă

Să-mi oglindească cerul și pământul,
Și tot ce'n el părerea vrea să 'ncapă
Și l'a secat în palmă-mi totuși vântul. [1])

ALICE SOARE

1) Din volumul *Fereste luminate* ce va apare în curând.

CĂLĂTOAREA

IV

— SFÂRŞIT —

La staţia următoare tânărul vecin se sculă. Schimba linia. Se uită pentru întâia oară la el. Una din acele figuri care seamănă cu multe şi îţi pare că le ştii de undeva. Îi lăsă odată cu salutul o privire de încurajare ca un frate care, depărtându-se, asvârle pe umerii surorei bolnave un şal cald.

Îi veni deodată ideea că ar putea-o cunoaşte, deşi ea nu-l cunoştea. Poate că citise pe carte, alături cu ziua durerei, numele ei de botez ale cărui opt slove aspre şi dulci se contopeau într'o armonie stranie.

Era o idee absurdă. Cu un nume de botez şi cu acel al unui oraş banal nu se putea reconstitui existenţa ei socială.

Era numai străinul cu reverenţă blândă, care în apropierea tristeţei ei curate simţise o duioşie curată.

Printr'o cindată redempţiune totul în jurul ei era curat şi blajin. Cântările, gesturile erau balsam din flori de câmp. Oamenii erau buni, oamenii cei răi în puterea cărora stă toată durerea?

Erau buni oameni cărora nu le ceri nimic. Care nu-ţi pot da şi nu le poţi da!

Totuşi ideea ei absurdă îi plăcea. Ar fi voit ca acel necunoscut să fie un mesager! Să fi cules tristeţea ei nevinovată şi într'o zi printr'un miracol să i-o ducă Lui. De ce nu ar fi venit un miracol să-i redea bucuria răpită de un Maleficiu?

— Uite şi apa! In gara asta e un samovar vestit!

Ciainicul umplut sălta de fierbinţeală.

Apărură pahare de aluminiu. Cu un gest triumfător care, în sfârşit, trăda generoasa urzeală, îi întinseră licoarea caldă. Primi, sorbi cu aviditate. Bunătatea activă şi îndemânatică a acestor oameni mediocri, dar care tindeau spre mai bine decât ce erau şi puteau, era mişcătoare.

Se gândi la oameni şi la visul lor umanitar. Ca şi cum căldură răspândită în trup ar fi şi ajuns puterea unui gând.—La mica răspântie a marilor răscruci îi apăru împlinit acest vis al imensei bunătăţi care înfrăţeşte fără de privilegiu.

Ca şi altădată văzu că îndeplinirea lui nu sta în sdruncine şi legiuiri ci numai în mlădierea fiecărui individ aşa ca să fie un aport de energii ideale la aşezarea colectivă.

Ceeace se încerca şi nu se putea realiza în totalitate, se putea îndeplini în toate colţurile, aşa cum se îndeplinise azi în umbra simplă a acestui adăpost rulant. Dar vezi că în mijlocul lor sta Ea—care era o mică durere informă şi fără nume, care nu cerea, nimic, nu putea

SIBIIU BIBLIOTECA PROFESOR

da nimic, de care pentru ei nu se lega nici un gând omenesc. Pe când în mijlocul vieţei sociale, stă viaţa!

Când se vor fi netezit îndestul oamenii ca să nu mai socotească viaţa cu patimă şi gândul lor de ea să fie o bunătate cumpătată şi curată? Numai o zi în aşezările lumei! Apoi ar scoborâ îmbătrâniţi spre uscăciunea stearpă a desprinderei de patimi şi desprinşi treptat de ceeace li s'a dăruit ca un sâmbur a girului lor neastâmpărat, ar fi locuitorii unei planete muribunde. Sau ar trebui să aibă pentru viaţă frăgezimea curată adusă unei dureri necunoscute cum o aveau azi pentru ea, şi atunci să li se dăruiască o planetă nouă.

In cursul călătoriei nu mai era nici o pază şi se putea urca oricine chiar în vagonul privilegiat. Pătrunse pe coridor o femee bătrână îmbrobodită cu cafeniu, stângace, suferindă, şi o fată plină de graţii sgomotoase.

Domnişoara declară că va sta pe coridor. Bătrâna se aşeză, smerită în vagon, cu mâinile încrucişate pe poale, buimăcită parcă, de a se fi mişcat depe scaunul ei în dosul uşei cu geamuri a vreunei dughene mici. Era expresivă ca un portret de maestru.

Tânărul care mai rămăsese din doi şi sta mai departe lângă geam, râse încet şi glumeţ aplecându-se spre inginer:

„De-ai noştri"—zise. Inginerul şopti înveselit: „De unde cunoscuşi, nene?" Apoi se opri jenat.—Am mai vorbit noi de asta—îl linişti cellalt.

Ea se miră. In adevăr vorba, tipul, apucăturile erau tipice româneşti. Era o asimilare totală, o adoptare şi o adopţiune desăvârşită.

Ar fi jicnit-o totuşi să-l vadă batjocoritor, ca un act de renegat. Pentru Ea, dar şi pentru toţi băştinaşii în ţara asta frumoasă, unde ca pe o punte de transatlantic s'au perindat atâţi străini, tipurile, moravurile lor stau aşezate în cadrul tradiţiilor ca pe un album de schiţe integrante evoluţiunei neamului, respectate sau şăguite inofensiv, atât timp cât sunt nevătămătoare.

Dar nu fusese batjocoritor. Vechiul Testament părea a fi şi pentru el, o carte cu poze respectate pe care o foileta cu un uşor simţ umoristic.

Mergeau mereu. Se accelerase vitesa. Se profilă un Castel cunoscut pe o moşie boerească. Câmpiile erau nelucrate, triste, cu gloduri şi buruiană.

Se vorbi de lipsa de arătură cu consecinţele ei grave şi cu cauzele ei.

Ea se gândi că nu va fi pâine, ca la o nădejde. Că va muri de foame şi de depărtare. Şi dorul ei simplu se bucură.

Soarele ardea puternic cu o lumină stăpânitoare. Era o divinitate absolută care nu îngăduia nici o umbră. Se uită afară drept în soare şi văzu în lumina totală, orbitoare, un imens întuneric.

I se păru, că atunci află întâi ceeace poate ştia: că întunericul cel mare e primul zeu din care a ieşit bucuria Luminei şi că lumina conţinea tenebrele. Atunci se gândi, că fericirea ei luminoasă avusese în ea sâmburele de întuneric. Vedea abisul din care se urca la suprafaţă fericirea ca şi lumina transfigurând. Simţea că Răul ca şi întunericul era geniul dintâi fecund şi puternic şi că Binele născut din el, se putea înapoia umbrei.

Azi Soarele acela arzător şi difuzat încât nu mai îngăduia nici contururi, îl vedea una cu un imens întuneric din care se distribuiau printr'un instinct viu şi fecund armonia şi duşmănia umbrelor şi bucuriilor luminoase. Azi iradierea perfectă o vedea ca pe o negură plutitoare, din care alteori se desprindeau mâini de lumină sau de noapte care frământau substanţele esenţiale. In trupul ei mic, ieri degetele astea negre înfipseră jocul lor în plasma încremenită de fericire, şi aromită de bine; o aiuriseră cu danţul ăsta turbure de umbre şi lumini, esenţă dublă a iubirei ca şi a firei. Din răscoala asta rămăsese azi ca un copil în drum, a cărui privire slabă şi ceţoasă se cufunda în Soare ca în tenebre. Intre cele două vrajbe, sta pe dunga care le înbină, fără să înţeleagă.

— Ajungem la V. spuse cineva. Am mers bine. E numai trei.—„Aşa de vreme"—zise tare şi speriată. Râseră.

— Duduia ar vrea să isprăvească întâi cartea aia frumoasă.

Printr'o conicidenţă niciunul nu arăta grăbit şi ast-fel nu turbura odihna ei provizorie cu gândul unor limanuri care îi lipseau.

Părea că cutia mică legăna pe drumuri nedefinite pe toţi acei călători adunaţi din întâmplare.

Era aproape să ajungă. Acel mic adăpost provizoriu şi timpul amăgit aveau să înceteze.

Se gândi că va trebui să umble, să vorbească. I se părură sforţări peste putinţă.

— „Aşa de vreme" se gândi iar cu spaimă. Treceau podurile încă şubrede. Trenul mergea încet de tot. Asta o mai linişti. Se cufundă iar în odihnă provizorie.

Târându-se maşina se opri într'o gară mică. Isbucniră strigăte sonore, amestecate, şi fructe apărură, întinse de femei şi copii, cu întrecere grăbită.

Răcoarea zemoasă a poamelor ar fi fost bună pe buzele ei uscate, dar nu se mişcă. Dela un timp ţinea anevoie capul drept pe bustul care s'ar fi frânt dacă nu era sprijinit.

Subt pălăria ei apăru un măr. Tânărul cel care sta departe şi de care era sigură că *nu văzuse*, i-l oferea cu un cuţitaş.—Merele sunt bune!—„Da!" răpunse supus şi iar gândi că oamenii sunt buni. Liturghia bunătăţei omeneşti nu se sluţeşte în toate zilele.

Bun, în adevăr, mărul! Un măr mic creţesc din care îi plăceau, fraged şi cu aceea savoare naturală care nu e încă o aromă a poamelor fruste.

Adună frumos cojiţele pe carte şi înapoiă cuţitaşul. Ameţea cumplit şi corpul şovăia pe perinile canapelei.

Inginerul cel posac scoase dintr'o învelitoare de piele un pahar de călătorie din cristal gros şi turnând dintr'o sticlă un vin rubiniu, i-l întinse.

— Măr, fără vin, nu merge. Şi D-ta nu eşti tocmai voinică. Asta o să te întărească,—spuse cu glasul lui rud.

„E prea mult vin,"! se apără. Ştia şi el! şi era şi el bun, omul ursuz. Era robită, ursită bunătăţei tutulor.

Sorbi totuşi paharul întreg şi simţi cum îi revine niţică putere.

Ea care nu mânca la drum dintr'o sobrietate naturală. Ea, care avea oarecare percepte de protocol ale călătoriei, care o ţineau într'o rezervă exagerată către tovarăşii de drum şi le impunea aceeaşi rezervă!

Nu simţea că e bolnavă şi că energiile egoismului cu care fiecare îşi ajută suferinţa, trebuia să le aibă alţii, către inconştienţa ei mişcătoare.

Mai trecu un timp amorţit parcă, apoi tresări. Ajunsese. Strânse în grabă micile bagaje şi salutând flutură pe buze o vagă mulţumire, cu o privire fugară şi un surâs trist.

Conductorul postat la uşă, pregătea din nou o disciplină severă împotriva celor ce vroiau să se urce.

— Vagon parlamentar!— striga aspru, împiedicând scoborâtul celor ajunşi.

— Lasă-ne, Domnule, să ne dăm jos—zise unul—şi lasă oamenii să se urce. Uite-te la noi câţi am fost aici. Parlamentari suntem?

Asta nu-l turbură. Avea sistemul lui rentabil şi nestrămutat.

Ea nu recunoştea parcă nici locul, şi pe nimeni în mulţime.

Îşi purtă iar prin grămădeală bagajele până la ieşire. Era cald.

Încercă un semn obosit de chemare spre birjile puţine. Ceilalţi voiajori mai destoinici ocupaseră tot.

— Eu vreau să vă duc coletele.—Se apropie un ţigănuş zdrenţeros. Îl privi neîncrezătoare. Începu o poveste.

— El era băiat cinstit, dar orfan şi nenorocit. Tatăl lui fusese judecător la Brăila şi după moartea lui rudele le luaseră tot şi mai avea trei fraţi mici, pe cari îi ajuta din câştigul lui.—Se revoltă desnădăjduită.

Minţea! Murdar şi nemernic! Dar cu toată ciudăţenia povestei, cum să fii sigur că nu e adevărul.

Un copil bun nu putea ajunge în halul ăsta.

„Eşti un vagabond"! îi zise aspru. Apoi o duru.

Cât să mai umilim pe oameni! Nu-i umileşte viaţa destul! În totdeauna crezuse în bine, cu preţul de a se înşela. I se păruse că a greşi către adevăr, e o aşa cruzime încât prefera să fie vecinic amăgită.

Poate că din atâta iluzie cheltuită pe păcătoşia omenească şi din atâta credinţă înşelată i se va dărui adevărul! O iluzie şi asta.

Alese din vorbe pe acele care ar fi putut rodi în acel desmoştenit, fără ca ticăloşia lui răsvrătită să bage de seamă că ceeace îi aruncă e sămânţă de bine.

Înapoi pe peron trenul târa acum mişcarea înceată a roatelor şi bufnea sgomotul aburului slobozit.

Pornea. Se gândi la locul care o odihnise.

Ieri sau mâine, tovarăşii ei nu ar fi găsit în bunul lor simţ acele gesturi mărunte care să mângâie necazul ei; apa şi pâinea şi sarea bunătăţei nu s'ar fi dăruit simplu, dorului ei simplu.

Ieri sau mâine nu ar fi fost aceeaşi, nici ei nu ar fi recunoscut în ea pe sora lor tristă. Pentru ceilalţi şi pentru ea şi pentru drumurile vieţei, numai o zi fusese duioasa călătoare.

Cine ştie ieri sau mâine, ce icoană ar fi pus pe privirea oamenilor şi cu ce gânduri ar fi judecat-o, ce fel de parfum ar fi emanat din ea în jur. Căci fiinţa are efluvii ce vin din simţirile ce-o stăpânesc,

din locurile şi oamenii de unde vine sau spre care se duce, din taina existenţei ei necunoscute. Parfumuri cu esenţe felurite, după zile, parfumuri tari de rău şi de bine.

Nu avusese nici faţă nici frumuseţe. Se zărise în oglindă. Parcă era un chip şters, aburit, privit prin transperanţa unui geam des. O efigie nedefinită subt umbra moale a pălărioarei.

Nici frumuseţe, nici urâţenie, nici nume, nici fapte? Nimic care să atâţe agresiunea gândurilor omeneşti.

Pe locul ei stătuse asvârlită ca un bucheţel uitat de violetă de pădure. Misterul ei blajin avea parfumul delicat al violetelor. Tristeţea şi iubirea i le culeseseră ca pe nişte fire din acele floricele pe care misterul miresmelor le tămâiază ca şi cum ar fi sorbite din vinele albastre şi ermetice ale simţirei curate a lutului.

Trenul se depărtase. Se uită înainte spre uliţa deschisă. Se uită spre orizontul deschis. Ar fi vrut să meargă înainte spre ele până unde se isprăvesc... sau ar fi vrut să doarmă adânc.

Apăru lângă ea pe trotuar o figură cunoscută de slujitor, care o căuta şi deodată locul îşi reluă aspectele lui cunoscute.

Puse în mâna copilului ultimii franci, ultima risipă. Dar el rămase nemulţumit şi cu un glas blând, spuse: Aş fi vrut să le duc eu!—Era ultima milă, ultimul dar. Strada îi fu atunci astupată de o ceaţă groasă şi umedă pusă pe ochi. Dar numai curseră.

Trebuia să mişte şi să vorbească. Din ce era să ia puterea? O durea capul tare. Totuşi vorbi şi porni. Acum era amurg şi părea că soarele acela se difuzase într'o lumină palidă, vagă, aburită dar nestrămutată.

Se uită iar spre orizonturi, înainte de a-i fi acoperite. Străvezii şi libere. Depe locul ei porneau împrejur ca nişte raze. Asta era puterea din care va putea vorbi şi umbla. Nădejdea e ultima energie a fiinţei.

Dar ea vedea orizontul ca pe un cerc care o va întoarce pe drumul tristeţei spre aceleeaşi locuri scumpe. O lumină străvezie şi stinsă acoperea înserarea. Ochii numai erau umezi. Pe gene părea că i-au rămas prinse din soarele prea arzător fire de aur şi scria cu ele pe paloarea orizonturilor: Spes ultima Dea!

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

GHEORGHE ASACHI

VIAŢA ŞI OPERA LUI

Editura „CARTEA ROMÂNEASCA"

Preţul Lei 14

SIBIIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

SOLDAȚII NOȘTRI

Se înserează. Un aer cald parfumat de mirosul mugurilor treziți de primăvară umple sufletele de dorinți nelămurite. Concert de clopote cucernice, dominate de glasul autoritar și tacticos al uriașului dela mitropolie vestesc paștele cerând îndurare pentru cei desmoșteniți.

Se fac ultimile târgueli, prăvăliile se închid în uruit de obloane grele, trecătorii se răresc, tramvaiele s'au oprit, o pace sfântă stăpânește o clipă Capitala.

La răscruciul mare dela podul de lângă Mihai Vodă, un pluton de soldați veniți de departe, cu capele noi, cu mantale largi, cu bocancii prăfuiți, strângând în mână lumânărele de oameni săraci, a rămas nehotărât în drum neștiind încotro s'apuce.

— „Care este mă din București?“ strigă înjurând caporalul care-l comandă.

— „...“

— „Ieși mă înainte, care ești din București, n'auzi?“

— „Năstasă...“

— „Năstasă, ești din București?“

— „Năstasă e dus la D-l căpitan.“

— „Altu care mai ești mă din București?“

— „Eu, da nu's din București...“

— „Da de unde ești?“

— „Eu sunt din Ilfov.“

— „Unde vine aia?“

— „Tot București se chiamă, da vezi că...“

— „Păi nu ești din București?“

— „Ba sunt din București.“

— „Păi de ce nu spuneai, mă cămărade, că ești din București?“

— „Am spus, don căprar, da vezi eu nu sunt din București, eu sunt din comuna Sărulești, jud. Ilfov.“

— „Va să zică cunoști stradele?“

— „Stradele le cunosc.“

— „Unde vine strada aia de o spunea don locotinent... Sta... Star...“

— „Stavrichi...“

— „Stăvăreanu...“

— „Străvescu...“

Strigau oamenii pe întrecute așezându-se pe marginea trotuarului.

— „Cum îi zicea mă?“

— „Care stradă?“

— „Aia unde ne așteaptă don *sulocotinent* la biserică...“

— „Păi știu eu cum îi zice... dacă nu sunt din București... Să fiu din București, nu mi ar fi frică... m'aș duce cu ochii închiși... la mine te duc unde vrei... Năstasă, ăla dela d-l căpitan, ăla știe în București...“

— „Știe ăla?“

— „Știe, don căprar, ăla a fost precupeț. te duce și la *poștie* și la *marmizon*...“

— „Da biserica o cunoști, mă?“

— „Care, don căprar?“

— „Aia unde ne așteaptă, don sulocotinent...“

— „Biserica o cunosc...“

— „Păi du-ne mă la biserică!..“

— „Păi, în care stradă, don căprar?.. Să știu strada nu mi-ar mai trebui nimic... ta-aș duce taman acolo, că biserica o cunosc bine...“

— „Mă, care știe, cum i-a zis don sulocotinent la biserică?..“

(Un adormit dintre ei) — „Care stradă, don căprar... aia unde ne așteaptă don *sulocotinent* la biserică?“

— „Aia mă, aia...“

— „O fi aia de a însemnat-o cu plaivazu pe hârtia dela lumânarea mea...“

— „...Ceara cui te-a închinat... aprinde o lumânare... dă-te'ncoa la mine...

Oamenii strânși în jurul caporalului, interesați să cunoască strada, ascultă cum caporalul silabisește cu greutate, la lumina unei lumânări, pe care o păzesc cu mâna să nu se stingă.

— „S, t, a, v, r, o, p, o, l, e, o, s...

— Straugopol!“ sirigă victorios caporalul. „Ei acum știi unde vine?“

— „Șfrangopol... Șfrang... Tț“, face soldatul, clătinând din cap.

De altfel, nici nu mai era nevoie. Tunurile din jurul Capitalei vesteau învierea.

— „Dreepți!“ strigă caporalul. „Aprindeți lumânările“, și cu capetele plecate ascultară mărturia învierii, cu gândul la biserica din satul lor.

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

A apărut de

Maiorul Gheorghe Brăescu

MAIORUL BOTAN

Schițe umoristice cu o prefață de **E. Lovinescu**

Editura „VIAȚA ROMÂNEASCĂ“

Prețul lei 10

ATELIERUL

O pasăre în sbor
Ușor
Venind
S'opri...
Ș'apoi voioasă, ciripind,
S'a așezat pe gratia de fier
Dela fereastra unui atelier...

...In atelier, mașini lucrează 'n cor:
Mocnește ura 'n pântecele lor
Și roțile ce 'n horă se 'nvârtesc
Blestemă surd,
amenință..,
scrâșnesc..,
Durerea 'n întunerec luminând
Dă noi puteri poporului flămând...
Viața? e o vorbă fără rost
Mormântu-i cel mai sigur adăpost
Iar sângele-i ulei pentru mașini
In lumea de azi
A celora puțini...

...Și-o pasăre-i pe gratia de fier
Dela fereastra unui atelier...

Afară-i cer senin și soare cald
Și câmp în haină verde de smarald
Grădini în flori, văzduhul parfumat...
...Natura 'n pacea sfântă s'a 'mbătat...

In atelier
Nu-i soare și nici cer,
Nici flori să-și verse darnice parfumul...
Mașinile lucrează greu gemând
Și parte iau poporului flămând,

Speranța crește 'n inimele lor
Și 'n sânge au avânt clocotitor...
...sunt visele în chinuri înroșite
Revoltele, amar înăbușite,
Și lupta nesfârșită pentru hrană
A celor osândiți, fără prihană...

...și-o pasăre-i pe gratia de fier
Dela fereastra unui atelier...

Apoi porni în sbor,
Ușor,
In sus,
Și tristă biata pasăre s'a dus...
...Și 'n urma ei prin gratii reci de fier
Rânjeau mașini, și moarte 'n atelier...

G. SILVIU

Ploaia 'n grădină

A tot bătut grădina 'n lung și 'n lat,
In fel de fel de cântece, tunând,
Smulgându-se 'n torente, săgetând
Și acum, târziu, mai leșinată—a stat.

Prin peticele sdrențelor de nori,
Cu suliți de lumină și de foc
Apare, înaintează, își face loc
Un soare 'n milioane de culori

Trecând prin ramuri rupte, încrucișate,
El leagă 'n pripă recii trandafiri
Cu fire de beteală, luminate.

Și 'n iarba învinețită de mixandre,
Pe care aleargă apa 'n șerpuiri,
Aprinde un cer întreg de policandre.

MIHAIL CELARIANU

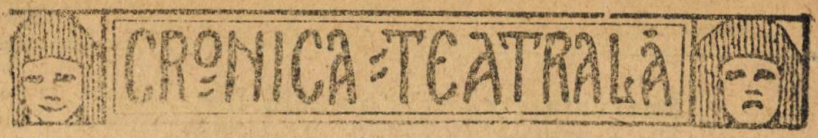

Teatrul Liric: ONOAREA

Onoarea este drama relativităţilor. Conflictul general ca şi toate ciocnirile epizodice din *Onoarea* au la bază relativitatea. Relativitatea concepţiei despre onoare, despre dragoste, despre datorie... In sfârşit relativitatea concepţiei în toate actele şi pasiunile noastre. Aceasta ne-o spune Sudermann, şi ne-o demonstrează în patru acte pline de şarje teatrale, de efecte melodramatice. Acest fond asigură acestei opere a lui Sudermann o oarecare valoare. Firește, o valoare în sens relativ, de oare ce din această valoare trebue să scădem lipsurile de valoare ale formei pentru ca să obţinem valoarea reală a piesei. Şi chiar valoarea aceasta reală ar rămâne tot relativă în comparaţie cu valoarea altor drame într'adevăr valoroase.

Fiindcă în *Onoarea* se discută despre onoare, toţi oamenii care intră sau ies din scenă, sunt mai mult sau mai puţin, oameni de onoare... Da, da, mai mult sau mai puţin! Fiecare are o concepţie deosebită despre onoare. Deci onoarea tuturor e relativă. Deci ceeace se numeşte onoare e ceva relativ.

Din concepţii deosebite isvorăsc patimi deosebite, fapte deosebite şi deci deosebite conflicte. Iar din toate acestea iese drama.

Robert e relativ cel mai cinstit. Relativ, adică după concepţiile noastre. E cinstit fiindcă e drept, fiindcă e curat, fiindcă e bun, fiindcă e năpăstuit. Prin muncă dreaptă şi stăruitoare a sporit beneficiile stăpânului său, a câştigat iubirea fiicei acestuia şi prietenia Contelui Trast, şi respectul tuturor. Pentru toate aceste motive, Robert se crede cinstit, precum îl credem şi noi, şi fiindcă vrea ca toţi să fie ca dânsul, caută să ridice pe părinţii şi rudele lui care sunt oameni săraci ca vai de ei. Câtă dragoste are pentru bătrânii şi naivii părinţi, cum îi sărută şi le sărută mâinile, cu câtă căldură îi priveşte şi-i îmbrăţişază. Şi mai ales pe Alma, sora lui cea mai iubită şi mai mică.

Dar înţelegerea e de scurtă durată. O mulţime de amănunte displac lui Robert şi-l pun pe gânduri. Până începe să descopere adevărul. Iar adevărul este că Alma e amanta lui Kurtius, că Augustina sora ei mai mare e mijlocitoarea dragostelor păcătoase ale Almei, că părinţii ştiu păcatul şi-l aprobă primind cu plăcere preţul din vânzarea tinerei fete... Trebue să vedeţi pe Robert-Manolescu cum îşi pierde din ce în ce veselia, cum se indignează în faţa atâtor păcate, cum se frământă, cum se sbate, cum se înfurie, să-l vedeţi frângându-şi mâinile, înroşindu-se, învineţindu-se de durere, să-l auziţi implorând, poruncind, gemând, plângând, să simţiţi toată desnădejdea lui! E Manolescu! E atât de cald, atât de sincer şi de convingător, încât te cutremură şi te farmecă!

Bătrânul Heinecke deşi tolerează necinstea fiicei sale, se crede foarte onorabil. Tot aşa şi bătrâna Heinecke, mama lui Robert. Tot astfel şi Augustina şi soţul ei Mihalsky. Deasemenea şi Alma care e mai bucuroasă să aibă bani, rochii şi să meargă la bal mascat, decât

să rămână fecioară. Şi toţi persistă a se considera, cu toate acestea, oameni cinstiţi.

Dar nu numai aceştia, nevoiaşii! La fel fac şi cei ce trăesc în belşug. Kurtius a necinstit pe Alma şi nu-şi crede deloc ştirbită onoarea. Aceleaşi vederi le împărtăşesc şi prietenii săi, filfizonii Lothar Brandt şi Hugo Stengel. In schimb consideră descalificat pe Contele Trast fiindcă acesta nu şi-a plătit o datorie de onoare făcută la masa verde. Firește, Contele Trast se crede cinstit şi îi crede necinstiţi pe cei trei filfizoni.

Soţii Mühlingh iarăş sunt convinşi că sunt onoarea personificată, cu toate că exploatează munca lui Robert şi încuviinţează aventurile lui Kurtius. Iar Leonora, care ia apărarea lui Robert şi e gata să-l urmeze în India, se crede mult mai cinstită decât părinţii ei... Şi poate chiar este.

Vă puteţi închipui lesne toate conflictele ce pot să se nască din aceste deosebiri de concepţii! Şi vă rugăm chiar să vă închipuiţi pentru ca astfel să ne putem dispensa de-a vorbi de iţele, sforile şi aţele cu care încurcă şi descurcă industriaşul Sudermann firele acţiunii din *Onoarea*.

L. REBREANU

Teatrul Naţional: BĂTRÂNUL

— NOTE ÎNTÂRZIATE —

de Hortensia Papadat-Bengescu

Teatrul mondial, nu numai cel românesc, trece printr'o criză. Arta în genere, şi cea dramatică în special, a pornit pe povârnişul industrializării. In locul diamantelor, strălucesc pe scenă podoabe falşe. Sticlăriile mergeau altădată la Negrii din Africa; astăzi le oprim pentru uzul nostru. Este oare efectul vremilor democratice pe cari le inaugurăm? Am insulta democraţia.

In atmosfera aceasta, este foarte explicabil, ca piesa D-nei Papadat-Bengescu, să întâmpine rezistenţă.

„Bătrânul" este o lucrare de concepţie şi simboluri; Bătrânul este una din acele lucrări, în care fiecare cuvânt, în afară de înţelesul lui, mai are şi o rezonanţă în adâncul sufletului nostru.

Criticele ce se aduc acestei piese, sunt mai ales privitoare la technica ei: „nu are acţiune, nu are unitate".

De îndată ce ai cetit puţin mai multă literatură, şi ai interpretat-o şi înţeles-o larg, în procesul ei de „devenire" criticele de această natură, aduse puternicei opere care este *Bătrânul*, ţi se par şicane.

Trăiam într'o epocă de emancipare completă a literaturei, şi deci şi a teatrului. Singura unitate indispensabilă operei dramatice este unitatea psihologică a personagiilor. Celelalte toate pot dispărea fără ca opera dramatică să-şi piardă valoarea.

De altfel, desrobirea de toate restrângerile de până acum se impune şi ca o necesitate a vremilor, din cauza lucidităţei şi spiritului

critic care ne stăpâneşte astăzi. Dacă în tragedia antică, stricta unitate de acţiune nu se părea artificială, este din cauza concepţiei fataliste a epocei. Toate erau atunci în funcţie de voinţa divnităţii, deci, pe baza acestor divnităţi, se putea trage ori câte sfori.—Am evoluat.—Dacă avem astăzi o fatalitate, este aceea a eredităţei şi a inconştientului. Unitatea ce trebuie să se ceară unei opere dramatice astăzi, este numai aceea care decurge din această fatalitate internă. Cum a fost romanul desrobit de rigiditatea intrigei clasici, e vremea să se desrobească şi treatrul. In lumina acestui principiu, piesa D-nei Papadat-Bengescu este un eveniment.—Dar nu numai atâta. Dacă se poate obiecta Bătrânului lipsa de clasica unitate, de acţiune scenică, apoi are unitatea cugetării care luminează întreaga operă, asemenea acelor vase preţioase înlăuntrul cărora, arzând o lumină, desemnele de pe pereţi iau o viaţă şi un colorit cu totul surprinzător. Priviţi *Bătrânul* prin prizma ideei pe care o evidenţiază, şi atunci îl veţi înţelege într'adevăr.—Domnul Rebreanu a fost un minunat interpret al conflictului ideologic din piesa *Bătrânul*, şi deci nu insist asupra acestui punct, dealtfel, capital.

Aşa dar, desrobirea de orice constrângere care poate face opera de artă artificială, puternica unitate psihologică a personagiilor, care ne sunt date subt aspectul lor etern, quintesenţial; un puternic conflict interior al ideei care stăpâneşte întreaga piesă; şi inobilarea şi înălţarea fiecărui cuvânt, până la acel plan, din care vorba nu are numai înţelesul curent, ci şi înţelesul pe care la-m putea numi *mistic şi metafizic*, şi care este semnul operei de înaltă artă.

Piesa D-nei Papadat-Bengescu, este manifestarea cu îndrăzneală şi exemplificarea în teatru a literaturei aşa cum o concepem sau trebue să o concepem.

C. NARLY

BIBLIOGRAFIE

I. C. Vissarion	*Vrăjitoarea*, Ed. Cartea Rom.	Preţul lei 15
Dr. N. C. Paulescu	*Cele patru patimi*, Ed. Cartea Rom.	« « 15
I. Conciatu	*Resita*, Ed. Cartea Românească	« « 10
Mircea Dem. Rădulescu	*Serenada din trecut*, comedie în 4 acte Ed. Cartea Românească	« « 9
P. Dulfu	*Iisus Mântuitorul după Sf. Scriptură*, Ed Cartea Românească	« « 12
N. Iorga	*Războiul nostru în note zilnice* Vol. I, Ed. Cartea Românească	« « 20
Ovidiu Hulea	*Blestemul codrului* poezii, Ed. Librăriei Diecezane, Arad.	« « 8
Livia Hulea-Rebreanu	*Răvaşe 'n tabără*, poezii Ed. Librăriei Diecezane, Arad.	« « 8

A APĂRUT DE:

E. Lovinescu

COMEDIA DRAGOSTEI

ROMAN

Lei 7.50

LULÙ

ROMAN

Lei 10

Editura ALCALAY & Co.

A apărut

ALCESTA lui Euripide

Traducere din greceşte

de

MIHAIL IORGULESCU

Ed. Cassei Şcoalelor. Preţul lei 3,25

A apărut de

ELENA FARAGO

TRADUCERI LIBERE SI REMINISCENTE

Ed. Samitca. Preţul lei 10

Abonament platit de C. Scoallor
Onor
Liceul Gh. Lazar
Sibiu

A APARUT DE:

E. LOVINESCU

CRITICE Vol. I: Impresionismul în critică, Eminescu, Caragiale, D. Anghel, St. O. Iosif, M. Sadoveanu, E. Lovinescu, Em. Gârleanu, Ion Minulescu, Elena Farago, I. Al. Brătescu-Voinești, Octavian Goga, C. Sandu Aldea, I. A. Bassarabescu, Contesa de Noailles etc.

Lei 8

CRITICE Vol. II: Pe drumurile Eladei, Matilde Serao, Emile Faguet, Benvenuto Cellini, J—J. Weiss, Antonio Fogazzaro, M. Sadoveanu, D. Anghel, P. Cerna, Oct. Goga.

Lei 8

CRITICE Vol. III: Victor Eftimiu, Alex. Macedonski, M. Sorbul, Cinquantenarul romanului românesc, Oct. Goga. St. O. Iosif, Em. Gârleanu, D. Anghel, Coșbuc, Z. Bârsan, Vasile Alecsandri și antichitatea romană, Henry Bataille, Carlo Goldoni etc.

Lei 10

CRITICE Vol. IV: Revizuiri literare: Caragiale, T. Maiorescu, C. Dobrogeanu Gherea, Al. Vlahuță, I. Al. Brătescu-Voinești, N. Iorga, Literatura „Semănătorului", Poezia populară.

Lei 12

«Viața Românească» S. A. Tip. «Universala» Str. Oituz (Covaci), 14, Buc.

ANUL II | 30 Aprilie 1921 | No. 51

Sburătorul

REVISTA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

LICEUL „GH. LAZĂR" - SIBIU
Biblioteca Profesorilor
No. 4181

SUMARUL:

E. Lovinescu . Maiorul Gheorghe Brăescu (
G. Rotică . . . . Senină undă lină
N. M. Nigrim . . . Sonet
V. Al. Jean . . . . Lacrima (I)
Igena Floru . . . . Conu Costică

CRONICI:

L. Rebreanu: Teatrul Național; SONATA UMBRELOR; Teatrul Liric, TANDREȚE

Editura ALCALAY & Co.

UN LEU

APARE SĂPTĂMÂNAL

LICEUL „GH. LAZĂR" SIBIU BIBLIOTECA PROFESORILOR

A APARUT DE

E. Lovinescu

CRITICE

Vol. V.

L. Rebreanu, Duiliu Zamfirescu, T. Maiorescu, Elena Farago, Ilarie Chendi, G. Rotică, I. C. Vissarion, Costache Negruzzi, Carmen Sylva, Ion Agârbiceanu.
Note asupra lui Shakespeare, Eschul, Euripide, Ibsen etc.

Ed. Viața Românească — Prețul lei 14

SBURATORUL

REVISTA SĂPTAMÂNALĂ LITERARĂ, ARTISTICĂ ȘI CULTURALĂ

COLABORATORI:

F. Aderca, Gh. Brăescu, Ion Buzdugan, Luca Ion Caragiale, Al. Cazaban, G. Cair, Gh. Cornea, Maria Cunțan, Ludovic Dauș, N. Davidescu, V. Demetrius, A. Dominic, Alexis V. Draculea, Victor Eftimiu, Elena Farago, Ion Sân-Giorgiu, Ion Al. George, Otilia Ghibu, I. Gorun, G. Gregorian, M. Iorgulescu, Ignotus, D. Iov, E. Lovinescu, M. Lungeanu, N. Mihăescu-Nigrim, Virgiliu Moscovici, A. Moșoiu, Constanța Marino-Moscu, A. Mândru, Liviu Marian, Claudia Millian, Corneliu Moldovanu, G. Murnu, D. Nanu, C. Narli, Ramiro Ortiz, Maria Pamfile, Hortensia Papadat-Bengescu, M. Pașcanu, I. Peltz, Ion Pillat, Al. Popescu-Telega, Dragoș Protopopescu, I. Petrovici, Al Rally, L. Rebreanu, Eugen Relgis, Marcel N. Romanescu, G. Rotică, Al. Terziman, H. Sanielevici, Alexandrina Scurtu, F. Șirato, G. Silviu, Barbu Solacolu, Al. T. Stamatiad, G. Stratulat, Caton Theodorian, A. Toma, Ada Umbră, T. Vianu, I. C. Vissarion.

ABONAMENTE:

UN AN . . . . . LEI 50 = ȘASE LUNI . . . . LEI 30

Pentru învățători, preoți și studenți
UN AN . . . LEI 40
PREȚUL UNUI EXEMPLAR 1 LEU

SBURATORUL se găsește de vânzare la toate librăriile și chioșcurile de ziare din România Mare

Abonamentele se primesc la Librăria Alcalay & Co. și la administrația revistei.

Administrația: Strada Sărindar No. 14
— BUCUREȘTI —
Manuscrisele, corespondența și schimbul se vor trimite pe adresa d-lui E. Lovinescu, Câmpineanu, 40

ANUL II. No. 51 30 APRILIE 1921

SBURĂTORUL
REVISTA LITERARĂ, ARTISTICA ŞI CULTURALA
Director: E. LOVINESCU

MAIORUL GHEORGHE BRĂESCU

I

Cazul tânărului poet ce-şi înseamnă o traectorie sigură dela prima bătae de aripă e destul de comun; cazul scriitorului, ce se realizează numai după lungi dibuiri, e recent [1]); cazul omului matur ce-şi găseşte brusc un talent la o vârstă la care ceilalţi şi-l pierd de obiceiu, este însă aproape unic. Fără nici o pregătire, fără nici una din acele indispensabile încercări ale tinereţii, ignorând arta scrisului, îndepărtat prin meserie dela orice ocupaţie literară sau activitate culturală, Maiorul Brăescu a început să scrie spre cincizeci de ani. Intâmplarea i-a pus condeiul în mână: dela prima schiţă a arătat însă nu numai un incisiv dar de observaţie, ce putea preexista în stare latentă, ci şi o siguranţă de ton, o sobrietate de stil, o consecvenţă de procedee literare, o atitudine unitară şi spontană care fac dintr'însul un scriitor ajuns la maturitate fără să fi cunoscut iniţiarea.

* * *

Intre satira maiorului Brăescu şi cea a lui Caragiale sunt asemănări şi deosebiri. Izvorând în genere din prezentarea realităţii meschine în cadrul unor pretenţii disproporţionate, ea se bazează la Caragiale pe contrastul dintre fond şi formă. Nu atacă un om ci un moment din evoluţia noastră culturală; este deci strâns legată de o epocă de transiţie. E o satiră de valoare socială; întovărăşeşte timpul în procesul lui de clarificare. Nu se scoboară în jocul resorturilor intime ale sufletului ci se opreşte la aspectele schimbătoare; din mobilitatea lucrurilor fixează câte-va trăsături caracteristice.

Din acelaş contrast dintre fond şi formă iese şi satira Maiorului Brăescu. Caragiale operase de predilecţie în domeniul politic, zugrăvind practica vieţii noastre constituţionale în cadrele unor principii ce o depăşeau. Maioru

1) D. Rebreanu.

Brăescu aplică aceiași metodă vieții militare. Prin seriozitatea punctului de plecare, prin sobrietatea mijloacelor de care se servește, prin stricta transpunere a realității, opera lui nu e în nici o legătură cu celelalte încercări satirice privitoare la armată. Le întrece nu numai ca execuție ci și ca procedee. Nu deformează realitatea; nu ținteşte la crearea unui vast tip de sinteză dar și de exagerație; nu e o operă de fantezie satirică ci de observație precisă. Își prezintă eroii fără comentarii, cu o scrupulozitate aproape științifică. Satira nu iese nici din vervă, nici din ton, nici din accentuarea unor linii caricaturale; nu e nici exuberantă, nici chiar comunicativă. E totuși cu atât mai impresionantă cu cât e mai impalpabilă; discreția îi dă o rezervă necunoscută lui Caragiale; îi lipsește nu numai insistența demonstrativă, dar chiar și elementul destul de vizibil al ironiei. Exprimată prin termenul pompos și exagerat, ironia lui Caragiale îi tradează intenția satirică; din atitudinea de falsă admirație față de eroi, scriitorul își descopere uneori jocul. Ironia este o formă intelectualizată a satirii; în tonul ei găsim semnul unui comentariu al lucrurilor, interesant în sine, dar de un caracter pur cerebral. Satira Maiorului Brăescu reprezintă însă un proces de obiectivare; străină de orice element intelectual, ea iese din simpla juxtapunere a lucrurilor și din contrastul evident dintre formă și fond, nesubliniat de nici un accent personal.

Fiind exprimarea realității *a contrario*, ironia lunecă ușor la deformare; cu greu se poate abține scriitorul de a nu și exagera instrumentul până la grotesc. Umorul dinpotrivă reprezintă o falsă adaptare la obiect; defectul e descris cu precizione milimetrică și devoțiune. Nu i se atribue unui individ calitatea ce-i lipsește, ci i se descrie vițiul ca și cum ar fi o calitate. Procedeul este deci invers; ca și la ironie, îndărătul lui găsim însă o atitudine. Caragiale a posedat și ironia și umorul, întrebuințându-le alternat. Satira lui are deci unaccent personal; prezentarea realității e sprijinită de procedee intelectuale care o subliniază. Satira Maiorului Brăescu e mai simplă; n'are artificii intelectuale. Nu e atât de vizibilă; țișnind însă din înseși lucrurile și nu din părerea noastră despre ele, este mai obiectivă și mai epică.

E. LOVINESCU

Senină undă lină

Iubirea mea nu-i raza norocului visat
De tinere-fecioare; nu-i visul ce în casă
Un înger îl aduce pe aripi de mătasă
Și lângă pieptul tânăr îl culcă lin în pat.

Iubirea mea nu-i raza fecioarelor visări
Iubirea mea-i o noapte țesută din mistere,
O noapte care fuge de pace și tăcere,
O noapte 'ndrăgostită de sbuciumate mări.

Senină undă lină ce m'ai oprit în loc
Să te ascult o clipă, copila mea, oceanul
Se sbate și mă chiamă și eu sunt uraganul
Menit în veci să n'aibă de liniște noroc.

G. ROTICĂ

Sonet

de *W. Shakespeare*

Eu sunt o toamnă azi întârziată
La suflul rece-al vântului ernatic
Se mișcă foi pe ramuri, singuratic,
Ce-au fost de cânturi adăpost odată.

Eu sunt amurgul înserat ce piere
Răpit de-a Nopții palide cununi,—
Acest simbol al morții care pune
Pe univers sigiliu de tăcere.

Eu sunt scânteia unui foc ce zace
Sub propria-i cenușă ca 'n zăbranic
Și-așteaptă singur să se stingă 'n pace...

—Tu vezi ce sunt și de-aceea crește
Iubirea'ți sfântă pentru-acela care
Curând se duce de pe lume, moare...

N. M. NIGRIM

LACRIMA

— COMEDIE INTR'UN ACT —

SCENA I.

Acțiunea se petrece într'un pavilion de vară la Herăstrău. O masă la mijloc cu sticle, pahare, tacâmuri cu fructe și flori din belșug.—Pe două scaune în jurul mesei baterii de șampanie. La ridicarea cortinei N. Teodorescu isprăvește de cântat canzoneta italiană: „Canta per me". Aplauze, gălăgie, veselie însuflețită. Toate personagiile sunt în scenă afară de Teodor Enescu și Anicuța Smadu. Se aud lăutarii cântând în alte pavilioane.

N. Teod. (*în mijlocul scenei înconjurat de invitați, Lelia și Elvira la dreapta.*)
Ei! Acuma, fraților, voi treceți în pavilionul de lângă lac! D-na Lelia Mihăilescu aci de față având intențiunea să resolve o gravă, importantă și extra ordinară afacere judiciară și dorind, ca să mă exprim astfel, să ciupească o consultație celebrului, neîntrecutului, unicului jurisconsult al veacului nostru Nenea Tudorică Enescu, care sosește cu Fiat-ul său, de 90 H. P. va trebui să-i lăsăm singuri.

(*Protestări unanime*)

Primul invitat — Nu se poate!
Al doilea „ — Protestez!
Al treilea invitat — N'are nici un haz!
Prima doamnă — Asta-i trădare!
A doua „ — Să fim cu toți! Să fim cu toți!

N. Teodorescu (*împingându-i spre ușe*) Hai! Hai! Repede, Bibicu v'a invitat, Bibicu hotărăște! Fiți cuminți! Trebue să ascultați pe Bibicul! Hai cu moșu! Hai cu moșu! Dincolo aveți și lăutari! Un taraf ne mai pomenit!

Primul invitat — Vii cu noi?
Al doilea „ — Vii și tu?
Al treilea „ — Să nu ne lași singuri!
Prima doamnă — Hai, Teodorescule!
A doua „ — Vii cu noi?

N. Teodorescu. Sigur! Sigur! Bibicu va face pe guristul! Bibicu are să vă cânte, Primavera gentile, Fior di Rubino și Drag mi-e să trăesc pe lume, frică mi-e că mor ca mâine. (*ese cu ea fredonând*)

Primul invitat — Bravo!

Al doilea invitat — Superb!
Al treilea „ — Splendid
Prima doamnă — Bravo Teodorescule!
A doua „ — Să trăeşti, Nicule dragă

SCENA II.

Elv. Ionescu. Ţi-am făcut rost! Vine!
L. Mihăilescu. *(o sărută)* Iţi sărut ochişorii!
Elv. Ionescu. Dar ce a fost asta pe tine?
L. Mihăilescu. Un capriciu! Ţi-e nu ţi s'a întâmplat să vrei cu orice preţ pe cineva? Ei! Il vreau pe băiatul ăsta de multă vreme.
Elv. Ionescu. Şi era aşa de greu?
L. Mihăilescu. N'am avut încă prilejul, şi nu ştiam cum să încep. Când am auzit că tu îl cunoşti te-am rugat să-l înviţi şi acuma... e gata! Dar îţi mai cer un serviciu.
Elv. Ionescu. Anume?
L. Mihăilescu Să mă laşi singură cu el. Aş fi mai liberă,.. Mai în voe... Cu tine ar merge mai greu. Pe urmă nu vreau... nu se poate!
Elv. Ionescu. Cu mine? Ei! Bravo! Mie mi-a trecut de mult, dragă, dar dacă vrei tu.. să facem cum e bine. *(se aude automobilul)* Auzi? El trebue să fie.
L. Mihăilescu. Curios! Acum când ştiu că trebue să vină nu mai am nici o emoţie.
Elv. Ionescu. Aşa e viaţa! Odată dorinţa împlinită...
L. Mihăilescu. Ce motive ai găsit? Cum mi-l prezinţi?
Elv. Ionescu. Ce-ţi pasă ţie? Nu trebue uvertură! E băiat inteligent!

SCENA III.

(Intre Teodor Enescu: 42 de ani, figură simpatică, veselă, costum deschis de vară, ales cu îngrijire)

T. Enescu. Aici? Sau am greşit?
Elv. Ionescu. Când ai mai greşit tu, Tudorică? *(prezentând)* D-na Lelia Mihăilescu, d l Teodor Enescu, advocat.
Enescu. Sărut mânuşiţele, doamnă. *(fixând-o)* Mi se pare că am mai avut plăcerea...
Lelia. Nu-mi reamintesc.
Enescu. E imposibil! Noi ne-am mai cunoscut.
Lelia. *(zâmbind)* Dacă e adevărat... va fi cu atât mai uşor.
Elv. Ionescu. Tu ştii despre ce e vorba...
Enescu. Da! da! Consultaţia! Procesul! Partajul! Afacerea complicată! Sunt la dispoziţie! O poruncă!.. doctrina şi jurisprudenţa se vor îmlădia după dorinţele d-v. Ascult!
Elvira. Ei bravo! Vă înţelegeţi iute, eu mă retrag, Tudorică. Am lumea mea în pavilionul de lângă lac, unde e şi tarafful. La revedere, Tudorică.

Tudorică. Respectele mele! Respectele mele, Doamnă!
Elvira. (*Incet la ureche Leliei*) Curaj, scumpa mea!

SCENA IV.

L. Mihail. (*scoţându-şi pălăria şi mantoul de vară*) Imi dai voe?
T. Enescu. (*o ajută*) Mă rog...
L. Mihail. Nu şezi?
T. Enescu. Mersi?
L. Mihăilescu. (*încurcată*) Vrei să creşti!
T. Enescu. Vreau! Prin urmare ai ţinut să mă cunoşti?
L. Mihăilescu. Exact.
T. Enescu. Iată-mă!
L. Mihăilescu. (*timid*) Ce să-ţi spun? E o nuanţă!
T. Enescu. O nuanţă!
L. Mihăilescu. Firește! (*accentuând*) Eu am ţinut să cunosc pe d-avocat Tudor Enescu iar nu pe d-l Tudor Enescu.
T. Enescu. Hm! Pentru?
L. Mihăilescu. Pentru un proces de familie.
T. Enescu. Aşa? Ei! Atunci să vedem cum începe... căci de sfârşit nu se sfârşeşte dacă e proces serios.
L. Mihăilescu. (*prefăcându-se disperată*) Ah! am uitat actele, Doamne sfinte!
T. Enescu. (*plimbându-se prin pavilion*) Nu e nimic! Spune cât ştii!.. pe din afară! Ce-ţi aduci aminte.. Cum se începe...
L. Mihăilescu. (*oftând*) Uite! uite, e aşa de complicat că mi-am perdut firul... şi firea!
T. Enescu. (*încurajând-o*) gândeşte-te... gândeşte-te! Aici inspiraţia vine uşor, plăcut, ca un dar dumnezeesc! Eşti într'un pavilion... la aer de vară... frumos! O noapte splendidă... Se aude un sbârnâit de muzică. Totul e numai viaţă şi armonie. Totul cântă! De jur împrejur numai prietenie... Gânduri bune... suflete vesele (*la sfârşitul acestor cuvinte s'a furişat neobservat şi a sărutat-o pe gât*)
Lelia. (*tresărind*) Ah!
Tudorică. Uite aşa se începe procesul!
Lelia. M'ai speriat.
Tudorică. Ce? Credeai că sunt la începutul carierei? Sunt advoca vechiu!
Lelia. (*încântată*) Bravo!
Tudorică. Aşa-i că ţi-am plăcut?
Lelia. Sigur! Ce repede mergi.
Tudorică. (*bătând din palme*) Comanda! Să vie comanda.
Lelia. (*oprindu-l*) Astâmpără-te! Ce vrei să vie chelnerul să ne întrerupă?
Tudorică. (*vesel*) Să nu ne întrerupă nimeni că-l omor.

SCENA V şi VI.

(intră chelnerul)

Lelia. Ah! a venit!
Tudorică. De ce ai venit, domnule?
Chelnerul. Fiindcă m'aţi chemat!
Tudorică. Foarte rău! N'ai talent. D-ta trebuia să ghiceşti că m'am răzgândit. Ştii în cât timp m'am răzgândit? Într'o secundă.
Chelnerul. (*arogant*) Nu mă mir!
Tudorică. Nu te miri? Destupă sticlele... Eşti obraznic.
Chelnerul. Sunt! Zic eu că nu sunt?
Tudorică. Fructe avem destule!.. Şampanie idem... poţi să te cari...
Chelnerul. Aţi luat masa?
Tudorică. La 12 noatea? Ce'ntrebare e asta? Sigur că da! Eşi afară să nu te mai văd pe aici că-ţi tai picioarele! Pleacă! Să vii mâine!.. Poimâne... La anu...
Chelnerul. (*toarnă şampanie în pahare, îşi toarnă şi lui în pahar şi-l dă peste cap*) In sănătatea d-v. Simpatici... nu jucărie! (*privindu-i în dragoste*) Ah Lumea mea, Lumea mea!
Tudorică. (îl ameniţă cu o stică) Eşi! Eşi, că te omor. Te fac Mumm!.. Cordon rouge!..
(*Ambii foarte însufleţiţi şi turnând com des pahare*)
Tudorică. Ştii, ce mi-am zis adineauri cum te-am văzut?
Lelia. ...că m'ai cunoscut odată!
Tudorică. Da! Va zică e adevărat. Ne-am mai întâlnit undeva?
Lelia. Intocmai!
Tudorică. Unde?
Lelia. Nu ştiu! Adu-ţi aminte!
Tudorică. (Işi trece mâna pe frunte) Doamne! Trebue să fie multă vreme
Lelia. (*necăjindu-l*) O viaţă întreagă...
Tudorică. (*turnând*) Ştii că sunt dispus să petrec în noaptea asta
Lelia. Dar eu...
Tudorică. Facem un program?
Lelia. (*bând*) Facem! Intâi... mici hărţueli şi apoi...
Tudorică. Aruncătoarea de flăcări!
Lelia. Imi place că eşti vesel!
Tudorică. Vesel? Sunt exuberant! Transportat! Nebun! Un vulcan!
Lelia. (*încântată*) Ce bine!
Tudorică. Să ne întâlnim tocmai acum?
Lelia. Eu te cunosc de mult.
Tudorică. Şi eu... dar să fiu afurisit ducă mi-aduc aminte unde am mai văzut eu ochişorii ăştia de drac, sprincenile arcuite şi năsucul ăsta parisian. Ah! cât eşti de brunetă.
Lelia. Calmează-te, şi... toarnă te rog!
Tudorică. Torn! Cum să nu torn! De ce m'am născut eu pe lume? Ca să torn! Ei acum spune de unde te cunosc eu?
Lelia. Să spui?
Tudorică. Te implor!
Lelia. Ghici!

Tudorică. Ei de ce mă necăjeşti? Spune.
Lelia. Ce-mi dai?
Tudorică. Ai să vezi!
Lelia. *(îi pune mâna peste gură)* Oh! grozavule. Don Juan!
Tudorică. Ai să mă fierbi mult aşa?
Lelia. *(gradând)* Te-am cunoscut... Te-am cunoscut, acum zece ani.
Tudorică. Cum? Cum, şi unde?
Lelia. La parchet!
Tudorică. La Parchet, acum zece ani!
Lelia. Da! Erai Prim Procuror?
Tudorică. Aşa e! Am fost!
Lelia. Ce deosebire! Pe atunci erai solemn şi plictisit şi vociferai!..
Tudorică. Sigur că vociferam... Din cauza lefei! Mică, mică de tot!
Lelia. Erai veşnic găbit... expeditiv... pe picior de ducă.
Tudorică. Din cauza poliţelor... Trebuia să le preschimb mereu.
Lelia. Parcă te aud strigând: „Mihalache! O sentinelă"
Tudorică. Da! da! da! Adevărat! Asta e vorba mea când făceam arestările: „Mihalache, o sentinelă"
Lelia. Erai rău! Rău de tot!!.. Te dai la om!!!...
Tudorică. Exact! Adevărat! Şi mai aveam încă cinci procurori... mai mici!
Lelia. In fine... ce să-ţi spun? Erai nesuferit. Putea să plângă inculpatul cât vrea... nu te mişca,—Nu-l compătimeai!
Tudorică. Aşa e procedura. N'ai văzut? Când judecăm ne îmbrăcăm în negru.
Lelia. Te-ai schimbat mult... colosal, eşti vesel, prietenos, Ai o figură de om mulţumit.
Tudorică. Te cred! Acum stau bine! Sunt advocat la 4 Societăţi petrolifere. N'ai auzit că am intrat în păcură?
Lelia. Am auzit!
Tudorică. Ei!! Cu toate astea... Anii cei mai frumoşi ai vieţei mele, sunt tot anii de magistratură! Procuror, instructor... prim procuror... Poate cam aspru puţin, cam brusc,.. dar cu pasul sigur, viguros, al omului care străbate o cărare în plină lumină... Nu că mă laud... dar am fost cineva!! Um om! o figură! şi'acum se vorbeşte de mine! Ei! De câte ori nu regret şi mulţumirile sufleteşti de atunci cu care n'am să mă întâlnesc niciodată! Produce! produce păcura!.. Da trebue să te speli! Dar spune odată pentru D-zeu... ce ai căutat acolo. Ai păţit ceva, ai căzut în categorie?! Ţi-am luat interegatorul? Ai dat ochi cu şeful?
Lelia. Cum nu! Cum nu! Am vorbit cu d-ta aproape o oră.
Tudorică. Când s'a întâmplat asta, soro? Spune mai repede. Fierb!
Lelia. Ai răbdare! Cu mine ai fost foarte drăguţ! M'ai poftit pe scaun, frumuşel mi-ai vorbit dulceag, mieros, mi-ai scris declaraţia cu mâna d-tale, te-ai uitat în oglindă, de două trei ori, ai jucat din ochi cât ai putut... la plecare mi-ai strâns mâna atât de tare, încât eram gata să ţip, să audă şi Mihalache!

Tudorică. Va să zică de acolo te ştiu eu!! *(făcând sforţări de memorie)* Ah! aşteaptă!
Lelia. Aştept!
Tudorică. Stai!
Lelia. Stau!
Tudorică. Ah! In fine! Afacerea Şerban Vasiliu! Martora. Ai fost martoră!
Lelia. In sfârşit! ţi-ai adus aminte.
Tudorică. Uite, vezi? Acum le văd pe toate... par'că aş fi la cinematograf. Personagiile se perindă... din ce în ce mai clare.
Lelia. Pe mine mă vezi?
Tudorică. Ei bravo! Cu ochii închişi! Da da! da! Acuma vin şi eu de acasă! Martoră! In numele legii spune adevărul!
Lelia. Spun! Mi-e sete! şi ce sete!
Tudorică. Ţi-e sete? Ce bine! *(îi toarnă)* Delicioasă şampania! Ei! Acuma m'am luminat. M'am limpezit!
Lelia. Vorba vine!
Tudorică. Natural... vorba vine! *(ciocneşte şi bea)* Când ne-o fi mai rău să ne fie ca acum!
Lelia. Ca acum... şi mai pe urmă!
Tudorică. Va să zică cu M-me Răduleanu am onoarea.
Lelia. In persoană.
Tudorică. Şi de ce îţi zice acuma Mihăilescu? Te-ai remăritat? Ai cazier?
Lelia. E numele meu de familie!
Tudorică. Cu Răduleanu ce ai făcut?
Lelia. E în Elveţia.
Tudorică. In Elveţia?
Lelia. La sanatoriu!
Tudorică. *(plin de admiraţie veselă)* L'ai şi dus? L'ai instalat? Eşti tare!
Lelia. Nu l'am dus eu, Domnule! Pe Răduleanu l'am iubit la nebunie şi nu m'aş fi divorţat niciodată.—El m'a părăsit fugind cu o rusoaică.—In timpul procesului am vrut să mă omor.
Tudorică. Acum ţi-a trecut?
Lelia. *(oftând)* Poveste veche...
Tudorică. Şi cu ce te ocupi d-ta în prezent?
Lelia. Imi administrez averea. — Am casele mele şi o moşioară respectabilă.—Muncesc ca un bărbat! Să mă vezi vara la seceriş printre ţărani cu o pălărie mare de paie cât roata carului! E o frumuseţe! Am făcut o şcoală pentru copii... şi burse pentru elevii merituoşi! Să vezi ţăranii cum mă respectă! Ei! *(suspinând)* Iarna vin şi eu la Bucureşti!
Tudorică. Cu recolta!! Bravo! Zi... Te ţii de binefaceri... pe toată linia! Eşti incântătoare!! Adorabilă. Ai răbdare! O să fie o nebunie!
Lelia. *(ameţită)* Amestecă cu paiul! E mai spumos!
Tudorică. Amestec! De ce să nu amestec! Sunt gata! Al D-tale!
Lelia. Iarna îl las pe administrator...

Tudorică. (*transportat*) Cum? Ai și administrator? N'am spus eu? Ești desăvârșită! O perfecțiune!

Lelia. Mă placi?

Tudorică. Imens!! Te iubesc demult! de veacuri! Din clipa primului sărut al omului!!! E o nebunie! Tiii! Ce mă făceam eu dacă nu era afacerea Șerban Vasiliu.

Lelia. Te-ai mai interesat de mine?

Tudorică. Cum nu! cum nu! Cât am întrebat eu prietenii... Ce s'a făcut, domnule, bruneta aia cu ochii de drac... dar cine te-a văzut? Te ascundeai...

Lelia. La moșie.

Tudorică. Moșie? Hm? Administratorul!

Lelia. Ești impertinent!

Tudorică. Și d-ta divină! Divină! Ce fericită întâmplare și... să nu-mi aduc aminte! Știam ceva... și nu știam! Parcă-ți vorbisem... și parcă-ți nu-ți vorbisem!

Lelia. Dacă ți-aș fi plăcut cu adevărat, nu mă uitai.

Tudorică. Vezi că... am avut atâtea cazuri în cariera mea... și p'afară! Sunt zece ani! Ah! Cât am anchetat eu în zece ani! Poți să-ți închipui. (*se aud lăutarii cântând „Joyeuse Ballade"*) Au luat-o de la cap.

Lelia. Cine? Mihailidi! O ține până la ziuă! Cu siguranță.

Tudorică. Sunt fericit! Sunt fericit!

Lelia. Ce ți-a venit?

Tudorică. (*în culmea însuflețirii*) Știu eu?.. sunt clipe de uitare... de bucurie... care te fură... te leagănă!.. Frumosul... Muzica... Dragostea... Clipe în care trăești cu intensitate, desăvârșit, complet!.. Când îți vine să strigi: Trăiască viața! Uite cum sunt eu acum! Aș îmbrățișa totul!.. Oamenii... plantele... cerul... infinitul...

Lelia. Infinitul? Altceva nu ai?

Tudorică. (*sărutând-o*) Așa e! Și tu ești infinitul! N'ai idee ce bine mă simt.

Lelia. (*ciocnește*) Dar-eu...

Tudorică. Știi... mă gândesc mereu...

Lelia. La cine?

Tudorică. La Hamlet!

Lelia. Aud?

Tudorică. „A fi sau a nu fi" Ce întrebare stupidă? De ce să nu fii? Cu asemenea onorarii... La toate petroliferele, Fiat 90 H. P. Numai un suflet mare înțelege frumusețea vieței. A fi sau a nu fi!!

Lelia. Adevărat... de ce o fi fost Hamlet atât de trist?..

Tudorică. (*amețit*) Familia dragă! Mediul! N'ai văzut! Danemarca! Ce țară! Ce obiceiuri! Părinții se scoală din groapă... Se'mbracă urât... umblă noaptea după copiii lor... îi sperie! Ah! ce bine mă simt!

Lelia. Dar eu!

(Sfârșitul în numărul viitor) V. AL. JEAN

CONU COSTICĂ

I

E cald și bine în odăița joasă în care miroase a tot felul de doctorii.

Cum deschizi ușa și intri vederea ți se isbește de un dulăpior alb ale cărui cutii bine încuiate, ascund, după cât se șoptește, multe și importante documente privitoare la politica buzoiană a veacului trecut, adunate acolo de ani și ani de stăpânul iatacului, Conu Costică B. boer bătrân și respectat, care a fost în relații intime cu toate celebritățile plaiului.

Pe acest dulăpior, o armată de sticle, sticluțe și clondire, de toate formele, de toate culorile și de toate transparențele se înșiră într'o ordine precisă și misterioasă ca în laboratorul unui alchimist...

Iată mai întâi „Balsamul doctorului Rosa", adevărat elixir de viață, într'un flacon prețios, bine șlefuit, din care Conu Costică trage cu sfințenie o înghițitură în fiecare seară, înainte de culcare; iată sticluța mult mai simplă cu acid boric în care-și moaie colțul batistei dimineața și se șterge cu tactică ta ochi; iată clondirul cu spirt denaturat din care și toarnă în palmă în fiecare seară și-și fricționează repede pielea pieptului,—a spatelor și a cheliei, înainte de a dispărea gâfâind cu cap cu tot sub plapuma de flanelă... și multe, multe alte sticluțe și iar sticluțe...

Intre dulăpior și peretele opus, pe care se răsfață oglinda de cristal bun, în care Conu Costică își piaptănă cu cochetărie mustățile și sprâncenile albe, în fața singurei ferestre cu gratii groase ce dă spre vișinii bătrâni care se îmbrățișază peste casă, nu mai e loc decât pentru un fotoliu și un birou mic, de lemn lustruit.

Și mai întâi fotoliul.

Mic, ros, acoperit cu o îmbrăcăminte roșie brodată, strâns între dulăpior și biurou și rezimându-se pe amândouă, înfățișarea lui modestă și dosită nici nu ți-ar da de bănuit că rostul lui aci, în iatac, a fost cel dintâi între toate mobilele.

Aci au venit rând pe rând să se așeze în cursul celor cinzeci de ani de când e acolo, vizitatori iluștri sau obscuri, capete mărețe sau fețe plecate, spinările încovoiate ale bătrânilor prieteni, sau trupurile drepte ca lumânarea ale tinerilor nepoți.

Aici pe aceste petece rupte, au venit cu toții să se așeze în fața amfitrionului, care i-a privit pe rând prin ochelarii potriviți pe vârful nasului, cu capul acoperit de o căciulă monumentală, sau cu chelia goală, după rangul musafirului.

A!.. Căci s'au perindat mulți musafiri prin iatacul Conului Costică!..

Biuroul vechi, poartă pe el, încălecate unele peste altele, rândurile nenumăratelor ceşcuţe de cafea, începând de pe timpul când era zapciu la Zilişteanca de ieşea 'n prag poruncind:

— Hei! Lisandre! Profiro!—Cafea! până mai anii trecuţi, când se strecura tainic din iatac, se apropia de fiică-sa mai mică ce venea să petreacă vara la ţară cu copii, o apucă cu două degete de ceafă şi-i şoptea încet, cu grija să nu fie auzit de musafiri:

— Săndico! Nişte cafea, aşa te-aşi ruga!.." Doamne! Şi frumoase au mai fost timpurile când era zapciu la Zilişteanca, fiindcă veni vorba de ele!

Toate povestirile din trecut Conu Costică le 'ncepe la fel, zâmbind dinnainte, cu ochii întineriţi:

„Vezi Dumneata... când eram zapciu la Zilişteanca!.."

Ei da—frumoase au mai fost timpurile alea!

Toată valea răsuna de clopoţeii argintii dela brişca Conului Costică, care se ducea să-şi vază moşiile în sus spre munte, cutreerând satele frumoase cu Radu ţiganu, vizitiul, pocnind din bici pe capră.

Frumoase timpuri!..

Curtea largă a Conului Costică forfotea de argaţi, de împricinaţi, de vătăşei... muieri veneau de sus, din munte cu cofiţele de zmeură şi fragi, şi văzduhul răsuna seara pe lună de cântecele oaspeţilor!

Dar acuma casa e cuminte şi curtea tăcută! Copii s'au împrăştiat care încotro şi Conu Costică rămas singur cu un argat bătrân ce-i ţine de urât vara şi iarna, se vede silit să şi caute singur de toate nevoile gospodăriei.

De aceia, cutiile biroului de care vorbirăm sunt pline de lucrurile cele mai neaşteptate ce ar putea folosi la o nevoie unui gospodar—ciocane şi pile, cuie şi piroane, curele foarfeci şi bricege, păpuşi de sfoară, feştile de candelă, dopuri vechi şi noi, dela sticluţe de doctorii, de vin, şi chiar de şampanie... nasturi şi turte galbene de lumânări din noaptea Paştilor, pe care Conu Costică le aprinde cu evlavie, când tunetul zguduie valea din temelii şi fulgerul aprinde crestele dealurilor din faţa casei...

Deasupra biuroului, pe postavul verde ieşit, mă mir de ce, că soarele n'a pătruns la el ferit-a sfântul, se 'nşiră: o lampă bătrână cu picior ce pare regina micului popor de antichităţi ce dorm unele lângă altele într'o pace deplină, o călimară de cristal plină de pete de cerneală violetă adunată acolo an cu an, vre-o patru tocuri cu peniţele îngrijit şterse—pe care Conu Costică cu greu le împrumută vreunuia din nepoţii ce-i umplu cartea în lunile de vacanţă, zicându-i mai serios, mai în glumă, cu degetul ridicat, a ameninţare:

— Ha beţivule! Da să nu care cumva să mi-l pui la loc neşters!

Apoi o cutie de scrisori—«Levelezo-lap»—un pieptene galben-un beţigaş crestat pe care sta scris cu cerneală violetă: «răbojul porcilor», un frumos ceasornic de aur cu monogramă dar... cu lanţ d, aramă, reprezentând cele două faze din viaţa Conului Costică şi în sfârşit, trase la o parte boereşte, un vraf de catastife, condice şi

ceasloave scorojite, numeroase, tipărite cu slove cirilice pe marginea cărora Conu Costică își însemnează după moda veche «jurnalul»

Și dacă vrei să vezi mai bine ce fel de om e Conu Costică, deschide la întâmplare una din ele.

Uite, la pagina 200 a «Vieților Sfinților»—acolo unde se povestește cu durere fuga sfântului urmărit de păgânii ce voiau să-l prindă și să-l ardă de viu se vede scris:

«7 Martie 1856, fiul meu Ștefănică răposat în vârstă de 4 ani» și mai jos:

«Astă seară 25 Noembrie un an,—nevasta bolnavă—stam colea la birou—ea 'n pat—numa auzim la fereastră un fâlfâit; vezi D-ta, cucuvaia o fi fost, ce-o fi fost—că numa bate cu ciocu 'n geam și nevasta de colo:

— Asta a fost pentru moartea mea, Costică. Să ai grijă de copii că eu mult nu mai trăesc!.. „ Și 'n ajun de sf. Vasile a răposat".

Nu odată, când se află singur în odăiță, Conu Costică împins pe povârnișul trecutului, își potrivește ochelarii pe nas și se înfundă în citirea celor scrise de d-sa în marginea ceasloavelor.

Tristă e, vezi d-ta, viața omului, și puține știu spune despe ea toate lucrurile neînsuflețite care au văzut-o și au însoțit-o până la ltmanul ei din urmă...

In iatac, pe lângă lucrurile de care vorbirăm, mai e un pat mare și primitor cu perne la perete și suluri la capete acoperit de un macat bătrânesc.

In fund e soba, o sobă mare de tuciu așezată pe un piedestal, ca un idol și ca o sfidare pentru fereastră care vine tocmai în capătul cellalt al iatacului—și care n'au voie să se mai deschidă de cum încep să pălească frunzele vișinilor bătrâni—și atât. Intre pat și sobă o lădiță cu actele moșiilor vândute sau împărțite între cei opt copii.

Ca o mare care se liniștește după năpraznice furtuni așa s'a liniștit spre bătrânețe viața Conului Costică. Singur și potolit își duce viața întoarsă spre matca ei dintâi: cuibul părinților și al strămoșilor.

II

Astă seară e frig afară—toamna a venit mai iute de cât ne așteptam. Nepoții au plecat care încotro spre oraș după treburile și tinerețea lor... Câte un câine chelăcăie prelung a jale și umbre mari parcă trec prin dosul geamului...

— Da du-te măi Ciupercă de mai dă o gură pe afară!

Se 'ncruntă Conu Costică ascultând ingrijat zgomotele nelămurite și argatul bătrân se scoală domol. Iese din iatac și merge de deschide ușa de lemn din fața pridvorului trezind odăile mari și goale...

In iatac soba arde, ușile sunt închise bine și Conu Costică pe fotoliul din fața biroului, cu surtucul strâns la piept, cu căciula îndesată pe urechi, cu mâinile încrucișate, sta dus cu ochii în peretele din față.

— Nu-i nimic, boerule!—zise moș Ciupercă întorcându-se și așezându-se la locul lui, jos, în fața sobei.

Se face o tăcere mare, în care nu se mai aud decât tictacurile ceasornicelor care parcă vor să se ia la întrecere şi lemnele troznind în sobă..

Conu Costică rupe tăcerea cu glas domol, care vine de departe:

— Mă Ciupercă, eu gândesc că 'n Petrăcheşti mai nu mai e nimeni cu care am copilărit noi! Măi, ce au mai murit! Măi, măi, ca frunza şi ca iarba!».

— D'apoi cum!—oftează unchiaşul cu ochii în jăratec.

— Se prăpădiră şi Gheorghe Grecu şi Vanghele.

Bietu moş Gheorghe săracu, şedeam cu el la vite şi numa l'auz că zice:

— Ei, boierule! Ce-ai să te mai uiţi odată după mine şi, n'ai să mă mai vezi!.." Vezi d-ta, omul la bătrâneţe dă o şugubină peste el şi moare.. Măi, da ce-o fi acolo unde s'adună lumea asta care se duce şi nu mai vine ferească sfântul?

— Apoi asta doar Dumnezeu Sfântul s'o ştie, boierule! Păi aşa zău!—răspunse moşul zâmbind şi arătându-şi nasul roşu în lumina jărateculuí.

Şi iar s'a lăsat o linişte mare în odaie, o linişte de ţi ţiuie urechile.

După laviţa ferestrei unde sfârşesc de a se coace două grămezi de pere galbene ca ceara se abate un parfum dulce ca o ispitire, iar sus, deasupra patului, dintre icoanele sclipitoare, candela de argint cu pahar albăstrui ca azurul, asupra căreia se concentrează toată grija şi curăţenia casei, luceşte ca o speranţă...

Afară vueşte vântul şi porumbii îngălbeniţi şi trenţuiţi foşnesc ca şi cum s'ar furişa printre ei cete de rău-făcători; dar în odăiţa veche bătrânii nu se mai gândesc la primejdiile din lumea aceasta.

S'au întors din lumea lor, în lumea celor cu care au trăit, pe tărâmul misterios şi plin de întuneric al vieţii viitoare de unde nimeni nu s'a mai întors vreodată..

III

Şi-acuma, deşi n'a trecut decât un an, în faţa casei goale cu ferestrele deschise se ridică încet luna de după muche... Se ridică încet, şi lumina ei umple curtea largă, se-agaţă în ramurile goale ale pomilor, pătrunde în velinţa mută, cuprinde aria pustie, priveşte 'n faţă porumbarele vechi împletite din nuiele naintea cărora nu se mai aude râsul şi glumele serilor de clacă, se furişază în toate colţurile şi se miră, se miră că nimic nu mai e cum a fost; se miră mai ales că nu găseşte în faţa pridvorului după stâlpii căruia s'au scuturat frunzele roşii ale viţei, un scaun vechi pe care stă un bătrân înfăşurat în şubă, care începe într'un târziu, cu glas potolit, întorcându-se cu greu spre treptele de lemn unde stă adunat un argat bătrân.

„Vezi d-ta, Ciupercă, multe sunt stelele astea, dar tot nu's aşa de multe ca răutăţile omeneşti!..

Şi colo lângă poartă în şoseaua luminată de lună cumpăna puţului se ridică, înnaltă pe cerul presărat de stele scânteindu-şi veşnicul ei cânt de jale".

IOENA FLORU

CRONICA TEATRALĂ

Teatrul Național: SONATA UMBRELOR; Teatrul Liric: TANDREȚE

D. Dominic a intrat în teatru cu o seriozitate puțin obișnuită. A oferit scenei inima și mintea sa, într'o vreme când fabricanți de piese teatrale oferă numai mișmașuri cu care vor să înșele lumea. D Dominic nu s'a ferit nici de stângăcii, urmărindu-și stăruitor ținta. Numai artiștii conștiincioși, îndrăgostiți de arta lor, sânt în stare să nu țină în seamă sau să neglijeze efectele voite și ademenitoare, să prefere a-și spune gândul întreg chiar cu riscul de-a nu fi pe placul mulțimii.

Sonata Umbrelor e plină de greșeli de calapod. Și totuși, ascultând-o sau citind-o, îți răscolește sufletul, te silește să-i cântărești și să-i chibzuești cuprinsul. Unii au văzut într'însa o tendință misogină. Autorul însuși pare a-i fi îndemnat să vază așa ceva. In realitate însă în *Sonata Umbrelor* poate că e tocmai contrarul, în ciuda celor ce debitează rezoneurul frate cu Sbilț. Femeea nu-i strivirea individualității artistului. Dimpotrivă, e sprijinul cel mai puternic. Dovadă că Ivan Nour, eroul d-lui Dominic, se prăbușește în clipa când a pierdut sprijinul femeei iubite. Singurătatea ucide sufletul artistului. Compozitorul din *Sonata Umbrelor* a înfruntat o viață întreagă, cu deplină liniște și încredere sufletească, opinia publică ce nu-i recunoștea geniul sau măcar talentul. Avea alături iubirea femeei care-i lumina vitorul. Numai când pierde iubirea, pierde și încrederea. Artistul crează prin iubire. Numai iubirea e creatoare.

In *Sonata Umbrelor* drama nu e nici sinuciderea fiicei eroului, nici necredința femeei. Drama se petrece în sufletul compozitorului care, dându-și seama că e lipsit de iubire, își vede zădărnicit tot rostul vieții, în trecut ca și în viitor, ne mai rămânâdu-i decât coborârea în mijlocul celor mulți ce se nasc, procrează și mor fără a lăsa vre-o urmă în lume. Este căderea din lumea mai bună a visurilor și a idealului, în noroiul vieții de toate zilele, fără perspective...

Nu e de mirare că *Sonata Umbrelor* n'a fost pe placul publicului și nici chiar al multor confrați de critică amatori de marfă teatrală comercială. D. Dominic tulbură digestia spectatorilor săi, în loc să-i „amuze" Indrăzneala aceasta nu pot să i-o ierte cei cei ce savurează „patetismul filozofic" (sic!) din *Umbra* de peste drum...

Pentru aceștia a servit Compania Excelsior, la Teatrul Liric, îngrozitoarea *Tandrețe* a lui Bataille. Aici nu mai sânt stângăcii, nu mai este suflet; e comerț pur și simplu, e o bălăcire amabilă în cele mai interlope sgândăreli amoroase—toate aranjate cu o dibăcie străvezie de-a ațâța simțurile și deci de-a face bani. Avem drept erou un academician bătrân și libidinos care dictează piese de succes pentru amanta sa, o actriță tânără, un „monstru al cărnii", cum își zicea ea însăși. Când moșul află că fata, nemulțumită de mângâerile lui, se

culcă pe unde poate cu diferiți băeți viguroși, se supără foc și o izgonește. Pe urmă, în loc să-și iea o femee de vârsta lui, care să-i îngrijească reumatismele, celebrul autor (vrând probabil să reprezinte pe însuși autorul piesei) se împacă cu actrița, consimte ca ea să-și îndestulezę „monstrul cărnii" în brațele unui confrate mai tânăr, iar el se mulțumește cu „tandreța" ei. Ce anume o fi „tandreța" aceasta, e greu s'o pricepem, căci Bataille prea filozofează și poetizează când ar trebui s'o explice. Cum însă eroina se repede mereu la nevolnicul academician și, trăgându-l spre o canapea-pat, îl imploră să vie în brațele ei calde, credem că nu ne înșelăm traducând, „tandreța" cu „lubricitate" tăvălită în sos psendo-poetic.

Bataille, ca un iscusit fabricant de succese, are însă grije să ofere acest noroi sexual pe tavă de argint și în petecuțe de mătase. Firește, numai în vederea rețetei. Prin urmare pune pe d-na Marioara Voiculescu să apară în toaletă de stradă, în pyjama, sărind pe coardă, jucându-se cu doi copilași, cu părul despletit într'un colț de canapea, în toaleta de recepție, râzând, suspinând, plângând, gemând, etc. Apoi un aparat fotografic; d. Manolescu pozează, cu bicornul academic, d-nei Voiculescu, iar mai târziu d-na Vecera Ionescu fotografiază pe d. Manolescu și pe d-na Voiculescu în momentul când se giugiulesc ca doi porumbei. Apoi un pian la care un curtezan al eroinei improvizează o declarație de amor. Apoi o stenografă care fixează scena trădării. Apoi mărturisirea cu inițială, cartea de telefon, apoi prietenul eșind să consoleze pe neconsolatul academician, furnisându-i tinere actrițe debutante cu care zadarnic trece în camera de-alături... Și vorbărie nesfârșită, otrăvitoare, care vrea să fie poezie și filozofie... Uf!

Și se zice *Tandreța* a avut succes la Paris!

Criticilor noștri teatrali, deobicei atât de severi cu piesele românești, li se oferă cu *Tandreța* un bun prilej de meditare. Să nu le scape numai din vedere că *Tandreța* e printre cele mai bune produse ale stagiunii actuale pariziene. Noi, în orice caz, față de *Tandreța* și alte asemenea ticluiri industriale, în care aseamănă insulta artei dramatice, preferăm de mii de ori strădăniile stângace poate, dar totdeauna cinstite ale autorilor români.

L. REBREANU

A APĂRUT DE

E. LOVINESCU

GHEORGHE ASACHI

VIAȚA ȘI OPERA LUI

Editura „CARTEA ROMÂNEASCĂ"

Prețul Lei 14